

Euroopan unionin
neuvosto

Bryssel, xxx
(OR. en)

12464/25

Toimielinten välinen asia:
2025/0810 (NLE)

LIMITE

COLAC 141

SÄÄDÖKSET JA MUUT VÄLINEET

Asia: &

EUROOPAN UNIONIN
JA SEN JÄSENVALTIOIDEN
SEKÄ MEKSIKON YHDYSVALTOJEN VÄLINEN
POLITIIKKAA, TALOUTTA JA YHTEISTYÖTÄ KOSKEVA
STRATEGINEN KUMPPANUUSSOPIMUS

JOHDANTO

BELGIAN KUNINGASKUNTA,

BULGARIAN TASAVALTA,

TŠEKIN TASAVALTA,

TANSKAN KUNINGASKUNTA,

SAKSAN LIITTOTASAVALTA,

VIRON TASAVALTA,

IRLANTI,

HELLEENIEN TASAVALTA,

ESPANJAN KUNINGASKUNTA,

RANSKAN TASAVALTA,

KROATIAN TASAVALTA,

ITALIAN TASAVALTA,

KYPROKSEN TASAVALTA,

LATVIAN TASAVALTA,

LIETTUAN TASAVALTA,

LUXEMBURGIN SUURHERTTUAKUNTA,

UNKARI,

MALTAN TASAVALTA,

ALANKOMAIDEN KUNINGASKUNTA,

ITÄVALLAN TASAVALTA,

PUOLAN TASAVALTA,

PORTUGALIN TASAVALTA,

ROMANIA,

SLOVENIAN TASAVALTA,

SLOVAKIAN TASAVALTA,

SUOMEN TASAVALTA,

RUOTSIN KUNINGASKUNTA,

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen
sopimuspuolet, jäljempänä 'Euroopan unionin jäsenvaltiot', ja

EUROOPAN UNIONI, jäljempänä myös 'unioni' tai 'EU',

sekä

MEKSIKON YHDYSVALLAT, jäljempänä 'Meksiko',

jäljempänä yhdessä 'osapuolet', jotka

OTTAVAT HUOMIOON niitä yhdistävät vahvat kulttuuriset, poliittiset ja taloudelliset siteet,

VAHVISTAVAT sitoutumisensa demokratian ja oikeusvaltion periaatteisiin, ihmisoikeuksiin ja perusvapauksiin sekä joukkotuhoukseen leviämisen estämiseen, jotka muodostavat osapuolten kumppanuuden ja yhteistyön perustan,

OVAT TIETOISIA Brysselissä 8 päivänä joulukuuta 1997 allekirjoitetun Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Meksikon yhdysvaltojen taloudellista kumppanuutta, poliittista yhteensovittamista sekä yhteistyötä koskevan sopimuksen merkittävästä roolista edellä mainittujen siteiden lujittajana,

OTTAVAT HUOMIOON 27 päivänä tammikuuta 2013 annetussa Santiagon julistuksessa ilmaistun yhteisen sitoumuksensa nykyaikaistaa ja korvata nykyinen taloudellista kumppanuutta, poliittista yhteensovittamista sekä yhteistyötä koskeva sopimus, jotta voidaan ottaa huomioon uudet poliittiset ja taloudelliset realiteetit ja osapuolten strategisessa kumppanuudessa saavutettu edistys,

OTTAVAT HUOMIOON, ~~että~~ Euroopan unionin ja Meksikon yhdysvaltojen väli~~shen~~ väliaikai~~shen~~ kauppasopimuksens, jäljempänä 'EU:n ja Meksikon väliaikainen kauppasopimus', jolla perustetaan EU:n ja Meksikon välinen vapaakauppa-alue, allekirjoit~~tamisenettiin~~ ~~[X]~~,

KOROSTAVAT suhteidensa laaja-alaisuutta ja sitä, että on tärkeää luoda yhtenäinen kehys suhteiden edelleen kehittämiseksi,

VAHVISTAVAT asemaansa strategisina kumppaneina ja pyrkivät päättäväisesti tehostamaan ja syventämään kumppanuuttaan, kansainvälistä yhteistyötään ja vuoropuheluaan yhteisten etujensa ja arvojensa edistämiseksi,

VAHVISTAVAT sitoumuksensa lujittaa yhteistyötä yhteistä etua koskevissa kahdenvälisissä, alueellisissa, alueidensa välisissä ja kansainvälisissä kysymyksissä,

TUNNUSTAVAT kansainväliseen oikeuteen perustuvan vahvan ja tehokkaan monenvälisen järjestelmän merkityksen rauhan säilyttämisessä, konfliktien ehkäisemisessä, kansainvälisen turvallisuuden parantamisessa ja yhteisten haasteiden ratkaisemisessa,

VAHVISTAVAT sitoumuksensa laajentaa ja monipuolistaa kauppasuhteitaan Maailman kauppajärjestön perustamisesta tehdyn Marrakeshin sopimuksen, jäljempänä 'WTO-sopimus', ja erityisesti sen III osan erityistavoitteiden ja määräysten mukaisesti,

OVAT VAKUUTTUNEITA siitä, että sopimus luo niiden välisten kestävien taloussuhteiden kasvua edistävän ilmapiirin erityisesti kaupan ja sijoitusten aloilla, jotka ovat olennaisia taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen sekä teknologian innovaatioiden ja nykyaikaistamisen kannalta,

TUNNUSTAVAT, että sopimuksen määräyksillä suojellaan sijoituksia ja sijoittajia ja että niillä on tarkoitus edistää kumpaakin osapuolta hyödyttävää yritystoimintaa heikentämättä niiden oikeutta yleisen edun mukaiseen sääntelyyn omalla alueillaan,

OVAT TYYTYVÄISIÄ Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksen 25 päivänä syyskuuta 2015 antamaan päätöslauselmaan 70/1, joka sisältää päätösasiakirjan ”Kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030”, jäljempänä ’Agenda 2030 -toimintaohjelma’, ~~Pariisissa 12 päivänä joulukuuta 2015 tehtyyn~~ ilmastonmuutosta koskevaan Yhdistyneiden kansakuntien puitesopimuksen osapuolten 21. konferenssissa Pariisissa 12 päivänä joulukuuta 2015 hyväksymään Pariisin sopimukseen, jäljempänä ’Pariisin sopimus’ sekä Sendaissa järjestetyssä YK:n kolmannessa maailmankonferenssissa 18 päivänä maaliskuuta 2015 hyväksyttyyn Sendain kehukseen katastrofiriskien vähentämiseksi 2015–2030, Addis Abebassa 13–16 päivänä heinäkuuta 2015 järjestetyssä kolmannessa kehitysrahoituskonferenssissa hyväksyttyyn Addis Abeban toimintaohjelmaan, Istanbulissa 23 ja 24 päivänä toukokuuta 2016 järjestetyssä Maailman humanitaarisessa huippukokouksessa annettuihin humanitaarisiin sitoumuksiin ja Quitossa järjestetyssä asumista ja kestävästä kaupunkikehitystä käsittelevässä YK:n konferenssissa (Habitat III) 20 päivänä lokakuuta 2016 hyväksyttyyn uuteen kaupunkikehitysohjelmaan ja kehottavat panemaan ne nopeasti täytäntöön,

VAHVISTAVAT sitoumuksensa vastata maailmanlaajuisiin haasteisiin edistämällä kestävä kehitystä sen taloudellisessa, sosiaalisessa ja ympäristöulottuvuudessa tukemalla kestävä kehityksen tavoitteiden ja Agenda 2030 -toimintaohjelman tavoitteiden saavuttamista,

VAHVISTAVAT sitoumuksensa lujittaa yhteistyötä oikeuden, ihmisoikeuksien, vapauden ja turvallisuuden aloilla,

TUNNUSTAVAT tiiviimmän yhteistyön molemminpuoliset hyödyt koulutuksen, kulttuurin, tutkimuksen ja innovoinnin aloilla sekä muilla yhteisen edun mukaisilla aloilla,

VAHVISTAVAT sitoumuksensa edistää kansainvälistä kauppaa tavalla, joka tukee kestävästä kehitystä sen taloudellisessa, sosiaalisessa ja ympäristöulottuvuudessa, ja hyödyntämällä kumppanuuksia, joissa ovat osallisina kaikki asiaankuuluvat sidosryhmät, myös kansalaisyhteiskunta ja yksityinen sektori, ja panna sopimus täytäntöön lainsäädäntönsä sekä kansainvälisten työelämää ja ympäristöä koskevien sitoumustensa mukaisesti,

TOTEAVAT, että on tärkeää lujittaa osapuolten talous-, kauppa- ja investointisuhteita ja edistää kaupan ja investointien vapauttamista niiden välillä, jotta saadaan aikaan talouskasvua ja voidaan luoda uusia mahdollisuuksia kunkin osapuolen työntekijöille ja elinkeinoelämälle, varsinkin pienille ja keskisuurille yrityksille,

TOTEAVAT, että sopimus auttaa lisäämään kuluttajien hyvinvointia ja turvaamaan korkean elintason ja kuluttajansuojan korkean tason,

KEHOTTAVAT alueellaan toimivia tai niiden lainkäyttövaltaan kuuluvia yrityksiä noudattamaan yritysten yhteiskuntavastuuta koskevia kansainvälisesti tunnustettuja ohjeita ja periaatteita, mukaan lukien OECD:n vastuullisen liiketoiminnan toimintaohjeet monikansallisille yrityksille, sekä vastuullisen yritystoiminnan hyviä käytäntöjä,

TOTEAVAT, että sopimuksen määräyksillä säilytetään osapuolten oikeus säännellä omaa aluettaan lainsäädäntönsä mukaisesti ja liikkumavara niiden pyrkiessä saavuttamaan oikeutettuja politiikkatavoitteita, jotka liittyvät esimerkiksi ~~kuten~~-kansanterveyteens, turvallisuuteens, ympäristöön, yleiseen moraaliin sekä kulttuurisen moninaisuuden edistämiseen ja suojelemiseen,

Commented [MP1]: [OECD updates its Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct - Finnish Government](#)

TUNNUSTAVAT avoimuuden, hyvän hallinnon ja oikeusvaltioperiaatteen merkityksen kansainvälisessä kaupassa ja sijoitustoiminnassa, koska niistä hyötyvät kaikki sidosryhmät,

OVAT VAKAASTI PÄÄTTÄNEET edistää kansainvälisen kaupan ja sijoitustoiminnan harmonista kehitystä ja laajentumista poistamalla niiden esteitä tämän sopimuksen avulla ja välttää sellaisten uusien kaupan tai sijoitusten esteiden luomista välilleen, jotka voisivat heikentää tästä sopimuksesta saatavia hyötyjä,

PANEVAT MERKILLE, että jos osapuolet päättävät tehdä tämän sopimuksen puitteissa vapauden, turvallisuuden ja oikeuden aluetta koskevia erillissopimuksia, joita unioni tekee Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen, jäljempänä 'SEUT-sopimus', kolmannen osan V osaston nojalla, tällaisten tulevaisuudessa tehtävien sopimusten määräykset eivät sido Irlantia, ellei unioni samanaikaisesti Irlannin kanssa ilmoita Meksikolle ~~niiden sen~~ aiempien kahdenvälisten suhteiden osalta, että tällaiset sopimukset sitovat Irlantia unionin osana Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen, jäljempänä 'SEU-sopimus', ja SEUT-sopimukseen liitetyn, Irlannin asemasta vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen osalta tehdyn pöytäkirjan N:o 21 mukaisesti. Myöskään tämän sopimuksen täytäntöönpanemiseksi SEUT-sopimuksen kolmannen osan V osaston nojalla myöhemmin toteutettavat unionin sisäiset toimenpiteet eivät sido Irlantia, jos Irlanti ei ole ilmoittanut haluavansa osallistua tällaisiin toimenpiteisiin tai hyväksyä ne pöytäkirjan N:o 21 mukaisesti. Osapuolet panevat merkille myös sen, että tällaiset tulevaisuudessa tehtävät sopimukset tai myöhemmin toteutettavat unionin sisäiset toimenpiteet kuuluvat SEU- ja SEUT-sopimukseen liitetyn, Tanskan asemaa koskevan pöytäkirjan N:o 22 soveltamisalaan,

OVAT SOPINEET SEURAAVAA:

Commented [MP2]: Vaikka EN tekstissä "Irlanti" mainittu kahdesti esim. tässä sopparissa se käännetty identtisesti tämän tekstin kanssa: [EUR-Lex - 22024A02141 - EUR-Lex](#)

Commented [LK3]: Lisään kuitenkin tähän 'Irlannin' – tämä on linjassa ainakin OLP-teksteissä käytettyyn (JHB)

I OSA¹

YLEISET MÄÄRÄYKSET

1 ARTIKLA

Tämän sopimuksen tavoitteet

Tämän sopimuksen tavoitteena on

- a) vahvistaa strategista kumppanuutta, lisätä poliittista vuoropuhelua sekä syventää ja tehostaa yhteistyötä yhteistä etua koskevissa kysymyksissä;
- b) ~~lisätä edistää osapuolten välisen~~ kaup~~an~~paa ja sijoitu~~sten~~ksia ~~lisäämistä osapuolten välillä~~ laajentamalla ja monipuolistamalla niiden talous- ja kauppasuhteita, minkä pitäisi edistää voimakkaampaa ja kestävämpää talouskasvua ja parantaa elämänlaatua.

¹ Jos jossakin tämän osan määräyksessä viitataan toiseen tämän sopimuksen määräykseen, se on ymmärrettävä viittaukseksi toiseen tämän osan määräykseen, ellei nimenomaisesti toisin mainita.

2 ARTIKLA

Yleiset periaatteet

1. Ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa ja muissa kansainvälisissä ihmisoikeusasiakirjoissa, joiden osapuolia osapuolet ovat, määriteltyjen demokratian periaatteiden, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittaminen sekä oikeusvaltioperiaatteen noudattaminen on molempien osapuolen sisäpolitiikan ja kansainvälisen politiikan perusta ja tämän sopimuksen olennainen osa.
2. Osapuolet vahvistavat voimakkaan tukensa Yhdistyneiden kansakuntien (YK) peruskirjan periaatteille.
3. Osapuolet ovat samaa mieltä siitä, että joukkotuhoaseiden ja niiden maaliinsaattamisjärjestelmien leviäminen niin valtiollisille kuin muillekin toimijoille on yksi vakavimmista kansainvälisen vakauden ja turvallisuuden uhkatekijöistä.
4. Osapuolet toteavat, että tavanomaisten aseiden hallitsematon liikkuminen on uhka kansainväliselle ja alueelliselle rauhalle, turvallisuudelle ja vakaudelle ja että tavanomaisten aseiden vastuullisten siirtojen varmistamiseksi tarvitaan yhteistyötä.
5. Osapuolet vahvistavat sitoumuksensa edistää kestäväää kehitystä sen kaikissa ulottuvuuksissa, mikä edistää kansainvälisesti sovittujen kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista, ja tehdä yhteistyötä globaaleihin ympäristöhaasteisiin vastaamiseksi.

6. Osapuolet vahvistavat sitoutumisensa sukupuolten tasa-arvoon sekä naisten ja tyttöjen voimaannuttamiseen.
7. Osapuolet vahvistavat sitoumuksensa torjua kaikenlaista syrjintää, mukaan lukien sukupuoleen, rotuun tai etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä.
8. Osapuolet vahvistavat sitoumuksensa panna tämä sopimus täytäntöön yhteisten arvojen pohjalta, mukaan lukien vuoropuhelun, keskinäisen kunnioituksen, tasa-arvoisen kumppanuuden, monenvälisyyden, yhteistyön ja kansainvälisen oikeuden kunnioittamisen periaatteet.

II OSA²

POLIITTINEN VUOROPUHELU JA YHTEISTYÖ

1 LUKU

POLIITTINEN VUOROPUHELU, KANSAINVÄLINEN RAUHA JA TURVALLISUUS

1.1 ARTIKLA

Poliittinen vuoropuhelu

1. Osapuolet lisäävät poliittista vuoropuheluaan ja yhteistyötään kaikilla tasoilla vaihtamalla näkemyksiä ja neuvottelemalla kahdenvälisistä, alueellisista, alueidensa välisistä, kansainvälisistä ja monenvälisistä kysymyksistä.
2. Poliittisella vuoropuhelulla pyritään
 - a) edistämään kahdenvälisten suhteiden edelleen kehittämistä ja lujittamaan strategista kumppanuutta;
 - b) tehostamaan alueellisiin, osapuolten alueiden välisiin ja kansainvälisiin haasteisiin ja kysymyksiin liittyvää yhteistyötä.

² Jos jossakin tämän osan määräyksessä viitataan toiseen tämän sopimuksen määräykseen, se on ymmärrettävä viittaukseksi toiseen tämän osan määräykseen, ellei nimenomaisesti toisin mainita.

3. Osapuolten välinen poliittinen vuoropuhelu voidaan käydä seuraavissa yhteisesti sovituissa muodoissa:

- a) neuvottelut, kokoukset ja vierailut huippukokoustasolla;
- b) neuvottelut, kokoukset ja vierailut ministeritasolla;
- c) korkeiden virkamiesten säännölliset kokoukset, mukaan lukien korkean tason poliittinen vuoropuhelu;
- d) alakohtainen vuoropuhelu yhteistä etua koskevista kysymyksistä;
- e) valtuuskuntien vastavuoroiset vierailut ja muu yhteydenpito Meksikon kongressin ja Euroopan parlamentin välillä;
- f) mikä tahansa muu osapuolten sopima muoto.

1.2 ARTIKLA

Demokratian periaatteet, ihmisoikeudet ja oikeusvaltioperiaate

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä ihmisoikeuksien edistämiseksi ja suojelemiseksi, myös kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ratifioinnin ja täytäntöönpanon osalta, sekä demokratian ja oikeusvaltion periaatteiden lujittamiseksi, sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi ja kaikenlaisen syrjinnän torjumiseksi.

2. Tällaisen yhteistyön puitteissa voidaan
- a) edistää merkityksellistä ja laaja-alaista vuoropuhelua ihmisoikeuksista;
 - b) tukea ihmisoikeuksia koskevien toimintasuunnitelmien laatimista ja täytäntöönpanoa;
 - c) edistää ihmisoikeuksia muun muassa koulutuksen ja yhteistyön avulla;
 - d) vahvistaa ihmisoikeusalaalla toimivia kansallisia ja alueellisia instituutioita;
 - e) tehostaa yhteistyötä YK:n ihmisoikeussopimuksella perustettujen elinten ja ihmisoikeusneuvoston erityismenettelyjen puitteissa niiden suositusten täytäntöönpanemiseksi;
 - f) tehostaa yhteistyötä ihmisoikeuksiin liittyvissä YK:n elimissä ja asiaankuuluvilla alueellisilla ja monenvälisillä foorumeilla;
 - g) vahvistaa osapuolten valmiuksia soveltaa demokratian periaatteita ja demokraattisia käytäntöjä;
 - h) vahvistaa hyvää, riippumatonta ja avointa hallintoa paikallisella, kansallisella, alueellisella ja maailmanlaajuisella tasolla, edistää instituutioiden vastuuvollisuutta ja avoimuutta sekä tukea kansalaisten osallistumista ja kansalaisyhteiskunnan osallistamista;
 - i) harjoittaa yhteistoimintaa ja koordinointia, mikäli aiheellista myös kolmansissa maissa, demokratian periaatteiden, ihmisoikeuksien ja oikeusvaltioperiaatteen lujittamiseksi;

- j) edistää kansainvälisten ihmisoikeussopimusten yleismaailmallisuutta ja kannustaa muita valtioita täyttämään niistä johtuvat velvoitteensa;
- k) pyrkiä ehkäisemään ihmisoikeusloukkauksista rankaisematta jäämistä.

1.3 ARTIKLA

Sukupuolten tasa-arvo ja naisten voimaannuttaminen, rauha,
turvallisuus ja kestävä kehitys

1. Osapuolet edistävät sukupuolten tasa-arvoa ja naisten voimaannuttamista. Ne tunnustavat sukupuolten tasa-arvon sekä naisten ja tyttöjen voimaannuttamisen välttämättömyyden, koska nämä ovat edellytys kestävä ja osallistavan kehityksen, demokratian ja turvallisuuden täysimittaiselle toteutumiselle. Osapuolet kartoittavat uusia yhteistyöjärjestelyjä ja mahdollisia synergioita eri politiikkojen ja aloitteiden välillä kansainvälisten normien ja sitoumusten, kuten YK:n yleiskokouksen 18 päivänä joulukuuta 1979 hyväksymän kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen (CEDAW), naisten syrjinnän poistamista käsittelevän YK:n komitean antamien yleisten suositusten, Agenda 2030 -toimintaohjelman, YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1325 (2000) sekä turvallisuusneuvoston sittemmin antamien naisia, rauhaa ja turvallisuutta koskevien päätöslauselmien, mukaisesti.

Commented [LK4]: IATE

2. Tällaisen yhteistyön puitteissa voidaan
- a) tehostaa sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamista;
 - b) tukea YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmaan 1325 (2000) perustuvan kansallisen toimintasuunnitelman laatimista ja täytäntöönpanoa;
 - c) edistää naisten poliittista osallistumista ja johtajuutta samoin kuin heidän pääsyään laadukkaaseen koulutukseen, heidän taloudellista voimaantumistaan ja johtajuuttaan sekä heidän työvoimaan osallistumisensa lisäämistä;
 - d) vahvistaa kansallisia ja alueellisia instituutioita erityistoimenpiteillä, joilla ratkotaan naisiin ja tyttöihin kohdistuvaan väkivaltaan liittyviä kysymyksiä, mukaan lukien seksuaalisen ja sukupuolistuneen väkivallan ehkäiseminen ja niiltä suojeleminen, tutkinta- ja vastuuvollisuusmekanismien vahvistaminen, uhrien tukeminen sekä naisille ja tytöille turvallisten olosuhteiden edistäminen;
 - e) parantaa naisten ihmisoikeuksien aktiivista suojeleminen, myös kaikenlaiselta syrjinnältä ja väkivallalta, ja varmistaa naisten oikeussuoja;
 - f) tehostaa yhteistyötä asiaankuuluvien YK:n elinten ja muiden kansainvälisten järjestöjen kanssa;
 - g) edistää aktiivisesti tasa-arvoselvitysten tekemistä ja sukupuolinäkökulman järjestelmällistä huomioon ottamista kaikissa rauhaan ja turvallisuuteen liittyvissä asioissa niin, että samalla varmistetaan naisten johtajuus ja mielekäs osallistuminen rauhanprosesseihin, sovittelutoimiin, konfliktinratkaisuun, rauhanrakentamiseen sekä siviili- ja sotilasoperaatioihin.

1.4 ARTIKLA

Joukkotuhoseiden leviämisen estäminen

1. Osapuolet katsovat, että joukkotuhoseiden ja niiden maaliinsaattamisjärjestelmien leviäminen niin valtiollisille kuin muillekin toimijoille on yksi vakavimmista kansainvälisen vakauden ja turvallisuuden uhkatekijöistä. Tästä syystä osapuolet tekevät yhteistyötä ja osallistuvat joukkotuhoseiden ja niiden maaliinsaattamisjärjestelmien leviämisen estämiseen noudattamalla kaikilta osin kansainvälisistä aseriisunta- ja asesulkusopimuksista johtuvia ja muita asiaankuuluvia kansainvälisiä velvoitteitaan ja panemalla ne täytäntöön kansallisella tasolla. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että tämä määräys on tämän sopimuksen olennainen osa.
2. Osapuolet tekevät yhteistyötä ja osallistuvat joukkotuhoseiden ja niiden maaliinsaattamisjärjestelmien leviämisen estämiseen
 - a) toteuttamalla toimia asiaa koskevien kansainvälisten asiakirjojen allekirjoittamiseksi, ratifioimiseksi tai niihin liittymiseksi tapauksesta riippuen ja niiden panemiseksi kaikilta osin täytäntöön;
 - b) luomalla tehokkaan kansallisen vientivalvontajärjestelmän, jolla valvotaan joukkotuhoseisiin liittyvien tavaroiden vientiä ja kauttakulkua, ja ylläpitämällä sitä, mukaan lukien kaksikäyttötekniikan loppukäytön valvonta ja tehokkaat seuraamukset vientivalvonnan laiminlyömisestä.
3. Osapuolet käyvät säännöllistä poliittista vuoropuhelua tässä artiklassa tarkoitettujen osien täydentämiseksi ja lujittamiseksi.

1.5 ARTIKLA

Pienaseet, kevyet aseet ja muut tavanomaiset aseet

1. Osapuolet toteavat, että pienaseiden ja kevyiden aseiden ja niissä käytettävien ammusten, osien ja komponenttien laitton valmistus, siirto ja liikkuminen samoin kuin niiden laitton keskittyminen, puutteellinen hallinta, riittämättömästi turvatut varastot ja valvottoman leviäminen ovat edelleenkin vakava uhka rauhalle ja kansainväliselle turvallisuudelle.
2. Osapuolet noudattavat voimassa olevien kansainvälisten sopimusten ja YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmien mukaisia velvoitteitaan pienaseiden ja kevyiden aseiden sekä niiden ammusten, osien ja komponenttien laittoman kaupan torjumiseksi sekä muiden alan kansainvälisten asiakirjojen, kuten pienaseiden ja kevyiden aseiden laittoman kaupan kaikkien osajaluiden ehkäisemistä, torjumista ja poistamista koskevan YK:n toimintaohjelman, puitteissa antamia sitoumuksia ja panevat ne kaikilta osin täytäntöön.
3. Osapuolet tunnustavat sisäisten valvontajärjestelmien merkityksen kansainvälisten vaatimusten mukaisesti tapahtuvissa tavanomaisten aseiden siirroissa. Osapuolet toteavat, että on tärkeää soveltaa tällaisia valvontatoimia vastuullisesti, koska siten voidaan edistää kansainvälistä ja alueellista rauhaa, turvallisuutta ja vakautta, vähentää inhimillistä kärsimystä ja estää tavanomaisten aseiden tarkoituksenvastaisia siirtoja.

4. Osapuolet panevat kaikilta osin täytäntöön New Yorkissa 2 päivänä huhtikuuta 2013 hyväksytyn asekauppasopimuksen ja tekevät sen puitteissa yhteistyötä, mukaan lukien toimet, joilla edistetään sen saattamista maailmanlaajuiseksi sekä sen täysimittaista täytäntöönpanoa kaikissa kyseisen sopimuksen sopimusvaltioissa.

Commented [MP5]: 'universalisation' käännetty "maailmanlaajuisesta soveltamisesta" [Päätös - EU - 2025/2598 - FI - EUR-Lex](#)

5. Osapuolet tekevät yhteistyötä toimissa, joilla pyritään sääntelemään tavanomaisten aseiden kansainvälistä kauppaa tai parantamaan tällaisen kaupan sääntelyä ja ehkäisemään ja torjumaan tavanomaisten aseiden ja niiden ammusten, osien ja komponenttien laitonta kauppaa tai lopettamaan se, ja varmistavat tällaisten toimien koordinoinnin, täydentävyyden ja synergian.

Commented [LK6]: IATE

6. Osapuolet aloittavat säännöllisen poliittisen vuoropuhelun tämän artiklan soveltamisalaan kuuluvista asioista ja niihin liittyvien toimien lujittamiseksi.

1.6 ARTIKLA

Kansainvälinen rikostuomioistuin

1. Osapuolet ovat sitä mieltä, että vakavimmat kansainvälistä yhteisöä koskettavat rikokset eivät saa jäädä rankaisematta, ja ne pyrkivät varmistamaan, että kyseiset rikokset tutkitaan tehokkaasti ja että niistä nostetaan syyte, toteuttamalla kansallisen tason toimenpiteitä ja tehostamalla kansainvälistä yhteistyötä, myös Kansainvälisen rikostuomioistuimen (ICC) kanssa.

2. Osapuolet edistävät ICC:n Rooman perussäännön, jäljempänä 'Rooman perussääntö', saattamista maailmanlaajuiseksi ja pyrkivät siihen, että Rooman perussäännön sopimusvaltiot panevat perussäännön tehokkaasti täytäntöön. Osapuolet vaihtavat tarvittaessa sisäisen lainsäädännön antamista koskevia parhaita käytäntöjä ja toteuttavat toimenpiteitä Rooman perussäännön loukkaamattomuuden turvaamiseksi.

1.7 ARTIKLA

Terrorismin torjunta

Osapuolet vahvistavat terrorismin vastaisen toiminnan tärkeyden ja tekevät yhdessä sovitun mukaista yhteistyötä terroritekojen estämiseksi ja tukahduttamiseksi kansainvälisten sopimusten, YK:n asiaankuuluvien päätöslauselmien sekä omien säädöstensä ja määräystensä mukaisesti. Yhteistyötä tehdään erityisesti

- a) YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1373 (2001) ja muiden asiaa koskevien YK:n päätöslauselmien ja kansainvälisten asiakirjojen täysimittaisen ja tehokkaan täytäntöönpanon puitteissa;
- b) edistämällä YK:n jäsenvaltioiden keskinäistä yhteistyötä, jotta YK:n yleiskokouksen 8 päivänä syyskuuta 2006 hyväksymä YK:n maailmanlaajuinen terrorisminvastainen strategia pantaisiin tehokkaasti täytäntöön;

- c) vaihtamalla tietoja terroristiryhmistä ja niiden tukiverkostoista kansainvälisen lainsäädännön ja sisäisen lainsäädäntönsä mukaisesti; ja
- d) vaihtamalla kokemuksia terrorismin ehkäisy- ja torjuntakeinoista ja -menetelmistä, mukaan lukien tekninen tietämys ja koulutus, sekä vaihtamalla terrorismin ehkäisyyn liittyviä parhaita käytäntöjä.

1.8 ARTIKLA

Rauhanturvaaminen ja kriisinhallinta

Osapuolet tekevät yhteistyötä rauhan ja kansainvälisen turvallisuuden edistämiseksi. Ne selvittävät mahdollisuuksia koordinoida kriisinhallintatoimia, mukaan lukien yhteistyö kriisinhallintaoperaatioissa.

1.9 ARTIKLA

Kansalaisten turvallisuus

Osapuolet edistävät kansalaisten turvallisuutta koskevaa vuoropuhelua ja yhteistyötä. Ne tunnustavat, että kansalaisten turvallisuudella on kansallinen, kansainvälinen, alueellinen ja alueiden kahdenvälinen ulottuvuus, joka edellyttää laajempaa vuoropuhelua ja yhteistyötä.

2 LUKU

YHTEISTYÖ KANSAINVÄLISISSÄ JA ALUEELLISISSA JÄRJESTÖISSÄ

2.1 ARTIKLA

Kansainväliset järjestöt

1. Osapuolet edistävät monenvälisyyttä ja tekevät yhteistyötä vaihtamalla näkemyksiä ja tarvittaessa sovittamalla yhteen kantoja kansainvälisissä järjestöissä ja kansainvälisillä foorumeilla, mukaan lukien YK ja sen erityisjärjestöt, Maailman kauppajärjestö (WTO), G20-ryhmä ja Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö (OECD).
2. Osapuolet pitävät yllä tehokkaita mekanismeja toistensa kuulemiseksi monenvälisten foorumien yhteydessä. Osapuolet käyvät avointa ja jatkuvaa vuoropuhelua YK:n ihmisoikeusneuvostossa, YK:n yleiskokouksessa sekä tarvittaessa ja osapuolten niin sopiessa myös muissa YK:n elimissä ja erityisjärjestöissä.

2.2 ARTIKLA

Alueelliset järjestöt

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä vaihtamalla näkemyksiä yhteisen edun mukaisista kysymyksistä sekä tarvittaessa vaihtamalla tietoja alue- ja osa-alueen foorumeilla ja järjestöissä omaksuttavista kannoista.
2. Osapuolet edistävät alueidensa kahdenvälistä vuoropuhelua ja yhteistyötä, myös unionin ja Latinalaisen Amerikan ja Karibian valtioiden yhteisön (CELAC) välisen yhteistyön puitteissa. Yhteistyöhön voi soveltuvien osien kuulua myös tuki CELAC-maiden yhdyntymiselle ja yhteisöjen luomiselle.
3. Osapuolet edistävät yhteistyötä Tyynenmeren allianssissa sen tarkkailijavaltioita koskevan kehityksen puitteissa.
4. Osapuolet edistävät alueellista ja kolmenvälistä yhteistyötä kolmansien maiden kanssa, pääasiassa Keski-Amerikassa ja Karibian alueella.

3 LUKU

VAPAAUS, TURVALLISUUS JA OIKEUS

3.1 ARTIKLA

Oikeudellinen yhteistyö

1. Osapuolet tehostavat keskinäistä oikeusapua ja rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaa yhteistyötä asiaa koskevien kansainvälisten sopimusten pohjalta. Osapuolet vahvistavat nykyisiä mekanismeja ja harkitsevat tarvittaessa uusien mekanismien kehittämistä helpottamaan kansainvälistä yhteistyötä tällä alalla. Tällaiseen yhteistyöhön kuuluu asiaankuuluvien kansainvälisten instrumenttien allekirjoittaminen, ratifiointi tai niihin liittyminen tapauksesta riippuen ja niiden täysimittainen täytäntöönpano sekä tiiviimpi yhteistyö Eurojustin kanssa.

Commented [LK7]: IATE

2. Osapuolet kehittävät siviili- ja kauppaoikeuden alan yhteistyötä erityisesti siviilioikeudellista yhteistyötä koskevien monenvälisten yleissopimusten neuvottelemisen, ratifioinnin ja täytäntöönpanon osalta, mukaan lukien kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin yleissopimukset kansainvälisen oikeudellisen yhteistyön ja kansainvälisten oikeudenkäyntien alalla sekä lastensuojelun alalla.

Commented [LK8]: OATE

3.2 ARTIKLA

Lainvalvonta sekä korruption ja kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden ehkäisy ja torjunta

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden, ihmiskaupan, maahanmuuttajien salakuljetuksen, ampuma-aseiden ja niiden ammusten, osien ja komponenttien laittoman kaupan, talousrikosten, maailman huumeongelman, korruption ja maksuvälineiden väärentämisen ehkäisemiseksi ja torjumiseksi oman lainsäädäntönsä ja kansainvälisten velvoitteidensa mukaisesti, mukaan lukien keskinäinen oikeusapu, tiedonvaihto, parhaat käytännöt, koulutus ja rikollisesta toiminnasta saatujen varojen takaisinperintä, ja vaihtavat niihin liittyviä näkemyksiä.
2. Osapuolet jatkavat lainvalvontaa koskevaa vuoropuheluaan ja yhteistyötään, myös Europolin kanssa tehtävää strategista yhteistyötä, sekä strategista oikeudellista yhteistyötään, myös Eurojustin ja tarvittaessa muiden kansallisten ja kansainvälisten laitosten kanssa.
3. Osapuolet pyrkivät tekemään yhteistyötä kansainvälisillä foorumeilla edistääkseen liittymistä 15 päivänä marraskuuta 2000 YK:n päätöslauselmalla 55/25 hyväksyttyyn kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaiseen YK:n yleissopimukseen, jäljempänä 'Palermon sopimus', ja sen pöytäkirjoihin ja edistääkseen niiden täytäntöönpanoa tapauksesta riippuen.

Commented [LK9]: IATE

4. Osapuolet edistävät 31 päivänä lokakuuta 2003 YK:n päätöslauselmalla 58/4 hyväksytyn korruption vastaisen YK:n yleissopimuksen täytäntöönpanoa ja tukevat täytäntöönpanon tarkastelumekanismia, joka perustettiin Dohassa 9–13 päivänä marraskuuta 2009 järjestetyssä yleissopimuksen sopimusvaltioiden konferenssissa, jäljempänä 'täytäntöönpanon tarkastelumekanismi', myös noudattamalla läpinäkyvyyden periaatetta, ja kansalaisyhteiskunnan osallistumista täytäntöönpanon tarkastelumekanismiin.

5. Osapuolet tunnustavat korruption torjunnan tärkeyden kansainvälisessä kaupassa ja sijoitustoiminnassa ja sitoutuvat siksi tämän sopimuksen korruption ehkäisemistä ja torjuntaa koskevaan pöytäkirjaan.

3.3 ARTIKLA

Muuttoliike- ja turvapaikka-asiat sekä rajaturvallisuus

1. Osapuolet tekevät lakiensa, asetustensa ja toimivaltuuksiensa puitteissa yhteistyötä muuttoliikeasioissa, mukaan lukien laillinen ja laitton muuttoliike, muuttajien salakuljetuksen ja ihmiskaupan torjunta, muuttoliike ja kehitys, turvapaikka-asiat, takaisinotto, kotouttaminen, viisumit, laillisen muuttoliikkeen helpottaminen, muuttoliikkeen valvonta ja rajaturvallisuus, ja vaihtavat niihin liittyviä kokemuksia ja tietoja. Osapuolet vaihtavat parhaita käytäntöjä maahanmuuttajanaisten ja -lasten, erityisesti ilman huoltajaa olevien lasten, sekä muiden haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien suojelusta.

2. Osapuolet tekevät yhteistyötä ehkäistäkseen laitonta muuttoliikettä, torjuakseen muuttajien salakuljetusta ja ihmiskauppaa sekä edistääkseen turvallista, laillista ja hallittua muuttoliikettä.

Tässä tarkoituksessa ja omien säädöstensä ja määräystensä puitteissa

- a) Meksiko ottaa jäsenvaltion pyynnöstä ja ilman muita muodollisuuksia takaisin kaikki kansalaisensa, jotka ovat velvollisia palaamaan jäsenvaltion alueelta, jollei erillissopimuksessa toisin määrätä;
- b) kukin jäsenvaltio ottaa Meksikon pyynnöstä ja ilman muita muodollisuuksia takaisin kaikki kansalaisensa, jotka ovat velvollisia palaamaan Meksikon alueelta, jollei erillissopimuksessa toisin määrätä;
- c) jäsenvaltiot ja Meksiko antavat kansalaisilleen asianmukaiset matkustusasiakirjat a ja b alakohdassa mainittuja tarkoituksia varten tai hyväksyvät unionin matkustusasiakirjojen käytön palauttamista varten;
- d) osapuolet pyrkivät neuvottelemaan erillissopimuksen, jossa määritellään kansalaisten takaisinottoa koskevat velvoitteet, mukaan lukien kansalaisuuden todistaminen. Kyseisessä sopimuksessa vahvistetaan kolmansien maiden kansalaisten takaisinoton edellytykset.

3.4 ARTIKLA

Maaailman huumeongelma

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä varmistaakseen tasapainoisen ja yhtenäisen lähestymistavan huumausainekysymyksiin ja voidakseen
 - a) yhdistää voimansa, jotta maailman huumeongelmaa käsitelleen YK:n yleiskokouksen vuoden 2016 erityisistunnon (UNGASS 2016) operatiiviset suositukset saataisiin tosiasiallisesti pantua täytäntöön;
 - b) puuttua maailman huumeongelman terveydellisiin ja yhteiskunnallisiin seurauksiin harjoittamalla politiikkaa, jolla pyritään kestäväan kehitykseen toteuttamalla kokonaisvaltaisia ja näyttöön perustuvia kysynnän vähentämisaloitteita kaikilla tasoilla, erityisesti ennaltaehkäisyä, hoitoa, kuntoutusta ja yhteiskuntaan sopeuttamista koskevia ohjelmia;
 - c) investoida hoitoon ja lisätä tietoisuutta huumausaineiden käyttöön liittyvistä kansallisten terveydenhuoltojärjestelmien kansanterveystoimista;
 - d) parantaa epidemiologista tutkimusta ja kehittää edelleen kaikkia huumausaineisiin liittyviä seikkoja koskevien tilastotietojen laatua ja järjestelmällistä saatavuutta;
 - e) varmistaa kansanterveydellinen lähestymistapa, jolla edistetään valvottujen aineiden käyttömahdollisuuksia ja saatavuutta lääkinnällisiin ja tieteellisiin tarkoituksiin ja estetään niiden kulkeutuminen laittomille markkinoille;

- f) vähentää laittomien huumausaineiden ja uusien psykoaktiivisten aineiden tarjontaa, kauppaa ja kysyntää, myös tietojenvaihdon ja muiden yhteistyötoimien avulla tapauksesta riippuen;
- g) ottaa sukupuoli- ja ihmisoikeusnäkökulman huomioon kaikissa huumausainepolitiikoissa ja -ohjelmissa;
- h) kannustaa soveltamaan pakkokeinojen sijaan vaihtoehtoisia seuraamuksia henkilöihin, jotka ovat syyllistyneet huumausainelainsäädäntöön ja huumausaineisiin liittyviin rikoksiin;
- i) puuttua huumausaineiden, psykotrooppisten aineiden ja uusien psykoaktiivisten aineiden laittomassa tuotannossa käytettävien kemiallisten lähtöaineiden, välttämättömien kemikaalien ja niitä sisältävien tuotteiden tai valmisteiden kulkeutumiseen laittomiin tarkoituksiin.

2. Osapuolet tekevät yhteistyötä 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden saavuttamiseksi muun muassa kannustamalla mahdollisuuksien mukaan kolmansia maita, jotka eivät ole vielä ratifioineet ja panneet täytäntöön sellaisia huumausaineiden valvontaa koskevia kansainvälisiä yleissopimuksia ja niiden pöytäkirjoja, joiden osapuolia ne ovat, tekemään niin. Osapuolet perustavat toimensa sovellettaviin säädöksiinsä ja määräyksiinsä, huumausaineiden valvontaa koskevien YK:n yleissopimusten mukaisesti yleisesti hyväksyttyihin periaatteisiin sekä suosituksiin, jotka esitetään UNGASS 2016:n päätösasiakirjassa ”Our joint commitment to effective addressing and countering the world drug problem”, joka on tuorein kansainvälinen konsensus maailman huumausainepolitiikasta, arvioidakseen maailman huumeongelman ratkaisemiseksi ja torjumiseksi yhdessä annettujen sitoumusten täytäntöönpanoa.

3.5 ARTIKLA

Rahanpesu ja terrorismin rahoitus

Osapuolet tekevät yhteistyötä estääkseen ja torjuakseen rahoituslaitostensa ja nimettyjen rahoitusalan ulkopuolisten yritysten ja ammatinharjoittajien käytön rikoshyötyyn liittyvään rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen. Tässä tarkoituksessa ne vaihtavat lainsäädäntönsä puitteissa tietoja ja tekevät yhteistyötä varmistaakseen, että rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastaisen toimintaryhmän (FATF) antamia suosituksia ja muiden kyseisellä alalla toimivien kansainvälisten elinten hyväksymiä vaatimuksia noudatetaan tuloksellisesti ja kaikilta osin. Tällaiseen yhteistyöhön voi sisältyä esimerkiksi rikoshyötyyn tai terrorismin rahoittamiseen liittyvien varojen takaisinperintä, takavarikointi, menetetyksi tuomitseminen, jäljittäminen, tunnistaminen ja palauttaminen.

Commented [LK10]: IATE (preferred)

3.6 ARTIKLA

Kyberrikollisuus

1. Osapuolet toteavat, että kyberrikollisuus on maailmanlaajuinen ongelma, joka edellyttää maailmanlaajuisia ratkaisuja. Osapuolet tehostavat yhteistyötään kyberrikollisuuden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi vaihtamalla tietoja, myös parhaista käytännöistä ja suuntauksista, oman lainsäädäntönsä ja kyberrikollisuutta koskevien kansainvälisten oikeudellisten välineiden mukaisesti. Osapuolet tekevät tarvittaessa yhteistyötä avustaakseen ja tukeakseen muita valtioita tehokkaiden lakien, politiikkojen ja käytäntöjen kehittämisessä kyberrikollisuuden ehkäisyä ja torjuntaa varten.

2. Osapuolet vaihtavat tarvittaessa ja lainsäädäntönsä puitteissa tietoja, kokemuksia ja parhaita käytäntöjä esimerkiksi kyberrikollisuuden tutkijoiden koulutuksesta, kyberrikollisuutta koskevan tutkinnan suorittamisesta ja digitaalisesta forensiikasta painopisteenä lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjunta ja kriittisen infrastruktuurin, esimerkiksi rahoitus-, energia- ja televiestintäinfrastruktuurin, suojele.

3.7 ARTIKLA

Henkilötietojen suoja

1. Osapuolet tunnustavat, että on tärkeää suojella yksityisyyttä ja henkilötietojen suojaa koskevia perusoikeuksia. Osapuolet tekevät yhteistyötä varmistaakseen kyseisten perusoikeuksien kunnioittamisen myös lainvalvonnassa sekä terrorismin ja muun vakavan kansainvälisen rikollisuuden ehkäisemisessä ja torjunnassa.

Commented [MP11]: Kuten: [EUR-Lex - 22024A01759](#) - [EUR-Lex](#)

2. Osapuolet tekevät yhteistyötä edistääkseen henkilötietojen suojan korkeaa tasoa. Kahden- ja monenväliseen yhteistyöhön voi sisältyä valmiuksien kehittämistä, teknistä apua, tietojen ja asiantuntemuksen vaihtoa sekä sääntelyviranomaisten kautta kansainvälisissä elimissä tapahtuvaa yhteistyötä osapuolten yhdessä sopimalla tavalla.

3.8 ARTIKLA

Kuluttajapolitiikka

Osapuolet toteavat, että on tärkeää varmistaa kuluttajansuojan korkea taso, ja pyrkivät sen vuoksi tekemään yhteistyötä kuluttajapolitiikan alalla. Tällainen yhteistyö voi sisältää mahdollisuuksien mukaan

- a) tietojenvaihtoa osapuolten kuluttajansuojakehyksistä, myös kuluttajalainsäädännöstä, kulutustavaroiden turvallisuudesta, kuluttajien oikeussuojakeinoista ja kuluttajalainsäädännön valvonnasta;
- b) kannustusta riippumattomien kuluttajajärjestöjen perustamiseen ja kuluttajien edustajien välisen yhteydenpidon kehittämiseen.

Commented [MP12]: Muutettu vastaamaan: [EUR-Lex - 22024A01759 - EUR-Lex](#)

3.9 ARTIKLA

Konsulisuojelu

Meksiko suostuu siihen, että kaikkien sen alueella edustettuina olevien Euroopan unionin jäsenvaltioiden diplomaatti- ja konsuliviranomaiset antavat suojelua myös minkä tahansa sellaisen Euroopan unionin jäsenvaltion kansalaisille, jolla ei ole Meksikossa pysyvää edustustoa, joka pystyisi määrättyssä tapauksessa antamaan tosiasiallista konsulisuojelua, samoin edellytyksin kuin kyseisen edustettuna olevan jäsenvaltion omille kansalaisilleen.

Commented [MP13]: [EUR-Lex - 22024A01759 - EUR-Lex](#)

3.10 ARTIKLA

Katastrofiriskien hallinta ja pelastuspalvelu

Osapuolet tunnustavat, että on tarpeen hallita sekä niiden omia että maailmanlaajuisia luonnonkatastrofeja ja ihmisen aiheuttamia katastrofeja. Osapuolet vahvistavat yhteisen sitoumuksensa kehittää yhteiskuntiensa ja infrastruktuurinsa selviytymiskyvyn parantamiseen tähtääviä ehkäisy-, lieventämis-, valmius-, varhaisvaroitus-, reagointi- ja kunnostustoimenpiteitä ja tehdä tarvittaessa kahden- ja monenvälistä yhteistyötä, jotta voidaan parantaa maailmanlaajuisen katastrofiriskien hallinnan tuloksia katastrofiriskien vähentämistä koskevan Sendain kehyksen 2015–2030, kestävän kehityksen tavoitteiden, Pariisin ilmastopimuksen ja **uuden kaupunkikehitysohjelman** mukaisesti.

Commented [LK14]: IATE

4 LUKU

KESTÄVÄ KEHITYS

4.1 ARTIKLA

Kestävä kehitys

1. Osapuolet vahvistavat sitoutumisensa kestäväen kehityksen saavuttamiseen Agenda 2030 -toimintaohjelman mukaisesti. Osapuolet tunnustavat, että pitkän aikavälin kestävä kehitys edellyttää osallistavaa talouskasvua, sosiaalista hyvinvointia ja luonnonvarojen kestävää käyttöä. Nämä kolme ulottuvuutta kytkeytyvät tiukasti toisiinsa ja vahvistavat toisiaan.
2. Osapuolet edistävät kestäväen kehityksen kolmea ulottuvuutta eli talous-, sosiaali- ja ympäristöulottuvuutta tasapainoisella tavalla, mukaan lukien luonnonvarojen vastuullinen ja tehokas käyttö ja niiden kestävä hallinta, omien prioriteettiensa ja olosuhteidensa mukaisesti ja lisäävät tietoisuutta ympäristövahinkojen taloudellisista ja sosiaalisista kustannuksista, kestäättömistä tuotanto- ja kulutustavoista ja niiden vaikutuksista ihmisten hyvinvointiin.
3. Osapuolet edistävät inhimillistä ja osallistavaa kestävää kehitystä vuoropuhelun, yhteisten toimien, parhaiden käytäntöjen jakamisen, kaikkia tasoja koskevan hyvän hallinnon ja rahoitusvarojen käyttöönnoton avulla hyödyntäen olemassa olevia rahoitusvälineitä parhaalla mahdollisella tavalla ja selvittämällä mahdollisuuksia uusien rahoitusvälineiden perustamiseen.

4.2 ARTIKLA

Kestävää kehitystä tukeva yhteistyö

1. Kehitysyhteistyön pää tavoitteena on panna täytäntöön Agenda 2030 -toimintaohjelma sen moniulotteista ja ihmiskeskeisestä lähestymistapaa kunnioittaen ja saavuttaa kestävä kehityksen tavoitteet. Tuloksellista kehitysyhteistyötä koskevan maailmanlaajuisen kumppanuuden puitteissa laaditut tuloksellisen kehitysyhteistyön periaatteet, jotka perustuvat Pariisissa 2 päivänä maaliskuuta 2005 pidetyssä avun tuloksellisuutta käsitelleessä korkean tason foorumissa hyväksyttyyn avun tuloksellisuutta koskevaan Pariisin julistukseen ja Accrassa 4 päivänä syyskuuta 2008 pidetyssä avun tuloksellisuutta käsitelleessä korkean tason foorumissa hyväksyttyyn Accran toimintaohjelmaan, ovat tärkeitä välineitä pyrittäessä maksimoimaan kehitysyhteistyön vaikuttavuus.

Commented [LK15]: IATE

Commented [LK16]: IATE

Commented [LK17]: IATE

2. Osapuolet ratkovat kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamiseen liittyviä haasteita asettamalla etusijalle kunkin osapuolen tarpeet ja kansallisen sitoutuneisuuden, ottamalla huomioon alueellisen kontekstin sekä luomalla synergioita ja kehityskumppanuuksia alan eri sidosryhmien, kuten kansalaisyhteiskunnan, paikallishallinnon, yksityisen sektorin ja voittoa tavoittelemattomien järjestöjen, kanssa. Osapuolet tunnustavat hallitusten keskeisen roolin kehityksen edistämässä, mutta ne tekevät yhteistyötä edistääkseen kestävä kehitystä tukevien käytäntöjen omaksumista myös yksityisellä sektorilla, erityisesti pienissä ja keskisuurissa yrityksissä, jäljempänä 'pk-yritykset'.

3. Osapuolet tekevät yhteistyötä parantaakseen asteittain globaalia resurssitehokkuutta ja kulutus- ja tuotantotapojen kestävyyttä sovittujen kansainvälisten kehysten mukaisesti ja pyrkivät toteuttamaan toimia, joiden tavoitteena on talouskasvun erottaminen ympäristön tilan heikkenemisestä.

4. Osapuolet käyvät säännöllistä poliittista vuoropuhelua kestävästä kehityksestä ja kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisesta yhteisten painopisteiden pohjalta voidakseen parantaa kehitysyhteistyönsä laatua ja tuloksellisuutta kansainvälisesti hyväksytyjen avun ja kehitysyhteistyön tuloksellisuutta koskevien periaatteiden mukaisesti.

5. Osapuolet tunnustavat, että biologisen monimuotoisuuden säilyttämisen ja kestävän hyödyntämisen sisällyttäminen alakohtaisiin ja monialaisiin suunnitelmiin, ohjelmiin ja politiikkoihin asiaankuuluvilla sektoreilla samoin kuin oikeudellisten ja institutionaalisten kehysten sekä sisäisten sääntelykehysten lujittaminen voivat edistää myönteisten vaikutusten aikaansaamista biologisen monimuotoisuuden ja sen ekosysteemipalveluiden kannalta sekä kestävän kehityksen saavuttamista. Näin ollen osapuolet tekevät yhteistyötä valtavirtaistaakseen biologisen monimuotoisuuden soveltuvien osien asiaankuuluville aloille ja tehostaakseen toimia, joiden tavoitteena on pysäyttää luontokato ja parantaa ihmisten hyvinvointia.

6. Osapuolet tekevät yhteistyötä ja toteuttavat yhteisiä toimia, myös harjoittamalla kahdenvälistä koordinoitua asiaankuuluvilla monenvälisillä foorumeilla, ja tekevät myös alueellista ja kolmenvälistä yhteistyötä, mieluiten olemassa olevien mekanismien ja aloitteiden puitteissa ja kestävästä kehityksestä koskevan vuoropuhelunsa ja Agenda 2030 -toimintaohjelmaan sitoutumisensa huomioon ottaen. Yhteistyöaloja voivat olla muun muassa

- a) kestävän kehityksen tavoitteiden ja alatavoitteiden saavuttaminen;
- b) ympäristönsuojelu kaikilla tasoilla, mukaan lukien luonnonvarojen suojelu ja kestävä hyödyntäminen;

- c) ilmastonmuutos, häiriönsietokyky, katastrofiriskien hallinta ja kestävä energia;
- d) turvallisuuden ja kehityksen välinen yhteys, mukaan lukien vakauden ja turvallisuuden rakentaminen, oikeusvaltioperiaatteen tukeminen sekä maailman huumeongelman ja kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden torjunta;
- e) osallistava kasvu ja työpaikkojen luominen;
- f) hallintotapa, mukaan lukien finanssi-, talous-, ympäristö- ja sosiaalishallinnon vahvistaminen;
- g) koulutus, myös korkea-asteen ja teknillinen ja ammatillinen koulutus, valmiuksien kehittäminen, innovointi ja vaihtotoiminta näillä aloilla; ja
- h) strategiat yksityisen sektorin osallistamiseksi.

7. Osapuolet jatkavat kolmenvälisten yhteistyötoimien kehittämistä tukeakseen kolmansia maita kestävä kehityksen tavoitteiden täytäntöönpanossa, mukaan lukien vähiten kehittyneet maat ja muut haavoittuvassa asemassa olevat kehitysmaat, kuten pienet kehittyvät saarivaltiot. Tältä osin osapuolet kartoittavat innovatiivisia osallistumistapoja, tapauksen mukaan myös edistyneempien kehitysmaiden osalta. Kolmenväliseen yhteistyöhön kuuluu kolmansien maiden tarpeisiin perustuvien räätälöityjen strategioiden ja yhteisesti sovittujen toimien tukeminen. Tätä varten osapuolet kehittävät koordinoituja yhteistyötoimia, kuten teknistä apua, koulutusta, valmiuksien kehittämistä, tietämyksen jakamista ja muita osapuolten kesken sekä osapuolten ja yhteistyössä vastaanottavan kolmannen maan kanssa määriteltyjä yhteistyömuotoja.

8. Tällaista yhteistyötä voidaan tehdä muun muassa
- a) kehittämällä valmiuksia ja jakamalla tietämystä kurssien, työpajojen, seminaarien, asiantuntijavaihdon, selvitysten ja yhteisen tutkimuksen avulla;
 - b) mobilisoimalla rahoitusvaroja toteuttamalla rahoitusta yhdistäviä toimia yhteistyössä Euroopan investointipankin ja muiden tukikelpoisten eurooppalaisten kehitysrahoituslaitosten kanssa;
 - c) harkitsemalla tarvittaessa muita kehitysrahoituksen muotoja, erityisesti innovatiivisia rahoitusmekanismeja, kuten kolmenvälistä yhteistyötä; ja
 - d) vaihtamalla tietoja kehitysyhteistyön tuloksellisuutta koskevista parhaista käytännöistä.
9. Osapuolet tekevät yhteistyötä lisätäkseen vastuuvollisuutta ja läpinäkyvyyttä keskittymällä kehitystulosten parantamiseen ja vahvistaakseen kansallisia järjestelmiä kestävien palvelujen tarjoamiseksi ja sukupuolinäkökohtien huomioon ottamiseksi kaikissa ohjelmissa ja välineissä.
10. Kehitysyhteistyössä noudatetaan kansainvälisesti sovittuja periaatteita ja politiikkoja, joihin molemmat osapuolet ovat sitoutuneet.

4.3 ARTIKLA

Kestävää kaupunkikehitystä koskeva toimintaohjelma

Osapuolet tekevät yhteistyötä pannakseen täytäntöön kestävää kaupunkiasutusta edistäviä politiikkoja, mukaan lukien uuteen kaupunkikehitysohjelmaan perustuvat politiikat, joilla pyritään rakentamaan kaupunkeja ja asuinyhdyskuntia, joissa kaikki voivat nauttia yhtäläisistä oikeuksista ja mahdollisuuksista ja perusvapauksistaan kestävän kehityksen tavoitteiden ja alatavoitteiden, erityisesti **tavoitteen 11** ”Taata turvalliset ja kestävät kaupungit sekä asuinyhdyskunnat”, mukaisesti.

Commented [LK18]: [Tavoite-11 | Kestävä kehitys](#)

4.4 ARTIKLA

Alue- ja kaupunkipolitiikan kehittäminen

1. Osapuolet tunnustavat tasapainoisen ja kestävän alue- ja kaupunkikehityksen edistämiseen tähtäävien politiikkojen merkityksen keinona edistää tuloksellisella tavalla Agenda 2030 -toimintaohjelman ja uuden kaupunkikehitysohjelman tavoitteiden toteutumista.
2. Osapuolet edistävät yhteistyötä ja kumppanuutta, johon osallistuvat kaikki aluekehityksen ja kaupunkien kestävän kehityksen keskeiset toimijat ja jolla pyritään ratkomaan alueellisia ja kaupunkeihin liittyviä haasteita yhtenäisellä ja kokonaisvaltaisella tavalla.
3. Osapuolet kehittävät mahdollisuuksien mukaan konkreettisia mahdollisuuksia alueiden ja kaupunkien keskinäiselle yhteistyölle kestävien ratkaisujen löytämiseksi alueellisiin ja kaupunkeihin liittyviin haasteisiin sekä valmiuksien edelleen kehittämiseksi kokemuksia ja käytäntöjä vaihtamalla sekä vastavuoroisen oppimisen avulla.

5 LUKU

YMPÄRISTÖ, ILMASTONMUUTOS JA ENERGIA

5.1 ARTIKLA

Ympäristö

1. Osapuolet tunnustavat tarpeen suojella, säilyttää, ennallistaa ja hoitaa kestävällä tavalla luonnonvaroja ja biologista monimuotoisuutta, mukaan lukien maaperä, maa, metsät, vesi, valtameret, muut meret ja merelliset luonnonvarat, lähtökohtana kestävälle kehitykselle, jolla huolehditaan nykyisten ja tulevien sukupolvien tarpeista.
2. Osapuolet tunnustavat maailmanlaajuisen ympäristöhallinnon ja kansainvälisten sääntöjen, myös monenvälisten ympäristösopimusten, tärkeyden pyrittäessä ratkomaan yhteisiä ympäristöhaasteita. Kukin osapuoli vahvistaa sitoumuksensa panna täytäntöön monenväliset ympäristösopimukset, joiden osapuoli se on.
3. Osapuolet vahvistavat yhteistyötään yhteisesti sovitulla ensisijaisilla aloilla, jotka koskevat ympäristönsuojelua, luonnon säilyttämistä, luonnonvarojen suojelua, vastuullista ja tehokasta käyttöä ja kestävää hallintaa sekä ympäristönäkökohtien huomioon ottamista kaikilla yhteistyöaloilla, myös kansainvälisessä ja alueellisessa kontekstissa. Kyseisiin ensisijaisiin aloihin voivat kuulua
 - a) hyvän ympäristöhallinnon edistäminen, mukaan lukien poliittinen vuoropuhelu ja yhteistyö esimerkiksi YK:n ympäristökokouksen päätöslauselmien ja monenvälisten ympäristösopimusten täytäntöönpanossa, sekä ympäristölainsäädännön noudattamisen edistäminen;

Commented [LK19]: MAP update: Muutettu Suomesta saatua kommenttia mukaillen pohjatekstin mukaiseksi

Commented [LK20]: environmental challenges of common concern

Commented [LK21]: MAP update: muutettu Suomesta saadun kommentin mukaisesti

- b) kahdenvälisen painopisteiden määrittäminen, tietojen ja teknisen asiantuntemuksen ja teknologian siirtäminen, osaamisen siirtäminen ja parhaiden käytäntöjen vaihtaminen muun muassa seuraavilla aloilla:
- i) ympäristölainsäädännön täytäntöönpano ja noudattamisen valvonta;
 - ii) vihreä kasvu, mukaan lukien kestävä kulutus ja tuotanto, resurssitehokkuus, kiertotalous ja vihreä rahoitus;
 - iii) biologisen monimuotoisuuden huomioon ottaminen talouden eri aloilla ja tuotantoaloilla;
 - iv) metsien suojeleminen, säilyttäminen ja kestävä hoito;
 - v) biologisen monimuotoisuuden suojeleminen, säilyttäminen ja kestävä hyödyntäminen, mukaan lukien ekosysteemien ja ekosysteemipalvelujen kartoitus, arviointi ja arvostaminen ja muut taloudelliset välineet biologisen monimuotoisuuden suojelemiseksi, sekä geenivarojen saatavuus ja niiden käytöstä saatavien hyötyjen oikeudenmukainen ja tasapuolinen jakaminen;
 - vi) maaperän huonontuminen ja aavikoituminen;
 - vii) luonnonvaraisten eläinten ja kasvien, metsävarojen ja geenivarojen laittoman talteenoton ja kaupan ehkäiseminen ja torjunta sekä niiden laillisen, kestävän ja jäljitettävissä olevan kaupan tukeminen;
 - viii) kemikaalien ja jätteiden hyvä huolto;
 - ix) integroitu vesivarojen hoito sekä ilma- ja maaperäpolitiikka;

Commented [LK22]: IATE

- x) rannikko- ja meriympäristön säilyttäminen ja hoito sekä kestävä sininen talous;
- xi) suojelualueiden nimeäminen, edustavuus, tehokas hoito ja niiden väliset yhteydet sekä muut tehokkaat alueperusteiset suojelutoimenpiteet, mukaan lukien suojellut merialueet; ja
- xii) mahdollisuuksien mukaan yhteistyö yksityisen sektorin kanssa tässä alakohdassa tarkoitetuilla aloilla.

5.2 ARTIKLA

Ilmastonmuutos

1. Osapuolet toteavat, että ilmastonmuutoksen kiireellinen uhka edellyttää yhteisiä toimia vähäpäästöisen ja **ilmastokestävän** kehityksen edistämiseksi sekä sopeutumistoimia.
2. Osapuolet tunnustavat ilmastonmuutosta koskevien kansainvälisten sääntöjen ja sopimusten, erityisesti New Yorkissa 9 päivänä toukokuuta 1992 tehdyn ilmastonmuutosta koskevan Yhdistyneiden Kansakuntien puitesopimuksen (UNFCCC) ja Pariisin sopimuksen tärkeyden, korostavat niiden täytäntöönpanon olevan peruuttamatonta ja vahvistavat näistä sopimuksista johtuvat sitoumuksensa.

Commented [LK23]: MAP pdate: Muutos Suomesta saadun kommentin perusteella

3. Osapuolet tekevät yhteistyötä vahvistaakseen UNFCCC:n mukaista yhteistyötään, pannakseen täytäntöön Pariisin sopimuksen ja kansallisesti määritellyt panoksensa, jäljempänä 'kansalliset panokset', sekä kehottaakseen muita maita tekemään niin ja laatimaan pitkän aikavälin strategioita kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi.

Commented [LK24]: IATE

4. Tällaisen yhteistyön puitteissa voidaan

a) tukea lisätoimia, joilla edistetään kansallista keskustelua ja politiikkatoimiin liittyvää työtä;

Commented [LK25]: MAP update: Muutos Suomesta saadun kommentin perusteella

b) tukea vähähiilistä talouskehitystä Pariisin sopimuksen mukaisesti;

c) ulottaa kansalliset panokset koskemaan kansallisia alakohtaisia politiikkoja ja toimenpiteitä, jotka kattavat liikenteen, energian, infrastruktuurin, kaupunkisuunnittelun, maankäytön ja investointialan strategiat, mukaan lukien sopeutumisprosessien sisällyttäminen alakohtaisiin kehitysstrategioihin;

d) tukea taustoittavaa vuoropuhelua ja toimenpiteiden varhaista määrittelyä ilmastotoimien arvioimiseksi kaikissa maissa;

e) kehittää Pariisin sopimuksen mukaisia avoimuuspyrkimyksiä, mukaan lukien poliittinen vuoropuhelu ja yhteistyö yhteisesti sovitulla painopistealoilla;

- f) tehostaa muita prosesseja, kuten Kansainvälisen siviili-ilmailujärjestön (ICAO) hanketta kansainvälisen ilmailun päästöjen vakauttamiseksi vuoden 2020 tasolle, Kansainvälisen merenkulkujärjestön (IMO) laatimaa ja hyväksymää ”Kokonaisvaltaista strategiaa alusten kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi” tai kunnianhimoista hanketta fluorihilivedyistä, jäljempänä ’HFC-yhdisteet’, asteittain luopumiseksi otsonikerrosta heikentävistä aineista tehtyyn Montrealin pöytäkirjaan Kigalissa 15 päivänä lokakuuta 2016 hyväksytyn muutoksen mukaisesti, mukaan lukien muutoksen ratifiointi ja nopean täytäntöönpanon varmistaminen, jotta voidaan saavuttaa maailmanlaajuisesti kunnianhimoinen tavoite HFC-yhdisteiden kulutuksesta ja tuotannosta asteittain luopumiseksi;
- g) edistää sisäisiä ilmastopolitiikkoja ja -ohjelmia Pariisin sopimuksen puitteissa, mukaan lukien päästöjen seurannan sekä markkinamekanismien ja muiden mekanismien edistäminen, kestävän ja ilmastomuutoksen kestävän infrastruktuurin kehittäminen, uusiutuva energia, energiatehokkuus ja kestävä liikenne, sekä sellaisia politiikkoja ja ohjelmia, joilla puututaan metsäkadosta ja metsien, maaperän ja kaikkien ekosysteemien tilan heikkenemisestä aiheutuviin kielteisiin ilmastovaikutuksiin;
- h) vahvistaa synergioita valtion toimia täydentävien yrittäjien, kansalaisjärjestöjen ja paikallisviranomaisten kanssa;
- i) edistää yksityisen sektorin osallistumista vähähiiliseen talouteen;
- j) edistää markkinapohjaisia toimenpiteitä hiilen hinnoittelun käyttöön ottamiseksi ja aiheuttamisperiaatteen noudattamiseksi;
- k) tehostaa kaupallisesti kannattavien, vähäpäästöisten ja muiden ilmastoystävällisten teknologioiden kehittämistä ja käyttöönottoa;

Commented [LK26]: IATE

Commented [LK27]: IATE

Commented [LK28]: Polluter pays principle

IATE myös

aiheuttajaperiaate
aiheuttaja maksaa -periaate
saastuttaja maksaa -periaate

- l) luopua asteittain fossiilisten polttoaineiden tuista ja edistää kestävän ja vähähiilisen talouden kehittämistä esimerkiksi investoimalla uusiutuvaan energiaan ja energiatehokkaisiin ratkaisuihin;
- m) tehostaa kahdenvälistä vuoropuhelua ja toimenpiteitä, jotka koskevat ilmastonmuutokseen sopeutumista, sen vaikutusten hillitsemistä ja täytäntöönpanokeinoja, mukaan lukien teknologian siirto, valmiuksien kehittäminen ja rahoitus;
- n) edistää läpileikkaavan sukupuoli- ja nuorisonäkökulman omaksumista Agenda 2030 -toimintaohjelman ja Pariisin sopimuksen täytäntöönpanossa;
- o) edistää vesivaroihin kohdistuvia ilmastovaikutuksia koskevia politiikkoja;
- p) panna täytäntöön vettä ja ilmastonmuutokseen sopeutumista joissa, järvissä ja pohjavettä johtavissa kerroksissa koskeva Pariisin sopimus, joka esiteltiin YK:n ilmastokokouksessa Pariisissa 2 päivänä joulukuuta 2015, sekä Liman–Pariisin toimintaohjelma, joka otettiin käyttöön New Yorkin ilmastohuippukokouksessa 23 päivänä syyskuuta 2014;
- q) lujittaa yhteistyöjärjestelyjä sen varmistamiseksi, että kansalliset panokset olisivat tulevaisuudessa kunnianhimoisempia, maailmanlaajuinen tilannekatsausprosessi huomioon ottaen.

5.3 ARTIKLA

Energia

1. Osapuolet tunnustavat energia-alan tärkeyden taloudellisen vaurauden sekä kansainvälisen rauhan ja vakauden kannalta ja korostavat, että energia-alan muutos on avainasemassa Agenda 2030 -toimintaohjelmassa ja Pariisin sopimuksessa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Ne toteavat, että on tarpeen parantaa ja monipuolistaa energiatoimituksia (mukaan lukien uusiutuvan energian edistäminen), edistää innovointia, tutkimusta ja inhimillisten voimavarojen kehittämistä ja koulutusta sekä parantaa energiatehokkuutta, jotta voidaan parantaa energiatuottavuutta ja -varmuutta sekä taata turvallinen, kestävä ja kohtuuhintainen energia. Osapuolet tekevät työtä näiden tavoitteiden saavuttamiseksi.
2. Osapuolet vaihtavat tietoja energia-asioista ja tekevät kahdenvälistä, alueellista ja monenvälistä yhteistyötä edistääkseen avoimia ja kilpailukykyisiä markkinoita, jakaakseen parhaita käytäntöjä, edistääkseen tieteeseen perustuvaa ja avointa sääntelyä ja keskustellakseen energiaa koskevista yhteistyöaloista esimerkiksi kansainvälisillä foorumeilla sekä kansainvälisten mekanismien ja aloitteiden puitteissa.

6 LUKU

MAATALOUS-, MERI- JA KALASTUSASIAT

6.1 ARTIKLA

Maataloutta ja maaseudun kehittämistä koskeva yhteistyö

Osapuolet tekevät yhteistyötä muun muassa seuraavissa asioissa:

- a) maataloutta ja maaseudun kehittämistä koskeva politiikka;
- b) maatalouden markkinanäkymät;
- c) luonnonvarojen kestävä hoito ja ilmastotoimet;
- d) kestävä ja häiriönsietokykyinen maatalous, johon pyritään edistämällä tietoisuutta Maailman ruokaturvakomitean laatimista ”Maatalouteen ja elintarvikejärjestelmiin tehtäviä vastuullisia investointeja koskevista periaatteista” ja ”Vapaaehtoisista maa- ja luonnonvaraoikeuksien hyvää hallintaa koskevista ohjeistoista”;
- e) maaseudun kehittämisen edistäminen, mihin pyritään kehittämällä valmiuksia kauppaan liittyvissä kysymyksissä, mukaan lukien maantieteelliset merkinnät immateriaalioikeuksina;

- f) luonnonmukainen maatalous;
- g) tutkimus ja innovointi;
- h) kestävien tuotantoprosessien organisointi ja kehittäminen maatalouselintarviketeollisuudessa (maatalous ja karjankasvatus);
- i) maaseutuyhteisöjen organisoiminen ja tuottava kehittäminen;
- j) ruokaturva;
- k) sadonkorjuun jälkeisen hävikin ja ruokajätteen ehkäiseminen;
- l) maataloustuotteiden ja eläinperäisten tuotteiden tuotantoa ja hallintaa koskeva soveltava tutkimus; ja
- m) maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden jalostus.

6.2 ARTIKLA

Meri- ja kalastusasiat

1. Osapuolet tunnustavat kalastuksen, vesiviljelyn ja muun merellä harjoitettavan toiminnan suojelun ja niiden kestävän ja vastuullisen hallinnan tärkeyden samoin kuin niiden roolin taloudellisten, sosiaalisten ja ympäristöön liittyvien mahdollisuuksien tarjoajana nykyisille ja tuleville sukupolville.

2. Osapuolet lujittavat vuoropuhelua ja yhteistyötä yhteisen edun mukaisissa kalastus- ja meriasioissa.
3. Kansainvälisten velvoitteidensa mukaisesti osapuolet
 - a) edistävät maailmanlaajuisen valtamerten hallinnointijärjestelmän parantamista muun muassa korjaamalla sääntelyn ja täytäntöönpanon puutteita ja edistämällä asiaankuuluvien asiakirjojen ratifiointia ja täytäntöönpanoa kolmansien maiden kanssa meri- ja kalastusalueilla;
 - b) ottavat käyttöön tehokkaita seuranta-, valvonta- ja tarkkailutoimenpiteitä, kuten tarkkailijajärjestelmiä, alusten seurantajärjestelmiä, uudelleenlastauksen valvontaa, merellä tehtäviä tarkastuksia, satamavaltion toimenpiteitä ja niihin liittyviä seuraamuksia, joiden tarkoituksena on suojella kalakantoja ja torjua liikakalastusta;
 - c) toteuttavat uusia tai jatkavat entisiä toimia ja tekevät yhteistyötä laittoman, ilmoittamattoman ja sääntelemättömän (LIS) kalastuksen torjumiseksi, tarvittaessa myös vaihtamalla tietoja LIS-toiminnasta niiden vesillä sekä sellaisten toimintalinjojen ja toimenpiteiden täytäntöönpanosta, joilla LIS-tuotteet pyritään eliminoimaan kauppavirroista ja kalankasvatustoiminnasta;
 - d) tekevät yhteistyötä alueellisissa kalastusjärjestöissä, joissa molemmat osapuolet ovat jäseniä, tarkkailijoita tai yhteistyötä tekeviä muita kuin sopimuspuolia, tai tekevät yhteistyötä kyseisten järjestöjen kanssa hyvän hallinnon aikaansaamiseksi, myös edistämällä tieteseen perustuvia päätöksiä ja tällaisten päätösten noudattamista kyseisissä järjestöissä;

- e) edistävät kestävien, ympäristön kannalta vastuullisten ja taloudellisesti kilpailukykyisten tuotantoprosessien kehittämistä makean ja suolaisen veden vesiviljelyalalla;
- f) parantavat valtamerien turvallisuutta;
- g) vähentävät valtameriin kohdistuvia paineita muun muassa torjumalla merten roskaantumista;
- h) edistävät merten aluesuunnittelua sekä rannikkoalueiden yhdennettyä käyttöä ja hoitoa;
- i) tukevat meritutkimusta ja -bioteknologiaa; ja
- j) vaihtavat parhaita käytäntöjä mereen liittyvästä osapuolten yhteisen edun mukaisesta taloudellisesta toiminnasta, kuten valtamerienergiasta sekä rannikko- ja merimatkailusta.

7 LUKU

TALOUSPOLITIikka

7.1 ARTIKLA

Makrotalouspolitiikka

Osapuolet vahvistavat viranomaistensa välistä vuoropuhelua makrotalouspolitiikasta ja -suuntauksista ja edistävät niitä koskevien tietojen ja näkemysten vaihtoa.

7.2 ARTIKLA

Yritykset ja teollisuus, myös **pienet ja keskisuuret yritykset**

1. Osapuolet edistävät pk-yritysten kehitystä ja kilpailukyvyn parantamista suosivaa toimintaympäristöä sekä tarvittaessa horisontaalista teollisuuspoliittista yhteistyötä. Tällaisen yhteistyön puitteissa voidaan
 - a) edistää talouden toimijoiden välisiä yhteyksiä ja yhteisiä investointeja ja perustaa yhteisyrityksiä ja yhteisiä tietoverkkoja käynnissä olevien horisontaalisten ohjelmien puitteissa;

- b) vaihtaa tietoja ja kokemuksia pk-yritysten kilpailukykyä parantavien toimintaedellytysten luomisesta ja pk-yritysten perustamismenettelyistä;
 - c) helpottaa molempien osapuolen pk-yritysten toimintaa;
 - d) vaihtaa tietoja ja kokemuksia Teollisuus 4.0:sta; ja
 - e) edistää yritysten yhteiskuntavastuuta, vastuuvastuullisuutta ja vastuullisia liiketoimintakäytäntöjä, mukaan lukien kestävä kulutus ja tuotanto.
2. Osapuolet helpottavat yksityisen sektorin yhteistyötoimia.

7.3 ARTIKLA

Yritystoiminta ja ihmisoikeudet

Osapuolet edistävät yritysten yhteiskuntavastuuta asiaa koskevien kansainvälisten normien, kuten yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevien YK:n ohjaavien periaatteiden, OECD:n toimintaohjeiden monikansallisille yrityksille vastuulliseen liiketoimintaan j ja vastuullista liiketoimintaa koskevien OECD:n due diligence -ohjeiden, mukaisesti kansallisella tasolla ja valmiuksien kehittämistä ja kokemusten vaihtoa kansainvälisellä tasolla.

7.4 ARTIKLA

Raaka-aineet

1. Osapuolet tunnustavat, että avoin ja markkinapohjainen lähestymistapa on paras tapa luoda suotuisa ympäristö raaka-aineiden tuotantoon ja kauppaan tehtäville investoinneille.
2. Osapuolet edistävät raaka-aineisiin liittyviä kysymyksiä koskevaa yhteistyötä asiaankuuluvissa alueellisissa tai monenvälisissä yhteyksissä tai jommankumman osapuolen pyynnöstä kahdenvälisellä vuoropuhelulla, joka perustuu yhteisiin etuihin. Tällä yhteistyöllä pyritään poistamaan raaka-aineiden kaupan esteitä tällaisissa yhteyksissä, vahvistamaan raaka-aineiden kaupan sääntöihin perustuvaa maailmanlaajuista kehystä, edistämään avoimuutta raaka-aineiden maailmanmarkkinoilla ja tukemaan kestävästä kehitystä.
3. Tällaiseen yhteistyöhön voi sisältyä tietojenvaihtoa, joka koskee
 - a) tarjontaa ja kysyntää sekä kahdenväliseen kauppaan, kahdenvälisiin investointeihin ja kansainväliseen kauppaan liittyviä kysymyksiä;
 - b) raaka-aineiden sekä niihin liittyvien palveluiden ja investointien tulliesteitä ja tullien ulkopuolisia esteitä;
 - c) osapuolten sääntelykehyksiä;
 - d) raaka-aineiden tuotantoprosesseihin ja käyttöön sovellettavia teknologioita; ja
 - e) kaivosteollisuuden kestäväseen kehitykseen liittyviä parhaita käytäntöjä, mukaan lukien mineraalipolitiikka, maankäytön suunnittelu, lupamenettelyt, avoimuus ja hallinto.

7.5 ARTIKLA

Tilastot

Osapuolet tekevät yhteistyötä tilastojen alalla erityisesti edistämällä aktiivisesti parhaiden käytäntöjen jakamista. Tällaiseen yhteistyöhön voi kuulua

- a) aktiivisempi osallistuminen korkean tason kansainvälisiin kokouksiin, joissa käsitellään yhteistä etua koskevia aiheita;
- b) tilastomenetelmien yhdenmukaistaminen datan vertailukelpoisuuden parantamiseksi; ja
- c) virallisten tilastojen tuottaminen ja levittäminen sekä indikaattoreiden kehittäminen.

7.6 ARTIKLA

Liikenne

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä ja lisäävät vuoropuhelua kaikilla merkityksellisillä liikennepolitiikan osa-alueilla, mukaan lukien yhdennetty liikennepolitiikka, parantaakseen tavaroiden ja matkustajien liikkumista, kehittääkseen meri- ja lentoliikenteen turvallisuutta ja turvatoimia, parantaakseen ympäristönsuojelua ja tehostaakseen kuljetusjärjestelmiään.

2. Tällaisen yhteistyön ja vuoropuhelun puitteissa voidaan
- a) vaihtaa osapuolten liikennepolitiikkaan liittyviä tietoja ja parhaita käytäntöjä;
 - b) lujittaa Meksikon ja unionin välisiä suhteita ilmailun alalla muun muassa selvittämällä mahdollisuutta tehdä erityinen ilmailusopimus;
 - c) edistää pyrkimyksiä taata rajoittamaton pääsy kansainvälisille meriliikennemarkkinoille ja alan kauppaan kaupallisin perustein ja reilun kilpailun periaatteita noudattaen;
 - d) helpottaa meriliikennettä, logistiikkaketjuja ja multimodaaliliikennettä kilpailukyvn ja taloudellisten suhteiden parantamiseksi;
 - e) edistää liikennealan ympäristöasioita;
 - f) helpottaa asiantuntijoiden vuoropuhelua ja yhteistyötä liikennealan kansainvälisillä foorumeilla; ja
 - g) tukea rajatylittävää sähköistä tiedonkulkua toimivia ja kustannustehokkaita liikennepalveluja suosivan ympäristön luomiseksi.

8 LUKU

KOULUTUS, KULTTUURI JA SOSIAALIASIAT

8.1 ARTIKLA

Koulutus

Osapuolet edistävät yhteistyötä ja vuoropuhelua asiaankuuluvilla koulutuksen osa-alueilla

- a) parantamalla korkea-asteen sekä teknillistä ja ammatillista koulutusta;
- b) lisäämällä korkea-asteen oppilaitosten opiskelijoiden, tutkijoiden sekä opetus- ja hallintohenkilöstön liikkuvuutta; ja
- c) edistämällä korkea-asteen oppilaitosten valmiuksien kehittämistä, mukaan lukien ulkomailla suoritettujen tutkintojen ja opintojaksojen tunnustamismekanismien parantaminen.

8.2 ARTIKLA

Kulttuuri

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä asiaankuuluvilla kansainvälisillä foorumeilla, erityisesti YK:n kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestössä (Unesco), yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi ja kulttuurisen moninaisuuden edistämiseksi muun muassa panemalla täytäntöön Unescon yleiskokouksessa Pariisissa 20 päivänä lokakuuta 2005 hyväksytyn yleissopimuksen kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuden suojelemisesta ja edistämisestä.
2. Osapuolet edistävät tiiviimpää yhteistyötä kulttuuri- ja luovilla aloilla ja toimialoilla, mukaan lukien kehittyvät ja uudet teknologiat ja audiovisuaalinen media, lisätäkseen muun muassa keskinäistä ymmärrystä ja toistensa kulttuurien tuntemusta.
3. Osapuolet edistävät kulttuurivaihtoa ja toteuttavat yhteisiä aloitteita käytettävissä olevissa yhteistyöpuiteissa kulttuurin eri osa-alueilla.
4. Osapuolet edistävät taide- ja kulttuurialan digitaalisen sisällön luomiseen, tunnetuksi tekemiseen ja levittämiseen liittyvää yhteistyötä ja yhteisiä aloitteita sellaisen oikeudellisen kehyksen puitteissa, jossa tunnustetaan luovan työn tekijöiden työ ja arvostetaan sitä, keinona parantaa kulttuurin ja sen osatekijöiden yleistä saatavuutta.

Commented [LK29]: IATE

5. Osapuolet edistävät kulttuurien välistä vuoropuhelua omien kansalaisjärjestöjensä kesken ja yksityishenkilöiden kesken.

6. Osapuolet tunnustavat kulttuurin roolin konfliktineston ja kestävä kehityksen taloudellisten, sosiaalisten ja ympäristöön liittyvien ulottuvuuksien mahdollistajana ja edistäjänä ottaen huomioon, että kulttuuri- ja luovat alat ovat kehittyneiden ja kehittyvien maiden talouksien merkittäviä edistäjiä.

8.3 ARTIKLA

Työllisyys- ja sosiaaliasiat

1. Osapuolet tunnustavat, että elintason parantamisen, laadukkaiden työpaikkojen luomisen ja ihmisarvoisen työn edistämisen olisi oltava työllisyys- ja sosiaalipolitiikkojen ytimessä.

2. Osapuolet kunnioittavat ja edistävät niitä työelämän perusperiaatteita ja -oikeuksia, jotka vahvistetaan Genevessä 18 päivänä kesäkuuta 1998 pidetyssä kansainvälisessä työkonferenssissa hyväksytyssä Kansainvälisen työjärjestön (ILO) julistuksessa työelämän perusperiaatteista ja -oikeuksista sekä vastaavissa ILO:n yleissopimuksissa, joiden osapuolia ne ovat.

Commented [LK30]: IATE

3. Osapuolet tehostavat yhteistyötään työllisyyden, työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun ja sosiaaliasioiden aloilla sekä edistävät tietojenvaihtoa työllisyydestä, työterveydestä ja -turvallisuudesta, työmarkkinakysymyksistä ja sosiaalisesta suojelusta.

8.4 ARTIKLA

Teknologian eksponentiaalinen muutos

Osapuolet jakavat kokemuksia ja parhaita käytäntöjä siitä, miten teknologian eksponentiaalisen muutoksen ja automaation vaikutuksia voidaan hallita tuloksellisella ja kokonaisvaltaisella tavalla, sekä siitä, miten ne vaikuttavat kestäväen kehityksen tavoitteiden täysimääräiseen saavuttamiseen.

8.5 ARTIKLA

Sosiaalinen yhteenkuuluvuus ja osallisuus

Osapuolet tekevät yhteistyötä sosiaalisen yhteenkuuluvuuden lisäämiseksi vähentämällä köyhyyttä sen kaikissa muodoissa, eriarvoisuutta ja sosiaalista syrjäytymistä tavoitteenaan saavuttaa kestäväen kehityksen tavoitteet maailmanlaajuisesti ja edistää oikeudenmukaista globalisaatiota, täystyöllisyyttä ja ihmisarvoista työtä kaikille miehille ja naisille muun muassa

a) parantamalla sosiaalisen suojelun järjestelmiä;

- b) edistämällä yhtäläisiä mahdollisuuksia ja syrjimättömyyttä sosiaalipolitiikan avulla;
- c) tukemalla innovaatioita, joilla pyritään vastaamaan sosiaalisiin haasteisiin, vaihtamalla tietoja parhaista käytännöistä ja edistämällä vuoropuhelua ja tutkimusta tällä alalla; ja
- d) edistämällä yhteiskunnallista ja taloudellista solidaarisuutta osallisuuden lisäämiseksi ja köyhyyden torjumiseksi.

8.6 ARTIKLA

Terveys

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä kansanterveyden alalla, mukaan lukien sairauksien ehkäisy ja terveyden edistäminen, parantaakseen kansanterveyden tasoa ja edistääkseen yleistä sairausvakuutusturvaa.
2. Tällaisen yhteistyön puitteissa voidaan
 - a) vaihtaa tietoja yhteistä etua koskevista kysymyksistä ja tehdä yhteistyötä niiden tiimoilta;
 - b) edistää kansainvälisten terveyttä koskevien sopimusten täytäntöönpanoa; ja
 - c) helpottaa vaihtotoimintaa, apurahojen saantia ja koulutusohjelmien järjestämistä 1 kohdassa tarkoitetuilla aloilla.

8.7 ARTIKLA

Matkailu

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä matkailun alalla. Tällaisen yhteistyön ensisijaisena tavoitteena on parantaa tietojen ja parhaiden käytäntöjen vaihtoa matkailun tasapainoisen ja kestäväen kehityksen varmistamiseksi sekä työpaikkojen luomisen ja talouden kehityksen tukemiseksi.
2. Tällaisessa yhteistyössä keskitytään
 - a) suojelemaan luonnon- ja kulttuuriperintöä ja maksimoimaan niiden tarjoamat mahdollisuudet;
 - b) edistämään vastuullista matkailua ja paikallisyhteisöjen kunnioittamista;
 - c) vaihtamaan tietoja ja parhaita käytäntöjä toimista, joilla voidaan kehittää matkailualan osaamista ja pätevyyttä;
 - d) edistämään tiedonvaihtoa ja yhteistyötä matkailuun liittyvillä luovilla aloilla ja matkailualan innovoinnissa; ja
 - e) vaihtamaan parhaita käytäntöjä kestäväen kehityksen periaatteiden noudattamiseksi ja erityisesti biologisen monimuotoisuuden huomioon ottamiseksi matkailualalla.

9 LUKU

TUTKIMUS, INNOVOINTI JA DIGITAALITALOUS

9.1 ARTIKLA

Tutkimus ja innovointi

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä tieteellisen tutkimuksen, teknologian kehittämisen ja innovoinnin aloilla yhteisen edun ja hyödyn pohjalta ja oman lainsäädäntönsä puitteissa. Tällaisen yhteistyön tavoitteena on edistää kestävää kehitystä, ratkoa globaaleja yhteiskunnallisia haasteita, synnyttää tieteellistä huippuosaamista, parantaa alueellista kilpailukykyä sekä lujittaa osapuolten välisiä suhteita tavalla, joka johtaa pitkäkestoiseen kumppanuuteen. Osapuolet edistävät poliittista vuoropuhelua kahdenvälisellä ja alueellisella tasolla ja käyttävät eri välineitään, mukaan lukien tieteellistä ja teknologista yhteistyötä koskevat sopimukset, toisiaan täydentävällä tavalla.
2. Osapuolet pyrkivät
 - a) parantamaan edellytyksiä tutkijoiden, tieteenharjoittajien, asiantuntijoiden, opiskelijoiden ja yrittäjien liikkuvuudelle sekä materiaalin ja laitteiden liikkumiselle rajojen yli;

- b) helpottamaan vastavuoroista pääsyä toistensa tiede-, teknologia- ja innovointiohjelmiin, tutkimusinfrastruktuuriin ja -laitoksiin, julkaisuihin ja tieteellisiin tietoihin;
- c) lisäämään yhteistyötä esinormatiivisessa tutkimuksessa ja standardoinnissa; ja
- d) edistämään yhteisiä periaatteita, joilla varmistetaan teollis- ja tekijänoikeuksien riittävä ja tehokas suoja ja niiden noudattaminen tutkimus- ja innovointihankkeissa.

3. Osapuolet edistävät seuraavia toimia, joita valtion organisaatiot, julkiset ja yksityiset tutkimuskeskukset, korkea-asteen oppilaitokset, innovaatiokeskukset ja -verkot sekä muut sidosryhmät, myös pk-yritykset, toteuttavat:

- a) yhteiset aloitteet tietoisuuden lisäämiseksi tiede-, teknologia- ja innovointiohjelmista ja valmiuksien kehittämisohjelmista sekä mahdollisuuksista osallistua toistensa ohjelmiin;
- b) yhteiset kokoukset ja työpajat, joiden tarkoituksena on vaihtaa tietoja ja parhaita käytäntöjä ja kartoittaa yhteisiä tutkimusaloja;
- c) yhteiset tutkimustoimet yhteisen edun mukaisilla aloilla;
- d) molemminpuolisesti tunnustettu tieteellisen yhteistyön arviointi ja tulosten levittäminen.

9.2 ARTIKLA

Digitaalitalous

1. Osapuolet toteavat, että tieto- ja viestintätekniikka on yksi nykyaikaisen elämän avaintekijä ja että sillä on erittäin tärkeä yhteiskunnallinen rooli tiedon ja tietämyksen lisäämisessä ja sitä kautta taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen ja koulutuksen edistämisessä. Osapuolet vaihtavat näkemyksiä kyseistä alaa koskevista politiikoistaan.
2. Tällaisen yhteistyön puitteissa voidaan
 - a) vaihtaa näkemyksiä digitaalisia sisämarkkinoita koskevan politiikan eri näkökohdista, erityisesti sähköisen viestinnän politiikoista ja sääntelystä, mukaan lukien laajakaistapalvelujen saatavuus, yksityisyyden ja henkilötietojen suoja, sähköinen hallinto, avoin hallinto, avoin data, internetin turvallisuus, sähköiset terveyspalvelut ja sääntelyviranomaisten riippumattomuus;
 - b) edistää tieto- ja viestintätekniikkaa keinona tukea taloudellista, sosiaalista ja kulttuurin kehitystä, sosiaalista ja digitaalista osallisuutta sekä kulttuurista monimuotoisuutta korostaen yrittäjähenkeä ja osallistavaa yhteistyötä samoin kuin edistää koulujen tietoliikenneyhteyksiä ja kehittää tutkimus- ja akateemisia verkostoja;
 - c) kehittää tutkimusverkostojen sekä laskentaan ja tieteelliseen tietoon liittyvien infrastruktuurien ja palvelujen yhteenliitettävyyttä ja -toimivuutta, myös aluetasolla;

- d) tehdä yhteistyötä sähköisen hallinnon ja luottamuspalveluiden, kuten sähköisen allekirjoituksen ja tunnistamisen, aloilla siten, että painopisteenä on toimintaperiaatteiden, tiedon ja parhaiden käytäntöjen vaihtaminen siitä, miten tieto- ja viestintätekniikkaa voidaan käyttää julkishallinnon nykyaikaistamiseen, korkealaatuisten julkisten palvelujen edistämiseen sekä organisaatioiden tehokkuuden ja julkisen varainhoidon läpinäkyvyyden lisäämiseen;
- e) vaihtaa tietoja standardeista, vaatimustenmukaisuuden arvioinnista ja tyyppihyväksynnistä; ja
- f) edistää asiantuntijoiden, erityisesti nuorten ammattilaisten, vaihtotoimintaa ja koulutusta.

III OSA³

Commented [MP31]: Huom. EN mallissa alaviitteiden numerointi jatkuvaa, vaikka sopimuksissa tulisi alkaa aina joka siivulla uudelleen numerosta 1). Tarkastetaan EN malli ja muutetaan sen mukaiseksi first formatting vaiheessa.

KAUPPA JA SIJOITUSTOIMINTA

1 LUKU

YLEISET JA INSTITUTIONAALISET MÄÄRÄYKSET

A JAKSO

Yleiset määräykset

1.1 ARTIKLA

Vapaakauppa-alueen perustaminen

Osapuolet perustavat tämän sopimuksen tällä osalla vapaakauppa-alueen, joka on GATT 1994 - sopimuksen XXIV artiklan ja GATS-sopimuksen V artiklan mukainen.

³ Jos jossakin tämän osan määräyksessä viitataan toiseen tämän sopimuksen määräykseen, se on ymmärrettävä viittaukseksi toiseen tämän osan määräykseen, ellei nimenomaisesti toisin mainita. Määräyksen sisältäessä viittauksen toiseen artiklaan ilman mainintaa, missä tämän sopimuksen osassa viittauksen kohteena oleva artikla on, tarkoitetaan artiklaa sopimuksen III osassa.

1.2 ARTIKLA

Tavoitteet

Tämän sopimuksen tämän osan tavoitteena on

- a) osapuolten välisen tavarakaupan laajentaminen ja monipuolistaminen GATT 1994 - sopimuksen XXIV artiklan mukaisesti vähentämällä tulleja ja tullien ulkopuolisia kaupan esteitä tai poistamalla ne;
- b) tavarakaupan helpottaminen erityisesti sellaisten määräysten avulla, jotka koskevat tullimenettelyjä ja kaupan helpottamista, standardeja, teknisiä määräyksiä ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjä sekä terveys- ja kasvinsuojelutoimia, säilyttäen samalla kunkin osapuolen oikeuden päättää sääntelystä omalla alueellaan saavuttaakseen yleisen edun mukaiset tavoitteet;
- c) palvelukaupan vapauttaminen GATS-sopimuksen V artiklan mukaisesti;
- d) sellaisten puitteiden kehittäminen, jotka edistävät sijoitusvirtojen kasvua tarjoamalla yritysten perustamisen edellytyksiä ja siihen liittyviä pääomanliikkeitä koskevat läpinäkyvät, vakaat ja ennakoitavat säännöt ja takaamalla, että sijoitusten vapauttaminen ja suoja ovat sopivassa tasapainossa ja kullakin osapuolella on oikeus päättää sääntelystä oikeutettujen politiikkatavoitteiden saavuttamiseksi;

- e) investointituomioistuinjärjestelmän perustaminen sijoittajan ja valtion välisten riitojen ratkaisemiseksi tehokkaalla, puolueettomalla ja ennakoitavalla tavalla;
- f) osapuolten julkisten hankintojen markkinoiden tosiasiallinen ja vastavuoroinen avaaminen;
- g) innovoinnin ja luovuuden edistäminen varmistamalla teollis- ja tekijänoikeuksien riittävä ja tehokas suoja osapuolten välillä voimassa olevien kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti sekä tämän suojan ja yleisen edun välinen tasapaino;
- h) osapuolten välisten kauppa- ja sijoitussuhteiden hoitaminen vapaan ja vääristymättömän kilpailun periaatteen mukaisesti;
- i) kestävän kehityksen ja kansainvälisen kaupan kehittämisen edistäminen tavalla, joka tukee kestävää kehitystä, mukaan lukien taloudellinen kehitys, sosiaalinen kehitys ja ympäristönsuojelu;
- j) tehokkaan, oikeudenmukaisen ja ennakoitavan riitojenratkaisumekanismin perustaminen tämän sopimuksen tämän osan tulkintaa tai soveltamista koskevien osapuolten välisten riitojen ratkaisemiseksi.

1.3 ARTIKLA

Yleisesti sovellettavat määritelmät

Jollei toisin määrätä, tämän sopimuksen tässä osassa tarkoitetaan

- a) 'yleisesti sovellettavalla hallinnollisella päätöksellä' hallinnollista päätöstä tai tulkintaa, jota sovelletaan kaikkiin henkilöihin ja tosiasiallisiin tilanteisiin, jotka yleisesti kuuluvat kyseisen hallinnollisen päätöksen tai tulkinnan soveltamisalaan, ja jolla vahvistetaan toimintasääntö mutta johon eivät sisälly
 - i) hallinnollisessa tai tuomioistuintyyppisessä menettelyssä tehdyt määrätykset tai päätökset, joita sovelletaan toisen osapuolen tiettyyn henkilöön, tavaraan tai palveluun yksittäisessä tapauksessa; tai
 - ii) muut päätökset, joilla annetaan tiettyä toimea tai käytäntöä koskeva ratkaisu;
- b) 'maataloussopimuksella' WTO-sopimuksen liitteessä 1A olevaa sopimusta maataloudesta;
- c) 'maataloustuotteella' maataloussopimuksen liitteessä 1 lueteltua tuotetta;
- d) 'ilma-alusten korjaus- ja huoltopalveluilla, joiden ajaksi ilma-alus poistetaan liikenteestä' korjaus- ja huoltotoimia, jotka on tehty ilma-alukseen tai sen osaan sen ollessa poissa liikenteestä, eivätkä ne sisällä linjahuoltoa;

Commented [MP32]: s. 60 [CL1994A1223FI0020010.0001.3bi_cp](#)
[1..1](#)

- e) 'polkumyynnin vastaisella sopimuksella' WTO-sopimuksen liitteessä 1A olevaa sopimusta tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen 1994 VI artiklan soveltamisesta;
- f) 'tietokonepohjaista paikanvarausjärjestelmää koskevilla palveluilla' sellaisella automaattisella tietojenkäsittelyjärjestelmällä tuotettuja palveluja, joka sisältää tietoja lentoliikenteen harjoittajien aikatauluista, tarjonnasta, hinnoista ja hintasäännöistä ja jonka kautta voidaan tehdä varauksia tai toimittaa lippuja;
- g) 'tullilla' mitä tahansa tullia tai maksua, joka kannetaan tavaran tuonnista tai sen yhteydessä; myös kaikkia tällaiseen tuontiin sovellettavia tai sen yhteydessä kannettavia lisäveroja tai -maksuja, pois lukien seuraavat:
- i) tämän sopimuksen 2.3 artiklan mukaisesti kannetut, sisäistä veroa vastaavat maksut;
 - ii) polkumyyni- tai tasoitustullit⁴, joita sovelletaan tapauksen mukaan GATT 1994 -sopimuksen, polkumyynnin vastaisen sopimuksen tai tasoitustulleja koskevan sopimuksen mukaisesti;
 - iii) tavaran tuonnista tai sen yhteydessä kannetut maksut, jotka on rajattu tarjottujen palveluiden likimääräisten kustannusten määrään; ja
 - iv) tuontitavarasta tarjottu tai peritty palkkio, joka perustuu lisäyksen 2-A-4 (Meksikon tariffikiintiöt) mukaiseen tariffikiintiöiden hallinnointiin hyväksytyyn tarjouskilpailumenettelyyn;

Commented [LK33]: IATE

Commented [LK34]: Ks. lisäys 2-A-4

⁴ Selkeyden vuoksi todetaan, että tullin määritelmä ei vaikuta osapuolten 5 luvun (Kaupan suojakeinot) mukaisiin oikeuksiin ja velvoitteisiin.

- h) 'tullausarvoa koskevalla sopimuksella' WTO-sopimuksen liitteessä 1A olevaa sopimusta tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen 1994 VII artiklan soveltamisesta;
- i) 'päivillä' kalenteripäiviä, myös viikonloppuja ja vapaapäiviä;
- j) 'riitojen ratkaisemista koskevalla sopimuksella' WTO-sopimuksen liitteessä 2 olevaa riitojen ratkaisusta annettuja sääntöjä ja menettelyjä koskevaa sopimusta;
- k) 'yrityksellä' sovellettavan lainsäädännön mukaan joko voiton tuottamiseksi tai muuta tarkoitusta varten asianmukaisesti perustettua tai muulla tavoin järjestettyä, yksityisessä tai julkisessa omistuksessa olevaa mitä tahansa oikeussubjektia, kuten yrityksiä, säätiöitä, henkilöyhtiöitä, yhteisyrityksiä, yksityisiä elinkeinonharjoittajia tai yhdistyksiä;
- l) 'voimassa olevalla' tai 'nykyisellä' tämän sopimuksen voimaantulopäivänä voimassa olevaa;
- m) 'vapaasti vaihdettavalla valuutalla' valuuttaa, jolla käydään yleisesti kauppaa kansainvälisillä valuuttamarkkinoilla ja jota käytetään yleisesti kansainvälisissä liiketoimissa;
- n) 'GATS-sopimuksella' WTO-sopimuksen liitteessä 1B olevaa palvelukaupan yleissopimusta;
- o) 'GATT 1994 -sopimuksella' WTO-sopimuksen liitteessä 1A olevaa tullitariffeja ja kauppaa koskevaa yleissopimusta 1994;
- p) 'tavaroilla' sekä aineksia että tuotteita;

Commented [LK35]: IATE

Commented [LK36]: IATE

Commented [LK37]: IATE

Commented [LK38]: materials

- q) 'osapuolen tavaroilla' GATT 1994 -sopimuksessa tarkoitettuja kotimarkkinatavaroita, joihin sisältyvät osapuolen alkuperätavarat;
- r) 'maahuolintapalveluilla' lentoasemalla palkkio- tai sopimusperusteisesti tapahtuvaa seuraavien palveluiden tarjontaa: lentoyhtiöiden edustus, hallinto ja valvonta; matkustajapalvelut; matkatavaroiden käsittely; asematasopalvelut; ateriapalvelu⁵; lentorahdin ja -postin käsittely; ilma-aluksen polttoainehuolto, ilma-aluksen huolto ja siivous; pintakuljetus; lentotoiminta, miehistön hallinto ja lentosuunnittelu; pois lukien oma-huolinta, turvallisuus, linjahuolto, ilma-alusten korjaus ja huolto; ja lentoaseman keskitetyn infrastruktuurin, kuten jäänpoistolaitteistojen, polttoaineen jakelujärjestelmien, matkatavaran käsittelyjärjestelmien ja lentoaseman sisäisten kiinteiden liikennejärjestelmien hallinto tai käyttö;
- s) 'harmonoidulla järjestelmällä' harmonoitua tavarankuvaus- ja koodausjärjestelmää, mukaan luettuina sen yleiset tulkintasäännöt, jaksokohtaiset huomautukset, lukukohtaiset huomautukset ja alanimikekohtaiset huomautukset sekä muutokset;
- t) 'toimenpiteellä' mitä tahansa lakia, asetusta, sääntöä, menettelyä, päätöstä, hallinnollista toimea, vaatimusta tai käytäntöä⁶;
- u) 'kansalaisella' luonnollista henkilöä, jolla on jonkin Euroopan unionin jäsenvaltion tai Meksikon kansalaisuus niiden lainsäädännön mukaisesti tai joka asuu pysyvästi osapuolen alueella;

⁵ Lukuun ottamatta ruoan valmistamista.

⁶ Selkeyden vuoksi todetaan, että ilmaisulla "toimenpide" tarkoitetaan myös toimimatta jättämistä.

v) 'luonnollisella henkilöllä'⁷

i) Euroopan unionin tapauksessa henkilöä, jolla on jonkin Euroopan unionin jäsenvaltion kansalaisuus sen lainsäädännön mukaisesti⁸; ja

ii) Meksikon tapauksessa henkilöä, jolla on Meksikon kansalaisuus sen lainsäädännön mukaisesti;

luonnollinen henkilö, joka on Meksikon kansalainen ja jolla on jonkin Euroopan unionin jäsenvaltion kansalaisuus, katsotaan yksinomaan sen osapuolen luonnolliseksi henkilöksi, joka on hänen ensisijainen tai vahvin kansalaisuutensa;

w) 'OECD:llä' taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestöä;

x) 'alkuperätavaroilla' 3 luvussa (Alkuperäsäännöt ja alkuperämenettelyt) esitettyjen alkuperäsääntöjen mukaisia alkuperätavaroita;

Commented [LK39]: s. 121

y) 'henkilöllä' luonnollista henkilöä tai yritystä;

z) 'osapuolen henkilöllä' osapuolen kansalaista tai yritystä;

aa) 'tullietuuskohtelulla' alkuperätavaroihin 2.4 artiklan (Tullien poistaminen tai alentaminen) mukaisesti sovellettavia tulleeja;

Commented [LK40]: s. 88

⁷ Tätä määritelmää sovelletaan 10–19 luvussa.

⁸ Euroopan unionin osalta luonnollisen henkilön määritelmään sisältyvät myös Latvian tasavallassa pysyvästi asuvat luonnolliset henkilöt, jotka eivät ole Latvian tasavallan tai minkään muun valtion kansalaisia mutta joilla on Latvian tasavallan säädösten ja määräysten nojalla oikeus saada kansalaisuudettoman henkilön passi (muukalaispassi).

- bb) 'suojalausekkeita koskevalla sopimuksella' WTO-sopimuksen liitteessä 1A olevaa sopimusta suojalausekkeista;
- cc) 'tukia ja tasoitustulleja koskevalla sopimuksella' WTO-sopimuksen liitteessä 1A olevaa tukia ja tasoitustulleja koskevaa sopimusta;
- dd) 'ilmakuljetuspalveluiden myynnillä ja markkinoinnilla' kyseisen lentoliikenteen harjoittajan mahdollisuuksia myydä ja markkinoida vapaasti ilmakuljetuspalvelujaan, mukaan lukien kaikki markkinoinnin osat, kuten markkinatutkimus, mainonta ja jakelu, mutta lukuun ottamatta ilmakuljetuspalveluiden hinnoittelua tai siihen sovellettavia ehtoja;
- ee) 'palveluntarjoajalla' henkilöä, joka tarjoaa tai aikoo tarjota palvelua;
- ff) 'terveys- ja kasvinsuojelusopimuksella' WTO-sopimuksen liitteessä 1A olevaa sopimusta terveys- ja kasvinsuojelutoimista;
- gg) 'valtionyrityksellä' osapuolen omistuksessa tai määräysvallassa olevaa yritystä;
- hh) 'kaupan teknisiä esteitä koskevalla sopimuksella' WTO-sopimuksen liitteessä 1A olevaa sopimusta kaupan teknisistä esteistä;
- ii) 'alueella' aluetta, jolla tätä sopimusta sovelletaan tämän sopimuksen IV osan 2.2 artiklan (Alueellinen soveltamisala) nojalla;
- jj) 'kolmannella maalla' maata tai aluetta, joka on tämän sopimuksen alueellisen soveltamisalan ulkopuolella;

Commented [LK41]: CL1994A1223FI0020010.0001.3bi_cp 1..1 s. 84

Commented [LK42]: CL1994A1223FI0020010.0001.3bi_cp 1..1 s. 146

kk) 'TRIPS-sopimuksella' WTO-sopimuksen liitteessä 1C olevaa sopimusta teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvistä näkökohdista;

Commented [LK43]: CL1994A1223FI0020010.0001.3bi_cp 1..1 s. 342

ll) 'valtiopimusoikeutta koskevalla Wienin yleissopimuksella' Wienissä 23 päivänä toukokuuta 1969 tehtyä valtiopimusoikeutta koskevaa Wienin yleissopimusta;

Commented [LK44]: IATE

mm) 'WTO:lla' Maailman kauppajärjestöä; ja

nn) 'WTO-sopimuksella' Maailman kauppajärjestön perustamisesta 15 päivänä huhtikuuta 1994 Marrakeshissa tehtyä Marrakeshin sopimusta.

1.4 ARTIKLA

Suhde WTO-sopimukseen

Osapuolet vahvistavat WTO-sopimuksen mukaiset oikeutensa ja velvoitteensa toisiaan kohtaan.

1.5 ARTIKLA

Viittaukset lakeihin ja muihin sopimuksiin

1. Kun tämän sopimuksen tässä osassa viitataan lainsäädäntöön joko yleisesti tai viittaamalla tiettyyn säädökseen, asetukseen tai direktiiviin, viittaus koskee lainsäädäntöä sellaisena kuin se on muutettuna, jollei toisin mainita.

2. Kun sopimuksen tässä osassa viitataan toisiin sopimuksiin tai oikeudellisiin asiakirjoihin tai niiden osiin tai kun siihen liitetään viittaamalla muita sopimuksia tai oikeudellisia asiakirjoja tai niiden osia, tällaisten viittausten katsotaan sisältävän, jollei toisin mainita,

- a) kyseisten sopimusten tai oikeudellisten asiakirjojen liitteet, pöytäkirjat, alaviitteet, tulkintaa koskevat huomautukset ja selittävät huomautukset; ja
- b) jatkosopimukset, joiden sopimuspuolia osapuolet ovat, tai muutokset, jotka sitovat osapuolia, lukuun ottamatta tapauksia, joissa viittauksella vahvistetaan voimassa olevat oikeudet ja velvoitteet.

1.6 ARTIKLA

Velvoitteiden täyttäminen

1. Kukin osapuoli toteuttaa kaikki tämän sopimuksen tämän osan mukaisten velvoitteiden täyttämiseksi noudattamiseksi tarvittavat yleiset ja erityiset toimenpiteet, mukaan lukien toimenpiteet, joilla varmistetaan, että keskus-, alue- ja paikallistason hallintoelimet ja viranomaiset sekä valtiosta riippumattomat elimet noudattavat tällaisia velvoitteita käyttäessään niille siirrettyä toimivaltaa.

2. Selkeyden vuoksi todetaan, että osapuoli voi keskeyttää tämän sopimuksen tämän osan mukaiset oikeudet ja velvoitteet, lukuun ottamatta tämän sopimuksen IV osan 2.3 artiklan (Velvoitteiden täyttäminen) 3 kohdassa määrättyjä oikeuksia ja velvoitteita, ainoastaan siinä tapauksessa, että toinen osapuoli rikkoo sopimuksen tätä osaa, kyseisessä osassa määrättyjen vaatimusten mukaisesti, mukaan lukien 31 luku (Riitojenratkaisu).

Commented [LK45]: s. 786

Commented [LK46]: s. 727

B JAKSO

Institutionaaliset määräykset

1.7 ARTIKLA

Yhteisneuvoston erityistehtävät

1. Kun tämän sopimuksen IV osan 1.2 artiklalla (Yhteisneuvosto) perustettu yhteisneuvosto suorittaa sille sopimuksen tässä osassa annettuja tehtäviä, se koostuu ministeritasolla kaupp- ja sijoitusasioista vastaavista EU-osapuolen edustajista ja Meksikon talousministeriön edustajista tai heidän nimeämistään henkilöistä.
2. Yhteisneuvosto voi sopimuksen tämän osan tavoitteiden saavuttamiseksi tehdä muutoksia
 - a) liitteeseen 2-A (Tullien poistoluettelo) ja liitteeseen 2-E (Viinituotteita ja väkeviä alkoholijuomia koskevat asiaan liittyvät toimenpiteet);
 - b) 3 lukuun (Alkuperäsäännöt ja alkuperämenettelyt), mukaan lukien liitteet 3-A–3-D;
 - c) liitteeseen 10-D (Tuomioistuimen jäsenten ja muutoksenhakutuomioistuimen jäsenten sekä sovittelijoiden käytäntösäännöt);

Commented [LK47]: ADD 1, liite 2-A

Commented [LK48]: ADD 1, liite 2-E

Commented [LK49]: s. 121

Commented [LK50]: ADD2, liite 10-D

Commented [LK51]: REL2

d) 10.12 artiklan (Poikkeavat toimenpiteet ja poikkeukset) 6 kohdan ja 11.8 artiklan (Poikkeavat toimenpiteet ja poikkeukset) 4 kohdan mukaisiin Meksikon asiaankuuluviin luetteluihin ja aikatauluihin;

Commented [LK52]: s. 288

e) liitteeseen 21-A (Sopimuksen soveltamisalaan kuuluvat Euroopan unionin hankinnat) ja liitteeseen 21-B (Sopimuksen soveltamisalaan kuuluvat Meksikon hankinnat);

Commented [LK53]: ADD3, liite 21-A

Commented [LK54]: ADD3, liite 21-B

f) liitteeseen 25-B (Maantieteellisten merkintöjen luettelo);

Commented [LK55]: ADD3, liite 25-B

g) liitteeseen 31-A (Työjärjestys) ja liitteeseen 31-B (Käytännäsäännöt paneelin jäsenille ja sovittelijoille).

Commented [LK56]: ADD3, liite 31-A

Commented [LK57]: ADD3, liite 31-B

3. Lisäksi yhteisneuvosto voi tämän sopimuksen tämän osan tavoitteiden saavuttamiseksi

a) antaa sitovia tulkintoja tämän sopimuksen tämän osan määräyksistä;

b) tehdä muita päätöksiä tämän sopimuksen tässä osassa määräytyissä tapauksissa; ja

c) ryhtyä tehtäviään suorittaessaan mihin tahansa muihin osapuolten sopimiin toimenpiteisiin.

4. Kukin osapuoli panee sovellettavien oikeudellisten menettelyjensä mukaisesti täytäntöön 2 kohdan a alakohdassa tarkoitettut muutokset osapuolten sopiman ajan kuluessa.

1.8 ARTIKLA

Sekakomitean erityistehtävät

1. Kun tämän sopimuksen IV osan 1.3 artiklalla (Sekakomitea) perustettu sekakomitea suorittaa sille tämän sopimuksen tässä osassa annettuja tehtäviä, se koostuu kauppaa- ja sijoitusasioista vastaavista EU-osapuolen johtavan tason edustajista ja Meksikon talousministeriön edustajista, kuhunkin osapuoleen sovellettavien asiaa koskevien vaatimusten mukaisesti, tai heidän nimeämistään henkilöistä.
2. Sekakomitea
 - a) avustaa yhteisneuvostoa sen hoitaessa kauppaaan liittyviä tehtäviään;
 - b) on vastuussa tämän sopimuksen tämän osan määräysten asianmukaisesta täytäntöönpanosta ja soveltamisesta sekä sen soveltamisesta saatujen tulosten arvioinnista;
 - c) pyrkii ehkäisemään ja ratkaisemaan tämän sopimuksen tämän osan tulkinnasta tai soveltamisesta mahdollisesti syntyviä erimielisyyksiä tai riitoja, sanotun kuitenkin rajoittamatta 31 luvun (Riitojenratkaisu) soveltamista;
 - d) valvoo tämän sopimuksen tämän osan mukaisesti perustettujen alakomiteoiden ja muiden elinten työskentelyä; ja
 - e) keskustelee tavoista, joilla voitaisiin entisestään syventää osapuolten kauppaa- ja sijoitussuhteita.

3. Sekakomitea voi 2 kohdassa tarkoitettuja tehtäviään hoitaessaan
- a) perustaa sopimuksen tässä osassa perustettujen alakomiteoiden ja muiden elinten lisäksi myös muita osapuolten edustajista koostuvia alakomiteoita ja elimiä, osoittaa niille tehtäviä toimivaltansa rajoissa ja päättää muuttaa perustamilleen alakomiteoille ja muille elimille osoitettuja tehtäviä sekä lakkauttaa näitä alakomiteoita ja elimiä;
 - b) suosittaa yhteisneuvostolle tämän sopimuksen tämän osan erityistavoitteiden mukaisten päätösten tekemistä, mukaan lukien 1.7 artiklan 2 kohdan a alakohdassa tarkoitettut muutokset, tai hyväksyä tällaisia päätöksiä yhteisneuvoston kokousten välillä ja -tai- silloin, kun yhteisneuvosto ei pysty kokoontumaan; ja
 - c) ryhtyä tehtäviään suorittaessaan mihin tahansa muihin osapuolten sopimiin tai yhteisneuvoston pyytämiin toimenpiteisiin.

Commented [LK58]: REL2

1.9 ARTIKLA

Tämän sopimuksen III osan koordinaattorit

1. Kukin osapuoli nimeää koordinaattorin tämän sopimuksen tätä osaa varten ja ilmoittaa asiasta toiselle osapuolelle 60 päivän kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta.

2. Koordinaattoreiden tehtävänä on

- a) helpottaa osapuolten välistä yhteydenpitoa missä tahansa tämän sopimuksen tämän osan soveltamisalaan kuuluvissa asioissa sekä sen nojalla perustettujen muiden yhteyspisteiden kanssa;
- b) valmistella yhdessä yhteisneuvoston ja sekakomitean kokousten esityslistat ja tehdä kaikki muut tarvittavat kokousvalmistelut tämän artiklan mukaisesti; ja
- c) toteuttaa tarvittaessa yhteisneuvoston ja sekakomitean päätösten jatkotoimet.

1.10 ARTIKLA

Tämän sopimuksen III osan alakomiteat ja muut elimet

1. Osapuolet perustavat seuraavat alakomiteat ja muut elimet, jotka koostuvat EU-osapuolen ja Meksikon edustajista:

- a) tavarakauppakomitea;
- b) maatalouden alakomitea;
- c) viinien ja väkevien alkoholijuomien kaupan alakomitea;
- d) tullin, kaupan helpottamisen ja alkuperäsääntöjen alakomitea;

- e) terveys- ja kasvinsuojelutoimien alakomitea;
 - f) eläinten hyvinvointia ja mikrobilääkeresistenssiä käsittelevä yhteinen työryhmä;
 - g) kaupan teknisten esteiden alakomitea;
 - h) palveluiden ja sijoitusten alakomitea;
 - i) rahoituspalveluiden alakomitea;
 - j) julkisten hankintojen alakomitea;
 - k) teollis- ja tekijänoikeuksien alakomitea;
 - l) kaupan ja kestävän kehityksen alakomitea.
2. Jollei sopimuksen tässä osassa toisin määrätä, tämän sopimuksen IV osan 1.4 artiklaa (Alakomiteat ja muut elimet) sovelletaan tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin alakomiteoihin ja muihin elimiin.
3. Edellä 1 kohdassa tarkoitetut alakomiteat ja muut elimet voivat antaa asianmukaisia suosituksia tämän sopimuksen tässä osassa määrätyissä tapauksissa.
4. Suositukset on annettava yhteisellä suostumuksella.

1.11 ARTIKLA

Suhde kansalaisyhteiskuntaan

1. Kukin osapuoli kokoontuu tämän sopimuksen IV osan 1.7 artiklassa (Sisäiset neuvoa-antavat ryhmät) tarkoitetun sisäisen neuvoa-antavan ryhmänsä kanssa vähintään kerran vuodessa keskustelemaan tämän sopimuksen tämän osan soveltamiseen liittyvistä asioista.
2. Kun yhteisneuvosto tai sekakomitea kokoontuu kauppakokoonpanossaan, se kutsuu koolle tämän sopimuksen IV osan 1.8 artiklassa (Kansalaisyhteiskuntafoorumi) tarkoitetun kansalaisyhteiskuntafoorumin käymään vuoropuhelua sopimuksen tämän osan soveltamisesta.

Commented [LK59]: s. 781

Commented [LK60]: s. 782

2 LUKU

TAVARAKAUPPA

A JAKSO

Yleiset määräykset

2.1 ARTIKLA

Määritelmät

Tässä luvussa tarkoitetaan

- a) 'konsulitoimilla' menettelyä, jossa viejäosapuolen tai jonkin kolmannen osapuolen alueella olevan tuojaosapuolen konsulilta hankitaan konsulilasku tai konsuliviisumi kauppalaskulle, alkuperätodistukselle, tavaraluettelolle, laivaajan vienti-ilmoitukselle tai muille tulliasiakirjoille, joita vaaditaan tavarantoiminnassa tai tuonnin yhteydessä;

- b) 'vientilisensiointimenettelyllä' hallinnollista menettelyä, joka edellyttää hakemuksen tai muiden kuin tulliselvitystarkoituksiin yleensä vaadittavien asiakirjojen esittämistä yhdelle tai useammalle viejäosapuolen asianomaiselle hallintoelimelle ennakkoedellytyksenä viennille viejäosapuolen alueelta;
- c) 'tuontilisensiointisopimuksella' WTO-sopimuksen liitteessä 1A olevaa sopimusta tuontilisensioinnin menettelytavoista;
- d) 'tuontilisensiointimenettelyllä' hallinnollista menettelyä, joka edellyttää hakemuksen tai muiden kuin tulliselvitystarkoituksiin yleensä vaadittavien asiakirjojen esittämistä yhdelle tai useammalle tuojaosapuolen asianomaiselle hallintoelimelle ennakkoedellytyksenä tuonnille tuojaosapuolen alueelle.

2.2 ARTIKLA

Soveltamisala

Ellei tässä sopimuksessa toisin määrätä, tätä lukua sovelletaan osapuolen tavarakauppaan.

2.3 ARTIKLA

Kansallinen kohtelu

1. Kukin osapuoli myöntää kansallisen kohtelun toisen osapuolen tavaroille GATT 1994 -sopimuksen III artiklan, mukaan lukien sen huomautukset ja lisämääräykset, mukaisesti. Tätä varten GATT 1994 -sopimuksen III artikla ja sen huomautukset ja lisämääräykset sisällytetään tähän sopimukseen ja otetaan sen osaksi soveltuvien osien.
2. Selkeyden vuoksi todetaan, että Meksikossa muun kuin liittovaltion tason hallinnon osalta ja Euroopan unionissa jonkin jäsenvaltion hallinnon tai jäsenvaltiossa toimivan hallinnon osalta kansallisella kohtelulla tarkoitetaan kohtelua, joka on vähintään yhtä edullinen kuin kyseisen tason hallinnon samankaltaisille, suoraan kilpaileville tai korvaaville, tapauksen mukaan Meksikon tai jäsenvaltion, tavaroille myöntämä kohtelu.

2.4 ARTIKLA

Tullien poistaminen tai alentaminen

1. Ellei tässä sopimuksessa toisin määrätä, kukin osapuoli poistaa alkuperätavaroihin soveltamansa tullit tai alentaa niitä liitteen 2-A mukaisesti eikä tämän sopimuksen tultua voimaan kanna tulleja alkuperätavaroista, jotka on luokiteltu harmonoidun järjestelmän 1–97 ryhmän nimikkeisiin, lukuun ottamatta niitä, jotka sisältyvät liitteen 2-A lisäykseen 2-A-1 tai 2-A-2.

2. Ellei tässä sopimuksessa toisin määrätä, osapuoli ei saa korottaa voimassa olevia tulleja eikä ottaa käyttöön uusia tulleja toisen osapuolen alkuperätavaroiden osalta.⁹
3. Jos osapuoli alentaa soveltamaansa suosituimmuustullia, sitä sovelletaan toisen osapuolen alkuperätavaroihin niin kauan kuin se on alempi kuin liitteen 2-A mukaisesti määritetty tulli.
4. Osapuolen pyynnöstä osapuolet neuvottelevat siitä, olisiko liitteessä 2-A esitettyä alkuperätavaroiden markkinoille pääsyä koskevaa tullikohtelua mahdollista parantaa. Yhteisneuvosto voi tehdä päätöksen kyseisen liitteen 2-A-muuttamisesta.¹⁰
5. Selkeyden vuoksi todetaan, että osapuoli voi pitää voimassa alkuperätavaraan sovellettavan tullin tai korottaa sitä WTO:n riitojenratkaisuelimen luvalla.

⁹ Selkeyden vuoksi todetaan, että osapuoli voi korottaa tullin liitteen 2-A mukaisesti tullien poistoluettelossa kyseiselle vuodelle määritetylle tasolle, jos se on ensin yksipuolisesti alentanut kyseistä tullia.

¹⁰ Selkeyden vuoksi todetaan, että tällainen muutos korvaa liitteessä 2-A määritetyn tullin tai vaiheluokan.

2.5 ARTIKLA

Vientitullit, -verot ja muut maksut

1. Osapuoli ei saa ottaa käyttöön tai pitää voimassa toisen osapuolen alueelle suuntautuvaan tavaran vientiin sovellettavia veroja tai maksuja, jotka ovat suurempia kuin kotimaiseen kulutukseen tarkoitettusta samasta tavarasta kannettavat verot tai maksut.
2. Osapuoli ei saa ottaa käyttöön tai pitää voimassa mitään toisen osapuolen alueelle suuntautuvaan tavaran vientiin sovellettavia tai siihen liittyviä tulleja tai muita maksuja, jotka ovat suurempia kuin kotimaiseen kulutukseen tarkoitettusta samasta tavarasta kannettavat tullit ja maksut.
3. Mikään tässä artiklassa ei estä osapuolta määräämästä tavaran viennille 2.6 artiklan mukaisesti sallittua maksua tai palkkiota.

2.6 ARTIKLA

Maksut ja muodollisuudet

1. Niiden maksujen määrä, joita osapuoli voi kantaa toisen osapuolen tavaran tuonnista tai tavaran viennistä toisen osapuolen alueelle tai tällaisen tuonnin tai viennin yhteydessä, rajoitetaan tarjottujen palveluiden likimääräisiin kustannuksiin, eivätkä ne saa olla kotimarkkinoiden välillistä suojelua taikka tuonnin tai viennin verotusta.

2. Osapuoli ei saa soveltaa alkuperätavaroihin tullikäsittelymaksua.¹¹
3. Kukin osapuoli julkaisee kaikki tuonnin tai viennin yhteydessä kantamansa maksut siten, että hallitukset, kaupan alan toimijat ja muut asianomaiset osapuolet voivat tutustua niihin.
4. Osapuoli ei saa edellyttää konsulitoimia, mukaan lukien niihin liittyvät maksut, toisen osapuolen tavaroiden tuonnin yhteydessä.¹²

2.7 ARTIKLA

Korjauksen tai muuttamisen jälkeen uudelleen tuodut tavarat

1. 'Korjauksella tai muuttamisella' tarkoitetaan kaikkea käsittelyä, joka kohdistuu tavaraan sen toiminnallisten puutteiden tai sille aiheutuneiden aineellisten vahinkojen korjaamiseksi ja joka merkitsee tavarán saattamista alkuperäiseen toimintaansa tai sen varmistamista, että tavara on sen käyttöä koskevien teknisten vaatimusten mukainen, ja jota ilman tavaraa ei voitaisi enää käyttää tavanomaisella tavalla siihen tarkoitukseen, johon se oli tarkoitettu. Tavarán korjaamiseen sisältyy kunnostus ja ylläpito mutta ei toiminta tai menettely, jolla
 - a) tuhotaan tavarán olennaiset ominaispiirteet tai luodaan uusi tai kaupallisesti erilainen tavara;

¹¹ Meksikon osalta tullikäsittelymaksulla tarkoitetaan ”*Derecho de Trámite Aduaneroa*”.

¹² Selkeyden vuoksi todetaan, että tuojaosapuoli voi vaatia asiakirjojen laillistamista viejäosapuolen alueella sijaitsevassa toimivaltaisessa konsulaatissaan

- a) tutkimusta tai tarkastusta varten, tai
- b) koti-irtaimiston tuontia varten.

b) muunnetaan puolivalmis tavara valmiiksi tavaraksi; tai

c) olennaiselta osin muutetaan tavarantoimintaa.

2. Osapuoli ei saa soveltaa tullia tavarahan, joka tulee uudelleen sen alueelle, sen alkuperästä riippumatta sen jälkeen, kun se on tilapäisesti viety sen alueelta toisen osapuolen alueelle korjausta tai muuttamista varten riippumatta siitä, olisiko tällainen korjaus tai muutos voitu tehdä sen osapuolen alueella, josta tavara vietiin korjausta tai muuttamista varten.

3. Edellä olevaa 2 kohtaa ei sovelleta tavarahan, joka on tuotu tullivarastoon, vapaakauppa-alueille tai vastaavaan asemaan ja joka tämän jälkeen viedään korjausta varten eikä tuoda uudelleen tullivarastoon, vapaakauppa-alueille tai vastaavaan asemaan.

4. Tavarantoiminnan alkuperästä riippumatta osapuoli ei saa kantaa tullia tavarasta, joka on ~~tuotu~~ tilapäisesti tuotu toisen osapuolen alueelta korjausta tai muuttamista varten.

2.8 ARTIKLA

Uudelleenvalmistetut tavarat

1. 'Uudelleenvalmistetulla tavaralla' tarkoitetaan harmonoidun järjestelmän 84–90 ryhmään tai nimikkeeseen 9402 luokiteltua tavaraa, lukuun ottamatta tämän sopimuksen liitteessä 2-B lueteltuja tavaroita,

a) joka on tuotettu kokonaan tai osittain käytetyistä tavaroista talteenotetuista materiaaleista;

- b) joka vastaa suoritus- ja toimintakyvyltään ja oletetulta kestoiältään vastaavaa uutta tavaraa; ja
- c) jolle annetaan samanlainen takuusuoja kuin vastaavalle uudelle tavaralle.

2. Ellei tässä sopimuksessa toisin määrätä, osapuoli ei saa kohdella toisen osapuolen uudelleenvalmistettuja tavaroita vähemmän suotuisasti kuin vastaavia uusia tavaroita.

3. Tästä sopimuksesta ja WTO-sopimuksesta johtuvien velvoitteidensa mukaisesti osapuoli voi edellyttää, että uudelleenvalmistetut tavarat

- a) yksilöidään sellaisiksi sen alueella tapahtuvaa jakelua tai myyntiä varten, mukaan lukien erityiset tuotemerkinnät kuluttajien harhauttamisen estämiseksi; ja
- b) täyttävät kaikki tekniset vaatimukset ja määräykset, joita sovelletaan vastaaviin uusiin tavaroihin.

4. Selkeyden vuoksi todetaan, että 2.9 artiklaa sovelletaan uudelleenvalmistettuihin tavaroihin. Jos osapuoli ottaa käyttöön tai ylläpitää tuonti- tai vientikieltoja tai -rajoituksia käytetyille tavaroille, se ei saa soveltaa kyseisiä toimenpiteitä uudelleenvalmistettuihin tavaroihin.

2.9 ARTIKLA

Tuonti- ja vientirajoitukset

Ellei tämän sopimuksen liitteessä 2-C toisin määrätä, osapuoli ei saa ottaa käyttöön tai pitää voimassa toisen osapuolen jonkin tavaratunonttiin tai toisen osapuolen alueelle tarkoitettuun jonkin tavaratunonttiin tai vientimyyntiin sovellettavia kieltoja tai rajoituksia paitsi, jos ne ovat GATT 1994 -sopimuksen XI artiklan, mukaan lukien sen huomautukset ja lisämääräykset, mukaisia. Tätä varten GATT 1994 -sopimuksen XI artikla ja sen huomautukset ja lisämääräykset sisällytetään tähän sopimukseen ja otetaan osaksi sitä soveltuvin osin.

2.10 ARTIKLA

Tuontilisensiointi

1. Kukin osapuoli ottaa mahdolliset tuontilisensiointimenettelyt käyttöön ja hallinnoi niitä tuontilisensiointisopimuksen 1–3 artiklan mukaisesti.

2. Kukin osapuoli ilmoittaa toiselle osapuolelle mahdollisista uusista tuontilisensiointimenettelyistä ja olemassa olevien tuontilisensiointimenettelyjen muutoksista 60 päivän kuluessa niiden julkistamispäivästä ja mahdollisuuksien mukaan viimeistään 60 päivää ennen uuden menettelyn tai muutoksen voimaantuloa. Ilmoitukseen on sisällytettävä tuontilisensiointisopimuksen 5 artiklan 2 kohdassa täsmennetyt tiedot sekä tämän artiklan 4 kohdassa tarkoitettujen virallisten verkkosivustojen osoitteet. Osapuolen katsotaan noudattavan tätä määräystä, jos se ilmoittaa asianomaisesta uudesta tuontilisensiointimenettelyistä tai sen mahdollisista muutoksista tuontilisensiointisopimuksen 4 artiklassa määrätyle tuontilisensiointikomitealle tuontilisensiointisopimuksen 5 artiklan 1–3 kohdan mukaisesti.
3. Osapuolen pyynnöstä toinen osapuoli toimittaa viipymättä kaikki asiaankuuluvat tiedot, mukaan lukien tuontilisensiointisopimuksen 5 artiklan 2 kohdassa täsmennetyt tiedot, kaikista tuontilisensiointimenettelyistä, jotka se aikoo ottaa käyttöön, on ottanut käyttöön tai pitää voimassa tai jotka koskevat olemassa olevien lisensiointimenettelyjen muuttamista.
4. Kukin osapuoli julkaisee asiaankuuluvilla virallisilla verkkosivustoilla tiedot, jotka sen on julkaistava tuontilisensiointisopimuksen 1 artiklan 4 kohdan a alakohdan nojalla, ja varmistaa, että tuontilisensiointisopimuksen 5 artiklan 2 kohdassa täsmennetyt tiedot ovat julkisesti saatavilla.

2.11 ARTIKLA

Vientilisensiointi

1. Kukin osapuoli julkaisee kaikki uudet vientilisensiointimenettelyt tai olemassa olevan vientilisensiointimenettelyn muutokset, mahdollisuuksien mukaan myös asiaankuuluvilla virallisilla verkkosivustoilla. Kyseiset tiedot on julkaistava mahdollisuuksien mukaan viimeistään 45 päivää ennen menettelyn tai muutoksen voimaantuloa ja joka tapauksessa viimeistään kyseisen menettelyn tai muutoksen voimaantulopäivänä.
2. Kukin osapuoli ilmoittaa toiselle osapuolelle olemassa olevista vientilisensiointimenettelyistään 60 päivän kuluessa tämän sopimuksen voimaantulopäivästä. Kukin osapuoli ilmoittaa toiselle osapuolelle mahdollisista uusista vientilisensiointimenettelyistä ja olemassa olevien vientilisensiointimenettelyiden muutoksista 60 päivän kuluessa niiden julkistamispäivästä. Tällaisissa ilmoituksissa on mainittava niiden lähteiden viitetiedot, joissa 3 kohdassa edellytetyt tiedot on julkaistu, ja tarvittaessa asiaankuuluvan virallisen verkkosivuston osoite.
3. Vientilisensiointimenettelyistä julkistettaviin tietoihin on sisällyttävä seuraavat tiedot:
 - a) vientilisensiointimenettelyiden tekstit ja niihin mahdollisesti tehdyt muutokset;
 - b) luettelo tavaroista, joita kukin vientilisensiointimenettely koskee;
 - c) kuvaus kuhunkin menettelyyn liittyvästä vientilisenssin hakuprosessista ja mahdollisista kriteereistä, jotka hakijan on täytettävä voidakseen hakea vientilisenssiä, kuten vaatimus toimiluvasta, sijoituksen tekeminen tai ylläpitäminen tai tietty sijoittautumismuoto toiminnan harjoittamista varten osapuolen alueella;

- d) yksi tai useampi yhteyspiste, josta asianomaiset henkilöt voivat saada lisätietoja edellytyksistä vientilisenssin saamiseksi;
- e) hallintoelin tai -elimet, joille hakemus tai muu asiaan liittyvä asiakirja-aineisto on toimitettava;
- f) kuvaus mahdollisesta toimenpiteestä tai mahdollisista toimenpiteistä, jotka vientilisensiointimenettelyllä pannaan täytäntöön;
- g) kunkin vientilisensiointimenettelyn voimassaoloaika, ellei menettely jää voimaan, kunnes se lakkautetaan tai sitä tarkistetaan uudessa julkaisussa;
- h) jos osapuoli aikoo käyttää vientilisensiointimenettelyä jonkin vientikiintiön hallinnoimiseen, kiintiön kokonaismäärä, alkamis- ja päättymispäivät ja tarvittaessa arvo; ja
- i) mahdolliset vapautukset tai poikkeukset vientilisenssin hankkimisvaatimuksesta, tiedot tällaisten vapautusten tai poikkeusten hakemisesta tai käytöstä ja niiden myöntämiskriteerit.

4. Selkeyden vuoksi todetaan, että mikään tässä artiklassa ei edellytä osapuolelta vientilisenssin myöntämistä tai estä osapuolta toteuttamasta YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmien ja monenvälisten asesulkujärjestelmien ja vientivalvontajärjestelyjen mukaisia velvoitteitaan tai sitoumuksiaan.

2.12 ARTIKLA

Tullausarvon määrittäminen

Osapuolet vahvistavat tullausarvoa koskevan sopimuksen mukaiset oikeutensa ja velvoitteensa.

2.13 ARTIKLA

Tavaroiden väliaikainen maahantuonti

1. Kukin osapuoli myöntää väliaikaisen maahantuonnin niin, että seuraavat tavarat vapautetaan kokonaan ehdollisesti tuontitullien, sellaisina kuin niistä säädetään sen säädöksissä ja määräyksissä, maksamisesta niiden alkuperästä riippumatta:

- a) näyttelyissä, messuilla, kokouksissa, esittelytilaisuuksissa tai muissa vastaavissa tilaisuuksissa näytteille asetettaviksi tai käytettäväksi tarkoitetut tavarat;
- b) ammatinharjoittamisvälineet, mukaan lukien lehdistö- ja radio- tai televisioalan välineet, ohjelmistot, elokuvatuotannon välineet sekä tällaisten välineiden apulaitteet ja niiden lisälaitteet, joita osapuolen alueella vieraileva henkilö tarvitsee tietyn liiketoiminnan, kaupan tai ammatin harjoittamiseen liittyvän tehtävän suorittamiseksi;
- c) kontit, kaupalliset näytteet, mainoselokuvat ja -tallenteet sekä muut kaupallisen toiminnon yhteydessä maahantuodut tavarat;
- d) urheilukäyttöön maahantuodut tavarat;

e) humanitaarisessa tarkoituksessa maahantuodut tavarat; ja

f) tiettyjä tarkoituksia varten maahantuodut eläimet.

2. Kukin osapuoli voi vaatia, että tavarat, joihin sovelletaan 1 kohdan mukaista väliaikaista maahantuontia, täyttävät seuraavat edellytykset:

a) ne on tarkoitettu jälleenvietäviksi niitä mitenkään muuttamatta, niiden käytöstä johtuvaa tavanomaista arvon alenemista lukuun ottamatta;

b) niitä käyttää yksinomaan toisen osapuolen kansalainen tai niitä käytetään toisen osapuolen kansalaisen valvonnassa kyseisen toisen osapuolen kansalaisen harjoittaman liiketoiminnan, kaupan, ammatin tai urheilun harjoittamisen yhteydessä;

c) niitä ei myydä tai vuokrata niiden ollessa kyseisen osapuolen alueella;

d) mikäli tuojaosapuoli sitä pyytää, niihin on liitetty vakuus, jonka määrä ei ole suurempi kuin ne maksut, jotka muutoin kannettaisiin maahantulon tai lopullisen tuonnin yhteydessä, ja joka vapautetaan tavaroiden viennin yhteydessä;

e) ne ovat yksilöitävissä tuonnin ja viennin yhteydessä;

f) ne jälleenviedään tietyn, väliaikaisen maahantuonnin tarkoituksen kannalta kohtuullisen ajan kuluessa; ja

g) niitä tuodaan enintään niiden aiotun käyttötarkoituksen kannalta kohtuulliseksi katsottava määrä.

3. Kukin osapuoli sallii tämän artiklan mukaisesti väliaikaisesti maahantuotujen tavaroiden jälleenviennin minkä tahansa muun kuin sen tullitoimipaikan kautta, jonka kautta ne on tuotu maahan.

4. Kukin osapuoli säätää, että tuoja tai muu tämän artiklan mukaisesti maahantuoduista tavaroista vastuussa olevan henkilön ei katsota olevan vastuussa siitä, jos tällaisia tavaroita ei viedä väliaikaiselle maahantuonnille vahvistetun määräajan kuluessa, mukaan lukien määräajan mahdollinen laillinen pidennys, jos tuojaosapuolelle esitetään sen tullilainsäädännön mukaisesti tyydyttävät todisteet siitä, että tavarat ovat tuhoutuneet kokonaan tai kadonneet lopullisesti.

Commented [LK61]: fixed

2.14 ARTIKLA

Yhteistyö

1. Tullietuuskohteluun liittyvää osapuolten hallinnollista yhteistyötä koskevat erityismääräykset esitetään liitteessä 2-D.

2. Osapuolet vaihtavat tuontitilastoja vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulosta ja sen jälkeen vuosittain, kunnes tavarakauppakomitea toisin päättää. Tuontitilastojen vaihto kattaa viimeisimmän saatavilla olevan vuoden tullinimiketason tiedot toisen osapuolen tavaroiden sellaisesta tuonnista, mukaan lukien arvo ja määrä, johon on sovellettu tämän sopimuksen mukaista tullietuuskohtelua, sekä tuonnista, johon ei ole sovellettu etuuskohtelua.

Commented [LK62]: "preferential tariff treatment", as in the definition in Article 1.3 (aa)

2.15 ARTIKLA

Tavarakauppakomitea

Edellä olevan 1.10 artiklan (Tämän sopimuksen III osan alakomiteat ja muut elimet) 1 kohdan a alakohdalla perustettu tavarakauppakomitea

Commented [LK63]: s. 83

- a) valvoo tämän luvun ja sen-liitteiden 2-A–2-G täytäntöönpanoa ja hallinnointia;
- b) edistää osapuolten välistä tavarakauppaa muun muassa järjestämällä tämän sopimuksen mukaista markkinoille pääsyä helpottavaa tullikohtelua ja muita aiheellisia kysymyksiä koskevia neuvotteluja;
- c) tarjoaa foorumin, jolla voidaan keskustella kaikista tähän lukuun liittyvistä kysymyksistä ja ratkaista ne;
- d) puuttuu viipymättä osapuolten välisen tavarakaupan esteisiin, erityisesti niihin, jotka liittyvät muiden kuin tariffitoimenpiteiden soveltamiseen, ja tarvittaessa saattaa tällaiset asiat sekakomitean tarkasteltavaksi;
- e) suosittaa sekakomitealle muutoksia tai lisäyksiä tähän lukuun;
- f) koordinoi etuuksien käyttöä koskevaa tietojenvaihtoa ja harkintansa mukaan myös muuta tavarakauppaa koskevaa tietojenvaihtoa osapuolten välillä;

- g) tarkastelee harmonoidun järjestelmän tulevia muutoksia sen varmistamiseksi, että tästä sopimuksesta kullekin osapuolelle aiheutuvia velvoitteita ei muuteta, ja neuvottelee asiaan liittyvien ristiriitojen ratkaisemiseksi;
- h) hoitaa mahdollisia muita sekakomitean sille osoittamia tehtäviä.

B JAKSO

Maataloustuotteiden kauppa

2.16 ARTIKLA

Soveltamisala

Tätä jaksoa sovelletaan maataloustuotteiden kauppaa koskeviin toimenpiteisiin, jotka osapuoli on ottanut käyttöön tai pitänyt voimassa.

2.17 ARTIKLA

Yhteistyö monenvälisillä foorumeilla

1. Osapuolet tekevät WTO:n puitteissa yhteistyötä edistääkseen yleismaailmallista, sääntöihin perustuvaa, avointa, syrjimätöntä ja tasapuolista monenvälistä kauppajärjestelmää, maatalousneuvotteluja ja maataloustuotteiden kauppaa helpottavien uusien sääntöjen laatimista.
2. Osapuolet tunnustavat, että joillakin vientitoimenpiteillä, kuten vientikielloilla, vientirajoituksilla tai vientiveroilla, voi olla haitallinen vaikutus maataloustuotteiden kriittisiin toimituksiin. Tältä osin osapuolet tukevat sääntöjen vahvistamista osallistumalla aktiivisesti asiaankuuluviin kansainvälisiin foorumeihin.

2.18 ARTIKLA

Vientikilpailu

1. Tässä artiklassa tarkoitetaan
 - a) 'vientituilla' maataloussopimuksen 1 artiklan e kohdassa tarkoitettuja tukia; ja

- b) 'vaikutuksiltaan vastaavilla toimenpiteillä' vientiluottoja, vientiluottojen takuu- tai vakuutusohjelmia sekä muita toimenpiteitä, joilla on vastaava vaikutus kuin vientituella¹³.
2. Osapuolet vahvistavat WTO:n ministerikokouksen Nairobissa 19 päivänä joulukuuta 2015 hyväksymän vientikilpailua koskevan päätöksen mukaiset sitoumuksensa toimia äärimmäisen pidättyväisesti kaikenlaisten vientitukien ja kaikkien vaikutukseltaan vastaavien vientitoimenpiteiden käytön osalta sekä lisätä läpinäkyvyyttä ja parantaa valvontaa kaikenlaisten vientitukien ja kaikkien vaikutukseltaan vastaavien vientitoimenpiteiden osalta.
3. Osapuoli ei saa ottaa käyttöön tai pitää voimassa vientitukea millekään maataloustuotteelle, jota viedään toisen osapuolen alueelle tai sisällytetään toisen osapuolen alueelle vietävään tavaraan.
4. Osapuoli ei saa pitää voimassa, ottaa käyttöön tai ottaa uudelleen käyttöön mitään muita vaikutukseltaan vastaavia toimenpiteitä, jotka koskevat toisen osapuolen alueelle vietävää maataloustuotetta tai toisen osapuolen alueelle vietävään tavaraan sisällytettävää maataloustuotetta, paitsi jos kyseinen vaikutukseltaan vastaava toimenpide on asiaa koskevassa WTO-sopimuksessa, päätöksessä tai sitoumuksessa määriteltyjen ehtojen ja edellytysten mukainen.
5. Läpinäkyvyyden lisäämiseksi ja vientitukien ja muiden vaikutukseltaan vastaavien toimenpiteiden seurannan parantamiseksi osapuoli, jolla on perusteltu syy epäillä toisen osapuolen soveltavan ensiksi mainittuun osapuoleen vietäväksi tarkoitettua maataloustuotetta koskevaa vientitukea tai muuta vaikutukseltaan vastaavaa toimenpidettä, voi vaatia tarvittavia tietoja toisen osapuolen soveltamista toimenpiteistä. Vaaditut tiedot on toimitettava viipymättä.

¹³ Osapuolet voivat etsiä ohjeistusta ilmaisun "vaikutuksiltaan vastaavat toimenpiteet" tapauskohtaiseen tulkintaan asiaa koskevista WTO:n säännöistä ja niistä käytännöistä, joita on tullut ilmi niiden WTO-jäsenyyden aikana.

2.19 ARTIKLA

Tariffikiintiöiden hallinnointi

1. Osapuolen, joka soveltaa tariffikiintiöitä liitteen 2-A mukaisesti, on
 - a) hallinnoitava kyseisiä tariffikiintiöitä oikea-aikaisesti ja läpinäkyvällä, puolueettomalla ja syrjimättömällä tavalla lainsäädäntönsä mukaisesti; ja
 - b) asetettava oikea-aikaisesti ja jatkuvasti julkisesti saataville kaikki kiintiöiden hallinnointia koskevat merkitykselliset tiedot, mukaan lukien käytettävissä olevat määrät, käyttöasteet ja tukikelpoisuusperusteet.
2. Osapuolet neuvottelevat kaikista tariffikiintiöiden hallinnointiin liittyvistä kysymyksistä. Tätä varten kukin osapuoli nimeää yhteyspisteen helpottamaan osapuolten välistä viestintää ja ilmoittaa toiselle osapuolelle sen yhteystiedot. Osapuolet ilmoittavat toisilleen viipymättä kaikista näiden yhteystietojen muutoksista.

2.20 ARTIKLA

Maatalouden alakomitea

1. Edellä olevan 1.10 artiklan (Tämän sopimuksen III osan alakomiteat ja muut elimet) 1 kohdan b alakohdalla perustettu maatalouden alakomitea
 - a) valvoo tämän jakson täytäntöönpanoa ja hallinnointia ja edistää yhteistyötä osapuolten välisen maataloustuotteiden kaupan helpottamiseksi;
 - b) tarjoaa foorumin, jolla osapuolet voivat keskustella maatalousohjelmiensa kehityksestä ja osapuolten välisestä maataloustuotteiden kaupasta;
 - c) puuttuu osapuolten välisen maataloustuotteiden kaupan esteisiin, myös tullien ulkopuolisiin kaupan esteisiin;
 - d) arvioi tämän luvun vaikutusta kunkin osapuolen maatalousalaan sekä tämän luvun välineiden toimintaa ja suosittelee tavarakauppakomitealle asianmukaisia toimia;
 - e) tarjoaa foorumin, jolla voidaan neuvotella tähän jaksoon liittyvistä asioista yhdessä tämän sopimuksen mukaisten muiden asianomaisten komiteoiden, työryhmien tai muiden erityiselinten kanssa;

- f) hoitaa mahdollisia muita tavarakauppakomitean sille osoittamia tehtäviä; ja
- g) raportoi tämän kohdan mukaisen työnsä tuloksista tavarakauppakomitealle, jotta se voi tarkastella tilannetta.

32. Maatalouden alakomitea kokoontuu vähintään kerran vuodessa, jollei toisin sovita.

43. Erityisolosuhteissa maatalouden alakomitea kokoontuu osapuolen pyynnöstä ja osapuolten sopimuksesta viimeistään 30 päivän kuluttua tällaisen pyynnön päivästä.

C JAKSO

Viinien ja väkevien alkoholijuomien kauppa

2.21 ARTIKLA

Soveltamisala

Tätä jaksoa sovelletaan harmonoidun järjestelmän nimikkeisiin 2204, 2205 ja 2208 luokiteltuihin viinituotteisiin¹⁴ ja väkeviin alkoholijuomiin.

¹⁴ Selkeyden vuoksi todetaan, että ”viinituotteilla” tarkoitetaan harmonoidun järjestelmän nimikkeisiin 2204 ja 2205 kuuluvia viinejä ja muita viinituotteita.

2.22 ARTIKLA

Viininvalmistusmenetelmät

1. Euroopan unionin on sallittava ihmisten nautittaviksi tarkoitettujen sellaisten viinien tuonti alueelleen ja kaupan pitäminen siellä, jotka ovat peräisin Meksikosta ja jotka on tuotettu noudattaen
 - a) tuotemääritelmiä, jotka Meksiko on sallinut liitteessä 2-E olevassa A osassa tarkoitettujen säädösten ja määräysten mukaisesti; ja
 - b) viininvalmistusmenetelmiä ja rajoituksia, joita sovelletaan Meksikossa liitteessä 2-E olevassa A osassa tarkoitettujen säädösten ja määräysten nojalla, tai viininvalmistusmenetelmiä, jotka Meksikon toimivaltainen viranomainen on muutoin hyväksynyt käytettäväksi vientiin tarkoitetuissa viineissä ja jotka ovat Kansainvälisen viinijärjestön, jäljempänä 'OIV', suosittelemia ja julkaisemia.

Tässä kohdassa tarkoitetun luvan edellytyksenä on, että viineihin ei lisätä alkoholia tai väkeviä alkoholijuomia, lukuun ottamatta väkeviä viinejä, joihin voidaan lisätä viininvalmistuksesta peräisin olevaa alkoholia tai rypäleviinaa. Tällä alakohdalla ei rajoiteta mahdollisuutta lisätä muuta kuin viininvalmistuksesta peräisin olevaa alkoholia, kun kyse on ”vino generoson” tuotannosta, edellyttäen että tällainen lisäys esitetään selvästi etiketissä.

2. Meksiko sallii ihmisten nautittaviksi tarkoitettujen sellaisten viinien tuonnin alueelleen ja kaupan pitämisen siellä, jotka ovat peräisin Euroopan unionista ja jotka on tuotettu noudattaen

- a) tuotemääritelmiä, jotka on sallittu Euroopan unionissa liitteessä 2-E olevassa B osassa tarkoitetuilla säädöksillä ja määräyksillä;
- b) viinivalmistusmenetelmiä ja rajoituksia, joita sovelletaan Euroopan unionissa liitteessä 2-E olevassa B osassa tarkoitettujen Euroopan unionin säädösten ja määräysten nojalla; ja
- c) sitä tosiseikkaa, että alkoholin tai väkevien alkoholijuomien lisääminen viineihin on kielletty, paitsi kun kyse on väkevistä viineistä, joihin saa lisätä ainoastaan viinivalmistuksesta peräisin olevaa alkoholia tai rypäleviinaa.

3. Viiniköynnöslajikkeet, joita saa käyttää osapuolen alueelta tuotavissa ja toisen osapuolen alueella kaupan pidettävissä viineissä, ovat *Vitis vinifera* ja sen risteytykset, sanotun kuitenkin rajoittamatta osapuolen alueella mahdollisesti voimassa olevien tiukempien viinintuotantoa koskevien säädösten ja määräysten noudattamista.

4. Yhteisneuvosto voi muuttaa liitteessä 2-E olevaa A ja B osaa lisätäkseen, poistaakseen tai muuttaakseen viittauksia tuotemääritelmiin, viinivalmistusmenetelmiin ja rajoituksiin.

2.23 ARTIKLA

Viinituotteiden ja väkevien alkoholijuomien merkinnät

1. Osapuoli ei saa vaatia, että viinituotteen tai väkevän alkoholijuoman astiassa, etiketissä tai pakkauksessa on jokin seuraavista päivämääristä tai niitä vastaavista päivämääristä:

- a) pakkauspäivä;
- b) pullotuspäivä;
- c) tuotanto- tai valmistuspäivä;
- d) viimeinen voimassaolopäivä, viimeinen käyttöpäivä;
- e) vähimmäissäilyvyysaika, parasta ennen -päivä, paras laatu ennen -päivä; tai
- f) viimeinen myyntipäivä.

Osapuoli voi vaatia vähimmäissäilyvyysajan ilmoittamista, jos tuotteeseen on lisätty helposti pilaantuvia ainesosia tai jos valmistaja arvioi säilyvyysajaksi enintään 12 kuukautta.

2. Osapuoli ei saa vaatia, että viinituotteen tai väkevän alkoholijuoman astiassa, etiketissä tai pakkauksessa esitetään käännös tavaramerkistä, tuotenimestä tai maantieteellisestä merkinnästä.
3. Osapuoli sallii, että pakolliset tiedot, mukaan lukien käännökset, esitetään viinituotteen tai väkevän alkoholijuoman astiaan kiinnitetyssä täydentävässä etiketissä. Täydentäviä etikettejä voidaan kiinnittää maahantuodun viinituotteen tai väkevän alkoholijuoman astiaan tuonnin jälkeen mutta ennen tuotteen tarjoamista myyntiin osapuolen alueella edellyttäen, että alkuperäisen etiketin pakolliset tiedot esitetään kaikilta osin ja täsmällisesti.
4. Osapuoli sallii eräkohtaisten tunnistekoodien käytön edellyttäen, että kyseisiä koodeja ei voi poistaa.
5. Osapuoli ei saa soveltaa merkintätoimenpidettä sellaisiin viinituotteisiin ja väkeviin alkoholijuomiin, joita on pidetty kaupan kyseisen osapuolen alueella jo ennen toimenpiteen voimaantulopäivää, paitsi poikkeuksellisissa olosuhteissa.
6. Osapuoli sallii piirustusten, kuvioiden, kuvien ja väittämien tai selitysten käytön pulloissa edellyttäen, että ne eivät korvaa niihin merkittäviä pakollisia tietoja eivätkä johda kuluttajaa harhaan viinituotteiden ja väkevien alkoholijuomien todellisista ominaisuuksista ja koostumuksesta.
7. Osapuoli ei saa vaatia allergeenien merkitsemistä viinituotteiden tai väkevien alkoholijuomien etiketteihin sellaisten allergeenien osalta, joita on käytetty viinituotteiden tai väkevien alkoholijuomien tuotannossa ja valmistuksessa mutta joita ei ole lopputuotteessa.

8. Osapuolten välisessä viinikaupassa Euroopan unionista peräisin olevaan viiniin voidaan merkitä Meksikossa tuotetyyppi liitteessä 2-E olevan C osan (~~Viinituotteiden merkinnät~~) mukaisesti.

9. Kukin osapuoli suojaa viinituotteiden ja väkevien alkoholijuomien osalta seuraavat nimet Pariisissa 20 päivänä maaliskuuta 1883 tehdyn teollisoikeuden suojelemista koskevan yleissopimuksen, jäljempänä 'Pariisin yleissopimus', mukaisesti:

a) Euroopan unionin jäsenvaltion nimi; ja

b) Meksikon yhdysvaltojen tai Meksikon ja sen osavaltioiden nimet.

10. Osapuoli sallii, että viinituotteiden tai väkevien alkoholijuomien etiketeissä alkoholipitoisuus tilavuusprosentteina ilmoitetaan seuraavin lyhentein:

a) ”% Alc. Vol.”;

b) ”% Alc Vol.”;

c) ”% alc. vol.”;

d) ”% alc vol.”;

- e) ”% Alc.”;
- f) ”% Alc./Vol.”;
- g) ”Alc()%vol.”;
- h) ”% alc/vol”;
- i) ”alc()%vol”.

2.24 ARTIKLA

Viinituotteiden ja väkevien alkoholijuomien sertifiointi

1. Osapuoli voi edellyttää sen markkinoille saatettavien toisesta osapuolesta tuotujen viinituotteiden osalta ainoastaan liitteessä 2-E olevassa D osassa (~~Dokumentointi ja sertifiointi~~) vahvistettuja asiakirjoja ja todistuksia.
2. Osapuoli ei saa soveltaa toisen osapuolen alueella tuotettujen viinituotteiden tuontiin tiukempia tuontitodistusvaatimuksia kuin tässä sopimuksessa vahvistetut vaatimukset.
3. Kukin osapuoli voi soveltaa säädöksiään ja määräyksiään tunnistaakseen väärennetyt tai saastuneet tuotteet niiden lopullisen tuonnin jälkeen.

4. Riitatapauksissa kukin osapuoli tunnustaa vertailumenetelmiksi analyysimenetelmät, jotka ovat kansainvälisten järjestöjen, kuten Kansainvälisen standardisoimisjärjestön (ISO), suosittelemien standardien mukaisia, tai jos tällaisia menetelmiä ei ole, OIV:n menetelmät.
5. Kukin osapuoli sallii väkevien alkoholijuomien tuonnin alueelleen säädöksissään ja määräyksissään vahvistettujen tuontiasiakirjoja ja todistuksia sekä määritysselostuksia koskevien sääntöjen mukaisesti.
6. Siltä osin kuin on kyse tequilan ja mezcalin tuonnista Euroopan unioniin, Euroopan unioni vaatii, että sen tulliviranomaisille esitetään Meksikon viranomaisten akkreditoimien ja hyväksymien vaatimustenmukaisuuden arviointilaitosten antama kyseisiä tuotteita koskeva vientituotteen aitoustodistus.¹⁵ Meksiko toimittaa mallit tequilaa ja mezcalia koskevista vientituotteen aitoustodistuksista ja ilmoittaa kaikista näihin todistuksiin liittyvistä muutoksista viinien ja väkevien alkoholijuomien kaupan alakomitealle.
7. Osapuoli voi ottaa käyttöön toisen osapuolen alueelta tuotavien viinituotteiden ja väkevien alkoholijuomien tuontitodistuksia koskevia tilapäisiä lisävaatimuksia vastatakseen yleiseen etuun liittyviin oikeutettuihin huolenaiheisiin, jotka liittyvät esimerkiksi terveyteen tai kuluttajansuojaan, tai estääkseen petoksen. Tällöin osapuolen on annettava toiselle osapuolelle riittävät tiedot ja riittävästi aikaa lisävaatimusten täyttämiseen.

Tällaisten vaatimusten soveltamista ei saa jatkaa yli sen ajan, minkä vaatimukset aiheuttaneisiin oikeutettuihin yleiseen etuun liittyviin huolenaiheisiin vastaaminen tai petosriskin torjuminen vaatii.

¹⁵ Selkeyden vuoksi todetaan, että tämä ei rajoita osapuolten sellaisten säädösten ja määräysten soveltamista, jotka koskevat kyseisten tuotteiden kaupan pitämistä ja kaupallistamista.

8. Yhteisneuvosto voi muuttaa liitteessä 2-E olevaa D osaa (~~Dokumentointi ja sertifiointi~~)-1 kohdassa tarkoitettujen asiakirjojen ja todistusten osalta.

2.25 ARTIKLA

Sovellettavat säännöt

Ellei tässä sopimuksessa toisin määrätä, tämän jakson soveltamisalaan kuuluvien, osapuolten välillä kaupankäynnin kohteena olevien tuotteiden tuonti ja kaupan pitäminen on suoritettava tuojaosapuolen alueella sovellettavien säädösten ja määräysten mukaisesti.

2.26 ARTIKLA

Siirtymätoimenpiteet

Tuotteita, jotka on tämän sopimuksen voimaantulopäivänä tuotettu ja merkitty osapuolen säädösten ja määräysten sekä osapuolten välisten voimassa olevien sopimusten mukaisesti mutta jotka eivät ole tämän jakson määräysten mukaisia, voidaan pitää kaupan tuojaosapuolella seuraavasti:

- a) tukkukauppiaiden tai tuottajien toimesta kahden vuoden ajan; tai
- b) vähittäiskauppiaiden toimesta varastojen loppumiseen asti.

2.27 ARTIKLA

Ilmoitukset

Kukin osapuoli varmistaa, että toiselle osapuolelle ilmoitetaan oikea-aikaisesti kaikista tämän jakson soveltamisalaan kuuluvia asioita koskeviin säädöksiin ja määräyksiin tehdyistä muutoksista, joilla on vaikutusta tuotteisiin, joilla käydään kauppaa osapuolten välillä.

2.28 ARTIKLA

Viinien ja väkevien alkoholijuomien kauppaa koskeva yhteistyö

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä viinien ja väkevien alkoholijuomien kauppaan liittyvissä asioissa ja käsittelevät niihin liittyviä kysymyksiä, erityisesti seuraavien aiheiden osalta:
 - a) tuotemääritelmät, sertifiointi ja merkinnät; ja
 - b) viinirypälelajikkeiden käyttö viinin valmistuksessa ja niiden merkinnät.
2. Osapuolten täytäntöönpanoviranomaisten keskinäisen avunannon helpottamiseksi kukin osapuoli nimeää toimivaltaiset viranomaiset ja elimet, jotka vastaavat tämän jakson soveltamisalaan kuuluvien asioiden täytäntöönpanosta ja soveltamisesta. Jos osapuoli nimeää useamman kuin yhden toimivaltaisen viranomaisen tai elimen, sen on varmistettava kyseisten viranomaisten ja elinten välinen koordinointi. Tällöin osapuoli nimeää myös yhden yhteysviranomaisen, joka toimii toisen osapuolen viranomaisen tai elimen keskitettynä yhteyspisteenä.

3. Osapuolet ilmoittavat toisilleen 2 kohdassa tarkoitettujen toimivaltaisten viranomaisten ja elinten nimet ja osoitteet sekä niiden mahdolliset muutokset viimeistään kuuden kuukauden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulopäivästä.

4. Tässä artiklassa tarkoitettujen viranomaisten ja elinten on tehtävä tiivistä yhteistyötä ja etsittävä keinoja parantaa edelleen keskinäistä avunantoa tämän jakson soveltamisessa erityisesti vilpillisten käytäntöjen torjumiseksi.

2.29 ARTIKLA

Viinien ja väkevien alkoholijuomien kaupan alakomitea

1. Edellä olevan 1.10 artiklan (Tämän sopimuksen III osan alakomiteat ja muut elimet) 1 kohdan c alakohdalla perustettu viinien ja väkevien alkoholijuomien kaupan alakomitea

- a) valvoo tämän jakson täytäntöönpanoa ja hallinnointia;
- b) tarjoaa foorumin, jolla voidaan tehdä yhteistyötä tähän jaksoon liittyvissä asioissa ja vaihtaa tietoja; ja
- c) varmistaa tämän jakson asianmukaisen toiminnan.

2. Viinien ja väkevien alkoholijuomien kaupan alakomitea voi antaa yhteisneuvostolle suosituksia ja valmistella päätöksiä, jotka voidaan hyväksyä tämän jakson määräysten mukaisesti.

D JAKSO

Muut kuin tulleihin liittyvät markkinoille pääsyä koskevat sitoumukset muiden alojen osalta

2.30 ARTIKLA

Farmaseuttiset tuotteet

Kunkin osapuolen muut kuin tulleihin liittyvät markkinoille pääsyä koskevat erityissitoumukset, jotka koskevat farmaseuttisia tuotteita ja lääkinnällisiä laitteita, esitetään liitteessä 2-F.

2.31 ARTIKLA

Moottoriajoneuvot

Kunkin osapuolen muut kuin tulleihin liittyvät markkinoille pääsyä koskevat erityissitoumukset, jotka koskevat moottoriajoneuvoja ja niiden varusteita ja osia, esitetään liitteessä 2-G.

3 LUKU

ALKUPERÄSÄÄNNÖT JA ALKUPERÄMENETTELYT

A JAKSO

Alkuperäsäännöt

3.1 ARTIKLA

Määritelmät

1. Tässä luvussa tarkoitetaan
 - a) 'ryhmillä', 'nimikkeillä' ja 'alanimikkeillä' harmonoidun järjestelmän nimikkeistön ryhmiä (kaksinumeroiset koodit), nimikkeitä (nelinumeroiset koodit) ja alanimikkeitä (kuusinumeroiset koodit);
 - b) 'toimivaltaisella valtion viranomaisella' Meksikon osalta talousministeriön (Secretaría de Economía) alaista nimettyä viranomaista tai sen seuraajaa;

- c) 'lähetyksellä' tavaroita, jotka lähetetään samanaikaisesti yhdeltä viejältä yhdelle vastaanottajalle tai kuljetetaan yhdellä kuljetusasiakirjalla taikka, jos tällaista asiakirjaa ei ole, yhdellä kauppalaskulla viejältä vastaanottajalle;
- d) 'tulliviranomaisilla' valtion viranomaista, joka on osapuolen lainsäädännön mukaisesti vastuussa tullisäädösten ja -määräysten hallinnoinnista, soveltamisesta ja täytäntöönpanosta;
- e) 'viejällä' osapuolen alueella olevaa henkilöä, joka vie tavarán kyseisen osapuolen alueelta ja laatii alkuperävarakuutuksen;
- f) 'tuojalla' osapuolen alueella olevaa henkilöä, joka tuo tavarán ja hakee sille tullietuuskohdelua;
- g) 'aineksella' kaikkia aineosia, raaka-aineita, komponentteja, osia tai vastaavia, joita käytetään tuotteen tuotannossa;
- h) 'ei-alkuperäaineksella' aineksia, jotka eivät täytä tämän luvun alkuperäsääntöjä;
- i) 'alkuperäaineksilla' tai 'alkuperätuotteilla' aineksia tai tuotteita, jotka täyttävät tämän luvun alkuperäsäännöt;

- j) 'tuotteella' valmista tuotetta, vaikka se olisi tarkoitettu käytettäväksi myöhemmin aineksena toisen tuotteen tuotannossa; ja
- k) 'tuotannolla' kaikenlaista valmistusta, käsittelyä tai erityistoimia, myös kokoamista.

3.2 ARTIKLA

Yleiset vaatimukset

1. Jotta osapuoli voi soveltaa tullietuuskohtelua toisen osapuolen alkuperätavaraan tämän sopimuksen mukaisesti, seuraavia tuotteita on pidettävä sen osapuolen alkuperätuotteina, jossa viimeinen tuotantotoimi suoritettiin:
 - a) 3.4 artiklassa tarkoitetulla tavalla kyseisessä osapuolella kokonaan tuotetut tuotteet;
 - b) yksinomaan alkuperäaineksista kyseisessä osapuolella tuotetut tuotteet; tai
 - c) kyseisessä osapuolella tuotetut tuotteet, joihin sisältyy ei-alkuperäaineita edellyttäen, että ne täyttävät liitteessä 3-A (Tuotekohtaiset alkuperäsäännöt) vahvistetut edellytykset.
2. Tuotteen, jota pidetään osapuolen alkuperätuotteena tämän artiklan 1 kohdan mukaisesti, on täytettävä kaikki muut tämän luvun sovellettavat vaatimukset, jotta sille voidaan myöntää tullietuuskohtelu 3.16 artiklan mukaisen hakemuksen perusteella.

3. Jos tuote on saanut alkuperäaseman, kyseisen tuotteen tuotannossa käytettyjä ei-alkuperäaineita ei pidetä ei-alkuperäisinä, kun kyseistä tuotetta käytetään aineksena toiseen tuotteeseen.
4. Alkuperäaseman saamiseksi tuote on tuotettava 1 kohdan a–c alakohdan mukaisesti keskeytyksittä osapuolella.

3.3 ARTIKLA

Alkuperäkumulaatio

1. Osapuolen alkuperätuotteen katsotaan olevan toisen osapuolen alkuperätuote, jos sitä käytetään aineksena jonkin muun tuotteen tuotannossa kyseisen toisen osapuolen alueella¹⁶.
2. Edellä olevaa 1 kohtaa ei sovelleta, jos
 - a) tuotteen tuotannossa ei mennä 3.6 artiklassa tarkoitettuja toimia pidemmälle; ja
 - b) tämän tuotannon tavoitteena on todistettavasti kiertää minkä tahansa osapuolten rahoitus- tai verolainsäädäntöä.

¹⁶ Jos ainesta koskevat alkuperäsäännöt eroavat osapuolten välillä, kyseisen aineksen alkuperä määritetään viejäosapuoleen sovellettavien alkuperäsääntöjen mukaisesti.

3.4 ARTIKLA

Kokonaan tuotetut tuotteet

1. Seuraavia tuotteita pidetään osapuolella kokonaan tuotettuina:
 - a) sen maaperästä tai merenpohjasta louhitut kivennäistuotteet;
 - b) siellä kasvatetut tai korjatut kasvit ja kasvituotteet;
 - c) siellä syntyneet ja kasvatetut elävät eläimet;
 - d) siellä kasvatetuista elävistä eläimistä saadut tuotteet;
 - e) siellä syntyneistä ja kasvatetuista teurastetuista eläimistä saadut tuotteet;
 - f) siellä metsästäjällä tai kalastamalla saadut tuotteet;
 - g) siellä vesiviljelystä saadut tuotteet, jos vesieliöt, mukaan lukien kalat, nilviäiset, äyriäiset ja muut vesiselkärangattomat sekä vesikasvit, ovat syntyneet tai on viljelty siemenkannasta, kuten munista, mädistä ja maidista, kalanpoikasista tai toukista, osallistumalla kasvatus- tai kasvuprosesseihin tuotannon lisäämiseksi tehtävillä toimilla, kuten säännöllisellä kannan täydentämisellä, ruokinnalla tai petoeläimiltä suojelulla;

- h) osapuolen aluksen aluemerten ulkopuolelta pyytämät merikalastustuotteet ja muut osapuolen aluksen aluemerten ulkopuolelta saamat tuotteet;
- i) osapuolen tehdasaluksella ainoastaan h alakohdassa tarkoitetuista tuotteista valmistetut tuotteet;
- j) siellä kerätyt, yksinomaan raaka-aineiden talteenottoon soveltuvat käytetyt tavarat, mukaan lukien kyseiset raaka-aineet;
- k) siellä suoritetuista tuotantotoiminnoista syntyneet jätteet ja romu;
- l) osapuolen aluemerten ulkopuolisesta merenpohjasta tai merenpohjan alapuolisesta aluskerroksesta saadut tuotteet, edellyttäen että osapuolella on oikeus hyödyntää tällaista merenpohjaa tai tällaisia merenpohjan alapuolisia aluskerroksia; tai
- m) siellä yksinomaan a–l alakohdassa tarkoitetuista tuotteista valmistetut tavarat.

2. Edellä olevan 1 kohdan h ja i alakohdan käsitteillä 'osapuolen alus' ja 'osapuolen tehdasalus' tarkoitetaan alusta ja tehdasalusta, joka

- a) on rekisteröity Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai Meksikossa;
- b) purjehtii Euroopan unionin jäsenvaltion tai Meksikon lipun alla; ja

c) täyttää jonkin seuraavista vaatimuksista:

i) se on vähintään 50-prosenttisesti Euroopan unionin jäsenvaltion tai Meksikon kansalaisten omistuksessa; tai

ii) se on sellaisten yritysten omistuksessa,

A) joiden kotipaikka tai päätoimipaikka on Euroopan unionissa tai Meksikossa; ja

B) jotka ovat vähintään 50-prosenttisesti Euroopan unionin jäsenvaltion tai Meksikon julkisyhteisöjen, kansalaisten tai yritysten omistuksessa.

3.5 ARTIKLA

Toleranssit

1. Jos tuote ei täytä liitteessä 3-A vahvistettuja vaatimuksia sen tuotannossa käytetyn ei-alkuperäaineksen takia, kyseinen tuote katsotaan siitä huolimatta osapuolen alkuperätuotteeksi, edellyttäen että

a) kyseisten ei-alkuperäainesten kokonaisarvo on enintään 10 prosenttia tuotteen noudettunahinnasta; ja

- b) mitään niistä prosenttimääristä, jotka liitteessä 3-A annetaan ei-alkuperäainesten enimmäisarvoksi tai -painoksi, ei ylitetä tätä kohtaa sovellettaessa.
- 2. Edellä olevaa 1 kohtaa ei sovelleta 50–63 ryhmään luokiteltuihin tuotteisiin, joihin sovelletaan liitteessä 3-A olevan A jakson huomautuksissa 5 ja 6 vahvistettuja toleransseja.
- 3. Tämän artiklan 1 kohtaa ei sovelleta tuotteisiin, jotka on tuotettu kokonaan osapuolella 3.4 artiklassa tarkoitetulla tavalla. Jos liitteessä 3-A edellytetään, että tuotteen tuotannossa käytetyt ainekset ovat kokonaan tuotettuja, kyseisten aineiden yhteismäärään sovelletaan tämän artiklan 1 kohdassa vahvistettua toleranssia.

3.6 ARTIKLA

Riittämättömät valmistus- tai käsittelytoimet

- 1. Sen estämättä, mitä 3.2 artiklan 1 kohdan c alakohdassa määrätään, tuotetta ei pidetä osapuolen alkuperätuotteena, jos tuotteen tuotanto osapuolella koostuu ainoastaan seuraavassa luetelluista ei-alkuperäaineiksille suoritetuista toimista:
 - a) toimet sen varmistamiseksi, että tuotteet säilyvät kunnossa kuljetuksen ja varastoinnin aikana, esim. tuuletus, ripustus, kuivaus, jäädytys, jäähdytys, suolaveteen, rikkihapokkeeseen tai muuhun liuokseen upottaminen, vahingoittuneiden osien poistaminen ja vastaavat toimet;

- b) yksinkertainen veden lisääminen tai tuotteiden laimentaminen siten, etteivät tuotteen ominaisuudet muutu olennaisesti, tai tuotteiden dehydratointi tai denaturointi¹⁷;
- c) seulonta, lajittelu, luokittelu, ryhmittely tai yhteensovitus, myös tavaroiden järjestäminen sarjoiksi;
- d) teroitus, yksinkertainen hiominen tai yksinkertainen leikkaaminen;
- e) hedelmien, pähkinöiden tai vihannesten kuoriminen tai kivien poisto;
- f) esikuorinta;
- g) siementen poisto;
- h) viljan ja riisin kiillotus tai lasitus, riisin hiominen osittain tai kokonaan;
- i) sokerin värjäys- tai maustamistoimet taikka sokeripalojen muodostus; kidesokerin hienontaminen osittain tai kokonaan;
- j) uudelleen pakkaaminen ja kollien jakaminen ja yhdistäminen;
- k) yksinkertaiset pakkaustoimet;

¹⁷ Denaturointiin sisältyy alkoholin tekeminen ihmisravinnoksi soveltumattomaksi lisäämällä siihen myrkyllisiä tai pahanmakuisia aineita.

- l) merkkien, nimilappujen, logojen ja muiden niiden kaltaisten tunnusten kiinnittäminen tai painaminen tuotteisiin tai niiden pakkauksiin;
- m) pesu, puhdistus, pölyn, oksidin, öljyn, maalin tai muun peiteaineen poistaminen;
- n) yksinkertaiset maalaus- ja kiillotustoimet;
- o) tuotteiden yksinkertainen sekoittaminen¹⁸ riippumatta siitä, ovatko ne erilaisia;¹⁹
- p) osien yhdistäminen tavaraksi, joka harmonoidun järjestelmän yleisten tulkintasääntöjen 2-säännön a alakohdan nojalla luokitellaan täydelliseksi tai valmiiksi tavaraksi, tai muu osien yksinkertainen yhdistäminen;
- q) tuotteen purkaminen osiin tai komponentteihin;
- r) tekstiilien tai tekstiilitavaroiden silitys tai prässäys;
- s) eläinten teurastus; tai
- t) kahden tai useamman a–s alakohdassa tarkoitetun toimen toteuttaminen yhdessä.

¹⁸ Tuotteiden yksinkertainen sekoittaminen kattaa sokerin sekoittamisen.

¹⁹ Näitä toimia ei sovelleta 27–30, 32–35 ja 38 ryhmään kuuluvien tuotteiden sekoittamiseen.

2. Edellä olevaa 1 kohtaa sovellettaessa toimia on pidettävä yksinkertaisina, jos niiden suorittamiseen ei tarvita erityistaitoja eikä kyseisiä toimia varten nimenomaisesti tuotettuja tai asennettuja koneita, laitteita tai työkaluja eivätkä tällaisten taitojen, koneiden, laitteiden tai työkalujen avulla suoritettavat toimet vaikuta tavaran olennaisiin ominaispiirteisiin tai ominaisuuksiin.

3.7 ARTIKLA

Kelpuuttamisen yksikkö

1. Tätä lukua sovellettaessa kelpuuttamisen yksikkö on se tuote, jota pidetään perusyksikkönä luokiteltaessa tuote harmonoidun järjestelmän mukaan.
2. Kun tavararyhmästä tai -yhdistelmästä koostuva tuote luokitellaan harmonoidun järjestelmän mukaan yhteen ainoaan nimikkeeseen, tämä kokonaisuus muodostaa kelpuuttamisen yksikön.
3. Kun lähetys koostuu useasta samanlaisesta tuotteesta, jotka luokitellaan samaan nimikkeeseen, kutakin tuotetta tarkastellaan erikseen tätä lukua sovellettaessa.

3.8 ARTIKLA

Kirjanpidollinen erottelu

1. Jos tavarat tuotannossa käytetään keskenään korvattavissa olevia alkuperä- ja ei-alkuperäaineita, aineita voidaan hallinnoida kirjanpidollisen erottelun menetelmällä pitämättä aineita eri varastoissa.
2. Jos 10, 15, 27, 28 ja 29 ryhmään, nimikkeisiin 32.01–32.07 tai nimikkeisiin 39.01–39.14 luokiteltuja keskenään korvattavissa olevia alkuperä- ja ei-alkuperätuotteita on fyysisesti yhdistetty tai sekoitettu osapuolen varastossa ennen toiseen osapuoleen vientiä, kyseisiä tuotteita voidaan hallinnoida kirjanpidollisen erottelun menetelmällä pitämättä kyseisiä tuotteita eri varastoissa.
3. Edellä olevaa 1 ja 2 kohtaa sovellettaessa keskenään korvattavissa olevilla aineilla tai keskenään korvattavissa olevilla tuotteilla tarkoitetaan saman lajin ja saman kauppalaadun aineita tai tuotteita, joiden tekniset ja fyysiset ominaisuudet ovat samat ja joita ei aineiden ollessa kyseessä voida erottaa toisistaan sen jälkeen, kun ne on käytetty valmiin tuotteen valmistukseen.
4. Varastojen hallinnoinnissa käytettyä kirjanpidollisen erottelun menetelmää sovelletaan osapuolella yleisesti hyväksyttyjen kirjanpitoperiaatteiden mukaisen varastohallintajärjestelmän vaatimuksia noudattaen.

5. Varastohallintajärjestelmällä on voitava milloin tahansa varmistaa, että sellaisten tuotettujen tuotteiden määrä, joita voidaan pitää osapuolen alkuperätuotteina, ei ole suurempi kuin jos varastot olisivat olleet fyysisesti erillään.
6. Varastohallintajärjestelmää käyttävän valmistajan on pidettävä tallessa järjestelmän toimintaa koskevat tiedot, joita asianomaisen osapuolen tulliviranomaiset tarvitsevat todentaakseen tämän luvun määräysten noudattamisen.
7. Osapuoli voi vaatia, että tämän artiklan mukaisen kirjanpidollisen erottelun menetelmän käyttö edellyttää kyseisen osapuolen tulliviranomaisten ennakkolupaa.
8. Tulliviranomaiset voivat asettaa 7 kohdassa tarkoitetun luvan myöntämiselle tarkoituksenmukaisiksi katsomiaan edellytyksiä ja peruuttaa luvan, jos valmistaja käyttää sitä sääntöjenvastaisesti tai ei täytä jotakin muuta tässä luvussa määrättyä edellytystä.

3.9 ARTIKLA

Tarvikkeet, varaosat ja työkalut

1. Tarvikkeiden, varaosien ja työkalujen, jotka toimitetaan yhdessä laitteiston, koneen, laitteen tai ajoneuvon kanssa, jotka kuuluvat tavanomaisena varustuksena tähän laitteistoon, koneeseen, laitteeseen tai ajoneuvoon ja jotka sisältyvät sen hintaan taikka joita ei laskuteta erikseen, katsotaan muodostavan kyseisen laitteiston, koneen, laitteen tai ajoneuvon kanssa yhden tuotteenkokonaisuuden.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettuja tarvikkeita, varaosia ja työkaluja ei oteta huomioon tuotteen alkuperää määritettäessä, paitsi laskettaessa ei-alkuperäainesten enimmäisarvoa, jos tuotteeseen sovelletaan liitteessä 3-A vahvistettua ei-alkuperäainesten enimmäisarvoa ~~liitteen 3-A mukaisesti~~.

3.10 ARTIKLA

Sarjat

Harmonoidun järjestelmän yleisen tulkintasäännön 3 mukaiset sarjat katsotaan osapuolen alkuperätavaroiksi, jos kaikki niiden osat ovat alkuperätavaroita. Jos sarja koostuu sekä alkuperätavaroista että ei-alkuperätavaroista, sitä on kokonaisuutena pidettävä osapuolen alkuperätavarana edellyttäen, että ei-alkuperätavaroiden arvo on enintään 15 prosenttia sarjan noudettuna-hinnasta.

3.11 ARTIKLA

Neutraalit tekijät

Määritettäessä, onko jokin tuote osapuolen alkuperätuote, ei ole tarpeen määrittää sen tuotannossa mahdollisesti käytettyjen seuraavien tekijöiden alkuperää:

- a) polttoaine, energia, katalyytit ja liuottimet;

- b) tuotteen testauksessa tai tarkastamisessa käytettävät laitteistot, laitteet ja tarvikkeet;
- c) hansikkaat, lasit, jalkineet, vaatteet, turvalaitteet ja -tarvikkeet;
- d) koneet, työkalut, meistit ja muotit;
- e) laitteistojen ja rakennusten ylläpidossa käytettävät laitokset, laitteistot, varaosat ja ainekset;
- f) laitteistojen ja rakennusten tuotannossa tai käytössä käytettävät voiteluaineet, rasvat, ainesyhdistelmät ja muut ainekset; ja
- g) muut ainekset, joita ei ole käytetty tuotteeseen ja joiden ei ole tarkoitus sisältyä tuotteen lopulliseen koostumukseen.

3.12 ARTIKLA

Pakkausmateriaalit, pakkaukset ja säiliöt

1. Pakkausmateriaaleja ja säiliöitä, joihin tuote on pakattu vähittäismyyntiä varten, jos ne on luokiteltu tuotteen kanssa harmonoidun järjestelmän yleisen tulkintasäännön 5 mukaisesti, ei oteta huomioon tuotteen alkuperää määritettäessä, paitsi laskettaessa ei-alkuperäainesten enimmäisarvoa, jos tuotteeseen sovelletaan -ei-alkuperäainesten enimmäisarvoa **liitteen 3-A mukaisesti liitteen 3-A mukaisesti.**

Commented [LK64]: REL2

2. Pakkausmateriaaleja ja säiliöitä, joihin tuote on pakattu kuljetusta varten, ei oteta huomioon määritettäessä kyseisen tuotteen alkuperää.

3.13 ARTIKLA

Palautuvat tavarat

Jos osapuolesta kolmanteen maahan viety osapuolen alkuperätavara palautetaan, sitä on pidettävä ei-alkuperätavarana, jollei kyseisen osapuolen tulliviranomaista tyydyttävällä tavalla voida osoittaa, että

- a) palautuvat tavarat ovat samat kuin viedyt tavarat; ja
- b) palautuville tavaroille ei ole suoritettu kyseisessä kolmannessa maassa tai viennin aikana muita kuin sen kunnon säilyttämiseksi tarvittavia toimia.

3.14 ARTIKLA

Muuttumattomuus

1. Osapuoleen suuntautuvaan tuontiin ilmoitettujen tavaroiden on oltava samat kuin toisesta osapuolesta, jonka alkuperätavaroita niiden katsotaan olevan, viedyt tavarat. Kyseisiä tavaroita ei saa olla muutettu tai muunnettu millään tavoin eikä niille saa olla ennen tuontiin ilmoittamista suoritettu mitään muita kuin niiden kunnon säilyttämiseksi tarvittavia toimia eikä muita toimia kuin merkintöjen, etikettien, sinettien tai muiden tunnusten lisääminen tai kiinnittäminen, jolla varmistetaan tuojaosapuolen omien erityisvaatimusten noudattaminen.
2. Tavaroiden tai lähetysten varastointi voi tapahtua kolmannessa maassa, edellyttäen, että ne pysyvät tullivalvonnassa kyseisessä kolmannessa maassa.
3. Rajoittamatta B jakson määräysten soveltamista lähetys voidaan jakaa kolmannessa maassa, jos jakamisen toteuttaa viejä tai se tehdään viejän vastuulla ja edellyttäen, että tavarat pysyvät tullivalvonnassa kyseisessä kolmannessa maassa.
4. Edellä olevan 1–3 kohdan määräysten katsotaan täyttyvän, jollei tulliviranomaisilla ole aihetta toisin epäillä. Tällaisessa tapauksessa tuoja voi kunkin osapuolen lainsäädännön sovellettavien säännösten mukaisesti antaa vaatimusten noudattamisesta näyttöä asianmukaisella tavalla, esimerkiksi konossementin kaltaisella sopimusperusteisella kuljetusasiakirjalla, pakkauksen merkitsemiseen tai numerointiin perustuvalla tosiasiallisella tai konkreettisella näytöllä taikka jollakin itse tavaroihin liittyvällä näytöllä.

3.15 ARTIKLA

Näyttelyt

1. Kolmannessa maassa pidettävään näyttelyyn lähetettyihin alkuperätuotteisiin, jotka myydään näyttelyn jälkeen osapuoleen tuotaviksi, sovelletaan tuonnissa tämän sopimuksen määräyksiä, jos tulliviranomaisia tyydyttävällä tavalla voidaan osoittaa, että
 - a) viejä on lähettänyt kyseiset tuotteet osapuolesta kolmanteen maahan, jossa näyttely pidettiin ja pitänyt niitä näytteillä siellä;
 - b) viejä on myynyt tai muuten luovuttanut kyseiset tuotteet osapuolella olevalle henkilölle;
 - c) tuotteet on lähetetty näyttelyn aikana tai välittömästi sen jälkeen siinä tilassa, jossa ne lähetettiin näyttelyyn; ja
 - d) sen jälkeen, kun tuotteet on lähetetty näyttelyyn, niitä ei ole käytetty muihin tarkoituksiin kuin tässä näyttelyssä esittelyyn.
2. Alkuperävuutus on laadittava B jakson määräysten mukaisesti ja esitettävä tavanomaisella tavalla tuojaosapuolen tulliviranomaisille. Siinä on ilmoitettava näyttelyn nimi ja osoite.

Commented [MP65]: Pitäisikö olla ”järjestettiin”, kuten esim. seuraavalla sivulla?

Commented [LK66]: Tässä held, joten jätin näin

3. Edellä olevaa 1 kohtaa sovelletaan kaikkiin kaupan, teollisuuden, maatalouden ja käsiteollisuuden näyttelyihin, messuihin tai niiden kaltaisiin julkisiin esittelytilaisuuksiin, joita ei ole järjestetty yksityisiin tarkoituksiin kaupoissa tai liiketiloissa kyseisten tuotteiden myymiseksi ja joiden aikana tuotteet pysyvät tullivalvonnassa.

4. Tuojaosapuolen tulliviranomaiset voivat vaatia todisteita siitä, että tuotteet ovat pysyneet tullivalvonnassa siinä kolmannessa maassa, jossa näyttely pidettiin, sekä kirjallisen lisäselvityksen olosuhteista, joissa niitä on pidetty näytteillä.

B JAKSO

Alkuperämenettelyt

3.16 ARTIKLA

Tullietuuskohtelun hakeminen ja alkuperävakuutus

1. Tuojaosapuolen on tuonnin yhteydessä myönnettävä tullietuuskohtelu 3.2 artiklan mukaiselle toisen osapuolen alkuperätuotteelle tuojan esittämän tullietuuskohtelua koskevan hakemuksen perusteella edellyttäen, että kaikki muut tämän luvun sovellettavat vaatimukset täyttyvät.

2. Tullietuuskohtelua koskevan hakemuksen on perustuttava 3.18 artiklan mukaisesti annettuun alkuperävaluuttoon, jonka viejä antaa kauppalakissa tai muussa kaupallisessa asiakirjassa.
3. Tullietuuskohtelua koskeva hakemus ja 2 kohdassa tarkoitettu alkuperävaluutus on sisällytettävä tuonnin tulli-ilmoitukseen tuojapuolen säästöjen ja määräysten mukaisesti.
4. Tuojan, joka esittää 2 kohdassa tarkoitettuun alkuperävaluuttoon perustuvan hakemuksen, on säilytettävä alkuperävaluutus ja toimitettava siitä pyydettyä jäljennös tuojapuolen tulliviranomaiselle.
5. Tämän artiklan 2, 3 ja 4 kohtaa ei sovelleta 3.23 artiklassa täsmennetyissä tapauksissa.

3.17 ARTIKLA

Tullietuuskohtelun hakeminen tuonnin jälkeen

1. Kukin osapuoli säätää, että tuoja voi hakea tullietuuskohtelua tuonnin jälkeen ja saada palautuksen tuodusta tavarasta mahdollisesti maksetuista ylimääräisistä tulleista, jos tuoja ei ole hakenut tullietuuskohtelua tuontihetkellä ja jos kyseistä tavaraa olisi tuontihetkellä pidetty alkuperätavarana 3.2 artiklan mukaisesti ja siten siitä olisi ollut perusteltua esittää tällainen hakemus.

2. Tuojan on haettava tullietuuskohtelua viimeistään yhden vuoden kuluttua tuontipäivästä. Edellä olevan 1 kohdan mukaisen tullietuuskohtelun myöntämisen edellytyksenä osapuoli voi vaatia, että tuoja

- a) toimittaa jäljennöksen kyseisen tavarankuutuksesta;
- b) toimittaa kaikki muut asiakirjat, joita tavarankuuti edellyttää; ja
- c) ilmoittaa, että tavara oli tuontihetkellä alkuperätavara.

3.18 ARTIKLA

Alkuperäkuutuksen laatimista koskevat edellytykset

1. Edellä 3.16 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun alkuperäkuutuksen voi laatia viejä, joka on rekisteröity
 - a) Meksikossa toimivaltaisen valtion viranomaisen valtuuttamaksi viejäksi sellaisin edellytyksin, jotka katsotaan asianmukaisiksi tavaroiden alkuperäaseman ja muiden tämän luvun vaatimusten täyttymisen todentamiseksi; ja
 - b) Euroopan unionissa viejäksi asiaa koskevan Euroopan unionin lainsäädännön mukaisesti (rekisteröidyn viejän järjestelmä).

2. Tulliviranomaiset tai toimivaltainen valtion viranomainen antavat rekisteröidylle viejälle numeron, joka merkitään alkuperävakuutukseen. Tulliviranomaiset tai toimivaltainen valtion viranomainen hallinnoivat rekisteröintiprosessia ja voivat peruuttaa rekisteröinnin, jos viejä käyttää sitä väärin.
3. Edellä 3.16 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun alkuperävakuutuksen voi laatia kuka tahansa viejä yhdestä tai useammasta pakkauksesta muodostuvalle, yhteensä enintään 6 000 euron arvosta alkuperätuotteita sisältävälle lähetykselle.
4. Viejän on laadittava alkuperävakuutus käyttäen jotakin liitteen 3-B kielitoisintoa kauppalaskussa tai jossakin muussa kaupallisessa asiakirjassa, jossa alkuperätavara kuvataan riittävän tarkasti sen yksilöimisen mahdollistamiseksi.
5. Alkuperävakuutuksissa on oltava viejän käsin kirjoittama alkuperäinen allekirjoitus. Edellä olevan 1 kohdan mukaisesti rekisteröidyn viejän ei edellytetä allekirjoittavan tällaisia vakuutuksia edellyttäen, että viejä hyväksyy sen, että sillä on viejäosapuolen tulliviranomaisiin tai toimivaltaiseen valtion viranomaiseen nähden täysi vastuu kaikista alkuperävakuutuksista, joissa kyseinen viejä yksilöidään, **niin kuin** kyseinen viejä olisi itse käsin allekirjoittanut kyseisen alkuperävakuutuksen.
6. Alkuperävakuutuksen laativan viejän on oltava valmis toimittamaan milloin tahansa viejäosapuolen tulliviranomaisten tai toimivaltaisen valtion viranomaisen pyynnöstä kaikki asianmukaiset asiakirjat, joilla todistetaan asianomaisten tuotteiden alkuperäasema ja tämän luvun muiden vaatimusten täyttyminen.
7. Viejä voi laatia alkuperävakuutuksen siinä tarkoitettujen tavaroiden viennin yhteydessä tai viennin jälkeen.

3.19 ARTIKLA

Alkuperävaluutus voimassaolo

1. Alkuperävaluutus on voimassa vuoden ajan sen laatimispäivästä alkaen.
2. Alkuperävaluutus voi koskea
 - a) tuotteen yhtä ainoaa lähetystä; tai
 - b) useita samanlaisen tuotteen lähetystiä alkuperävaluutuksessa täsmennetyllä ajanjaksolla, joka on kestoltaan enintään 12 kuukautta.

3.20 ARTIKLA

Tuonti osalähetystinä

Jos tuojan pyynnöstä harmonoidun järjestelmän XV–XXI jaksoon kuuluvia harmonoidun järjestelmän yleisessä tulkintasäännössä 2 a tarkoitettuja osiin purettuja tai kokoamattomia tavaroita tuodaan maahan osalähetystinä tuojaosapuolen tulliviranomaisten määräämin edellytyksin, tällaisista tavaroista toimitetaan tulliviranomaisten vaatimuksen mukaisesti yksi alkuperävaluutus ensimmäistä osalähetystä tuotaessa.

3.21 ARTIKLA

Vähäiset ristiriitaisuudet ja vähäiset virheet

1. ~~Pienet~~ Vähäiset ristiriitaisuudet alkuperävaluuttojen ja tavaroiden tuontimuodollisuuksien täyttämiseksi tullitoimipaikassa esitettyjen asiakirjojen välillä eivät sinänsä tee alkuperävaluutuksesta mitätöntä, jos asianmukaisesti osoitetaan, että tämä asiakirja vastaa kyseisiä tuotteita.
2. Tuojaosapuolen tulliviranomaiset eivät saa hylätä tullietuuskohtelua koskevaa hakemusta vähäisten alkuperävaluutuksen virheiden, kuten lyöntivirheiden, vuoksi.

3.22 ARTIKLA

Tietojen säilyttämistä koskevat vaatimukset

1. Tuojalla, joka hakee tullietuuskohtelua osapuoleen tuodulle tavaralle, on oltava viejän laatima alkuperävaluutus, ja tuojan on säilytettävä se kolmen vuoden ajan tuotteen tuontipäivästä tai tuojaosapuolen määrittämän pidemmän ajan.

2. Alkuperävakutuksen laatineella viejällä on oltava hallussaan alkuperävakutuksen jäljennös ja kaikki muu kirjanpito, joka osoittaa, että tuote täyttää alkuperäaseman saamiselle asetetut vaatimukset, ja viejän on säilytettävä ne kolmen vuoden ajan kyseisen alkuperävakutuksen laatimisesta tai viejäosapuolen määrittämän pidemmän ajan.
3. Tämän artiklan mukaisesti säilytettävät tiedot voidaan pitää sähköisessä muodossa.

3.23 ARTIKLA

Alkuperävakutusta koskevat poikkeukset

1. Yksityishenkilöiden yksityishenkilöille vähäarvoisina lähetyksinä lähettämät tavarat ja matkustajien henkilökohtaisiin matkatavaroihin sisältyvät tavarat voidaan tuoda alkuperätavaroina ilman, että alkuperävakutusta vaaditaan, jos kyseessä ei ole kaupallinen tuonti ja tavaroiden on ilmoitettu täyttävän tämän luvun vaatimukset eikä ole syytä epäillä kyseisen ilmoituksen todenmukaisuutta.
2. Tuontia, joka on satunnaista ja muodostuu ainoastaan vastaanottajien tai matkustajien tai heidän perheidensä henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitetuista tuotteista, ei pidetä kaupallisena, jos tavaroiden luonne tai määrä ei viittaa mihinkään kaupalliseen tarkoitukseen, edellyttäen, että tuonti ei ole osa tuontitapahtumien sarjaa, jota voidaan kohtuudella pitää alkuperävakutusta koskevan vaatimuksen välttämiseksi erikseen tehtynä.

3. Edellä 1 kohdassa tarkoitettujen tavaroiden kokonaisarvo saa olla enintään 500 euroa tai sitä vastaava määrä osapuolen valuutassa, kun kyseessä ovat arvoltaan vähäiset pakkaukset, taikka enintään 1 200 euroa tai sitä vastaava määrä osapuolen valuutassa, kun kyseessä ovat matkustajien henkilökohtaisiin matkatavaroihin sisältyvät tavarat.

4. Minkään tässä artiklassa ei saa tulkita estävän osapuolta toteuttamasta asianmukaisia tullitarkastuksia, joilla varmistetaan 1–3 kohdan määräysten noudattaminen.

3.24 ARTIKLA

Alkuperän tarkastaminen ja hallinnollinen yhteistyö

1. Osapuolet ilmoittavat toisilleen alkuperävakuutusten tarkastamisesta vastaavien tulliviranomaisten tai toimivaltaisen valtion viranomaisen osoitteet ja yhteystiedot.

2. Tämän luvun asianmukaisen soveltamisen varmistamiseksi osapuolet avustavat toisiaan tulliviranomaistensa tai toimivaltaisen valtion viranomaisen välityksellä tarkastaakseen, ovatko tavarat alkuperätavaroita, sekä tarkastaakseen alkuperävakuutusten aitouden ja kyseisissä vakuutuksissa annettujen tietojen oikeellisuuden.

3. Alkuperävakuutusten tarkastukset tehdään pistokokein tai aina kun tuojaosapuolen tulliviranomaisilla on perusteltu syy epäillä tällaisten vakuutusten aitoutta, asianomaisten tavaroiden alkuperäasemaa tai muiden tämän luvun vaatimusten täyttymistä.

4. Sovellettaessa 3 kohdan määräyksiä tuojaosapuolen tulliviranomaiset pyytävät kirjallisesti viejäosapuolen tulliviranomaiselta tai toimivaltaiselta valtion viranomaiselta alkuperän tarkastamista toimittamalla seuraavat tiedot:

- a) pyynnön esittävän tulliviranomaisen tunnistetiedot;
- b) tarkastettavan viejän nimi;
- c) tarkastuksen kohde ja laajuus; ja
- d) alkuperävakuutuksen jäljennös ja tarvittaessa muut asiaa koskevat asiakirjat.

5. Tarkastuksen suorittaa viejäosapuolen tulliviranomainen tai toimivaltainen valtion viranomainen. Tätä varten niillä on oikeus vaatia todisteita ja tarkastaa viejän tilejä tai tehdä muita tarpeelliseksi katsomiaan tarkastuksia.

6. Viejäosapuolen tulliviranomaisen tai toimivaltaisen valtion viranomaisen on ilmoitettava tarkastusta pyytäneelle tulliviranomaiselle tarkastuksen tuloksista mahdollisimman pian. Tulokset on esitettävä kirjallisena selvityksenä, josta käy selvästi ilmi, että asianomaisia tavaroita voidaan pitää alkuperätavaroina, että alkuperävakuutus on aito ja että muut tämän luvun vaatimukset täyttyvät. Kirjallisen selvityksen on sisällettävä seuraavat tiedot:

- a) tarkastuksen tulokset;

- b) tarkastuksen kohteena olevien tavaroiden kuvaus sekä alkuperäsäännön soveltamisen kannalta merkityksellinen tariffiluokitus;
- c) tavaran alkuperäasemaa koskevien perustelujen kuvaus ja selitys; ja
- d) tausta-asiakirjat, jos ne ovat saatavilla.

7. Jos perustellun epäilyn tapauksessa vastausta ei ole saatu kymmenen kuukauden kuluessa tarkastuspyynnön päivämäärästä tai saadussa vastauksessa ei ole riittävästi tietoja sen ratkaisemiseksi, onko kyseinen asiakirja aito tai mikä on tavaroiden alkuperä, tarkastamista pyytäneellä tulliviranomaisella on poikkeuksellisia olosuhteita lukuun ottamatta oikeus evätä tullietuuskohTELUN myöntäminen.

8. Tuojaosapuolen on ilmoitettava viejäosapuolelle 60 päivän kuluessa kirjallisen selvityksen vastaanottamisesta, jos tämän artiklan tarkastusmenettelyistä tai alkuperäsääntöjen tulkinnasta on erimielisyyksiä, jotka koskevat sen määrittämistä, täyttääkö tavara alkuperätavaran edellytykset, eikä näitä erimielisyyksiä voida ratkaista tarkastusta pyytäneen tulliviranomaisen ja tarkastuksen toteuttamisesta vastaavan tulliviranomaisen tai toimivaltaisen valtion viranomaisen välisin neuvotteluin.

9. Osapuolten on kumman tahansa osapuolen pyynnöstä järjestettävä ja saatettava päätökseen 90 päivän kuluessa 8 kohdassa tarkoitetun ilmoituksen tekemispäivästä neuvottelut kyseisten erimielisyyksien ratkaisemiseksi. Neuvottelujen päätökseen saattamisen määräaikaa voidaan jatkaa tapauskohtaisesti osapuolten yhteisellä kirjallisella suostumuksella. Osapuolet pyrkivät ratkaisemaan nämä erimielisyydet tämän sopimuksen 1.10 artiklan (Tämän sopimuksen III osan alakomiteat ja muut elimet) 1 kohdan d alakohdalla perustetussa tullin, kaupan helpottamisen ja alkuperäsääntöjen alakomiteassa.

10. Tämä luku ei estä osapuolen tulliviranomaisia toteuttamasta muita tarpeellisiksi katsomiaan toimia, kunnes 8 kohdassa tarkoitetut erimielisyydet on ratkaistu tämän sopimuksen mukaisesti.

3.25 ARTIKLA

Luottamuksellisuus

1. Kunkin osapuolen on säilytettävä lainsäädäntönsä mukaisesti toisen osapuolen tämän luvun nojalla toimittamien tietojen luottamuksellisuus ja suojattava kyseiset tiedot paljastamiselta.
2. Tuojaosapuolen tulliviranomaiset tai toimivaltainen valtion viranomainen voivat käyttää toiselta osapuolelta saatuja tietoja ainoastaan tämän luvun soveltamiseksi.
3. Viejäosapuolen tulliviranomaiset tai toimivaltainen valtion viranomainen eivät saa paljastaa viejältä saatuja liikesalaisuuksia, jollei tässä luvussa toisin määrätä.
4. Tuojaosapuoli ei saa käyttää sen tulliviranomaisen tämän luvun nojalla saamia tietoja missään tuomioistuimen tai tuomarin toteuttamassa rikosoikeudellisessa menettelyssä, ellei tuojaosapuoli ole virallisesti kirjallisesti ilmoittanut viejäosapuolelle tiedoista, joita se aikoo käyttää, ja kyseisen käytön perusteista ja edellyttäen, että viejäosapuoli ei ole esittänyt vastalausetta.

5. Minkään tässä sopimuksessa ei saa tulkita estävän osapuolta käyttämästä luottamuksellisia tietoja tähän lukuun liittyvään tullilainsäädännön hallinnointiin tai täytäntöönpanoon tai osapuolen lainsäädännössä muutoin edellytettyihin tarkoituksiin, myös hallinnollisissa, tuomioistuintyyppisissä tai oikeudenkäyntimenettelyissä.

3.26 ARTIKLA

Hallinnolliset toimenpiteet ja seuraamukset

Osapuoli määrää hallinnollisia toimenpiteitä ja seuraamuksia henkilölle, joka on laatinut tai laadituttanut virheellisiä tietoja sisältävän asiakirjan tullietuuskohtelun saamiseksi tavaroille.

C JAKSO

Muut määräykset

3.27 ARTIKLA

Tämän luvun soveltaminen Ceutaan ja Melillaan

1. Tätä lukua sovellettaessa Euroopan unionin osalta käsitteeseen 'osapuoli' eivät sisälly Ceuta ja Melilla.

2. Ceutaan ja Melillaan tuotaviin Meksikon alkuperätavaroihin sovelletaan kaikilta osin tämän sopimuksen nojalla samaa tullikohtelua, jota sovelletaan Euroopan unionin tullialueen alkuperätavaroihin Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan Euroopan unioniin liittymisestä tehdyn asiakirjan pöytäkirjan N:o 2 mukaisesti. Meksiko myöntää tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien Ceutan ja Melillan alkuperätavaroiden tuonnille saman tullikohtelun kuin Euroopan unionista tuotaville Euroopan unionin alkuperätavaroille.
3. Tässä luvussa tarkoitettuja alkuperäsääntöjä ja alkuperämenettelyjä sovelletaan soveltuvien osin Meksikosta Ceutaan ja Melillaan vietäviin tavaroihin sekä Ceutasta ja Melillasta Meksikoon vietäviin tavaroihin.
4. Ceutaa ja Melillaa pidetään yhtenä alueena.
5. Viejän on tehtävä alkuperävaluuttakäytön tekstin kohtaan 3 merkintä ”Meksiko” tai ”Ceuta ja Melilla” tavarankäytön alkuperän mukaan.
6. Espanjan tulliviranomaiset ovat vastuussa tämän luvun soveltamisesta ja täytäntöönpanosta Ceutassa ja Melillassa.

3.28 ARTIKLA

Andorran ruhtinaskunta ja San Marinon tasavalta

Andorran ja San Marinon alkuperätavaroiden tullietuuskohtelu ja näiden tavaroiden alkuperän määrittäminen esitetään liitteessä 3-C.

3.29 ARTIKLA

Selittävät huomautukset

Tämän luvun tulkintaa, soveltamista ja hallinnointia koskevat selittävät huomautukset esitetään liitteessä 3-D.

3.30 ARTIKLA

Siirtymämääräykset

1. Tavaroihin, joille on haettu tullietuuskohtelua ja jotka on tuotu ennen tämän sopimuksen voimaantuloa, sovelletaan EY–Meksiko-yhteisneuvoston päätöksen N:o 2/2000²⁰ liitteessä III ja sen lisäyksissä I–V esitettyjä sääntöjä ja edellytyksiä enintään kolmen vuoden ajan tämän sopimuksen voimaantulosta.

²⁰ EY-Meksiko-yhteisneuvoston päätös N:o 2/2000, tehty 23 päivänä ma^aaliskuuta 2000 (EYVL L 157, 30.6.2000, s. 10).

2. Alkuperäselvitys, joka on annettu päätöksen N:o 2/2000 liitteen III ja sen lisäysten I–V määräysten mukaisesti tavaroille, joille ei ole haettu tullietuuskohdeltua tämän sopimuksen voimaantulopäivään mennessä, ei ole pätevä.

3. Tavaroille, jotka ovat tämän sopimuksen tullessa voimaan joko kuljetettavina viejäosapuolesta tuojaosapuoleen tai tuojaosapuolella tullivalvonnassa eikä niistä ole maksettu tuontitulleja ja veroja, voidaan hakea tullietuuskohdeltua 3.16 artiklan mukaisesti edellyttäen, että kyseiset tavarat täyttävät tämän luvun hakemukset.

3.31 ARTIKLA

Tämän luvun muuttaminen

Yhteisneuvosto voi muuttaa päätöksellä tämän luvun ja liitteiden 3-A–3-D määräyksiä.

3.32 ARTIKLA

Tullin, kaupan helpottamisen ja alkuperäsääntöjen alakomitea

Tämän luvun tehokkaan täytäntöönpanon ja toiminnan varmistamiseksi tullin, kaupan helpottamisen ja alkuperäsääntöjen alakomitean tehtävät luetellaan 4.17 artiklassa (Tullin, kaupan helpottamisen ja alkuperäsääntöjen alakomitea).

4 LUKU

TULLIMENETTELYT JA KAUPAN HELPOTTAMINEN

4.1 ARTIKLA

Yleiset tavoitteet

1. Osapuolet tunnustavat tullimenettelyjen ja kaupan helpottamisen merkityksen kehittyvän globaalin kaupankäyntiympäristön kannalta.
2. Osapuolet tunnustavat, että niiden olisi tuontia, vientiä ja kauttakuljetusta koskevien vaatimustensa ja menettelyjensä osalta otettava huomioon tullin ja kaupan alalla sovellettavat tullia ja kansainvälistä kauppaa koskevat välineet ja standardit, kuten tullimenettelyjen yksinkertaistamisesta ja yhdenmukaistamisesta Kiotossa 18 päivänä toukokuuta 1973 tehdyn ja Maailman tullijärjestön neuvoston kesäkuussa 1999 hyväksymän tarkistetun Kioton yleissopimuksen keskeiset osat, Brysselissä 14 päivänä kesäkuuta 1983 tehty kansainvälinen yleissopimus harmonoidusta tavarankuvaus- ja koodausjärjestelmästä sekä maailmankaupan turvaamista ja helpottamista koskeva Maailman tullijärjestön normikehys ja Maailman tullijärjestön tietomalli, jotka hyväksyttiin kesäkuussa 2005, jäljempänä 'SAFE-normikehys'.

3. Osapuolet tunnustavat, että niiden säädösten ja määräysten on oltava syrjimättömiä ja tullimenettelyiden perustuttava nykyaikaisten menetelmien ja tehokkaan valvonnan käyttöön, jotta voidaan suojata ja helpottaa laillista kaupankäyntiä.
4. Osapuolet tunnustavat myös, että niiden tullimenettelyt eivät saa aiheuttaa suurempaa hallinnollista rasitetta tai rajoittaa kauppaa enempää kuin on tarpeen oikeutettujen tavoitteiden saavuttamiseksi ja että niitä olisi sovellettava ennakoitavalla, johdonmukaisella ja läpinäkyvällä tavalla.
5. Toiminnan läpinäkyvyyden, tehokkuuden, yhtenäisyyden ja vastuullisuuden takaamiseksi osapuolet
- a) yksinkertaistavat ja tarkastelevat vaatimuksia ja muodollisuuksia uudelleen aina kun se on mahdollista, tavaroiden luovutuksen ja tulliselvityksen nopeuttamiseksi;
 - b) jatkavat työtä, jonka tavoitteena on yksinkertaistaa ja standardoida tullin ja muiden virastojen vaatimia tietoja ja asiakirjoja, jotta voidaan vähentää niistä kaupan alan toimijoille ja muille toimijoille, myös **pienille ja keskisuurille yrityksille**, aiheutuvia ajankulua ja kustannuksia; ja
 - c) varmistavat mahdollisimman korkeatasoisten rehellisyysvaatimusten noudattamisen soveltamalla tullimenettelyihin ja kaupan helpottamiseen liittyviin kansainvälisiin sopimuksiin ja välineisiin sisältyvien periaatteiden mukaisia toimenpiteitä.

6. Osapuolet sopivat, että ne vahvistavat yhteistyötään, jotta voidaan varmistaa, että sovellettava lainsäädäntö ja menettelyt sekä asianomaisten viranomaisten hallinnolliset valmiudet vastaavat kaupan helpottamisen ja tehokkaan tullivalvonnan tavoitteita.

4.2 ARTIKLA

Avoimuus ja tietojen julkaiseminen

1. Kukin osapuoli järjestää tarvittaessa säännöllisiä neuvotteluja rajaviranomaisten sekä kaupan alan toimijoiden tai muiden sen alueelle sijoittautuneiden sidosryhmien välillä.

2. Kukin osapuoli julkaisee viipymättä syrjimättömällä ja helposti saatavilla olevalla tavalla, myös verkossa ja siinä määrin kuin mahdollista englannin kielellä, tullikysymyksiin ja kaupan helpottamiseen liittyvät lakinsa, määräyksensä ja yleiset hallinnolliset menettelynsä ja ohjeensa. Näihin kuuluvat

- a) tuontia, vientiä ja kauttakuljetusta koskevat menettelyt, mukaan lukien menettelyt satamissa, lentokentillä ja muissa maahantulopaikoissa, sekä vaaditut lomakkeet ja asiakirjat;
- b) kaikki tuonnista ja viennistä tai tuonnin ja viennin yhteydessä kannettavat tullit ja verot;
- c) valtion virastojen tuonnin, viennin ja kauttakuljetuksen johdosta tai tuonnin, viennin ja kauttakuljetuksen yhteydessä määräämät tai niiden puolesta määrätyt maksut;

- d) tavaroiden luokittelua tai arvonmäärittystä tullitarkoituksiin koskevat säännöt;
- e) alkuperäsääntöihin liittyvät yleisesti sovellettavat lait, määräykset ja hallinnolliset päätökset;
- f) tuontia, vientiä tai kauttakuljetusta koskevat rajoitukset tai kiellot;
- g) tuonti-, vienti- tai kauttakuljetusmuodollisuuksien rikkomiseen sovellettavat seuraamuksia koskevat määräykset;
- h) muutoksenhakumenettelyt;
- i) tuontiin, vientiin tai kauttakuljetukseen liittyvät yhden tai useamman maan kanssa tehdyt sopimukset tai niiden osat;
- j) tariffikiintiöiden hallinnointiin liittyvät menettelyt;
- k) satamissa ja rajanylityspaikoissa sijaitsevien tullitoimipaikkojen aukioloajat ja toimintamenettelyt; ja
- l) tiedotuskeskukset tiedusteluja varten.

3. Kukin osapuoli tarjoaa säädöstensä ja määräystensä mukaisesti kaupan alan toimijoille ja muille asianomaisille osapuolille mahdollisuuden esittää asianmukaisen määräajan kuluessa huomautuksia ehdotuksista, jotka koskevat tullikysymyksiin ja kaupan helpottamiseen liittyvien yleisesti sovellettavien säädösten ja määräysten käyttöönottoa tai muuttamista.

4. Kukin osapuoli varmistaa omien säädöstensä ja määräystensä mukaisesti, että uudet tai muutetut yleisesti sovellettavat säädökset ja määräykset, jotka liittyvät tullikysymyksiin ja kaupan helpottamiseen, ja niitä koskevat tiedot asetetaan julkisesti saataville mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ennen niiden voimaantuloa, jotta kaupan alan toimijat ja muut asianomaiset henkilöt voivat tutustua niihin.
5. Kukin osapuoli voi säätää, että 3 ja 4 kohtaa ei sovelleta tullien tai tariffien muutoksiin, toimenpiteisiin, joilla on vapauttava vaikutus, toimenpiteisiin, joiden vaikuttavuus heikentyisi 3 ja 4 kohdan noudattamisen seurauksena, kiireellisissä olosuhteissa sovellettaviin toimenpiteisiin tai sen omaan lainsäädäntöön ja oikeusjärjestelmään tehtäviin vähäisiin muutoksiin.
6. Kukin osapuoli perustaa yhden tai useamman tiedotuskeskuksen tai pitää yllä niiden toimintaa, jotta ne voivat vastata kaupan alan toimijoiden ja muiden asianomaisten henkilöiden tulliasioissa ja muissa kaupan helpottamiseen liittyvissä asioissa esittämiin tiedusteluihin, ja asettaa tiedot tällaisten tiedustelujen esittämistä koskevista menettelyistä julkisesti saataville verkossa.
7. Osapuoli ei saa edellyttää maksun suorittamista toisen osapuolen tiedusteluihin vastaamisesta eikä tarvittavien lomakkeiden ja asiakirjojen toimittamisesta.
8. Tiedotuskeskusten on vastattava tiedusteluihin ja toimitettava lomakkeet ja asiakirjat kunkin osapuolen asettamassa kohtuullisessa määräajassa, joka voi vaihdella tiedustelun luonteen tai monitahoisuuden mukaan.

4.3 ARTIKLA

Tieto- ja asiakirjavaatimukset

1. Tuonti-, vienti- ja kauttakulkumuodollisuuksien sekä tieto- ja asiakirjavaatimusten yksinkertaistamiseksi ja minimoimiseksi kukin osapuoli varmistaa tarvittaessa, että seuraavat tällaisiin muodollisuuksiin ja tieto- ja asiakirjavaatimuksiin liittyvät edellytykset täyttyvät:
 - a) niiden hyväksymisessä ja soveltamisessa pyritään siihen, että tavarat voidaan luovuttaa nopeasti edellyttäen, että luovutuksen edellytykset täyttyvät;
 - b) niiden hyväksymisessä ja soveltamisessa pyritään siihen, että niiden noudattamisesta aiheutuisi vähemmän ajankulua ja kustannuksia kaupan alan toimijoille ja muille toimijoille;
 - c) ne ovat vähiten kauppaa rajoittava vaihtoehto, jos kyseisen politiikkatavoitteen tai tavoitteiden saavuttamiseksi on kohtuudella käytettävissä kaksi tai useampia vaihtoehtoja; ja
 - d) niitä tai niiden osia ei pidetä voimassa, jos niitä ei enää tarvita.
2. Kukin osapuoli soveltaa yhteisiä tullimenettelyjä ja yhdenmukaisia tullitietoja ja -asiakirjoja koskevia vaatimuksia tavaroiden luovuttamiseen koko alueellaan. Mikään tässä kohdassa ei estä osapuolta eriyttämästä tullimenettelyjään ja tieto- ja asiakirjavaatimuksiaan esimerkiksi riskinhallinnan, tavaroiden luonteen ja tyypin tai kuljetusvälineen perusteella.

4.4 ARTIKLA

Automaatio ja tietotekniikan käyttö

1. Kukin osapuoli
 - a) käyttää tietotekniikkaa, jolla nopeutetaan menettelyjä tavaroiden luovutusta varten, jotta helpotetaan kauppaa osapuolten välillä;
 - b) saattaa sähköiset järjestelmät tullimenettelyjen käyttäjien saataville;
 - c) sallii tulli-ilmoituksen toimittamisen sähköisessä muodossa; ja
 - d) käyttää sähköisiä tai automatisoituja riskinhallintajärjestelmiä.
2. Kukin osapuoli ottaa käyttöön tai pitää voimassa menettelyjä, jotka mahdollistavat tulliviranomaisten tuonnin ja viennin yhteydessä kantamien tullien, verojen ja maksujen sähköisen maksamisen.

4.5 ARTIKLA

Tavaroiden luovutus

1. Kukin osapuoli ottaa käyttöön tai pitää voimassa menettelyjä, joilla
 - a) mahdollistetaan tavaroiden nopea luovutus sellaisen ajan kuluessa, joka ei ole pidempi kuin osapuolen tullilainsäädännön ja muiden kauppaan liittyvien säädösten ja määräysten noudattaminen edellyttää;
 - b) säädetään ennen tavaroiden saapumista tapahtuvasta tullitietojen ja -asiakirjojen ja muiden tietojen sähköisestä toimituksesta ja käsittelystä, jotta tavarat voidaan luovuttaa tullivalvonnasta niiden saavuttua;
 - c) sallitaan tavaroiden luovutus saapumispaikassa ilman väliaikaista siirtoa varastoihin tai muihin tiloihin; ja
 - d) mahdollistetaan tavaroiden luovutus ennen tullien, verojen ja maksujen lopullista määrittämistä, jos tällaista määrittämistä ei ole tehty ennen saapumista tai viipymättä saapumisen jälkeen ja edellyttäen, että kaikki muut sääntelyvaatimukset ovat täyttyneet; ennen tavaroiden luovutusta osapuoli voi vaatia, että tuoja antaa takauksen, talletuksen tai muun asianmukaisen välineen muodossa riittävän vakuuden, joka ei saa olla suurempi kuin määrä, joka vaaditaan, jotta voidaan varmistaa tullien, verojen ja maksujen maksaminen vakuuden piiriin kuuluvista tavaroista, ja joka vapautetaan, kun kyseistä vakuutta ei enää vaadita.

2. Kukin osapuoli voi omien säädöstensä ja määräystensä mukaisesti ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, joiden avulla kaupan alan toimijat tai muut toimijat voivat hyötyä tullimenettelyjen pidemmälle menevästä yksinkertaistamisesta.

4.6 ARTIKLA

Riskinhallinta

1. Kukin osapuoli ottaa tullivalvontaa varten käyttöön tai pitää voimassa riskinhallintajärjestelmän, jonka avulla sen tulliviranomaiset voivat keskittää tarkastustoimintansa korkean riskin lähetyksiin ja joka sujuvoittaa matalan riskin lähetysten luovutusta.
2. Kukin osapuoli suunnittelee riskinhallintaa ja soveltaa sitä niin, että vältetään mielivaltainen tai perusteeton syrjintä taikka kansainvälisen kaupan peitelty rajoittaminen.
3. Kunkin osapuolen riskinhallinnan on perustuttava riskien arviointiin asianmukaisten poimintaehtojen perusteella.
4. Kukin osapuoli voi myös valita satunnaisesti lähetyksiä tällaiseen valvontaan osana riskinhallintaansa.
5. Kaupan helpottamiseksi kukin osapuoli tarkastelee säännöllisesti 1 kohdassa tarkoitettua riskinhallintajärjestelmää ja saattaa sen ajan tasalle tarpeen mukaan.

4.7 ARTIKLA

Ennakkopäätökset

1. Ennakkopäätös on kirjallinen päätös, jonka osapuoli antaa tulliviranomaistensa välityksellä hakijalle ennen hakemuksen kohteena olevan tavaran tuontia alueelleen ja jossa vahvistetaan kohtelu, jonka osapuoli antaa tavaralle tuontihetkellä seuraavien osalta:

- a) tavaran tariffiluokitus;
- b) tavaran alkuperä²¹; ja
- c) mitkä tahansa kaikki muut osapuolten sopimat asiat.

2. Osapuoli antaa ennakkopäätöksen kohtuullisessa määräajassa hakijalle, joka on esittänyt hakemuksen, myös sähköisessä muodossa, edellyttäen, että hakemus sisältää kaikki tarpeelliset tiedot kyseisen osapuolen säädösten ja määräysten mukaisesti. Osapuoli voi pyytää näytekappaletta tavarasta, jolle hakija hakee ennakkopäätöstä.

3. Ennakkopäätös on voimassa vähintään kolme vuotta sen antamisen jälkeen, paitsi jos päätöstä tukevat lait, tosiseikat tai olosuhteet ovat muuttuneet.

²¹ WTO-sopimuksen alkuperäsääntöjä koskevan 1A liitteen tai tämän sopimuksen 3 luvun (Alkuperäsäännöt ja alkuperämenettelyt) mukaisesti.

4. Osapuoli voi kieltäytyä antamasta ennakkopäätöstä, jos ennakkopäätöksen perustana olevat tosiseikat ja olosuhteet ovat hallinnollisen tai oikeudellisen muutoksenhaun kohteena tai jos hakemus ei perustu todellisiin ja konkreettisiin tosiseikkoihin tai jos se ei liity mihinkään ennakkopäätöksen käyttötarkoitukseen. Osapuolen, joka kieltäytyy antamasta ennakkopäätöstä, on ilmoitettava tästä viipymättä hakijalle kirjallisesti ja esitettävä asiaan vaikuttavat seikat sekä päätöksensä perusteet.

5. Kukin osapuoli julkaisee vähintään seuraavat:

- a) ennakkopäätöksen hakemista koskevat vaatimukset, mukaan lukien toimitettavat tiedot ja niiden muoto;
- b) määräaika, jonka kuluessa se antaa ennakkopäätöksen; ja
- c) ennakkopäätöksen voimassaoloaika.

6. Jos osapuoli kumoo ennakkopäätöksen, muuttaa sitä tai peruuttaa sen, sen on ilmoitettava tästä hakijalle kirjallisesti ja esitettävä asiaan vaikuttavat seikat sekä päätöksensä perusteet. Osapuoli voi kumota ennakkopäätöksen, muuttaa sitä tai peruuttaa sen taannehtivasti vain siinä tapauksessa, että ratkaisu perustui hakijan toimittamiin puutteellisiin, virheellisiin, epätarkkoihin, vääriin tai harhaanjohtaviin tietoihin.

7. Osapuolen antama ennakkopäätös sitoo hakijaa ja kyseistä osapuolta päätöstä pyytäneeseen hakijaan nähden.

8. Osapuoli tarkastelee hakijan kirjallisesta pyynnöstä uudelleen ennakkopäätöstä tai ennakkopäätöksen kumoamista, muuttamista tai peruuttamista koskevaa päätöstä.
9. Jollei sen säädöksiin ja määräyksiin sisältyvistä luottamuksellisuutta koskevista vaatimuksista muuta johdu, osapuoli pyrkii saattamaan ennakkopäätöstensä olennaiset osat julkisesti saataville, myös verkossa.

4.8 ARTIKLA

Valtuutetut talouden toimijat

1. Kukin osapuoli perustaa tietyt kriteerit täyttäviä toimijoita eli valtuutettuja talouden toimijoita, jäljempänä 'AEO', varten kaupan helpottamista koskevan kumppanuusohjelman, jäljempänä 'AEO-ohjelma', tai ylläpitää sitä SAFE-normikehyksen mukaisesti.
2. AEO:n aseman myöntämisessä sovellettavien erityisten kriteerien²² on liityttävä kunkin osapuolen säädöksissä, määräyksissä tai menettelyissä tarkemmin asetettujen vaatimusten noudattamiseen tai niiden noudattamatta jättämisen riskiin.

²² Osapuoli voi käyttää WTO-sopimuksen liitteessä 1A olevan kaupan helpottamissopimuksen 7.7.2 artiklassa määritetyt kriteerit.

3. AEO:n aseman myöntämisessä sovellettavia erityisiä kriteerejä ei pidä suunnitella tai soveltaa siten, että ne antavat mahdollisuuden harjoittaa tai aiheuttavat mielivaltaista tai perusteetonta syrjintää samassa tilanteessa olevien toimijoiden välillä, ja niiden on mahdollistettava **pienien ja keskisuurten** yritysten osallistuminen.
4. AEO-ohjelmaan on sisällytettävä AEO:ille koituvia erityisiä etuja ottaen huomioon WTO-sopimuksen liitteessä 1A olevan kaupan helpottamissopimuksen 7.7.3 artiklan mukaiset osapuolten sitoumukset.
5. Osapuolet tekevät tarvittaessa yhteistyötä vahvistaakseen AEO-ohjelmiensa vastavuoroisen tunnustamisen edellyttäen, että ohjelmat ovat yhteensopivia ja perustuvat vastaavanlaisiin kriteereihin ja etuihin.

4.9 ARTIKLA

Uudelleentarkastelu tai muutoksenhaku

1. Kukin osapuoli tarjoaa tehokkaat, nopeat, syrjimättömät ja helposti käytettävissä olevat menettelyt, joilla turvataan oikeus hakea muutosta tulliasiaa koskevaan päätökseen.

2. Kukin osapuoli varmistaa, että henkilöllä, jolle se osoittaa tulliasiaa koskevan päätöksen, on sen alueella käytettävissään

- a) päätöksen tehnyttä virkamiestä tai virastoa korkeamman hallinnollisen viranomaisen tai päätöksen tehneestä virkamiehestä tai virastosta riippumattoman hallinnollisen viranomaisen suorittama hallinnollinen uudelleentarkastelu tai muutoksenhaku kyseisessä viranomaisessa; tai
- b) päätöksen laillisuuden tutkiminen tai oikeudellinen muutoksenhaku.

3. Kukin osapuoli säätää, että henkilöllä, joka on hakenut tulliviranomaisilta päätöstä muttei ole saanut hakemusta koskevaa päätöstä asiaankuuluvassa määräajassa, on muutoksenhakuoikeus.

4. Kukin osapuoli säätää, että 2 kohdassa tarkoitettu henkilö saa hallinnollisen päätöksen perusteluineen, jotta tämä voi tarvittaessa käyttää laillisuuden tutkimista tai muutoksenhakua koskevia menettelyjä.

4.10 ARTIKLA

Seuraamukset

1. Kukin osapuoli säätää seuraamuksista, joita sovelletaan, jos sen tulliasioihin liittyviä säädöksiä, määräyksiä tai menettelyvaatimuksia tai muuta tavaroiden tuontia, vientiä ja kauttakuljetusta koskevaa lainsäädäntöä ei noudateta.

2. Kukin osapuoli varmistaa, että sen tullisäädöksissä ja -määräyksissä säädetään, että sen tullisäädösten ja -määräysten tai menettelyvaatimusten rikkomisesta mahdollisesti määrättävien seuraamusten on oltava oikeasuhteisia ja syrjimättömiä.
3. Kukin osapuoli varmistaa, että seuraamus, jonka sen tulliviranomaiset määräävät sen tullisäädösten ja -määräysten tai menettelyvaatimusten rikkomisesta, kohdistuu ainoastaan rikkomisesta oikeudellisesti vastuussa olevaan henkilöön.
4. Kukin osapuoli varmistaa, että seuraamus määrätään tapauksen tosiseikkojen ja olosuhteiden perusteella ja että se on oikeassa suhteessa rikkomuksen laajuuteen ja vakavuuteen.
5. Kukin osapuoli välttää kannustimia tai eturistiriitoja seuraamusten ja tullien arvioinnissa ja perimisessä.
6. Jokaista osapuolta kannustetaan harkitsemaan mahdollisuutta, että tullisäädösten ja -määräysten tai menettelyvaatimusten rikkomisesta voisi ilmoittaa vapaaehtoisesti ennen kuin tulliviranomaiset havaitsevat sen ja tätä pidettäisiin mahdollisena lieventävänä tekijänä seuraamusta määrättäessä.
7. Kunkin osapuolen on varmistettava, että jos tullisäädösten tai -määräysten tai menettelyvaatimusten rikkomisesta määrätään seuraamus, sille henkilölle, jolle seuraamus on määrätty, toimitetaan kirjallinen selitys, jossa mainitaan tarkemmin rikkomuksen luonne sekä sovellettava säädös, määräys tai menettely, jonka mukaisesti rikkomuksesta aiheutuvan seuraamuksen määrä tai laajuus on määrätty.

8. Kukin osapuoli vahvistaa säädöksissään, määräyksissään tai menettelyissään määräajan, jonka kuluessa sen tulliviranomaiset voivat aloittaa menettelyn määrätäkseen seuraamuksia osapuolen tullisäädösten ja -määräysten tai -menettelyjen rikkomisesta.

4.11 ARTIKLA

Tulliyhteistyö ja keskinäinen hallinnollinen avunanto

1. Osapuolet varmistavat, että niiden viranomaiset tekevät tulliasioissa yhteistyötä, jotta varmistetaan 4.1 artiklassa vahvistettujen tavoitteiden saavuttaminen.
2. Osapuolet tekevät yhteistyötä muun muassa seuraavissa asioissa:
 - a) tietojen vaihtaminen niiden tullisäädöksistä ja -määräyksistä ja niiden täytäntöönpanosta sekä tullimenettelyistä erityisesti seuraavilla osa-alueilla:
 - i) tullimenettelyjen yksinkertaistaminen ja nykyaikaistaminen;
 - ii) niiden tulliviranomaisten soveltamat rajavalvontatoimenpiteet;
 - iii) passituksen ja uudelleenlastauksen helpottaminen;
 - iv) vuoropuhelu liike-elämän toimijoiden kanssa; ja
 - v) toimitusketjun turvallisuus ja riskinhallinta;

- b) yhteistyön tekeminen tulliin liittyvien seikkojen osalta kansainvälisen kaupan toimitusketjun turvaamisessa ja tukemisessa SAFE-normikehyksen mukaisesti, myös 4.8 artiklassa tarkoitettujen AEO-ohjelmien ja niiden vastavuoroisen tunnustamisen osalta;
- c) tuontiin, vientiin, muihin tullimenettelyihin ja kaupan helpottamiseen liittyvien yhteishankkeiden kehittämisen tarkasteleminen, mukaan lukien tekninen tuki;
- d) yhteistyön vahvistaminen tullialalla toimivissa kansainvälisissä järjestöissä, kuten WTO:ssa ja Maailman tullijärjestössä, jäljempänä 'WCO';
- e) vähimmäisnormien vahvistaminen, siinä määrin kuin se on käytännössä mahdollista, riskinhallintatekniikoita ja niihin liittyviä vaatimuksia ja ohjelmia varten; osapuolet tarkastelevat tarvittaessa ja tapauksen mukaan myös riskinhallintatekniikoiden, riskejä koskevien standardien ja turvavalvonnan vastavuoroista tunnustamista;
- f) pyrkimykset yhdenmukaistaa tuontia, vientiä ja muita tullimenettelyjä koskevia osapuolten tietovaatimuksia ottamalla käyttöön yhteiset standardit ja tietoelementit WCO:n tietomallin mukaisesti; ja
- g) poliittisten asiantuntijoiden välisen vuoropuhelun ylläpitäminen ennakkopäätösten hyödyllisyyden, vaikuttavuuden ja sovellettavuuden edistämiseksi.

3. Osapuolet antavat toisilleen keskinäistä hallinnollista apua niiden sääntöjen mukaisesti, jotka vahvistetaan EU–Meksiko-yhteisneuvoston päätöksellä N:o 5/2004²³ hyväksytyn EY–Meksiko-yhteisneuvoston päätöksen N:o 2/2000²⁴ keskinäistä hallinnollista avunantoa tulliasioissa koskevassa liitteessä, joka sisällytetään tähän sopimukseen ja otetaan osaksi sitä. Kaikessa tämän luvun mukaisessa osapuolten välisessä tietojenvaihdossa noudatetaan soveltuvin osin kyseisen liitteen 10 artiklassa vahvistettuja tietojen luottamuksellisuutta ja henkilötietojen suojaa koskevia vaatimuksia sekä osapuolten asiaa koskevissa säädöksissä ja määräyksissä vahvistettuja luottamuksellisuutta ja yksityisyyttä koskevia vaatimuksia.

Commented [MP67]: Nämä toisessa järjestyksessä EN mallissa, lieneekö merkitystä?

Commented [LK68]: Tämä on ok näin

4.12 ARTIKLA

Yhdennetty palveluympäristö

1. Kukin osapuoli pyrkii perustamaan yhdennetyn palveluympäristön järjestelmän, joka helpottaa kaiken tavaroiden tuontia, vientiä ja kauttakuljetusta varten tulli- ja muussa lainsäädännössä edellytetyn tiedon toimittamista yhtenä sähköisenä toimituksena, tai ylläpitämään tällaista järjestelmää.
2. Osapuolet pyrkivät tekemään yhteistyötä yhdennetyn palveluympäristön järjestelmiensä yhteentoimivuuden kehittämiseksi ja niiden yksinkertaistamiseksi muun muassa jakamalla kokemuksiaan yhdennetyn palveluympäristön järjestelmien kehittämisestä ja käyttöönotosta.

²³ EU–Meksiko-yhteisneuvoston päätös N:o 5/2004, tehty 15 päivänä joulukuuta 2004, keskinäistä hallinnollista avunantoa tulliasioissa koskevan päätöksen N:o 2/2000 liitteen hyväksymisestä mainitun päätöksen 17 artiklan 3 kohdan nojalla (EUVL L 66, 12.3.2005, s. 15).

²⁴ EY–Meksiko-yhteisneuvoston päätös N:o 2/2000, tehty 23 päivänä maaliskuuta 2000 (EYVL L 157, 30.6.2000, s. 10).

4.13 ARTIKLA

Kauttakuljetus ja uudelleenlastaus

1. Kukin osapuoli varmistaa kauttakuljetustapahtumien ja uudelleenlastaustoimintojen helpottamisen ja tehokkaan valvonnan alueellaan.
2. Kukin osapuoli pyrkii edistämään ja panemaan täytäntöön alueellisia kauttakuljetusjärjestelyjä, joiden tarkoituksena on osapuolten välisen kaupan helpottaminen.
3. Kukin osapuoli varmistaa, että kaikki asianomaiset viranomaiset ja virastot sen alueella tekevät yhteistyötä ja koordinoivat toimintaansa kauttakuljetusliikenteen helpottamiseksi.
4. Kukin osapuoli mahdollistaa tuontiin tarkoitettujen tavaroiden siirtämisen tullivalvonnassa maahantulopaikan tullitoimipaikasta alueellaan olevaan toiseen tullitoimipaikkaan, josta tavarat luovutetaan tai jossa ne tulliselvitetään.

4.14 ARTIKLA

Jälkitarkastus

1. Voidakseen nopeuttaa tavaroiden luovutusta kukin osapuoli ottaa käyttöön tai pitää voimassa jälkitarkastuksen, jotta varmistetaan sen tullisäädösten ja -määräysten noudattaminen.

2. Kukin osapuoli tekee jälkitarkastuksia riskiperusteisesti.
3. Kukin osapuoli tekee jälkitarkastukset läpinäkyvällä tavalla. Jos tarkastus suoritetaan ja ratkaisevat tulokset on saatu, osapuoli ilmoittaa viivytyksettä tarkastuksen kohteena olleelle henkilölle tarkastuksen tulokset, niidet syyt sekä tarkastuksen kohteena olleen henkilön oikeudet ja velvoitteet.
4. Osapuolet tunnustavat, että jälkitarkastuksesta saatuja tietoja voidaan käyttää myöhemmissä hallinnollisissa tai oikeudellisissa menettelyissä.
5. Osapuolet käyttävät jälkitarkastuksen tulosta apuna riskinhallinnassa siinä määrin kuin se on käytännössä mahdollista.

4.15 ARTIKLA

Tulliasioitsijat

1. Osapuoli ei saa edellyttää tullisäädöksissään ja -määräyksissään tulliasioitsijoiden pakollista käyttöä.
2. Kukin osapuoli julkistaa tulliasioitsijoiden käyttöä koskevat toimenpiteensä.
3. Kunkin osapuolen on sovellettava läpinäkyviä ja objektiivisiä sääntöjä, jos ja kun ne myöntävät lupia tulliasioitsijoille.

4.16 ARTIKLA

Vientitavaran ennakkotarkastukset

Osapuoli ei saa edellyttää vientitavaran ennakkotarkastusten, sellaisina kuin ne on määritelty WTO-sopimuksen liitteessä 1A olevassa **sopimuksessa vientitavaran ennakkotarkastuksesta**, pakollista käyttöä tariffiluokituksen ja tullausarvon määrittämisen yhteydessä²⁵.

Commented [LK69]: CL1994A1223FI0020010.0001.3bi_cp 1..1 s. 221

4.17 ARTIKLA

Tullin, kaupan helpottamisen ja alkuperäsääntöjen alakomitea

1. Tullin, kaupan helpottamisen ja alkuperäsääntöjen alakomitea raportoi sekakomitealle.
2. Tullin, kaupan helpottamisen ja alkuperäsääntöjen alakomitea, joka on perustettu 1.10 artiklan (Tämän sopimuksen III osan alakomiteat ja muut elimet) 1 kohdan d alakohdan mukaisesti, varmistaa tämän luvun, 3 luvun (Alkuperäsäännöt ja alkuperämenettelyt), 4.11 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun keskinäistä hallinnollista avunantoa tulliasioissa koskevan liitteen ja osapuolten mahdollisesti sopimien tulliin liittyvien muiden määräysten asianmukaisen toiminnan ja tarkastelee kaikkia niiden soveltamiseen liittyviä kysymyksiä.

²⁵ Selkeyden vuoksi todetaan, että tämä artikla ei estä terveys- ja kasvinsuojelutarkoituksissa tehtäviä vientitavaran ennakkotarkastuksia.

3. Alakomitea

- a) laatii tarpeen mukaan sekakomitealle asianmukaisia suosituksia seuraavista:
 - i) 3 luvun (Alkuperäsäännöt ja alkuperämenettelyt) täytäntöönpano ja hallinnointi; ja
 - ii) mahdolliset 3 lukuun (Alkuperäsäännöt ja alkuperämenettelyt) tehtävät muutokset;
- b) antaa selittäviä huomautuksia, joilla helpotetaan 3 luvun (Alkuperäsäännöt ja alkuperämenettelyt) täytäntöönpanoa;
- c) valvoo tämän luvun täytäntöönpanoa ja hallinnointia;
- d) tarjoaa foorumin, jolla voidaan neuvotella ja keskustella kaikista tullikysymyksistä ja erityisesti tullimenettelyistä, tullausarvosta, tariffijärjestelmistä, tullinimikkeistä, tulliyhteistyöstä ja keskinäisestä hallinnollisesta avunannosta tulliasioissa;
- e) tarjoaa foorumin, jolla voidaan neuvotella ja keskustella alkuperäsääntöihin, alkuperämenettelyihin ja hallinnolliseen yhteistyöhön liittyvistä kysymyksistä;

- f) edistää tullimenettelyjen, tulliasioita koskevan keskinäisen hallinnollisen avunannon, alkuperäsääntöjen, alkuperämenettelyjen ja hallinnollisen yhteistyön kehittämiseen, soveltamiseen ja täytäntöönpanoon liittyvää yhteistyötä; ja
- g) tarkastelee kaikkia muita tähän lukuun tai 3 lukuun (Alkuperäsäännöt ja alkuperämenettelyt) liittyviä kysymyksiä osapuolten sopimalla tavalla.

4. Tullin, kaupan helpottamisen ja alkuperäsääntöjen alakomitea voi tarkastella tämän luvun täytäntöönpanoon liittyviä kysymyksiä koskevien päätösten tai suositusten tarvetta ja valmistella niitä yhteisneuvostoa varten. Yhteisneuvostolla on valtuudet tehdä tarvittaessa tämän luvun täytäntöönpanoon liittyviä päätöksiä, myös siltä osin kuin on kyse AEO-ohjelmista ja niiden vastavuoroisesta tunnustamisesta, tullimenettelyihin ja kaupan helpottamiseen liittyvistä yhteisistä aloitteista sekä teknisestä tuesta.

5. Osapuolet voivat sopia pitävänsä erityiskokouksia tulliyhteistyöhön, alkuperäsääntöihin tai keskinäiseen hallinnolliseen avunantoon liittyvien asioiden käsittelemiseksi.

5 LUKU

KAUPAN SUOJAKEINOT

A JAKSO

Polkumyynnin vastaiset toimenpiteet ja tasoitustoimenpiteet

5.1 ARTIKLA

Yleiset määräykset

1. Osapuolet vahvistavat oikeutensa ja velvoitteensa, jotka ovat GATT 1994 -sopimuksen VI artiklan, polkumyynnin vastaisen sopimuksen ja tasoitustulleja koskevan sopimuksen mukaisia.
2. Väliaikaisten ja lopullisten toimenpiteiden soveltamista varten asianomaisten tavaroiden alkuperä on määritettävä kunkin osapuolen muuhun kuin etuuskohteluun perustuvien alkuperäsääntöjen mukaisesti.

5.2 ARTIKLA

Läpinäkyvyys ja menettelyjen oikeudenmukaisuus

1. Kukin osapuoli toteuttaa menettelynsä ja soveltaa polkumyynnin vastaisia ja tasoitustulleihin liittyviä toimenpiteitä oikeudenmukaisella ja läpinäkyvällä tavalla polkumyynnin vastaisen sopimuksen ja tukia ja tasoitustulleja koskevan sopimuksen asiaa koskevien määräysten mukaisesti.
2. Kukin osapuoli ilmoittaa kaikille asianomaisille osapuolille menettelyn varhaisessa vaiheessa ja joka tapauksessa ennen lopullisen päätöksen tekemistä tarkasteltavana olevat olennaiset tosiseikat, joiden perusteella päätös lopullisten toimenpiteiden soveltamisesta tehdään. Tämä ei kuitenkaan rajoita polkumyynnin vastaisen sopimuksen 6.5 artiklan ja tukia ja tasoitustulleja koskevan sopimuksen 12.4 artiklan soveltamista.
3. Kukin osapuoli antaa jokaiselle polkumyyntitutkimuksen tai tasoitustulleja koskevan tutkimuksen asianomaiselle osapuolelle mahdollisuuden puolustaa täysimittaisesti etujaan edellyttäen, että se ei aiheettomasti viivästyä tutkimuksen toteuttamista.
4. Sovellettava asianomaisten osapuolten määritelmä vahvistetaan polkumyynnin vastaisen sopimuksen 6.11 artiklassa ja tukia ja tasoitustulleja koskevan sopimuksen 12.9 artiklassa.

Commented [LK70]: s. 71

Commented [LK71]: s. 75

5.3 ARTIKLA

Polkumyynti- ja tasoitustullien käyttöönotto

Tuojaosapuolen viranomaiset päättävät kyseisen osapuolen lainsäädännön mukaisesti, onko määrättävä polkumyynti- tai tasoitustulli suuruudeltaan koko polkumyyntimarginaalia tai tuen määrää vastaava määrä vai vähäisempi määrä.

5.4 ARTIKLA

Lopullinen päätös

Osapuolen on lopullista päätöstä tehdessään otettava huomioon tiedot, jotka sen lainsäädännön mukaisesti asianomaisiksi osapuoliksi katsotut osapuolet ovat asianmukaisesti toimittaneet.

5.5 ARTIKLA

Riitojenratkaisumenettelyn soveltamatta jättäminen

Osapuoli ei saa käyttää 31 luvun (Riitojenratkaisu) mukaista riitojenratkaisumenettelyä tämän jakson määräysten tulkinnan tai soveltamisen osalta.

B JAKSO

Yleiset suojatoimenpiteet

5.6 ARTIKLA

Yleiset määräykset

Kukin osapuoli säilyttää GATT 1994 -sopimuksen XIX artiklan ja maataloussopimuksen 5 artiklan sekä suojalausekkeita koskevan sopimuksen mukaiset oikeutensa ja velvoitteensa.

5.7 ARTIKLA

Läpinäkyvyys

1. Sen estämättä, mitä 5.6 artiklassa määrätään, osapuolen, joka panee vireille yleisen suojatoimenpidetutkimuksen tai aikoo ottaa käyttöön yleisiä suojatoimenpiteitä, on toisen osapuolen pyynnöstä ja edellyttäen, että asiaan liittyy kyseisen toisen osapuolen huomattava etu, välittömästi annettava tätä koskeva kirjallinen ilmoitus kaikista asian kannalta olennaisista tiedoista, jotka ovat johtaneet yleisen suojatoimenpidetutkimuksen vireillepanoon tai yleisten suojatoimenpiteiden käyttöönottoon, sekä tarvittaessa myös tutkimuksen alustavat päätelmät. Tämä ei rajoita suojalausekkeita koskevan sopimuksen 3.2 artiklan soveltamista.

Commented [LK72]: s. 75

2. Yleisiä suojatoimenpiteitä käyttöön ottava osapuoli pyrkii ottamaan ne käyttöön kahdenväliseen kauppaan vähiten vaikuttavalla tavalla.
3. Sovellettaessa 2 kohtaa osapuolen, joka katsoo, että lopullisten suojatoimenpiteiden käyttöönoton oikeudelliset edellytykset täyttyvät, ja joka aikoo ottaa käyttöön tällaisia toimenpiteitä, on ilmoitettava asiasta toiselle osapuolelle ja tarjottava mahdollisuus kahdenvälisiin neuvotteluihin. Jos tyydyttävään ratkaisuun ei päästä 30 päivän kuluessa ilmoituksesta, tuojaosapuoli voi hyväksyä ongelman korjaamiseksi tarvittavan lopullisen suojatoimenpiteen.
4. Tätä artiklaa sovellettaessa katsotaan, että asiaan liittyy osapuolen huomattava etu, jos se on ollut viimeksi kuluneen kolmen vuoden aikana yksi tuodun tavaran viidestä tärkeimmästä toimittajasta, joko tavaran absoluuttisena määränä tai sen arvona ilmaistuna.

5.8 ARTIKLA

Riitojenratkaisumenettelyn soveltamatta jättäminen

Osapuoli ei saa käyttää 31 luvun (Riitojenratkaisu) mukaista riitojenratkaisumenettelyä niiden tämän jakson määräysten tulkinnan tai soveltamisen osalta, joissa viitataan WTO-sopimuksen mukaisiin oikeuksiin ja velvoitteisiin.

C JAKSO

Kahdenväliset suojatoimenpiteet

C.1 ALAJAKSO

Yleiset määräykset

5.9 ARTIKLA

Määritelmät

C jaksossa tarkoitetaan

- a) 'toimivaltaisella tutkintaviranomaisella'
 - i) Euroopan unionin osalta Euroopan komissiota; ja
 - ii) Meksikon osalta "Unidad de Prácticas Comerciales Internacionales de la Secretaría de Economía" (kansainvälisen kaupan käytännöistä vastaava talousministeriön yksikkö) tai sen seuraajaa;

- b) 'kotimaisella tuotannonalalla' tuodun tuotteen osalta osapuolen alueella toimivia samankaltaisten tai suoraan kilpailevien tuotteiden tuottajia kokonaisuudessaan tai tuottajia, joiden yhteinen samankaltaisten tai suoraan kilpailevien tuotteiden tuotanto muodostaa pääosan kyseisten tuotteiden kotimaisesta kokonaistuotannosta;
- c) 'samankaltaisella tuotteella' tuotetta, joka on identtinen eli kaikissa suhteissa samanlainen kuin tutkittava tuote, tai jos sellaista tuotetta ei ole, muuta tuotetta, joka muistuttaa ominaispiirteiltään läheisesti tarkasteltavana olevaa tuotetta, vaikka se ei ole kaikissa suhteissa samanlainen;
- d) 'suoraan kilpailevalla tuotteella' tuotetta, joka ei välttämättä ole kaikissa suhteissa samanlainen tarkasteltavana olevan tuotteen kanssa mutta joka voi pitkälti korvata sen, koska niiden tehtävät ovat samat²⁶;
- e) 'vakavalla haitalla' kotimaisen tuotannonalan tilanteen huomattavaa yleistä huononemista;
- f) 'vakavan haitan uhalla' vakavaa haittaa, joka tosiseikkojen eikä pelkästään väitteen, arvelun tai etäisen mahdollisuuden perusteella selvästi uhkaa toteutua välittömästi; ja

²⁶ Tämän arvioimiseksi viranomaiset voivat analysoida eri näkökohtia, kuten kyseisten tuotteiden fyysisiä ominaisuuksia, teknisiä eritelmiä, lopullisia käyttötarkoituksia ja jakelukanavia. Tämä luettelo eri näkökohdista ei ole tyhjentävä, eikä yksi tai useampi näistä tekijöistä välttämättä ole ratkaiseva.

g) 'siirtymäkaudella'

- i) kymmenen vuoden ajanjaksoa tämän sopimuksen voimaantulopäivästä; tai
- ii) liitteessä 2-A (Tullien poistoluettelo) olevassa osapuolen tullien poistoluettelossa vahvistettua asianomaisten tavaroiden tullien poistamiskautta lisättynä kolmella vuodella, edellyttäen, että kyseisen tavaran tullien poistamiskausi on vähintään 10 vuotta.

5.10 ARTIKLA

Kahdenvälisen suojatoimenpiteiden soveltaminen

1. Sen estämättä, mitä B jaksossa määrätään, jos tämän sopimuksen mukaisen tullien alennuksen tai poiston seurauksena osapuolen alkuperätavaroita tuodaan toisen osapuolen alueelle sellaisina lisääntyneinä määrinä joko absoluuttisesti mitattuna tai suhteessa kotimaiseen tuotantoon ja sellaisissa olosuhteissa, että tuonti aiheuttaa tai uhkaa aiheuttaa vakavaa haittaa kotimaiselle tuotannonalalle, joka tuottaa samankaltaisia tai suoraan kilpailevia tuotteita, tuojaosapuoli voi toteuttaa 2 kohdassa tarkoitetut toimenpiteet tässä jaksossa vahvistettujen edellytysten ja menettelyjen mukaisesti.

2. Jos 1 kohdan edellytykset täyttyvät, tuojaosapuoli voi ottaa käyttöön ainoastaan sellaisia kahdenvälisiä suojatoimenpiteitä, joilla
- a) suspendoidaan kyseiseen tuotteeseen tämän sopimuksen mukaisesti sovellettavan tullin lisäalennus; tai
 - b) korotetaan kyseisen tuotteen tulli määrään, joka ei ylitä alempaa seuraavista:
 - i) tuotteeseen sovellettu suosituimmuustulli, joka on voimassa aikana, jona toimenpide toteutetaan; tai
 - ii) tuotteeseen sovellettu suosituimmuustulli, joka on voimassa päivänä, joka välittömästi edeltää tämän sopimuksen voimaantulopäivää.
3. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että tariffikiintiöt tai määrälliset rajoitukset eivät ole sallittu kahdenvälisen suojatoimenpiteiden muoto.

5.11 ARTIKLA

Ehdot ja rajoitukset

1. Osapuolet eivät saa soveltaa kahdenvälisiä suojatoimenpiteitä
 - a) paitsi siinä määrin ja ainoastaan sen ajan, joka on tarpeen 5.10 tai 5.15 artiklassa kuvattujen tilanteiden estämiseksi tai korjaamiseksi;
 - b) kuin enintään kahden vuoden ajan; tai
 - c) siirtymäkauden päättymisen jälkeen.

Edellä b alakohdassa tarkoitetun ajanjakson kestoja voidaan jatkaa yhdellä vuodella, jos tuojaosapuolen toimivaltaiset viranomaiset määrittävät C jaksossa esitettyjen menettelyiden mukaisesti, että toimenpide on edelleen tarpeen 5.10 tai 5.15 artiklassa kuvattujen tilanteiden estämiseksi tai korjaamiseksi ja sopeutumisen helpottamiseksi, edellyttäen, että suojatoimenpiteen soveltamisen kokonaiskesto, mihin sisältyvät sekä alkuperäinen soveltamisjakso että sen mahdolliset jatkamiset, on enintään kolme vuotta.

2. Osapuoli soveltaa kahdenvälistä suojatoimenpidettä ainoastaan liitteessä 2-A (Tullien poistoluettelo) lueteltuihin alkuperätavaroihin, joihin sovelletaan tämän sopimuksen mukaista etuuskohtelua.

3. Sopeutumisen helpottamiseksi tilanteessa, jossa kahdenvälisen suojatoimenpiteen odotettu kesto on pidempi kuin yksi vuosi, kyseistä toimenpidettä soveltava osapuoli vapauttaa toimenpiteen asteittain säännöllisin väliajoin sen soveltamisjakson aikana.
4. Kun osapuoli lopettaa kahdenvälisen suojatoimenpiteen soveltamisen, tulli on se, joka olisi ollut voimassa kyseisen tuotteen osalta 2.4 artiklan (Tullien poistaminen tai alentaminen) mukaisesti.

5.12 ARTIKLA

Väliaikaiset toimenpiteet

1. Kriittisissä olosuhteissa, joissa kaikki viivytykset aiheuttaisivat vaikeasti korjattavissa olevan vahingon, osapuoli voi soveltaa väliaikaisia kahdenvälisiä suojatoimenpiteitä noudattamatta tämän luvun 5.22 artiklan 1 kohdan vaatimuksia, kun alustavan määrittelyn perusteella on ensin saatu selkeää näyttöä siitä, että toisen osapuolen alkuperätavaroiden tuonti on lisääntynyt tämän sopimuksen mukaisen tullien alentamisen tai poistamisen seurauksena ja että tällainen tuonti aiheuttaa tai uhkaa aiheuttaa 5.10 tai 5.15 artiklassa kuvatun tilanteen.

2. Väliaikaisten toimenpiteiden kesto on enintään 200 päivää, ja tänä aikana osapuolen on noudatettava C.2 alajaksossa vahvistettuja asiaankuuluvia menettelysääntöjä. Osapuolen on viipymättä maksettava takaisin kaikki tullien korotukset, jos C.2 alajaksossa kuvattu myöhempi tutkimus ei johda 5.10 tai 5.15 artiklan vaatimusten mukaisen lopullisen toimenpiteen käyttöönottoon. Kaikkien väliaikaisten toimenpiteiden kesto lasketaan osaksi 5.11 artiklan 1 kohdan b alakohdassa määrättyä jaksoa. Tuojaosapuoli ilmoittaa toiselle osapuolelle tällaisten väliaikaisten toimenpiteiden käyttöönotosta ja saattaa asian välittömästi sekakomitean tarkasteltavaksi, jos toinen osapuoli sitä pyytää.

5.13 ARTIKLA

Korvaukset ja myönnytysten soveltamisen keskeyttäminen

1. Kahdenvälistä suojatoimenpidettä soveltavan osapuolen on neuvoteltava toisen osapuolen kanssa, jotta voitaisiin yhdessä sopia asianmukaisesta kauppaa vapauttavasta korvauksesta sellaisina myönnytyksinä, joiden vaikutus kauppaan on olennaisilta osin samankaltainen. Kahdenvälistä suojatoimenpidettä soveltavan osapuolen on tarjottava mahdollisuus tällaisiin neuvotteluihin viimeistään 30 päivän kuluttua kahdenvälisen suojatoimenpiteen käyttöönotosta.

2. Jos 1 kohdassa tarkoitetut neuvottelut eivät johda sopimukseen kauppaa vapauttavasta korvauksesta 30 päivän kuluessa kyseisten neuvottelujen alkamisesta, kahdenvälisen suojatoimenpiteen kohteena oleva osapuoli voi keskeyttää sellaisten myönnytysten soveltamisen, joiden vaikutus kauppaan vastaa olennaisilta osin toisen osapuolen kahdenvälistä suojatoimenpidettä, viimeistään 90 päivän kuluttua toimenpiteen soveltamisesta.
3. Kahdenvälisen suojatoimenpiteen kohteena olevan osapuolen on ilmoitettava asiasta toiselle osapuolelle kirjallisesti vähintään 30 päivää ennen myönnytysten soveltamisen keskeyttämistä 2 kohdan mukaisesti.
4. Edellä olevan 1 kohdan mukainen korvausvelvoite ja 2 kohdan mukainen oikeus keskeyttää myönnytysten soveltaminen päättyvät kahdenvälisen suojatoimenpiteen päättymispäivänä.

5.14 ARTIKLA

Suojatoimenpiteiden käyttö ja toimenpiteiden välinen aika

1. Osapuoli ei saa soveltaa tässä jaksossa tarkoitettuja suojatoimenpiteitä sellaisen tuotteen tuontiin, johon on aiemmin sovellettu tällaista toimenpidettä, ennen kuin sellaisen ajanjakson jälkeen, joka on puolet siitä välittömästi edeltävästä ajanjaksosta, jonka aikana suojatoimenpidettä oli sovellettu ~~välittömästi edeltävän jaks~~on aikana.

2. Osapuoli ei saa saman jakson aikana soveltaa samaan tuotteeseen
 - a) tämän sopimuksen mukaista kahdenvälistä suojatoimenpidettä tai väliaikaista suojatoimenpidettä; ja
 - b) GATT 1994 -sopimuksen XIX artiklan ja suojalausekkeita koskevan sopimuksen mukaista suojatoimenpidettä.

5.15 ARTIKLA

Syrjäisimmät alueet

1. Jos Meksikon alkuperätavaran tuonti yhdelle tai useammalle Euroopan unionin syrjäisimmälle alueelle lisääntyy siinä määrin ja sillä tavoin, että se aiheuttaa tai uhkaa aiheuttaa kyseisten syrjäisimpien alueiden taloudellisen tilanteen vakavan heikentymisen, Euroopan unioni voi tarkasteltuaan vaihtoehtoisia ratkaisuja poikkeuksellisesti ottaa käyttöön kyseisiin syrjäisimpiin alueisiin rajattuja suojatoimenpiteitä.
2. Kaikkia kahdenvälisiin suojatoimenpiteisiin sovellettavia C jakson määräyksiä sovelletaan myös kaikkiin Euroopan unionin syrjäisimpien alueiden osalta hyväksyttyihin suojatoimenpiteisiin, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 1 kohdan soveltamista.
3. Euroopan unionin syrjäisimpiin alueisiin rajattua kahdenvälistä suojatoimenpidettä sovelletaan ainoastaan tavaroihin, joihin sovelletaan tämän sopimuksen mukaista etuuskohtelua.

4. Edellä olevaa 1 kohtaa sovellettaessa 'vakavalla heikentymisellä' tarkoitetaan suuria vaikeuksia sellaisella talouden alalla, jolla tuotetaan samankaltaisia tai suoraan kilpailevia tuotteita. Vakavan heikentymisen toteamisen on perustuttava objektiivisiin tekijöihin, mukaan lukien seuraavat:

- a) tuonnin määrän kasvu absoluuttisesti tai suhteessa kotimaiseen tuotantoon ja muista lähteistä tulevaan tuontiin; ja
- b) tällaisen tuonnin vaikutus asianomaisen tuotannonalan tai kyseisen talouden alan tilanteeseen, kuten myyntimääriin, tuotantoon, taloudelliseen tilanteeseen ja työllisyyteen.

C.2 ALAJAKSO

Kahdenvälisiin suojatoimenpiteisiin sovellettavat menettelysäännöt

5.16 ARTIKLA

Sovellettava **lainsäädäntö**

Kahdenvälisten suojatoimenpiteiden soveltamiseksi toimivaltaisen tutkintaviranomaisen on noudatettava tämän alajakson määräyksiä ja muissa kuin tämän alajakson soveltamisalaan kuuluvissa tapauksissa sovellettava asianomaisen osapuolen lainsäädännön mukaisestissä vahvistettuja sääntöjä, kunhan kyseiset säännöt ovat C jakson määräysten mukaisia.

5.17 ARTIKLA

Suojamenettelyn käynnistäminen

1. Toimivaltainen tutkintaviranomainen voi käynnistää kahdenvälisiä suojatoimenpiteitä koskevan menettelyn, jäljempänä 'suojamenettely', kotimaisen tuotannonalan tekemästä tai sen puolesta tehdyn kirjallisen hakemuksen perusteella tai poikkeuksellisissa olosuhteissa omasta aloitteestaan. Euroopan unionin tapauksessa hakemuksen voi tehdä yksi tai useampi Euroopan unionin jäsenvaltio kotimaisen tuotannonalan puolesta. Hakemus katsotaan kotimaisen tuotannonalan tekemäksi tai sen puolesta tehdyksi, jos sitä tukevat kotimaiset tuottajat, joiden yhteinen tuotanto on yli 50 prosenttia niiden samankaltaisten tai suoraan kilpailevien tuotteiden kokonaistuotannosta, jotka tuottaa se osa kotimaista tuotannonalaa, joka joko tukee tai vastustaa hakemusta. Tutkimusta ei kuitenkaan käynnistetä, jos hakemusta nimenomaisesti tukevat kotimaiset tuottajat edustavat alle 25:tä prosenttia kyseisen kotimaisen tuotannonalan tuottamien samankaltaisten tai suoraan kilpailevien tuotteiden sisäisestä kokonaistuotannosta.

2. Kun tutkimus on käynnistetty, 1 kohdassa tarkoitettu hakemus on asetettava viipymättä niiden saataville, joita se mahdollisesti koskee, lukuun ottamatta siihen sisältyviä luottamuksellisia tietoja.

Commented [MP73]: [EUR-Lex - 22024A02953 - EUR-Lex](#)

3. Kun suojamenettely käynnistetään, toimivaltainen tutkintaviranomainen julkaisee menettelyn käynnistämistä koskevan ilmoituksen osapuolen virallisessa lehdessä. Ilmoituksessa on yksilöitävä tapauksen mukaan kirjallisen hakemuksen tehnyt yhteisö, asianomainen tuotu tavara, sen nimike, alanimike tai tullinimike, johon tavara on luokiteltu harmonoidussa järjestelmässä, tehtävän määrittelyn luonne ja ajankohta, määräaika, jonka kuluessa asianomaiset osapuolet voivat esittää näkökantansa kirjallisesti ja toimittaa tietoja, paikka, jossa kirjallinen hakemus ja muut menettelyn aikana toimitetut muut kuin luottamukselliset asiakirjat ovat saatavilla, sekä sen toimipaikan nimi, osoite ja puhelinnumero, johon voi ottaa yhteyttä lisätietojen saamiseksi. Jos toimivaltainen tutkintaviranomainen päättää järjestää julkisen kuulemisen, kyseisen julkisen kuulemisen ajankohta ja paikka voidaan joko sisällyttää menettelyn käynnistämistä koskevaan ilmoitukseen tai ilmoittaa menettelyn myöhemmässä vaiheessa edellyttäen, että tällainen ilmoitus annetaan hyvissä ajoin etukäteen. Jos tutkimuksen alussa ei järjestetä julkista kuulemistä, menettelyn käynnistämistä koskevassa ilmoituksessa on mainittava määräaika, jonka kuluessa asianomaiset osapuolet voivat pyytää toimivaltaista tutkintaviranomaista kuulemaan niitä suullisesti.

4. Kun on kyse suojamenettelystä, joka on käynnistetty sellaisen yhteisön tekemän kirjallisen hakemuksen perusteella, joka väittää edustavansa kotimaista tuotannonalaa, toimivaltainen tutkintaviranomainen ei saa julkaista 3 kohdan mukaista menettelyn käynnistämistä koskevaa ilmoitusta arvioimatta ensin huolellisesti, että hakemus täyttää sen lainsäädännön vaatimukset ja 1 kohdan vaatimukset ja sisältää kohtuullisen näytön siitä, että toisen osapuolen alkuperätavaran tuonti on lisääntynyt tämän sopimuksen mukaisen tullin alentamisen tai poistamisen seurauksena ja että tällainen tuonti aiheuttaa tai uhkaa aiheuttaa väitetyn vakavan haitan tai taloudellisen tilanteen väitetyn vakavan heikkenemisen.

5.18 ARTIKLA

Tutkimus

1. Osapuoli voi soveltaa suojatoimenpidettä vasta, kun sen toimivaltainen tutkintaviranomainen on suorittanut tutkimuksen tässä alajaksossa vahvistettujen menettelyjen mukaisesti. Kyseiseen tutkimukseen on sisällyttävä asianmukaisesti annettu julkinen ilmoitus kaikille asianomaisille osapuolille ja julkiset kuulemiset tai muut sopivat keinot, joiden avulla tuojat, viejät ja muut asianomaiset osapuolet voivat esittää näyttöä ja näkökantojaan, mukaan lukien mahdollisuus vastata toisten osapuolten esittämiin huomautuksiin.
2. Kunkin osapuolen on varmistettava, että sen toimivaltainen tutkintaviranomainen saattaa kaikki ~~tällaiset~~ 1 kohdassa tarkoitetun tutkimuksen päätökseen yhden vuoden kuluessa niiden vireillepanosta.

5.19 ARTIKLA

Vakavan haitan tai sen uhan sekä syy-yhteyden määrittäminen

1. Tutkimuksessa, jossa määritetään, aiheuttaako lisääntynyt tuonti vakavaa haittaa tai uhkaako se aiheuttaa vakavaa haittaa kotimaiselle tuotannonalalle, toimivaltainen tutkintaviranomainen arvioi kaikki asian kannalta merkitykselliset objektiiviset ja määrällisesti ilmaistavissa olevat tekijät, joilla on vaikutusta kotimaisen tuotannonalan tilanteeseen ja joita ovat erityisesti kyseisen tuotteen tuonnin lisääntyminen absoluuttisesti ja suhteessa kotimaiseen tuotantoon, lisääntyneen tuonnin osuus kotimaan markkinoista sekä myynnin, tuotannon, tuottavuuden, kapasiteetin käyttöasteen, voittojen ja tappioiden sekä työllisyyden tason muutokset.

2. **Päätelmää** siitä, aiheuttaako tuonnin lisääntyminen tai uhkaako se aiheuttaa 5.10 tai 5.15 artiklassa kuvatun tilanteen, ei tehdä, ellei tutkimus objektiivisen näytön perusteella osoita, että asianomaisen tuotteen tuonnin kasvun ja 5.10 tai 5.15 artiklassa kuvatun tilanteen välillä on selkeä syy-yhteys. Jos muut tekijät kuin lisääntynyt tuonti aiheuttavat samanaikaisesti 5.10 tai 5.15 artiklassa kuvatun tilanteen, häittää tai sen uhkaa taikka taloudellisen tilanteen vakavaa heikkenemistä tai sen uhkaa ei pidetä lisääntyneestä tuonnista johtuvana.

5.20 ARTIKLA

Kuulemiset

Toimivaltainen tutkintaviranomainen järjestää jokaisen suojamenettelyn yhteydessä

- a) julkisen kuulemisen ilmoitettuaan asiasta kohtuullisen hyvissä ajoin antaaakseen kaikille kyseisen osapuolen lainsäädännön mukaan asianomaisiksi katsotuille osapuolille mahdollisuuden saapua paikalle henkilökohtaisesti tai lähettää paikalle edustajansa, esittää näyttöä ja tulla kuulluiksi vakavasta haitasta tai sen uhasta tai taloudellisen tilanteen vakavasta heikkenemisestä tai sen uhasta sekä asianmukaisista korjaavista toimenpiteistä; tai

- b) vaihtoehtoisesti Euroopan unionin tapauksessa antaa kaikille asianomaisille osapuolille tilaisuuden tulla kuulluiksi edellyttäen, että ne ovat esittäneet kirjallisen pyynnön menettelyn käynnistämistä koskevassa ilmoituksessa asetetussa määräajassa ja osoittaneet siinä, että tutkimuksen tulos todennäköisesti vaikuttaa niihin ja että niiden suulliseen kuulemiseen on erityisiä syitä.

5.21 ARTIKLA

Luottamukselliset tiedot

Toimivaltaisen tutkintaviranomaisen on kohdeltava kaikkia luonteeltaan luottamuksellisia tai luottamuksellisina annettuja tietoja luottamuksellisina, **kun tähän on hyvä syy**. Tällaisia tietoja ei saa luovuttaa ilman niiden antajan suostumusta. Luottamuksellisia tietoja toimittavia osapuolia pyydetään toimittamaan niistä yhteenveto, joka ei ole luottamuksellinen, tai jos tiedoista ei kyseisten osapuolten mukaan voida tehdä yhteenvetoa, esittämään syyt sille, miksi yhteenvetoa ei voida toimittaa. Yhteenvetojen on oltava riittävän yksityiskohtaisia, jotta toimitettujen luottamuksellisten tietojen olennainen sisältö voidaan kohtuullisesti ymmärtää. Jos toimivaltainen tutkintaviranomainen kuitenkin katsoo, että luottamuksellista käsittelyä koskeva pyyntö ei ole perusteltu, ja jos asianomainen osapuoli on joko haluton julkistamaan tiedot tai oikeuttamaan niiden julkistamisen yleisessä tai yhteenvedonomaisessa muodossa, tutkintaviranomainen voi jättää nämä tiedot huomiotta, jollei sitä tyydyttävällä tavalla ja asianmukaisten lähteiden perusteella voida osoittaa, että tiedot ovat oikeita.

5.22 ARTIKLA

Hyväksyminen, ilmoittaminen, kuuleminen ja julkaiseminen

1. Jos osapuoli katsoo, että jokin 5.10 tai 5.15 artiklassa esitetyistä tilanteista toteutuu, se saattaa asian välittömästi sekakomitean tarkasteltavaksi. Sekakomitea voi antaa tarvittavia suosituksia syntyneen tilanteen korjaamiseksi. Jos sekakomitea ei ole antanut mitään suositusta tilanteen korjaamiseksi tai mihinkään muuhun tyydyttävään ratkaisuun ei ole päästy 30 päivän kuluessa siitä, kun asia annettiin sekakomitean tarkasteltavaksi, tuojaosapuoli voi toteuttaa asianmukaisen kahdenvälisen suojatoimenpiteen olosuhteiden korjaamiseksi C jakson mukaisesti.
2. Toimivaltainen tutkintaviranomainen toimittaa viejäosapuolelle kaikki merkitykselliset tiedot, mukaan lukien näytön lisääntyneen tuonnin aiheuttamasta vakavasta haitasta tai sen uhasta taikka taloudellisen tilanteen vakavasta heikkenemisestä tai sen uhasta, tarkan kuvauksen kyseisestä tuotteesta ja ehdotetusta kahdenvälisestä suojatoimenpiteestä, ehdotetun käyttöönottopäivän ja ehdotetun kahdenvälisen suojatoimenpiteen oletetun keston.
3. Osapuoli ilmoittaa viipymättä kirjallisesti toiselle osapuolelle, jos se
 - a) käynnistää kahdenvälistä suojatoimenpidettä koskevan menettelyn C jakson nojalla;
 - b) päättää soveltaa väliaikaista kahdenvälistä suojatoimenpidettä;

- c) toteaa tuonnin lisääntymisen aiheuttaman vakavan haitan tai sen uhan taikka taloudellisen tilanteen vakavan heikkenemisen tai sen uhan 5.19 artiklan mukaisesti;
 - d) tekee päätöksen kahdenvälisen suojatoimenpiteen soveltamisesta tai jatkamisesta; ja
 - e) päättää muuttaa aiemmin käyttöön otettua kahdenvälistä suojatoimenpidettä.
4. Jos osapuoli tekee 3 kohdan a alakohdan mukaisen ilmoituksen, ilmoitukseen on sisällytettävä
- a) jäljennökset hakemuksen julkisesta versiosta ja sen liitteistä tai toimivaltaisen tutkintaviranomaisen aloitteesta käynnistettyjen tutkimusten tapauksessa asiaankuuluvista asiakirjoista, jotka osoittavat, että 5.17 artiklan vaatimukset täyttyvät, sekä kyselylomake, jossa esitetään yksityiskohtaisesti seikat, joista asianomaisten osapuolten on annettava tietoja; ja
 - b) tarkka kuvaus kyseisestä tuodusta tavarasta.
5. Jos osapuoli tekee 3 kohdan b tai c alakohdan mukaisen ilmoituksen, sen on sisällytettävä siihen jäljennös tekemänsä päätöksen julkisesta versiosta ja tarvittaessa asiakirjasta, jossa esitetään päätöksen taustalla olevat tekniset perustelut.

6. Jos osapuoli tekee 3 kohdan d alakohdan mukaisen ilmoituksen kahdenvälisen suojatoimenpiteen soveltamisesta tai jatkamisesta, sen on sisällytettävä kyseiseen ilmoitukseen
- a) jäljennös tekemänsä päätöksen julkisesta versiosta ja tarvittaessa asiakirjasta, jossa esitetään päätöksen taustalla olevat tekniset perustelut;
 - b) näyttöä vakavasta haitasta tai sen uhasta taikka taloudellisen tilanteen vakavasta heikkenemisestä tai sen uhasta, jonka tämän sopimuksen mukaisesta tullin alentamisesta tai poistamisesta seurannut toisen osapuolen alkuperätavaran tuonnin lisääntyminen on aiheuttanut;
 - c) tarkka kuvaus kahdenvälisen suojatoimenpiteen kohteena olevasta alkuperätavarasta, mukaan lukien sen nimike, alanimike tai tullinimike, johon se on luokiteltu harmonoidussa järjestelmässä;
 - d) sovellettavan tai jatkettun kahdenvälisen suojatoimenpiteen tarkka kuvaus;
 - e) kahdenvälisen suojatoimenpiteen ensimmäinen soveltamispäivä, sen odotettu kesto ja tarvittaessa toimenpiteen asteittaisen vapauttamisen aikataulu; ja
 - f) jos kahdenvälistä suojatoimenpidettä jatketaan, näyttöä siitä, että asianomainen kotimainen tuotannonala on parhaillaan sopeutumassa.

7. Toisen osapuolen on sen osapuolen pyynnöstä, johon C jakson mukainen kahdenvälistä suojatoimenpidettä koskeva menettely vaikuttaa, neuvoteltava pyynnön esittäneen osapuolen kanssa 3 kohdan a tai b alakohdan mukaisesti tehdyn ilmoituksen tarkistamiseksi.
8. Osapuolen, joka aikoo soveltaa tai jatkaa kahdenvälistä suojatoimenpidettä, on ilmoitettava asiasta toiselle osapuolelle ja annettava mahdollisuus käydä etukäteen neuvotteluja mahdollisesta soveltamisesta tai jatkamisesta. Jos tyydyttävään ratkaisuun ei päästä 30 päivän kuluessa ilmoittamispäivästä, ensiksi mainittu osapuoli voi alkaa soveltaa tai jatkaa kyseistä toimenpidettä.
9. Toimivaltaisen tutkintaviranomaisen on julkaistava tutkimustuloksensa ja perustellut **päätelmänsä** kaikista oleellisista tosiasioista ja oikeudellisista seikoista kyseisen osapuolen virallisessa lehdessä ja esitettävä samassa yhteydessä asianomaisen tuodun tavarán ja toimenpiteiden käyttöönottoon 5.10 tai 5.15 artiklan mukaisesti johtaneen tilanteen kuvaus, kyseisen tilanteen ja lisääntyneen tuonnin välinen syy-yhteys sekä toimenpiteiden muoto, taso ja kesto.
10. Toimivaltaisten tutkintaviranomaisten on noudatettava luottamuksellisten tietojen käsittelyssä kaikilta osin 5.21 artiklaa.

6 LUKU

TERVEYS- JA KASVINSUOJELUTOIMET

6.1 ARTIKLA

Määritelmät

1. Tässä luvussa tarkoitetaan
 - a) 'toimivaltaisilla viranomaisilla' liitteessä 6-A tarkoitettuja kunkin osapuolen toimivaltaisia viranomaisia;
 - b) 'kiireellisellä toimenpiteellä' terveys- tai kasvinsuojelutoimea, jota tuojaosapuoli soveltaa toisen osapuolen tavaroihin puuttuakseen kiireelliseen ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden suojeluun liittyvään ongelmaan, joka ilmenee tai uhkaa ilmetä tuojaosapuolella; ja
 - c) 'terveys- ja kasvinsuojelutoimia käsittelevällä WTO-komitealla' terveys- ja kasvinsuojelusopimuksen 12 artiklan mukaisesti perustettua terveys- ja kasvinsuojelutoimia käsittelevää komiteaa.
2. Tässä luvussa sovelletaan terveys- ja kasvinsuojelusopimuksen liitteessä A olevia määritelmiä sekä Codex Alimentariuksen, jäljempänä 'Codex', **Maailman eläintautijärjestön**, jäljempänä 'WOAH', ja Roomassa 6 päivänä joulukuuta 1951 allekirjoitetun **kansainvälisen kasvinsuojeluyhteisöön**, jäljempänä 'IPPC', määritelmiä.

Commented [LK74]: IATE

Commented [LK75]: IATE

6.2 ARTIKLA

Tavoitteet

Tämän luvun tavoitteina on

- a) suojella ihmisten, eläinten ja kasvien elämää tai terveyttä osapuolten alueilla ja samalla helpottaa osapuolten välistä kauppaa;
- b) vahvistaa ja edistää terveys- ja kasvinsuojelusopimuksen täytäntöönpanoa;
- c) vahvistaa osapuolten ja erityisesti niiden toimivaltaisten viranomaisten välistä viestintää, neuvottelua ja yhteistyötä;
- d) varmistaa, että osapuolten toteuttamilla terveys- ja kasvinsuojelutoimilla ei luoda tarpeettomia kaupan esteitä;
- e) parantaa kunkin osapuolen terveys- ja kasvinsuojelutoimien ja niiden täytäntöönpanon johdonmukaisuutta, varmuutta ja läpinäkyvyyttä; ja
- f) kannustaa asiaankuuluvia kansainvälisiä järjestöjä laatimaan ja hyväksymään kansainvälisiä standardeja, ohjeita ja suosituksia ja saada osapuolet panemaan ne tehokkaammin täytäntöön.

6.3 ARTIKLA

Soveltamisala

Tätä lukua sovelletaan kaikkiin osapuolen terveys- ja kasvinsuojelutoimiin, jotka voivat suoraan tai epäsuorasti vaikuttaa osapuolten väliseen kauppaan.

6.4 ARTIKLA

Suhde terveys- ja kasvinsuojelusopimukseen

Osapuolet vahvistavat terveys- ja kasvinsuojelusopimuksen mukaiset oikeutensa ja velvoitteensa toisiaan kohtaan.

6.5 ARTIKLA

Täytäntöönpanoresurssit

Kukin osapuoli käyttää tarvittavat resurssit pannakseen tämän luvun tehokkaasti täytäntöön.

6.6 ARTIKLA

Vastaavuus

1. Osapuolet tunnustavat, että toisen osapuolen terveys- ja kasvinsuojelutoimien vastaavuuden tunnustaminen on tärkeä keino kaupan helpottamiseksi.
2. Tuojaosapuoli tunnustaa viejäosapuolen terveys- ja kasvinsuojelutoimet omia toimiaan vastaaviksi, jos viejäosapuoli osoittaa tuojaosapuolelle objektiivisesti, että sen toimet vastaavat tuojaosapuolen asianmukaista terveys- ja kasvinsuojelun tasoa.
3. Tuojaosapuolella on oikeus tehdä lopullinen päätelmä siitä, saavutetaanko viejäosapuolen soveltamalla terveys- tai kasvinsuojelutoimella asianmukainen terveys- ja kasvinsuojelun taso.
4. Arvioidessaan tai määrittäessään toisen osapuolen toimen vastaavuutta osapuoli ottaa tarvittaessa huomioon muun muassa
 - a) terveys- ja kasvinsuojelutoimia käsittelevän WTO-komitean päätökset;
 - b) asiaankuuluvien kansainvälisten järjestöjen työn;
 - c) kaikki tiedot ja aiemmat kokemukset toisen osapuolen kanssa käytävästä kaupasta; ja
 - d) toisen osapuolen antamat tiedot.

5. Kukin osapuoli käyttää vastaavuuden arvioinnin, määrittämisen ja ylläpitämisen perustana asiaankuuluvien kansainvälisten standardointielinten standardeja, ohjeita ja suosituksia tai tarvittaessa riskinarviointia.
6. Tuojaosapuoli aloittaa viipymättä arvioinnin vastaavuuden määrittämiseksi, jos se saa toiselta osapuolelta vastaavuuden arviointia koskevan pyynnön, jonka tueksi on annettu vaaditut tiedot.
7. Kun tuojaosapuoli on saattanut vastaavuuden arvioinnin päätökseen, se ilmoittaa viipymättä tekemänsä määrityksen toiselle osapuolelle.
8. Kun tuojaosapuoli on todennut tunnustavansa viejäosapuolen toimen vastaavaksi, tuojaosapuoli käynnistää viipymättä tarvittavat lainsäädännölliset tai hallinnolliset toimenpiteet tunnustamisen täytäntöönpanemiseksi.
9. Jos osapuoli aikoo ottaa käyttöön tai kumota toimen, jonka vastaavuus on määritetty ja joka vaikuttaa osapuolten väliseen kauppaan, tai muuttaa sitä, kyseinen osapuoli, sanotun kuitenkin rajoittamatta 6.16 artiklan soveltamista,
 - a) ilmoittaa aikeestaan toiselle osapuolelle riittävän varhaisessa vaiheessa, jotta toisen osapuolen mahdollisesti esittämät huomautukset voidaan ottaa huomioon;
 - b) toimittaa toisen osapuolen pyynnöstä suunniteltuja muutoksia koskevat tiedot ja perustelut.

10. Tuojaosapuoli pitää vastaavuuden tunnustamisen voimassa niin kauan kuin suunnitellun muutoksen kohteena oleva toimi pysyy voimassa.

11. Osapuolet keskusteleval 9 kohdan a alakohdan mukaisesti ilmoitetuista suunnitelluista muutoksista minkä tahansa osapuolen pyynnöstä. Tuojaosapuoli tarkastelee kaikkia 9 kohdan b alakohdan mukaisesti toimitettuja tietoja ilman aiheetonta viivytystä.

12. Jos osapuoli hyväksyy tai kumoaa terveys- tai kasvinsuojelutoimen, jonka vastaavuuden toinen osapuoli on määrittänyt, tai muuttaa sitä, tuojaosapuoli katsoo yhä vastaavuuden tunnustetuksi, edellyttäen, että kyseistä tuotetta koskevilla viejäosapuolen toimilla saavutetaan edelleen tuojaosapuolen asianmukainen terveys- ja kasvinsuojelun taso. Jos jokin osapuoli sitä pyytää, osapuolet keskusteleval viipymättä tuojaosapuolen tekemästä määrityksestä.

6.7 ARTIKLA

Riskinarviointi

1. Osapuolet tunnustavat, että on tärkeää varmistaa, että niiden terveys- ja kasvinsuojelutoimet perustuvat tieteellisiin periaatteisiin ja ovat asiaa koskevien kansainvälisten standardien, ohjeiden ja suositusten mukaisia.

2. Jos osapuoli katsoo, että jokin toisen osapuolen hyväksymä tai voimassa pitämä terveys- tai kasvinsuojelutoimi rajoittaa tai voi rajoittaa sen vientiä ja että kyseinen toimi ei perustu asiaa koskevaan kansainväliseen standardiin, ohjeeseen tai suositukseen, tai asiaa koskevaa standardia, ohjetta tai suositusta ei ole, kyseinen osapuoli voi pyytää tietoja toiselta osapuolelta. Pyynnön vastaanottanut osapuoli toimittaa pyynnön esittäneelle osapuolelle selvityksen kyseisen toimen syistä ja toimea koskevat olennaiset tiedot.
3. Jos asiasta ei ole riittävää tieteellistä näyttöä, osapuoli voi väliaikaisesti hyväksyä terveys- tai kasvinsuojelutoimen saatavilla olevan merkityksellisen tiedon pohjalta, mukaan lukien asiaankuuluvilta kansainvälisiltä järjestöiltä saatava tieto. Tällaisissa olosuhteissa kyseisen osapuolen edellytetään hankkivan kohtuullisen ajan kuluessa lisätiedot, joita tarvitaan objektiivisempaan riskinarviointiin ja terveys- tai kasvinsuojelutoimen tarkistamiseen sen perusteella.
4. Ottaen huomioon terveys- ja kasvinsuojelusopimuksen asiaa koskevista määräyksistä johtuvat osapuolten oikeudet ja velvoitteet minkään tässä luvussa ei saa tulkita estävän osapuolta
- a) vahvistamasta terveys- ja kasvinsuojelun tasoa, jota se pitää asianmukaisena, terveys- ja kasvinsuojelusopimuksen 5 artiklan mukaisesti;
 - b) ottamasta käyttöön tai ylläpitämästä hyväksymismenettelyä, joka edellyttää riskinarvioinnin toteuttamista ennen kuin kyseinen osapuoli myöntää tuotteelle pääsyn markkinoilleen; tai
 - c) hyväksymästä tai ylläpitämästä terveys- ja kasvinsuojelutoimia terveys- ja kasvinsuojelusopimuksen 5 artiklan 7 kohdan mukaisesti.

5. Kukin osapuoli varmistaa, että sen terveys- ja kasvinsuojelutoimet eivät aiheuta mielivaltaista tai perusteetonta syrjintää osapuolten välillä, jos niissä vallitsevat samanlaiset tai samankaltaiset olosuhteet. Osapuoli ei saa soveltaa terveys- ja kasvinsuojelutoimia tavalla, joka johtaisi osapuolten välisen kaupan peiteltyyn rajoittamiseen.

6. Riskinarvioinnin toteuttava osapuoli

- a) ottaa huomioon terveys- ja kasvinsuojelutoimia käsittelevän WTO:n komitean aihetta koskevat ohjeet sekä kansainväliset standardit, ohjeet ja suositukset;
- b) harkitsee riskinhallintavaihtoehtoja, jotka eivät rajoita kauppaa enempää kuin on tarpeen sen terveys- ja kasvinsuojelusopimuksen 5 artiklan 3 kohdan mukaisesti määrittämän asianmukaisen terveys- ja kasvinsuojelun tason saavuttamiseksi ottaen huomioon teknisen ja taloudellisen toteutettavuuden; ja
- c) ottaa asianmukaista terveys- ja kasvinsuojelun tasoa määrittäessään huomioon tavoitteen minimoida kauppaan kohdistuvat kielteiset vaikutukset terveys- ja kasvinsuojelusopimuksen 5 artiklan 4 kohdan mukaisesti ja valitsee riskinhallintavaihtoehdon, joka ei rajoita kauppaa enempää kuin on tarpeen terveys- tai kasvinsuojelutavoitteen saavuttamiseksi, ottaen huomioon teknisen ja taloudellisen toteutettavuuden.

7. Viejäosapuolen pyynnöstä tuojaosapuoli kertoo viejäosapuolelle tämän esittämään markkinoille pääsyä koskevaan pyyntöön liittyvän erityisen riskinarvioinnin edistymisestä ja mahdollisista prosessin aikana tapahtuvista viivästyksistä.

8. Osapuoli ei saa keskeyttää toisen osapuolen tuotteen tuontia ainoastaan sillä perusteella, että osapuoli tarkistaa terveys- ja kasvinsuojelutoimiaan, jos kyseisen tuotteen tuonti toisesta osapuolesta on ollut tuojaosapuolen sallimaa, kun tarkistus käynnistettiin, sanotun kuitenkin rajoittamatta 6.16 artiklan soveltamista.

6.8 ARTIKLA

Sopeuttaminen alueellisiin olosuhteisiin, mukaan lukien kasvintuhoojista tai taudeista vapaat alueet ja alueet, joilla esiintyy vain vähän kasvintuhoojia tai tauteja

Yleistä

1. Osapuolet tunnustavat, että terveys- ja kasvinsuojelutoimien mukauttaminen alueelliseen kasvintuhooja- tai tautitilanteeseen on tärkeä keino suojella eläinten ja kasvien elämää ja terveyttä sekä helpottaa kauppaa.
2. Osapuolet tunnustavat kasvintuhoojista tai taudeista vapaiden alueiden sekä alueiden, joilla esiintyy vain vähän kasvintuhoojia tai tauteja, käsitteet. Tällaisten alueiden määrittäminen perustuu maasto-olosuhteiden, ekosysteemien, epidemiologisen seurannan sekä terveys- ja kasvinsuojelutarkastusten tehokkuuden kaltaisiin tekijöihin.

3. Viejäosapuoli, joka väittää, että sen alueilla on kasvintuhoojista tai taudeista vapaita alueita tai alueita, joilla esiintyy vain vähän kasvintuhoojia tai tauteja, antaa tarvittavat todisteet tästä, jotta se voi puolueettomasti osoittaa tuojaosapuolelle, että tapauksen mukaan tällaiset alueet ovat kasvintuhoojista tai taudeista vapaita alueita taikka alueita, joilla esiintyy vain vähän kasvintuhoojia tai tauteja, ja että ne todennäköisesti pysyvät tällaisina. Tätä varten viejäosapuolen on tuojaosapuolen pyynnöstä annettava kohtuullinen pääsy tarkastus-, testaus- ja muihin asiaankuuluviin menettelyihin.
4. Määrittäessään 2 kohdassa tarkoitettuja alueita alueellistamista koskevilla päätöksillä osapuolet ottavat huomioon terveys- ja kasvinsuojelutoimia käsittelevän WTO-komitean asiaa koskevat ohjeet ja perustavat toimenpiteensä kansainvälisiin standardeihin, ohjeisiin ja suosituksiin tai, jos niillä ei saavuteta osapuolen asianmukaista terveys- ja kasvinsuojelun tasoa, olosuhteiden kannalta tarkoituksenmukaiseen riskinarviointiin.
5. Edellä 2 kohdassa tarkoitettujen alueiden määrittämisessä tuojaosapuoli ottaa huomioon viejäosapuolen viranomaisia koskevat merkitykselliset tiedot ja aiemmat kokemukset.
6. Tuojaosapuoli voi päättää, että kasvintuhoojista tai taudeista vapaiden alueiden tai alueiden, joilla esiintyy vain vähän kasvintuhoojia tai tauteja, tunnustamista koskevan viejäosapuolen pyynnön käsittelemiseen voidaan käyttää nopeutettua menettelyä.
7. Jos viejäosapuoli ei ole samaa mieltä tuojaosapuolen tekemästä määrityksestä, tuojaosapuolen on esitettävä viejäosapuolelle perustelut.

8. Viejäosapuoli toimittaa tuojaosapuolen pyynnöstä kattavan selvityksen ja tämän artiklan soveltamisalaan kuuluvia määrittäviä ja päätöksiä tukevat tiedot. Kyseisten menettelyjen aikana osapuolet pyrkivät välttämään tarpeettomia kaupan häiriöitä.

Eläimet, eläintuotteet ja eläimistä saatavat sivutuotteet

9. Osapuolet tunnustavat vyöhykkeisiin jakamisen periaatteen ja sopivat soveltavansa sitä kaupassaan. Osapuolet tunnustavat myös WOA:n vahvistaman virallisen eläinterveystilanteen.

10. Tuojaosapuolen on lähtökohtaisesti käytettävä viejäosapuolen eläinterveystilanteen määrittämisen pohjana viejäosapuolen toimittamia todisteita terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevan sopimuksen, WOA:n maaeläinten terveyttä koskevan säännösten ja WOA:n vesieläinten terveyttä koskevan säännösten mukaisesti.

Commented [LK76]: IATE

Commented [LK77]: IATE

11. Tuojaosapuoli arvioi viejäosapuolelta mahdollisesti saadut lisätiedot ilman aiheutonta viivytystä ja lähtökohtaisesti 90 päivän kuluessa niiden vastaanottamisesta. Tuojaosapuoli voi pyytää viejäosapuolelta lupaa paikalla tehtävään tarkastukseen, ja sen on suoritettava mahdolliset tarkastukset 6.11 artiklassa vahvistettujen periaatteiden mukaisesti ja 90 päivän kuluessa siitä, kun viejäosapuoli on vastaanottanut tarkastuspyynnön, elleivät-jolleivat osapuolet toisin sovi.

12. Osapuolet tunnustavat lokeroinnin käsitteen ja sopivat lokerointiin liittyvästä yhteistyöstä.

Kasvit ja kasvituotteet

13. Osapuolet tunnustavat kasvintuhoojista vapaiden alueiden, kasvintuhoojista vapaiden tuotantopaikkojen, kasvintuhoojista vapaiden tuotantotilojen ja alueiden, joilla esiintyy vain vähän kasvintuhoojia, käsitteet sellaisina kuin ne on määritelty asiaa koskevissa IPPC:n kansainvälisissä kasvinsuojelutoimenpidestandeissa, jäljempänä 'ISPM', keinona suojella kasvien elämää tai terveyttä ja helpottaa kauppaa ja sopivat soveltavansa niitä keskinäisessä tavarakaupassaan.
14. Hyväksyessään tai ylläpitäessään kasvinsuojelutoimia tuojaosapuoli ottaa viejäosapuolen pyynnöstä huomioon ne kasvintuhoojista vapaat alueet, kasvintuhoojista vapaat tuotantopaikat, kasvintuhoojista vapaat tuotantotilat ja alueet, joilla esiintyy vain vähän kasvintuhoojia, jotka viejäosapuoli on vahvistanut asiaa koskevien kansainvälisten standardien, ohjeiden ja suositusten mukaisesti.
15. Viejäosapuoli yksilöi kasvintuhoojista vapaat alueet, kasvintuhoojista vapaat tuotantopaikat, kasvintuhoojista vapaat tuotantotilat tai alueet, joilla esiintyy vain vähän kasvintuhoojia, ja toimittaa asiaa koskevat tiedot toiselle osapuolelle. Pyydettyessä viejäosapuoli antaa kattavan selvityksen ja [taustatiedot joko](#) asiaankuuluvan ISPM:n mukaisesti tai tarvittaessa muulla tavoin.
16. Tuojaosapuolen on periaatteessa käytettävä viejäosapuolen tai sen osien kasvinterveystilannetta koskevan määrittelyn pohjana viejäosapuolen toimittamia tietoja terveys- ja kasvinsuojelusopimuksen ja asiaankuuluvan ISPM:n mukaisesti, sanotun kuitenkin rajoittamatta 6.16 artiklan soveltamista.

17. Tuojaosapuoli arvioi viejäosapuolelta mahdollisesti saadut lisätiedot ilman aiheetonta viivytystä ja lähtökohtaisesti 90 päivän kuluessa niiden vastaanottamisesta. Tuojaosapuoli voi pyytää viejäosapuolelta lupaa paikalla tehtävään tarkastukseen, ja sen on suoritettava mahdolliset tarkastukset 6.11 artiklassa vahvistettujen periaatteiden mukaisesti ja kuuden kuukauden kuluessa viejäosapuolta koskevan tarkastuspyynnön esittämisestä, ~~elleivät-jolleivat~~ osapuolet toisin sovi. Jos osapuolet sopivat muusta ajanjaksosta, niiden on otettava huomioon kasvintuhoojan ja asianomaisen viljelykasvin biologia.

6.9 ARTIKLA

Läpinäkyvyys

1. Osapuolet tunnustavat, että niiden on tärkeä jakaa jatkuvasti tietoja omista terveys- ja kasvinsuojelutoimistaan ja antaa toiselle osapuolelle mahdollisuus esittää huomautuksia niiden ehdottamista terveys- ja kasvinsuojelutoimista.
2. Tämän artiklan täytäntöönpanossa osapuolet ottavat huomioon terveys- ja kasvinsuojelutoimia käsittelevän WTO:n komitean aihetta koskevat ohjeet sekä kansainväliset standardit, ohjeet ja suositukset.

3. Jos kiireellisiä ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden suojeluun liittyviä ongelmia ei ilmene tai uhkaa ilmetä eikä toimi ole luonteeltaan kauppaa helpottava, osapuolen on ilmoitettava toiselle osapuolelle osapuolten kauppaa mahdollisesti vaikuttavasta ehdotetusta terveys- tai kasvinsuojelutoimesta ja annettava toiselle osapuolelle lähtökohtaisesti vähintään 60 päivää aikaa ilmoituksen antamisesta esittää kirjallisia huomautuksia. Jos se on mahdollista ja tarkoituksenmukaista, ilmoittavan osapuolen olisi annettava yli 60 päivää aikaa esittää huomautuksia ja otettava huomioon toisen osapuolen esittämät kohtuulliset pyynnot pidentää huomautusten esittämisen määräaikaa. Osapuoli vastaa pyynnöstä toisen osapuolen kirjallisiin huomautuksiin asianmukaisella tavalla.

4. Osapuolet

- a) pyrkivät kauppaa sovellettavia terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevaan läpinäkyvyyteen;
- b) tehostavat vastavuoroisesti osapuolten terveys- ja kasvinsuojelutoimien ja niiden soveltamisen tuntemusta; ja
- c) vaihtavat tietoja terveys- ja kasvinsuojelutoimien kehittämiseen ja soveltamiseen liittyvistä kysymyksistä, jotta voidaan minimoida niiden kielteiset vaikutukset osapuolten väliseen kauppaa.

5. Kukin osapuoli toimittaa toisen osapuolen pyynnöstä ja lähtökohtaisesti 15 päivän kuluessa pyynnön vastaanottamisesta tiedot seuraavista:

- a) tiettyjen tuotteiden tuontiin sovellettavat tuontiedellytykset; ja
- b) tiettyjen tuotteiden hyväksyntää koskevien hakemusten käsittelyn edistyminen.

6. Edellä 4 kohdan c alakohdassa ja 5 kohdassa tarkoitetut tiedot katsotaan toimitetuiksi, kun ne on asetettu saataville WTO:lle sen sääntöjen ja menettelyjen mukaisesti annetulla ilmoituksella tai kun edellä tarkoitetut tiedot on asetettu maksutta saataville kyseisen osapuolen julkiselle ja viralliselle verkkosivustolle.

7. Osapuolen on pyynnöstä toimitettava toiselle osapuolelle merkitykselliset tiedot, jotka se on ottanut huomioon ehdotetun toimen suunnittelussa, tarpeen mukaan ja siinä määrin kuin tiedot toimittavan osapuolen luottamuksellisuutta ja yksityisyyttä koskevat vaatimukset sen sallivat.

8. Osapuoli voi pyytää toista osapuolta keskustelemaan, jos se on tarkoituksenmukaista ja mahdollista, ehdotettuun terveys- tai kasvinsuojelutoimeen liittyvistä kauppaa koskevista huolenaiheista ja siitä, onko käytettävissä vaihtoehtoisia, huomattavasti vähemmän kauppaa rajoittavia lähestymistapoja, joilla kyseisen toimen tavoite voitaisiin saavuttaa.

9. Kukin osapuoli julkaisee, mieluiten sähköisesti, ilmoitukset terveys- tai kasvinsuojelutoimista virallisessa lehdessä tai verkkosivustolla.

10. Kukin osapuoli varmistaa, että terveys- tai kasvinsuojelutoimen tekstissä tai ilmoituksessa mainitaan toimen voimaantulopäivä ja oikeusperusta.

11. Viejäosapuoli ilmoittaa tuojaosapuolelle hyvissä ajoin ja asianmukaisella tavalla

- a) nykyiseen kauppaan liittyvistä merkittävistä terveys- tai kasvinsuojeluriskeistä;
- b) kiireellisistä tilanteista, joissa eläin- tai kasvinterveystilanteen muuttuminen viejäosapuolen alueella voi vaikuttaa nykyiseen kauppaan;
- c) kasvintuhooja- tai tautitilanteen merkittävistä muutoksista, kuten kasvintuhoojien tai tautien esiintymisestä ja kehittymisestä, mukaan lukien alueellistamista koskevien päätösten soveltaminen; ja
- d) elintarvikkeiden turvallisuuteen tai kasvintuhoojien tai tautien hallintaan, valvontaan tai hävittämiseen liittyvissä politiikoissa tai käytännöissä tapahtuneista merkittävistä muutoksista, jotka voivat vaikuttaa nykyiseen kauppaan.

12. Jos se on mahdollista ja tarkoituksenmukaista, osapuolen olisi varattava yli kuusi kuukautta aikaa osapuolten väliseen kauppaan mahdollisesti vaikuttavan terveys- tai kasvinsuojelutoimen julkaisemispäivän ja voimaantulopäivän välille, paitsi jos toimen tarkoituksena on puuttua kiireelliseen ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden suojeluun liittyvään ongelmaan tai toimi on luonteeltaan kauppaa helpottava.

13. Osapuoli toimittaa toiselle osapuolelle tämän pyynnöstä tiedot kaikista terveys- tai kasvinsuojelutoimista, jotka liittyvät tuotteen tuontiin sen alueelle.

6.10 ARTIKLA

Commented [JJ78]: Jatka tästä

Kaupan helpottaminen

Hyväksymismenettelyt

1. Osapuolet tunnustavat, että kullakin osapuolella on oikeus kehittää ja soveltaa hyväksymismenettelyjä, joilla varmistetaan tuojaosapuolen asianmukaisen terveys- ja kasvinsuojelun tason saavuttaminen ja minimoidaan kauppaan kohdistuvat kielteiset vaikutukset.
2. Kukin osapuoli varmistaa, että kaikki eläinten ja kasvien terveyttä koskevat hyväksymismenettelyt, jotka vaikuttavat osapuolten väliseen kauppaan,
 - a) aloitetaan ja saatetaan päätökseen ilman aiheetonta viivytystä; ja
 - b) toteutetaan tavalla, josta ei aiheudu toisen osapuolen mielivaltaista tai perusteetonta syrjintää.
3. Kukin osapuoli pyrkii varmistamaan, että toisen osapuolen alueelle vietävät tuotteet **yltävät saavuttavat tuojaosapuolen asianmukaiselle** terveys- ja kasvinsuojelun **tasolle**. Tätä varten viejäosapuoli ottaa käyttöön ja toteuttaa asianmukaiset valvontatoimenpiteet, mukaan lukien tarvittaessa riskiperusteiset paikalla tehtävät tarkastukset. Tuojaosapuoli voi edellyttää, että viejäosapuolen asianomainen toimivaltainen viranomainen osoittaa objektiivisesti tuojaosapuolta tyydyttävällä tavalla, että sen tuontivaatimukset täyttyvät.

Commented [LK79]: REL2

4. Jos tuojaosapuoli vaatii tuotteen hyväksymistä ennen tuontia, kyseisen osapuolen on viejäosapuolen pyynnöstä asetettava viipymättä saataville tiedot terveys- ja kasvinsuojelualan tuontimenettelyistä. Tuojaosapuoli varmistaa erityisesti, että

- a) kunkin menettelyn tavanomainen käsittelyaika julkaistaan tai ennakoitu käsittelyaika ilmoitetaan viejäosapuolelle tämän pyynnöstä;
- b) tuojaosapuolen toimivaltainen viranomainen tutkii hakemuksen saatuaan viipymättä asiakirjojen kattavuuden ja ilmoittaa viejäosapuolelle täsmällisesti ja kattavasti kaikista puuttuvista seikoista;
- c) tuojaosapuolen toimivaltainen viranomainen toimittaa menettelyn tulokset mahdollisimman pian viejäosapuolelle täsmällisesti ja kattavasti, jotta voidaan tarvittaessa toteuttaa korjaavia toimenpiteitä;
- d) tuojaosapuolen toimivaltainen viranomainen jatkaa menettelyä siinä määrin kuin se on käytännössä mahdollista, vaikka hakemuksesta puuttuisi osia, jos viejäosapuoli sitä pyytää; ja
- e) tuojaosapuolen toimivaltainen viranomainen ilmoittaa pyynnöstä viejäosapuolelle, missä vaiheessa menettely on, ja antaa selityksen mahdollisista viivästyksistä.

5. Jos osapuoli edellyttää hyväksymismenettelyä varten riskinarviointia, kyseisen osapuolen on tavanomaisissa olosuhteissa viipymättä ja lähtökohtaisesti yhden vuoden kuluessa tuotteen vientiä varten tarvittavien tietojen vastaanottamisesta asetettava kyseinen riskinarviointi saataville.
6. Kukin osapuoli pyrkii soveltamaan hyväksymismenettelyjensä kaikkiin vaiheisiin kohtuullisia määräaikoja ja aloittaa nämä menettelyt viipymättä saatuaan hakemuksen toiselta osapuolelta.
7. Kukin osapuoli välttää tarpeettomia päällekkäisyyksiä ja hallinnollisia rasitteita seuraavien osalta:
- a) kaikki asiakirjat, tiedot tai toimet, joita se edellyttää hakijalta osana hyväksymismenettelyjään; ja
 - b) kaikki tiedot, joita osapuoli arvioi osana hyväksymismenettelyjä.
8. Kukin osapuoli julkistaa viipymättä kaikki muutokset vaadittuihin hyväksymismenettelyihinsä tai niihin liittyviin vaatimuksiin. Muutoin kuin asianmukaisesti perustelluissa osapuolen suojelun tasoon liittyvissä tilanteissa kukin osapuoli tarjoaa hyväksymismenettelyihinsä tai niitä koskeviin vaatimuksiin tehtyjen muutosten julkaisemisen ja niiden voimaantulon välisen siirtymäkauden, jotta toinen osapuoli voi tutustua ja sopeutua tällaisiin muutoksiin. Kukin osapuoli pyrkii ottamaan ennen muutosten julkaisemista toimitetut hakemukset huomioon eikä pitkitä niiden hyväksymisprosessia. Jos hyväksymismenettelyjen muutos vähentää rasitteita, voimaantulo ei saa viivästyä tarpeettomasti.

9. Osapuolen pyynnöstä toisen osapuolen on toimitettava sille hyvissä ajoin tiedot siitä, missä vaiheessa hyväksymismenettely on.

Kasvien terveyteen liittyvät erityisedellytykset

10. IPPC:n puitteissa hyväksytyjen sovellettavien standardien mukaisesti kukin osapuoli tarjoaa riittävästi tietoa kasvintuhoojatilanteestaan, mukaan lukien seuranta, hävittämistä ja leviämisen estämistä koskevat ohjelmat ja niistä saadut tulokset, jotta voidaan tukea kasvintuhoojien luokittelua ja perustella kasvinsuojeluun liittyvät tuontitoimenpiteet.

11. Kukin osapuoli pyrkii laatimaan luettelon säännellyistä kasvintuhoojista sellaisten tuotteiden osalta, joihin liittyy kasvien terveyttä koskeva huolenaihe, ja saattamaan sen ajan tasalle. Luettelon on sisällettävä

- a) karanteenituhoojat, joita ei esiinny sen alueen missään osassa;
- b) karanteenituhoojat, joita esiintyy mutta jotka eivät ole laajalle levinneitä ja jotka ovat virallisessa valvonnassa; ja
- c) säänneltyt muut kuin karanteenituhoojat.

12. Kukin osapuoli rajoittaa sellaisia kasveja tai kasvituotteita, joihin liittyy kasvien terveyttä koskeva huolenaihe, koskevat tuontivaatimukset toimenpiteisiin, joilla varmistetaan säänneltyjen kasvintuhoojien poissaolo. Tällaisia tuontivaatimuksia sovelletaan viejäosapuolen koko alueeseen ottaen huomioon alueelliset olosuhteet.

13. Sellaisten tuotteiden lähetykset, joihin sovelletaan kasvinsuojelutoimia, hyväksytään viejäosapuolen antamien riittävien takeiden perusteella ilman ennakkotarkastusohjelmia. Tuojaosapuoli voi järjestelmälähtöisen lähestymistavan perusteella siirtää tuotteiden kauppaan liittyvät toiminnot viejäosapuolen toimivaltaiselle viranomaiselle.

14. Osapuolet toteuttavat ainoastaan teknisesti perusteltuja kasvinsuojelutoimia, jotka ovat kyseiseen kasvintuhoojariskiin nähden johdonmukaisia ja käytettävissä olevista toimista vähiten rajoittavia.

15. Osapuolet ottavat 10–14 kohdan täytäntöönpanossa huomioon asiaankuuluvan ISPM:n.

Erityiset tuontia koskevat terveys- ja kasvinsuojeluvaatimukset

16. Jos tuojaosapuolen asianmukaisen suojelun tason saavuttamiseksi on käytettävissä useita terveys- tai kasvinsuojelutoimia, osapuolet aloittavat viejäosapuolen pyynnöstä teknisen vuoropuhelun, jolla pyritään välttämään tarpeettomat kaupan häiriöt ja valitsemaan käytännöllisin ratkaisu.

6.11 ARTIKLA

Auditoinnit

1. Voidakseen määrittää, kykeneekö viejäosapuoli antamaan vaaditut takeet ja noudattamaan tuojaosapuolen terveys- ja kasvinsuojelutoimia, ja jollei tämän artiklan määräyksistä muuta johdu, tuojaosapuolella on oikeus auditoida viejäosapuolen toimivaltaiset viranomaiset ja niihin liittyvät tai niiden käyttämät tarkastusjärjestelmät.
2. Tuojaosapuoli voi päättää, että auditointi on tarpeen yhtenä keinona arvioida viejäosapuolen virallisia tarkastus- ja sertifiointijärjestelmiä. Tällaisessa auditoinnissa noudatetaan järjestelmätarkastukseen perustuvaa lähestymistapaa, jossa tarkastellaan järjestelmän menettelyistä, asiakirjoista tai rekistereistä poimittua otosta, ja tarvittaessa tehdään tarkastuksia paikan päällä auditoinnin kohteena olevissa tiloissa.
3. Auditoinneissa keskitytään ensisijaisesti arvioimaan virallisten tarkastus- ja sertifiointijärjestelmien tehokkuutta sekä viejäosapuolen valmiuksia noudattaa tuontia koskevia terveys- ja kasvinsuojeluvaatimuksia ja niihin liittyviä valvontatoimenpiteitä sen sijaan, että arvioitaisiin tiettyjä laitoksia tai tiloja, ja tavoitteena on määrittää, kykenevätkö viejäosapuolen toimivaltaiset viranomaiset huolehtimaan valvonnasta ja ylläpitämään sitä sekä antamaan vaaditut takeet tuojaosapuolelle.

4. Auditointia tehdessään tuojaosapuoli ottaa huomioon terveys- ja kasvinsuojelutoimia käsittelevän WTO:n komitean aiheita koskevat ohjeet ja toimii asiaa koskevien kansainvälisten standardien, ohjeiden ja suositusten mukaisesti.
5. Tuojaosapuoli määrittää auditointien luonteen ja tiheyden ottaen huomioon tuotteeseen liittyvät riskit, aiempien tuontitarkastusten tulokset ja muut saatavilla olevat tiedot, kuten viejäosapuolen toimivaltaisen viranomaisen suorittamat auditoinnit ja tarkastukset.
6. Kukin osapuoli pyrkii vähentämään auditointien tiheyttä ja määrää. Jos tuojaosapuoli katsoo tarpeelliseksi suorittaa auditoinnin yhtenä keinona arvioida viejäosapuolen virallisia tarkastus- ja sertifiointijärjestelmiä sekä viejäosapuolen kykyä noudattaa tuontia koskevia terveys- ja kasvinsuojeluvaatimuksia ja niihin liittyviä valvontatoimenpiteitä, sovelletaan seuraavaa:
- a) tiettyä tuotetta koskevan ensimmäisen vientipyynnön yhteydessä tuojaosapuoli tekee viejäosapuolta koskevan auditoinnin, johon valitaan edustava otos; ja
 - b) hyväksymismenettelyn nopeuttamiseksi silloin, kun kyse on samaa tuotetta koskevista myöhemmistä vientipyynnöistä, tuojaosapuoli suorittaa tällaisen auditoinnin ainoastaan asianmukaisesti perustelluissa tapauksissa. Jos tuojaosapuoli suorittaa auditoinnin, sen on perusteltava se viejäosapuolelle.

7. Tuojaosapuolen ja viejäosapuolen toimivaltaisten viranomaisten on ennen auditointia keskusteltava seuraavista seikoista ja vahvistettava ne auditointisuunnitelmassa:

- a) auditoinnin syyt, tavoitteet ja laajuus;
- b) viejäosapuolen auditoinnissa käytettävät kriteerit tai vaatimukset; ja
- c) auditoinnin eteneminen ja toteutusmenettelyt.

~~Jolleivät~~ Jolleivät osapuolet toisin sovi, tuojaosapuolen on toimitettava viejäosapuolelle auditointisuunnitelma viimeistään 30 päivää ennen auditointia.

8. Tuojaosapuoli toimittaa viejäosapuolelle auditoinnin tulokset kirjallisesti auditointiraportissa, jossa esitetään havainnot, päätelmät ja suositukset.

9. Tuojaosapuoli toimittaa auditointiraportin luonnoksen viejäosapuolelle lähtökohtaisesti 30 työpäivän kuluessa auditoinnin loppuun saattamisesta.

10. Tuojaosapuoli tarjoaa viejäosapuolelle tilaisuuden esittää huomautuksia auditoinnissa tehdyistä havainnoista. Tuojaosapuoli voi ottaa tällaiset huomautukset huomioon ennen kuin se tekee päätelmänsä ja toteuttaa toimia. Tuojaosapuoli toimittaa viejäosapuolelle kirjallisen loppuraportin lähtökohtaisesti kahden kuukauden kuluessa kyseisten huomautusten vastaanottamispäivästä.

11. Viejäosapuoli ilmoittaa tuojaosapuolelle korjaavista toimenpiteistä, joita se on toteuttanut tuojaosapuolen havaintojen ja päätelmien perusteella.

12. Kukin osapuoli varmistaa, että käytössä on menettelyt, joilla estetään viejäosapuolen toimivaltaisten viranomaisten auditoinnin aikana saatujen luottamuksellisten tietojen paljastuminen, mukaan lukien menettelyt, joilla poistetaan luottamukselliset tiedot lopullisesta auditointiraportista ennen kuin se asetetaan julkisesti saataville.

13. Auditointien seurauksena toteutettavien toimenpiteiden on oltava oikeassa suhteessa todettuihin riskeihin, eivätkä ne saa rajoittaa kauppaa enempää kuin on tarpeen tuojaosapuolen asianmukaisen terveys- ja kasvinsuojelun tason saavuttamiseksi. Tilanteesta neuvotellaan osapuolen pyytäessä 6.19 artiklan mukaisesti. Osapuolet ottavat huomioon kaikki tällaisten neuvottelujen yhteydessä toimitetut tiedot.

14. Kukin osapuoli vastaa tällaiseen auditointiin liittyvistä omista kustannuksistaan.

6.12 ARTIKLA

Tuontitarkastukset

1. Kukin osapuoli varmistaa, että sen tuontitarkastukset kohdennetaan riskiperusteisesti, että ne suoritetaan ilman aiheetonta viivytystä ja että niitä sovelletaan oikeasuhteisella ja syrjimättömällä tavalla.

2. Kukin osapuoli varmistaa, että toisen osapuolen alueelle vietävät tuotteet täyttävät tuojaosapuolen terveys- ja kasvinsuojeluvaatimukset.
3. Kukin osapuoli antaa pyynnöstä toisen osapuolen käyttöön tiedot tuontimenettelyistään, mukaan lukien terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevien tuontitarkastusten tiheys ja tekijät, joiden se katsoo määrittävän tuontiin liittyviä riskejä.
4. Jos tuontitarkastuksessa ilmenee, että tuote ei ole sovellettavien tuontivaatimusten mukainen, tuojaosapuoli
 - a) käyttää toimiensa perustana riskinarviointia ja varmistaa, että toimi ei rajoita kauppaa enempää kuin on tarpeen sen asianmukaisen terveys- ja kasvinsuojelun tason saavuttamiseksi;
 - b) ilmoittaa tuojalle tai tämän edustajalle vaatimustenvastaisuuden syyt, toimen oikeusperustan ja tarvittaessa kyseisen lähetyksen hävittämispaikan; ja
 - c) antaa tuojalle tai sen edustajalle mahdollisuuden antaa lisätietoja, jotka auttavat kyseistä osapuolta päätöksenteossa.

5. Jos osapuoli kieltää toisen osapuolen tavaran tuonnin tai rajoittaa sitä tuontitarkastuksen kielteisen tuloksen perusteella, tuojaosapuolen on viejäosapuolen toimivaltaisen viranomaisen tai lähetyksestä vastaavan toimijan pyynnöstä oman lainsäädäntönsä mukaisesti ilmoitettava kirjallisesti tavanomaisten kanavien kautta kiellon tai rajoituksen syy, toimen oikeusperusta tai lupa sekä tarvittaessa tiedot kyseisen lähetyksen hävittämisaikasta.²⁷
6. Jos hylätyn lähetyksen mukana on terveys- tai kasvinterveystodistus, tuojaosapuoli ilmoittaa asiasta viejäosapuolen toimivaltaiselle viranomaiselle ja toimittaa kaikki asianmukaiset tiedot, mukaan lukien toimen oikeusperusta, yksityiskohtaiset laboratoriotulokset ja menetelmät. Tuojaosapuoli säilyttää fyysiset ja sähköiset asiakirjat, jotka koskevat testinäytteen tunnistamista, keräämistä, näytteenottoa, kuljetusta ja varastointia sekä testinäytteen analysointiin käytettyjä menetelmiä. Lisäksi tuojaosapuoli ilmoittaa tuojalle tai sen edustajalle kyseisen lähetyksen hävittämisestä. Kun kyseessä on kasvintuhoojalöydös, ilmoituksessa on mainittava kasvintuhoojan laji aina, kun se on mahdollista.
7. Jos tuojaosapuoli toteaa, että terveys- tai kasvinsuojelutoimen noudattamatta jättäminen on merkittävää, jatkuvaa tai toistuvaa, tuojaosapuoli ilmoittaa tästä viejäosapuolelle.

²⁷ Selkeyden vuoksi todetaan, että mikään tässä artiklassa ei estä tuojaosapuolta hävittämästä lähetystä, jossa todetaan olevan tarttuva taudinaiheuttaja tai kasvintuhooja, joka voi, jos kiireellisiä toimia ei toteuteta, levitä ja aiheuttaa vahinkoa ihmisten, eläinten tai kasvien elämälle tai terveydelle kyseisen osapuolen alueella.

8. Sen estämättä, mitä 6 kohdassa määrätään, tuojaosapuoli toimittaa pyynnöstä viejäosapuolelle saatavilla olevat tiedot viejäosapuolen tavaroista, joiden on todettu olevan tuojaosapuolen terveys- tai kasvinsuojelutoimien vastaisia.

9. Terveys- tai kasvinsuojelutoimien noudattamisen tarkastamiseen ja varmistamiseen liittyvistä menettelyistä perittävät maksut eivät saa olla suurempia kuin kyseisen palvelun todelliset kustannukset.

6.13 ARTIKLA

Todistukset

1. Jos osapuoli vaatii tavaran tuontia varten terveys- tai kasvinterveystodistuksen, tällaisen todistuksen on perustuttava Codexin, IPPC:n ja WOAH:n kansainvälisiin standardeihin.

2. Kukin osapuoli varmistaa, että sen todistukset, mukaan lukien mahdolliset vakuutukset, laaditaan siten, ettei osapuolten väliselle kaupalle aiheuteta tarpeetonta rasitetta.

3. Tuojaosapuoli toimittaa pyynnöstä viipymättä toiselle osapuolelle tiedot tiettyä tuotetta varten vaadittavista todistuksista.

4. Osapuolet lujittavat todistusmallien kehittämiseen liittyvää yhteistyötään vähentääkseen hallinnollista rasitetta ja helpottaakseen toistensa markkinoille pääsyä.

5. Osapuolet edistävät sähköisten todistusten ja muun niiden välistä kauppaa helpottavan tekniikan käyttöä.

6. Kukin osapuoli hyväksyy alkuperäisten todistusten vaihtamisen joko paperiasiakirjoihin perustuvan järjestelmän tai sellaisen suojatun sähköisen tiedonsiirtojärjestelmän avulla, joka tarjoaa vastaavan todistustakuun. Viejäosapuoli voi toimittaa viralliset todistukset sähköisessä muodossa, jos tuojaosapuoli katsoo niiden tarjoavan vastaavat turvallisuustakeet, mukaan lukien digitaaliset allekirjoitukset ja takeet asiakirjan aitoudesta.

6.14 ARTIKLA

Terveys- ja kasvinsuojelutoimien soveltaminen

1. Kukin osapuoli soveltaa terveys- tai kasvinsuojelutoimiaan toisen osapuolen alueeseen, sanotun kuitenkin rajoittamatta 6.8 artiklan soveltamista.

2. Mielivaltaisen tai perusteettoman syrjinnän välttämiseksi samoja tuontivaatimuksia sovelletaan sellaiseen viejäosapuolen alueeseen, jolla vallitsevat samanlaiset tai samankaltaiset terveys- tai kasvinsuojeluolosuhteet.

3. Tiettyä tuotetta koskevan ensimmäisen vientipyynnön yhteydessä tuojasapuoli aloittaa viipymättä toisen osapuolen tai, tapauksen mukaan, jonkin Euroopan unionin jäsenvaltion tai jäsenvaltioiden ryhmän hakemuksen hyväksymismenettelyyn. Hyväksymismenettelyssä noudatetaan 6.10 artiklassa määrättyä menettelyä, ja jos hakemus koskee sellaisten Euroopan unionin jäsenvaltioiden ryhmää, joissa vallitsevat samanlaiset tai samankaltaiset terveys- tai kasvinsuojeluolosuhteet, se ei saa kestää kauempaa kuin yhden Euroopan unionin jäsenvaltion hakemuksen hyväksymismenettely.

4. Samaa tuotetta koskevan myöhemmän vientipyynnön tapauksessa tuojasapuoli hyväksyy hakemuksen viimeistään kuuden kuukauden kuluttua pyynnön vastaanottamisesta, lukuun ottamatta asianmukaisesti perusteltuja tapauksia. Tietopyynnot on rajattava siihen, mikä on tarpeen, ja tiedot, jotka ovat tuojasapuolen saatavilla jo ennestään, kuten tiedot viejäosapuolen lainsäädäntökehyksestä ja aiemmista auditointiraporteista, on otettava huomioon.

6.15 ARTIKLA

Tarpeettomien valvontatoimenpiteiden poistaminen

1. Osapuolet tunnustavat, että viejäosapuoli on vastuussa sen varmistamisesta, että vientiä varten hyväksytyt laitokset, tilat ja tuotteet täyttävät tuojasapuolen sovellettavat terveysvaatimukset.

2. Jos tuojaosapuoli pitää yllä luetteloa tietyn tavaran tuontia varten hyväksytyistä laitoksista tai tiloista, se hyväksyy viejäosapuolen pyynnöstä, johon on liitetty asianmukaiset takeet, viejäosapuolen alueella sijaitsevan laitoksen tai tilan ilman ennakkotarkastusta seuraavin edellytyksin ja menettelyin:

- a) tuojaosapuoli on sallinut kyseisen tavaran tuonnin viejäosapuolen toimivaltaisten viranomaisten soveltaman eläinten terveyttä ja elintarvikkeiden turvallisuutta koskevan valvontajärjestelmän arvioinnin perusteella;
- b) viejäosapuolen toimivaltainen viranomainen on hyväksynyt kyseisen laitoksen tai tilan;
- c) viejäosapuolen toimivaltaisella viranomaisella on oikeus keskeyttää tai peruuttaa kyseisen laitoksen tai tilan hyväksyntä; ja
- d) viejäosapuoli on toimittanut tuojaosapuolen pyytämät olennaiset tiedot.

3. Tuojaosapuoli sisällyttää laitokset tai tilat hyväksytyjen laitosten tai tilojen luetteloon lähtökohtaisesti 45 päivän kuluessa viejäosapuolen pyynnön vastaanottamispäivästä. Luettelo on asetettava julkisesti saataville.

4. Tuojaosapuolella on oikeus auditoida viejäosapuolen valvontajärjestelmä vientihyväksynnän antamisen jälkeen. Kyseisiin auditointeihin voi sisältyä paikalla tehtävä tarkastus edustavalle määrälle sellaisia laitoksia tai tiloja, jotka sisältyvät hyväksytyjen laitosten tai tilojen luetteloon, tai laitoksille tai tiloille, joille viejäosapuoli on pyytänyt hyväksyntää. Jos tuojaosapuoli havaitsee auditoinnin tuloksena vakavia toistuvia noudattamatta jättämisistä, tuojaosapuoli voi keskeyttää viejäosapuolen toimivaltaisen viranomaisen valvontajärjestelmän tunnustamisen.
5. Tuojaosapuoli voi asianmukaisesti perustelluissa olosuhteissa evätä hyväksynnän sellaisilta laitoksilta tai tiloilta, joiden ei katsota täyttävän sen vaatimuksia. Tällaisessa tapauksessa tuojaosapuoli ilmoittaa viejäosapuolelle, jos se kieltäytyy hyväksymästä laitoksia tai tiloja ja perustelee kieltäytymisensä.
6. Tuojaosapuoli voi tehdä 6.11 artiklan mukaisesti auditointeja osana hyväksymismenettelyä. Tällaiset auditoinnit rajoittuvat laitoksen tai tilan hyväksymisestä vastaavan toimivaltaisen viranomaisen rakenteeseen, organisaatioon ja vastuualueisiin sekä tuojaosapuolen vaatimusten noudattamista koskeviin terveystakeisiin. Kyseisiin auditointeihin voi sisältyä paikalla tehtävä tarkastus edustavalle määrälle sellaisia laitoksia tai tiloja, jotka sisältyvät hyväksytyjen laitosten tai tilojen luetteloon, tai laitoksille tai tiloille, joille viejäosapuoli on pyytänyt hyväksyntää.
7. Tuojaosapuoli voi muuttaa laitosten tai tilojen luetteloa tällaisten auditointien tulosten perusteella.
8. Tätä artiklaa ei sovelleta kasveihin ja kasvituotteisiin liittyviin toimenpiteisiin.

6.16 ARTIKLA

Kiireelliset toimenpiteet

1. Tuojaosapuoli voi vakavista syistä toteuttaa väliaikaisesti ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden suojelemiseksi tarvittavia kiireellisiä toimenpiteitä.
2. Kiireellisen toimenpiteen toteuttavan osapuolen on viipymättä ilmoitettava kyseisestä toimenpiteestä kirjallisesti toiselle osapuolelle. Kiireellisen toimenpiteen toteuttavan osapuolen on otettava huomioon kaikki toisen osapuolen toimittamat tiedot.
3. Kiireellisen toimenpiteen toteuttavan osapuolen on tarkasteltava toimenpiteen perusteita lähtökohtaisesti kuuden kuukauden kuluessa sen käyttöönotosta edellyttäen, että tarvittavat tiedot ovat saatavilla, ja ilmoitettava pyynnöstä toiselle osapuolelle uudelleentarkastelun tuloksista. Osapuoli ei saa pitää kiireellistä toimenpidettä voimassa, ellei kiireellinen ongelma tai uhka jatku. Jos osapuoli pitää kiireellisen toimenpiteen voimassa, kyseistä toimenpidettä olisi tarkasteltava uudelleen säännöllisin väliajoin.
4. Osapuolen, joka toteuttaa kiireellisen toimenpiteen, on tarpeettomien kaupan häiriöiden välttämiseksi ratkaistava tilanne osapuolten välillä kuljetuksessa olevien lähetysten osalta sopivimmalla ja kohtuullisimmalla tavalla ja otettava tässä huomioon todettu riski.

6.17 ARTIKLA

Yhteistyö

1. Osapuolet tarkastelevat tämän luvun mukaisesti vaihtoehtoja osapuolten välisen yhteistyön ja tietojenvaihdon lisäämiseksi yhteistä etua koskevissa terveys- ja kasvinsuojelukysymyksissä. Näihin vaihtoehtoihin voi sisältyä kaupan helpottamista koskevia aloitteita.
2. Osapuolet tekevät yhteistyötä helpottaakseen tämän luvun täytäntöönpanoa ja voivat yhdessä kartoittaa terveys- ja kasvinsuojeluasioita koskevia aloitteita, joilla pyritään poistamaan tarpeettomia osapuolten välisen kaupan esteitä.
3. Osapuolet voivat edistää yhteistyötä kaikilla monenvälisillä foorumeilla, erityisesti asiaankuuluvien kansainvälisten standardointielinten kanssa.

6.18 ARTIKLA

Tietojenvaihto

Osapuoli voi pyytää toiselta osapuolelta tietoja tämän luvun soveltamisalaan kuuluvista asioista, sanotun kuitenkaan rajoittamatta tämän luvun muiden määräysten soveltamista. Pyynnön vastaanottanut osapuoli pyrkii omien luottamuksellisuutta ja yksityisyyttä koskevien vaatimustensa mukaisesti toimittamaan saatavilla olevat tiedot pyynnön esittäneelle osapuolelle kohtuullisen ajan kuluessa ja mahdollisuuksien mukaan sähköisesti.

6.19 ARTIKLA

Neuvottelut

1. Kukin osapuoli voi pyytää neuvotteluja erityisistä terveys- ja kasvinsuojelutoimiin liittyvistä kauppaa koskevista huolenaiheista.
2. Osapuolet järjestävät tällaiset neuvottelut 30 päivän kuluessa pyynnön vastaanottamisesta, ~~jolleivät-jolleivat~~ osapuolet toisin sovi.
3. Osapuolet pyrkivät toimittamaan kaikki merkitykselliset tiedot, joita tarvitaan sellaisen yhdessä sovitun ratkaisun löytämiseksi, joka ei aiheuta tarpeettomia kaupan häiriöitä.

6.20 ARTIKLA

Yhteyspisteet

1. Kukin osapuoli nimeää yhteyspisteen tämän luvun täytäntöönpanoa varten ja ilmoittaa toiselle osapuolelle sen yhteystiedot, mukaan lukien tiedot vastuussa olevasta virkamiehestä.
2. Osapuolet ilmoittavat toisilleen viipymättä kaikista ~~näiden-kyseisten~~ yhteystietojen muutoksista.

6.21 ARTIKLA

Terveys- ja kasvinsuojelutoimien alakomitea

1. Edellä olevan 1.10 artiklan (Tämän sopimuksen III osan alakomiteat ja muut elimet) 1 kohdan e alakohdan mukaisesti perustettu terveys- ja kasvinsuojelutoimien alakomitea
 - a) tarjoaa foorumin, jolla parannetaan osapuolten ymmärrystä terveys- ja kasvinsuojelukysymyksistä, jotka liittyvät tämän luvun täytäntöönpanoon, mukaan lukien terveys- ja kasvinsuojelutoimiin liittyvät sääntelyprosessit;
 - b) seuraa tämän luvun täytäntöönpanoa ja käsittelee kaikkia tähän lukuun liittyviä asioita, mukaan lukien kaikki sen täytäntöönpanossa mahdollisesti esiin nousevat kysymykset;
 - c) tarjoaa foorumin, jolla voidaan keskustella terveys- ja kasvinsuojelutoimien soveltamiseen liittyvistä ongelmista, jotta voidaan saavuttaa yhteisesti hyväksyttävissä olevat ratkaisut ja käsitellä viipymättä kysymyksiä, jotka voivat aiheuttaa tarpeettomia esteitä osapuolten väliselle kaupalle;
 - d) vaihtaa terveys- ja kasvinsuojeluasioihin liittyviä tietoja, asiantuntemusta ja kokemuksia.
2. Terveys- ja kasvinsuojelutoimien alakomitea voi
 - a) yksilöidä sellaisia osa-alueita, joilla voitaisiin tehdä terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevaa yhteistyötä, johon voi sisältyä myös teknistä apua;

- b) edistää yhteistyötä terveys- ja kasvinsuojeluasioissa, joista keskustellaan monenvälisillä foorumeilla, kuten terveys- ja kasvinsuojelutoimia käsittelevässä WTO:n komiteassa ja kansainvälisissä standardointielimissä; ja
- c) perustaa tiettyjä terveys- ja kasvinsuojelukysymyksiä käsitteleviä työryhmiä, jotka koostuvat osapuolten asiantuntijatasen edustajista ja joihin voidaan myöhemmin vahvistettavien menettelyjen mukaisesti kutsua mukaan muita asiantuntijoita, myös kansalaisjärjestöistä.

7 LUKU

ELÄINTEN HYVINVOINTIA JA MIKROBILÄÄKERESISTENSSIÄ KOSKEVA YHTEISTYÖ

7.1 ARTIKLA

Tavoitteet

Tämän luvun tavoitteina on luoda puitteet vuoropuhelulle ja yhteistyölle, jotta voidaan parantaa eläinten suojelua ja hyvinvointia, päästä yhteisymmärrykseen eläinten hyvinvointia koskevista vaatimuksista ja tehostaa mikrobilääkeresistenssin kehittymisen torjuntaa.

7.2 ARTIKLA

Eläinten hyvinvointi

1. Osapuolet tunnustavat, että eläimet ovat tuntevia olentoja.
2. Osapuolet tunnustavat eläinten hyvinvointia koskevien Maailman eläintautijärjestön (WOAH) standardien arvon ja pyrkivät parantamaan niiden täytäntöönpanoa kunnioittaen samalla oikeuttaan määrittää tieteelliseen tietoon perustuvien toimenpiteidensä taso eläinten hyvinvointia koskevien WOAH:n standardien perusteella.

3. Osapuolet pyrkivät tekemään yhteistyötä kansainvälisillä foorumeilla edistääkseen eläinten hyvinvointia koskevien hyvien käytäntöjen kehittämistä ja täytäntöönpanoa. Osapuolet tunnustavat, että on tärkeää lisätä tutkimusyhteistyötä eläinten hyvinvoinnin alalla.

7.3 ARTIKLA

Mikrobilääkeresistenssi

1. Osapuolet tunnustavat, että mikrobilääkeresistenssi on vakava uhka ihmisten ja eläinten terveydelle. Mikrobilääkkeiden virheellinen käyttö eläintuotannossa, mukaan lukien käyttö muihin kuin hoitotarkoituksiin, voi edistää mikrobilääkeresistenssiä, josta voi aiheutua riski ihmisten ja eläinten terveydelle. Osapuolet tunnustavat, että uhan luonne edellyttää valtioiden rajat ylittävää yhteinen terveys -lähestymistapaa²⁸.

Commented [LK80]: IATE

2. Osapuolet tekevät yhteistyötä vähentääkseen mikrobilääkkeiden käyttöä eläintuotannossa ja kieltääkseen niiden käytön kasvua edistävinä aineina tavoitteena torjua mikrobilääkeresistenssiä yhteinen terveys -lähestymistavan mukaisesti.

3. Osapuolet tekevät sellaisiin nykyisiin ja tuleviin ohjeisiin, standardeihin, suosituksiin ja toimiin liittyvää yhteistyötä, jotka on kehitetty asiaankuuluvien kansainvälisten järjestöjen, aloitteiden ja kansallisten suunnitelmien puitteissa ja joilla pyritään edistämään antibioottien maltillista ja vastuullista käyttöä kotieläintalouden ja eläinlääkinnän käytännöissä, ja noudattavat niitä.

4. Osapuolet edistävät yhteistyötä kaikilla monenvälisillä foorumeilla, erityisesti kansainvälisissä standardointielimissä.

²⁸ Maailman terveysjärjestön (WHO) määrittelemässä yhteinen terveys -lähestymistavassa yhdistellään eri alojen politiikkoja, jotta voidaan saavuttaa kansanterveyden kannalta parempia tuloksia.

7.4 ARTIKLA

Eläinten hyvinvointia ja mikrobilääkeresistenssiä käsittelevä työryhmä

1. Osapuolet pyrkivät vaihtamaan eläinten hyvinvointiin ja mikrobilääkeresistenssin torjuntaan liittyviä tietoja, asiantuntemusta ja kokemuksia 7.2 ja 7.3 artiklan täytäntöönpanemiseksi.
2. Tätä varten osapuolet perustavat eläinten hyvinvointia ja mikrobilääkeresistenssiä käsittelevän työryhmän, joka jakaa tarvittaessa tietoja terveys- ja kasvinsuojelutoimien alakomitealle. Kyseiseen työryhmään kuuluvat osapuolten edustajat voivat yhdessä päättää kutsua asiantuntijoita osallistumaan tiettyihin toimiin.

7.5 ARTIKLA

Riitojenratkaisumenettelyn soveltamatta jättäminen

Osapuoli ei saa käyttää 31 luvun (Riitojenratkaisu) mukaista riitojenratkaisumenettelyä tämän luvun määräysten tulkinnan tai soveltamisen osalta.

8 LUKU

ENERGIATEOLLISUUDEN SÄÄNTELYÄ KOSKEVAN OSAPUOLTEN OIKEUDEN TUNNUSTAMINEN

8.1 ARTIKLA

Energiateollisuuden sääntelyä koskevan osapuolten oikeuden tunnustaminen

1. Osapuolet vahvistavat kunnioittavansa kaikilta osin toistensa suvereniteettia, johon kuuluu se, että valtiolla tai sen asianomaisilla viranomaisilla on omistus- ja hallintaoikeus kaikkiin alueen maaperässä esiintyviin hiilivetyihin ja että osapuolilla on täysivaltainen oikeus säännellä tässä luvussa käsiteltyjä asioita oman lainsäädäntönsä mukaisesti demokraattisia prosessejaan kaikilta osin toteuttaessaan.
2. Meksikon osalta Euroopan unioni tunnustaa, sanotun kuitenkin rajoittamatta sen tämän sopimuksen mukaisia oikeuksia ja oikeussuojakeinoja²⁹, että
 - a) Meksiko varaa itselleen täysivaltaisen oikeuden uudistaa perustuslakiaan (Constitución Política de los Estados Unidos Mexicanos) ja energiateollisuutta, hiilivedyt ja sähkö mukaan lukien, koskevaa kansallista lainsäädäntöään;

²⁹ Selkeyden vuoksi todetaan, että kyseisiin oikeuksiin ja oikeussuojakeinoihin sisältyvät 10-luvun (Sijoitukset) määräysten ja liitteiden 10-A–10-E mukaisista Meksikon velvoitteista johtuvat oikeudet ja oikeussuojakeinot.

- b) perustuslakinsa mukaisesti Meksikolla on suora, luovuttamaton ja pysyvä omistusoikeus kaikkiin kerrostumina tai muodostumina sen alueen maaperässä, mukaan lukien mannerjalusta ja aluevesien ulkopuolinen ja niihin rajoittuva talousvyöhyke, esiintyviin hiilivetyihin niiden fyysisestä tilasta riippumatta; ja
- c) Meksiko varaa itselleen täysivaltaisen oikeuden hyväksyä tai pitää voimassa energiateollisuutta, hiilivedyt ja sähkö mukaan lukien, koskevia toimenpiteitä.

9 LUKU

KAUPAN TEKNISET ESTEET

9.1 ARTIKLA

Tavoite

Tämän luvun tavoitteena on helpottaa osapuolten välistä tavarakauppaa ehkäisemällä, tunnistamalla ja poistamalla tarpeettomia kaupan teknisiä esteitä, lisäämällä avoimuutta ja edistämällä sääntely-yhteistyötä.

9.2 ARTIKLA

Soveltamisala

1. Tätä lukua sovelletaan kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen liitteessä 1 määriteltyjen standardien, teknisten määräyksien ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyiden valmisteluun, hyväksymiseen ja soveltamiseen, kun ne voivat vaikuttaa osapuolten väliseen tavarakauppaan.

2. Sen estämättä, mitä 1 kohdassa määrätään, tätä lukua ei sovelleta seuraaviin:
 - a) hankintayksiköiden omia tuotanto- tai kulutusvaatimuksiaan varten laatimat tekniset eritelvät; tai
 - b) 6 luvun (Terveys- ja kasvinsuojelutoimet) soveltamisalaan kuuluvat terveys- ja kasvinsuojelutoimet.
3. Kaikki tämän luvun viittaukset standardeihin, teknisiin määräyksiin ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyihin sisältävät niiden muutokset ja lisäykset niiden sääntöihin tai niiden kattamiin tuotteisiin, lukuun ottamatta luonteeltaan vähäpätöisiä muutoksia tai lisäyksiä.

9.3 ARTIKLA

Suhde kaupan teknisiä esteitä koskevaan sopimukseen

Kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen 2–9 artikla ja liitteet 1 ja 3 sisällytetään tähän sopimukseen ja otetaan sen osaksi soveltuvien osien.

9.4 ARTIKLA

Kansainväliset standardit

1. Osapuolet tunnustavat, että kansainvälisillä standardeilla, ohjeilla ja suosituksilla voidaan tukea merkittävästi sääntelyn yhdenmukaistamista, hyvää sääntelykäytäntöä ja tarpeettomien kaupan teknisten esteiden vähentämistä. Näin ollen osapuolet käyttävät asiaa koskevia kansainvälisiä standardeja perustana omille teknisille määräyksilleen, lukuun ottamatta tilanteita, joissa teknistä määräystä laativa osapuoli voi osoittaa, että tällaiset kansainväliset standardit olisivat tehoton tai epäasianmukainen keino oikeutettujen tavoitteiden saavuttamiseksi.
2. Kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen 2 ja 5 artiklassa ja liitteessä 3 vahvistettujen velvoitteiden lisäksi kukin osapuoli ottaa huomioon muun muassa kaupan teknisiä esteitä käsittelevän WTO:n komitean 1 päivän tammikuuta 1995 jälkeen tekemät päätökset ja suositukset.³⁰
3. Kansainvälisten järjestöjen laatimia standardeja, myös liitteessä 9-A lueteltuja standardeja, pidetään asiaa koskevinä kansainvälisinä standardeina edellyttäen, että kyseiset järjestöt ovat niitä laatiessaan noudattaneet periaatteita ja menettelyjä, jotka on vahvistettu kaupan teknisiä esteitä käsittelevän WTO:n komitean päätöksessä, joka koskee kansainvälisten standardien, ohjeiden ja suositusten laatimisen periaatteita³¹.

³⁰ WTO:n asiakirja G/TBT/1/Rev. 13, 8. maaliskuuta 2017, mukaan lukien sen myöhemmät muutokset.

³¹ Sisältyy WTO:n asiakirjaan G/TBT/1/Rev. 13, 8. maaliskuuta 2017, mukaan lukien sen myöhemmät muutokset.

4. Sekakomitea voi kenen tahansa osapuolen pyynnöstä antaa päätöksen, jolla saatetaan liitteessä 9-A oleva luettelo ajan tasalle.

5. Jotta osapuolet voisivat yhdenmukaistaa standardinsa mahdollisimman laajalti, kukin osapuoli kannustaa alueellaan toimivia standardointielimiä ja niitä alueellisia standardointielimiä, joissa osapuoli tai sen alueella toimivat standardointielimet ovat jäseniä,

- a) osallistumaan omien resurssiensa rajoissa asiaankuuluvien kansainvälisten standardointielinten toteuttamaan kansainvälisten standardien valmisteluun;
- b) käyttämään asiaa koskevia kansainvälisiä standardeja perustana kehittämilleen standardeille, paitsi silloin, kun tällaiset kansainväliset standardit olisivat tehoton tai epäasianmukainen keino, esimerkiksi suojelun riittämättömän tason tai oleellisten ilmastollisten tai maantieteellisten tekijöiden taikka oleellisten teknologisten ongelmien vuoksi;
- c) välttämään kansainvälisten standardointielinten työn toistamista tai päällekkäisyyttä niiden tekemän työn kanssa;
- d) tarkistamaan säännöllisin väliajoin kansallisia ja alueellisia standardejaan, jotka eivät perustu asiaa koskeviin kansainvälisiin standardeihin, jotta niitä voidaan lähentää asiaankuuluviin kansainvälisiin standardeihin;

- e) tekemään yhteistyötä toisen osapuolen asiaankuuluvien standardointielinten kanssa kansainvälisen standardointitoiminnan yhteydessä sen varmistamiseksi, että kansainväliset standardit, ohjeet ja suositukset, joita tullaan todennäköisesti käyttämään perustana teknisille määräyksille ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyille, eivät luo tarpeettomia esteitä kansainväliselle kaupalle; tämä yhteistyö voidaan toteuttaa kansainvälisissä standardointielimissä tai aluetasolla;
- f) edistämään kahdenvälistä yhteistyötä toisen osapuolen alueella toimivien standardointielinten sekä niiden alueellisten standardointielinten kanssa, joissa toinen osapuoli tai sen alueella toimivat standardointielimet ovat jäseniä;
- g) asettamaan verkkosivustolla julkisesti saataville työohjelmansa, jotka sisältävät luettelon parhaillaan laadittavana olevista ja jo hyväksytyistä standardeista.

6. Tämän luvun 9.6 artiklaa ja kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen 2 tai 5 artiklaa sovelletaan sellaiseen teknistä määräystä koskevaan ehdotukseen tai vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyä koskevaan luonnokseen, jossa standardin noudattamisesta tehdään pakollista liittämällä standardi osaksi sitä tai viittaamalla siihen.

9.5 ARTIKLA

Vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyt

1. Osapuolet tunnustavat, että on olemassa erilaisia välineitä, joilla helpotetaan vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen tulosten hyväksymistä, esimerkiksi seuraavat:
 - a) osapuolten alueella toimivien vaatimustenmukaisuuden arviointilaitosten väliset vapaaehtoiset sopimukset;
 - b) sopimukset toisen osapuolen alueella sijaitsevien laitosten toteuttamien vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen tulosten vastavuoroisesta hyväksymisestä erityisten teknisten määräysten osalta;
 - c) akkreditointimenettelyiden käyttäminen vaatimustenmukaisuuden arviointilaitosten hyväksymiseen;
 - d) valtion toteuttama vaatimustenmukaisuuden arviointilaitosten nimeäminen tai tarvittaessa hyväksyminen;
 - e) osapuolen antama hyväksyminen toisen osapuolen alueella toimivien vaatimustenmukaisuuden arviointilaitosten saamille tuloksille; ja
 - f) se, että tuojaosapuoli hyväksyy tavarantoimittajan vaatimustenmukaisuusilmoituksen.

2. Tunnustaen vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen erot alueidensa välillä
- a) Euroopan unioni soveltaa säädöstensä ja määräystensä mukaisesti tavarantoimittajan vaatimustenmukaisuusilmoitusta; ja
 - b) Meksiko hyväksyy säädöstensä ja määräystensä mukaisesti ja ilman lisävaatimuksia Euroopan unionin alueella sijaitsevien sekä Meksikon akkreditointiyhteisön akkreditoimien ja toimivaltaisen viranomaisen hyväksymien vaatimustenmukaisuuden arviointilaitosten antamat todistukset vakuutukseksi siitä, että tuote on Meksikon teknisten määräysten vaatimusten mukainen, mukaan lukien tämän sopimuksen voimaantulon jälkeen annetut tekniset määräykset; tältä osin Meksiko myöntää Euroopan unionin alueella sijaitseville vaatimustenmukaisuuden arviointilaitoksille kohtelun, joka on vähintään yhtä edullinen kuin sen omalla alueellaan sijaitseville vaatimustenmukaisuuden arviointilaitoksille myöntämä kohtelu.

Mikään tässä kohdassa ei estä Meksikoa tarkastamasta yksittäisten vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen tuloksia, kunhan se ei edellytä, että tuotteeseen sovelletaan Meksikon alueella vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjä, jotka ovat päällekkäisiä Euroopan unionin alueella jo suoritettujen vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen kanssa, paitsi satunnaisesti tai harvoin seuranta- tai auditointitarkoituksissa taikka vaatimustenvastaisuuteen viittaavien tietojen perusteella.

3. Sen estämättä, mitä 2 kohdassa määrätään, osapuoli voi ottaa käyttöön tuotteisiin sovellettavia pakollista kolmannen osapuolen suorittamaa testausta tai sertifiointia koskevia vaatimuksia, jos vaatimusten tai sertifiointin käyttöönotto on perusteltua ihmisten terveyden ja turvallisuuden suojeluun liittyvistä pakottavista syistä.

4. Mikään tässä artiklassa ei estä osapuolta edellyttämästä, että tiettyjä tuotteita koskevan vaatimustenmukaisuuden arvioinnin suorittavat tietyt kyseisen osapuolen valtiolliset elimet. Tällaisissa tapauksissa osapuoli

- a) rajaa vaatimustenmukaisuuden arvioinnista perittävät maksut tarjotun palvelun likimääräisten kustannusten määrään ja selittää vaatimustenmukaisuuden arviointia hakevan pyynnöstä, miten osapuolen määäämien maksujen määrä on rajattu tarjotun palvelun likimääräisten kustannusten määrään;
- b) ~~julkistaa~~ asettaa julkisesti saataville vaatimustenmukaisuuden arvioinnista perittävät maksut; ja
- c) selittää toisen osapuolen pyynnöstä ja kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen 5.2.3, 5.2.4 ja 5.2.8 artiklassa vahvistettujen velvoitteiden lisäksi,
 - i) miksi vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyssä vaadittavat tiedot ovat tarpeen vaatimustenmukaisuuden arvioimiseksi ja maksujen määrittämiseksi;
 - ii) miten osapuoli varmistaa, että vaadittujen tietojen luottamuksellisuutta kunnioitetaan siten, että turvataan oikeutetut kaupalliset edut; ja

iii) millaisella menettelyllä vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyn suorittamista koskevat valitukset tutkitaan.

5. Kukin osapuoli julkaisee verkossa, mieluiten yhdellä verkkosivustolla,

- a) kaikki menettelyt, kriteerit ja muut edellytykset, joita se saattaa käyttää perustana määritettäessä, ovatko vaatimustenmukaisuuden arviointilaitokset riittävän päteviä akkreditoitaviksi, hyväksyttäviksi, nimettäviksi tai muutoin tunnustettaviksi, mukaan lukien tapauksen mukaan vastavuoroista tunnustamista koskevan sopimuksen mukainen tunnustaminen; ja
- b) luettelon laitoksista, jotka se on hyväksynyt, nimennyt tai muulla tavoin tunnustanut vaatimustenmukaisuuden arvioinnin suorittamista varten, sekä asiaankuuluvat tiedot kunkin laitoksen hyväksynnän, nimeämisen tai muun tunnustamisen laajuudesta.

6. Osapuoli voi esittää toiselle osapuolelle perustellun pyynnön aloittaa neuvottelut vastavuoroista tunnustamista koskevan sopimuksen tekemiseksi, jotta vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen tulokset voidaan hyväksyä vastavuoroisesti tietyllä alalla. Jos toinen osapuoli kieltäytyy aloittamasta tällaisia neuvotteluja, sen on perusteltava päätöksensä.

7. Jäljempänä olevaa 9.7 artiklaa sovelletaan soveltuvien osin vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyihin.

8. Jos osapuoli edellyttää vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyä, se
- a) valitsee vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyt, jotka ovat oikeassa suhteessa riskinarvioinnin perusteella määritettyihin riskeihin; ja
 - b) toimittaa toisen osapuolen pyynnöstä kyseiselle toiselle osapuolelle tietoja kriteereistä, joita on käytetty tiettyjen tuotteiden vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyissä.
9. Jos osapuoli edellyttää kolmannen osapuolen suorittamaa vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyä eikä se ole varannut tätä tehtävää tietylle valtiolliselle elimelle 4 kohdan nojalla, se
- a) käyttää akkreditointia ensisijaisena keinona vaatimustenmukaisuuden arviointilaitosten hyväksymiseksi;
 - b) hyödyntää mahdollisimman hyvin akkreditointia ja vaatimustenmukaisuuden arviointia koskevia kansainvälisiä standardeja sekä kansainvälisiä sopimuksia, joihin osapuolten akkreditointielimet osallistuvat, esimerkiksi ILAC:n (International Laboratory Accreditation Cooperation) ja IAF:n (International Accreditation Forum) mekanismien avulla;
 - c) liittyy tai kannustaa tapauksesta riippuen vaatimustenmukaisuuden arviointilaitoksiaan liittymään kaikkiin voimassa oleviin kansainvälisiin sopimuksiin tai järjestelyihin, jotka koskevat vaatimustenmukaisuuden arvioinnin tulosten yhdenmukaistamista tai niiden hyväksymisen helpottamista;

- d) varmistaa, että jos tiettyä tuotetta tai tuoteryhmää varten on nimetty useampi kuin yksi vaatimustenmukaisuuden arviointilaitos, talouden toimijat voivat valita, mikä kyseisistä laitoksista suorittaa vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyn;
- e) varmistaa, ettei akkreditointielinten ja vaatimustenmukaisuuden arviointilaitosten välillä ole eturistiriitoja; ja
- f) sallii vaatimustenmukaisuuden arviointilaitosten teettää vaatimustenmukaisuuden arviointiin liittyviä testejä tai tarkastuksia toisen osapuolen alueella sijaitsevilla vaatimustenmukaisuuden arviointilaitoksilla; minkään tässä alakohdassa ei saa tulkita estävän osapuolta edellyttämästä, että tällaiset toisen osapuolen alueella sijaitsevat vaatimustenmukaisuuden arviointilaitokset täyttävät samat vaatimukset, jotka sen oman vaatimustenmukaisuuden arviointilaitok~~sten~~ edellytetään täyttävän.

9.6 ARTIKLA

Läpinäkyvyys

1. Kehittäessään teknisiä määräyksiä ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjä, joilla voi olla merkittävä vaikutus kauppaan, kunkin osapuolen on omien sääntöjensä ja menettelyjensä mukaisesti ja rajoittamatta 28 luvun (Hyvät sääntelykäytännöt) soveltamista, lukuun ottamatta tapauksia, joissa ilmenee tai uhkaa ilmetä kiireellisiä turvallisuuteen, terveyteen, ympäristönsuojeluun tai kansalliseen turvallisuuteen liittyviä ongelmia,
 - a) sallittava toisen osapuolen henkilöiden osallistua julkiseen kuulemismenettelyyn ehdoin, jotka ovat yhtä suotuisat kuin sen omille henkilöille myönnettyt ehdot; ja

b) julkaistava kuulemismenettelyn tulokset virallisella verkkosivustolla.

2. Kukin osapuoli pyrkii harkitsemaan menetelmiä, joilla lisätään teknisten määräysten ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen kehittämisen avoimuutta, mukaan lukien sähköisten välineiden käyttö ja tiedotustoimet tai julkiset kuulemiset.
3. Kukin osapuoli kannustaa tarvittaessa alueellaan toimivia valtiosta riippumattomia elimiä, myös standardointielimiä, noudattamaan 1 ja 2 kohtaa.
4. Kukin osapuoli varmistaa, että kaikki asiakirjat, joissa vahvistetaan tekninen määräys tai vaatimustenmukaisuuden arviointimenettely, sisältävät riittävän yksityiskohtaiset tiedot, jotta asianomaiset henkilöt ja toinen osapuoli saavat riittävän hyvin selvää siitä, voiko kyseinen tekninen määräys tai vaatimustenmukaisuuden arviointimenettely vaikuttaa niiden kaupallisiin etuihin ja miten.
5. Kukin osapuoli julkaisee verkossa, mieluiten yhdellä verkkosivustolla tai virallisessa julkaisussa, kaikki ehdotukset keskushallinnon ja sitä alempien hallintotasojen uusiksi tai muutetuiksi teknisiksi määräyksiksi ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyiksi sekä niiden lopulliset versiot, jotka osapuolen on ilmoitettava tai julkaistava kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen mukaisesti.³²
6. Kukin osapuoli varmistaa, että sen hyväksymät tekniset määräykset ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyt julkaistaan verkkosivustolla, jolla ne ovat maksutta saatavilla.

³² Selkeyden vuoksi todetaan, että osapuoli voi noudattaa tätä velvoitetta varmistamalla, että ehdotukset tällaisiksi asetuksiksi ja menettelyiksi ja niiden lopulliset versiot julkaistaan WTO:n virallisella verkkosivustolla tai että ne ovat muutoin saatavilla WTO:n virallisen verkkosivuston kautta.

7. Kukin osapuoli julkaisee ehdotuksia uusiksi teknisiksi määräyksiksi ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyiksi, jotka ovat mahdollisten asiaa koskevien kansainvälisten standardien, ohjeiden tai suositusten teknisen sisällön mukaisia ja joilla voi olla merkittävä vaikutus kauppaan, lukuun ottamatta kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen 2.10 ja 5.7 artiklassa tarkoitettuja tapauksia.
8. Kukin osapuoli pyrkii kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen 2.9 tai 5.6 artiklassa määrättyjen menettelyjen mukaisesti julkaisemaan ehdotuksia tapauksen mukaan keskushallintoa alempien hallintotasojen tai paikallishallinnon uusiksi teknisiksi määräyksiksi ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyiksi, jotka ovat mahdollisten asiaa koskevien kansainvälisten standardien, ohjeiden tai suositusten teknisen sisällön mukaisia ja joilla voi olla merkittävä vaikutus kauppaan.
9. Sen määrittämiseksi, voiko ehdotetulla teknisellä määräyksellä tai vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyllä olla merkittävä vaikutus kauppaan ja onko siitä näin ollen ilmoitettava tähän sopimukseen tämän sopimuksen 9.3 artiklan nojalla sisällytettyjen kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen asiaa koskevien määräysten mukaisesti, osapuoli ottaa huomioon muun muassa tämän sopimuksen 9.4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettut kaupan teknisiä esteitä käsittelevän WTO:n komitean 1 päivän tammikuuta 1995 jälkeen tekemät asiaa koskevat päätökset ja suositukset.
10. Kukin osapuoli antaa toisen osapuolen pyynnöstä tietoja sellaisen teknisen määräyksen tai vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyn tavoitteista, oikeusperustasta ja perusteista, jotka osapuoli on hyväksynyt tai aikoo hyväksyä.

11. Sen jälkeen, kun osapuoli on toimittanut ehdotuksen teknisiksi määräyksiksi ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyksi WTO:n ilmoitusten keskusrekisteriin, se varaa vähintään 60 päivän ajanjakson, jonka aikana toinen osapuoli voi toimittaa kirjallisia huomautuksia, lukuun ottamatta tapauksia, joissa esiintyy tai uhkaa esiintyä kiireellisiä turvallisuuteen, terveyteen, ympäristön suojeluun tai kansalliseen turvallisuuteen liittyviä ongelmia. Osapuoli ottaa huomioon toisen osapuolen esittämät kohtuulliset pyynnöt, jotka koskevat huomautusten esittämiseen varatun ajan pidentämistä. Jos osapuoli pystyy pidentämään huomautusten esittämiseen varattua aikaa yli 60 päivän, esimerkiksi 90 päivään, sitä kannustetaan tekemään niin.

12. Kukin osapuoli pyrkii varaamaan riittävästi aikaa huomautusten esittämiseen varatun ajan päättymisen ja ilmoitetun teknisen määräyksen tai vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyn hyväksymisen välillä, jotta se voi tarkastella saatuja huomautuksia ja vastata niihin.

13. Jos osapuoli saa toiselta osapuolelta kirjallisia huomautuksia ehdottamastaan teknisestä määräyksestä tai vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelystä, osapuoli

- a) keskustelee toisen osapuolen pyynnöstä kirjallisista huomautuksista toimivaltaisen sääntelyviranomaisensa kanssa ajankohtana, jona kyseiset huomautukset voidaan ottaa huomioon; ja
- b) vastaa huomautuksiin kirjallisesti viimeistään hyväksytyn teknisen määräyksen tai vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyn julkaisupäivänä.

14. Kukin osapuoli julkaisee verkkosivustolla vastauksensa huomautuksiin, mahdollisuuksien mukaan viimeistään hyväksytyn teknisen määräyksen tai vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyn julkaisupäivänä.

15. Kukin osapuoli ilmoittaa teknisen määräyksen tai vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyn lopullisen tekstin, kun kyseinen teksti hyväksytään tai julkaistaan asetetaan julkisesti saataville, kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen 2.9, 3.2, 5.6 tai 7.2 artiklan mukaiseen ehdotettua toimenpidettä koskevaan alkuperäiseen ilmoitukseen tehdyllä lisäyksellä.

16. Viimeistään päivänä, jona lopullinen tekninen määräys tai vaatimustenmukaisuuden arviointimenettely, jolla voi olla merkittävä vaikutus kauppaan, julkaistaan, kunkin osapuolen on asetettava julkisesti saataville verkossa

- a) selvitys tavoitteista ja siitä, miten lopullinen tekninen määräys tai vaatimustenmukaisuuden arviointimenettely auttaa saavuttamaan ne; ja
- b) 9.7 artiklassa määrätyn vaikutustenarvioinnin tulokset, jos vaikutustenarviointi on tehty.

17. Kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen 2.12 ja 5.9 artiklan soveltamiseksi 'riittävällä ajalla' tarkoitetaan lähtökohtaisesti vähintään kuutta kuukautta, paitsi jos tämä tekisi tehottomiksi pyrkimykset saavuttaa oikeutetut tavoitteet.

18. Kukin osapuoli pyrkii asettamaan yli kuuden kuukauden määräajan lopullisten teknisten määräysten ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen julkaisemisen ja niiden voimaantulon välille, paitsi jos tämä tekisi tehottomiksi pyrkimykset saavuttaa oikeutetut tavoitteet.

9.7 ARTIKLA

Tekniset määräykset

1. Kukin osapuoli suorittaa omien sääntöjensä ja menettelyjensä mukaisesti suunniteltuja teknisiä määräyksiä koskevan sääntelyvaikutusten arvioinnin.
2. Kukin osapuoli arvioi ehdotetun teknisen määräyksen sellaiset käytettävissä olevat sääntelylliset ja muut vaihtoehdot, joilla voidaan saavuttaa osapuolen oikeutetut tavoitteet, kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen 2.2 artiklan mukaisesti.
3. Jos osapuoli ei ole käyttänyt kansainvälisiä standardeja perustana teknisille määräyksilleen, kyseinen osapuoli nimeää toisen osapuolen pyynnöstä mahdolliset merkittävät poikkeamat asiaa koskevista kansainvälisistä standardeista ja selittää syyt, joiden vuoksi tällaiset standardit on katsottu epäasianmukaisiksi tai tehottomiksi tavoitteen kannalta, ja antaa tieteellisen tai teknisen näytön, johon kyseinen arviointi perustuu.
4. Kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen 2.3 artiklan noudattamisen lisäksi kukin osapuoli tarkastelee sen teknisiä määräyksiä, jotta niitä voidaan lähentää asiaa koskeviin kansainvälisiin standardeihin. Kukin osapuoli ottaa huomioon muun muassa kaikki uudet muutokset asiaa koskevissa kansainvälisissä standardeissa ja sen, vallitsevatko edelleen sellaiset olosuhteet, joiden vuoksi asiaa koskevista kansainvälisistä standardeista on poikettu.

9.8 ARTIKLA

Sääntely-yhteistyö

1. Osapuolet tunnustavat, että on olemassa monenlaisia sääntely-yhteistyömekanismeja, jotka voivat auttaa poistamaan kaupan teknisiä esteitä tai välttämään niiden syntymistä.
2. Osapuoli voi ehdottaa toiselle osapuolelle alakohtaista sääntely-yhteistyötoimintaa tämän luvun soveltamisalaan kuuluvilla aloilla. Kyseiset ehdotukset toimitetaan 9.11 artiklan mukaisesti nimetylle yhteyspisteelle, ja ne kattavat
 - a) tietojenvaihdon sääntelyyn liittyvistä lähestymistavoista ja käytännöistä;
 - b) aloitteet teknisten määräysten ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen mukauttamiseksi paremmin asiaa koskevia kansainvälisiä standardeja vastaaviksi; tai
 - c) teknisten määräysten, standardien ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen ja metrologian kehittämiseen, täytäntöönpanoon ja tarkistamiseen liittyvien käytäntöjen parantamista koskevan teknisen neuvonnan ja avun yhdessä sovittujen ehtojen ja edellytysten mukaisesti.

Toinen osapuoli harkitsee ehdotusta asianmukaisesti ja vastaa kohtuullisen ajan kuluessa.

3. Osapuolet edistävät standardoinnista, vaatimustenmukaisuuden arvioinnista, akkreditoinnista ja metrologiasta vastaavien julkisten tai yksityisten organisaatioidensa välistä yhteistyötä tämän luvun soveltamisalaan kuuluvissa asioissa.

4. Minkään tässä artiklassa ei saa tulkita velvoittavan osapuolta

- a) poikkeamaan sääntelytoimenpiteiden valmistelua ja toteuttamista koskevista sisäisistä menettelyistään;
- b) toteuttamaan toimia, jotka vaarantaisivat tai estäisivät sääntelytoimenpiteiden toteuttamisen riittävän ajoissa sen yleisen edun mukaisten tavoitteiden saavuttamisen kannalta; tai
- c) saavuttamaan jonkin tietyn sääntelyllisen lopputuloksen.

9.9 ARTIKLA

Merkinnät

1. Tämän artiklan soveltamiseksi ja kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen liitteessä 1 olevan 1 kohdan mukaisesti tekniseen määräykseen voi sisältyä tai se voi koskea yksinomaan tuotteeseen, prosessiin tai tuotantomenetelmään sovellettavia merkintävaatimuksia.

2. Osapuolet vahvistavat, että niiden tekniset määräykset, jotka sisältävät tai koskevat yksinomaan merkintävaatimuksia, ovat kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen 2 artiklan mukaisia.
3. Jos osapuoli edellyttää tuotteiden pakollista merkitsemistä, se
 - a) pyrkii edellyttämään ainoastaan sellaisia tietoja, jotka ovat merkityksellisiä tuotteen kuluttajien tai käyttäjien kannalta tai jotka osoittavat, että tuote vastaa pakollisia teknisiä vaatimuksia;
 - b) ei saa edellyttää tuotteiden merkintöjen ennakkohyväksyntää, -rekisteröintiä tai -sertifiointia eikä maksujen suorittamista ennakkoedellytyksenä sille, että sen markkinoille voidaan saattaa muutoin sen pakollisten teknisten vaatimusten mukainen tuote, ellei tämä ole tarpeen tuotteen ihmisten, eläinten tai kasvien elämälle tai terveydelle, ympäristölle tai kansalliselle turvallisuudelle aiheuttaman riskin vuoksi;
 - c) myöntää yksilöllisen tunnusnumeron toisen osapuolen talouden toimijoille viipymättä ja syrjimättömästi, jos se edellyttää talouden toimijoilta tällaisen numeron käyttöä;
 - d) sallii seuraavat, edellyttäen, että ne eivät ole harhaanjohtavia, ristiriitaisia tai sekaannusta aiheuttavia suhteessa tavaroiden tuojaosapuolella vaadittaviin tietoihin:
 - i) tuojaosapuolella vaadittavan kielen lisäksi muilla kielillä annettavat tiedot;

- ii) kansainvälisesti hyväksytyt nimikkeistöt, kuvat, symbolit tai grafiikka; ja
 - iii) tuojaosapuolella vaadittavien tietojen lisäksi annettavat lisätiedot;
- e) hyväksyy, että merkinnät, mukaan lukien lisämerkinnät ja merkintöihin tehtävät korjaukset, tehdään tuonnin jälkeen mutta ennen tuotteen tarjoamista myyntiin vaihtoehtona alkuperäpaikassa tehtäville merkinnöille, paitsi jos tällaiset merkinnät on tehtävä alkuperäpaikassa kansanterveyteen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä syistä tai viejäosapuolen maantieteelliseen merkintään liittyvän vaatimuksen vuoksi; ja
- f) pyrkii hyväksymään ei-pysyvät tai irrotettavat merkinnät taikka merkinnät, jotka ovat tuotteeseen liitettyssä aineistossa eivätkä fyysisesti tuotteeseen kiinnitettyinä, paitsi jos tällaista merkintää vaaditaan kansanterveyteen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä syistä.

9.10 ARTIKLA

Tietojenvaihto ja salassapito

1. Osapuoli voi pyytää toista osapuolta toimittamaan tietoja mistä tahansa tämän luvun soveltamisalaan kuuluvasta asiasta. Toinen osapuoli toimittaa pyydetty tiedot kohtuullisen ajan kuluessa.

2. Osapuoli voi pyytää toista osapuolta keskustelemaan mistä tahansa tähän lukuun liittyvistä huolenaiheista, mukaan lukien toisen osapuolen luonnokset tai ehdotukset teknisiksi määräyksiksi tai vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyiksi, jos se katsoo, että kyseinen tekninen määräys tai vaatimustenmukaisuuden arviointimenettely saattaa vaikuttaa huomattavan kielteisesti osapuolten väliseen kauppaan. Pyyntö on esitettävä kirjallisesti, ja siinä on yksilöitävä

- a) huolenaihe;
- b) tämän luvun määräykset, joihin huolenaihe liittyy; ja
- c) pyynnön perusteet, mukaan lukien kuvaus pyynnön esittävän osapuolen huolenaiheesta.

3. Selkeyden vuoksi todetaan, että osapuoli voi myös pyytää toista osapuolta keskustelemaan mistä tahansa tähän lukuun liittyvistä huolenaiheista, jotka koskevat tapauksen mukaan välittömästi keskushallinnon tason alapuolella toimivien alue- tai paikallishallintojen teknisiä määräyksiä tai vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjä, joilla voi olla merkittävä vaikutus kauppaan.

4. Osapuolet keskustelevat esiin tuodusta huolenaiheesta 60 päivän kuluessa pyynnön esittämisestä henkilökohtaisesti tai video- tai puhelinyhteyden kautta ja pyrkivät ratkaisemaan asian mahdollisimman nopeasti. Jos pyynnön esittänyt osapuoli pitää asiaa kiireellisenä, se voi pyytää, että keskustelu järjestetään lyhyemmässä määräajassa. Pynnön vastaanottaneen osapuolen on tarkasteltava kyseistä pyyntöä myötämielisesti. Osapuolet pyrkivät kaikin tavoin pääsemään asiassa molempia osapuolia tyydyttävään ratkaisuun.

5. ~~Jolleivat Elleivät~~ osapuolet toisin sovi, keskustelut ja niiden aikana vaihdetut tiedot eivät rajoita osapuolten tämän sopimuksen, WTO-sopimuksen tai minkä tahansa muun sopimuksen, jonka sopimuspuolia molemmat osapuolet ovat, mukaisia oikeuksia ja velvoitteita.
6. Tietojen vaihtoa tai neuvotteluja koskevat pyynnot on toimitettava 9.11 artiklan mukaisesti nimetyn yhteyspisteen kautta.

9.11 ARTIKLA

Yhteyspisteet

1. Kukin osapuoli nimeää yhteyspisteen helpottamaan tämän luvun mukaista yhteistyötä ja koordinointia ja ilmoittaa toiselle osapuolelle sen yhteystiedot. Osapuolet ilmoittavat toisilleen viipymättä kaikista näiden yhteystietojen muutoksista.
2. Yhteyspisteet toimivat yhteistyössä helpottaakseen tämän luvun täytäntöönpanoa ja osapuolten yhteistyötä kaikissa kaupan teknisiä esteitä koskevissa asioissa. Yhteyspisteiden vastuulla on erityisesti
 - a) järjestää 9.10 artiklan 6 kohdassa tarkoitettu tietojenvaihto ja keskustelut;

- b) käsitellä ripeästi kaikki toisen osapuolen esiin tuomat, standardien, teknisten määräysten ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen laatimiseen, käyttöönottoon, soveltamiseen tai täytäntöönpanoon liittyvät kysymykset;
- c) järjestää jonkin osapuolen pyynnöstä keskusteluja mistä tahansa tämän luvun soveltamisalaan kuuluvasta asiasta;
- d) vaihtaa tietoja valtioista riippumattomilla, alueellisilla ja monenvälisillä foorumeilla standardien, teknisten määräysten ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen alalla tapahtuneesta kehityksestä; ja
- e) helpottaa mahdollisten teknisen avun tarpeiden määrittämistä.

9.12 ARTIKLA

Kaupan teknisten esteiden alakomitea

Edellä olevan 11.10 artiklan (Tämän sopimuksen III osan alakomiteat ja muut elimet) 1 alakohdan g alakohdan mukaisesti perustettu kaupan teknisten esteiden alakomitea

- a) valvoo tämän luvun täytäntöönpanoa ja hallinnointia;
- b) tehostaa standardien, teknisten määräysten ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen kehittämiseen ja parantamiseen liittyvää yhteistyötä;

- c) määrittää osapuolten yhteiset prioriteetit tämän luvun mukaista tulevaa työtä varten ja harkitsee ehdotuksia uusiksi aloitteiksi;
- d) seuraa kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen mukaista kehitystä ja keskustelee siitä; ja
- e) toteuttaa muita toimenpiteitä, joiden osapuolet katsovat auttavan niitä tämän luvun ja kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen täytäntöönpanossa.

10 LUKU

SIJOTUKSET

A JAKSO

Yleiset määräykset

10.1 ARTIKLA

Määritelmät

1. Tässä luvussa tarkoitetaan
 - a) 'tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvalla sijoituksella' osapuolen sijoittajan toisen osapuolen alueella omistamaa tai sen määräysvallassa suoraan tai välillisesti olevaa sijoitusta, joka on tehty sovellettavan lainsäädännön mukaisesti ja joka on olemassa tämän sopimuksen voimaantulopäivänä tai joka on hankittu sen jälkeen;
 - b) 'taloudellisella toiminnalla' luonteeltaan teollista, kaupallista tai ammatillista toimintaa ja käsityöläistoimintaa, mukaan lukien palveluiden tarjoaminen ja lukuun ottamatta julkista valtaa käytettäessä toteutettua toimintaa;

- c) 'yrityksellä' 1.3 artiklassa (Yleisesti sovellettavat määritelmät) vahvistetun määritelmän mukaista yritystä tai sen sivuliikettä tai edustustoimistoa³³;
- d) 'Euroopan unionin yrityksellä' tai 'Meksikon yrityksellä' yritystä, joka on perustettu Euroopan unionin tai sen jäsenvaltioiden taikka Meksikon lainsäädännön mukaisesti ja joka harjoittaa merkittävää liiketoimintaa³⁴ Euroopan unionin tai Meksikon alueella³⁵.

myös Euroopan unionin tai Meksikon ulkopuolelle sijoittautuneet meriliikenneyhtiöt, jotka ovat Euroopan unionin jonkin jäsenvaltion tai Meksikon kansalaisten määräysvallassa, kuuluvat tämän luvun määräyksistä, lukuun ottamatta C jaksoa (Sijoitusten suoja) ja D jaksoa (Sijoitusriitojen ratkaiseminen), hyötyvien piiriin, jos niiden alukset on rekisteröity tapauksen mukaan joko Euroopan unionin jäsenvaltion tai Meksikon lainsäädännön mukaisesti ja ne purjehtivat kyseisen Euroopan unionin jäsenvaltion tai Meksikon lipun alla;

³³ Meksikon osalta edustustoimistoa ei pidetä yrityksenä, ellei sitä ole perustettu sivuliikkeeksi.

³⁴ Euroopan yhteisön perustamissopimusta koskevan WTO:lle annetun ilmoituksensa mukaisesti (asiakirja WT/REG39/1) Euroopan unioni katsoo, että Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 54 artiklassa vahvistettu käsite "tosiasiallinen ja jatkuva yhteys" jonkin Euroopan unionin jäsenvaltion talouteen vastaa "merkittävän liiketoiminnan" käsitettä.

³⁵ Selkeyden vuoksi todetaan, että kolmannen maan yrityksen sivuliikettä tai edustustoimistoa ei pidetä Euroopan unionin yrityksenä eikä Meksikon yrityksenä.

- e) 'sijoittautumisella' yrityksen perustamista, myös hankkimista³⁶, Euroopan unionissa tai Meksikossa;
- f) 'osapuolen sijoittajalla' osapuolta tai osapuolen luonnollista henkilöä tai yritystä, lukuun ottamatta sivuliikettä tai edustustoimistoa, joka pyrkii tekemään, tekee tai on tehnyt sijoituksen toisen osapuolen alueelle;
- g) 'kolmannen maan sijoittajalla' sijoittajaa, joka pyrkii tekemään, tekee tai on tehnyt sijoituksen osapuolen alueella ja joka ei ole osapuolen sijoittaja;
- h) 'toiminnalla' sijoituksen johtamista, hallintoa, ylläpitoa, käyttöä, hyödyntämistä, myyntiä tai muunlaista luovuttamista;
- i) 'tuotoilla' sijoituksen antamaa tuottoa, ja niihin sisältyvät erityisesti, joskaan ei yksinomaan, voitot, korot, osingot, myyntivoitot, rojaltit, teollis- ja tekijänoikeuksiin liittyvät suoritukset, luontoissuoritukset, hallinnointipalkkiot ja muut kyseisestä sijoituksesta johtuvat palkkiot.³⁷

³⁶ Ilmaisu 'hankinta' kattaa myös yrityksen omistussuuden hankinnan pysyvien taloudellisten yhteyksien luomiseksi tai ylläpitämiseksi.

³⁷ Selkeyden vuoksi todetaan, että uudelleensijoitettuja tuottoja pidetään sijoituksina niin kauan kuin ne ovat tämän artiklan mukaisen sijoituksen määritelmän mukaisia.

2. Tässä luvussa 'sijoituksella' tarkoitetaan kaikenlaisia omaisuuseriä, jotka ovat sijoittajan omistuksessa tai määräysvallassa suoraan tai välillisesti ja jotka on hankittu taloudellista hyötyä tai muuta liiketoimintaa varten tai joita käytetään taloudellisen hyödyn tai muun liiketoiminnan tarkoituksiin ja joilla on sijoituksille tyypilliset ominaispiirteet, kuten tietty kesto, pääoman tai muiden resurssien sitominen, tuotto- tai voitto-odotukset tai riskinotto. Sijoitusmuotoihin voivat kuulua seuraavat:

- a) yritys;
- b) osakkeet, pääomat ja muut yrityksen pääomaosakkuuden muodot;
- c) joukkovelkakirjat, obligaatiot, lainat ja muut yrityksen velkainstrumentit³⁸;
- d) etu, joka perustuu seuraaviin:
 - i) sisäisen lainsäädännön nojalla myönnetty **käyttöoikeussopimukset**, lisenssit, luvat ja vastaavat oikeudet;

³⁸ Joillakin velkamuodoilla, kuten joukkovelkakirjoilla, lainoilla, debentureilla ja pitkäaikaisilla velkakirjoilla, on toisia velkamuotoja todennäköisemmin sijoituksille tyypillisiä ominaispiirteitä.

- ii) avaimet käteen-, rakennus-, hallinnointi-, tuotanto-, käyttöoikeus- tai tulonjakosopimukset ja muut vastaavat sopimukset;
- e) teollis- ja tekijänoikeudet;
- f) muu aineellinen ja aineeton irtain ja kiinteä omaisuus sekä siihen liittyvät omistusoikeudet, kuten vuokrat, pantit ja vakuudet³⁹; tai
- g) rahasaatavat, joihin liittyy a–f alakohdassa tarkoitettuja etuja, lukuun ottamatta rahasaatavia, jotka johtuvat yksinomaan
 - i) kaupallisista sopimuksista, jotka koskevat osapuolen alueella luonnollisen henkilön tai yrityksen harjoittamaa toisen osapuolen alueella olevalle luonnolliselle henkilölle tai yritykselle suuntautuvaa tavaroiden tai palveluiden myyntiä; tai

³⁹ Selkeyden vuoksi todetaan, että markkinaosuus, markkinoille pääsy, odotetut voitot ja mahdollisuudet saada voittoa eivät itsessään ole sijoituksia.

- ii) sellaisen luoton, joka ei ole c alakohdassa tarkoitettu laina, myöntämisestä liiketoimen, kuten ulkomaankaupan rahoituksen, yhteydessä.

'Sijoituksella' ei tarkoiteta oikeudellisella tai hallinnollisella toimella annettua määräystä tai tuomiota.

Minkäänlainen muutos siinä, missä muodossa omaisuuserät sijoitetaan tai uudelleensijoitetaan, ei vaikuta siihen, että niitä pidetään sijoituksina, niin kauan kuin sijoituksen tai uudelleensijoituksen muoto pysyy sijoituksen määritelmän mukaisena.

10.2 ARTIKLA

Soveltamisala

1. Tätä lukua sovelletaan seuraavien tahojen käyttöön ottamiin ja voimassa pitämiin toimenpiteisiin⁴⁰:

- a) osapuolen keskus-, alue- tai paikallistason hallintoelimet tai viranomaiset; ja
- b) mikä tahansa osapuolen henkilö, mukaan lukien valtionyritykset ja julkishallinnon ulkopuoliset elimet niiden käyttäessä keskus-, alue- tai paikallistason hallintoelinten tai viranomaisten niille siirtämiä valtuuksia.

⁴⁰ Selkeyden vuoksi todetaan, että tämä luku kattaa a ja b alakohdassa lueteltujen yhteisöjen toimenpiteet, jotka on otettu käyttöön tai pidetty voimassa joko suoraan tai välillisesti antamalla ohjeita, johtamalla tai valvomalla muita yhteisöjä kyseisten toimenpiteiden osalta.

2. Tätä lukua ei sovelleta osapuolen toimenpiteisiin siltä osin kuin ne kuuluvat 18 luvun (Rahoituspalvelut) soveltamisalaan.

10.3 ARTIKLA

Säätelyoikeus

Osapuolet vahvistavat oikeutensa toteuttaa alueillaan säätelyä saavuttaakseen oikeutettuja politiikkatavoitteita, jotka liittyvät muun muassa kansanterveyteen, sosiaalipalveluihin, julkiseen koulutukseen, turvallisuuteen, ympäristöön, yleiseen moraaliin, sosiaaliseen suojeluun tai kuluttajansuojaan, yksityisyyden suojaan ja tietosuojaan, kulttuurin monimuotoisuuden edistämiseen ja suojelemiseen tai kilpailuun.

10.4 ARTIKLA

Suhde muihin lukuihin

1. Jos tämä luku ja 18 luku (Rahoituspalvelut) ovat keskenään ristiriidassa, ristiriitaisuuden osalta sovelletaan viimeksi mainittua.

2. Osapuolen vaatimus, jonka mukaan toisen osapuolen palveluntarjoajan on annettava takaus tai jokin muu rahavakuus edellytyksenä rajat ylittävälle palveluiden tarjoamiselle sen alueella, ei itsessään tarkoita, että tätä lukua sovelletaan ensiksi mainitun osapuolen käyttöön ottamiin tai voimassa pitämiin toimenpiteisiin, jotka liittyvät kyseiseen palvelun rajat ylittävään tarjoamiseen. Tätä lukua sovelletaan toimenpiteisiin, jotka tämä ensiksi mainittu osapuoli on ottanut käyttöön tai pitänyt voimassa ja jotka liittyvät annettuun takaukseen tai rahavakuuteen siinä määrin kuin tällainen takaus tai rahavakuus on tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluva sijoitus.

B JAKSO

Sijoitusten vapauttaminen

10.5 ARTIKLA

Soveltamisala

1. Tätä jaksoa sovelletaan osapuolen käyttöön ottamiin tai voimassa pitämiin toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat toisen osapuolen yrityksen sijoittautumiseen tai toisen osapuolen sijoittajan sijoitukseen liittyvään toimintaan sen alueella.
2. Tätä jaksoa ei sovelleta seuraaviin:
 - a) julkista valtaa käytettäessä toteutettava toiminta kunkin osapuolen alueella;

- b) sellaisen tavarahan tai palvelun julkiset hankinnat valtion tarpeisiin, jota ei ole tarkoitettu kaupalliseen jälleenmyyntiin eikä käyttöön tavaroiden tuotannossa tai palveluiden tarjonnassa kaupallista myyntiä varten, riippumatta siitä, onko kyseinen hankinta 21.1 artiklassa (Määritelmät) tarkoitettu tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluva hankinta;
- c) audiovisuaalisen alan palvelut;
- d) kansallinen meriliikenteen kabotaasi⁴¹; tai
- e) lentoliikennepalvelut tai lentoliikenteen tukipalvelut⁴², lukuun ottamatta seuraavia:
 - i) ilma-alusten korjaus- ja huoltopalvelut, joiden ajaksi ilma-alus poistetaan liikenteestä;

⁴¹ Euroopan unionin osalta tämän luvun mukainen kansallinen meriliikenteen kabotaasi käsittää matkustajien tai tavaroiden kuljetuksen Euroopan unionin jäsenvaltiossa sijaitsevan sataman tai paikan ja samassa Euroopan unionin jäsenvaltiossa sijaitsevan toisen sataman tai paikan välillä, mukaan luettuna sen mannerjalusta Yhdistyneiden kansakuntien merioikeusyleissopimuksen mukaisesti, sekä jostakin Euroopan unionin jäsenvaltiossa sijaitsevasta satamasta tai paikasta alkavan ja samaan satamaan tai paikkaan päättyvän liikenteen, sanotun kuitenkin rajoittamatta sitä, mitä asianomaisessa kansallisessa lainsäädännössä voidaan pitää kabotaasina.

Meksikon osalta tämän luvun mukainen kansallinen meriliikenteen kabotaasi käsittää meriliikenteen, jota alus harjoittaa Meksikon merialueilla sijaitsevien satamien tai paikkojen ja Meksikon rannikoiden välillä.

⁴² Selkeyden vuoksi todetaan, että ”lentoliikennepalveluihin tai lentoliikenteen tukipalveluihin” kuuluvat seuraavat palvelut: ilma-alusten vuokrauspalvelut miehistöineen, lentoasemapalvelut, ilma-alusta käyttäen tarjottavat palvelut, joiden ensisijaisena tarkoituksena ei ole tavaroiden tai matkustajien kuljettaminen, kuten metsäpalojen torjuminen ilmasta, lentokoulutus, yleisölennätykset, lentolevitys, maanmittaus, kartoitus, valokuvaus, laskuvarjohyppääminen, purjelentokoneen hinaus, helikopterin käyttö hakkuissa ja rakennustöissä sekä muut ilmasta tapahtuvat maatalous-, teollisuus- ja tarkastuspalvelut.

- ii) ilmakuljetuspalveluiden myynti ja markkinointi;
- iii) tietokonepohjaista varausjärjestelmää koskevat palvelut; tai
- iv) maahuolintapalvelut.

3. Jäljempänä olevaa 10.6–10.8 artiklaa ei sovelleta osapuolen myöntämiin tukiin⁴³ tai avustuksiin, valtion tukemat lainat, takaukset ja vakuutukset mukaan lukien.

4. Tämän osan 10.6–10.10 artiklaa ei sovelleta uusiin palveluihin liitteessä VII esitetyn mukaisesti.

5. Tämä luku ei sido osapuolta sellaisten tekojen tai tosiseikkojen osalta, jotka ovat tapahtuneet ennen tämän sopimuksen voimaantulopäivää, eikä sellaisten tilanteiden osalta, jotka ovat lakanneet olemasta ennen tämän sopimuksen voimaantulopäivää, sanotun kuitenkin rajoittamatta 10.54 artiklan soveltamista.

⁴³ Selkeyden vuoksi todetaan, että tuet kuuluvat 24 luvun (Tuet) piiriin.

10.6 ARTIKLA

Markkinoille pääsy

Toimialoilla tai osa-aloilla, joilla on tehty markkinoille pääsyä koskevia sitoumuksia, ja kun kyseessä on toisen osapuolen sijoittajan tai tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan sijoituksen muodostavan yrityksen pääsy markkinoille sijoittautumalla tai harjoittamalla toimintaa, osapuoli ei saa ottaa käyttöön tai pitää voimassa koko alueellaan tai alueellisen jaon pohjalta toimenpidettä⁴⁴, jolla

- a) rajoitetaan sellaisten yritysten määrää, jotka voivat harjoittaa tiettyä taloudellista toimintaa, lukumääräisten kiintiöiden, monopolien, yksinomaisten oikeuksien tai taloudellista tarveharkintaa koskevien vaatimusten muodossa;
- b) rajoitetaan liiketoimien tai omaisuuserien kokonaisarvoa lukumääräisten kiintiöiden tai taloudellista tarveharkintaa koskevan vaatimuksen muodossa;
- c) rajoitetaan liiketoimien tai tuotannon kokonaismäärää määrättyinä lukumääräisinä yksikköinä kiintiön tai taloudellista tarveharkintaa koskevan vaatimuksen muodossa;

⁴⁴ Tämän artiklan a, b ja c alakohta ei kata toimenpiteitä, jotka otetaan käyttöön tai pidetään voimassa jonkin maatalous- tai kalastustuotteen tuotannon rajoittamiseksi.

- d) rajoitetaan tai edellytetään tietynlaista oikeushenkilön muotoa tai yhteisyritystä, jotta toisen osapuolen sijoittaja voi harjoittaa taloudellista toimintaa; tai
- e) rajoitetaan niiden luonnollisten henkilöiden kokonaismäärää, jotka voivat toimia tietyllä toimialalla tai jotka jokin yritys voi työllistää ja jotka ovat tarpeen taloudellisen toiminnan toteuttamiseksi tai liittyvät siihen välittömästi, lukumääräisten kiintiöiden tai taloudellista tarveharkintaa koskevan vaatimuksen muodossa.

10.7 ARTIKLA

Kansallinen kohtelu

1. Kukin osapuoli myöntää toisen osapuolen sijoittajille ja niiden yrityksille, jotka muodostavat tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan sijoituksen, sen alueelle sijoittautumisen osalta kohtelun, joka on vähintään yhtä edullinen kuin kohtelu, jonka se myöntää samanlaisissa tilanteissa omille sijoittajilleen ja niiden yrityksille.
2. Kukin osapuoli myöntää toisen osapuolen sijoittajille ja niiden yrityksille, jotka muodostavat tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan sijoituksen, sen alueella tapahtuvan toiminnan yhteydessä kohtelun, joka on vähintään yhtä edullinen kuin kohtelu, jonka se myöntää samanlaisissa tilanteissa omille sijoittajilleen ja niiden sijoituksille.

3. Osapuolen 1 ja 2 kohdan mukaisesti myöntämällä kohtelulla tarkoitetaan Meksikon hallinnon aluetason osalta kohtelua, joka on vähintään yhtä edullinen kuin edullisin kohtelu, jonka kyseinen hallinnon aluetaso myöntää samanlaisissa tilanteissa Meksikon sijoittajille ja näiden sijoituksille kyseisen aluehallinnon alueella.

4. Osapuolen 1 ja 2 kohdan mukaisesti myöntämällä kohtelulla tarkoitetaan Euroopan unionin jonkin jäsenvaltion hallinnon tai jäsenvaltiossa toimivan hallinnon osalta kohtelua, joka on vähintään yhtä edullinen kuin edullisin kohtelu, jonka kyseinen hallinto myöntää samanlaisissa tilanteissa omille sijoittajilleen ja niiden sijoituksille omalla alueellaan.

10.8 ARTIKLA

Suosituimmuuskohtelu

1. Kukin osapuoli myöntää toisen osapuolen sijoittajille ja niiden yrityksille, jotka muodostavat tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan sijoituksen, sen alueelle sijoittautumisen osalta kohtelun, joka on vähintään yhtä edullinen kuin kohtelu, jonka se myöntää samanlaisissa tilanteissa minkä tahansa kolmannen maan sijoittajille ja niiden yrityksille.

2. Kukin osapuoli myöntää toisen osapuolen sijoittajille ja niiden tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluville sijoituksille sen alueella tapahtuvan sijoituksiin liittyvän toiminnan yhteydessä kohtelun, joka on vähintään yhtä edullinen kuin kohtelu, jonka se myöntää samanlaisissa tilanteissa minkä tahansa kolmannen maan sijoittajille ja niiden sijoituksille.

3. Edellä olevan 1 ja 2 kohdan ei pidä tulkita velvoittavan osapuolta myöntämään toisen osapuolen sijoittajille sellaista kohtelua, joka on seurausta toimenpiteistä, joilla tunnustetaan muun muassa luonnollisen henkilön tai yrityksen taloudellisen toiminnan harjoittamiseen tarvittavien toimi- ja muiden lupien tai todistusten normit tai perusteet taikka vakavaraisuusvaatimukset.

4. Selkeyden vuoksi todetaan, että tässä artiklassa tarkoitettu kohtelu ei sisällä kohtelua, joka myönnetään kolmannen maan sijoittajille ja niiden sijoituksille tässä sopimuksessa tai osapuolen ja kolmannen maan välisissä muissa kansainvälisissä sopimuksissa määrättyjen sijoitusriitojen ratkaisemista koskevien määräysten nojalla. Muiden kansainvälisten sopimusten aineelliset määräykset eivät itsessään ole 1 ja 2 kohdassa tarkoitettua kohtelua, eivätkä ne siten voi merkitä tämän artiklan rikkomista. Tällaisten määräysten nojalla sovellettavat toimenpiteet voivat olla tämän artiklan mukaista kohtelua.

10.9 ARTIKLA

Suoritevaatimukset

1. Kun on kyse osapuolen tai kolmannen maan sijoittajan yrityksen sijoittautumisesta toisen osapuolen alueelle taikka osapuolen tai kolmannen maan sijoittajan sijoitukseen liittyvän toiminnan suorittamisesta siellä, kyseinen toinen osapuoli ei saa määrätä tai panna täytäntöön mitään vaatimuksia tai sitoumusta tai velvollisuutta⁴⁵, joka koskee seuraavia:

a) tavaroiden tai palveluiden tietyn määrän tai prosenttiosuuden vienti;

⁴⁵ Selkeyden vuoksi todetaan, että 2 kohdassa tarkoitettun edun saamiselle tai edun saamisen jatkumiselle asetettu ehto ei ~~merkitse-ole~~ 1 kohdassa tarkoitettua sitoumusta tai velvollisuutta.

- b) kotimaisen sisällön tietyn tason tai prosenttiosuuden saavuttaminen;
- c) sen alueella tuotettujen tavaroiden tai tarjottujen palveluiden ostaminen, käyttäminen tai etusijalle asettaminen taikka tavaroiden tai palveluiden ostaminen sen alueella olevilta luonnollisilta henkilöiltä tai yrityksiltä;
- d) tuonnin määrän tai arvon suhteuttaminen jollakin tavoin viennin määrään tai arvoon tai tällaiseen sijoitukseen liittyvien valuuttavirtojen määrään;
- e) tällaisen sijoituksen tuottamien tai tarjoamien tavaroiden tai palveluiden myynnin rajoittaminen sen alueella suhteuttamalla jollakin tavalla tällainen myynti sen viennin määrään tai arvoon taikka valuuttatulojen määrään;
- f) tietyn teknologian, tuotantoprosessin tai muun teollis- ja tekijänoikeuden alaisen tiedon asettaminen sen alueella olevan luonnollisen henkilön tai yrityksen saataville tai sen siirtäminen tällaiselle luonnolliselle henkilölle tai yritykselle;
- g) sijoituksen tuottaman tavaran tai palvelun tarjonta yksinomaan kyseisen osapuolen alueelta tietyn alueen markkinoille tai maailmanmarkkinoille;
- h) tällaisen yrityksen tietyn alueen markkinoille tai maailmanmarkkinoiden päätoimipaikan sijoittaminen sen alueelle; tai
- i) viennin tai vientimyynnin rajoittaminen.

2. Kun on kyse osapuolen tai kolmannen maan sijoittajan yrityksen sijoittautumisesta toisen osapuolen alueelle taikka osapuolen tai kolmannen maan sijoittajan sijoitukseen liittyvän toiminnan suorittamisesta siellä, kyseinen toinen osapuoli ei saa asettaa edun saamisen tai edun saamisen jatkumisen edellytykseksi mitään seuraavista vaatimuksista:

- a) kotimaisen sisällön tietyn tason tai prosenttiosuuden saavuttaminen;
- b) sen alueella tuotettujen tavaroiden tai tarjottujen palveluiden ostaminen, käyttäminen tai etusijalle asettaminen taikka tavaroiden ostaminen sen alueella olevilta luonnollisilta henkilöiltä tai yrityksiltä;
- c) tuonnin määrän tai arvon suhteuttaminen jollakin tavoin viennin määrään tai arvoon tai tällaiseen sijoitukseen liittyvien valuuttavirtojen määrään;
- d) tällaisen sijoituksen tuottamien tai tarjoamien tavaroiden tai palveluiden myynnin rajoittaminen sen alueella suhteuttamalla jollakin tavalla tällainen myynti sen viennin määrään tai arvoon taikka valuuttatulojen määrään; tai
- e) viennin tai vientimyynnin rajoittaminen.

3. Minkään 2 kohdassa ei saa tulkita estävän osapuolta asettamasta alueellaan osapuolen tai kolmannen maan sijoittajan sijoituksen yhteydessä edun saamisen tai edun saamisen jatkumisen edellytykseksi vaatimusta sijoittaa tuotanto, tarjota palvelu, kouluttaa tai työllistää työntekijöitä, rakentaa tai laajentaa tiettyjä tiloja tai toteuttaa tutkimus- ja kehitystoimintaa sen alueella.

4. Edellä olevaa 1 kohdan f alakohtaa ei sovelleta, jos
- a) tuomioistuin, hallinnollinen tuomioistuin tai kilpailuviranomainen määrää tai panee täytäntöön vaatimuksen tai panee täytäntöön sitoumuksen tai velvollisuuden sellaisen käytännön korjaamiseksi, jonka on oikeudenkäynti- tai hallintomenettelyssä todettu rikkovan osapuolen kilpailulainsäädäntöä; tai
 - b) osapuoli sallii teollis- ja tekijänoikeuksien käytön TRIPS-sopimuksen 31 ja 31 a artiklan mukaisesti tai toimenpiteet, jotka edellyttävät sellaisten omistusoikeuden suojaamien tietojen ilmoittamista, jotka kuuluvat TRIPS-sopimuksen 39 artiklan soveltamisalaan ja ovat sen kanssa sopusoinnussa.
5. Edellä olevan 1 kohdan a, b ja c alakohtaa ja 2 kohdan a ja b alakohtaa ei sovelleta tavaroiden tai palveluiden kelpoisuusvaatimuksiin viennin edistämishjelmiin ja ulkomaan avustusohjelmiin osallistumisen osalta.
6. Edellä olevan 2 kohdan a ja b alakohtaa ei sovelleta tavarán sisältöä koskeviin vaatimuksiin, jotka tuojaosapuoli on määrännyt, jotta tavaroille voidaan myöntää tullietuuskohtelu tai tullietuskiintiö.
7. Selkeyden vuoksi todetaan, että 1 ja 2 kohtaa ei sovelleta muihin kuin kyseisissä kohdissa määrättyihin vaatimuksiin, sitoumuksiin tai velvollisuuksiin.

Commented [LK81]: [EUR-Lex - 22007A1129\(01\) - EN - EUR-Lex](#)

8. Tämä artikla ei estä panemasta täytäntöön sellaisten yksityisten tahojen, jotka eivät ole tämän sopimuksen osapuolia, välisiä vaatimuksia, sitoumuksia tai velvollisuuksia, jos vaatimukset, sitoumukset tai velvollisuudet eivät ole osapuolen määrittämiä tai vaatimia.

9. Tällä artiklalla ei rajoiteta osapuolten WTO-sopimuksen mukaisia sitoumuksia.

10.10 ARTIKLA

Ylempi johto ja hallitukset

1. Osapuoli ei saa vaatia, että toisen osapuolen yritys, joka on tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluva sijoitus, nimittää mitään tiettyä kansalaisuutta edustavia luonnollisia henkilöitä ylemmän johdon tehtäviin.

2. Osapuoli ei saa vaatia, että toisen osapuolen yrityksen, joka on tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluva sijoitus, hallitus koostuu **mitään tiettyä kansalaisuutta edustavista luonnollisista henkilöistä ensiksi mainitun osapuolen kansalaisista** tai sen alueen asukkaista tai näiden yhdistelmästä.

Commented [LK82]: REL2

10.11 ARTIKLA

Muodolliset vaatimukset

Sen estämättä, mitä 10.7 ja 10.8 artiklassa määrätään, osapuoli voi edellyttää, että toisen osapuolen sijoittaja tai sen tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluva sijoitus toimittaa säännöllisesti kyseisestä sijoituksesta tietoja yksinomaan tiedotus- tai tilastotarkoituksiin. Jos osapuoli saa tällaisia tietoja, se suojaa kyseiset tiedot, jotka ovat luottamuksellisia, sellaiselta tietojen ilmitulolta, joka vaarantaisi sijoittajan tai tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan sijoituksen kilpailuaseman. Mitään tässä artiklassa ei saa tulkita siten, että se estäisi osapuolta muulla tavoin hankkimasta tai paljastamasta tietoja, jotka liittyvät sen lainsäädännön tasapuoliseen ja vilpittömässä mielessä tapahtuvaan soveltamiseen.

10.12 ARTIKLA

Poikkeavat toimenpiteet ja poikkeukset

1. Edellä olevia 10.7–10.10 artiklaa ei sovelleta seuraaviin:
 - a) voimassa oleva poikkeava toimenpide, jonka osapuoli pitää voimassa seuraavilla tasoilla:
 - i) Euroopan unioni liitteen I lisäyksessä I-A olevan ~~sitä koskevan~~ luettelonsa mukaisesti;

- ii) keskushallinto liitteen I lisäyksessä I-A tai I-B-1 olevan kyseisentä osapuolen ta
~~koskevan~~ luettelon mukaisesti;
- iii) aluehallinto liitteen I lisäyksessä I-A tai I-B-2 olevan kyseisentä osapuolen ta ~~koskevan~~
luettelon mukaisesti; tai
- iv) paikallishallinto;

- b) a alakohdassa tarkoitetun poikkeavan toimenpiteen jatkaminen tai nopea uusiminen; tai
- c) a alakohdassa tarkoitetun poikkeavan toimenpiteen muutos siinä määrin, että muutos ei vähennä toimenpiteen vaatimustenmukaisuutta 10.7–10.10 artiklaan nähden verrattuna välittömästi ennen muutosta vallinneeseen tilanteeseen.

2. Edellä olevia 10.7–10.10 artiklaa ei sovelleta toimenpiteeseen, jonka osapuoli ottaa käyttöön tai pitää voimassa liitteen II lisäyksessä II-A tai II-B olevassa luettelossaan vahvistettujen toimialojen, osa-alojen tai toimintojen osalta.

3. Osapuoli ei saa tämän sopimuksen voimaantulopäivän jälkeen ottaa käyttöön toimenpidettä, joka kuuluu sen liitteen II lisäyksessä II-A tai II-B olevaan luetteloon ja jossa edellytetään suoraan tai välillisesti, että toisen osapuolen sijoittajan on kansalaisuutensa vuoksi myytävä tai muuten luovutettava sijoituksensa, joka on olemassa kyseisen toimenpiteen voimaantulohetkellä.

4. Edellä olevaa 10.6 artiklaa ei sovelleta toimenpiteeseen, jonka osapuoli ottaa käyttöön tai pitää voimassa liitteen III lisäyksessä III-A, III-B-1 tai III-B-2 olevassa luettelossaan vahvistettujen sitoumuksen kohteena olevien toimialojen tai osa-alojen osalta.
5. Edellä olevaa 10.7 ja 10.8 artiklaa ei sovelleta toimenpiteeseen, joka muodostaa TRIPS-sopimuksen 3–5 artiklassa määrätyn poikkeuksen tai vapautuksen kyseisen sopimuksen 3 tai 4 artiklasta.
6. Meksiko voi viiden vuoden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta ilmoittaa Euroopan unionille ehdotuksen yhteisneuvoston päätökseksi liitteiden I, II ja III muuttamisesta seuraavilta osin, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 1–5 kohdan soveltamista:
- a) lisäyksissä I-B-2 ja III-B-2 mainitut voimassa olevat poikkeavat toimenpiteet, joita pitää voimassa liittovaltiotasoa alempi hallintotaso; ja
 - b) lisäyksissä I-B-1 ja II-B **sen** osalta mainitut suoritevaatimukset.

Euroopan unioni tarkastelee luonnosta kolmen kuukauden kuluessa ja kuulee Meksikoa kaikista siihen liittyvistä kysymyksistä. Yhteisneuvosto hyväksyy kyseisen kuulemisen jälkeen tässä kohdassa tarkoitettuihin liitteisiin tehtävät muutokset. Muutettuja liitteitä sovelletaan muutosten hyväksymispäivästä alkaen.

C JAKSO

Sijoitusten suoja

10.13 ARTIKLA

Soveltamisala

Tätä jaksoa sovelletaan toimenpiteisiin, jotka osapuoli on ottanut käyttöön tai pitänyt voimassa ja jotka vaikuttavat

- a) tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluviin sijoituksiin; tai
- b) osapuolen sijoittajiin tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien sijoitusten osalta.

10.14 ARTIKLA

Sijoitukset ja sääntelytavoitteet ja -toimenpiteet

1. Tämän jakson määräyksiä ei saa tulkita osapuolen sitoumukseksi olla muuttamatta alueellaan sovellettavaa lainsäädäntö- ja sääntelykehystä, myöskään tavalla, joka saattaisi vaikuttaa kielteisesti tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien sijoitusten toimintaan tai sijoittajan voitto-odotuksiin.

2. Selkeyden vuoksi todetaan, että minkään tässä jaksossa ei saa tulkita estävän osapuolta lopettamasta tuen⁴⁶ myöntämistä tai pyytämästä sen takaisinmaksua, kun tällainen toimenpide tehdään toimivaltaisen tuomioistuimen, hallinnollisen tuomioistuimen tai muun toimivaltaisen viranomaisen määräyksestä, tai edellyttävän, että osapuoli hyvittää tämän sijoittajalle.
3. Selkeyden vuoksi todetaan, että osapuolen päätös olla myöntämättä, uusimatta tai pitämättä voimassa tukea tai avustusta ei tarkoita tämän jakson rikkomista, jos kyseinen päätös tehdään
- a) tilanteessa, jossa erityistä lainsäädännön tai sopimuksen mukaista sitoumusta kyseisen tuen tai avustuksen myöntämiseen, uusimiseen tai voimassa pitämiseen ei ole;
 - b) tuen tai avustuksen myöntämistä, uusimista tai voimassa pitämistä koskevien ehtojen tai edellytysten mukaisesti; tai
 - c) 2 kohdan mukaisesti.

⁴⁶ Euroopan unionin osalta 'tuella' tarkoitetaan Euroopan unionin jäsenvaltion myöntämää tai jäsenvaltion varoista myönnettyä tukea, joka vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua suosimalla jotakin yritystä tai tiettyjen tavaroiden tuotantoa ja vaikuttaa Euroopan unionin jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

10.15 ARTIKLA

Sijoittajien ja tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien sijoitusten kohtelu

1. Kukin osapuoli myöntää alueellaan toisen osapuolen tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluville sijoituksille ja toisen osapuolen sijoittajille niiden tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien sijoitusten osalta kohtuullisen ja oikeudenmukaisen kohtelun ja täyden suojan ja turvan seuraavien kohtien mukaisesti.
2. Osapuoli rikkoo 1 kohdassa tarkoitettua kohtuullisen ja oikeudenmukaisen kohtelun velvoitetta, jos toimenpide tai toimenpiteiden sarja tarkoittaa⁴⁷
 - a) oikeussuojan epäämistä rikosoikeudellisessa, siviilioikeudellisessa tai hallinnollisessa menettelyssä;

⁴⁷ Selkeyden vuoksi todetaan, että määrittäessään, rikkooko jokin toimenpide tai toimenpiteiden sarja kohtuullisen ja oikeudenmukaisen kohtelun velvoitetta, 10.30 artiklalla perustetun tuomioistuimen on otettava huomioon muun muassa seuraavat seikat:

- a) 2 kohdan a ja b alakohdan osalta se, liittyykö toimenpiteeseen tai toimenpiteiden sarjaan oikeudellista hyväksyttävyyttä loukkaavia vakavia väärinkäytöksiä; pelkästään se, että sijoittajan tekemä valitus riidanalaisesta toimenpiteestä on hylätty kansallisessa menettelyssä tai se on muutoin epäonnistunut, ei itsessään merkitse 2 kohdan a alakohdassa tarkoitettua oikeussuojan epäämistä;
- b) 2 kohdan c alakohdan osalta se, perustuuko toimenpide tai toimenpiteiden sarja selvästi muuhun kuin perusteltuun syyhyn tai tosiseikkaan ja perustuuko se selvästi lainvastaisiin syihin, kuten ennakkoluuloihin tai puolueellisuuteen; pelkkä lainvastaisuus tai pelkkä käytännön tai menettelyn epäjohtamukainen tai kyseenalainen soveltaminen ei itsessään merkitse 2 kohdan c alakohdassa tarkoitettua ilmeistä mielivaltaisuutta, kun taas lain tai määräyksen täydellinen ja perusteeton kiistäminen, perusteetta toteutettu toimenpide tai toiminta, joka on kohdistettu erityisesti sijoittajaan tai tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaan sijoitukseen tarkoituksena aiheuttaa vahinkoa, merkitsee todennäköisesti 2 kohdan c alakohdassa tarkoitettua ilmeistä mielivaltaisuutta; ja
- c) 2 kohdan d alakohdan osalta se, onko osapuoli ylittänyt toimivaltansa ja onko väitetty häirintä tai pakottaminen ollut toistuvaa ja jatkuvaa.

- b) oikeudenmukaisen menettelyn perustavanlaatuaista rikkomista;
- c) ilmeistä mielivaltaisuutta, mukaan lukien kohdennettu syrjintä ilmeisen väärin perustein, kuten sukupuolen, rodun tai uskonnollisen vakaumuksen perusteella;
- d) häirintää, pakottamista tai vallan väärinkäyttöä; tai
- e) minkä tahansa muun, osapuolten 7 kohdan mukaisesti hyväksymään kohtuullisen ja oikeudenmukaisen kohtelun velvoitteeseen kuuluvan tekijän rikkomista.

3. Osapuolen katsotaan rikkoneen 1 kohdassa tarkoitettua täyttä suojaa ja turvaa koskevaa velvoitetta, jos toimenpide tai toimenpiteiden sarja merkitsee sitä, että sijoittajille ja niiden tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluville sijoituksille ei tarjota fyysistä turvaa.

4. Arvioidessaan tämän artiklan mukaista väitettyä rikkomusta 10.30 artiklalla perustettu tuomioistuin, jäljempänä 'tuomioistuin', voi ottaa huomioon sen, onko osapuoli saadakseen tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan sijoituksen antanut sijoittajalle erityisen vaikutelman, jonka luomaan oikeutettuun odotukseen sijoittaja on luottanut päättäessään tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan sijoituksen tekemisestä tai ylläpitämisestä mutta jota kyseinen osapuoli ei sittemmin ole lunastanut. Pelkästään se, että osapuoli toteuttaa tai ei toteuta toimia, jotka voivat olla ristiriidassa osapuolen sijoittajan oikeutettujen odotusten kanssa, ei merkitse tämän artiklan rikkomista, vaikka siitä aiheutuisi menetyksiä tai vahinkoa tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvalla sijoituksella.

5. Sen toteaminen, että tämän sopimuksen tai muun kansainvälisen sopimuksen jotakin muuta määräystä on rikottu, ei itsessään merkitse tämän artiklan määräysten rikkomista.

6. Se, että toimenpide on osapuolen lainsäädännön vastainen, ei itsessään merkitse tämän artiklan rikkomista. Jotta voidaan selvittää, onko toimenpide tämän artiklan vastainen, tuomioistuimen on tarkasteltava sitä, onko osapuolen toiminta ristiriidassa 1–4 kohdan kanssa.

7. Osapuolet tarkastelevat osapuolen pyynnöstä kohtuullisen ja oikeudenmukaisen kohtelun velvoitteen sisältöä. Edellä olevan 11 artiklan 11 (Tämän sopimuksen III osan alakomiteat ja muut elimet) 1 kohdan h a alakohdan mukaisesti perustettu palveluiden ja sijoitusten alakomitea voi laatia tähän liittyviä analyyseja ja toimittaa ne sekakomitealle. Sekakomitea harkitsee, suositellaanko tämän sopimuksen muuttamista tämän sopimuksen IV osan 2.4 artiklan (Muutokset) mukaisesti.

10.16 ARTIKLA

Siirrot

1. Kukin osapuoli sallii kaikki siirrot, jotka liittyvät tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaan sijoitukseen, rajoituksetta tai viivytyksettä sen alueelle ja sieltä pois. Kyseisiin siirtoihin kuuluvat

- a) pääomanlisäykset, kuten pääasialliset tai lisävarat, tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan sijoituksen ylläpitoon, kehittämiseen tai lisäämiseen;

- b) voitot, osingot, myyntivoitot, korot, rojalTIMaksut, hallinnointipalkkiot ja muut tuotot;
- c) saatavat tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan sijoituksen tai sen osan myynnistä tai tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan sijoituksen osittaisesta tai täydellisestä likvidoinnista;
- d) maksut, jotka on suoritettu osapuolen sijoittajan tai tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan sijoituksen tekemän sopimuksen mukaisesti, mukaan lukien lainasopimuksen nojalla suoritettut maksut;
- e) ulkomailta palvelukseen otetun ja tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan sijoituksen yhteydessä työskentelevän henkilöstön ansiot ja muut korvaukset;
- f) 10.17 ja 10.18 artiklan nojalla suoritettut maksut; ja
- g) tuomioistuimen D jakson nojalla antamien välitystuomioiden mukaisten vahingonkorvausten maksut.

2. Kukin osapuoli sallii tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaan sijoitukseen liittyvien luontoissuoritusten tekemisen osapuolen ja tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan sijoituksen tai toisen osapuolen sijoittajan välisen kirjallisen sopimuksen mukaisesti.

3. Kukin osapuoli sallii siirrot, jotka liittyvät tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaan sijoitukseen, vapaasti vaihdettavana valuuttana ja siirtopäivänä sovellettavalla kyseisen valuutan markkinavaihtokurssilla.

4. Sen estämättä, mitä 2 kohdassa määrätään, osapuoli voi rajoittaa tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaan sijoitukseen liittyvien luontoissuoritusten siirtoja olosuhteissa, joissa se voisi muutoin rajoittaa tällaisia siirtoja tämän sopimuksen nojalla.

10.17 ARTIKLA

Tappioiden korvaaminen

1. Kukin osapuoli myöntää toisen osapuolen sijoittajille, joiden tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluville sijoituksille koituu tappioita sodan tai muun aseellisen selkkauksen, vallankumouksen, kansallisen hätätilan, kapinan, mellakan tai muun vastaavan tapahtuman vuoksi, palauttamisen, hyvityksen, korvauksen tai muun sovintoratkaisun osalta kohtelun, joka on vähintään yhtä suotuisa kuin kohtelu, jonka se myöntää omille sijoittajilleen tai minkä tahansa kolmannen maan sijoittajille, sen mukaan, kumpi näistä on suotuisampi.
2. Rajoittamatta 1 kohdan soveltamista osapuolen sijoittajan on saatava asianmukainen ja riittävä palautus tai korvaus, jos se kärsii jossakin kyseisessä kohdassa tarkoitettussa tilanteessa tappioita toisen osapuolen alueella, koska
 - a) toisen osapuolen asevoimat tai viranomaiset takavarikoivat sen tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan sijoituksen tai osan siitä; tai
 - b) toisen osapuolen asevoimat tai viranomaiset tuhoavat sen tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan sijoituksen tai osan siitä, kun tämä ei ole tilanteessa pakollista.

3. Edellä 2 kohdassa tarkoitettu korvauksesta johtuvat maksut ovat vapaasti vaihdettavissa ja siirrettävissä.

10.18 ARTIKLA

Pakkolunastus ja korvaukset

1. Osapuoli ei saa pakkolunastaa tai kansallistaa tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaa sijoitusta välittömästi tai välillisesti käyttämällä toimenpiteitä, joilla on pakkolunastusta tai kansallistamista vastaava vaikutus, jäljempänä 'pakkolunastus', paitsi

- a) yleisen edun vuoksi;
- b) syrjimättömällä tavalla;
- c) 2 ja 4 kohdan mukaisesti nopeaa, riittävää ja tehokasta korvausta vastaan; ja
- d) oikeudenmukaisen menettelyn mukaisesti.

2. Edellä olevaa 1 kohtaa tulkitaan liitteen 10-A mukaisesti.

3. Edellä 1 kohdassa tarkoitetun korvauksen on täytettävä seuraavat edellytykset:

- a) se on maksettava viivytyksettä;

- b) se vastaa pakkolunastetun sijoituksen käypää markkina-arvoa hetkenä, joka välittömästi edelsi pakkolunastusta;
 - c) sen määrittämisessä ei ole otettu huomioon mitään arvonmuutosta, joka johtuu siitä, että pakkolunastusaikamus on jo yleisesti tiedossa;
 - d) se on kokonaisuudessaan realisoitavissa ja vapaasti siirrettävissä viivytyksettä sijoittajan nimeämään maahan; ja
 - e) siihen sisältyy kaupallisesti kohtuullinen korko, jota maksetaan pakkolunastuspäivästä maksupäivään.
4. Arvonmäärittäysperusteisiin sisältyvät toimivan yrityksen arvo, omaisuuden arvo, mukaan luettuna aineellisen omaisuuden ilmoitettu verotusarvo, sekä tarvittaessa muut käyvän markkina-arvon määrittämisperusteet.
5. Korvaus maksetaan sen maan valuuttana, jonka kansalainen sijoittaja on, tai vapaasti vaihdettavana valuuttana.
6. Tätä artiklaa ei sovelleta teollis- ja tekijänoikeuksia koskevien pakollisten lisenssien myöntämiseen TRIPS-sopimuksen mukaisesti eikä teollis- ja tekijänoikeuksien kumoamiseen, rajoittamiseen tai luomiseen siltä osin kuin tällainen myöntäminen, kumoaminen, rajoittaminen tai luominen on 25 luvun (Teollis- ja tekijänoikeudet) ja TRIPS-sopimuksen mukaista.⁴⁸

⁴⁸ Selkeyden vuoksi todetaan, että käsite ”kumoaminen” sisältää teollis- ja tekijänoikeuksien tapauksessa kyseisten oikeuksien peruuttamisen tai mitätöimisen, ja käsite ”rajoittaminen” sisältää teollis- ja tekijänoikeuksien tapauksessa poikkeuksia kyseisistä oikeuksista.

10.19 ARTIKLA

Sijaantulo

1. Jos osapuoli tai sen nimeämä elin suorittaa maksun, joka liittyy takaukseen, vakuutusopimukseen tai muuhun korvaukseen, johon se on sitoutunut tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan sijoituksen osalta, toinen osapuoli tunnustaa kaikkien tämän luvun mukaisten sijoittajan oikeuksien tai saatavien osalta sijaantulon tai siirron kyseisen tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan sijoituksen osalta. Osapuolella tai sen nimeämällä elimellä on sijaantulon nojalla oikeus käyttää kyseisen sijoittajan oikeuksia ja vaatia tälle kuuluvia saatavia. Oikeus tai saatava ei saa olla sijaantulon tai siirron jälkeen suurempi kuin kyseisen sijoittajan alkuperäinen oikeus tai saatava.
2. Jos osapuoli tai osapuolen nimeämä elin on suorittanut maksun sijoittajalleen ja ottanut haltuunsa sijoittajan oikeudet ja saatavat, kyseinen sijoittaja ei saa käyttää näitä oikeuksia toista osapuolta vastaan tai periä kyseisiä saatavia toiselta osapuolelta, ellei maksun suorittanut osapuolen tai sen nimeämä elin ole valtuuttanut sitä toimimaan puolestaan.

D JAKSO

Sijoitusriitojen ratkaiseminen

10.20 ARTIKLA

Määritelmät

Tässä jaksossa tarkoitetaan

- a) 'kantajalla' osapuolen luonnollista henkilöä tai yritystä, joka ei ole sivuliike tai edustustoimisto ja joka on tehnyt tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan sijoituksen ja aikoo nostaa tai on nostanut tämän jakson mukaisen kanteen ja joka toimii joko
 - i) omasta puolestaan; tai
 - ii) omistamansa tai määräysvallassaan pitämänsä paikallisesti sijoittautuneen yrityksen puolesta⁴⁹.
- b) 'riidan osapuolilla' kantajaa ja vastaajaa;

⁴⁹ Selkeyden vuoksi todetaan, että ii~~b~~ alakohdan nojalla nostetun kanteen katsotaan liittyvän sopimusvaltion ja jonkin toisen sopimusvaltion kansalaisen väliseen riitaan ICSID-yleissopimuksen 25 artiklan 1 kohtaa sovellettaessa.

- c) 'riidan osapuolella' joko kantajaa tai vastaajaa;
- d) 'ICSID:llä' ICSID-yleissopimuksella perustettua sijoituksia koskevien riitaisuuksien kansainvälistä ratkaisu- ja sovittelukeskusta;
- e) 'ICSID:n täydentävillä säännöillä' sijoituksia koskevien riitaisuuksien kansainvälisen ratkaisu- ja sovittelukeskuksen sihteeristön toteuttaman käsittelyn hallinnointia koskevia täydentäviä sääntöjä;
- f) 'ICSID-yleissopimuksella' Washingtonissa 18 päivänä maaliskuuta 1965 tehtyä yleissopimusta valtioiden ja toisten valtioiden kansalaisten välisten sijoituksia koskevien riitaisuuksien ratkaisemisesta;
- g) 'paikallisesti sijoittautuneella yrityksellä' osapuolen alueelle sijoittautunutta oikeushenkilöä, joka on toisen osapuolen sijoittajan omistuksessa tai määräysvallassa;
- h) 'New Yorkin yleissopimuksella' New Yorkissa 10 päivänä kesäkuuta 1958 tehtyä Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimusta ulkomaisten välitystuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta;
- i) 'riidan ulkopuolisella osapuolella' Meksikoa, kun vastaaja on Euroopan unioni tai Euroopan unionin jäsenvaltio, ja Euroopan unionia, kun vastaaja on Meksiko;
- j) 'vastaajalla' joko Meksikoa tai Euroopan unionin tapauksessa joko Euroopan unionia tai kyseistä Euroopan unionin jäsenvaltiota 10.24 artiklan mukaisesti;

- k) 'kolmannen osapuolen rahoituksella' kaikkea sellaisen luonnollisen tai oikeushenkilön tarjoamaa rahoitusta, joka ei ole riidan osapuoli mutta joka tekee sopimuksen riidan osapuolen kanssa rahoittaakseen osittain tai kokonaan menettelyn kustannukset riidan tuloksesta riippuvaa korvausta vastaan taikka lahjoituksena tai avustuksena;
- l) 'UNCITRALin välimiesmenettelysäännöillä' Yhdistyneiden kansakuntien kansainvälisen kauppaoikeuden toimikunnan välimiesmenettelysääntöjä, jotka Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokous hyväksyi 15 päivänä joulukuuta 1976.

10.21 ARTIKLA

Soveltamisala

1. Tätä jaksoa sovelletaan osapuolen ja toisen osapuolen kantajan välisiin riitoihin, jotka liittyvät 10.7 artiklan 2 kohdan tai 10.8 artiklan 2 kohdan⁵⁰ tai C jakson väitettyyn rikkomiseen, jonka väitetään aiheuttavan menetyksiä tai vahinkoa kantajalle tai sen paikallisesti sijoittautuneelle yritykselle.
2. Liitettä 10-B sovelletaan osapuolen velan uudelleenjärjestelyä koskeviin kanteisiin.
3. Tämän jakson ~~nejalla~~ mukaisesti perustettu tuomioistuim tai muutoksenhakutuomioistuim eivät tee päätöstä kanteista, jotka eivät kuulu tämän jakson soveltamisalaan.

⁵⁰ Selkeyden vuoksi todetaan, että tätä jaksoa sovellettaessa osapuolet ymmärtävät, että 10.7 artiklan 2 kohta ja 10.8 artiklan 2 kohta eivät kata yrityksen hankintaa Euroopan unionissa tai Meksikossa pysyvien taloudellisten yhteyksien luomiseksi tai ylläpitämiseksi, mukaan lukien tapaukset, joissa tällainen hankinta tehdään hankkimalla omistusosuus yrityksestä tai kasvattamalla tällaista omistusosuutta.

10.22 ARTIKLA

Neuvottelut

1. Riita olisi mahdollisimman pitkälle ratkaistava sovintoteitse. Ratkaisusta voidaan sopia milloin tahansa, myös sen jälkeen, kun kanne on nostettu 10.26 artiklan mukaisesti.
2. Jolleivat ~~Elleivät~~ riidan osapuolet sovi pidemmästä ajasta, neuvottelut on yleensä järjestettävä 60 päivän kuluessa 5 kohdan mukaisen neuvottelupyynnön toimittamisesta.
3. ~~Elleivät~~ Jolleivat riidan osapuolet toisin sovi, neuvottelut järjestetään
 - a) Méxicossa, jos kohteena ovat Meksikon toimenpiteet;
 - b) Brysselissä, jos kohteena ovat Euroopan unionin toimenpiteet; tai
 - c) Euroopan unionin jäsenvaltion pääkaupungissa, jos kohteena ovat yksinomaan kyseisen jäsenvaltion toimenpiteet.
4. Jos riidan osapuolet niin sopivat, neuvottelut voidaan järjestää soveltuvissa tapauksissa videoneuvotteluna tai muulla tavalla.

5. Kantajan on toimitettava toiselle osapuolelle neuvottelupyyntö, jossa ilmoitetaan
- a) kantajan nimi ja osoite ja, jos tällainen pyyntö jätetään paikallisesti sijoittautuneen yrityksen puolesta, paikallisesti sijoittautuneen yrityksen nimi, osoite ja tapauksen mukaan sijoittautumis- tai perustamispaikka;
 - b) 10.21 artiklan 1 kohdassa tarkoitetut määräykset, joita väitetään rikotun;
 - c) kunkin kanteen oikeudellinen ja tosiasiallinen perusta, mukaan lukien toimenpide tai toimenpiteet, joiden väitetään rikkovan 10.21 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja määräyksiä;
 - d) haettu korvaus ja kanteen kohteena olevan vahingon arvioitu määrä; ja
 - e) todisteet siitä, että kantaja on toisen osapuolen sijoittaja ja että tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluva sijoitus on sen omistuksessa tai määräysvallassa ja, jos se toimii paikallisesti sijoittautuneen yrityksen puolesta, että kyseinen paikallisesti sijoittautunut yritys on sen omistuksessa tai määräysvallassa.

Kun neuvottelupyynnön esittää useampi kuin yksi kantaja tai se esitetään useamman kuin yhden paikallisesti sijoittautuneen yrityksen puolesta, a ja e alakohdassa tarkoitetut tiedot on toimitettava tapauksen mukaan kustakin kantajasta tai paikallisesti sijoittautuneesta yrityksestä.

6. Edellä 5 kohdassa vahvistettujen neuvottelupyynnön koskevien vaatimusten on täyttyvä riittävällä tarkkuudella, jotta vastaaja voi tehokkaasti osallistua neuvotteluihin ja valmistella puolustustaan.

7. Neuvottelupyynnön on esitettävä kolmen vuoden kuluessa siitä päivästä, jona kantaja tai, tapauksen mukaan, paikallisesti sijoittautunut yritys ensimmäisen kerran sai tiedon tai sen olisi pitänyt saada tieto väitetystä rikkomisesta sekä siitä, että kantajalle tai, tapauksen mukaan, paikallisesti sijoittautuneelle yritykselle on näin koitunut menetyksiä tai vahinkoa.

8. Sen estämättä, mitä 7 kohdassa määrätään, jos neuvottelupyynnön koskee yhtä tai useampaa Euroopan unionin tai Euroopan unionin jäsenvaltion toimenpidettä ja 7 kohdassa tarkoitettu määräaika on kulunut siitä, kun kantaja tai tapauksen mukaan paikallisesti sijoittautunut yritys on saattanut kyseiseen toimenpiteeseen tai kyseisiin toimenpiteisiin liittyvän menettelyn vireille osapuolen lainsäädännön alaisessa tuomioistuimessa, neuvottelupyynnön on esitettävä

- a) kahden vuoden kuluessa päivästä, jona kantaja tai tapauksen mukaan paikallisesti sijoittautunut yritys luopuu kyseisestä menettelystä osapuolen lainsäädännön alaisessa tuomioistuimessa; ja
- b) joka tapauksessa viimeistään kymmenen vuoden kuluttua päivästä, jona kantaja tai tapauksen mukaan sen paikallisesti sijoittautunut yritys ensimmäisen kerran sai tai sen olisi pitänyt saada tietää yhdestä tai useammasta toimenpiteestä, jonka väitetään rikkovan 10.21 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja määräyksiä, ja niiden väitetysti aiheuttamista menetyksistä tai vahingosta.

9. Euroopan unionin tai Euroopan unionin jäsenvaltion väitettyä rikkomista koskeva neuvottelupyynnö on lähetettävä Euroopan unionille. Jos kantaja yksilöi neuvottelupyynnössään yhden tai useamman Euroopan unionin jäsenvaltion toimenpiteen, se on lähetettävä myös asianomaiselle jäsenvaltiolle.

10. Jos sijoittaja ei ole nostanut kannetta 10.26 artiklan mukaisesti 18 kuukauden kuluessa neuvottelupyynnön jättämisestä, katsotaan, että sijoittaja on perunut neuvottelupyynnönsä ja, tapauksen mukaan, 10.24 artiklan mukaisen ilmoituksensa, jossa pyydetään vastaajan määrittämistä, eikä sijoittaja voi enää nostaa tämän jakson mukaista kannetta, joka koskee samaa toimenpidettä tai samoja toimenpiteitä. Kyseistä ajanjaksoa voidaan jatkaa neuvotteluihin osallistuvien osapuolten sopimuksella.

10.23 ARTIKLA

Sovittelu

1. Riidan osapuolet voivat milloin tahansa sopia sovittelun käyttämisestä.
2. Sovittelun käyttäminen ei rajoita riidan kummankaan osapuolen oikeudellista asemaa tai oikeuksia tämän luvun osalta, ja siihen sovelletaan sääntöjä, joista riidan osapuolet sopivat, myös yhteisneuvoston mahdollisesti hyväksymiä sovittelua koskevia sääntöjä, jos ne ovat saatavilla.

3. Sovittelija nimitetään riidan osapuolten sopimuksella. Riidan osapuolet voivat myös yhdessä pyytää tuomioistuimen puheenjohtajaa nimittämään sovittelijan.

4. Riidan osapuolet pyrkivät pääsemään riidassa ratkaisuun 60 päivän kuluessa sovittelijan nimittämisestä.

5. Jos riidan osapuolet sopivat sovittelun käyttämisestä, 10.22 artiklan 7 ja 8 kohdassa, 10.48 artiklan 7 kohdassa ja 10.49 artiklan 3 kohdassa vahvistetut määräajat keskeytetään siitä päivästä, jona riidan osapuolet sopivat sovittelun käyttämisestä, siihen päivään, jona jompikumpi riidan osapuoli päättää sovittelun lopettamisesta. Riidan osapuolen tekemä päätös sovittelun lopettamisesta ilmoitetaan kirjeitse sovittelijalle ja riidan toiselle osapuolelle.

10.24 ARTIKLA

Vastaaajan määrittäminen Euroopan unionia tai Euroopan unionin jäsenvaltiota koskevissa riidoissa

1. Jos riitaa ei voida ratkaista 90 päivän kuluessa 10.22 artiklan mukaisen neuvottelupyynnön toimittamisesta, neuvottelupyyntö koskee Euroopan unionin tai Euroopan unionin jäsenvaltion väitettyä 10.21 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen määräyksien rikkomista ja kantaja aikoo nostaa kanteen 10.26 artiklan nojalla, kantajan on toimitettava Euroopan unionille ilmoitus, jossa pyydetään vastaaajan määrittämistä.

2. Edellä olevassa 1 kohdassa tarkoitettussa ilmoituksessa on nimettävä yksi tai useampi toimenpide, jota koskevan kanteen kantaja aikoo nostaa. Jos kyseessä on Euroopan unionin jäsenvaltion toimenpide, ilmoitus toimitetaan myös kyseiselle jäsenvaltiolle.
3. Tehtyään mainitun määräyksen Euroopan unioni ilmoittaa kantajalle 60 päivän kuluessa 1 kohdassa tarkoitetun ilmoituksen vastaanottamisesta, onko vastaaja Euroopan unioni vai jokin Euroopan unionin jäsenvaltio.
4. Jos kantajalle ei ole ilmoitettu määräyksestä 60 päivän kuluessa 1 kohdassa tarkoitetun ilmoituksen toimittamisesta, vastaaja on
 - a) jos ilmoituksessa yksilöidyt toimenpiteet ovat yksinomaan jonkin Euroopan unionin jäsenvaltion toimenpiteitä; kyseinen jäsenvaltio tai
 - b) Euroopan unioni, jos ilmoituksessa yksilöidyt toimenpiteet sisältävät Euroopan unionin toimenpiteitä.
5. Kantaja voi nostaa 10.26 artiklan nojalla kanteen 3 kohdan mukaisesti tehdyn määräyksen perusteella ja, jos tällaisen määräyksen tulosta ei ole ilmoitettu kantajalle 60 päivän kuluessa, 4 kohdan mukaisesti.

6. Jos Euroopan unioni tai jokin Euroopan unionin jäsenvaltio on vastaaja 3 tai 4 kohdan nojalla, Euroopan unioni tai kyseinen Euroopan unionin jäsenvaltio ei voi väittää, että kannetta ei pidä ottaa käsiteltäväksi tai että tuomioistuin ei ole toimivaltainen, tai muutoin vastustaa kannetta tai välitystuomiota sillä perusteella, että vastaajaa ei ole määritetty asianmukaisesti 3 kohdan mukaisesti tai nimetty 4 kohdan mukaisesti.

7. Tuomioistuinta ja muutoksenhakutuomioistuinta sitoo 3 kohdan mukaisesti tehty määrittely tai jos tällaisen määrittelyn tulosta ei ole ilmoitettu kantajalle 60 päivän kuluessa, 4 kohdan mukainen yksilöiminen.

8. Mikään tässä sopimuksessa tai 10.26 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuissa sovellettavissa riitojenratkaisusäännöissä ei estä vaihtamasta kaikkea riitaan liittyvää tietoa Euroopan unionin ja kyseisen jäsenvaltion välillä.

10.25 ARTIKLA

Menettelyä koskevat säännöt ja muut vaatimukset kanteen esittämiseksi tuomioistuimelle

1. Kantaja voi nostaa kanteen 10.26 artiklan nojalla ainoastaan, jos kantaja
 - a) toimittaa vastaajalle kanteen nostamisen yhteydessä kirjallisen suostumuksensa riidan ratkaisuun tuomioistuimessa tässä jaksossa vahvistettujen menettelyiden mukaisesti;

- b) antaa vähintään 180 päivän kuluu neuvottelupyynnön toimittamisesta ja, tapauksen mukaan, vähintään 90 päivän kuluu siitä, kun ilmoitus, jossa pyydetään vastaajan määrittämistä, on toimitettu;
- c) on tarvittaessa toimittanut ilmoituksen, jossa pyydetään vastaajan määrittämistä 10.24 artiklan mukaisesti;
- d) on täyttänyt neuvottelupyyntöön liittyvät vaatimukset;
- e) yksilöi kanteessaan ne toimenpiteet, joiden väitetään rikkovan 10.21 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja määräyksiä ja jotka se on yksilöinyt neuvottelupyynnössään;
- f) peruuttaa tai lopettaa kaikki tuomioistuimessa käynnissä olevat sisäisen tai kansainvälisen oikeuden alaiset menettelyt niiden toimenpiteiden osalta, joiden väitetään olevan kanteessa tarkoitettu rikkominen;
- g) luopuu kirjallisesti oikeudestaan panna vireille tuomioistuimessa sisäisen tai kansainvälisen oikeuden alainen menettely niiden toimenpiteiden osalta, joiden väitetään olevan kanteessa tarkoitettu rikkominen; ja

h) vahvistaa, että se ei pane täytäntöön mitään tämän jakson nojalla annettua päätöstä ennen kuin tällainen päätös on 10.48 artiklan 8 tai 9 kohdan taikka 10.49 artiklan 2 kohdan mukaisesti lopullinen eikä pyri hakemaan muutosta, tarkastelemaan, sivuuttamaan, tekemään mitättömäksi, tarkistamaan tai käynnistämään mitään muuta samanlaista menettelyä jossakin kansainvälisessä tai kansallisessa tuomioistuimessa tämän jakson nojalla annetun päätöksen osalta.

2. Jos 10.26 artiklan mukaisesti nostettu kanne koskee menetystä tai vahinkoa, joka on koitunut paikallisesti sijoittautuneelle yritykselle tai kantajan suorassa tai epäsuorassa omistuksessa tai määräysvallassa olevan paikallisesti sijoittautuneen yrityksen edulle, tämän artiklan 1 kohdan f ja g alakohdan vaatimuksia sovelletaan sekä kantajaan että paikallisesti sijoittautuneeseen yritykseen. Tämän artiklan 1 kohdan f alakohdan mukaista käynnissä olevien menettelyjen peruuttamista tai lopettamista koskevaa vaatimusta sovelletaan myös seuraavasti:

- a) jos kanteen nostaa omissa nimissään toimiva kantaja, kaikkiin henkilöihin, joilla on suoraan tai välillisesti omistusoikeus kantajaan tai jotka ovat kantajan määräysvallassa ja jotka väittävät kärsineensä saman menetyksen tai vahingon⁵¹ kuin kantaja; tai
- b) jos kantaja nostaa kanteen paikallisesti sijoittautuneen yrityksen puolesta, kaikkiin henkilöihin, joilla on suoraan tai välillisesti omistusoikeus kantajaan tai jotka ovat paikallisesti sijoittautuneen yrityksen määräysvallassa ja jotka väittävät kärsineensä saman menetyksen tai vahingon kuin paikallisesti sijoittautunut yritys.

⁵¹ Selkeyden vuoksi todetaan, että tässä alakohdassa ja b alakohdassa tarkoitettulla 'samalla menetyksellä tai vahingolla' tarkoitetaan menetystä tai vahinkoa, joka johtuu samoista toimenpiteistä ja jonka henkilö pyrkii saamaan takaisin samassa asemassa kuin kantaja. Jos kantaja esimerkiksi nostaisi kanteen osakkeenomistajana, tämä määräys kattaisi myös sidoksissa olevan henkilön, jolla on suoraan tai välillisesti omistusosuus kantajassa tai jota kantajan määräysvallassa, joka pyrkisi myös saamaan menetyksen tai vahingon takaisin osakkeenomistajana.

3. Tämän artiklan 1 kohdan f ja g alakohdan sekä 2 kohdan vaatimuksia ei sovelleta paikallisesti sijoittautuneeseen yritykseen, jos vastaaja tai kantajan isäntävaltio on vienyt kantajalta määräysvallan paikallisesti sijoittautuneeseen yritykseen tai muutoin estänyt paikallisesti sijoittautunutta yritystä täyttämästä tällaisia vaatimuksia.
4. Vastaajan pyynnöstä tuomioistuimen on luovuttava asian käsittelystä, jos kantaja tai, tapauksen mukaan, paikallisesti sijoittautunut yritys ei täytä jotakin 1 ja 2 kohdan edellytyksistä.
5. Edellä 1 kohdan g alakohdassa määrättyä vapautusta ei enää sovelleta, jos kanne hylätään sillä perusteella, että kansalaisuutta koskevat vaatimukset kanteen nostamiseksi tämän jakson nojalla eivät täyty.
6. Jos vastaaja on Euroopan unioni tai Euroopan unionin jäsenvaltio, 1 kohdan f ja g alakohta eivät estä kantajaa hakemasta tilapäisten suojatoimenpiteiden soveltamista vastaajan tuomioistuimilta. Jos vastaajana on Meksiko, 1 kohdan f ja g alakohta eivät estä kantajaa hakemasta tilapäisten suojatoimenpiteiden soveltamista tai aloittamasta tai jatkamasta menettelyä, joka koskee kielto-, vahvistus- tai muita poikkeuksellisia toimenpiteitä, joihin ei liity vahingonkorvauksen maksamista, vastaajan lainsäädännön alaisessa hallintotuomioistuimessa tai tuomioistuimessa.
7. Selkeyden vuoksi todetaan, että sijoittaja ei voi nostaa tämän jakson nojalla kannetta, jos sijoitus on tehty vilpillisen menettelyn, salaamisen, lahjonnan tai oikeuden väärinkäytön kautta.
8. Osapuoli ei voi nostaa tämän jakson mukaista kannetta.

10.26 ARTIKLA

Kanteen nostaminen tuomioistuimessa

1. Jos riitaan ei ole saatu ratkaisua neuvotteluilla, kanteen voi nostaa
 - a) kantaja omasta aloitteestaan; tai
 - b) kantaja suoraan tai epäsuorasti omistamansa tai määräysvallassaan pitämänsä paikallisesti sijoittautuneen yrityksen puolesta.

Selkeyden vuoksi todetaan, että paikallisesti sijoittautunut yritys ei voi nostaa kannetta sitä osapuolta vastaan, johon se on sijoittautunut.

2. Kantajan on nostettava kanne noudattaen jotakin seuraavista riitojenratkaisusäännöistä:
 - a) ICSID-yleissopimus ja ICSID:n välimiesmenettelyn työjärjestys;
 - b) ICSID:n täydentävät säännöt, jos a alakohdan mukaisen kanteen nostamisen edellytykset eivät toteudu;
 - c) UNCITRALin välimiesmenettelysäännöt; tai
 - d) mahdolliset muut riidan osapuolten sopimat säännöt.

3. Jos kantaja ehdottaa 2 kohdan d alakohdan mukaisia sääntöjä, vastaajan on vastattava kantajan ehdotukseen 20 päivän kuluessa sen vastaanottamisesta. Jos riidan osapuolet eivät ole sopineet tällaisista säännöistä 30 päivän kuluessa ehdotuksen vastaanottamisesta, kantaja voi nostaa kanteen 2 kohdan a, b tai c alakohdassa tarkoitettujen sääntöjen mukaisesti.
4. Jos kanne nostetaan 2 kohdan b, c tai d alakohdan mukaisesti, riidan osapuolet voivat sopia menettelyn paikasta. Jos riidan osapuolet eivät pääse sopimukseen, kannetta käsittelevä tuomioistuimen jaosto määrittää paikan sovellettavien riitojenratkaisusääntöjen mukaisesti edellyttäen, että paikka sijaitsee jonkin New Yorkin yleissopimuksen sopimusvaltion alueella.
5. Edellä olevan 2 kohdan mukaisesti sovellettavat riitojenratkaisusäännöt ovat riitojenratkaisusäännöt, jotka ovat voimassa päivänä, jona kanne nostetaan tämän jakson mukaisessa tuomioistuimessa, jollei tässä jaksossa vahvistetuista erityissäännöistä muuta johdu. Yhteisneuvosto voi hyväksyä sääntöjä, joilla täydennetään sovellettavia riitojenratkaisusääntöjä, ja tällaiset säännöt sitovat tuomioistuinta ja muutoksenhakutuomioistuinta.
6. Kanne katsotaan nostetuksi tämän jakson mukaista riitojenratkaisua varten, kun pyyntö tai ilmoitus menettelyn aloittamisesta on vastaanotettu sovellettavien riitojenratkaisusääntöjen mukaisesti.
7. Kukin osapuoli ilmoittaa toiselle osapuolelle paikan, johon kantaja toimittaa tämän jakson mukaisesti tekemänsä ilmoitukset ja muut asiakirjat. Kukin osapuoli varmistaa, että tällaiset tiedot asetetaan julkisesti saataville.

10.27 ARTIKLA

Yhtäaikaiset menettelyt

Jos kanne nostetaan tämän jakson ja 31 luvun (Riitojenratkaisu) tai muun kansainvälisen sopimuksen nojalla ja jos on olemassa mahdollisuus päällekkäisiin korvauksiin tai jos muulla kansainvälisellä kanteella saattaisi olla merkittävä vaikutus tämän jakson nojalla nostetun kanteen ratkaisuun, tuomioistuimen on mahdollisimman pian riidan osapuolia kuultuaan lykättävä asian käsittelyä tai muutoin varmistettava, että 31 luvun (Riitojenratkaisu) tai muun kansainvälisen sopimuksen nojalla käynnistetty menettely otetaan huomioon sen päätöksessä, määräyksessä tai välitystuomiossa.

Commented [LK83]: brought

10.28 ARTIKLA

Suostumus riidan ratkaisuun tuomioistuimessa

1. Vastaaja suostuu riidan ratkaisuun tuomioistuimessa tässä jaksossa vahvistettujen menettelyiden mukaisesti.

2. Edellä olevassa 1 kohdassa tarkoitetun suostumuksen myötä ja kun kanne on nostettu tuomioistuimessa tämän jakson mukaisesti, seuraavissa vahvistettujen vaatimusten katsotaan täyttyneen:

- a) ICSID-yleissopimuksen 25 artikla ja ICSID:n täydentävien sääntöjen C osan II luku riidan osapuolten kirjallisen suostumuksen osalta; ja
- b) New Yorkin yleissopimuksen II artikla kirjallisen sopimuksen osalta.

10.29 ARTIKLA

Kolmannen osapuolen rahoitus

1. Kolmannen osapuolen rahoituksesta hyötyvän riidan osapuolen on ilmoitettava riidan toiselle osapuolelle ja kannetta käsittelevälle tuomioistuimen jaostolle tai, jos jaostoa ei ole muodostettu, tuomioistuimen puheenjohtajalle rahoittajana toimivan kolmannen osapuolen nimi ja osoite.
2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettu ilmoitus annetaan kanteen nostamisen yhteydessä tai, jos rahoitussopimus tai lahjoitus tai avustus on tehty kanteen nostamisen jälkeen, viivytyksettä sen jälkeen, kun rahoitussopimus tai lahjoitus tai avustus on tehty.

10.30 ARTIKLA

Tuomioistuin

1. Perustetaan tuomioistuin, joka käsittelee 10.26 artiklan nojalla nostettuja kanteita.
2. Yhteisneuvosto nimittää tämän sopimuksen tultua voimaan tuomioistuimeen yhdeksän jäsentä. Jäsenistä kolme on Euroopan unionin jäsenvaltion kansalaisia, kolme Meksikon kansalaisia ja kolme kolmansien maiden kansalaisia.⁵²
3. Yhteisneuvosto voi päättää jäsenten määrän lisäämisestä tai pienentämisestä kolmen monikertoina. Lisänimitykset on tehtävä 2 kohdassa määrättyltä pohjalta.
4. Jäsenillä on oltava Kansainvälisen tuomioistuimen tuomariksi nimittämiseen vaadittava pätevyys tai heidän on oltava tunnetusti päteviä oikeusoppineita. Heillä on oltava toteen näytettyä asiantuntemusta kansainvälisen julkisoikeuden alalla. On toivottavaa, että heillä on asiantuntemusta erityisesti kansainvälisen sijoitus oikeuden, kansainvälisen kauppaoikeuden tai kansainvälisistä sijoituksista tai kansainvälisistä kauppasopimuksista johtuvien riitojen ratkaisemisen alalla tai kauppaneuvotteluista.

⁵² Osapuolet pyrkivät nimittämään jäseniä, jotka edustavat erilaisia sosioekonomisia olosuhteita ja oikeusperinteitä.

5. Tuomioistuimen jäsenet nimitetään viiden vuoden kaudeksi. Välittömästi tämän sopimuksen voimaantulon jälkeen nimitetyistä yhdeksästä henkilöstä valitaan kuitenkin arvalla neljä, joiden toimikausi pidennetään seitsemään vuoteen. Jäsenten paikat täytetään sitä mukaa kuin ne vapautuvat. Henkilö, joka on nimitetty korvaamaan jäsen, jonka toimikausi ei ole kulunut loppuun, hoitaa tehtävää edeltäjänsä kauden loppuun. Henkilö, joka toimikautensa päättyessä toimii jossakin tuomioistuimen jaostossa, voi tuomioistuimen puheenjohtajan luvalla ja kun jaoston muita jäseniä on kuultu, jatkaa toimintaansa kyseisessä jaostossa, kunnes jaoston menettelyt on saatu päätökseen, ja ainoastaan tätä tarkoitusta varten hänen katsotaan jatkavan toimimista tuomioistuimen jäsenenä.
6. Tuomioistuin käsittelee asioita jaostoissa, jotka koostuvat kolmesta jäsenestä, joista yksi on Euroopan unionin jäsenvaltion kansalainen, yksi Meksikon kansalainen ja yksi jonkin kolmannen maan kansalainen. Jaoston puheenjohtajana toimii jäsen, joka on kolmannen maan kansalainen.
7. Sen estämättä, mitä 6 kohdassa määrätään, ja jos riidan osapuolet niin sopivat, asiaa käsittelee jaosto, jonka muodostaa yksi ainoa jäsen, joka on kolmannen maan kansalainen ja jonka valitsee tuomioistuimen puheenjohtaja.
8. Tuomioistuimen puheenjohtajan on 90 päivän kuluessa 10.26 artiklan mukaisen kanteen nostamisesta nimitettävä 10 kohdan mukaisesti hyväksytyjen työskentelymenettelyjen ja vuorotteluperiaatteen mukaisesti yksi tai useampi jäsen, jotka muodostavat kyseistä asiaa käsittelevän tuomioistuimen jaoston, varmistaen jaostojen sattumanvaraisen ja ennakoimattoman kokoonpanon ja antaen kaikille jäsenille tasavertaiset mahdollisuudet tulla valituiksi.

9. Tuomioistuimen puheenjohtaja vastaa organisaatiokysymyksistä, ja hänet valitaan kaksivuotiseksi toimikaudeksi arvalla jäsenistä, jotka ovat kolmansien maiden kansalaisia. Puheenjohtajat toimivat vuorotteluperiaatteen mukaisesti, ja yhteisneuvoston puheenjohtaja valitsee heidät arvalla. Jäljempänä olevan 10 kohdan mukaisesti hyväksytyissä työskentelymenettelyissä on oltava tarvittavat säännöt siltä varalta, että puheenjohtaja on tilapäisesti estynyt.
10. Tuomioistuin hyväksyy omat työskentelymenettelynsä osapuolia kuultuaan.
11. Jäsenten on oltava käytettävissä kaikkina aikoina ja lyhyellä varoitusajalla, ja heidän on pysyttävä tähän sopimukseen liittyvien riitojenratkaisutoimien tasalla.
12. Jotta varmistetaan, että jäsenet ovat käytettävissä, heille maksetaan yhteisneuvoston päätöksellä vahvistettava kuukausittainen varallaolomaksu. Puheenjohtaja saa jokaiselta päivältä, jonka hän on työskennellyt tuomioistuimen puheenjohtajan tehtävissä, maksun, joka vastaa 10.31 artiklan 11 kohdan mukaisesti määritettyä muutoksenhakutuomioistuimen puheenjohtajalle maksettavaa maksua.
13. Kukin osapuoli maksaa 12 kohdassa tarkoitetun varallaolomaksun ja päivämaksun kehitystasonsa huomioon ottaen ICSID:n sihteeristön hallinnoimalle tilille. Jos osapuoli ei maksa kyseisiä maksuja, toinen osapuoli voi halutessaan suorittaa ne itse. Tällaiset maksurästit ovat perittävässä sovellettavine korkoineen. Palveluiden ja sijoitusten alakomitea tarkastelee säännöllisesti edellä tarkoitettujen maksujen määrää ja jakautumista ja voi suositella asianmukaisia mukautuksia yhteisneuvoston päätettäväksi.

14. Ellei yhteisneuvosto tee päätöstä tämän artiklan 15 kohdan mukaisesti, asian käsittelemiseksi perustetun tuomioistuimen jaoston jäsenten muiden maksujen ja kulujen määrä määritetään kanteen nostamispäivänä voimassa olevien ICSID-yleissopimuksen hallinnollisten ja rahoitussääntöjen 14 säännön 1 kohdan mukaisesti, ja tuomioistuin jakaa sen riidan osapuolten kesken 10.48 artiklan 5 kohdan mukaisesti.

15. Yhteisneuvosto voi päätöksellään pysyvästi muuttaa varallaolomaksun sekä muut maksut ja kulut säännölliseksi palkaksi. Tässä tapauksessa jäsenet toimivat kokopäiväisesti ja yhteisneuvosto vahvistaa heidän palkkansa ja muut asiaan liittyvät järjestelykysymykset. Tällöin jäsenet eivät saa harjoittaa mitään muuta ammattitoimintaa riippumatta siitä, saako siitä palkkion vai ei, ellei tuomioistuimen puheenjohtaja ole poikkeuksellisesti myöntänyt tähän poikkeusta.

16. ICSID:n sihteeristö toimii tuomioistuimen sihteeristönä ja antaa sille asianmukaista tukea. Tuomioistuin jakaa tällaisen tuen kustannukset riidan osapuolten kesken 10.48 artiklan 5 kohdan mukaisesti.

10.31 ARTIKLA

Muutoksenhakutuomioistuin

1. Perustetaan pysyvä muutoksenhakutuomioistuin käsittelemään tuomioistuimen antamista ratkaisuista tehtyjä muutoksenhakupyynnöitä.

2. Yhteisneuvosto nimittää tämän sopimuksen tultua voimaan muutoksentuomioistuimeen kuusi jäsentä. Jäsenistä kaksi on Euroopan unionin jäsenvaltion kansalaisia, kaksi Meksikon kansalaisia ja kaksi kolmansien maiden kansalaisia. Tätä varten kukin osapuoli ehdottaa kolmea ehdokasta, joista kahden on oltava kyseisen osapuolen kansalaisia ja yhden on oltava kolmannen maan kansalainen.
3. Yhteisneuvosto voi päättää jäsenten määrän kasvattamisesta kolmen monikertoina. Lisänimitykset on tehtävä 2 kohdassa määrätyltä pohjalta.
4. Jäsenillä on oltava Kansainvälisen tuomioistuimen tuomariksi nimittämiseen vaadittava pätevyys tai heidän on oltava tunnetusti päteviä oikeusoppineita. Heillä on oltava toteen näytettyä asiantuntemusta kansainvälisen julkisoikeuden alalla ja tämän luvun soveltamisalaan kuuluvasta aiheesta. On toivottavaa, että heillä on asiantuntemusta kansainvälisen kauppaoikeuden ja kansainvälisistä sijoituksista tai kansainvälisistä kauppasopimuksista johtuvien riitojen ratkaisemisen alalla.
5. Jäsenet nimitetään viiden vuoden kaudeksi. Välittömästi tämän sopimuksen voimaantulon jälkeen nimitetyistä kuudesta henkilöstä valitaan kuitenkin arvalla kolme, joiden toimikausi pidennetään seitsemään vuoteen. Jäsenten paikat täytetään sitä mukaa kuin ne vapautuvat. Henkilö, joka on nimitetty korvaamaan jäsen, jonka toimikausi ei ole kulunut loppuun, hoitaa tehtävää edeltäjänsä kauden loppuun. Henkilö, joka toimikautensa päättyessä toimii jossakin muutoksenhakutuomioistuimen jaostossa, voi muutoksenhakutuomioistuimen puheenjohtajan luvalla ja kun jaoston muita jäseniä on kuultu, jatkaa toimintaansa kyseisessä jaostossa, kunnes jaoston menettelyt on saatu päätökseen, ja ainoastaan tätä tarkoitusta varten hänen katsotaan jatkavan toimimista muutoksenhakutuomioistuimen jäsenenä.

6. Muutoksenhakutuomioistuin käsittelee asioita jaostoissa, jotka koostuvat kolmesta jäsenestä, joista yksi on Euroopan unionin jäsenvaltion kansalainen, yksi Meksikon kansalainen ja yksi jonkin kolmannen maan kansalainen. Jaoston puheenjohtajana toimii jäsen, joka on kolmannen maan kansalainen.
7. Muutoksenhakutuomioistuimen puheenjohtajan on nimitettävä 9 kohdan mukaisesti hyväksytyjen työskentelymenettelyjen ja vuorotteluperiaatteen mukaisesti jäsenet, jotka muodostavat kutakin asiaa käsittelevän muutoksenhakutuomioistuimen jaoston, varmistaen jaostojen sattumanvaraisen ja ennakoimattoman kokoonpanon ja antaen kaikille jäsenille tasavertaiset mahdollisuudet tulla valituiksi.
8. Muutoksenhakutuomioistuimen puheenjohtaja vastaa organisaatiokysymyksistä, ja hänet valitaan kaksivuotiseksi toimikaudeksi arvalla jäsenistä, jotka ovat kolmansien maiden kansalaisia. Puheenjohtajat toimivat vuorotteluperiaatteen mukaisesti, ja yhteisneuvoston puheenjohtaja valitsee heidät arvalla. Jäljempänä olevan 9 kohdan mukaisesti hyväksytyissä työskentelymenettelyissä on oltava tarvittavat säännöt siltä varalta, että puheenjohtaja on tilapäisesti estynyt.
9. Muutoksenhakutuomioistuin hyväksyy omat työskentelymenettelynsä osapuolia kuultuaan.
10. Jäsenten on oltava käytettävissä kaikkina aikoina ja lyhyellä varoitusaajalla, ja heidän on pysyttävä muiden tähän sopimukseen liittyvien riitojenratkaisutoimien tasalla.

11. Jotta varmistetaan, että muutoksenhakutuomioistuimen jäsenet ovat käytettävissä, heille maksetaan yhteisneuvoston päätöksellä vahvistettava kuukausittainen varallaolomaksu ja maksu jokaiselta päivältä, jonka he työskentelevät jäseninä. Muutoksenhakutuomioistuimen puheenjohtaja saa maksun jokaiselta päivältä, jonka hän on työskennellyt muutoksenhakutuomioistuimen puheenjohtajan tehtävissä.
12. Kukin osapuoli maksaa 11 kohdassa tarkoitetun varallaolomaksun ja päivämaksun kehitystasonsa huomioon ottaen ICSID:n sihteeristön hallinnoimalle tilille. Jos osapuoli ei maksa kyseisiä maksuja, toinen osapuoli voi halutessaan suorittaa ne itse. Tällaiset maksurästit ovat perittävässä sovellettavine korkoineen. Palveluiden ja sijoitusten alakomitea tarkastelee säännöllisesti edellä tarkoitettujen maksujen määrää ja jakautumista ja voi suositella asianmukaisia mukautuksia yhteisneuvoston päätettäväksi.
13. Yhteisneuvosto voi päätöksellään pysyvästi muuttaa varallaolomaksun ja päivämaksut säännölliseksi palkaksi. Tässä tapauksessa muutoksenhakutuomioistuimen jäsenet toimivat kokopäiväisesti ja yhteisneuvosto vahvistaa heidän palkkansa ja muut asiaan liittyvät järjestelykysymykset. Tällöin jäsenet eivät saa harjoittaa mitään muuta ammattitoimintaa riippumatta siitä, saako siitä palkkion vai ei, ellei muutoksenhakutuomioistuimen puheenjohtaja ole poikkeuksellisesti myöntänyt tähän poikkeusta.
14. ICSID:n sihteeristö toimii muutoksenhakutuomioistuimen sihteeristönä ja antaa sille asianmukaista tukea. Muutoksenhakutuomioistuin jakaa tällaisen tuen kustannukset riidan osapuolten kesken 10.48 artiklan 5 kohdan mukaisesti.

10.32 ARTIKLA

Etiikka

1. Tuomioistuimen ja muutoksenhakutuomioistuimen jäsenet on valittava henkilöistä, joiden riippumattomuudesta ei ole epäilystä. Heillä ei saa olla sidoksia mihinkään hallitukseen.⁵³ He eivät saa ottaa vastaan ohjeita milteenkään hallitukselta tai organisaatiolta kysymyksissä, jotka koskevat tähän jaksoon liittyvää riitaa. He eivät saa osallistua minkään sellaisen riidan käsittelyyn, jossa voisi syntyä suora tai epäsuora eturistiriita. Näin toimiessaan heidän on noudatettava liitteessä 10-D vahvistettuja käytäntösääntöjä. Lisäksi tuomioistuimen jäsenten on nimittämisen jälkeen pidättäydyttävä toimimasta neuvonantajana tai osapuolen nimittämänä asiantuntijana tai todistajana missään avoimessa tai uudessa sijoitussuojaa koskevassa riidassa, joka kuuluu tämän sopimuksen tai minkä tahansa muun sopimuksen tai sisäisen oikeuden soveltamisalaan.

2. Jos riidan osapuoli katsoo, että jaostoon nimitetty jäsen ei täytä 1 kohdan vaatimuksia, se voi tehdä ilmoituksen kyseisen jäsenen nimittämisen vastustamisesta tapauksen mukaan joko tuomioistuimen puheenjohtajalle tai muutoksenhakutuomioistuimen puheenjohtajalle. Vastustamista koskeva ilmoitus vastustamisesta on lähetettävä 15 päivän kuluessa päivästä, jona tuomioistuimen tai muutoksenhakutuomioistuimen jaoston kokoonpano on ilmoitettu riidan osapuolelle, tai 15 päivän kuluessa päivästä, jona merkitykselliset tosiseikat tulivat sen tietoon, jos niiden ei kohtuudella voida olettaa olleen tiedossa jaoston muodostamisaikana. Vastustamista koskevassa ilmoituksessa on ilmoitettava vastustamisen perusteet.

⁵³ Selkeyden vuoksi todetaan, että henkilön ei katsota olevan sidoksissa hallitukseen pelkästään sillä perusteella, että hän on julkisen yliopiston palveluksessa tai entinen valtion työntekijä, joka saa eläkettä valtiolta, tai että hänellä on perhesuhde valtion virkamieheen.

3. Jos vastustamisen kohteena oleva jäsen ei ole 15 päivän kuluessa vastustamista koskevan ilmoituksen päivämäärästä päättänyt erota, tapauksen mukaan tuomioistuimen puheenjohtajan tai muutoksenhakutuomioistuimen puheenjohtajan on riidan osapuolia kuultuaan ja annettuaan jäsenelle mahdollisuuden esittää mahdolliset huomautuksensa tehtävä päätös 45 päivän kuluessa vastustamista koskevan ilmoituksen vastaanottamisesta ja ilmoitettava siitä välittömästi riidan osapuolille ja jaoston muille jäsenille.
4. Tapauksessa, jossa vastustetaan tuomioistuimen puheenjohtajan nimitystä jaostoon, päätöksen tekee muutoksenhakutuomioistuimen puheenjohtaja ja päinvastoin.
5. Muutoksenhakutuomioistuimen puheenjohtajan perustellusta suosituksesta tai yhteisestä aloitteestaan osapuolet voivat yhteisneuvoston päätöksellä vapauttaa jäsenen tuomioistuimesta tai muutoksenhakutuomioistuimesta, jos hänen käytöksensä ei ole yhdenmukaista 1 kohdan mukaisten velvoitteiden kanssa eikä yhteensopivaa tuomioistuimen tai muutoksenhakutuomioistuimen jäsenyyden jatkumisen kanssa. Jos väite koskee muutoksenhakutuomioistuimen puheenjohtajan käytöstä, tuomioistuimen puheenjohtajan on annettava asiasta perusteltu suositus. Tämän kohdan vuoksi vapautuvien paikkojen täyttämiseen sovelletaan 10.30 artiklan 2 kohtaa ja 10.31 artiklan 2 kohtaa soveltuvin osin.

10.33 ARTIKLA

Monenvälinen riitojenratkaisujärjestelmä

1. Osapuolten olisi tehtävä yhteistyötä monenvälisen järjestelmän perustamiseksi sijoitusriitojen ratkaisemista varten.
2. Kun tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluviin riitoihin sovellettavasta monenvälisestä järjestelmästä tehty kansainvälinen sopimus tulee voimaan osapuolten välillä, tämän jakson asianomaisten osien soveltaminen keskeytetään, ja yhteisneuvosto voi tehdä päätöksen, jossa täsmennetään mahdolliset siirtymäjärjestelyt.

10.34 ARTIKLA

Sovellettava lainsäädäntö

1. Tuomioistuimien päättää, rikkovatko kanteen kohteena olevat toimenpiteet jotakin 10.21 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua määräystä, kuten kantaja väittää.
2. Päätöstä valmistellessaan tuomioistuimen on sovellettava tämän sopimuksen määräyksiä ja tarvittaessa muita osapuolten välillä sovellettavia kansainvälisen oikeuden sääntöjä ja periaatteita. Sen on tulkittava tätä sopimusta yleisen kansainvälisen julkisoikeuden tavanomaisten tulkintasääntöjen, sellaisina kuin ne on määrätty valtiosopimusoikeutta koskevassa Wienin yleissopimuksessa, mukaisesti.

3. Selkeyden vuoksi todetaan, että tarkastellessaan toimenpiteen yhteensopivuutta 10.21 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen määräysten kanssa tuomioistuin ottaa soveltuvien osien huomioon tosiseikkana osapuolen sisäisen lainsäädännön. Näin tehdessään tuomioistuimen on seurattava kyseisen osapuolen tuomioistuimissa vallitsevaa sisäisen lainsäädännön tulkintaa, eikä mikään tuomioistuimen sisäiselle lainsäädännölle antama merkitys sido kyseisen osapuolen tuomioistuinta tai viranomaisia.
4. Selkeyden vuoksi todetaan, että tuomioistuimella ei ole toimivaltaa arvioida sellaisen toimenpiteen laillisuutta, jonka väitetään rikkovan 10.21 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja määräyksiä osapuolen sisäisen lainsäädännön nojalla.
5. Jos osapuoli on huolissaan tähän lukuun liittyvistä tulkintakysymyksistä, se voi pyytää yhteisneuvostoa tarkastelemaan asiaa. Yhteisneuvosto voi tehdä päätöksiä minkä tahansa määräyksen tulkinnasta. Kaikki tällaiset tulkinnat sitovat tuomioistuinta ja muutoksenhakutuomioistuinta. Yhteisneuvosto voi päättää, että tulkinta on sitova määräpäivästä alkaen.
6. Jos vastaaja vetoaa puolustuksenaan siihen, että toimenpide, jonka väitetään rikkovan jotakin 10.21 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua määräystä, kuuluu liitteessä I tai II esitetyn poikkeavan toimenpiteen soveltamisalaan, tuomioistuimen on vastaajan pyynnöstä pyydettävä yhteisneuvostolta tulkintaa asiasta. Yhteisneuvosto toimittaa kaikki tekemäänsä tulkintaa koskevat päätökset tuomioistuimelle 1.7 artiklan (Yhteisneuvoston erityistehtävät) mukaisesti 90 päivän kuluessa pyynnönvastaanottamisesta.

7. Yhteisneuvoston 6 kohdan mukaisesti toimittama päätös sitoo tuomioistuinta, ja tuomioistuimen antaman päätöksen tai välitystuomion on oltava kyseisen päätöksen mukainen. Jos yhteisneuvosto ei tee päätöstä 90 päivän kuluessa, tuomioistuin ratkaisee asian.

10.35 ARTIKLA

Toimenpiteiden kiertämisen torjuminen

Selkeyden vuoksi todetaan, että tuomioistuimen on luovuttava asian käsittelystä, jos riita syntyi tai oli hyvin todennäköistä, että riita syntyi, kun kantaja sai omistukseensa tai määräysvaltaansa riidan aiheena olevan sijoituksen, ja tuomioistuin toteaa asiaa koskevien tosiasioiden pohjalta, että kantaja on saanut sijoituksen omistukseensa tai määräysvaltaansa päätarkoituksenaan kanteen nostaminen tämän jakson nojalla. Mahdollisuus luopua asian käsittelystä tällaisessa tapauksessa ei rajoita muita lainkäyttövarauksia, joita tuomioistuimella voi olla.

10.36 ARTIKLA

Ilmeisen perusteettomat kanteet

1. Vastaaja voi vastustaa kannetta sillä perusteella, että se on ilmeisen perusteeton, viimeistään 30 päivän kuluttua tuomioistuimen kyseisen kanteen käsittelevän jaoston asettamisesta ja joka tapauksessa ennen sen ensimmäistä istuntoa tai viimeistään 30 päivän kuluttua siitä, kun vastaaja on saanut tietoonsa kanteen vastustamisen perusteena olevat tosiseikat.

2. Kannetta ei voi vastustaa 1 kohdan mukaisesti, jos vastaaja on vastustanut kannetta 10.37 artiklan mukaisesti esitetyllä väitteellä.
3. Vastaajan on täsmennettävä peruste tällaiselle kanteen vastustamiselle mahdollisimman tarkoin.
4. Otettuaan vastaan kanteen vastustamista koskevan väitteen tämän artiklan mukaisesti tuomioistuimen on keskeytettävä asian käsittely pääasian osalta ja vahvistettava tällaisen vastustamisen tarkastelulle aikataulu, joka on yhteensopiva mahdollisten muiden esikysymysten tarkastelua varten vahvistetun aikataulun kanssa.
5. Tarjottuaan riidan osapuolille mahdollisuuden esittää huomautuksensa tuomioistuin antaa ensimmäisessä istunnossaan tai viipymättä sen jälkeen päätöksen tai välitystuomion perusteluineen. Toimiessaan näin tuomioistuin olettaa kanteessa esitettyjen seikkojen olevan totta.
6. Tällä artiklalla ei rajoiteta tuomioistuimen toimivaltaa käsitellä muita vastalauseita esikysymyksenä tai vastaajan oikeutta esittää käsittelyn aikana vastalause, joka koskee kanteen oikeudellisia ansioita.

10.37 ARTIKLA

Oikeudellisesti perusteettomat kanteet

1. Rajoittamatta tuomioistuimen toimivaltaa käsitellä muita vastalauseita esikysymyksenä tai vastaajan oikeutta esittää muita tällaisia vastalauseita minä hyvänsä sopivana ajankohtana tuomioistuimen on käsiteltävä ja tehtävä esikysymyksenä päätös kaikista vastaajan **kanteen vastustamista** koskevista väitteistä, joiden mukaan 10.26 artiklan mukaisesti nostettu kanne tai jokin sen osa ei ole oikeudellisista syistä kanne, josta voidaan antaa kantajan eduksi välitystuomio tämän jakson mukaisesti, vaikka kanteessa esitettyjen seikkojen oletettaisiin olevan totta.
2. Edellä olevan 1 kohdan mukainen **kanteen vastustamista koskeva väite** on toimitettava tuomioistuimelle viimeistään sinä päivänä, jonka tuomioistuin vahvistaa vastaajalle sen vastaväitteen tai vastineen esittämistä varten.
3. Jos **kanteen vastustamista koskeva väite** on toimitettu 10.36 artiklan mukaisesti, tuomioistuin voi, ottaen huomioon tällaisen **vastustamisen** olosuhteet, antaa päätöksen siitä, onko 1 kohdan mukaisesti esitettyä **kanteen vastustamista koskevaa väitettä** kieltäydyttävä käsittelemästä tässä artiklassa vahvistettujen menettelyiden mukaisesti.
4. Kun tuomioistuin on ottanut vastaan 1 kohdan mukaisen **kanteen vastustamista koskevan väitteen** ja tapauksen mukaan antanut päätöksen, ettei se kieltäydy **kanteen vastustamista koskevan väitteen** käsittelystä 3 kohdan mukaisesti, ja mikäli se ei katso **vastustamista** ilmeisen perusteettomaksi, tuomioistuimen on keskeytettävä pääasian käsittely ja vahvistettava **vastustamisen** tarkastelulle aikataulu, joka on yhteensopiva mahdollisten muiden esikysymysten tarkastelua varten vahvistetun aikataulun kanssa, sekä annettava **vastustamista** koskeva päätös tai välitystuomio ja esitettävä sen perusteet.

10.38 ARTIKLA

Menettelyn avoimuus

1. Tuomioistuimien asettaa viipymättä julkisesti saataville kaikki riidan osapuolten tuomioistuimelle toimittamat kirjalliset lausumat sekä kaikki tuomioistuimen tai tapauksen mukaan tuomioistuimen puheenjohtajan antamat määräykset, päätökset ja välitystuomiot, lukuun ottamatta suojattuja tietoja, jotka koostuvat seuraavista:

- a) liikesalaisuudet⁵⁴;
- b) luottamukselliset tiedot, jotka on suojattu julkisesti saataville asettamiselta lainsäädännön nojalla; ja
- c) tiedot, joiden luovuttaminen estäisi lainvalvontaa.

⁵⁴ Selkeyden vuoksi todetaan, että liikesalaisuuksiin sisältyvät tiedot, jotka eivät ole julkisia ja jotka kuvaavat, sisältävät tai muulla tavoin paljastavat liikesalaisuuksia tai taloudellisia, kaupallisia, tieteellisiä tai teknisiä tietoja, joita riidan osapuoli, johon ne liittyvät, on johdonmukaisesti käsitellyt luottamuksellisina, mukaan lukien muun muassa tiedot hinnoista, kustannuksista, strategisista ja markkinointisuunnitelmista ja markkinaosuuksista sekä kirjanpitoliedot.

2. Tuomioistuin järjestää julkisia kuulemisia ja päättää riidan osapuolia kuullen asianmukaisista logistisista järjestelyistä. Jos riidan osapuoli aikoo käyttää kuulemisessa suojattuja tietoja, sen on ilmoitettava asiasta tuomioistuimelle. Tuomioistuin toteuttaa asianmukaiset järjestelyt suojatakseen tällaiset tiedot paljastumiselta, mikä voi tarkoittaa esimerkiksi kuulemisen toteuttamista suljetuin ovin kyseisten tietojen käsittelyn osalta.
3. Edellä 1 kohdassa tarkoitettuihin kirjallisiin lausumiin kuuluvat väite, vastaväite, vastaus, vastaajan vastaus ja kaikki muut riidan osapuolen menettelyn aikana esittämät lausumat, kuten 10.32 artiklan 2 kohdan mukainen vastustamista koskeva ilmoitus tai 10.47 artiklan mukainen yhdistämispyyntö.
4. Kuulemisten pöytäkirjat tai niiden litteroidut tekstit, jos ne ovat saatavilla, on asetettava julkisesti saataville edellyttäen, että 1 kohdassa tarkoitetut suojatut tiedot on poistettu.
5. Kukin osapuoli julkistaa hyvissä ajoin ja ennen tuomioistuimen jaoston muodostamista 10.22 artiklassa tarkoitetun neuvottelupyynnön, ilmoituksen, jossa pyydetään vastaajan määrittämistä, ja 10.24 artiklassa tarkoitetun vastaajan määrittäminen siten, että suojatut tiedot on poistettu. Tätä varten kantaja toimittaa neuvottelupyynnöstään ja ilmoituksesta, jossa pyydetään vastaajan määrittämistä, julkisen version, joka ei sisällä suojattuja tietoja, mieluiten samaan aikaan ja viimeistään 15 päivän kuluttua ei-julkisen version toimitamisesta. Jos kantaja ei toimita tällaista julkista versiota, sen katsotaan antaneen suostumuksensa toimitettujen asiakirjojen asettamiseen julkisesti saataville.

6. Tuomioistuin voi pyynnöstä asettaa kaiken aineiston julkisesti saataville, kun se on ensin kuullut asianomaista riidan osapuolta, jotta estetään suojatun tiedon päätyminen julkisesti saataville, ja annettuaan kyseiselle osapuolelle kohtuullisesti aikaa poistaa aineistosta osia tarpeen mukaan.

7. Sovellettaessa 1 kohtaa kukin riidan osapuoli on vastuussa siitä, että se toimittaa tuomioistuimelle omista kirjallisista lausumistaan 30 päivän kuluessa niiden toimittamisesta tai muun tuomioistuimen asettaman määräajan kuluessa versiot, joista suojatut tiedot on poistettu. Tuomioistuin voi tarkastella uudelleen riidan osapuolten toimittamia muokattuja versioita ja arvioida, onko poistetut tiedot tarpeen suojata. Tuomioistuin ratkaisee riidan osapuolia kuultuaan mahdolliset vastalauseet, jotka koskevat suojatuiksi väitettyjen tietojen luokittelua tai poistamista. Jos tuomioistuin päättää, että tietoja ei saa poistaa lausumasta tai että lausuman asettamista julkisesti saataville ei saa estää, lausuman vapaaehtoisesti esittäneet riidan osapuolet voivat vetää lausuman pois menettelyn selostuksesta kokonaan tai osittain.

8. Ennen kuin tuomioistuin julkaisee antamansa määräyksen, päätöksen tai välitystuomion, se kuulee riidan osapuolia siitä, sisältääkö kyseinen määräys, päätös tai välitystuomio 1 kohdan a, b tai c alakohdan mukaisia suojattuja tietoja.

9. Jos riidan osapuoli ei pyydä tuomioistuinta säilyttämään tietyssä lausumassa, määräyksessä, päätöksessä tai välitystuomiossa olevien suojattujen tietojen luottamuksellisuutta 30 päivän kuluessa kyseisen lausuman toimittamisesta tai 6 ja 8 kohdan mukaisesta riidan osapuolen kuulemisen jälkeen taikka muun tuomioistuimen asettaman määräajan kuluessa, kyseisen osapuolen katsotaan antaneen suostumuksensa tällaisen lausuman, määräyksen, päätöksen tai välitystuomion asettamiseen julkisesti saataville.
10. Tuomioistuin voi asettaa tässä artiklassa tarkoitetut lausumat julkisesti saataville ilmoittamalla siitä investoijan ja valtion välisen välimiesmenettelyn läpinäkyvyyttä koskevissa UNCITRALin säännöissä tarkoitettuun rekisteriin.
11. Mikään tässä jaksossa ei edellytä, että vastaaja estää sellaisten tietojen julkistamisen, joiden paljastamista sen lainsäädäntö edellyttää.

10.39 ARTIKLA

Tilapäiset suojatoimenpiteet

1. Tuomioistuin voi määrätä tilapäisen suojatoimenpiteen, jolla suojataan riidan osapuolen oikeudet tai varmistetaan tuomioistuimen toimivallan vaikuttavuus, mukaan luettuna määräys riidan osapuolen omistuksessa tai määräysvallassa olevan todistusaineiston suojelemiseksi.

2. Tuomioistuini ei saa määrätä omaisuutta takavarikoitavaksi eikä estää soveltamasta toimenpidettä, jonka väitetään merkitsevän 10.21 artiklassa tarkoitettua rikkomista. Tämän kohdan soveltamiseksi määräys kattaa myös suosituksen.

10.40 ARTIKLA

Kanteesta luopuminen

Jos kantaja ei tämän jakson mukaisen kanteen nostamisen jälkeen toteuta menettelyssä mitään toimia 180 peräkkäisen päivän tai riidan osapuolten mahdollisesti sopiman muun ajanjakson kuluessa, kantajan katsotaan **peruuttaneen kanteensa ja luopuneen siitä**. Vastaajan pyynnöstä ja sen jälkeen, kun asiasta on ilmoitettu riidan osapuolille, tuomioistuini toteaa kanteesta luopumisen määräyksessä ja antaa kustannuksia koskevan päätöksen. Määräyksen antamisen jälkeen tuomioistuimen toimivalta päättyy. Kantaja ei voi jällempäin nostaa samaa asiaa koskevaa kannetta, joka perustuu samoihin toimenpiteisiin.

10.41 ARTIKLA

Vakuudet kustannusten varalta

1. Selkeyden vuoksi todetaan, että tuomioistuin voi pyynnöstä määrätä kantajan antamaan vakuudet kaikkien kustannusten tai niiden osan varalta, jos on perusteltu syy olettaa, ettei kantaja välttämättä pysty noudattamaan kantajan maksettaviksi koituvia kustannuksia koskevaa päätöstä.
2. Jos kustannusten varalta ei anneta vakuuksia kattavasti 30 päivän kuluessa 1 kohdan nojalla annetusta määräyksestä tai muussa tuomioistuimen asettamassa määräajassa, tuomioistuin ilmoittaa asiasta riidan osapuolille. Tuomioistuin voi määrätä, että menettely keskeytetään tai päätetään.

10.42 ARTIKLA

Riidan ulkopuolinen osapuoli

1. Vastaajan on 30 päivän kuluessa vastaanottamisesta tai viipymättä sen jälkeen, kun suojattuja tietoja⁵⁵ koskeva mahdollinen riita on ratkaistu, toimitettava riidan ulkopuoliselle osapuolelle:
 - a) 10.22 artiklassa tarkoitettu neuvottelupyyntö, 10.24 artiklassa tarkoitettu ilmoitus, jossa pyydetään vastaajan määrittämistä, ja 10.26 artiklassa tarkoitettu kanne;

⁵⁵ Selkeyden vuoksi todetaan, että ilmaisulla ”suojatut tiedot” tarkoitetaan 10.38 artiklassa määriteltyjä ja sen mukaisesti määritettyjä tietoja.

b) riidan ulkopuolinen osapuolen pyynnöstä

- i) riidan osapuolen tuomioistuimelle antamat lausumat, muistiot, katsaukset, pyynnot ja muut huomautukset;
- ii) kolmansien henkilöiden tuomioistuimelle 10.43 artiklan nojalla toimittamat kirjalliset lausumat;
- iii) tuomioistuimen kuulemisten pöytäkirjat tai litteroidut tekstit, jos ne ovat saatavilla; ja
- iv) tuomioistuimen määräykset, välitystuomiot ja päätökset; ja

c) pyynnöstä ja riidan ulkopuolisen osapuolen kustannuksella kaikki tuomioistuimelle toimitettu todistusaineisto tai osa siitä, mukaan lukien a ja b alakohdassa tarkoitettuihin asiakirjoihin liitetyt todisteet.

2. Riidan ulkopuolisella osapuolella on oikeus olla läsnä tämän jakson nojalla pidetyssä kuulemisessa ja esittää tuomioistuimelle suullisia ja kirjallisia lausumia tämän sopimuksen tulkinnasta. Tuomioistuin varmistaa, että riidan osapuolet saavat kohtuullisen tilaisuuden ottaa kantaa niihin huomautuksiin, joita riidan ulkopuolinen osapuoli on esittänyt.

10.43 ARTIKLA

Kolmansien henkilöiden osallistuminen

1. Tuomioistuin voi riidan osapuolia kuultuaan ottaa vastaan kirjallisia *amicus curiae* -lausumia, jotka koskevat riitaan liittyvää tosiseikkaa tai oikeudellista seikkaa, ja ottaa ne huomioon.
2. *Amicus curiae* -lausuman on oltava kirjallinen ja menettelyssä käytettävällä kielellä, ~~elleivät~~ jolleivat riidan osapuolet toisin sovi. Kussakin lausumassa on yksilöitävä sen laatija, ilmoitettava kaikki suorat ja välilliset sidokset riidan osapuoleen ja yksilöitävä henkilö, hallitus tai muu yhteisö, joka on antanut tai antaa taloudellista tai muuta apua lausuman valmistelussa. Lisäksi lausuman laatijan on esitettävä todisteet kaikista suorista tai välillisistä sidoksista riidan osapuoliin ja täsmennettävä riitaan liittyvän intressin luonne.
3. Jos tuomioistuin ottaa lausumia vastaan 1 ja 2 kohdan nojalla, se antaa riidan osapuolille mahdollisuuden vastata tällaisiin lausumiin.

10.44 ARTIKLA

Asiantuntijalausunnot

Tuomioistuin voi riidan osapuolen pyynnöstä tai omasta aloitteestaan riidan osapuolia kuultuaan nimittää yhden tai useampia asiantuntijoita raportoimaan sille kirjallisesti mistä tahansa tieteellisiin tosiasioihin liittyvästä kysymyksestä, kuten ympäristö-, terveys- tai turvallisuusasioista, tai muista riidan osapuolen menettelyssä esille ottamista seikoista, jollei riidan osapuolten sopimista ehdoista ja edellytyksistä muuta johdu, sanotun kuitenkin rajoittamatta muunlaisten asiantuntijoiden nimittämistä silloin, kun 10.26 artiklan 2 kohdassa tarkoitettut sovellettavat säännöt sen sallivat.

10.45 ARTIKLA

Korvaus tai muu hyvitys

Vastaaja ei saa esittää eikä tuomioistuin hyväksy puolustuksena, vastakanteena, kuittausoikeuksina tai mistään muusta syystä sitä, että kantaja tai paikallisesti sijoittautunut yritys, jonka puolesta kanne on nostettu, on saanut tai saa myöhemmin väitetystä vahingosta tai sen osasta korvausta tai muuta hyvitystä vakuutus- tai takaussopimuksen mukaisesti.

10.46 ARTIKLA

Osapuolten roolit

1. Osapuoli ei voi nostaa kansainvälistä kannetta, joka koskee 10.26 artiklan mukaisesti **esitettyä** nostettua kannetta, ellei toinen osapuoli ole jättänyt noudattamatta riidassa annettua välitystuomiota ja toimimatta sen mukaisesti.
2. Edellä olevalla 1 kohdalla ei suljeta pois mahdollisuutta 31 luvun (Riitojenratkaisu) mukaisiin riitojenratkaisumenettelyihin yleisesti sovellettavan toimenpiteen osalta, vaikka kyseisen toimenpiteen väitettäisiin rikkoneen tätä sopimusta tietyn sijoituksen osalta, jota koskeva kanne on nostettu 10.26 artiklan mukaisesti. Tällä artiklalla ei rajoiteta 10.42 artiklan soveltamista.
3. Edellä olevalla 1 kohdalla ei suljeta pois epävirallisia yhteyksiä, joiden ainoana tarkoituksena on helpottaa riidan ratkaisua.

10.47 ARTIKLA

Käsittelyn yhdistäminen

1. Jos 10.26 artiklan mukaisesti on erikseen nostettu kaksi tai useampia kanteita, joissa on yhteinen oikeudellinen kysymys tai tosiseikka ja jotka johtuvat samoista tapahtumista tai olosuhteista, riidan osapuoli voi tai riidan osapuolet voivat yhdessä tämän artiklan nojalla hakea tuomioistuimen erillisen jaoston asettamista ja pyytää, että tällainen jaosto antaa määräyksen tällaisten kanteiden käsittelyn yhdistämisestä, jäljempänä 'yhdistämispyyntö'.
2. Edellä kohdassa 1 tarkoitettua kanteiden käsittelyn yhdistämistä koskevaa määräystä, jäljempänä 'yhdistämismääräys', hakeva riidan osapuoli toimittaa ensin ilmoituksen niihin kanteisiin, joiden sisällyttämistä kyseisen määräyksen piiriin haetaan, liittyvien riitojen osapuolille.
3. Jos 2 kohdassa tarkoitetut riitojen osapuolet ovat päässeet yhteisymmärrykseen haettavasta yhdistämismääräyksestä, ne voivat esittää yhteisen yhdistämispyyntön. Jos kyseiset riitojen osapuolet eivät ole päässeet yhteisymmärrykseen yhdistämispyyntöstä 30 päivän kuluessa 2 kohdassa tarkoitetusta ilmoituksesta, riidan osapuoli voi esittää oman yhdistämispyyntön.
4. Yhdistämispyyntö on toimitettava kirjallisena tuomioistuimen puheenjohtajalle ja kaikille niihin kanteisiin, joiden sisällyttämistä yhdistämismääräyksen piiriin haetaan, liittyvien riitojen osapuolille, ja siinä on täsmennettävä
 - a) niihin kanteisiin, joiden sisällyttämistä yhdistämismääräyksen piiriin haetaan, liittyvien riitojen osapuolten nimet ja osoitteet;

- b) haetun yhdistämisen laajuus; ja
- c) haettavan yhdistämismääräyksen perusteet.

5. Yhdistämispyyntö, joka koskee useampaa kuin yhtä vastaajaa, edellyttää kaikkien tällaisten vastaajien suostumusta.

6. Tämän artiklan mukaiseen menettelyyn sovelletaan seuraavia sääntöjä:

- a) jos kaikki kanteet, **joihin haetaan määräystä käsittelyn yhdistämisestä**, on ~~toimitettu~~ nostettu riitojenratkaisumenettelyyn samojen 10.26 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen sääntöjen mukaisesti, sovelletaan kyseisiä sääntöjä;
- b) jos kanteita, **joihin haetaan määräystä käsittelyn yhdistämisestä**, ei ole ~~toimitettu~~ nostettu riitojenratkaisumenettelyyn samojen 10.26 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen sääntöjen mukaisesti,
 - i) kantajat voivat sopia, mitä 10.26 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuista säännöistä sovelletaan; tai
 - ii) jos kantajat eivät pääse sopimukseen sovellettavista säännöistä 30 päivän kuluessa siitä, kun tuomioistuimen puheenjohtaja on vastaanottanut yhdistämispyynnön, sovelletaan UNCITRALin välimiesmenettelysääntöjä, jollei tässä jaksossa vahvistetuista erityissäännöistä muuta johdu.

7. Tuomioistuimen puheenjohtajan on yhdistämispyyntönsä saatuaan 10.30 artiklan 8 kohdan mukaisesti muodostettava tuomioistuimen uusi jaosto, jäljempänä 'yhdistämisjaosto', jolla on toimivalta joko kokonaisuudessaan tai osittain kaikissa niissä kanteissa tai joissakin niistä kanteista, joita yhdistämispyyntö koskee.
8. Jos yhdistämisjaosto riidan osapuolia kuultuaan katsoo, että 10.26 artiklan nojalla nostetuissa kanteissa on yhteinen oikeudellinen kysymys tai tosiseikka ja ne johtuvat samoista tapahtumista tai olosuhteista ja että niiden yhdistäminen olisi kanteiden oikeudenmukaisen ja tehokkaan ratkaisun, välitystuomioiden johdonmukaisuus mukaan lukien, kannalta edullista, yhdistämisjaosto voi määräyksellä käyttää toimivaltaa joko kokonaisuudessaan tai osittain kaikissa tai joissakin kanteissa.
9. Jos yhdistämisjaosto on käyttänyt toimivaltaa 8 kohdan mukaisesti, kantaja, joka on 10.26 artiklan nojalla nostanut kanteen ja jonka kannetta ei ole yhdistetty, voi esittää tuomioistuimelle kirjallisen pyynnön kyseisen kanteen **sisällyttämisestä** yhdistämismääräykseen, edellyttäen, että pyyntö täyttää 4 kohdassa vahvistetut edellytykset. Yhdistämisjaosto antaa tällaisen määräyksen, jos se katsoo, että 8 kohdan edellytykset täyttyvät ja että tällaisen määräyksen antaminen ei kohtuuttomasti kuormita riidan osapuolia tai aiheuta niille epäoikeudenmukaista haittaa taikka tarpeettomasti häiritse menettelyä.
10. Yhdistämisjaosto voi riidan osapuolen hakemuksesta ennen 8 kohdan mukaisen päätöksen antamista määrätä, että 10.30 artiklan mukaisesti nimitetyn tuomioistuimen jaoston menettely keskeytetään, ellei viimeksi mainittu jaosto ole jo lykännyt menettelyään.

11. Edellä olevan 10.30 artiklan mukaisesti nimitetyn tuomioistuimen jaoston on luovuttava siitä kannetta tai sen osaa koskevasta toimivallasta, jonka osalta yhdistämisjaosto käyttää toimivaltaa.
12. Yhdistämisjaoston antama välitystuomio niistä kanteista tai niiden osista, joissa se on käyttänyt toimivaltaa, sitoo 10.30 artiklan mukaisesti nimitettyä tuomioistuimen jaostoa kyseisten kanteiden tai niiden osien osalta.
13. Kantaja voi perua 10.26 artiklan mukaisesti nostetun kanteen, johon sovelletaan yhdistämistä. Tällaista kannetta ei saa esittää uudelleen kyseisen artiklan mukaisesti.
14. Yhdistämisjaosto voi kantajan pyynnöstä toteuttaa toimenpiteitä säilyttääkseen kyseisen kantajan 10.38 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen suojattujen tietojen luottamuksellisuuden suhteessa muihin kantajiin. Kyseisiin toimenpiteisiin voi sisältyä asiakirjojen toimittaminen muille kantajille versioina, joista on poistettu suojatut tiedot, tai järjestelyt kuulemisten pitämiseksi osittain yksityisinä.

10.48 ARTIKLA

Välitystuomio

1. Jos tuomioistuin katsoo, että vastaaja on rikkonut jotakin 10.21 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua määräystä niin kuin kantaja väittää, tuomioistuin voi kantajan pyynnön perusteella ja riidan osapuolia kuultuaan määrätä erillisinä tai yhdistelmänä ainoastaan
 - a) rahallisia korvauksia mahdollisesti sovellettavine korkoineen; tai
 - b) omaisuuden palauttamisen, jolloin ratkaisussa on edellytettävä, että vastaaja voi palauttamisen sijaan maksaa rahallisia korvauksia soveltuvine korkoineen, jotka määritetään yhdenmukaisella tavalla 10.18 artiklan määräysten kanssa.
2. Jollei 1 kohdasta muuta johdu, jos kanne nostetaan paikallisesti sijoittautuneen yrityksen puolesta ja välitystuomio annetaan paikallisesti sijoittautuneen yrityksen hyväksi, välitystuomiossa on määrättävä, että
 - a) mahdollinen omaisuuden palautus suoritetaan paikallisesti sijoittautuneelle yritykselle;

- b) mahdolliset rahalliset korvaukset soveltuvine korkoineen maksetaan paikallisesti sijoittautuneelle yritykselle; ja
- c) välitystuomio ei rajoita muille henkilöille osapuolen lainsäädännön nojalla mahdollisesti kuuluvia oikeuksia välitystuomiossa määrättyyn korvaukseen.

3. Selkeyden vuoksi todetaan, että tuomioistuin ei saa määrätä muita kuin 1 kohdassa tarkoitettuja korvauksia eikä se saa määrätä kyseessä olevien toimenpiteiden kumoamista, lopettamista tai muuttamista.

4. Rahalliset vahingonkorvaukset eivät saa olla suurempia kuin kantajan tai, tapauksen mukaan, paikallisesti sijoittautuneen yrityksen kärsimä menetys, joka on seurausta 10.21 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen määräysten rikkomisesta, ja niistä vähennetään kaikki asianomaisen osapuolen jo maksamat aiemmat korvaukset ja hyvitykset. Tuomioistuin ei saa määrätä rankaisevaa vahingonkorvausta. Selkeyden vuoksi todetaan, että jos sijoittaja nostaa kanteen 10.26 artiklan 1 kohdan a alakohdan nojalla, takaisin voidaan periä ainoastaan menetykset tai vahingot, jotka sille on aiheutunut osapuolen sijoittajan ominaisuudessa.

5. Tuomioistuim määrää menettelyn kustannukset riidan hävinneen osapuolen maksettaviksi. Poikkeuksellisissa olosuhteissa tuomioistuin voi jakaa tällaiset kustannukset riidan osapuolten kesken, jos se katsoo, että jakaminen on asianmukaista tapauksen olosuhteissa. Muut kohtuulliset kustannukset, myös oikeudellisesta edustamisesta ja avusta aiheutuneet kohtuulliset kustannukset, ovat riidan hävinneen osapuolen vastuulla, jollei tuomioistuin määrää, että tällainen kustannusten jako ei ole asianmukainen tapauksen olosuhteissa. Harkitessaan kustannusten tai niiden jakamisen kohtuullisuutta tuomioistuin voi myös ottaa huomioon, ovatko riidan voittaneelle osapuolelle korvattavat kustannukset liian paljon suuremmat kuin riidan hävinneelle osapuolelle aiheutuvat kustannukset. Jos vain jotkin osat kanteesta ovat olleet menestyksellisiä, menettelyn kustannukset ja muut kohtuulliset kustannukset on jaettava suhteessa kanteen menestyksellisten osien määrään tai laajuuteen. Muutoksenhakutuomioistuin käsittelee kulut tämän artiklan mukaisesti.

6. Viimeistään vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulosta yhteisneuvosto hyväksyy maksuja koskevat täydentävät säännöt määrittääkseen oikeudellisesta edustamisesta ja avusta aiheutuneiden kustannusten enimmäismäärän, joka voi koitua hävinneiden osapuolten tiettyjen ryhmien kannettavaksi, ottaen huomioon niiden taloudelliset resurssit.

7. Tuomioistuimen ja riidan osapuolten on parhaansa mukaan pyrittävä varmistamaan, että riitojenratkaisumenettely toteutetaan kohtuullisessa ajassa. Tuomioistuimen olisi annettava välitystuomio 30 kuukauden kuluessa päivästä, jona kanne on nostettu 10.26 artiklan mukaisesti. Jos tuomioistuin tarvitsee lisääaikaa välitystuomion antamiseen, sen on ilmoitettava riidan osapuolille viivästyksen syyt.

8. Välitystuomio muuttuu lopulliseksi, jos 90 päivän kuluessa sen antamisesta kumpikaan riidan osapuoli ei ole hakenut muutosta muutoksenhakutuomioistuimelta.

9. Kumpi tahansa riidan osapuoli voi hakea muutosta välitystuomioon 10.49 artiklan mukaisesti. Tässä tapauksessa, että muutoksenhakutuomioistuin muuttaa tuomioistuimen tuomiota tai kumoaa sen ja palauttaa asian tuomioistuimen käsittelyyn, muutoksenhakutuomioistuimen päätelmät sitovat tuomioistuinta, ja sen on tarvittaessa riidan osapuolia kuultuaan tarkistettava välitystuomiotaan muutoksenhakutuomioistuimen toteamusten ja päätelmien huomioon ottamiseksi. Tuomioistuimen on pyrittävä antamaan tarkistettu ratkaisu 90 päivän kuluessa siitä, kun muutoksenhakutuomioistuin on palauttanut asian sen käsittelyyn. Tarkistetusta välitystuomiosta tulee lopullinen 90 päivän kuluttua sen antamisesta.

10.49 ARTIKLA

Muutoksenhakumenettely

1. Riidan osapuoli voi hakea muutoksenhakutuomioistuimelta muutosta 90 päivän kuluessa välitystuomion antamisesta. Muutoksenhaun perusteet ovat seuraavat:

- a) tuomioistuin on tulkinnut tai soveltanut sovellettavaa lainsäädäntöä virheellisesti;
- b) tuomioistuin on tehnyt selkeän virheen tosiseikkojen arvioinnissa, mukaan luettuna sovellettavan sisäisen lainsäädännön arviointi; tai
- c) ICSID-yleissopimuksen 52 artiklassa määrätyt perusteet siltä osin kuin ne eivät kuulu tämän kohdan a ja b alakohdan soveltamisalaan.

2. Jos muutoksenhakutuomioistuin hylkää muutoshakemuksen, tuomiosta tulee lopullinen. Muutoksenhakutuomioistuin voi myös hylätä muutoshakemuksen kiireellisesti, jos on selvää, että se on ilmeisen perusteeton, jolloin välitystuomiosta tulee lopullinen. Jos muutoksenhaku on aiheellinen, muutoksenhakutuomioistuin muuttaa tai peruuttaa välitystuomiossa annetut oikeudelliset ratkaisut ja päätelmät kokonaisuudessaan tai osittain. Sen päätöksessä täsmennetään tarkoin, miten se on muuttanut tai peruuttanut asianomaisia tuomioistuimen ratkaisuja ja päätelmiä.

3. Muutoksenhakumenettely saa lähtökohtaisesti kestää korkeintaan 180 päivää laskettuna siitä päivästä, jona riidan osapuoli tekee muutoshakemuksen, siihen päivään, jona muutoksenhakutuomioistuin antaa päätöksensä. Jos muutoksenhakutuomioistuin katsoo, ettei se voi antaa päätöstä 180 päivän kuluessa, sen on ilmoitettava riidan osapuolille kirjallisesti viivästyksen syyt sekä arvio ajasta, jonka se tarvitsee päätöksen antamiseksi. Menettelyn kesto ei missään tapauksessa saisi ylittää 270:tä päivää.
4. Muutoksenhakutuomioistuin voi määrätä muutosta hakeneen riidan osapuolen antamaan vakuudet kaikkien muutoksenhakumenettelyn kustannusten tai osan niistä varalta.
5. Muutoksenhakumenettelyyn sovelletaan 10.23, 10.27, 10.29, 10.34, 10.38, 10.39, 10.40, 10.42 ja 10.43 artiklan määräyksiä soveltuvien osin.
6. Yhteisneuvosto voi hyväksyä sääntöjä, joilla muutoksenhakutuomioistuimelle annetaan ohjeita siitä, miten muutoksenhakumenettely toteutetaan, jos menettely on jaettu tuomioistuimessa kahteen osaan.

10.50 ARTIKLA

Välitystuomioiden täytäntöönpano

1. Tämän jakson nojalla annettua tuomiota ei voida panna täytäntöön ennen kuin siitä on tullut lopullinen 10.48 artiklan 8 tai 9 kohdan taikka 10.49 artiklan mukaisesti. Tuomioistuimen tai muutoksenhakutuomioistuimen tämän jakson nojalla antamat lopulliset välitystuomiot ovat sitovia riidan osapuolten välillä eikä niihin sovelleta muutoksenhakua, uudelleentarkastelua, sivuuttamista, mitättömäksi tekemistä tai mitään muuta oikeussuojakeinoa.⁵⁶
2. Osapuolen on tunnustettava tämän jakson nojalla annettu välitystuomio ja pantava maksuvelvollisuus täytäntöön omalla alueellaan samalla tavoin kuin jos kyseessä olisi osapuolen oman tuomioistuimen lopullinen tuomio.
3. Välitystuomion täytäntöönpanoon sovelletaan voimassa olevaa lainsäädäntöä ja kansainvälisiä sitoumuksia, jotka koskevat tuomioita ja välitystuomioita paikassa, jossa tällaista täytäntöönpanoa haetaan.
4. Selkeyden vuoksi todetaan, että tämän sopimuksen IV osassa olevalla 2.11 (Yksityisten oikeudet) artiklalla ei estetä tämän jakson nojalla annettujen välitystuomioiden tunnustamista, täytäntöönpanoa ja täytäntöönpanon valvontaa.

⁵⁶ Selkeyden vuoksi todetaan, että tämä ei estä riidan osapuolta pyytämästä tuomioistuinta tarkistamaan tai tulkitsemaan välitystuomiota sovellettavien riitojenratkaisusääntöjen mukaisesti, jos tämä mahdollisuus on käytettävissä kyseisten sääntöjen nojalla.

5. Sovellettaessa New Yorkin yleissopimuksen 11 artiklaa tämän jakson nojalla annetut lopulliset välitystuomiot ovat välitystuomioita, joissa kanteen katsotaan johtuvan kaupallisesta suhteesta tai liiketoimesta.

6. Selkeyden vuoksi, ja jollei 1 kohdasta muuta johdu, todetaan, että jos kanne on saatettu riitojenratkaisuun 10.26 artiklan 2 kohdan a alakohdan nojalla, tämän jakson mukaisesti annettu lopullinen välitystuomio katsotaan ICSID-yleissopimuksen IV luvun 6 jakson mukaiseksi välitystuomioksi.

10.51 ARTIKLA

Asiakirjojen tiedoksianto

Neuvottelupyynnöt, ilmoitukset ja muut osapuolelle tarkoitetut asiakirjat toimitetaan liitteessä 10-E kyseisen osapuolen osalta tarkoitettuihin paikkoihin tai myöhemmin niiden tilalle nimettäviin paikkoihin. Osapuolen on viipymättä asetettava julkisesti saataville tiedot kaikista kyseisessä liitteessä tarkoitettua paikkaa koskevista muutoksista ja ilmoitettava niistä toiselle osapuolelle.

E JAKSO

LOPPUMÄÄRÄYKSET

10.52 ARTIKLA

Etujen kieltäminen

Osapuoli voi kieltää tämän luvun mukaiset edut toisen osapuolen sijoittajalta, joka on kyseisen toisen osapuolen yritys, ja mainitun sijoittajan sijoituksilta, jos

- a) yritys on jonkin kolmannen maan sijoittajan omistuksessa tai määräysvallassa; ja
- b) kieltävä osapuoli ottaa käyttöön tai pitää voimassa kyseisen kolmannen maan taikka kyseisen kolmannen maan luonnollisten henkilöiden tai yritysten osalta toimenpiteen, jolla kielletään liiketoimet kyseisen yrityksen kanssa tai jota rikottaisiin tai kierrettäisiin, jos kyseiselle sijoittajalle tai sen sijoituksille myönnettäisiin tämän luvun mukaiset edut.

10.53 ARTIKLA

Sopimuksen irtisanominen

1. Jos tämä sopimus irtisanotaan tämän sopimuksen IV osan 2.13 artiklan (Voimassaolo ja irtisanominen) mukaisesti, tämän luvun 10.7 artiklan 2 kohtaa, 10.8 artiklan 2 kohtaa ja 10.12 artiklaa ja C, D ja E jaksoa sekä muita tämän sopimuksen asiaankuuluvia määräyksiä sovelletaan edelleen viiden vuoden ajan irtisanomispäivästä niiden tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien sijoitusten osalta, jotka on tehty ennen tämän sopimuksen irtisanomispäivää.
2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettua määräaikaa jatketaan yhdellä viiden vuoden lisäjaksolla edellyttäen, että mikään muu osapuolten välinen sijoitussuojasopimus ei ole voimassa.
3. Tätä artiklaa ei sovelleta, jos tämän sopimuksen väliaikainen soveltaminen lopetetaan eikä tämä sopimus tule voimaan.

10.54 ARTIKLA

Suhde muihin sopimuksiin

1. Tämän sopimuksen voimaantulopäivänä liitteessä 10-C lueteltujen Euroopan unionin jäsenvaltioiden ja Meksikon välisten sopimusten, mukaan lukien niistä johdetut oikeudet ja velvoitteet,⁵⁷ voimassaolo lakkaa ja ne korvataan tällä sopimuksella.
2. Jos tämän sopimuksen väliaikainen soveltaminen tämän sopimuksen IV osan 2.5 artiklan (Voimaantulo ja väliaikainen soveltaminen) 4 kohdan mukaisesti kattaa tämän jakson ja tämän luvun C ja D jakson, liitteessä 10-C lueteltujen sopimusten sekä niistä johtuvien oikeuksien ja velvoitteiden soveltaminen keskeytetään väliaikaisen soveltamisen alkamispäivästä alkaen. Jos tämän sopimuksen väliaikainen soveltaminen lopetetaan eikä tämä sopimus tule voimaan, soveltamisen keskeytyminen lakkaa ja liitteessä 10-C luetellut sopimukset ovat voimassa siitä päivästä alkaen, jona tämän sopimuksen väliaikainen soveltaminen lopetetaan.

⁵⁷ Selkeyden vuoksi todetaan, että 10.53 artiklan mukaiset irtisanomista koskevat määräykset korvaavat liitteessä 10-C luetelluissa sopimuksissa vahvistetut vastaavat irtisanomista koskevat määräykset tämän sopimuksen voimaantulopäivänä.

3. Sen estämättä, mitä 1 ja 2 kohdassa määrätään, jonkin liitteessä 10-C luetellun sopimuksen nojalla voidaan nostaa kanne kyseisessä sopimuksessa vahvistettujen sääntöjen ja menettelyjen mukaisesti edellyttäen, että

- a) kanne koskee kyseisen sopimuksen väitettyä rikkomista, joka tapahtui ennen päivää, jona kyseisen sopimuksen soveltaminen keskeytettiin 2 kohdan nojalla, tai jos sopimuksen voimassaolo lakkaa 1 kohdan nojalla, ennen tämän sopimuksen voimaantulopäivää; ja
- b) enintään kolme vuotta on kulunut päivästä, jona kyseisen sopimuksen soveltaminen keskeytettiin 2 kohdan nojalla, tai jos sopimuksen voimassaolo lakkaa 1 kohdan nojalla, tämän sopimuksen voimaantulopäivästä siihen päivään, jona kanne nostettiin.

4. Sen estämättä, mitä 2 kohdassa määrätään, jos tämän sopimuksen väliaikainen soveltaminen, 2 kohdassa täsmennetyt tämän luvun määräykset mukaan lukien, lopetetaan eikä tämä sopimus tule voimaan, voidaan tämän luvun nojalla nostaa kanne tässä luvussa vahvistettujen sääntöjen ja menettelyjen mukaisesti edellyttäen, että

- a) kanne koskee tämän luvun väitettyä rikkomista, joka tapahtui tämän sopimuksen väliaikaisen soveltamisen aikana; ja
- b) enintään kolme vuotta on kulunut päivästä, jona tämän sopimuksen väliaikainen soveltaminen lopetettiin, siihen päivään, jona kanne nostettiin.

5. Tätä artiklaa sovellettaessa ei sovelleta IV osan 2.5 artiklan (Voimaantulo ja väliaikainen soveltaminen) 7 kohdassa esitettyä ”tämän sopimuksen voimaantulopäivän” määritelmää.

10.55 ARTIKLA

Palveluiden ja sijoitusten alakomitea

Edellä olevan 1.10 artiklan (Tämän sopimuksen III osan alakomiteat ja muut elimet) 1 kohdan h alakohdan mukaisesti perustettu palveluiden ja sijoitusten alakomitea

- a) tarjoaa osapuolille foorumin, jolla voidaan neuvotella tähän lukuun liittyvistä kysymyksistä, kuten seuraavista:
 - i) vaikeudet, joita saattaa ilmetä tämän luvun täytäntöönpanossa;
 - ii) mahdolliset parannukset tähän lukuun, erityisesti muilla kansainvälisillä foorumeilla saatujen kokemusten ja tapahtuneen kehityksen ja osapuolten muiden sopimusten valossa; ja
 - iii) osapuolen pyynnöstä minkä tahansa sellaisen yhdessä sovitun ratkaisun täytäntöönpano, joka koskee D jaksoon liittyvää riitaa; ja
- b) valmistelee yhteisneuvostoa varten tämän luvun nojalla annettavia päätöksiä ja toteutettavia toimia.

11 LUKU

RAJAT YLITTÄVÄ PALVELUKAUPPA

11.1 ARTIKLA

Määritelmät

1. Tässä luvussa tarkoitetaan
 - a) 'rajat ylittävällä palvelukaupalla' tai 'rajat ylittävällä palveluiden tarjoamisella' palveluiden tarjoamista
 - i) osapuolen alueelta käsin toisen osapuolen alueelle; tai
 - ii) osapuolen alueella toisen osapuolen palveluiden käyttäjälle;
 - b) 'yrityksellä' 1.3 artiklassa (Yleisesti sovellettavat määritelmät) vahvistetun määritelmän mukaista yritystä tai sen sivuliikettä tai edustustoimistoa;

- c) 'Euroopan unionin yrityksellä' tai 'Meksikon yrityksellä' yritystä, joka on perustettu Euroopan unionin tai sen jäsenvaltioiden taikka Meksikon lainsäädännön mukaisesti ja joka harjoittaa merkittävää liiketoimintaa⁵⁸ Euroopan unionin tai Meksikon alueella;⁵⁹

myös Euroopan unionin tai Meksikon ulkopuolelle sijoittautuneet meriliikenneyhtiöt, jotka ovat Euroopan unionin jonkin jäsenvaltion tai Meksikon kansalaisten määräysvallassa, kuuluvat tämän luvun määräyksistä hyötyvien piiriin, jos niiden alukset on rekisteröity tapauksen mukaan joko Euroopan unionin jäsenvaltion tai Meksikon lainsäädännön mukaisesti ja ne purjehtivat kyseisen Euroopan unionin jäsenvaltion tai Meksikon lipun alla;

- d) 'julkista valtaa käytettäessä tarjottavilla palveluilla' jokaisen osapuolen osalta kaikkia palveluja, joita ei tarjota kaupallisesti eikä kilpailtaessa yhden tai useamman palveluntarjoajan kanssa; ja
- e) 'osapuolen palveluntarjoajalla' osapuolen luonnollista henkilöä tai yritystä, lukuun ottamatta sivuliikettä tai edustustoimistoa, joka aikoo tarjota tai tarjoaa palvelua.

⁵⁸ Euroopan yhteisön perustamissopimusta koskevan WTO:lle annetun ilmoituksensa mukaisesti (asiakirja WT/REG39/1) Euroopan unioni katsoo, että Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 54 artiklassa vahvistettu käsite "tosiasiallinen ja jatkuva yhteys" jonkin Euroopan unionin jäsenvaltion talouteen vastaa "merkittävän liiketoiminnan" käsitettä.

⁵⁹ Selkeyden vuoksi todetaan, että kolmannen maan yrityksen sivuliikettä tai edustustoimistoa ei pidetä Euroopan unionin yrityksenä eikä Meksikon yrityksenä.

11.2 ARTIKLA

Soveltamisala

1. Tätä lukua sovelletaan osapuolen toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat toisen osapuolen palveluntarjoajien rajat ylittävään palvelukauppaan. ~~Näihin~~ Kyseisiin toimenpiteisiin sisältyvät toimenpiteet, jotka vaikuttavat seuraaviin:
 - a) palvelun tuottaminen, jakelu, markkinointi, myynti tai toimittaminen;
 - b) palvelun ostaminen tai käyttö tai palvelusta maksaminen;
 - c) palvelun tarjoamisen yhteydessä sellaisiin palveluihin pääsy ja niiden käyttö, joita osapuolet edellyttävät tarjottavan yleisesti, mukaan lukien jakelu-, siirto- ja tietoliikenneverkot; ja
 - d) minkä tahansa rahavakuuden, kuten takauksen, antaminen edellytyksenä palvelun tarjoamiselle.
2. Tätä lukua ei sovelleta seuraaviin:
 - a) audiovisuaalisen alan palvelut;

- b) kansallinen meriliikenteen kabotaasi⁶⁰;
- c) osapuolen toimenpiteet siltä osin kuin ne kuuluvat 18 luvun soveltamisalaan;
- d) julkista valtaa käytettäessä tarjottavat palvelut;
- e) sellaisen tavaran tai palvelun julkiset hankinnat valtion tarpeisiin, jota ei ole tarkoitettu kaupalliseen jälleenmyyntiin eikä käyttöön tavaroiden tuotannossa tai palveluiden tarjonnassa kaupallista myyntiä varten, riippumatta siitä, onko kyseinen hankinta 21.1 artiklassa (Määritelmät) tarkoitettu tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluva hankinta;
- f) osapuolen myöntämät tuet⁶¹ tai avustukset, valtion tukemat lainat, takaukset ja vakuutukset mukaan lukien; ja

Commented [LK84]: s. 498

⁶⁰ Euroopan unionin osalta tämän luvun mukainen kansallinen meriliikenteen kabotaasi käsittää matkustajien tai tavaroiden kuljetuksen Euroopan unionin jäsenvaltiossa sijaitsevan sataman tai paikan ja samassa Euroopan unionin jäsenvaltiossa sijaitsevan toisen sataman tai paikan välillä, mukaan luettuna sen mannerjalusta Yhdistyneiden kansakuntien merioikeusyleissopimuksen mukaisesti, sekä jostakin Euroopan unionin jäsenvaltiossa sijaitsevasta satamasta tai paikasta alkavan ja samaan satamaan tai paikkaan päättyvän liikenteen.

Meksikon osalta tämän luvun mukainen kansallinen meriliikenteen kabotaasi käsittää meriliikenteen, jota alus harjoittaa Meksikon merialueilla sijaitsevien satamien tai paikkojen ja Meksikon rannikoiden välillä.

⁶¹ Selkeyden vuoksi todetaan, että tuet kuuluvat 24 luvun (Tuet) piiriin.

- g) lentoliikennepalvelut tai lentoliikenteen tukipalvelut⁶², lukuun ottamatta seuraavia:
- i) ilma-alusten korjaus- ja huoltopalvelut, joiden ajaksi ilma-alus poistetaan liikenteestä;
 - ii) ilmakuljetuspalveluiden myynti ja markkinointi;
 - iii) tietokonepohjaista varausjärjestelmää koskevat palvelut; ja
 - iv) maahuolintapalvelut.
3. Jäljempänä olevia 11.4–11.7 artiklaa ei sovelleta uusiin palveluihin liitteessä VII esitetyn mukaisesti.

11.3 ARTIKLA

Säätelyoikeus

Osapuolet vahvistavat oikeutensa toteuttaa alueillaan sääntelyä saavuttaakseen oikeutettuja politiikkatavoitteita, jotka liittyvät muun muassa kansanterveyteen, sosiaalipalveluihin, julkiseen koulutukseen, turvallisuuteen, ympäristöön, yleiseen moraaliin, sosiaaliseen suojeluun tai kuluttajansuojaan, yksityisyyden suojaan ja tietosuojaan, kulttuurin monimuotoisuuden edistämiseen ja suojelemiseen tai kilpailuun.

⁶² Selkeyden vuoksi todetaan, että lentoliikennepalveluihin tai lentoliikenteen tukipalveluihin sisältyvät myös seuraavat: ilma-alusten vuokrauspalvelut miehistöineen, lentoasemapalvelut, ilma-alusta käyttäen tarjottavat palvelut, joiden ensisijaisena tarkoituksena ei ole tavaroiden tai matkustajien kuljettaminen, kuten metsäpalojen torjuminen ilmasta, lentokoulutus, yleisölennätykset, lentolevitys, maanmittaus, kartoitus, valokuvaus, laskuvarjohyppääminen, purjelentokoneen hinaus, helikopterin käyttö hakkuissa ja rakennustöissä sekä muut ilmasta tapahtuvat maatalous-, teollisuus- ja tarkastuspalvelut.

11.4 ARTIKLA

Markkinoille pääsy

Toimialoilla tai osa-aloilla, joilla on tehty markkinoille pääsyä koskevia sitoumuksia, osapuoli ei saa ottaa käyttöön tai pitää voimassa koko alueellaan tai alueellisen jaon pohjalta toimenpidettä, jolla rajoitetaan

- a) palveluntarjoajien määrää lukumääräisten kiintiöiden, monopolien, yksinomaisten palveluntarjoajien tai taloudellista tarveharkintaa koskevien vaatimusten muodossa;
- b) palveluliiketoimien tai varojen kokonaisarvoa lukumääräisten kiintiöiden tai taloudellista tarveharkintaa koskevien vaatimusten muodossa; tai
- c) palveluliiketoimien tai palvelutuotannon kokonaismäärää määrättyinä lukumääräisinä yksikköinä kiintiöiden tai taloudellista tarveharkintaa koskevien vaatimusten muodossa.

11.5 ARTIKLA

Paikallinen läsnäolo

Osapuoli ei saa vaatia toisen osapuolen palveluntarjoajalta alueelleen sijoittautumista taikka edustustoimiston tai jossain muussa muodossa olevan yrityksen ylläpitämistä tai asumista alueellaan edellytyksenä rajat ylittävälle palveluiden tarjoamiselle.

11.6 ARTIKLA

Kansallinen kohtelu

1. Kukin osapuoli myöntää toisen osapuolen palveluille ja palveluntarjoajille yhtä edullisen kohtelun kuin se kohtelu, jonka osapuoli samanlaisissa tilanteissa myöntää omille palveluilleen ja palveluntarjoajilleen.
2. Meksikon 1 kohdan mukaisesti myöntämällä kohtelulla tarkoitetaan Meksikon hallinnon aluetason osalta kohtelua, joka on vähintään yhtä edullinen kuin edullisin kohtelu, jonka kyseinen hallinnon aluetaso myöntää samanlaisissa tilanteissa omille palveluilleen ja palveluntarjoajilleen.

3. Euroopan unionin 1 kohdan mukaisesti myöntämällä kohtelulla tarkoitetaan Euroopan unionin jonkin jäsenvaltion hallinnon tai jäsenvaltiossa toimivan hallinnon osalta kohtelua, joka on vähintään yhtä edullinen kuin edullisin kohtelu, jonka kyseinen hallinto myöntää samanlaisissa tilanteissa omille palveluilleen ja palveluntarjoajilleen.

11.7 ARTIKLA

Suosituimmuuskohtelu

1. Kukin osapuoli myöntää toisen osapuolen palveluille ja palveluntarjoajille yhtä edullisen kohtelun kuin se kohtelu, jonka osapuoli myöntää samanlaisissa tilanteissa kolmannen maan palveluille ja palveluntarjoajille.

2. Edellä olevan 1 kohdan ei pidä tulkita velvoittavan osapuolta myöntämään toisen osapuolen palveluille ja palveluntarjoajille sellaista kohtelua, joka on seurausta toimenpiteistä, joilla tunnustetaan muun muassa luonnollisen henkilön tai yrityksen taloudellisen toiminnan harjoittamiseen tarvittavien toimi- ja muiden lupien tai todistusten normit tai perusteet taikka vakavaraisuusvaatimukset.

11.8 ARTIKLA

Poikkeavat toimenpiteet ja poikkeukset

1. Edellä olevaa 11.5–11.7 artiklaa ei sovelleta seuraaviin:
 - a) osapuolen voimassa oleva poikkeava toimenpide, jota pitää voimassa
 - i) Euroopan unioni liitteen I lisäyksessä I-A olevan ~~sitä koskevan~~ luettelonsa mukaisesti;
 - ii) kansallinen hallinto liitteen I lisäyksessä I-A tai I-B-1 olevan kyseisentä osapuolenta ~~koskevan~~ luettelon mukaisesti;
 - iii) aluehallinto liitteen I lisäyksessä I-A tai I-B-2 olevan kyseisentä osapuolenta ~~koskevan~~ luettelon mukaisesti; tai
 - iv) paikallishallinto;
 - b) a alakohdassa tarkoitetun poikkeavan toimenpiteen jatkaminen tai nopea uusiminen; tai

- c) ~~tämän artiklan~~ **edellä** a alakohdassa tarkoitetun poikkeavan toimenpiteen muutos siinä määrin, että muutos ei vähennä toimenpiteen vaatimustenmukaisuutta 11.5–11.7 artiklaan nähden verrattuna välittömästi ennen muutosta vallinneeseen tilanteeseen.

2. Edellä olevaa 11.5–11.7 artiklaa ei sovelleta toimenpiteeseen, jonka osapuoli ottaa käyttöön tai pitää voimassa liitteen II lisäyksessä II-A tai II-B olevassa luettelossaan vahvistettujen toimialojen, osa-alojen tai toimintojen osalta.

3. Edellä olevaa 11.4 artiklaa ei sovelleta mihinkään osapuolen toimenpiteeseen liitteen III lisäyksessä III-A, III-B-1 tai III-B-2 sen osalta vahvistettujen sitoumuksen kohteena olevien toimialojen tai osa-alojen osalta.

4. Meksiko voi viiden vuoden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta ilmoittaa Euroopan unionille ehdotuksen yhteisneuvoston päätökseksi liitteen I lisäyksen I-B-2 ja liitteen III lisäyksen III-B-2 muuttamisesta sellaisten voimassa olevien poikkeavien toimenpiteiden osalta, joita pitää voimassa liittovaltiotasoa alempi hallintotaso.

Euroopan unioni tarkastelee luonnosta kolmen kuukauden kuluessa ja kuulee Meksikoa kaikista siihen liittyvistä kysymyksistä. Yhteisneuvosto hyväksyy kuulemisen jälkeen tässä kohdassa tarkoitettuihin liitteisiin tehtävät muutokset. Muutettuja liitteitä sovelletaan muutosten hyväksymispäivästä alkaen.

Commented [LK85]: virheellinen viittaus? (paragraph?)

CDr

11.9 ARTIKLA

Etujen kieltäminen

Osapuoli voi kieltää tämän luvun mukaiset edut toisen osapuolen palveluntarjoajalta, joka on kyseisen toisen osapuolen yritys, ja mainitun palveluntarjoajan palveluilta, jos

- a) yritys on jonkin kolmannen maan henkilön omistuksessa tai määräysvallassa; ja
- b) kieltävä osapuoli ottaa käyttöön tai pitää voimassa kyseisen kolmannen maan taikka kyseisen kolmannen maan luonnollisten henkilöiden tai yritysten osalta toimenpiteen, jolla kielletään liiketoimet kyseisen yrityksen kanssa tai jota rikottaisiin tai kierrettäisiin, jos kyseiselle yritykselle myönnettäisiin tämän luvun mukaiset edut.

12 LUKU

LUONNOLLISTEN HENKILÖIDEN TILAPÄINEN OLESKELU LIIKETOIMINTAA VARTEN

12.1 ARTIKLA

Määritelmät

Tässä luvussa tarkoitetaan

- a) 'liike-elämän toimijalla' Meksikon osalta Euroopan unionin jäsenvaltion kansalaista, joka saapuu Meksikon alueelle ilman aikomusta hankkia sieltä väliaikaista tai vakinaista asuinpaikkaa tarkoituksenaan
 - i) kaupallinen tavarakauppa tai palveluiden tarjoaminen;
 - ii) ulkomaisen pääomasijoituksen tekeminen, kehittäminen tai hoitaminen;
 - iii) tavaroiden ja palveluiden myyntiä koskevien liikekontaktien hoitaminen ja neuvottelujen käyminen tai vastaava toiminta;

- iv) sellaisten erikoistuneiden asentamiseen, korjaamiseen, huoltoon, valvontaan tai työntekijöiden koulutukseen liittyvien palveluiden tarjoaminen, joista on aiemmin sovittu tai jotka on otettu huomioon teknologiansiirtoa, patentteja ja tavaramerkkejä, kaupallisten tai teollisten laitteiden tai koneiden myyntiä tai mitä tahansa muuta osapuolen alueelle sijoittautuneen yrityksen tuotantoprosessia koskevassa sopimuksessa takuusopimuksen, myynnin tai palvelun aikana;
 - v) Meksikoon laillisesti sijoittautuneen yrityksen hallituksen tai vastaavan elimen kokouksiin osallistuminen; tai
 - vi) tavaroiden tai palveluiden myynnin edistäminen, asiakkaiden neuvonta, tilausten vastaanotto, sopimusten neuvottelu ja kongresseihin, messuihin, konferensseihin tai vastaaviin osallistuminen;
- b) 'sijoitustarkoituksessa matkustavilla liikematkustajilla' luonnollisia henkilöitä, jotka työskentelevät johtavassa asemassa ja jotka ovat vastuussa yrityksen perustamisesta toiseen osapuoleen ja jotka eivät tarjoa palveluita eivätkä suorita muuta kuin sijoitustarkoituksen edellyttämää taloudellista toimintaa eivätkä saa korvausta kyseisessä toisessa osapuolella sijaitsevasta lähteestä;
- c) 'sopimusperusteisilla palveluntarjoajilla' luonnollisia henkilöitä, jotka ovat osapuolen sellaisen yrityksen palveluksessa, joka ei itsessään ole työnvälitys- ja henkilöstönhankintapalveluiden toimisto eikä toimi tällaisen toimiston kautta, joka ei ole sijoittautunut toisen osapuolen alueelle ja joka on tehnyt vilpittömässä mielessä sopimuksen palveluiden tarjoamisesta toisessa osapuolella olevalle lopulliselle kuluttajalle, mikä edellyttää sen työntekijöiden tilapäistä läsnäoloa kyseisessä osapuolella palveluiden tarjontaa koskevan sopimuksen⁶³ täyttämiseksi;

Commented [MP86]: "in the other party"??

⁶³ Tässä c alakohdassa tarkoitetun palveluiden tarjontaa koskevan sopimuksen on oltava sen osapuolen säästösten ja määräysten mukainen, jossa sopimus pannaan täytäntöön.

- d) 'itsenäisillä ammatinharjoittajilla' Euroopan unionin osalta osapuolen alueelle itsenäisiksi ammatinharjoittajiksi asettautuneita luonnollisia henkilöitä, jotka harjoittavat jonkin palvelun tarjontaa, jotka eivät ole sijoittautuneet toisen osapuolen alueelle ja jotka ovat tehneet vilpittömässä mielessä sopimuksen muutoin kuin työnvälitys- ja henkilöstönhankintapalveluiden toimiston kautta palveluiden tarjoamisesta toisessa osapuolella olevalle lopulliselle kuluttajalle, mikä edellyttää heidän tilapäistä läsnäoloaan kyseisessä osapuolella palveluiden tarjontaa koskevan sopimuksen⁶⁴ täyttämiseksi;
- e) 'yrityksen sisäisesti siirretyillä työntekijöillä' luonnollisia henkilöitä, jotka ovat osapuolen yrityksen palveluksessa tai osapuolen yrityksen kumppaneita ja jotka on tilapäisesti siirretty osapuolen yritykseen, joka voi olla osapuolen yrityksen tytäryritys, sivuliike tai emoyritys, toisen osapuolen alueelle⁶⁵ ja jotka ovat
- i) 'johtajia' tai 'johtohenkilöstöä' eli yrityksessä korkeassa asemassa työskenteleviä henkilöitä, jotka ensisijaisesti vastaavat yrityksen johtamisesta⁶⁶ toisessa osapuolella ja joita valvoo tai neuvoo pääasiassa yrityksen hallitus tai osakkeenomistajat taikka näitä vastaavat tahot ja joiden tehtäviin kuuluvat vähintäänkin seuraavat:
- A) yrityksen, sen osaston tai alaosaston johtaminen;

⁶⁴ Tässä d alakohdassa tarkoitetun palveluiden tarjontaa koskevan sopimuksen on oltava sen osapuolen säädösten ja määräysten mukainen, jossa sopimus pannaan täytäntöön.

⁶⁵ Selkeyden vuoksi todetaan, että johtajia tai johtohenkilöstöä ja asiantuntijoita saatetaan vaatia osoittamaan, että heillä on siinä yrityksessä tarvittava ammattipätevyys ja kokemus, johon heidät siirretään.

⁶⁶ Selkeyden vuoksi todetaan, että vaikka johtajat tai johtohenkilöstö eivät suoraan suorita tehtäviä, jotka koskevat palveluiden tosiasiallista tarjoamista, he saattavat yrityksen johtamiseen liittyvien ensisijaisten työtehtäviensä yhteydessä suorittaa tehtäviä, jotka saattavat olla välttämättömiä palveluiden tarjoamiselle.

- B) muun valvonta-, asiantuntija- tai johtotehtävissä toimivan henkilöstön työn ohjaus ja valvonta; ja
 - C) henkilökohtainen toimivalta palkata ja irtisanoa työntekijöitä taikka suositella palkkaamista, irtisanomista tai muita henkilöstöön liittyviä toimia;
- ii) 'asiantuntijoita' eli yrityksessä työskenteleviä henkilöitä, joilla on erityistä, yrityksen toimialojen, tekniikoiden tai johtamisen kannalta olennaista osaamista, jonka arvioinnissa otetaan huomioon yrityksen kannalta erityinen osaaminen ja se, onko kyseisellä henkilöllä huomattava pätevyys; tai
 - iii) 'työsuhteisia harjoittelijoita' eli Euroopan unionin tapauksessa henkilöitä, jotka ovat olleet yrityksen, joka ei ole edustustoimisto, palveluksessa vähintään yhden vuoden ajan, joilla on korkeakoulututkinto ja jotka tilapäisesti siirretään urakehitystä varten tai liiketoiminnan tekniikoita tai menetelmiä koskevan koulutuksen saamiseksi⁶⁷;
- f) 'sijoittajilla' Meksikon osalta Euroopan unionin luonnollisia henkilöitä, jotka haluavat tulla Meksikoon tilapäistä oleskelua varten tai jotka ovat jo Meksikossa ja jotka aikovat
- i) kartoittaa erilaisia sijoitusmahdollisuuksia;
 - ii) tehdä suoran sijoituksen tai valvoa sellaisen tekoa;

⁶⁷ Vastaanottavalta yritykseltä voidaan edellyttää oleskeluajan kattavan koulutusohjelman esittämistä ennakkohyväksyntää varten. Koulutusohjelmasta on käytävä ilmi, että oleskelun tarkoituksena on koulutus. Tšekin, Saksan, Espanjan, Ranskan, Unkarin, Liettuan ja Itävallan tapauksessa koulutuksen on liityttävä suoritettuun korkeakoulututkintoon.

- iii) edustaa ulkomaista yritystä tai suorittaa liiketoimia; tai
 - iv) kehittää tai hallinnoida sellaiseen sijoitukseen liittyvää toimintaa tai tarjota neuvoja tai keskeisiä teknisiä palveluita sellaista sijoitukseen liittyvää toimintaa varten, johon liike-elämän toimija tai liike-elämän toimijan yritys on osoittanut tai osoittamassa merkittävän määrän pääomaa, valvojan tai johtajan roolissa tai muussa erityisosaamista edellyttävässä roolissa; ja
- g) 'lyhytaikaisilla liikematkustajilla' luonnollisia henkilöitä, jotka hakevat pääsyä toisen osapuolen alueelle ja tilapäistä oleskelua siellä, jotka eivät osallistu yleisölle tapahtuvaan suoraan myyntiin, jotka eivät saa korvausta kyseisen toisen osapuolen alueella sijaitsevasta lähteestä ja jotka ovat
- i) 'yritysmyyjiä' eli lyhytaikaisia liikematkustajia, jotka edustavat osapuolen palveluiden tai tavaroiden tarjoajaa, kun he neuvottelevat palveluiden tai tavaroiden myynnistä tai tekevät kyseisen tarjoajan puolesta sopimuksia palveluiden tai tavaroiden myymisestä, jotka eivät tarjoa palveluita sellaisen sopimuksen puitteissa, jonka sopimuspuolina ovat yritys, jolla ei ole kaupallista toimintaa toisen osapuolen alueella, ja kyseisellä alueella oleva kuluttaja, ja jotka eivät ole palkkioperusteisia edustajia;

- ii) 'asentajia ja huoltajia' eli Euroopan unionin alueelle saapumisen ja siellä oleskelun tapauksessa lyhytaikaisia liikematkustajia, joilla on myyjän tai vuokralleantajan sopimusvelvoitteen kannalta olennaista erityisosaamista ja jotka tarjoavat palveluita tai kouluttavat työntekijöitä tarjoamaan palveluita sellaisten kaupallisten tai teollisten laitteiden tai koneiden, tietokonepalvelut ja niihin liittyvät palvelut mukaan lukien, takuun tai muun niiden myyntiin tai vuokraukseen liittyvän palvelusopimuksen nojalla, jotka on hankittu tai vuokrattu Euroopan unionin ulkopuolella sijaitsevalta yritykseltä, koko takuun tai palvelusopimuksen voimassaolon ajan, ja Meksikon alueelle saapumisen ja siellä oleskelun tapauksessa lyhytaikaisia liikematkustajia, jotka tarjoavat sellaisia palveluja, joista on aiemmin sovittu tai jotka on otettu huomioon teknologiansiirtoa, patentteja ja tavaramerkkejä koskevassa sopimuksessa ja jotka liittyvät koneiden ja laitteiden myyntiin, henkilöstön tekniseen kouluttamiseen tai muuhun Meksikoon sijoittautuneen yrityksen tuotantoprosessin vaiheeseen, mukaan lukien myynnin ja vuokrauksen jälkeiset palvelut; tai
- iii) ' muita lyhytaikaisia liikematkustajia' eli Meksikon tapauksessa lyhytaikaisia vierailijoita, jotka osallistuvat yrityksen johdon kokouksiin, konferensseihin tai messuille ja hoitavat johtamiseen tai liikkeenjohtoon liittyviä tehtäviä Meksikoon sijoittautuneessa yrityksessä tai sen tytäryrityksissä tai sidosyrityksissä.

12.2 ARTIKLA

Tavoitteet, soveltamisala ja yleiset määräykset

1. Tässä luvussa otetaan huomioon osapuolten halu helpottaa liiketoimintatarkoituksissa tapahtuvaa osapuolen luonnollisten henkilöiden maahantuloa ja tilapäistä oleskelua toisen osapuolen alueella sekä tarve vahvistaa tätä varten läpinäkyvät kriteerit.
2. Tätä lukua sovelletaan toimenpiteisiin, jotka liittyvät suoraan osapuolen luonnollisten henkilöiden, jotka ovat sijoitustarkoituksessa matkustavia liikematkustajia, yrityksen sisäisesti siirrettyjä työntekijöitä, sijoittajia, yritysmyyjiä, sopimusperusteisia palveluntarjoajia ja itsenäisiä ammatinharjoittajia, liiketoimintatarkoituksissa tapahtuvaan maahantuloon ja tilapäiseen oleskeluun toisen osapuolen alueella.
3. Tätä lukua ei sovelleta osapuolen työmarkkinoille pyrkiviä luonnollisia henkilöitä koskeviin toimenpiteisiin eikä vakituista kansalaisuutta, asumista tai työpaikkaa koskeviin toimenpiteisiin.
4. Mikään tässä sopimuksessa ei estä osapuolia soveltamasta toimenpiteitä, joilla säännellään luonnollisten henkilöiden pääsyä niiden alueelle tai heidän väliaikaista oleskeluaan niiden alueella, mukaan lukien toimenpiteet, joita tarvitaan osapuolten rajojen koskemattomuuden suojelemiseksi ja jotta varmistettaisiin luonnollisten henkilöiden asianmukainen liikkuminen niiden rajojen yli, edellyttäen, että tällaisia toimenpiteitä ei sovelleta siten, että ne mitätöisivät ne edut, joita jompikumpi osapuoli saa tämän luvun nojalla, tai heikentäisivät näitä etuja. Pelkästään sen seikan, että viisumi vaaditaan vain tietyn maan luonnollisilta henkilöiltä, ei katsota tekevän tyhjäksi tai heikentävän tähän lukuun perustuvia etuja.

5. Kukin osapuoli soveltaa tämän luvun soveltamisalaan kuuluvia toimenpiteitä viipymättä, jotta vältetään viivästysten ja kohtuuttoman haitan aiheutuminen tämän sopimuksen mukaiselle tavara- tai palvelukaupalle tai sijoitustoiminnalle.

6. Osapuolet pyrkivät laatimaan ja hyväksymään yhteisiä kriteerejä ja tulkintoja tämän luvun täytäntöönpanoa varten.

7. Kukin osapuoli sallii sellaisten toisen osapuolen luonnollisten henkilöiden liiketoimintatarkoituksissa tapahtuvan maahantulon ja tilapäisen oleskelun, jotka noudattavat maahantuloon ja tilapäiseen oleskeluun sovellettavia ensiksi mainitun osapuolen maahanmuuttosäädöksiä ja -määräyksiä, tämän luvun mukaisesti, mukaan lukien liitteiden I, ~~II, III, IV, V ja VI~~ määräykset.

8. Osapuoli voi säädöstensä ja määräystensä mukaisesti ja syrjimättömällä tavalla poiketa liitteen IV lisäyksessä IV-A tai IV-B **olevassa luettelossa** ja liitteen V lisäyksessä V-A tai V-B vahvistetuista maahantulosta ja tilapäisestä oleskelusta koskevista sitoumuksistaan, jos toisen osapuolen luonnollisen henkilön maahantulo ja tilapäinen oleskelu voi vaikuttaa haitallisesti

- a) asemapaikassa tai aiotussa asemapaikassa vireillä olevan kollektiivisen työriidan ratkaisemiseen; tai
- b) kyseisessä riita-asiassa osallisina olevien henkilöiden työsuhteeseen.

Commented [LK87]: Note to self: Tarkasta luettelo (lisäys IV-A, IV-B)

Commented [LK88]: ADD5 ok

12.3 ARTIKLA

Muissa luvuissa olevat velvoitteet

1. Tällä luvulla ei määrätä osapuolelle maahanmuuttoon liittyviä toimenpiteitä koskevaa velvoitetta, ellei tässä luvussa erityisesti toisin määrätä.
2. Rajoittamatta mitään päätöstä, jolla sallitaan toisen osapuolen luonnollisten henkilöiden maahantulo ja tilapäinen oleskelu tämän luvun edellytysten mukaisesti, mukaan lukien tällaisen sallivan päätöksen mukainen oleskelun pituus,
 - a) 10.6 artiklan (Markkinoille pääsy), 10.7 artiklan (Kansallinen kohtelu), 10.9 artiklan (Suoritevaatimukset) ja 10.10 (Ylempi johto ja hallitukset) artiklan mukaiset velvoitteet, jollei 10.5 artiklasta (Soveltamisala), 10.12 artiklasta (Poikkeavat toimenpiteet ja poikkeukset), 18.2 artiklasta (Soveltamisala) ja 18.12 (Varaumat ja poikkeavat toimenpiteet) artiklasta muuta johdu ja siltä osin kuin toimenpide vaikuttaa toisen osapuolen alueella liiketoimintatarkoituksissa olevien luonnollisten henkilöiden kohteluun, sisällytetään tähän lukuun ja otetaan osaksi sitä, ja niitä sovelletaan toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat sellaisten toisen osapuolen alueella liiketoimintatarkoituksissa olevien luonnollisten henkilöiden kohteluun, jotka ovat 12.1 artiklassa vahvistetun määritelmän mukaisia sijoitustarkoituksessa matkustavia liikematkustajia, yrityksen sisäisesti siirrettyjä työntekijöitä tai, Meksikon osalta, sijoittajia; ja

- b) 11.4 artiklan (Markkinoille pääsy), 11.5 artiklan (Paikallinen läsnäolo) ja 11.6 artiklan (Kansallinen kohtelu) mukaiset velvoitteet, jollei 11.2 artiklan (Soveltamisala) 2 kohdasta, ja 11.8 artiklasta (Poikkeavat toimenpiteet ja poikkeukset), 18.2 (Soveltamisala) artiklasta ja 18.12 (Varaumat ja poikkeavat toimenpiteet) artiklasta muuta johdu ja siltä osin kuin toimenpide vaikuttaa toisen osapuolen alueella liiketoimintatarkoituksissa olevien luonnollisten henkilöiden kohteluun, sisällytetään tähän lukuun ja otetaan osaksi sitä, ja niitä sovelletaan toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat sellaisten toisen osapuolen alueella liiketoimintatarkoituksissa olevien luonnollisten henkilöiden kohteluun, jotka ovat sopimusperusteisia palveluntarjoajia tai, Euroopan unionin osalta, itsenäisiä ammatinharjoittajia millä tahansa liitteessä V luetellulla alalla taikka lyhytaikaisia liikematkustajia liitteen IV mukaisesti.
3. Selkeyden vuoksi todetaan, että 2 kohtaa sovelletaan toisen osapuolen alueella liiketoimintaa varten olevien ja asiaankuuluviin luokkiin kuuluvien ja 18.1 artiklassa (Määritelmät) määriteltyjä rahoituspalveluita tarjoavien luonnollisten henkilöiden kohteluun. Edellä olevaa 2 kohtaa ei sovelleta toimenpiteisiin, jotka koskevat osapuolen tai kolmannen maan luonnollisten henkilöiden maahantulon ja tilapäisen oleskelun hyväksymistä.

12.4 ARTIKLA

Sijoitustarkoituksessa matkustavat liikematkustajat, yrityksen sisäisesti siirretyt työntekijät ja sijoittajat

1. Jollei 10.5 (Soveltamisala) artiklasta muuta johdu, kukin osapuoli sallii toisen osapuolen sijoitustarkoituksessa matkustavien liikematkustajien ja yrityksen sisäisesti siirrettyjen työntekijöiden maahantulon ja tilapäisen oleskelun alueellaan liitteen IV mukaisesti.

2. Jollei 10.5 (Soveltamisala) artiklasta muuta johdu, Meksiko sallii sijoittajien maahantulon ja tilapäisen oleskelun alueellaan liitteen IV mukaisesti.
3. Osapuoli ei saa alueellisesti tai koko alueellaan millään toimialalla tai osa-alalla ottaa käyttöön tai pitää voimassa määrällisinä kiintiöinä tai edellyttämällä taloudellista tarveharkintaa niiden luonnollisten henkilöiden kokonaismäärää koskevia rajoituksia, joille 1 ja 2 kohdan mukaisesti on myönnetty oikeus maahantuloon ja tilapäiseen oleskeluun.
4. Oleskelun sallittu kesto on⁶⁸
 - a) Euroopan unionin osalta enintään kolme vuotta, kun on kyse johtajista tai johtohenkilöstöstä ja asiantuntijoista, enintään yksi vuosi, kun on kyse työsuhteisista harjoittelijoista, ja enintään 90 päivää minkä tahansa kuuden kuukauden jakson aikana, kun on kyse sijoitustarkoituksessa matkustavista liikematkustajista; ja
 - b) Meksikon osalta yksi vuosi, ja sitä voidaan jatkaa kolme kertaa, yhdellä vuodella kerrallaan, kun on kyse yrityksen sisäisesti siirretyistä työntekijöistä ja sijoittajista, ja enintään 180 päivää, kun on kyse sijoitustarkoituksessa matkustavista liikematkustajista.
5. Osapuolet myöntävät yrityksen sisäisesti siirrettyjen työntekijöiden perheenjäsenille liitteen 12-A mukaisen kohtelun.

⁶⁸ Sijoitustarkoituksessa matkustavien liikematkustajien oleskelun sallittu kesto ei vaikuta oikeuksiin, jotka osapuoli on myöntänyt toisen osapuolen kansalaisille kahdenvälisillä viisumivapaussopimuksilla.

12.5 ARTIKLA

Lyhytaikaiset liikematkustajat

Jollei 11.2 artiklasta (Soveltamisala) ja liitteestä IV muuta johdu, osapuoli

- a) sallii lyhytaikaisten liikematkustajien maahantulon ja tilapäisen oleskelun;
- b) ei ota käyttöön tai pidä voimassa rajoituksia, jotka koskevat tietyn alan lyhytaikaisten liikematkustajien kokonaismäärää ja jotka toteutetaan aluejakoon perustuvina tai koko alueella sovellettavina määrällisinä kiintiöinä; ja
- c) ei ota käyttöön tai pidä voimassa lyhytaikaisia liikematkustajia koskevaa taloudellista tarveharkintaa.

12.6 ARTIKLA

Sopimusperusteiset palveluntarjoajat

1. Kukin osapuoli sallii toisen osapuolen sopimusperusteisten palveluntarjoajien maahantulon ja tilapäisen oleskelun alueellaan liitteen V mukaisesti.
2. Ellei liitteessä V toisin määrätä, osapuoli ei saa ottaa käyttöön tai pitää voimassa toisen osapuolen sopimusperusteisten palveluntarjoajien, joille sallitaan maahantulo ja tilapäinen oleskelu, kokonaismäärän rajoituksia määrällisten kiintiöiden tai taloudellisen tarveharkinnan muodossa.

12.7 ARTIKLA

Itsenäiset ammatinharjoittajat

1. Euroopan unioni sallii Meksikon itsenäisten ammatinharjoittajien maahantulon ja tilapäisen oleskelun alueellaan liitteen V mukaisesti.
2. Ellei liitteessä V toisin määrätä, Euroopan unioni ei saa ottaa käyttöön tai pitää voimassa rajoituksia, jotka koskevat sellaisten Meksikon itsenäisten ammatinharjoittajien, joille sallitaan maahantulo ja tilapäinen oleskelu, kokonaismäärän rajoituksia määrällisten kiintiöiden tai taloudellisen tarveharkinnan muodossa.

12.8 ARTIKLA

Läpinäkyvyys

1. Kukin osapuoli asettaa julkisesti saataville tiedot maahantuloa ja tilapäistä oleskelua koskevista vaatimuksista ja menettelyistä, mukaan lukien asiaankuuluvat lomakkeet ja asiakirjat, sekä selittävät aineistot, joiden avulla toisen osapuolen asianomaiset henkilöt voivat tutustua sovellettaviin vaatimuksiin ja menettelyihin.
2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettuihin tietoihin on ~~soveltuvin osin~~tapauksen mukaan sisällytettävä seuraavat:
 - a) viisumien, lupien tai muiden vastaavien maahantuloa ja tilapäistä oleskelua koskevien lupa-asiakirjojen luokat;

- b) vaadittavat asiakirjat ja täytettävät edellytykset;
- c) hakemuksen jättämistapa ja hakemuksen jättämispaikkavaihtoehdot, kuten konsulaatit tai sähköinen hakemus;
- d) hakemuksesta perittävät maksut ja suuntaa-antava käsittelyaika;
- e) oleskelun enimmäiskesto kunkin a alakohdassa mainitun luvan osalta;
- f) voimassaolon jatkamis- tai uusimismahdollisuuden ehdot;
- g) mukana matkustavia huollettavia koskevat säännöt;
- h) tarjolla olevat oikaisu- tai muutoksenhakumenettelyt; ja
- i) asiaa koskevat yleisesti sovellettavat säädökset, jotka liittyvät luonnollisten henkilöiden maahantuloon ja tilapäiseen oleskeluun.

12.9 ARTIKLA

Riitojenratkaisu

Osapuoli ei saa käyttää 31 luvun mukaista riitojenratkaisumenettelyä tämän luvun mukaisen maahantulon ja tilapäisen oleskelun epäämisen tapauksessa, paitsi jos kyseessä on toistuva toimintatapa.

13 LUKU

SISÄINEN SÄÄNTELY

13.1 ARTIKLA

Soveltamisala

1. Tätä lukua sovelletaan osapuolen käyttöön ottamiin tai voimassa pitämiin lupa- ja pätevyysvaatimuksiin ja -menettelyihin tai teknisiin standardeihin⁶⁹ liittyviin toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat palvelukauppaan tai muun sellaisen taloudellisen toiminnan harjoittamiseen, jonka osalta osapuoli on tehnyt sitoumuksen 10.6 artiklan (Markkinoille pääsy), 10.7 artiklan (Kansallinen kohtelu), 11.4 artiklan (Markkinoille pääsy) ~~tai~~ ja 11.6 artiklan (Kansallinen kohtelu) nojalla, jollei 10.12 artiklan (Poikkeavat toimenpiteet ja poikkeukset) ja 11.8 artiklan (Poikkeavat toimenpiteet ja poikkeukset) mukaisessa osapuolen luettelossa esitetyistä ehdoista, rajoituksista, edellytyksistä tai pätevyysvaatimuksista muuta johdu.
2. Sen estämättä, mitä tämän artiklan 1 kohdassa määrätään, 13.6 artiklaa sovelletaan sellaisiin osapuolen käyttöön ottamiin tai voimassa pitämiin toimenpiteisiin, jotka liittyvät lupa- ja pätevyysvaatimuksiin ja -menettelyihin tai teknisiin standardeihin, jotka vaikuttavat palvelukauppaan tai muun taloudellisen toiminnan harjoittamiseen.

⁶⁹ Selkeyden vuoksi todetaan, että teknisiin standardeihin liittyvien toimenpiteiden osalta tätä lukua sovelletaan ainoastaan sellaisiin toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat palvelukauppaan.

3. Tätä lukua ei sovelleta osapuolen käyttöön ottamiin tai voimassa pitämiin toimenpiteisiin, jotka kuuluvat 18 luvun soveltamisalaan.

13.2 ARTIKLA

Toimenpiteiden kehittäminen

Osapuoli, joka ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka liittyvät lupavaatimuksiin ja -menettelyihin tai pätevyysvaatimuksiin ja -menettelyihin,

- a) varmistaa, että tällaiset toimenpiteet perustuvat objektiivisiin ja läpinäkyviin kriteereihin⁷⁰;
- b) varmistaa, että toimivaltainen viranomainen tekee päätöksensä ja hallinnoi niitä riippumattomasti;
- c) varmistaa, että menettelyt eivät itsessään tarpeettomasti estä minkään vaatimusten täyttämistä;

⁷⁰ Selkeyden vuoksi todetaan, että toimivaltaiset viranomaiset voivat arvioida, millainen painoarvo annetaan näille kriteereille, joihin saattaa kuulua muun muassa pätevyys ja kyky tarjota palvelua tai harjoittaa muuta taloudellista toimintaa sekä hyväksymispäätöksen mahdolliset terveys- tai ympäristövaikutukset.

- d) varmistaa, että menettelyt ovat puolueettomia ja riittäviä, jotta hakijat voivat osoittaa, täyttävätkö ne mahdolliset vaatimukset; ja
- e) ei velvoita hakijaa ottamaan yhteyttä useampaan kuin yhteen toimivaltaiseen viranomaiseen kunkin lupahakemuksen osalta, jos tämä on käytännössä vältettävissä.⁷¹

13.3 ARTIKLA

Toimenpiteiden hallinnointi

Jos jonkin palvelun tarjoamiseen tai muun taloudellisen toiminnan harjoittamiseen tarvitaan lupa, osapuolen toimivaltaiset viranomaiset

- a) sallivat hakemuksen jättämisen milloin tahansa siinä määrin kuin se on käytännössä mahdollista;
- b) jättävät hakijalle kohtuullisesti aikaa hakemuksen tekemiseen, jos hakemuksille on asetettu tietty määräaika;
- c) järjestävät kokeita kohtuullisen usein, jos kokeen suorittamista vaaditaan, ja antavat hakijalle kohtuullisesti aikaa pyytää mahdollisuutta suorittaa koe;
- d) pyrkivät hyväksymään sähköiset hakemukset ottaen huomioon kilpailevat painopisteensä ja resurssirajoitteensa;

⁷¹ Selkeyden vuoksi todetaan, että osapuoli voi vaatia useita lupahakemuksia, jos palvelu tai muu taloudellinen toiminta kuuluu useiden toimivaltaisten viranomaisten toimivaltaan.

- e) hyväksyvät alkuperäisten asiakirjojen sijasta jäljennökset, jotka on todistettu oikeaksi osapuolen lainsäädännön mukaisesti, paitsi jos alkuperäisten asiakirjojen esittämistä edellytetään lupamenettelyn luotettavuuden suojaamiseksi;
- f) varmistavat, että toimivaltaisten viranomaisten perimät lupamaksut⁷² ovat kohtuullisia ja läpinäkyviä eivätkä itsessään rajoita asiaankuuluvan palvelun tarjoamista tai minkä tahansa muun taloudellisen toiminnan harjoittamista;
- g) antavat hakemuksen käsittelylle suuntaa-antavan aikataulun siinä määrin, kuin se on käytännössä mahdollista;
- h) varmistavat ilman aiheetonta viivytystä ja siinä määrin kuin se on käytännössä mahdollista hakemuksen täydellisyyden käsittelyä varten osapuolen lainsäädännön mukaisesti;
- i) jos hakemus katsotaan osapuolen lainsäädännön mukaisesti täydelliseksi käsittelyä varten, varmistavat, että hakemuksen käsittely saatetaan päätökseen ja hakijalle ilmoitetaan päätöksestä kohtuullisen ajan kuluessa hakemuksen jättämisestä mahdollisuuksien mukaan kirjallisesti⁷³;

⁷² Lupamaksuihin sisältyvät toimilupamaksut ja pätevyysmenettelyihin liittyvät maksut; niihin eivät sisälly luonnonvarojen käytöstä perittävät maksut, huutokaupasta, tarjouskilpailusta tai muusta syrjimättömästä myöntämistavasta johtuvat maksut tai pakolliset suoritukset yleispalvelun tarjoamiseksi.

⁷³ Toimivaltaiset viranomaiset voivat täyttää tämän vaatimuksen ilmoittamalla hakijalle kirjallisesti etukäteen, myös julkaistun toimenpiteen avulla, että jos vastausta ei ole saatu tietyn ajan kuluttua hakemuksen jättämisestä, hakemus on hyväksytty tai hylätty. Selvyyden vuoksi todetaan, että kirjallinen ilmoitus voi olla sähköisessä muodossa.

- j) toimittavat hakijan pyynnöstä tietoa hakemuksen tilasta ilman aiheetonta viivytystä;
- k) jos hakemus katsotaan osapuolen lainsäädännön mukaisesti puutteelliseksi käsittelyä varten, kohtuullisen ajan kuluessa ja siinä määrin kuin se on käytännössä mahdollista,
 - i) ilmoittavat hakijalle, että hakemus on puutteellinen;
 - ii) antavat hakijan pyynnöstä ohjeita siitä, miksi hakemus katsotaan puutteelliseksi;
 - iii) antavat hakijalle mahdollisuuden⁷⁴ toimittaa hakemuksen täydentämiseen tarvittavat lisätiedot; ja
 - iv) varmistavat, että ne ilmoittavat hakijalle kohtuullisen ajan kuluessa, jos mikään edellä mainituista ei ole käytännössä mahdollista ja hakemus hylätään puutteellisenä;
- l) jos hakemus hylätään, ilmoittavat hakijalle siinä määrin kuin se on käytännössä mahdollista, joko omasta aloitteestaan tai hakijan pyynnöstä, hylkäämisen syyt ja tarvittaessa hakemuksen uudelleen jättämistä koskevat menettelyt; ja
- m) varmistavat, että kun lupa on myönnetty, se tulee voimaan ilman aiheetonta viivytystä asiassa sovellettavien ehtojen ja edellytysten mukaisesti.

⁷⁴ Selvyyden vuoksi todetaan, että tällainen mahdollisuus ei edellytä, että toimivaltainen viranomais pidentää määräaikoja.

13.4 ARTIKLA

Lupien rajoitettu määrä

1. Jos tiettyyn toimintaan saatavilla olevien lupien määrää on rajoitettu vähäisistä luonnonvaroista tai teknisistä valmiuksista johtuvista syistä, osapuolen on sovellettava mahdollisten ehdokkaiden valintaan menettelyä, jolla varmistetaan tasapuolisuus ja läpinäkyvyys, erityisesti tiedottamalla menettelyn aloittamisesta, toteuttamisesta ja päättämisestä asianmukaisesti.
2. Valintamenettelyn sääntöjä laatiessaan osapuoli voi ottaa huomioon oikeutetut politiikkatavoitteet, mukaan lukien terveyteen, turvallisuuteen, kuluttajansuojaan, kilpailuun, ympäristönsuojeluun ja kulttuuriperinnön säilyttämiseen liittyvät näkökohdat.

13.5 ARTIKLA

Tekniset standardit

Hyväksyttäessä teknisiä standardeja kukin osapuoli kannustaa toimivaltaisia viranomaisiaan hyväksymään teknisiä standardeja, jotka on laadittu avointen ja läpinäkyvien menettelyiden mukaisesti, ja rohkaisee kaikkia teknisten standardien laatimiseen nimettyjä elimiä käyttämään kyseisessä toiminnassa avoimia ja läpinäkyviä menettelyjä.

13.6 ARTIKLA

Läpinäkyvyys

Osapuoli, joka edellyttää luvan saamista palvelun tarjoamiseen tai muun taloudellisen toiminnan harjoittamiseen, antaa palveluntarjoajille tai henkilöille, jotka haluavat tarjota palveluja, sekä henkilöille, jotka harjoittavat tai aikovat harjoittaa muuta taloudellista toimintaa, tarpeelliset tiedot tällaisen luvan hankkimiseen, voimassa pitämiseen, muuttamiseen ja uusimiseen liittyvien vaatimusten ja menettelyjen noudattamiseksi. Kyseisiin tietoihin kuuluvat, mikäli ne ovat olemassa:

- a) lupamaksut;
- b) asianomaisten toimivaltaisten viranomaisten yhteystiedot;
- c) lupia koskevien päätösten muutoksenhaku- tai uudelleentarkastelumenettelyt;
- d) toimilupien ehtojen ja edellytysten noudattamisen seuranta- tai valvontamenettelyt;
- e) yleisön osallistumismahdollisuudet esimerkiksi kuulemisten tai kommenttien kautta;
- f) suuntaa-antavat aikataulut hakemuksen käsittelylle;

- g) vaatimukset ja menettelyt; ja
- h) sovellettavat tekniset standardit;

13.7 ARTIKLA

Uudelleentarkastelu

Kun GATS-sopimuksen VI artiklan 4 kohdan mukaisesti laaditut lisämääräykset ovat tulleet voimaan, osapuolet tarkastelevat kyseisiä määräyksiä. Jos tarkastelussa todetaan, että kyseiset määräykset parantaisivat tätä sopimusta, osapuolet päättävät, olisiko ne sisällytettävä tähän sopimukseen.

14 LUKU

AMMATTIPÄTEVYYDEN VASTAVUORONIN TUNNUSTAMINEN

14.1 ARTIKLA

Yleiset määräykset

1. Mikään tässä luvussa ei estä osapuolta vaatimasta, että luonnollisilla henkilöillä on sellainen tarvittava pätevyys ja ammattikokemus, jota edellytetään asianomaisen toimialan osalta sillä alueella, jolla palvelua tarjotaan.
2. Kukin osapuoli kannustaa tapauksen mukaan omien alueidensa asianomaisia ammatillisia elimiä tai viranomaisia laatimaan ja antamaan ammattipätevyyden vastavuoroista tunnustamista koskevia yhteisiä suosituksia 1.10 artiklan (Tämän sopimuksen III osan alakomiteat ja muut elimet) 1 kohdan h alakohdan mukaisesti perustetulle palveluiden ja sijoitusten alakomitealle.
3. Edellä 2 kohdassa tarkoitettujen yhteisten suositusten tueksi on esitettävä todisteet seuraavista:
 - a) ammattipätevyyksien vastavuoroista tunnustamista koskevan ehdotetun sopimuksen, jäljempänä 'vastavuoroista tunnustamista koskeva sopimus', taloudellinen arvo; ja

b) osapuolten järjestelmien yhteensopivuudesta eli siitä, missä määrin kunkin osapuolen lupien ja toimilupien myöntämiseen soveltamat kriteerit sopivat yhteen.

4. Alakomitea tarkastelee yhteistä suositusta kohtuullisen ajan kuluessa sen vastaanottamisesta.

5. Jos yhteinen suositus on tämän sopimuksen mukainen, osapuolet toteuttavat tarvittavat toimenpiteet neuvotellakseen vastavuoroista tunnustamista koskevasta sopimuksesta, tarvittaessa toimivaltaisten viranomaistensa tai osapuolen valtuuttamien edustajien välityksellä. Yhteisneuvosto voi tarvittaessa tehdä päätöksen, jossa täsmennetään ammattipätevyyden vastavuoroista tunnustamista koskevat järjestelyt.

6. Osapuolia taikka asianomaisia ammatillisia elimiä tai viranomaisia kannustetaan noudattamaan vastavuoroista tunnustamista koskevista sopimuksista neuvoteltaessa tai yhteisiä suosituksia laadittaessa liitteessä 14-A esitettyjä ohjeita, jotka koskevat vastavuoroista tunnustamista koskevien sopimusten neuvottelemista.

Commented [LK89]: Note to self: ks. Liite 14-A

Commented [LK90]: ADD2: VASTAVUOROISTA TUNNUSTAMISTA KOSKEVIA SOPIMUKSIA KOSKEVAT OHJEET

15 LUKU

JAKELUPALVELUT

15.1 ARTIKLA

Määritelmät

Tässä luvussa tarkoitetaan

- a) 'jakelupalveluilla' posti-, kuriiri- tai pikapalveluja, joihin kuuluvat postilähetysten kerääminen, lajittelu, kuljetus ja jakelu;
- b) 'pikalähetyspalveluilla' postilähetysten nopeutettua ja erityisen luotettavaa keräämistä, lajittelua, kuljetusta ja jakelua, joihin voi kuulua lisäarvoa tuovia elementtejä, kuten nouto lähtöpisteestä, henkilökohtainen toimitus vastaanottajalle, jäljittäminen, mahdollisuus muuttaa määräpaikkaa ja vastaanottajaa kuljetuksen aikana tai vastaanottovahvistus;
- c) 'pikapostipalveluilla' kansainvälisiä pikalähetyspalveluita Maailman postiliiton (UPU) alaisuudessa toimivan nimettyjen postitoiminnan harjoittajien vapaaehtoisen yhdistyksen, kuten EMS Cooperativen, kautta;

- d) 'toimiluvalla' sääntelyviranomaisen yksittäiselle tarjoajalle myöntämää lupaa, jossa vahvistetaan erityisesti jakelupalvelualaa koskevat menettelyt, velvoitteet ja vaatimukset;
- e) 'postilähetyksellä' minkätyyppisen tahansa yksityisen tai julkisen jakelupalvelun tarjoajan kuljetettavaksi annettavaa, enintään 31,5 kg:n painoista valmista lähetystä, joka on osoitettu jollekin vastaanottajalle ja joka voi olla esimerkiksi kirje, paketti, sanomalehti tai luettelo;
- f) 'postimonopolilla' yksinoikeutta tarjota tiettyjä jakelupalveluita osapuolen alueella kyseisen osapuolen lainsäädännön nojalla; ja
- g) 'yleispalvelulla' tietyntyyppisten jakelupalveluiden pysyvää tarjontaa kyseisen osapuolen lainsäädännön nojalla kaikille käyttäjille kohtuullisin hinnoin osapuolen koko alueella.

15.2 ARTIKLA

Tavoite

Tässä luvussa esitetään kaikkia jakelupalveluita koskevan sääntelykehyksen periaatteet.

15.3 ARTIKLA

Yleispalvelu

1. Kullakin osapuolella on oikeus määritellä, minkälaisen yleispalveluvelvoitteen se haluaa ottaa käyttöön tai pitää voimassa, ja sen on hallinnoitava kyseistä velvoitetta läpinäkyvästi, syrjimättömästi ja puolueettomalla tavalla kaikkien niiden tarjoajien osalta, joita velvoite koskee.
2. Jos osapuoli vaatii, että saapuvia pikapostipalveluita on tarjottava yleispalveluna, se ei sovelleta kyseisiin palveluihin muihin kansainvälisiin pikälähetyspalveluihin verrattuna suotuisampaa kohtelua.

15.4 ARTIKLA

Yleispalvelun rahoitus

1. Osapuoli ei saa määrätä yleispalveluvelvoitteen piiriin kuulumattoman jakelupalvelun tarjoamisesta maksuja yleispalvelun tarjoamisen rahoittamista varten.
2. Edellä olevaa 1 kohtaa ei sovelleta yleisesti sovellettaviin verotustoimenpiteisiin tai hallinnollisiin maksuihin.

15.5 ARTIKLA

Markkinoita vääristävien käytäntöjen ehkäiseminen

Kukin osapuoli varmistaa, että yleispalveluvelvoitteen tai postimonopolin piiriin kuuluvien jakelupalveluiden tarjoajat eivät toimi markkinoita vääristävällä tavalla esimerkiksi

- a) käyttämällä kyseisen palvelun tarjoamisesta saatavia tuloja pikälähetyspalvelun tai jonkin yleispalveluvelvoitteen piiriin kuulumattoman jakelupalvelun ristiintukemiseen; ja
- b) erottelemalla asiakkaita perusteettomasti esimerkiksi yritysasiakkaisiin, lähetyspalveluiden suurkuluttajiin tai yhteisrahtilähetysten kokoajiin soveltamalla eri hintoja tai muita ehtoja ja edellytyksiä niille tarjottuun jakelupalveluun, joka kuuluu yleispalveluvelvoitteen tai postimonopolin piiriin.

15.6 ARTIKLA

Toimiluvat

1. Jos osapuoli vaatii toimiluvan jakelupalveluiden tarjontaa varten, sen on

~~julkistettava~~ asetettava julkisesti saataville

- a) kaikki toimilupavaatimukset sekä aika, joka tarvitaan toimilupahakemusta koskevan päätöksen tekemiseen; ja
- b) toimilupien ehdot ja edellytykset.

2. Toimiluvan menettelyjen, velvoitteiden ja vaatimusten on oltava läpinäkyviä ja syrjimättömiä ja perustuttava objektiivisiin kriteereihin.
3. Osapuoli varmistaa, että hakijalle ilmoitetaan kirjallisesti luvan epäämisen syyt.

15.7 ARTIKLA

Sääntelyelimen riippumattomuus

1. Kukin osapuoli perustaa sääntelyelimen tai pitää yllä sääntelyelintä, joka on oikeudellisesti erillinen ja toiminnallisesti riippumaton kaikista jakelupalveluiden tarjoajista. Jos osapuolella on omistuosuuksia tai määräysvaltaa jakelupalveluiden tarjoajassa, sen on varmistettava, että sääntelytoiminta ja omistajuuteen tai määräysvaltaan liittyvä toiminta erotetaan rakenteellisesti tehokkaasti toisistaan.
2. Kukin osapuoli varmistaa, että 1 kohdassa tarkoitetut sääntelyelimet suorittavat tehtävänsä läpinäkyvästi ja kohtuullisessa ajassa ja että niillä on riittävät taloudelliset resurssit ja henkilöstöresurssit niille annettujen tehtävien hoitamiseen.
3. Sääntelyelimen päätösten ja menettelyjen on oltava tasapuoliset kaikkien markkinaosapuolten kannalta.

16 LUKU

TELEVIESTINTÄPALVELUT

16.1 ARTIKLA

Määritelmät

Tässä luvussa tarkoitetaan

- a) 'liitännäistoiminnoilla' palveluja, fyysisiä infrastruktuureja ja muita televerkkoon tai televiestintäpalveluun liittyviä toimintoja, jotka mahdollistavat tai voivat mahdollistaa palvelujen tarjoamisen tai kka tukevat tai voivat tukea sitä kyseisen verkon tai palvelun kautta;
- b) 'loppukäyttäjällä' yleisen televiestintäpalvelun lopullista kuluttajaa tai tilaajaa, mukaan lukien palveluntarjoaja, joka on muu kuin yleisten televiestintäpalvelujen tarjoaja;
- c) 'välttämättömillä laitteilla' julkisen televerkon tai televiestintäpalvelun laitteita,
 - i) jotka tarjoaa ainoastaan tai pääasiassa yksi tarjoaja tai rajallinen määrä tarjoajia; ja
 - ii) joiden korvaaminen palvelun tarjoamista varten ei ole taloudellisesti tai teknisesti mahdollista;

- d) 'yhteenliittämisellä' yleisten televiestintäpalvelujen tarjoajien yleisten televerkkojen linkittämistä, jotta yhden tarjoajan palveluja käyttävät voivat olla yhteydessä toisen tarjoajan asiakkaisiin ja käyttää sellaisen toisen tarjoajan palveluja, joka joko osallistuu yhteenliittämiseen tai jolla on pääsy verkkoon;
- e) 'yrityksen sisäisellä viestinnällä' televiestintää, jonka avulla yritys viestii yrityksen sisällä tai tytäryhtiön, sivuliikkeen ja kyseisen osapuolen kansallisen lainsäädännön mukaan sidosyritysten kanssa mutta joka ei sisällä kaupallisia tai ei-kaupallisia palveluita, jotka tarjotaan yrityksille, jotka eivät ole tytäryhtiöitä, sivuliikkeitä tai sidosyrityksiä, tai joita tarjotaan asiakkaille tai mahdollisille asiakkaille;⁷⁵
- f) 'vuokrajohdoilla' televiestintäpalveluita tai -toimintoja, virtuaaliset tai muut kuin fyysiset mukaan lukien, jotka on varattu kahden- tai useamman nimetyn pisteen välissä olevan käyttäjän käyttöön tai saataville;
- g) 'toimiluvalla' mitä tahansa lupaa, jonka osapuoli voi lainsäädäntönsä mukaisesti edellyttää luonnolliselta henkilöltä tai yritykseltä televiestintäpalvelujen tarjoamiseksi, muun muassa käyttöoikeussopimukset, luvat, rekisteröinnit tai ilmoitukset;

⁷⁵ Tässä määritelmässä käsitteillä 'tytäryhtiö', 'sivuliike' ja, tapauksen mukaan, 'sidosyritys' on osapuolen omassa lainsäädännössä määritelty merkitys.

- h) 'suurella palveluntarjoajalla' televerkkojen tai televiestintäpalvelujen tarjoajaa, joka kykenee vaikuttamaan merkittävästi hintaa ja tarjontaa koskeviin osallistumisehtoihin asianomaisilla yleisten televerkkojen tai televiestintäpalvelujen markkinoilla, koska se hallitsee välttämättömiä laitteita tai koska se voi käyttää markkina-asemaansa kyseisillä markkinoilla;
- i) 'verkkoelementillä' toiminnetta tai laitetta, jota käytetään televiestintäpalvelun tarjoamiseen, mukaan lukien kyseisen toiminteen tai laitteen avulla tarjottavat ominaisuudet, toiminnot ja valmiudet;
- j) 'syrjimättömällä' 10.8 artiklassa (Suosituimmuuskohtelu) ja 11.7 artiklassa (Suosituimmuuskohtelu) määritellyn suosituimmuuskohtelun ja 10.7 artiklassa (Kansallinen kohtelu) ja 11.6 artiklassa (Kansallinen kohtelu) määritellyn kansallisen kohtelun noudattamista sekä vähintään yhtä edullisen kohtelun myöntämistä kuin muille samankaltaisten yleisten televiestintäpalvelujen käyttäjille vastaavissa tilanteissa, myös tällaisen myöntämisen nopeuden osalta;
- k) 'numeron siirrettävyydellä' yleisten televiestintäpalvelujen loppukäyttäjälle pyynnöstä tarjottavaa mahdollisuutta säilyttää sama puhelinnumero loppukäyttäjän vaihtaessa saman tasoisten yleisten televiestintäpalvelujen tarjoajaa samassa sijaintipaikassa, kun kyseessä on kiinteä linja;
- l) 'yleisellä televerkolla' televerkkoa, jossa tarjotaan yleisiä televiestintäpalveluja verkon liityntäpisteiden välillä;

- m) 'yleisellä televiestintäpalvelulla' mitä tahansa yleisesti tarjottavaa televiestintäpalvelua;
- n) 'yhteenliittämistarjouksen mallilla' suuren palveluntarjoajan tekemää yhteenliittämistarjousta, joka asetetaan julkisesti saataville siten, että mikä tahansa yleisten televiestintäpalvelujen tarjoaja, joka haluaa hyväksyä tarjouksen, voi tällä perusteella saada yhteenliittännän kyseisen suuren palveluntarjoajan kanssa;
- o) 'televiestinnällä' signaalien lähettämistä ja vastaanottamista johtojen välityksellä, radioteitse, optisesti tai muulla sähkömagneettisella tavalla;
- p) 'televerkolla' siirtojärjestelmiä sekä soveltuvin osin kytkentä- tai reitityslaitteistoa ja muita resursseja, muut kuin aktiiviset verkkoelementit mukaan luettuina, joissa voidaan harjoittaa televiestintää;
- q) 'televiestinnän sääntelyviranomaisella' elintä tai elimiä, jotka vastaavat tämän luvun soveltamisalaan kuuluvien televerkkojen ja televiestintäpalvelujen sääntelystä;
- r) 'televiestintäpalvelulla' palvelua, joka koostuu kokonaan tai osittain signaalien lähettämisestä ja vastaanottamisesta televerkoissa, mukaan lukien radio- ja televisiotoiminnassa käytetyt verkot, mutta ei televerkkojen ja televiestintäpalvelujen avulla siirrettyä sisältöä tarjoavia tai sisältöä toimituksellisessa valvonnassaan pitäviä palveluita;

- s) 'yleispalvelulla' vähimmäispalvelukokonaisuutta, joka on tarjottava kaikille käyttäjille osapuolen alueella ja jonka laajuuden kyseinen osapuoli määrittelee; ja
- t) 'käyttäjällä' yleistä televerkkoa tai televiestintäpalvelua käyttävää kuluttajaa tai palveluntarjoajaa.

16.2 ARTIKLA

Sääntelykehyksen soveltamisala ja sitä koskevat periaatteet

1. Tässä luvussa esitetään 10 luvun (Investoinnit) ja 11 luvun (Rajat ylittävä palvelukauppa) nojalla vapautettua televerkkojen ja televiestintäpalvelujen tarjoamista koskevan sääntelykehyksen periaatteet, ja tätä lukua sovelletaan osapuolen käyttöön ottamiin tai ylläpitämiin toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat yleisten televiestintäpalvelujen kauppaan.
2. Selvyyden vuoksi todetaan, että tätä lukua ei sovelleta osapuolen käyttöön ottamiin tai ylläpitämiin toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat televerkkojen tai televiestintäpalvelujen avulla siirrettyä sisältöä tarjoaviin tai sisältöä toimituksellisessa valvonnassaan pitäviin palveluihin.

16.3 ARTIKLA

Televiestinnän sääntelyviranomainen

1. Kukin osapuoli varmistaa, että sen televiestinnän sääntelyviranomainen on oikeudellisesti erillinen ja toiminnaltaan riippumaton kaikista yleisten televerkkojen tai televiestintäpalvelujen taikka televiestintälaitteiden tarjoajista. Jotta televiestinnän sääntelyviranomaisten riippumattomuus ja puolueettomuus voidaan varmistaa, kunkin osapuolen on huolehdittava siitä, ettei sen televiestinnän sääntelyviranomaisella ole taloudellisia etuja yleisten televerkkojen tai televiestintäpalvelujen taikka televiestintälaitteiden tarjoajiin nähden eikä se osallistu niiden toimintaan tai johtamiseen. Jos osapuolella on omistussuoksia tai määräysvaltaa televerkkojen tai televiestintäpalvelujen tarjoajassa, sen on varmistettava, että sääntelytoiminta ja omistajuuteen tai määräysvaltaan liittyvä toiminta erotetaan rakenteellisesti tehokkaasti toisistaan.
2. Kukin osapuoli varmistaa, että sen televiestinnän sääntelyviranomaisen tähän lukuun liittyvät sääntelypäätökset ja -menettelyt ovat tasapuolisia kaikkien markkinaosapuolten kannalta.
3. Kukin osapuoli varmistaa, että sen televiestinnän sääntelyviranomainen toimii riippumattomasti eikä pyydä tai ota vastaan miltään muulta elimeltä ohjeita niiden tehtävien hoitamisessa, jotka sille on annettu osapuolen lainsäädännön nojalla 16.5, 16.6, 16.7, 16.9 ja 16.10 artiklassa määrättyjen velvoitteiden täytäntöönpanon valvomiseksi.

4. Kukin osapuoli varmistaa, että sen televiestinnän sääntelyviranomaisella on sääntelyvalta sekä riittävät taloudelliset ja henkilöstöresurssit, jotta se voi hoitaa sille tässä luvussa asetettujen velvoitteiden täytäntöönpanemiseksi annetut tehtävät. Tällaista valtaa on käytettävä avoimesti ja oikea-aikaisesti. Televiestinnän sääntelyviranomaisen tehtävät on julkaistava helposti saatavilla olevassa ja selkeässä muodossa, erityisesti jos tehtävät on annettu useammalle kuin yhdelle elimelle.
5. Kukin osapuoli antaa televiestinnän sääntelyviranomaiselleen valtuudet varmistaa, että televerkkojen tai televiestintäpalvelujen tarjoajat toimittavat televiestinnän sääntelyviranomaisen pyynnöstä ja viipymättä kaikki tiedot, myös rahoitustiedot, joita se tarvitsee voidakseen suorittaa tämän luvun mukaiset tehtävänsä. Saatuja tietoja on käsiteltävä osapuolten sovellettavien salassapitovaatimusten mukaisesti.
6. Kukin osapuoli varmistaa, että televerkkojen tai televiestintäpalvelujen käyttäjällä tai tarjoajalla, johon televiestinnän sääntelyviranomaisen tekemä päätös vaikuttaa, on oikeus hakea muutosta elimeltä, joka on riippumaton televiestinnän sääntelyviranomaisesta ja niistä tahoista, joihin päätös vaikuttaa.⁷⁶ Televiestinnän sääntelyviranomaisen päätös on voimassa, kunnes kyseisessä menettelyssä on annettu ratkaisu, jollei kyseisen osapuolen lainsäädännön mukaisesti määrätä tilapäisiä toimenpiteitä.

⁷⁶ Meksikon osalta televiestinnän sääntelykomission (Comisión Reguladora de Telecomunicaciones (CRT)) yleiset säännöt, teot tai laiminlyönnit voidaan riitauttaa ainoastaan välillisellä *amparo*-oikeudenkäynnillä kilpailu-, lähetys- ja televiestintäalaan erikoistuneissa liittovaltion tuomioistuimissa eikä niistä voida antaa lykkäysmääräystä.

16.4 ARTIKLA

Lupamenettelyt

1. Jos osapuoli edellyttää yleisten televerkkojen tai televiestintäpalvelujen tarjoajalta toimilupaa, sen on varmistettava, että seuraavat tiedot ovat julkisesti saatavilla:
 - a) toimilupaa edellyttävien televiestintäpalvelujen tyypit;
 - b) kaikki toimiluvan edellytykset ja menettelyt, joita osapuoli soveltaa;
 - c) aika, joka yleensä tarvitaan toimilupahakemusta koskevan päätöksen tekemiseen, jos päätöstä edellytetään; ja
 - d) toimilupaan yleisesti sovellettavat ehdot.
2. Osapuolen, joka edellyttää yleisten televerkkojen tai televiestintäpalvelujen tarjoajalta toimilupaa, on päätettävä luvan myöntämisestä kohtuullisen ajan kuluessa, jotta palveluntarjoaja voi aloittaa televerkkojensa tai televiestintäpalvelujensa tarjoamisen ilman aiheetonta viivytystä.
3. Toimiluvalla asetettujen edellytysten, sovellettavien menettelyjen ja siihen mahdollisesti liittyvien velvoitteiden **tai** ehtojen on liityttävä tarjottuihin televiestintäpalveluihin ja niiden on oltava objektiivisia, oikeasuhteisia, avoimia ja syrjimättömiä.

4. Kunkin osapuolen on varmistettava, että hakija tai toimiluvan haltija saa joko menettelyvaatimusten mukaisesti tai pyynnöstä kirjallisesti syyt

- a) toimiluvan epäämiselle;
- b) kyseisen palveluntarjoajan toimilupaa koskevien ehtojen tai velvoitteiden asettamiselle;
- c) toimiluvan perumiselle; tai
- d) toimiluvan uusimatta jättämiselle.

5. Tarjoajille määrättävien hallinnollisten maksujen on oltava objektiivisia, avoimia, syrjimättömiä ja oikeassa suhteessa tässä luvussa vahvistettujen velvoitteiden hoitamisesta, valvonnasta ja täytäntöönpanosta aiheutuneisiin kohtuullisiin hallinnollisiin kustannuksiin nähden.⁷⁷

16.5 ARTIKLA

Yhteenliittäminen

Kukin osapuoli varmistaa, että yleisten televerkkojen tai televiestintäpalvelujen tarjoajalla on oikeus ja, jos toinen yleisten televerkkojen tai televiestintäpalvelujen tarjoaja niin pyytää, velvollisuus neuvotella yhteenliittämisestä yleisten televerkkojen tai televiestintäpalvelujen tarjoamista varten.

⁷⁷ Hallinnollisiin maksuihin eivät sisälly rajallisten resurssien käyttöoikeudesta maksettavat maksut eivätkä yleispalvelun tarjoamiseksi määrättävät maksuosuudet.

16.6 ARTIKLA

Pääsy yleisiin televerkkoihin ja televiestintäpalveluihin ja niiden käyttö

1. Kukin osapuoli varmistaa, että yleiset televerkot tai televiestintäpalvelut, vuokrajohdot mukaan luettuina, joita kyseisen osapuolen tai sen rajojen yli tarjotaan, annetaan toisen osapuolen palveluntarjoajan saataville ja käytettäväksi kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin 10 luvun (Investoinnit) ja 11 luvun (Rajat ylittävä palvelukauppa) mukaisesti vapautettujen palvelujen tarjoamiseksi. Tämä velvoite pannaan täytäntöön muun muassa noudattamalla 2–6 kohdan määräyksiä.
2. Kukin osapuoli varmistaa, että toisen osapuolen palveluntarjoaja voi
 - a) ostaa tai vuokrata ja liittää päätelaitteita tai muita laitteita, jotka toimivat rajapintana yleiseen televerkkoon;
 - b) tarjota palveluja yksittäisille tai useille loppukäyttäjille vuokrajohtojen tai omistusjohtojen kautta;
 - c) kytkeä yksityisiä vuokrajohtoja tai omistusjohtoja yleisiin televerkkoihin ja televiestintäpalveluihin tai toisen palveluntarjoajan vuokrajohtoihin tai omistusjohtoihin; ja
 - d) käyttää palveluntarjoajan valinnan mukaisia muita televiestintäpalvelujen toimivuuden kannalta välttämättömiä käyttöprotokollia palvelun tarjonnassa.

3. Kukin osapuoli varmistaa, että toisen osapuolen palveluntarjoajat voivat käyttää yleisiä televerkkoja ja televiestintäpalveluja sen alueella ja rajojen yli tiedonsiirtoa varten, mukaan lukien tällaisten palveluntarjoajien yrityksen sisäinen viestintä ja pääsy kumman tahansa osapuolen alueella tietokannoissa pidettäviin tai muulla tavalla säilytettyihin koneluettaviin tietoihin.
4. Sen estämättä, mitä 3 kohdassa määrätään, osapuoli voi ottaa käyttöön tai pitää voimassa sellaisia toimenpiteitä, jotka ovat välttämättömiä viestinnän turvallisuuden ja luottamuksellisuuden takaamiseksi, edellyttäen, ettei näitä toimenpiteitä sovelleta tavalla, joka johtaisi mielivaltaiseen tai perusteettomaan syrjintään tai palvelukaupan peiteltyyn rajoittamiseen.
5. Kukin osapuoli varmistaa, että yleisten televerkkojen tai televiestintäpalveluiden saannille ja käytölle ei aseteta muita ehtoja kuin ehdot, jotka ovat tarpeen, jotta voidaan
- a) turvata yleisten televerkkojen tai televiestintäpalvelujen tarjoajien julkisen palvelun velvoitteet ja erityisesti niiden mahdollisuudet pitää yleisiä televiestintäpalvelujaan yleisesti saatavilla; tai
 - b) suojata yleisten televerkkojen ja televiestintäpalvelujen teknistä eheyttä.

6. Sillä edellytyksellä, että yleisiin televerkkoihin ja televiestintäpalveluihin pääsyä ja niiden käyttöä koskevat ehdot täyttävät 5 kohdassa määrätyt perusteet, ne voivat sisältää:

- a) näiden palvelujen jälleenmyynnin tai jaetun käytön rajoituksia;
- b) vaatimuksen käyttää määrättyjä teknisiä liitäntöjä, sisältäen näiden verkkojen ja palvelujen liitäntäprotokollat yhteenliittämistä varten;
- c) tarvittaessa vaatimuksia, jotka koskevat näiden palvelujen yhteentoimivuutta ja 16.18 artiklassa asetettujen tavoitteiden saavuttamisen edistämistä;
- d) päätelaitteiden tai muiden verkkoon liitettävien laitteiden tyyppihyväksynnän ja teknisiä vaatimuksia, jotka koskevat näiden laitteiden sellaisiin verkkoihin kiinnittämistä;
- e) rajoituksia vuokra- tai omistusjohtojen yhteenliittämiseen sellaisiin verkkoihin ja palveluihin tai toisen palvelujen tarjoajan vuokrajohtoihin tai omistusjohtoihin; tai
- f) ilmoittamis-, rekisteröinti- ja lupavaatimuksia.

16.7 ARTIKLA

Televiestintäriitojen ratkaiseminen

1. Kukin osapuoli varmistaa, että jos televerkkojen tai televiestintäpalvelujen tarjoajien välillä syntyy riita, joka liittyy tässä luvussa vahvistettuihin oikeuksiin ja velvoitteisiin, televiestinnän sääntelyviranomainen tekee kumman tahansa riidan osapuolen pyynnöstä kyseisen osapuolen lainsäädännössä säädetyn ajan kuluessa sitovan päätöksen riidan ratkaisemiseksi.
2. Kukin osapuoli varmistaa, että televiestinnän sääntelyviranomaisen antama päätös saatetaan yleisön saataville liikesalaisuutta koskevia vaatimuksia noudattaen. Kukin osapuoli varmistaa, että riidan osapuolet saavat päätöksen täydelliset perustelut ja että niillä on oikeus hakea siihen muutosta 16.3 artiklan 6 kohdan mukaisesti.
3. Se, mitä edellä 1 ja 2 kohdassa määrätään, ei estä kumpaakaan asianomaista osapuolta saattamasta asiaa oikeusviranomaisten käsiteltäväksi.⁷⁸

⁷⁸ Meksikon osalta televiestinnän sääntelykomission (Comisión Reguladora de Telecomunicaciones (CRT)) yleiset säännöt, teot tai laiminlyönnit voidaan riitauttaa ainoastaan välillisellä *amparo*-oikeudenkäynnillä kilpailu-, lähetys- ja televiestintäalaan erikoistuneissa liittovaltion tuomioistuimissa eikä niistä voida antaa lykkäysmääräystä.

16.8 ARTIKLA

Suuria palveluntarjoajia koskeva kilpailun suojaaminen

1. Kukin osapuoli ottaa käyttöön tai pitää voimassa asianmukaisia toimenpiteitä sen estämiseksi, että yleisten televerkkojen tai televiestintäpalvelujen tarjoajat, jotka joko yksin tai yhdessä ovat suuria tarjoajia, ottavat käyttöön kilpailua rajoittavia käytäntöjä tai jatkavat sellaisten soveltamista.
2. Edellä 1 kohdassa mainittuihin kilpailua rajoittaviin käytäntöihin kuuluvat etenkin seuraavat:
 - a) kilpailua vääristävien ristikkäistukien käyttö;
 - b) kilpailijoilta saatujen tietojen käyttö kilpailua rajoittavasti; ja
 - c) se, ettei muiden palveluntarjoajien käyttöön anneta ripeästi teknisiä tietoja välttämättömistä laitteista eikä kaupallisesti tärkeitä tietoja, joita ne tarvitsevat voidakseen tarjota palveluja.

16.9 ARTIKLA

Yhteenliittäminen suurten palveluntarjoajien kanssa

1. Kukin osapuoli varmistaa, että sen alueen suuret yleisten televerkkojen ja televiestintäpalvelujen tarjoajat tarjoavat yhteenliittämismahdollisuuden toisen osapuolen yleisten televiestintäpalvelujen tarjoajille
 - a) missä tahansa kyseisen suuren palveluntarjoajan verkon teknisesti mahdollisessa pisteessä;
 - b) syrjimättömin ehdoin ja edellytyksin, mukaan lukien hinnat, tekniset standardit, eritelmät, laatu ja ylläpito;
 - c) laadultaan yhtä korkeatasoisena kuin se, jota tarjotaan niiden omille vastaaville palveluille tai niiden tytäryhtiöiden tai muiden sidosyritysten vastaaville palveluille;
 - d) kohtuullisessa ajassa ja soveltaen ehtoja ja edellytyksiä, mukaan luettuina hinnat⁷⁹, tekniset standardit ja eritelmät, jotka ovat avoimia, taloudelliseen toteutettavuuteen nähden kohtuullisia ja riittävän eriteltyjä, jotta yleisten televiestintäpalvelujen tarjoajan ei tarvitse maksaa sellaisista verkkoelementeistä tai toiminteista, joita se ei tarvitse palvelunsa tarjoamiseen; ja

⁷⁹ Mikään tässä kohdassa ei estä osapuolta vaatimasta, että suuri palveluntarjoaja tarjoaa yhteenliittämismahdollisuuden kustannusperusteisin hinnoin. ”Kustannusperusteisilla hinnoilla” tarkoitetaan kustannuksiin perustuvia hintoja, joihin voi sisältyä kohtuullinen voitto sekä erilaisia kustannuslaskentamenettelyjä eri toiminteille tai palveluille.

e) käyttäjien enemmistölle tarjottujen verkon liityntäpisteiden lisäksi pyynnöstä myös muissa pisteissä sellaista maksua vastaan, joka perustuu tarvittavien lisätoimintojen rakentamiskustannuksiin.

2. Kukin osapuoli varmistaa, että sen alueen suuret palveluntarjoajat asettavat tapauskohtaisesti ~~yleisesti~~julkisesti saataville joko

a) yhteenliittämistarjouksen mallin tai muun yhteenliittämisen vakiotarjouksen, joka sisältää ehdot, edellytykset ja hinnat, jotka suuri palveluntarjoaja yleensä tarjoaa yleisten televerkkojen tai televiestintäpalvelujen tarjoajille; tai

b) voimassa olevan yhteenliittämissopimuksen ehdot ja edellytykset.

3. Kukin osapuoli asettaa julkisesti saataville menettelyt, joita sovelletaan sen alueen suuren palveluntarjoajan kanssa käytäviin yhteenliittämisneuvotteluihin.

16.10 ARTIKLA

Pääsy välttämättömiin laitteisiin

1. Kukin osapuoli varmistaa, että sen alueen suuret palveluntarjoajat antavat välttämättömät laitteensa yleisten televerkkojen tai televiestintäpalvelujen tarjoajien saataville yleisesti saatavilla olevaan tarjoukseen perustuvilla kohtuullisilla, avoimilla ja syrjimättömillä ehdoilla ja edellytyksillä yleisten televiestintäpalvelujen tarjoamista varten, paitsi silloin, kun tällainen saatavuus ~~tämä~~ ei ole välttämätöntä tehokkaan kilpailun saavuttamiseksi televiestinnän sääntelyviranomaisen keräämien tietojen ja suorittaman markkinaolosuhteiden arvioinnin perusteella. Suuren palveluntarjoajan välttämättömät laitteet voivat sisältää verkkoelementtejä, vuokrajohtopalveluja ja niiden liitännäistoimintoja.
2. Kukin osapuoli antaa televiestinnän sääntelyviranomaiselleen valtuudet määrittää olennaiset toiminnot, jotka suuren palveluntarjoajan on asetettava saataville sen alueella sekä sen, missä määrin nämä olennaiset toiminnot on eriytettävä. Tällaisen määrittelyn on perustuttava muun muassa tavoitteeseen saavuttaa tehokas kilpailu ja loppukäyttäjien pitkän aikavälin etuun.
3. Jos osapuoli vaatii suurta palveluntarjoajaa tarjoamaan yleisiä telepalvelujaan jälleenmyyntiä varten, sen on varmistettava, että suuri palveluntarjoaja ei aseta kohtuuttomia tai syrjiviä ehtoja yleisten televiestintäpalvelujensa jälleenmyynnille.

16.11 ARTIKLA

Rajalliset resurssit

1. Kukin osapuoli varmistaa, että rajallisten resurssien, mukaan lukien radiotaajuudet, numerot ja reititysoikeudet, käyttöoikeudet jaetaan ja myönnetään kohtuullisessa ajassa avoimella, objektiivisella, läpinäkyvällä, syrjimättömällä ja oikeasuhteisella tavalla ja yleisen edun tavoitteiden mukaisesti, mukaan lukien kilpailun edistäminen. Käyttöoikeuksiin liittyvien menettelyjen, ehtojen ja velvoitteiden on perustuttava objektiivisiin, avoimiin, syrjimättömiin ja oikeasuhteisiin kriteereihin.
2. Kukin osapuoli varmistaa, että jaettujen taajuusalueiden kulloinenkin käyttö ~~julkaistaan~~ asetetaan julkisesti saataville, mutta yksityiskohtaisia tietoja julkishallinnon erityisiin käyttötarkoituksiin osoitetuista radiotaajuuksista ei edellytetä.
3. Osapuoli voi soveltaa markkinaehtoisia menettelytapoja, kuten tarjouskilpailumenettelyjä, radiotaajuuksien osoittamiseen kaupallista käyttöä varten.
4. Osapuolen toimenpiteet, jotka koskevat radiotaajuuksien jakamista ja taajuushallintaa, eivät sinänsä ole 10.6 (Markkinoille pääsy) ja 11.4 artiklan (Markkinoille pääsy) kanssa yhteensopimattomia toimenpiteitä. Kukin osapuoli säilyttää oikeutensa ottaa käyttöön ja pitää voimassa taajuuksien hallintatoimia, jotka saattavat rajoittaa televiestintäpalvelujen tarjoajien määrää, edellyttäen, että kyseiset toimenpiteet ovat yhdenmukaisia tämän sopimuksen määräysten kanssa. Kyseiseen oikeuteen sisältyy mahdollisuus jakaa taajuusalueita ottaen huomioon nykyiset ja tulevat tarpeet sekä radiotaajuuksien saatavuus.

16.12 ARTIKLA

Numeron siirrettävyys

Kukin osapuoli varmistaa ~~alueellaan~~, että yleisten televiestintäpalvelujen tarjoajat sen alueella mahdollistavat numeron siirrettävyyden kohtuullisessa ajassa ~~ilman~~ laatuadun, luotettavuutta ~~ttaden~~ tai mukavuutta ~~ttaden~~ heikentämättä heikentymistä sekä kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin ja edellytyksin.

16.13 ARTIKLA

Yleispalvelu

1. Kullakin osapuolella on oikeus määritellä, millaiset yleispalveluvelvoitteet se haluaa pitää voimassa.
2. Kukin osapuoli hallinnoi kaikkia yleispalveluvelvoitteita kilpailun kannalta avoimella, syrjimättömällä ja puolueettomalla tavalla. Kukin osapuoli varmistaa, ettei sen määräämä yleispalveluvelvoite ole raskaampi kuin mikä on tarpeen sen määrittelemää yleispalvelutyyppiä varten. Näiden periaatteiden mukaisesti määriteltyjä yleispalveluvelvoitteita ei sinänsä pidetä kilpailunvastaisina.
3. Kukin osapuoli varmistaa, että yleispalvelun tarjoajien nimeämismenettelyt ovat avoimia kaikille yleisten televerkkojen tai televiestintäpalvelujen tarjoajille. Nimeäminen on tehtävä tehokkaalla, avoimella ja syrjimättömällä tavalla.

4. Jos osapuoli päättää suorittaa korvausta yleispalvelun tarjoajille, sen on varmistettava, että tällainen korvaus ei ylitä yleispalveluvelvoitteesta suoraan johtuvia tarpeita sellaisina kuin ne on määritetty kilpailumenettelyllä tai laskemalla nettokustannukset.

16.14 ARTIKLA

Tietojen luottamuksellisuus

1. Kukin osapuoli varmistaa, että yleisten televerkkojen tai televiestintäpalvelujen tarjoajat, jotka saavat tietoja toiselta yleisten televerkkojen tai televiestintäpalvelujen tarjoajalta 16.5, 16.9 ja 16.10 artiklan mukaisia järjestelyjä koskevien neuvottelujen myötä, käyttävät tällaisia tietoja ainoastaan siihen tarkoitukseen, johon ne on annettu, ja huolehtivat jatkuvasti tällaisten tietojen luottamuksellisuudesta.

2. Kukin osapuoli varmistaa yleisten televerkkojen tai televiestintäpalvelujen ~~käytön aikana tapahtuneen~~ televiestinnän ja siihen liittyvien liikennetietojen luottamuksellisuuden, edellyttäen, ettei tätä varten toteutettuja toimenpiteitä sovelleta siten, että ne muodostaisivat keinon mielivaltaiselle tai perusteettomalle syrjinnälle tai palvelukaupan peitellylle rajoittamiselle.

16.15 ARTIKLA

Teknologiariippumattomuus

Osapuolet tunnustavat teknologiariippumattomuuden edut, erityisesti sen, että yleisten televiestintäpalvelujen tarjoajat voivat valita haluamansa teknologiat palvelujensa tarjoamiseen. Osapuoli voi rajoittaa tällaista valintaa ottamalla käyttöön tai pitämällä voimassa vaatimuksia, jotka ovat tarpeen oikeutettujen yleisen edun mukaisten tavoitteiden saavuttamiseksi, edellyttäen, että kyseisillä vaatimuksilla ei luoda tarpeettomia kaupan esteitä.

16.16 ARTIKLA

Suurten palveluntarjoajien myöntämä kohtelu

Kukin osapuoli antaa televiestinnän sääntelyviranomaiselleen valtuudet tarvittaessa edellyttää, että suuri palveluntarjoaja myöntää sen alueella toisen osapuolen yleisten televerkkojen tai televiestintäpalvelujen tarjoajille vähintään yhtä edullisen kohtelun kuin se, jonka kyseinen suuri palveluntarjoaja myöntää vastaavissa olosuhteissa tytäryhtiöilleen tai sidosyrityksilleen seuraavien seikkojen osalta:

- a) samanlaisten televiestintäpalveluiden saatavuus, tarjonta, hinnat tai laatu; ja
- b) yhteenliittämiseen tarvittavien teknisten rajapintojen saatavuus.

16.17 ARTIKLA

Kansainvälinen verkkovierailu

1. Osapuolet pyrkivät tekemään yhteistyötä edistääkseen avoimia ja kohtuullisia kansainvälisten verkkovierailupalveluiden hintoja, jotta voidaan tukea osapuolten välisen kaupan kasvua ja parantaa kuluttajien hyvinvointia.
2. Osapuoli voi tehostaa avoimuutta ja kilpailua kansainvälisten verkkovierailupalveluiden hintojen ja verkkovierailupalvelujen teknisten vaihtoehtojen osalta, etenkin
 - a) varmistamalla, että tiedot vähittäishinnoista ovat helposti kuluttajien saatavilla; ja
 - b) minimoimalla verkkovierailupalvelujen teknisten vaihtoehtojen käyttämistä rajoittavat esteet, jolloin sen alueella vierailevat kuluttajat voivat saada pääsyn televiestintäpalveluihin valitsemaansa laitetta käyttäen.

16.18 ARTIKLA

Kansainväliset standardit ja järjestöt

Osapuolet tunnustavat kansainvälisten standardien merkityksen televerkkojen ja televiestintäpalvelujen maailmanlaajuisista yhteensopivuutta ja yhteentoimivuutta varten ja edistävät tällaisia standardeja asiankuuluvissa kansainvälisissä elimissä, mukaan lukien Kansainvälinen televiestintäliitto ja Kansainvälinen standardisointijärjestö.

17 LUKU

KANSAINVÄLISET MERILIIKENNEPALVELUT

17.1 ARTIKLA

Määritelmät

1. Tässä luvussa, 10 luvun (Sijoitusten vapauttaminen) B jaksossa (Sijoitukset)-, 11 luvussa (Rajat ylittävä palvelukauppa), 12 luvussa (Luonnollisten henkilöiden tilapäinen oleskelu liiketoimintaa varten) ja 18 luvussa (Rahoituspalvelut) tarkoitetaan
 - a) 'konttiasema- ja varastopalveluilla' konttien säilyttämistä joko satama-alueilla tai sisämaassa niiden pakkaamiseksi, purkamiseksi ja korjaamiseksi sekä niiden saattamiseksi liikennekelpoisiksi;
 - b) 'tulliselvityspalveluilla' toimia, jotka koostuvat rahdin tuontiin, vientiin tai kauttakuljetukseen liittyvien tullimuodollisuuksien täyttämisestä toisen osapuolen puolesta riippumatta siitä, onko tämä palvelu kyseisen palvelujen tarjoajan päätoimi vai sen päätoimialaa täydentävä muu toimintamuoto;

- c) 'ovelta ovelle -kuljetuksella' tai 'multimodaalisella kuljetuksella' rahdin kuljettamista ainoastaan yhdellä kuljetusasiakirjalla käyttäen useampaa kuin yhtä kuljetusmuotoa ja siten, että kuljetukseen sisältyy kansainvälinen meriosuus;
- d) 'huolintapalveluilla' laivauksen järjestämistä ja seuranta laivaajan puolesta hankkimalla kuljetus- ja tarvittavat oheispalvelut, laatimalla tarvittavat asiakirjat ja toimittamalla tarvittavat liiketoimintatiedot;
- e) 'kansainvälisellä rahdilla' osapuolen sataman tai toisen osapuolen tai kolmannen maan sataman taikka Euroopan unionin jonkin jäsenvaltion sataman ja Euroopan unionin jonkin muun jäsenvaltion sataman välistä rahtia;
- f) 'kansainvälisillä meriliikennepalveluilla' matkustajien tai rahdin kuljettamista merialuksilla osapuolen sataman ja toisen osapuolen tai kolmannen maan sataman taikka Euroopan unionin jonkin jäsenvaltion sataman ja Euroopan unionin jonkin muun jäsenvaltion sataman välillä sekä suoraa sopimusta muiden liikennepalveluiden tarjoajien kanssa kattaen myös ovelta ovelle -kuljetuksen tai multimodaalisen kuljetuksen yhdellä kuljetusasiakirjalla, mutta ei oikeutta tarjota muita tällaisia liikennepalveluita;
- g) 'meriliikenteen liitännäispalveluilla' meriliikenteen lastinkäsittelypalveluita, tulliselvityspalveluita, konttiasema- ja varastopalveluita, varustamon edustajan palveluita ja meriliikenteen huolintapalveluita;

- h) 'varustamon edustajan palveluilla' yhden tai useamman linja- tai laivanvarustamon kaupallisten etujen edustamista tietyllä maantieteellisellä alueella seuraavissa tarkoituksissa:
- i) meriliikenteen ja siihen liittyvien oheispalvelujen markkinointiin ja myyntiin liittyvät toimet hinnoittelusta laskutukseen sekä konossementtien laatiminen näiden yhtiöiden puolesta, tarvittavien oheispalvelujen ostaminen ja jälleenmyynti, asiakirjojen laatiminen ja liiketoimintaa koskevien tietojen toimittaminen; tai
 - ii) aluksen satamassakäynnin järjestäminen tai rahdin haltuunotto tarvittaessa näiden yhtiöiden puolesta; ja
- i) 'meriliikenteen lastinkäsittelypalveluilla' ahtausyritysten, myös terminaalien operaattoreiden, harjoittamaa toimintaa, mutta siihen ei sisälly satamatyöläisten välitön toiminta, jos satamatyöläiset ovat järjestäytyneet ahtausyrittäjistä ja terminaalien operaattoriyrityksistä riippumattomasti, mukaan lukien seuraavien vaiheiden järjestely ja valvonta:
- i) lastin lastaaminen alukseen tai purkaminen aluksesta;
 - ii) lastin kiinnittäminen tai irrottaminen; tai
 - iii) lastin vastaanottaminen tai toimittaminen ja säilyttäminen ennen laivausta tai purkamisen jälkeen.

17.2 ARTIKLA

Tavoite

Tässä luvussa vahvistetaan periaatteet, jotka koskevat 10 luvun B jakson (Sijoitusten vapauttaminen) sekä 11 luvun (Rajat ylittävä palvelukauppa), 12 luvun (Luonnollisten henkilöiden tilapäinen oleskelu liiketoimintaa varten) ja 18 luvun (Rahoituspalvelut) nojalla vapautettuja kansainvälisiä meriliikennepalveluita.

17.3 ARTIKLA

Periaatteet

1. Jollei jostakin osapuolen käyttöön ottamasta tai voimassa pitämästä toimenpiteestä, joka koskee liitteiden I, II, III ja VI mukaisia aloja, osa-aloja tai toimintoja, muuta johdu, kunkin osapuolen on
 - a) noudatettava tosiasiallisesti periaatetta, jonka mukaan kansainvälisille meriliikennemarkkinoille ja meriliikenteeseen on rajoittamaton pääsy kaupallisin ehdoin ja syrjimättömästi; ja
 - b) myönnettävä toisen osapuolen lipun alla purjehtiville tai toisen osapuolen palveluntarjoajien liikennöimille aluksille yhtä edullinen kohtelu kuin omille aluksilleen muun muassa satamiin pääsyn, satamien infrastruktuurin ja palveluiden ja meriliikenteen liitännäispalveluiden käytön ja niistä johtuvien maksujen ja palkkioiden, tullipalvelujen ja laituripaikkojen sekä lastausta ja purkamista varten osoitettavien tilojen ja välineiden osalta.

2. Soveltaessaan 1 kohdan a ja b alakohdassa tarkoitettuja periaatteita osapuolet
 - a) eivät ota käyttöön kolmansien maiden kanssa meriliikennepalveluista tehtävissä tulevissa sopimuksissa lastinjakojärjestelyitä, kuivan ja nestemäisen irtolastin kuljetukset ja linjaliikenne mukaan luettuina, ja lopettavat kohtuullisen ajan kuluessa tällaiset lastinjakojärjestelyt, jos niitä on aiemmissa sopimuksissa; ja
 - b) poistavat tämän sopimuksen voimaan tullessa kaikki yksipuoliset toimenpiteet sekä hallinnolliset, tekniset tai muut esteet, jotka voisivat rajoittaa peitellysti kansainvälisten meriliikennepalvelujen vapaata tarjoamista tai vaikuttaa niihin syrjivästi, ja pidättäytyvät ottamasta sellaisia käyttöön.
3. Kukin osapuoli sallii toisen osapuolen kansainvälisten meriliikennepalvelujen tarjoajien yritysten sijoittautumisen sen alueelle ja toiminnan siellä liitteiden I, II, III ja VI mukaisesti.
4. Kukin osapuoli antaa toisen osapuolen kansainvälisten meriliikennepalvelujen tarjoajien saataville kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin seuraavat satamapalvelut: luotsaaminen, hinaus ja vetoapu, muonitus, polttoaineen ja veden toimitus, jätehuolto ja painolastin hävittäminen, satamakapteenipalvelut, navigointilaitteet, korjausvälineet hätätapauksia varten, ankkurointi, ankkuripaikka ja ankkurointipalvelut sekä alusten käytön kannalta olennaiset maissa sijaitsevat palvelut, mukaan lukien viestintä-, vesi- ja sähköpalvelut.

18 LUKU

RAHOITUSPALVELUT

18.1 ARTIKLA

Määritelmät

Tässä luvussa tarkoitetaan

- a) 'osapuolen rajat ylittävien rahoituspalveluiden tarjoajalla' osapuolen henkilöä, joka tarjoaa rahoituspalveluja kyseisen osapuolen alueella ja pyrkii tarjoamaan tai tarjoaa rahoituspalvelua kyseisen palvelun rajat ylittävän tarjonnan muodossa;
- b) 'rajat ylittävällä rahoituspalvelujen kaupalla' tai 'rajat ylittävällä rahoituspalvelujen tarjonnalla' rahoituspalvelun tarjontaa
 - i) osapuolen alueelta toisen osapuolen alueelle; tai
 - ii) osapuolen alueella toisen osapuolen palvelunkäyttäjälle; tällainen rahoituspalvelun tarjoaminen ei sisällä rahoituspalvelun tarjoamista osapuolen alueella kyseiselle alueelle tehdyllä sijoituksella;

- c) 'rahoituslaitoksella' mitä tahansa rahoituspalvelujen tarjoajaa, joka toteuttaa rahoituspalvelua, jos tarjoajalla on lupa harjoittaa liiketoimintaa, ja sitä säännellään tai valvotaan rahoituslaitoksena sen osapuolen lainsäädännön nojalla, jonka alueella tarjoaja sijaitsee, mukaan luettuna osapuolen alueella sijaitseva sellaisen rahoituspalveluiden tarjoajan sivuliike, jonka päätoimipaikka sijaitsee toisen osapuolen alueella;
- d) 'toisen osapuolen rahoituslaitoksella' osapuolen alueella sijaitsevaa rahoituslaitosta, joka on toisen osapuolen henkilön määräysvallassa;
- e) 'rahoituspalveluilla' mitä tahansa rahoitusluonteista palvelua, mukaan lukien kaikki vakuutustoiminta ja siihen liittyvät palvelut sekä kaikki pankkipalvelut ja muut rahoituspalvelut (lukuun ottamatta vakuutuksia), jotka kattavat seuraavat toiminnot:
 - i) vakuutustoiminta ja siihen liittyvät palvelut:
 - A) ensivakuutus, mukaan luettuna rinnakkaisvakuutus:
 - 1) henkivakuutus;
 - 2) vahinkovakuutus;
 - B) jälleenvakuutus ja edelleenvakuutus;

- C) vakuutusten välittäminen, kuten vakuutusmeklarien ja -asiamiesten toiminta; ja
 - D) vakuutusten liitännäispalvelut, kuten neuvonta-, aktuaari-, riskinarviointi- ja vahingonkäsittelypalvelut; ja
- ii) pankkipalvelut ja muut rahoituspalvelut (lukuun ottamatta vakuutuksia):
- A) talletusten ja muiden takaisinmaksettavien varojen vastaanotto yleisöltä;
 - B) kaikenlaisen luotonanto, mukaan luettuina kulutusluotot, kiinnitysluotot, factoring-rahoitus ja liiketoimien rahoitus;
 - C) rahoitusleasing;
 - D) kaikki maksu- ja rahansiirtopalvelut, mukaan luettuina luotto- ja maksukortit, matkasekit ja pankkivekselit;
 - E) takaukset ja sitoumukset;

- F) kaupankäynti omaan tai asiakkaitten lukuun pörssissä, OTC-markkinoilla tai muuten seuraavilla välineillä:
- 1) rahamarkkinavälineet mukaan luettuina sekkit, vekselit ja talletustodistukset;
 - 2) ulkomaanvaluutta;
 - 3) johdannaistuotteet, mukaan luettuina futuurit ja optiot;
 - 4) valuuttakursseihin ja korkoihin liittyvät välineet, mukaan lukien sellaiset tuotteet kuin swap-sopimukset ja korkotermiinit;
 - 5) siirrettävät arvopaperit; ja
 - 6) muut siirtokelpoiset välineet ja rahoitusvarat, mukaan luettuina jalometalliharkot;
- G) osallistuminen kaikenlaisten arvopapereiden liikkeeseenlaskuun, mukaan lukien merkintätakuut ja sijoitukset asiamiehenä (julkisesti tai yksityisesti) ja tällaiseen liikkeeseenlaskuun liittyvien palvelujen tarjoaminen;
- H) välitystoiminta rahamarkkinoilla;

- I) omaisuuden hoito, kuten käteisvarojen tai arvopaperisalkun hoito, yhteissijoitusten hoidon kaikki muodot, eläkerahastojen hoito sekä arvopapereiden talletus- ja notariaattipalvelut;
 - J) rahoitusvaroihin, kuten arvopapereihin, johdannaistuotteisiin ja muihin siirtokelpoisiin välineisiin, liittyvät maksu- ja selvityspalvelut;
 - K) muiden rahoituspalvelujen tarjoajien suorittama rahoitustietojen hankinta ja siirto, rahoitusalan tietojenkäsittelyn ja siihen liittyvien ohjelmistojen tarjonta; ja
 - L) neuvonta, välitys ja muut liitännäisrahoituspalvelut A)–K) alakohdassa lueteltujen toimintamuotojen osalta, mukaan lukien luottotiedot ja luottotietoanalyysit, sijoituksiin ja arvopaperisalkkuihin liittyvä tutkimus ja neuvonta, yritysostoihin sekä yritysten uudelleenjärjestelyyn ja strategiaan liittyvä neuvonta;
- f) 'rahoituspalveluiden tarjoajalla' osapuolen henkilöitä, jotka aikovat tarjota tai tarjoavat rahoituspalveluita kyseisen osapuolen alueella mutta joihin eivät sisälly ~~julkisjulkisyhteisöt~~
~~elimet~~;

g) 'sijoituksella' 10.1 artiklan (Määritelmät) 2 kohdassa määriteltyä sijoitusta, lukuun ottamatta sitä, että määritelmässä tarkoitettujen lainojen ja velkainstrumenttien osalta

i) sijoituksen määritelmä kattaa rahoituslaitokselle myönnetyn lainan tai sen liikkeeseen laskeman velkainstrumentin, sen erääntymisajasta riippumatta, jos sitä käsitellään lakisääteisenä pääomana siinä osapuolella, jonka alueella rahoituslaitos sijaitsee; ja

ii) ilmaisu 'sijoitus' ei kata rahoituslaitoksen myöntämää lainaa tai omistamaa velkainstrumenttia, lukuun ottamatta i alakohdassa tarkoitettua rahoituslaitokselle myönnettyä lainaa tai rahoituslaitoksen velkainstrumenttia;

selvyyden vuoksi todetaan, että rajat ylittävien rahoituspalveluiden tarjoajan myöntämä laina tai omistama velkainstrumentti, lukuun ottamatta lainaa rahoituslaitokselle tai sen liikkeeseen laskemaa velkainstrumenttia, on 10 luvun (Sijoitukset) soveltamista varten sijoitus, jos kyseinen laina tai velkainstrumentti täyttää 10.1 artiklassa (Määritelmät) sijoitukselle vahvistetut perusteet;

h) 'osapuolen sijoittajalla' osapuolen sijoittajaa sellaisena kuin se on määritelty 10.1 artiklassa (Määritelmät);

i) 'uudella finanssipalvelulla' jotakin luonteeltaan rahoitukseen liittyvää palvelua, jota mikään finanssipalvelujen tarjoaja ei tarjoa osapuolen alueella mutta jota tarjotaan toisen osapuolen alueella, mukaan lukien palvelut, jotka liittyvät olemassa oleviin ja uusiin tuotteisiin tai tuotteen toimitustapaan;

j) 'julkisyhteisö~~ella~~-elimellä'

i) osapuolen julkisia viranomaisia, keskuspankkia tai rahaviranomaista taikka osapuolen omistuksessa tai määräysvallassa olevaa laitosta, jos sen pääasiallisena tehtävänä on hoitaa julkisia tehtäviä tai suorittaa julkishallintoon kuuluvia toimintoja, ei kuitenkaan laitosta, joka pääasiallisesti tarjoaa rahoituspalveluja kaupallisin ehdoin; tai

ii) näiden tehtävien osalta yksityistä elintä, joka hoitaa tehtäviä, joita yleensä hoitaa keskuspankki tai rahaviranomainen; ja

k) 'itsesääntelyorganisaatiolla' valtiosta riippumatonta elintä, mukaan luettuina arvopaperi- tai futuuripörssit tai arvopaperi- tai futuurimarkkinat, selvitystoimistot tai muut organisaatiot tai yhdistykset, jotka käyttävät osapuolen niille siirtämää sääntely- tai valvontavaltaa rahoituspalveluiden tarjoajiin tai rahoituslaitoksiin nähden.

18.2 ARTIKLA

Soveltamisala

1. Tätä lukua sovelletaan toimenpiteisiin, jotka osapuoli on ottanut käyttöön tai pitänyt voimassa ja jotka koskevat

a) toisen osapuolen rahoituslaitoksia;

- b) toisen osapuolen sijoittajia ja kyseisten sijoittajien sijoituksia rahoituslaitoksiin osapuolen alueella; ja
- c) rajat ylittävää rahoituspalvelujen kauppaa.

2. Selvyyden vuoksi todetaan, että 10 lukua (Sijoitukset) sovelletaan osapuolen käyttöön ottamiin tai voimassa oleviin toimenpiteisiin, jotka

- a) koskevat osapuolen sijoittajia ~~tai ja~~ kyseisten sijoittajien sijoituksia rahoituspalveluiden tarjoajissa, jotka eivät ole rahoituslaitoksia; ja
- b) ovat muita kuin rahoituspalveluiden tarjontaan liittyviä toimenpiteitä tai koskevat osapuolen sijoittajia ja ~~tällaisten kyseisten~~ sijoittajien sijoituksia rahoituslaitoksissa.

3. Tätä lukua sovelletaan toimenpiteisiin, jotka osapuoli on ottanut käyttöön tai pitänyt voimassa ja jotka koskevat seuraavaa toimintaa tai seuraavia palveluita, ~~ainostaan ainoastaan~~ siinä määrin kuin kyseinen osapuoli sallii rahoituslaitostensa toteuttaa kyseistä toimintaa tai kyseisiä palveluja kilpailuna julkis~~yhteisön en-elimien~~ tai rahoituslaitoksen kanssa:

- a) toimintaa tai palveluita, jotka kuuluvat osana julkiseen eläkejärjestelmään tai lakisääteiseen sosiaaliturvajärjestelmään; tai

b) toimintaa tai palveluita, jotka toteutetaan osapuolen puolesta, sen takaamana tai sen rahavaroja käyttäen, ~~julkisjulkisyhteisöt et elimet~~ mukaan luettuina.

4. Tätä lukua ei sovelleta rahoituspalvelujen julkisiin hankintoihin.

5. Mitään tämän sopimuksen määräyksiä ei sovelleta keskuspankin, rahaviranomaisen tai muun julkis~~yhteisön~~ ~~en-elimien~~ raha- ja valuuttakurssipolitiikan yhteydessä toteuttamiin toimiin.

6. Tämän luvun soveltamisalaan kuuluviin toimenpiteisiin sovelletaan 10 luvun (Sijoitukset) ja 11 luvun (Rajat ylittävä palvelukauppa) määräyksiä ainoastaan siltä osin kuin kyseiset määräykset sisällytetään tähän lukuun ja otetaan sen osaksi.

7. Sisällytetään ja otetaan osaksi tätä lukua seuraavat määräykset, joita sovelletaan soveltuvin osin osapuolen käyttöön ottamiin tai voimassa pitämiin toimenpiteisiin, jotka liittyvät toisen osapuolen rahoituslaitoksiin, toisen osapuolen sijoittajiin ja näiden sijoittajien sijoituksiin osapuolen alueella sijaitseviin rahoituslaitoksiin:

- a) 10.11 (Muodolliset vaatimukset), 10.14 (Sijoitukset ja sääntelytavoitteet ja -toimenpiteet), 10.15 (Sijoittajien ja tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien sijoitusten kohtelu), 10.16 (Siirrot), 10.17 (Tappioiden korvaaminen), 10.18 (Pakkolunastus ja korvaukset), 10.19 (Sijaantulo), 10.52 (Etujen kieltäminen) ja 11.9 artikla (Etujen kieltäminen); ja
- b) 10 luvun (Sijoitusriitojen ratkaiseminen) D jakso (Sijoitusriitojen ratkaiseminen) ainoastaan niissä kanteissa, joiden mukaan osapuoli on rikkonut 18.3 tai 18.4 artiklaa rahoituslaitoksen tai rahoituslaitokseen tehdyn sijoituksen toiminnan osalta tai rikkonut 10.11 (Muodolliset vaatimukset), 10.15 (Sijoittajien ja tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien sijoitusten kohtelu), 10.16 (Siirrot), 10.17 (Tappioiden korvaaminen), 10.18 (Pakkolunastus ja korvaukset), 10.52 (Etujen kieltäminen) tai 11.9 artiklaa (Etujen kieltäminen).

8. Mahdollisissa ristiriitatapauksissa tämän sopimuksen tämän luvun ja tämän sopimuksen muiden määräyksien välillä, sovelletaan siltä osin tätä lukua.

18.3 ARTIKLA

Kansallinen kohtelu

1. Edellä oleva 10.7 artikla (Kansallinen kohtelu) sisällytetään tähän lukuun ja otetaan sen osaksi, ja sitä sovelletaan **toisen osapuolen käyttöön ottamiin tai voimassa pitämiin toimenpiteisiin, jotka koskevat toisen osapuolen sijoittajien ja rahoituslaitosten kohteluksiin** sekä niiden rahoituslaitoksiin **tekemiään sijoituksiin**.

Commented [LK91]: REL2

2. Osapuolen omille sijoittajilleen ja niiden sijoituksille 10.7 artiklan (Kansallinen kohtelu) nojalla myöntämällä kohtelulla tarkoitetaan kohtelua, joka myönnetään sen omille rahoituslaitoksille ja **niiden sen omien sijoittajien rahoituslaitoksiin tekemille** sijoituksille.

Commented [LK92]: REL2

18.4 ARTIKLA

Suosituimmuuskohtelu

1. Edellä oleva 10.8 artikla (Suosituimmuuskohtelu) sisällytetään tähän lukuun ja otetaan sen osaksi, ja sitä sovelletaan osapuolen käyttöön ottamiin tai voimassa pitämiin toimenpiteisiin, jotka koskevat toisen **osapuolen sijoittajia ja rahoituslaitosten ja sijoittajien kohteluksia** sekä niiden **sijoituksia rahoituslaitoksiin tekemiä sijoituksia osapuolen alueella**.

Commented [LK93]: REL2

2. Osapuolen kolmannen maan sijoittajille ja rahoituslaitoksille sekä niiden sijoituksille 10.8 artiklan (Suosituimmuuskohtelu) nojalla myöntämällä kohtelulla tarkoitetaan kohtelua, joka myönnetään kolmannen maan rahoituslaitoksille ja kolmannen maan sijoittajille sekä niiden sijoituksille rahoituslaitoksiin osapuolen alueella tekemille sijoituksille.

Commented [LK94]: REL2

18.5 ARTIKLA

Markkinoille pääsy

1. Kun kyseessä on toisen osapuolen rahoituslaitos tai toisen osapuolen sijoittajan pääsy markkinoille rahoituslaitoksen sijoittautumisen kautta, osapuoli ei saa ottaa käyttöön tai pitää voimassa koko alueellaan taikka alueellisella tasolla toimenpidettä, jolla

a) määrätään rajoituksia seuraaville:

- i) rahoituslaitosten määrä lukumääräisten kiintiöiden, monopolien, yksinomaisten palveluntarjoajien tai taloudellista tarveharkintaa koskevien vaatimusten muodossa;
- ii) rahoituspalveluiden liiketoimien tai varojen kokonaisarvo lukumääräisten kiintiöiden tai taloudellista tarveharkintaa koskevien vaatimusten muodossa;

- iii) rahoituspalveluiden liiketoimien tai rahoituspalvelutuotannon kokonaismäärä määrättyinä lukumääräisinä yksikköinä kiintiöiden tai tarveharkintaa koskevien vaatimusten muodossa; tai
 - iv) niiden luonnollisten henkilöiden kokonaismäärä, jotka voivat toimia tietyllä rahoituspalvelusektorilla tai jotka jokin rahoituslaitos voi työllistää ja jotka ovat tarpeen tietyn rahoituspalvelun toteuttamiseksi tai liittyvät siihen välittömästi, lukumääräisten kiintiöiden tai taloudellista tarveharkintaa koskevien vaatimusten muodossa; tai
- b) rajoitetaan tietyn tyyppisiä oikeushenkilöitä tai yhteisyrityksiä tai edellytetään niistä erityistä tyyppiä, jossa rahoituslaitos voi harjoittaa taloudellista toimintaa.
2. Selvyyden vuoksi todetaan, että tämän artiklan ei saa tulkita estävän osapuolta edellyttämästä, että rahoituslaitos tarjoaa tietyt rahoituspalvelut erillisten oikeushenkilöiden kautta, jos kyseisen rahoituslaitoksen tarjoamaa rahoituspalveluvalikoimaa ei voida kyseisen osapuolen lainsäädännön mukaisesti tarjota yhden ainoan oikeushenkilön kautta.

18.6 ARTIKLA

Ylempi johto ja hallitukset

Edellä oleva 10.10 artikla (Ylempi johto ja hallitukset) sisällytetään tähän lukuun ja otetaan sen osaksi, ja sitä sovelletaan osapuolen käyttöön ottamiin tai voimassa pitämiin toimenpiteisiin, jotka koskevat toisen osapuolen rahoituslaitoksia.

18.7 ARTIKLA

Rajat ylittävä rahoituspalvelujen kauppa

1. Edellä olevat 11.4 artikla (Markkinoille pääsy), ja 11.6 artikla (Kansallinen kohtelu) sisällytetään tähän lukuun ja otetaan sen osaksi, ja niitä sovelletaan osapuolen käyttöön ottamiin tai voimassa pitämiin toimenpiteisiin, jotka koskevat liitteessä 18-A täsmennettyjä rahoituspalveluja tarjoaviin toisen osapuolen rajat ylittävien rahoituspalvelujen tarjoajiin.
2. Osapuolen omille palveluilleen ja palveluntarjoajilleen 11.6 artiklan (Kansallinen kohtelu) nojalla myöntämällä kohtelulla tarkoitetaan tätä lukua sovellettaessa kohtelua, joka myönnetään sen omille rahoituspalveluille ja rahoituspalveluiden tarjoajille.

3. Toimenpiteillä, joita osapuoli ei saa 11.4 artiklan (Markkinoille pääsy) mukaisesti ottaa käyttöön tai pitää voimassa toisen osapuolen palveluiden ja palveluntarjoajien osalta, tarkoitetaan tätä lukua sovellettaessa toimenpiteitä, jotka liittyvät toisen osapuolen rajat ylittävien rahoituspalveluiden tarjoajiin, jotka tarjoavat rahoituspalveluita.
4. Edellä oleva 11.7 artikla (Suosituuksikohtelu) sisällytetään tähän lukuun ja otetaan sen osaksi, ja sitä sovelletaan osapuolen käyttöön ottamiin tai voimassa pitämiin toimenpiteisiin, jotka koskevat toisen osapuolen rajat ylittävien rahoituspalveluiden tarjoajia.
5. Osapuolen kolmannen maan palveluille ja palveluntarjoajille 11.7 artiklan (Suosituuksikohtelu) nojalla myöntämällä kohtelulla tarkoitetaan ~~tarkoitetaan~~ tätä lukua sovellettaessa kohtelua, joka myönnetään kolmannen maan rahoituspalveluille ja rahoituspalveluiden tarjoajille.
6. Edellä oleva 11.5 artikla (Paikallinen läsnäolo) sisällytetään tähän lukuun ja otetaan sen osaksi, ja sitä sovelletaan liitteessä 18-A täsmennettyjä rahoituspalveluja tarjoaviin toisen osapuolen rajat ylittävien rahoituspalvelujen tarjoajiin.
7. Kukin osapuoli sallii alueellaan olevien henkilöiden ja omien kansalaistensa heidän sijainnistaan riippumatta ostaa rahoituspalveluja toisen osapuolen alueella sijaitsevalta kyseisen toisen osapuolen rajat ylittävien rahoituspalveluiden tarjoajilta. Kyseinen velvoite ei edellytä, että osapuoli sallii tällaisten tarjoajien harjoittaa liiketoimintaa tai hankkia asiakkaita alueellaan. Osapuoli voi määritellä käsitteet 'harjoittaa liiketoimintaa' ja 'hankkia asiakkaita' tämän artiklan soveltamista varten, edellyttäen, että ne eivät ole ristiriidassa 1 kohdan kanssa.

8. Tämän artiklan ei saa tulkita estävän osapuolta ottamasta käyttöön tai pitämästä voimassa toimenpidettä, jossa säädetään rajat ylittävän rahoituspalvelun tarjoamiseen liittyvistä muodollisista vaatimuksista, kuten rajat ylittävien rahoituspalvelujen tarjoajien ja rahoitusvälineiden rekisteröinnistä tai toimiluvasta, edellyttäen, että kyseisiä vaatimuksia ei sovelleta syrjivällä tavalla.

18.8 ARTIKLA

Suoritevaatimukset

1. Osapuolet määrittävät yhdessä 10.9 artiklassa (Suoritevaatimukset) tarkoitetut suoritevaatimuksia koskevat säännöt, joita sovelletaan rahoituslaitoksiin kohdistuviin sijoituksiin.
2. Yhteisneuvosto muuttaa päätöksellä 1 kohtaa 180 päivän kuluessa 1 kohdan mukaisesta suoritevaatimuksia koskevien sääntöjen yhteisestä määrittämisestä sisällyttääkseen kyseiset säännöt tähän artiklaan, ja se voi tarvittaessa muuttaa liitteessä VI olevia kunkin osapuolen varaumia ja poikkeavia toimenpiteitä.
3. Jäljempänä olevaa 18.12 artiklaa sovelletaan toimenpiteisiin, jotka on lueteltu 1 kohdassa tarkoitettujen suoritevaatimuksia koskevien sääntöjen yhteydessä.

18.9 ARTIKLA

Osapuolen alueella uudet rahoituspalvelut

1. Osapuoli sallii toisen osapuolen rahoituslaitoksen tarjota uusia rahoituspalveluja, joita ensiksi mainittu osapuoli sallisi omien rahoituslaitostensa tarjota sisäisen lainsäädäntönsä mukaisesti vastaavissa olosuhteissa ilman sellaisten säädösten tai määräysten hyväksymistä, joilla muutetaan nykyistä lainsäädäntöä.
2. Sen estämättä, mitä 18.8 artiklan 1 kohdassa yhdessä 11.4 artiklan (Markkinoille pääsy) kanssa määrätään, osapuoli voi määrätä institutionaalisen ja oikeudellisen muodon, jonka kautta uutta rahoituspalvelua voidaan tarjota, ja se voi edellyttää, että palvelun tarjoamiseen hankitaan lupa. Jos tällainen lupa vaaditaan, päätös tällaista lupaa koskevasta hakemuksesta on tehtävä kohtuullisen ajan kuluessa, ja lupa voidaan evätä vain toiminnan vakauteen liittyvistä syistä.

18.10 ARTIKLA

Tietovirtoja koskeva uudelleentarkastelulauseke

Osapuolet arvioivat kolmen vuoden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta uudelleen, onko tähän sopimukseen tarpeen liittää tiedon vapaata liikkuvuutta koskevia määräyksiä tämän luvun soveltamisalaan kuuluvien toimintojen toteuttamista varten.

18.11 ARTIKLA

Tietojen käsittely

Minkään tässä sopimuksessa ei saa tulkita edellyttävän, että osapuoli paljastaa yksittäisten asiakkaiden liiketoimiin ja tileihin liittyviä tietoja tai julkis~~yhteisöjen~~ ~~ten elinten~~ hallussa olevia luottamuksellisia tai omistusoikeuden suojaamia tietoja.

18.12 ARTIKLA

Varaumat ja poikkeavat toimenpiteet

1. Tämän sopimuksen 18.3–18.7 artiklaa ei sovelleta seuraaviin:
 - a) voimassa oleva poikkeava toimenpide, jonka osapuoli pitää voimassa seuraavilla tasoilla:
 - i) Euroopan unioni liitteen VI lisäyksen VI-A mukaisesti;
 - ii) valtionhallinto liitteen VI lisäykses~~sän~~ VI-A tai VI-B olevan kyseis~~entä~~ osapuol~~enta~~ ~~koskevan~~ luettelon A jaksossa vahvistetun mukaisesti;

iii) aluehallinto liitteen VI lisäykse~~ssän~~ VI-A tai VI-B olevan kyseis~~entä~~ osapuol~~enta~~ ~~koskevan~~ luettelon A jaksossa vahvistetun mukaisesti; tai

iv) paikallishallinto;

b) a alakohdassa tarkoitetun poikkeavan toimenpiteen jatkaminen tai nopea uusiminen; tai

c) a alakohdassa tarkoitetun poikkeavan toimenpiteen muutos siinä määrin, että muutos ei vähennä toimenpiteen vaatimustenmukaisuutta verrattuna vallinneeseen tilanteeseen

i) välittömästi ennen muutosta 18.3, 18.4, 18.5 tai 18.6 artiklaan nähden; tai

ii) tämän sopimuksen voimaantulopäivänä 18.7 artiklaan nähden.

2. Edellä olevia 18.3–18.7 artiklaa ei sovelleta toimenpiteeseen, jonka osapuoli ottaa käyttöön tai pitää voimassa liitteen VI lisäykse~~ssän~~ VI-A tai VI-B olevan kyseis~~entä~~ osapuol~~t~~~~ena~~ ~~koskevan~~ luettelon B-jaksossa vahvistettujen toimialojen, osa-alojen tai toimintojen osalta.

3. Liitteen I lisäyksessä I-A, I-B-1 tai I-B-2 olevassa osapuolenta koskevassa luettelossa taikka liitteen II lisäyksessä II-A tai II-B olevassa osapuolen ta koskevassa luettelossa esitetty osapuolen varauma 10.6 artiklan (Markkinoille pääsy), 10.7 artiklan (Kansallinen kohtelu), 10.8 artiklan (Suosituuimuuskohtelu), 10.10 artiklan (Ylempi johto ja hallitukset), 11.4 artiklan (Markkinoille pääsy), 11.5 artiklan (Paikallinen läsnäolo) 11.6 artiklan (Kansallinen kohtelu) tai 11.7 artiklan (Suosituuimuuskohtelu) osalta muodostaa varauksen tapauksen mukaan myös 18.3, 18.4, 18.5, 18.6 tai 18.7 artiklan osalta siinä määrin kuin varauksessa esitetty toimenpide, toimiala, osa-ala tai toiminto kuuluu tämän luvun soveltamisalaan.

4. Osapuoli ei saa ottaa käyttöön liitteen II lisäyksessä II-A tai II-B olevassa sitä koskevassa luettelossaan esitetyn varauksen kattamaa toimenpidettä, jossa edellytetään suoraan tai epäsuorasti, että toisen osapuolen sijoittajan on kansalaisuutensa vuoksi myytävä tai muuten luovutettava sijoituksensa, joka oli olemassa kyseisen toimenpiteen voimaantulohetkellä.

Commented [MP95]: Voisiko olla esim

Osapuolen varauma 10.6 artiklaan (Markkinoille pääsy), 10.7 artiklaan (Kansallinen kohtelu), 10.8 artiklaan (Suosituuimuuskohtelu), 10.10 artiklaan (Ylempi johto ja hallitus), 11.4 artiklaan (Markkinoille pääsy), 11.5 artiklaan (Paikallinen läsnäolo), 11.6 artiklaan (Kansallinen kohtelu) tai 11.7 artiklaan (Suosituuimuuskohtelu), jotka sisältyvät sen liitteen I lisäyksessä I-A, I-B-1 tai I-B-2 olevaan luetteloon tai liitteen II lisäykseen II-A tai II-B, muodostaa myös varauksen tapauksen mukaan 18.3, 18.4, 18.5, 18.6 tai 18.7 artiklaan siltä osin kuin varauksessa esitetty toimenpide, toimiala, osa-ala tai toiminta kuuluu tämän luvun soveltamisalaan.

Commented [LK96]: Kiitos Mariia. Muotoilin looulta hieman eri tavoin, ainakin tässä vaiheessa

Commented [MP97]: 4. Osapuoli ei saa ottaa käyttöön toimenpiteitä, joihin sovelletaan sen liitteen II lisäyksessä II-A tai II-B olevassa luettelossa esitettyä varauksia, jossa vaaditaan suoraan tai välillisesti toisen osapuolen sijoittajaa sen kansallisuuden vuoksi myymään tai muutoin luovuttamaan sijoitus, joka on olemassa toimenpiteen tullessa voimaan.

18.13 ARTIKLA

Vakauden ja luotettavuuden turvaamista koskeva poikkeus

1. Minkään tässä sopimuksessa ei saa tulkita estävän osapuolta ottamasta käyttöön tai pitämästä voimassa toimenpiteitä toiminnan vakauteen ja luotettavuuteen liittyvistä syistä⁸⁰, kuten esimerkiksi

- a) suojellakseen sijoittajia, tallettajia, vakuutusnottajia tai henkilöitä, joiden omaisuudenhoidosta vastaa rahoituspalvelujen tarjoaja; tai

⁸⁰ Osapuolet tunnustavat, että ilmaisu 'vakautta ja luotettavuutta koskevat syyt' kattaa yksittäisten rahoituspalveluiden tarjoajien toiminnan turvallisuuden, vakauden, rehellisyyden tai siihen liittyvän taloudellisen vastuun ylläpitämisen.

b) turvataksaan kyseisen osapuolen rahoitusjärjestelmän luotettavuuden ja vakauden.

2. Jos kohdassa 1 tarkoitetut toimenpiteet eivät ole tämän sopimuksen muiden määräysten mukaisia, niitä ei saa käyttää keinoina välttää osapuolelle tämän sopimuksen mukaisesti kuuluvia sitoumuksia tai velvoitteita.

18.14 ARTIKLA

Tunnustaminen

1. Osapuoli voi tunnustaa toisen osapuolen tai kolmannen maan vakavaraisuustoimenpiteet määrittäessään, miten kyseisen toisen osapuolen tai kyseisen kolmannen maan rahoituspalveluihin liittyviä toimenpiteitä sovelletaan. Tällainen tunnustaminen voidaan saavuttaa joko itsenäisesti, yhdenmukaistamisen avulla tai sopimuksen tai muun järjestelyn perusteella.

2. Jos osapuoli tunnustaa kolmannen maan vakavaraisuustoimenpiteen 1 kohdan mukaisesti, kyseisen osapuolen on annettava toiselle osapuolelle riittävä mahdollisuus osoittaa, että toisessa osapuolella vallitsevat samanlaiset olosuhteet kuin ne, joiden mukaisesti ensiksi mainittu osapuoli tunnusti kolmannen maan vakavaraisuustoimenpiteen ja että näissä olosuhteissa toisessa osapuolella on tai voisi olla vastaava sääntely, valvonta ja täytäntöönpano sekä tarvittaessa menettelyt osapuolten kesken tapahtuvaa tietojen vaihtamista varten.

3. Minkään tässä sopimuksessa ei saa tulkita edellyttävän, että osapuoli tunnustaa toisen osapuolen vakavaraisuustoimenpiteen.

18.15 ARTIKLA

Kansainväliset standardit

Kukin osapuoli pyrkii varmistamaan, että rahoituspalvelusektorin sääntelyä ja valvontaa sekä veronkierron ja veropetosten torjuntaa koskevat kansainvälisesti sovitut standardit pannaan täytäntöön ja niitä sovelletaan sen alueella. Kyseisiin kansainvälisesti hyväksytyihin standardeihin kuuluvat muun muassa G20-maiden, finanssimarkkinoiden vakauden valvontaryhmän (FSB), Baselin pankkivalvontakomitean (BCBS), kansainvälisen vakuutusvalvojien järjestön (IAIS), kansainvälisen arvopaperimarkkinavalvojien yhteisön (IOSCO), rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastaisen toimintaryhmän (FATF) ja verotusta koskevaa avoimuutta ja tietojenvaihtoa käsittelevän OECD:n maailmanlaajuisen foorumin hyväksymät standardit.

18.16 ARTIKLA

Itsesääntelyorganisaatiot

Jos osapuoli edellyttää toisen osapuolen rahoituslaitoksen tai rajat ylittävien rahoituspalveluiden tarjoajan liittymistä, osallistumista tai pääsyä johonkin itsesääntelyorganisaatioon, jotta ne voisivat tarjota rahoituspalveluja sen alueella tai alueelle, ensiksi mainittu osapuoli varmistaa, että tällainen itsesääntelyorganisaatio noudattaa 18.3, 18.4, ja 18.7 artiklassa vahvistettuja velvoitteita.

18.17 ARTIKLA

Maksu- ja selvitysjärjestelmät

Kukin osapuoli sallii alueelleen sijoittautuneiden toisen osapuolen rahoituslaitoksille pääsyn julkis~~yhteisöjen~~ ~~ten-elinten~~ ylläpitämiin maksu- ja selvitysjärjestelmiin sekä sellaisiin virallisiin rahoitus- ja jälleenrahoitusmahdollisuuksiin, jotka ovat käytettävissä tavanomaisen liiketoiminnan yhteydessä, niillä ehdoilla ja edellytyksillä, joilla myönnetään kansallinen kohtelu. Tällä artiklalla ei anneta pääsyä osapuolen viimesijaisen lainaajan (“lender of last resort”) rahoitusmahdollisuuksiin (~~“lender of last resort”~~).

18.18 ARTIKLA

Kansallinen sääntely ja avoimuus

1. Tämän sopimuksen 13 lukua (Kansallinen sääntely) ja 28 lukua (Hyvät sääntelykäytännöt) ei sovelleta osapuolen käyttöön ottamiin tai voimassa pitämiin toimenpiteisiin, jotka liittyvät tämän luvun soveltamisalaan.
2. Kukin osapuoli varmistaa, että kaikkia yleisesti sovellettavia toimenpiteitä, joihin tätä lukua sovelletaan, hallinnoidaan kohtuutta, objektiivisuutta ja puolueettomuutta noudattaen.
3. Sovellettaessa 2 kohtaa ja siinä määrin kuin se on käytännössä mahdollista ja osapuolen lainsäädännön kanssa yhdenmukaisella tavalla kukin osapuoli
 - a) julkaisee etukäteen ehdotuksensa säädöksiksi ja määräyksiksi, jotka liittyvät tämän luvun soveltamisalaan kuuluviin asioihin, tai julkaisee etukäteen asiakirjat, joissa annetaan riittävät tiedot tällaisista mahdollisista uusista säädöksistä ja määräyksistä, jotta asianomaiset henkilöt ja toinen osapuoli voivat arvioida, voivatko ne vaikuttaa merkittävästi heidän etuihinsa ja miten;
 - b) antaa asianomaisille henkilöille ja toiselle osapuolelle kohtuullisen mahdollisuuden esittää näkemyksiä a alakohdassa tarkoitetuista ehdotetuista toimenpiteistä tai asiakirjoista; ja
 - c) ottaa huomioon b alakohdan mukaisesti saadut huomautukset.

4. Jos osapuoli edellyttää lupaa rahoituspalvelun tarjoamista varten, kyseisen osapuolen toimivaltaiset viranomaiset

- a) sallivat hakemuksen jättämisen milloin tahansa siinä määrin kuin se on käytännössä mahdollista;
- b) jättävät hakijalle kohtuullisesti aikaa hakemuksen tekemiseen, jos hakemuksille on asetettu tietty määräaika;
- c) antavat palveluntarjoajille ja henkilöille, jotka haluavat tarjota palvelua, tarpeelliset tiedot tällaisen luvan saamista, ylläpitoa, muuttamista ja uusimista koskevien vaatimusten ja menettelyjen noudattamiseksi;
- d) antavat hakemuksen käsittelylle suuntaa-antavan aikataulun siinä määrin kuin se on käytännössä mahdollista;
- e) pyrkivät hyväksymään hakemukset sähköisessä muodossa;
- f) hyväksyvät alkuperäisten asiakirjojen sijasta jäljennökset, jotka on todistettu oikeaksi osapuolen lainsäädännön mukaisesti, paitsi jos alkuperäisten asiakirjojen toimittamista edellytetään lupamenettelyn luotettavuuden suojelemiseksi;
- g) toimittavat hakijan pyynnöstä ~~tietoa hakemuksen tilasta ja~~ ilman aiheetonta viivytystä tietoa hakemuksen tilasta;

- h) katsoessaan hakemuksen osapuolen lainsäädännön mukaisesti täydelliseksi käsittelyä varten varmistavat, että hakemuksen käsittely saatetaan päätökseen ja hakijalle ilmoitetaan päätöksestä kohtuullisen ajan kuluessa hakemuksen jättämisestä mahdollisuuksien mukaan kirjallisesti⁸¹;
- i) katsoessaan hakemuksen osapuolen lainsäädännön mukaisesti puutteelliseksi käsittelyä varten, kohtuullisen ajan kuluessa ja siinä määrin kuin se on käytännössä mahdollista,
 - i) ilmoittavat hakijalle, että hakemus on puutteellinen;
 - ii) antavat hakijan pyynnöstä tietoa siitä, miksi hakemus katsotaan puutteelliseksi;
 - iii) antavat hakijalle mahdollisuuden⁸² toimittaa hakemuksen täydentämiseen tarvittavat lisätiedot; ja

⁸¹ Toimivaltaiset viranomaiset voivat täyttää tämän vaatimuksen tiedottamalla hakijalle kirjallisesti etukäteen, myös julkaistun toimenpiteen avulla, että jos vastausta ei ole saatu tietyn ajan kuluttua hakemuksen jättämisestä, hakemus on hyväksytty tai hylätty. Selvyyden vuoksi todetaan, että kirjallinen ilmoitus voi olla sähköisessä muodossa.

⁸² Selvyyden vuoksi todetaan, että tällainen mahdollisuus ei edellytä, että toimivaltainen viranomainen pidentää määräaikaa.

- iv) varmistavat, että ne ilmoittavat hakijalle kohtuullisen ajan kuluessa, jos mikään edellä mainituista ei ole käytännössä mahdollista ja hakemus hylätään puutteellisuuden vuoksi;
- j) hylätessään hakemuksen ilmoittavat hakijalle mahdollisuuksien mukaan, joko omasta aloitteestaan tai hakijan pyynnöstä, hylkäämisen syyt ja tarvittaessa hakemuksen uudelleen jättämistä koskevat menettelyt;
- k) varmistavat, että toimivaltaisen viranomaisen perimät lupamaksut⁸³ ovat kohtuullisia ja avoimia eivätkä itsessään rajoita kyseisen palvelun tarjoamista tai minkä tahansa muun taloudellisen toiminnan harjoittamista; ja
- l) varmistavat, että myönnetty lupa tulee voimaan ilman aiheetonta viivytystä asiassa sovellettavien ehtojen ja edellytysten mukaisesti.

⁸³ Lupamaksuihin sisältyvät toimilupamaksut ja hyväksymismenettelyihin liittyvät maksut. Niihin eivät sisälly luonnonvarojen käytöstä perittävät maksut, huutokaupasta, tarjouskilpailusta tai muusta syrjimättömästä myöntämistavasta johtuvat maksut eivätkä pakolliset suoritukset yleispalvelun tarjoamiseksi.

18.19 ARTIKLA

Rahoituspalveluiden alakomitea

1. Jollei toisin sovita, 1.10 artiklan (Tämän sopimuksen III osan alakomiteat ja muut elimet) 1 kohdan i alakohdalla perustettu rahoituspalveluiden alakomitea kokoontuu vuosittain, ja se
 - a) valvoo tämän luvun täytäntöönpanoa ja toimintaa;
 - b) tarkastelee osapuolen sen käsiteltäväksi saattamia rahoituspalveluihin liittyviä kysymyksiä;
 - c) tarjoaa foorumin osapuolten väliselle rahoituspalvelusektorin sääntelyä koskevalle vuoropuhelulle, jotta voidaan parantaa osapuolten sääntelyjärjestelmien molemminpuolista tuntemusta ja tehdä yhteistyötä kansainvälisten standardien laadinnassa;
 - d) osallistuu riitojen~~da~~ratkaisumenettelyihin 18.22 artiklan (Sijoitusriidat rahoituspalveluissa) mukaisesti; ja
 - e) arvioi tämän sopimuksen toimivuutta siltä osin kuin sitä sovelletaan rahoituspalveluihin.

2. Rahoituspalveluiden alakomitean kokoonpanoon kuuluu rahoituspalveluiden asiantuntijoita ja rahoituspalvelupolitiikasta vastaavien viranomaisten edustajia. Meksikon rahoituspalvelupolitiikasta vastaava viranomainen on valtion varoista ja julkisesta velasta vastaava ministeriö (*Secretaría de Hacienda y Crédito Público*) tai sen seuraaja.

3. Rahoituspalveluiden alakomitea keskustelee kumman tahansa osapuolen pyynnöstä asianmukaisten ohjeiden laatimisesta tämän luvun tulkintaa varten. Yhteisneuvosto voi antaa tällaisia ohjeita suosituksella.

18.20 ARTIKLA

Neuvottelut

1. Osapuoli voi kirjallisesti pyytää neuvotteluja toisen osapuolen kanssa kaikista tämän sopimuksen piirissä esiin nousevista kysymyksistä, jotka vaikuttavat rahoituspalveluihin. Toisen osapuolen on tarkasteltava kyseistä pyyntöä myötämielisesti. Neuvottelevat osapuolet tiedottavat neuvottelujensa tuloksista rahoituspalveluiden alakomitealle.

2. Kukin osapuoli varmistaa, että neuvotteluissa sen valtuuskuntaan kuuluu virkamiehiä, joilla on tarvittavaa asiantuntemusta tämän luvun soveltamislaan kuuluvista rahoituspalveluista tai rahoituslaitoksista. Meksikon osalta tämän vaatimuksen täyttävät valtion varoista ja julkisesta velasta vastaavan ministeriön (*Secretaría de Hacienda y Crédito Público*) tai sen seuraajan virkamiehet.
3. Minkään tässä artiklassa ei saa tulkita edellyttävän, että osapuoli poikkeaa omasta lainsäädännöstään, joka koskee tietojen jakamista rahoitusviranomaisten kesken tai osapuolten välisen sopimuksen tai järjestelyn vaatimuksia, tai että se vaatii rahoitusviranomaisia toteuttamaan toimia, jotka vaikuttaisivat erityisiin sääntely-, valvonta-, hallinto- tai täytäntöönpanokysymyksiin.
4. Minkään tässä artiklassa ei saa tulkita estävän osapuolta vaatimasta tietoja toisen osapuolen alueelle sijoittautuneen rahoituslaitoksen tai rajat ylittävien rahoituspalvelujen tarjoajan valvontaa varten. Osapuoli voi ottaa yhteyttä toisen osapuolen rahoitusviranomaiseen tällaisten tietojen saamiseksi.

18.21 ARTIKLA

Riitojenratkaisu

1. Tämän luvun määräysten soveltamista ja tulkintaa koskevien riitojen ratkaisuun sovelletaan soveltuvin osin 31 lukua (Riitojenratkaisu), liite 31-A (Työjärjestys) ja 31-B (Paneelin jäsenten ja sovittelijoiden käytännesäännöt) mukaan luettuina, jollei tämän ~~luvun~~ artiklan määräyksistä muuta johdu.

2. Sen lisäksi, mitä 31.9 artiklassa (Paneelin jäseniä koskevat vaatimukset) määrätään, paneelin jäsenillä on oltava asiantuntemusta tai kokemusta rahoituspalveluita koskevasta lainsäädännöstä tai rahoituspalvelutoiminnasta, johon voi sisältyä rahoituslaitosten sääntely, jolleivät osapuolet toisin sovi.
3. Sekakomitea antaa kuuden kuukauden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulopäivästä luettelon vähintään 15 henkilöstä, jotka täyttävät 2 kohdan määräykset ja ovat halukkaita ja kykeneviä toimimaan välimiehinä. Luettelo koostuu kolmesta alaluettelosta:
- a) alaluettelo Euroopan unionin henkilöistä;
 - b) alaluettelo Meksikon henkilöistä; ja
 - c) alaluettelo henkilöistä, jotka toimivat paneelin puheenjohtajana.
4. Kun tämän artiklan 3 kohdassa tarkoitetut alaluettelot on hyväksytty, niillä korvataan tätä lukua sovellettaessa 31.8 artiklan (Luettelot paneelin jäsenistä) 1 kohdassa esitetyt alaluettelot.
5. Riidoissa, joissa paneeli katsoo toimenpiteen olevan ristiriidassa tämän sopimuksen velvoitteiden kanssa ja toimenpide vaikuttaa
- a) rahoituspalvelusektoriin ja mahdollisesti muihin aloihin, valituksen tehnyt osapuoli voi keskeyttää rahoituspalvelusektorilla edut, jotka vaikutukseltaan vastaavat toimenpiteen vaikutusta toisen osapuolen rahoituspalveluun; tai

- b) ainoastaan johonkin muuhun kuin rahoituspalvelusektoriin, valituksen tehnyt osapuoli ei saa keskeyttää etuja rahoituspalvelusektorilla.

18.22 ARTIKLA

Sijoitusriidat rahoituspalveluissa

1. Sovelletaan 10 luvun (Sijoitukset) D jaksoa (Sijoitusriitojen ratkaiseminen), sellaisena kuin se on sisällytetty ja otettu osaksi tätä lukua 18.2 artiklan 7 kohdalla ja sovelletaan soveltuvin osin, jollei tämän artiklan määräyksistä muuta johdu
 - a) sijoitusriitoihin, jotka koskevat toimenpiteitä, joihin sovelletaan tätä lukua, ja joissa sijoittaja katsoo, että osapuoli on rikkonut 10.7 artiklan (Kansallinen kohtelu) 2 kohtaa, 10.8 artiklan (Suosituimmuuskohtelu) 2 kohtaa taikka 10.15 (Sijoittajien ja tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien sijoitusten kohtelu), 10.16 (Siirrot), 10.17 (Tappioiden korvaaminen), 10.18 (Pakkolunastus ja korvaukset) tai 10.52 artiklaa (Etujen kieltäminen); tai
 - b) sijoitusriitoihin, jotka pantu vireille 10 luvun (Sijoitukset) D jakson (Sijoitusriitojen ratkaiseminen) nojalla ja joissa on vedottu 18.13 artiklaan (Vakauden ja luotettavuuden turvaamista koskeva poikkeus).

2. Kun kyseessä on 1 kohdan a alakohdan mukainen sijoitusriita tai kun vastaaja vetoaa 18.13 artiklaan (Vakauden ja luotettavuuden turvaamista koskeva poikkeus) 1 kohdan b alakohdan nojalla 60 päivän kuluessa siitä, kun kanne on nostettu tuomioistuimessa 10.26 artiklan (Kanteen nostaminen tuomioistuimessa) mukaisesti, asiaa käsittelevän tuomioistuimen jaosto nimittää riidan osapuolia kuultuaan ja 10.44 artiklan (Asiantuntijalausunnot) mukaisesti yhden tai useamman 18.21 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun paneelin jäsenten ja sovittelijoiden hyväksymästä asiantuntijaluettelosta raportoimaan sille kaikista riidan osapuolien menettelyssä esiin tuomista rahoituspalveluasioita koskevista tosiseikoista. Sekakomitea-Yhteisneuvosto hyväksyy asiantuntijaluettelon viimeistään kuuden kuukauden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulosta, ja se koostuu kuudesta asiantuntijasta, jotka ovat osoittaneet asiantuntemusta tai kokemusta rahoituspalveluita koskevasta lainsäädännöstä tai rahoituspalvelutoiminnasta, johon voi sisältyä rahoituslaitosten sääntely. Jos 18.21 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun paneelin jäsenten ja sovittelijoiden luetteloa ei ole hyväksytty päivänä, jona kanne nostetaan 10.26 artiklan (Kanteen nostaminen tuomioistuimessa) mukaisesti, asiantuntijat nimitetään niiden henkilöiden joukosta, jotka osapuoli tai molemmat osapuolet ovat nimenneet ja ilmoittaneet toiselle osapuolelle kyseisen luettelon hyväksymistä varten.

3. Vastaaja voi myös saattaa asian kirjallisesti rahoituspalveluiden alakomitean käsiteltäväksi, jotta tämä tekee päätöksen siitä, onko 18.13 artiklan (Vakauden ja luotettavuuden turvaamista koskeva poikkeus) mukainen poikkeus pätevä kanteen puolustukseksi ja jos on, missä määrin. Tällainen asian siirtäminen on tehtävä viimeistään sinä päivänä, jonka tuomioistuin vahvistaa vastaajalle sen lausunnon toimittamista varten. Jos vastaaja saattaa asian rahoituspalveluiden alakomitean käsiteltäväksi tämän kohdan nojalla, 10 luvun (Sijoitukset) D jaksossa (Sijoitusriitojen ratkaiseminen) tarkoitetut ajanjaksot tai menettelyt keskeytetään.

4. Jos asia saatetaan tämän artiklan 3 kohdan mukaisesti rahoituspalveluiden alakomitean käsiteltäväksi, se voi määrittää yhteisen kannan siihen, onko 18.13 artiklan mukainen vakauden ja luotettavuuden turvaamista koskeva poikkeus pätevä kanteen puolustukseksi ja jos on, missä määrin, ja toimittaa kannastaan jäljennöksen sijoittajalle ja tuomioistuimelle. Jos yhteisessä kannassa todetaan, että 18.13 artikla on pätevä puolustus kaikkiin kanteen osiin kokonaisuudessaan, sijoittajan katsotaan peruuttaneen kanteensa ja menettely keskeytetään 10.40 artiklan (Kanteesta luopuminen) mukaisesti. Jos yhteisessä kannassa todetaan, että 18.13 artikla on pätevä puolustus vain joihinkin kanteen osiin, yhteinen kanta sitoo tuomioistuinta kanteen tällaisten osien osalta. Tässä tapauksessa 3 kohdassa tarkoitettua ajanjaksojen tai menettelyiden keskeyttämistä ei sovelleta, ja sijoittaja voi jatkaa kanteen muita osia.

5. Jos rahoituspalveluiden alakomitea ei ole antanut yhteistä kantaa kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun vastaaja saattoi asian käsiteltäväksi, 3 kohdassa tarkoitettua ajanjaksojen tai menettelyiden keskeyttämistä ei sovelleta ja sijoittaja voi jatkaa kanteensa ajamista.

6. Vastaajan pyynnöstä ja jos rahoituspalveluiden alakomitea ei ole määrittänyt yhteistä kantaa 5 kohdassa tarkoitetun kolmen kuukauden määräajan kuluessa, tuomioistuin päättää alustavasti, onko 18.13 artikla pätevä puolustus ja jos on, missä määrin. Se, että vastaaja ei esitä tällaista pyyntöä, ei rajoita vastaajan oikeutta vedota 18.13 artiklaan puolustuksena menettelyn myöhemmässä vaiheessa. Tuomioistuin ei saa tehdä mitään kielteistä päätelmää siitä, että rahoituspalveluiden alakomitea ei ole sopinut yhteisestä kannasta.

7. Kanteen käsittelyä varten perustettu tuomioistuimen jaosto suorittaa 6 kohdan mukaisen menettelyn ja varmistaa erityisesti, että riidan osapuolilla on mahdollisuus esittää vähintään yksi kirjallinen lausuma. Tuomioistuin antaa ennakkopäätöksensä 120 päivän kuluessa viimeisen lausuman vastaanottamisesta. Jos tuomioistuin tarvitsee lisääaikaa ennakkopäätöksensä antamiseen, sen on ilmoitettava viivästyksen syyt. Jos tuomioistuin toteaa, että 18.13 artikla on pätevä puolustus kaikkiin kanteen osiin kokonaisuudessaan, sijoittajan katsotaan peruuttaneen kanteensa ja menettely keskeytetään 10.40 artiklan (Kanteesta luopuminen) mukaisesti. Jos tuomioistuin toteaa, että 18.13 artikla on pätevä puolustus vain joihinkin kanteen osiin, menettelyä jatketaan kanteen muilta osin.

19 LUKU

SÄHKÖINEN KAUPANKÄYNTI

19.1 ARTIKLA

Määritelmät

Tässä luvussa tarkoitetaan

- a) 'kuluttajalla' luonnollista henkilöä tai yritystä, jos siitä säädetään kyseisen osapuolen lainsäädännössä, joka käyttää tai pyytää saada käyttää yleisesti saatavilla olevaa televiestintäpalvelua muuhun kuin elinkeinoonsa, liiketoimintaansa tai ammattiinsa liittyvissä tarkoituksissa;
- b) 'sähköisessä muodossa olevalla viestillä' informaatiota, joka luodaan, lähetetään, vastaanotetaan tai tallennetaan sähköisin, optisin tai samankaltaisin keinoin;
- c) 'sähköisellä todentamispalvelulla' palvelua, jonka avulla voidaan varmistaa
 - i) luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön henkilöllisyys¹ tai
 - ii) sähköisessä muodossa olevan viestin alkuperä ja eheys siitä lähtien, kun se alun perin luotiin lopullisessa muodossaan;

Commented [LK98]: CDF: semi-colon

- d) 'sähköisellä allekirjoituksella' sähköisessä muodossa olevaa tietoa, joka on liitetty tai loogisesti liittyy sähköisessä muodossa olevaan viestiin ja jota voidaan käyttää kyseisen sähköisessä muodossa olevan viestin allekirjoittajan tunnistamiseen ja siihen sisältyvän tiedon hyväksymisen ilmoittamiseen sekä tunnistamaan sen alkuperä ja eheys siten, että tiedon mahdollinen myöhempi muuttaminen voidaan havaita;
- e) 'sähköisellä luottamuspalvelulla' sähköistä palvelua, joka koostuu sähköisten allekirjoitusten, sähköisten aikaleimojen, sähköisten rekisteröityjen jakelupalvelujen, sertifioitujen digitointipalvelujen, verkkosivustojen todentamisen ja näihin palveluihin liittyvien varmenteiden luomisesta, tarkastamisesta ja validoinnista;
- f) 'loppukäyttäjällä' luonnollista henkilöä tai yritystä, jos siitä säädetään kyseisen osapuolen lainsäädännössä, joka käyttää tai pyytää saada käyttää yleisesti saatavilla olevaa televiestintäpalvelua joko kuluttajana tai elinkeinoonsa, liiketoimintaansa tai ammattiinsa liittyvissä tarkoituksissa;
- g) 'luottamuspalvelun tarjoajalla' luonnollista henkilöä tai yritystä, joka tarjoaa sähköisiä luottamuspalveluja; ja
- h) 'ei-toivotulla kaupallisella sähköisellä viestillä' sähköistä viestiä, muun muassa sähköposti, tekstiviestit (SMS) ja multimediamviestit (MMS), joka lähetetään kaupallisessa tarkoituksessa ilman vastaanottajan suostumusta tai vastoin vastaanottajan nimenomaista kieltoa suoraan loppukäyttäjille televerkkojen kautta ja muita televiestintäpalveluja käyttäen siinä määrin kuin se on osapuolen lainsäädännön mukaista.

19.2 ARTIKLA

Soveltamisala

1. Tätä lukua sovelletaan osapuolen toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat sähköisin välinein käytävään kauppaan.
2. Tätä lukua ei sovelleta
 - a) rahapelipalveluihin;
 - b) yleisradiopalveluihin;
 - c) audiovisuaalisiin palveluihin;
 - d) notaarien tai vastaavien ammatinharjoittajien palveluihin;
 - e) oikeudellisiin edustuspalveluihin; ja
 - f) julkisiin hankintoihin, lukuun ottamatta 19.7, 19.8 ja 19.11 artiklaa.

19.3 ARTIKLA

Yleiset periaatteet

Osapuolet tunnustavat sähköisen kaupankäynnin luoman talouskasvun ja sen tarjoamat mahdollisuudet sekä sen, että on tärkeää hyväksyä kehykset, joilla edistetään kuluttajien luottamusta sähköiseen kaupankäyntiin ja vältetään tarpeettomia esteitä sen käytölle ja kehitykselle.

19.4 ARTIKLA

Oikeus sääntelyyn

Osapuolet vahvistavat oikeutensa toteuttaa alueillaan sääntelyä saavuttaakseen oikeutettuja politiikkatavoitteita, jotka liittyvät muun muassa kansanterveyteen, sosiaalipalveluihin, julkiseen koulutukseen, turvallisuuteen, ympäristöön, yleiseen moraaliin, sosiaaliseen suojeluun tai kuluttajansuojaan, kulttuurin monimuotoisuuden edistämiseen ja suojelemiseen tai kilpailuun.

19.5 ARTIKLA

Sähköisiä siirtoja koskevat tullit

1. Osapuoli ei saa määrätä tulleja osapuolen henkilön ja toisen osapuolen henkilön välisille sähköisille siirtoille.

2. Selvyyden vuoksi todetaan, että 1 kohdalla ei estetä osapuolta määräämässä sisäisiä veroja, palkkioita tai muita maksuja sähköisille siirroille, edellyttäen, että kyseiset verot, palkkiot tai maksut määrätään tämän sopimuksen kanssa yhteensopivasti.

19.6 ARTIKLA

Ei ennakkolupaa

1. Kukin osapuoli varmistaa, että sähköisesti tapahtuvalta palvelujen tarjonnalta ei vaadita ennakkolupaa.
2. Edellä 1 kohdalla ei rajoiteta lupavaatimuksia, jotka eivät koske erityisesti ja yksinomaan sähköisesti tarjottavia palveluita, tai joita sovelletaan televiestintäpalveluihin.

19.7 ARTIKLA

Sähköisessä muodossa tehdyt sopimukset

1. Kukin osapuoli varmistaa, että sen oikeusjärjestelmä mahdollistaa sopimusten tekemisen sähköisessä muodossa ja että kyseisten sopimusten oikeusvaikutuksia, pätevyyttä tai täytäntöönpanokelpoisuutta ei voida evätä pelkästään sillä perusteella, että ne on tehty sähköisesti.

2. Tätä artiklaa ei sovelleta

- a) sopimukseen, joilla luodaan tai siirretään oikeuksia kiinteään omaisuuteen;
- b) sopimukseen, jotka lain mukaan edellyttävät tuomioistuimen, viranomaisten tai julkista valtaa käyttävien ammatinharjoittajien myötävaikutusta;
- c) henkilöiden muutoin kuin elinkeino-, liike- tai ammattitoiminnassa myöntämiin ja lainsäädännössä edellytettyihin henkilö- ja esinevakuussopimuksiin; ja
- d) perhe- tai jäämistöoikeudellisiin sopimuksiin.

19.8 ARTIKLA

Sähköiset luottamus- ja todentamispalvelut

- 1. Osapuoli ei saa kieltää sähköisen luottamus- tai todentamispalvelun oikeudellista pätevyyttä pelkästään sillä perusteella, että palvelu tarjotaan sähköisessä muodossa.
- 2. Osapuoli ei saa ottaa käyttöön tai pitää voimassa sähköisiä luottamus- ja todentamispalveluja koskevia toimenpiteitä, joilla
 - a) kielletään sähköisen liiketoimen osapuolia yhdessä määrittämästä asianmukaisia sähköisiä menetelmiä liiketoimeaan varten; tai

- b) evätään sähköisen liiketoimen osapuolilta mahdollisuus osoittaa oikeus- tai hallintoviranomaisille, että niiden sähköinen liiketoimi on kaikkien oikeudellisten vaatimusten mukainen sähköisten luottamus- ja todentamispalvelujen osalta.
3. Sen estämättä, mitä 2 kohdassa määrätään, osapuoli voi edellyttää, että tiettyyn ryhmään kuuluvien sähköisten liiketoimien osalta sähköisen todentamisen menetelmän on täytettävä tietyt suorituskysymykset tai että sen on oltava osapuolen lainsäädännön mukaisesti akkreditoidun viranomaisen sertifioima. Tällaisten vaatimusten on oltava objektiivisia, avoimia ja syrjimättömiä, ja ne saavat liittyä vain kyseessä olevan sähköisen liiketoiminnan luokan erityispiirteisiin.
4. Osapuolet edistävät yhteentoimivien sähköisten luottamus- ja todentamispalvelujen käyttöä sekä tunnustettujen luottamuspalvelujen tarjoajien tarjoamien sähköisten luottamus- ja todentamispalvelujen vastavuoroista tunnustamista.

19.9 ARTIKLA

Kuluttajien suojeleminen verkossa

1. Osapuolet tunnustavat, että on tärkeää pitää yllä ja ottaa käyttöön avoimia ja tehokkaita toimenpiteitä, jotka lisäävät kuluttajien luottamusta, muun muassa toimenpiteet, joilla suojellaan kuluttajia petollisilta ja vilpillisiltä kaupallisilta käytännöiltä sähköisessä kaupankäynnissä.

2. Kukin osapuoli ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka lisäävät kuluttajien luottamusta, mukaan lukien toimenpiteet, joilla kielletään petolliset tai vilpilliset kaupalliset käytännöt, jotka aiheuttavat tai voivat aiheuttaa haittaa kuluttajille.
3. Osapuolet tunnustavat, että on tärkeää, että niiden kuluttajansuojavirastot tai muut asiaankuuluvat elimet tekevät yhteistyötä osapuolten välisissä sähköiseen kaupankäyntiin liittyvissä toimissa kuluttajien luottamuksen parantamiseksi ja siten kuluttajien hyvinvoinnin parantamiseksi.

19.10 ARTIKLA

Ei-toivotut kaupalliset sähköiset viestit

1. Kukin osapuoli ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, joilla
 - a) edellytetään, että ei-toivottujen kaupallisten sähköisten viestien lähettäjät tarjoavat loppukäyttäjille mahdollisuuden estää kyseisten viestien jatkuva vastaanottaminen; tai
 - b) edellytetään kunkin osapuolen säädösten ja määräysten mukaisesti vastaanottajien antamaa hyväksyntää kaupallisten sähköisten viestien vastaanottamista varten.
2. Kukin osapuoli varmistaa, että ei-toivotut kaupalliset sähköiset viestit ovat selkeästi sellaisiksi tunnistettavissa, niissä ilmaistaan selvästi, kenen puolesta ne on lähetetty, ja niihin sisältyy tarvittavat tiedot, joiden perusteella loppukäyttäjät pystyvät maksutta pyytämään niiden lopettamista milloin tahansa.

3. Kukin osapuoli tarjoaa mahdollisuuden valittaa ei-toivottujen kaupallisten sähköisten viestien lähettäjästä, jotka eivät noudata 1 ja 2 kohdan nojalla hyväksyttyjä tai voimassa pidettyjä toimenpiteitä.
4. Osapuolet pyrkivät tekemään yhteistyötä soveltuvissa molempien puolien etuja koskevissa tapauksissa, jotka koskevat ei-toivottujen kaupallisten sähköisten viestien sääntelyä.

19.11 ARTIKLA

Lähdekoodi

1. Osapuoli ei saa vaatia toisen osapuolen henkilön tai yrityksen omistaman ohjelmiston lähdekoodin siirtoa tai sen saantia.
2. Selvyyden vuoksi todetaan, että
 - a) 1 kohdalla ei estetä osapuolta ottamasta käyttöön tai pitämästä voimassa toimenpiteitä oikeutetun yleisen edun mukaisen tavoitteen saavuttamiseksi, mukaan lukien turvallisuuden varmistaminen esimerkiksi sertifiointimenettelyn yhteydessä, tämän sopimuksen 18.13 artiklan (Vakauden ja luotettavuuden turvaamista koskeva poikkeus), 32.1 artiklan (Yleiset poikkeukset) ja IV osan 2.8 artiklan (Turvallisuuteen perustuvat poikkeukset) mukaisesti; tai
 - b) 1 kohtaa ei sovelleta lähdekoodin vapaaehtoiseen siirtämiseen tai sen saannin mahdollistamiseen kaupallisesti toisen osapuolen henkilön toimesta esimerkiksi julkisten hankintojen tai vapaasti neuvotellun sopimuksen yhteydessä.

3. Mikään tässä artiklassa ei vaikuta
- a) tuomioistuimen, hallinnollisen tuomioistuimen tai kilpailuviranomaisen vaatimuksiin kilpailulainsäädännön rikkomisen korjaamiseksi;
 - b) teollis- ja tekijänoikeuksiin ja niiden täytäntöönpanoon; tai
 - c) osapuolen oikeuteen toteuttaa toimia tai pitää salassa tietoja, joita se pitää keskeisten turvallisuusetujensa suojelemisen kannalta välttämättöminä ja jotka liittyvät aseiden, ampuma- tai sotatarvikkeiden hankkimiseen taikka kansallisen turvallisuuden tai puolustuksen kannalta välttämättömiin hankintoihin.

19.12 ARTIKLA

Avoim pääsy internetiin

Kukin osapuoli pyrkii varmistamaan, että sen alueella toimivat loppukäyttäjät voivat sovellettavien **politiikkojen**, säädösten ja määräysten mukaisesti

- a) päästä valitsemiinsa internetissä saatavilla oleviin palveluihin ja sovelluksiin ja jaella ja käyttää niitä kohtuullisen ja syrjimättömän verkonhallinnan asettamissa rajoissa;
- b) liittää valitsemiaan laitteita internetiin edellyttäen, että kyseiset laitteet eivät vahingoita verkkoa; ja

- c) saada tietoa käyttämänsä internetyhteyden tarjoajan verkonhallintakäytännöistä.

19.13 ARTIKLA

Yhteistyö

1. Osapuolet tunnustavat sähköisen kaupankäynnin maailmanlaajuisen luonteen ja tekevät yhteistyötä sääntelyä ja parhaita käytäntöjä koskevissa asioissa nykyisissä alakohtaisissa vuoropuheluissa, joissa käsitellään muun muassa seuraavia seikkoja:
- a) yhteentoimivien rajat ylittävien sähköisten luottamus- ja todentamispalvelujen tunnustaminen ja helpottaminen;
 - b) suoramarkkinointiviestinnän kohtelu;
 - c) pienten ja keskisuurten yritysten haasteet sähköisessä kaupankäynnissä;
 - d) kuluttajien suojeleminen ja kuluttajien luottamuksen lisääminen sähköisen kaupankäynnin alalla;
 - e) yleiset kyberturvallisuuskysymykset; ja
 - f) kaikki muut sähköisen kaupankäynnin kehittämisen kannalta merkitykselliset asiat.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettussa sääntelyä ja parhaita käytäntöjä koskevassa yhteistyössä keskitytään tietojen ja näkemysten vaihtoon osapuolten lainsäädännöstä sekä tällaisen lainsäädännön täytäntöönpanosta.
3. Osapuolet vahvistavat, että aktiivinen osallistuminen monenvälisille foorumeille on tärkeää sähköisen kaupankäynnin kehityksen edistämiseksi.

19.14 ARTIKLA

Tietovirtoja koskeva uudelleentarkastelulauseke

Osapuolet arvioivat kolmen vuoden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta uudelleen, onko tähän sopimukseen tarpeen liittää tiedon vapaata liikkuvuutta koskevia määräyksiä.

20 LUKU

PÄÄOMANLIIKKEET, MAKSUT JA SIIRROT SEKÄ TILAPÄISET SUOJATOIMENPITEET

20.1 ARTIKLA

Vaihtotase

Kukin osapuoli sallii tapauksen mukaan New Hampshiren Bretton Woodsissa 22 päivänä heinäkuuta 1944 hyväksytyn Kansainvälistä valuuttarahastoa koskevan sopimuksen artiklojen mukaisesti kaikki vapaasti vaihdettavassa valuutassa suoritettavat vaihtotaseeseen liittyvät tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvat siirrot tai maksut osapuolten välillä sanotun kuitenkin rajoittamatta tämän sopimuksen muiden määräysten soveltamista.

20.2 ARTIKLA

Pääomanliikkeet

Kukin osapuoli sallii maksutaseen pääoma- ja rahoitustasetta koskevien suoritusten osalta pääomaa koskevan liikkuvuuden sijoitusten ja muiden liiketoimien vapauttamiseksi 10 luvun (Sijoitukset) B jaksossa (Sijoitusten vapauttaminen), 11 luvussa (Rajat ylittävä palvelukauppa), 12 luvussa (Luonnollisten henkilöiden tilapäinen oleskelu liiketoimintaa varten) ja 18 luvussa (Rahoituspalvelut) määrätyn mukaisesti, sanotun kuitenkin rajoittamatta tämän sopimuksen muiden määräysten soveltamista.

20.3 ARTIKLA

Pääomanliikkeitä, maksuja tai siirtoja koskevien säädösten ja määräysten soveltaminen

1. Sillä, mitä 10.16 artiklassa (Siirrot) 18.2 artiklan (Soveltamisala) 6 kohdan a alakohdassa sekä 20.1 ja 20.2 artiklassa määrätään, ei estetä osapuolta soveltamasta säädöksiään ja määräyksiään, jotka koskevat

- a) konkurssia, maksukyvyttömyyttä ja velkojien oikeuksien suojelua;
- b) rahoitusvälineiden liikkeeseenlaskua, niillä käytävää kauppaa tai niiden välittämistä;

- c) pääomanliikkeitä, maksuja tai siirtoja koskevia rahoitustietoja tai kirjanpitoa, kun se on tarpeen lain täytäntöönpanon valvonnan tai rahoitusalan sääntelyviranomaisten avustamiseksi;
 - d) rikoksia tai harhaanjohtavia tai vilpillisiä toimintatapoja;
 - e) sen varmistamista, että oikeudenkäyttöasioissa annettuja määräyksiä tai päätöksiä noudatetaan; tai
 - f) sosiaaliturvaa, julkisia eläkejärjestelmiä tai pakollisia säästöohjelmia.
2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettuja säädöksiä ja määräyksiä ei saa soveltaa mielivaltaisella tai syrjivällä tavalla taikka tavalla, joka muulla tavoin merkitsisi pääomanliikkeiden, maksujen tai siirtojen peiteltyä rajoittamista.

20.4 ARTIKLA

Tilapäiset suojatoimenpiteet

1. Poikkeuksellisissa olosuhteissa, joissa ilmenee vakavia ongelmia Euroopan unionin talous- ja rahaliiton toiminnalle tai näiden uhka on olemassa, Euroopan unioni voi ottaa käyttöön tai pitää voimassa pääomanliikkeitä, maksuja tai siirtoja koskevia suojatoimenpiteitä. Kyseiset toimenpiteet on rajoitettava siihen, mikä on ehdottoman välttämätöntä tällaisten ongelmien ratkaisemiseksi, ja niitä saa pitää voimassa enintään kuuden kuukauden ajan.

2. Euroopan unionin 1 kohdan mukaisesti käyttöön ottamat toimenpiteet eivät saa merkitä Meksikon mielivaltaista tai perusteetonta syrjintää kolmanteen maahan nähden. Euroopan unioni ilmoittaa tällaisista toimenpiteistä viipymättä Meksikolle ja esittää mahdollisimman pian aikataulun niiden poistamiseksi.

20.5 ARTIKLA

Maksutaseeseen, ulkoiseen rahoitukseen
ja makrotalouteen liittyvien vaikeuksien ilmetessä sovellettavat rajoitukset

1. Osapuoli voi ottaa käyttöön tai pitää voimassa rajoittavia toimenpiteitä, jotka koskevat pääomanliikkeitä, maksuja tai siirtoja⁸⁴
 - a) vakavien maksutaseeseen tai ulkoiseen rahoitukseen liittyvien vaikeuksien ilmetessä tai uhatessa⁸⁵ tai
 - b) poikkeuksellisissa olosuhteissa, joissa pääomanliikkeisiin liittyvät maksut tai siirrot aiheuttavat tai saattavat aiheuttaa vakavia raha- tai valuuttakurssipolitiikkaan liittyviä makroekonomisia ongelmia Meksikossa tai Euroopan unionin jäsenvaltiossa.

⁸⁴ Euroopan unionin tapauksessa Euroopan unionin jäsenvaltio voi toteuttaa tällaisia toimenpiteitä muissa kuin 20.4 artiklassa tarkoitetuissa tilanteissa, jotka vaikuttavat kyseisen jäsenvaltion talouteen.

⁸⁵ Selvyyden vuoksi todetaan, että 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettujen vakavien maksutaseeseen tai ulkoiseen rahoitukseen liittyvien vaikeuksien tai niiden uhkan syynä voivat olla muiden muassa 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettut valuuttakurssi- tai rahapolitiikkaan liittyvät makrotalouden vakavat vaikeudet tai niiden uhka.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettuja toimenpiteitä koskevat seuraavat vaatimukset:
- a) niiden on oltava soveltuvien osin Kansainvälistä valuuttarahastoa koskevan sopimuksen mukaisia;
 - b) ne eivät saa mennä pidemmälle kuin on tarpeen 1 kohdassa kuvatun tilanteen käsittelemiseksi;
 - c) niiden on oltava väliaikaisia, ja ne on poistettava vähitellen 1 kohdassa määritellyn tilanteen parantuessa;
 - d) niissä on vältettävä tarpeettoman vahingon aiheuttamista toisen osapuolen kaupallisille, taloudellisille ja rahoitukseen liittyville eduille;
 - e) niissä ei saa kohdella toista osapuolta vähemmän suotuisasti kuin kolmansia osapuolia vastaavissa tilanteissa; ja
 - f) niitä ei saa käyttää korvaamaan makrotalouspolitiikkaa, jota tarvitaan perusteltuun ulkoiseen sopeutukseen.
3. Tavarakaupan osalta osapuoli voi ottaa käyttöön tai pitää voimassa rajoittavia toimenpiteitä suojatakseen ulkoista rahoitusasemaansa tai maksutasettaan. Kyseisten toimenpiteiden on oltava GATT 1994 -sopimuksen XII artiklan sekä tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen 1994 maksutasetta koskevista määräyksistä tehdyn sopimuksen mukaisia.

4. Palvelukaupan osalta osapuoli voi ottaa käyttöön tai pitää voimassa rajoittavia toimenpiteitä suojatakseen ulkoista rahoitusasemaansa tai maksutasettaan. Kyseisten toimenpiteiden on oltava GATS-sopimuksen XII artiklan mukaisia.

5. Osapuoli pyrkii olemaan ottamatta käyttöön tai pitämättä voimassa rajoittavia toimenpiteitä, jotka toteutetaan tariffikorotusten, kiintiöiden, lupien tai vastaavien toimenpiteiden muodossa. Osapuoli perustelee kyseisten rajoittavien toimenpiteiden käytön, kun se ilmoittaa toiselle osapuolelle 2 kohdan mukaisista toimenpiteistä.

6. Osapuolen, joka ottaa käyttöön tai pitää voimassa rajoittavia toimenpiteitä, on viipymättä ilmoitettava niistä toiselle osapuolelle.

7. Jos tilapäisiä suojatoimenpiteitä tai rajoittavia toimenpiteitä otetaan käyttöön tai pidetään voimassa 20.4 artiklan tai tämän artiklan mukaisesti, osapuolten on viipymättä neuvoteltava palveluiden ja sijoitusten alakomiteassa, ellei neuvotteluja käydä muilla kansainvälisillä foorumeilla, joiden jäseniä molemmat osapuolet ovat. Neuvotteluissa arvioidaan kyseisiin toimenpiteisiin johtaneita maksutaseeseen tai ulkoiseen rahoitukseen liittyviä vaikeuksia ottaen huomioon muun muassa seuraavat tekijät:

- a) vaikeuksien luonne ja laajuus;
- b) talouden ja kaupan ulkoinen ympäristö; ja
- c) mahdollisesti käytettävissä olevat vaihtoehtoiset korjaavat toimenpiteet.

8. Edellä olevassa 7 kohdassa tarkoitetuissa neuvotteluissa käsitellään sitä, ovatko mahdolliset tilapäiset suojatoimenpiteet tai rajoittavat toimenpiteet 20.4 artiklan ja tämän artiklan 1 ja 2 kohdan mukaisia. Osapuolet hyväksyvät kaikki Kansainvälisen valuuttarahaston esittämät saatavilla olevat asiaan liittyvät tilastotulokset ja muut tosiseikat, ja niiden päätelmissä on otettava huomioon Kansainvälisen valuuttarahaston arvio kyseisen osapuolen maksutaseesta ja ulkoisesta rahoitusasemasta.

21 LUKU

JULKISET HANKINNAT

21.1 ARTIKLA

Määritelmät

Tässä luvussa tarkoitetaan

- a) 'kaupallisilla tavaroilla tai palveluilla' sellaisia tavaroita tai palveluja, joita yleensä myydään tai tarjotaan myytäväksi kaupallisilla markkinoilla julkishallinnon ulkopuolisille ostajille julkishallinnon ulkopuolisiin tarkoituksiin ja joita tavanomaisesti ostavat tällaiset asiakkaat;
- b) 'rakennusalan palveluilla' palveluita, joiden tavoitteena on toteuttaa millä tahansa tavalla jokin Yhdistyneiden kansakuntien väliaikaisen yhteisen tuoteluokituksen, jäljempänä 'CPC-luokitus', alajaksossa 51 tarkoitettu maa- ja vesirakentamiseen tai rakennusten rakentamiseen liittyvä työsuorite;

c) 'tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvalla hankinnalla' hankintaa julkishallinnon tarkoituksiin seuraavasti:

i) kyseessä on tavarán, palvelun tai niiden yhdistelmán hankinta seuraavasti:

A) sellaisena kuin se on täsmennetty kunkin osapuolen osalta liitteessä 21-A tai 21-B; ja

B) sitä ei ole hankittu kaupalliseen myyntiin tai jälleenmyyntiin tai käytettäväksi tavarán tuotannossa tai palvelun tarjoamisessa myyntiin tai jälleenmyyntiin;

ii) hankinta tapahtuu sopimusperusteisesti, kuten esimerkiksi

A) ostamalla;

B) leasingmenettelyllä; ja

C) vuokraamalla tai osamaksulla osto-optioin tai ilman niitä;

iii) tämän sopimuksen 21.2 artiklan mukaisesti arvioitu hankinnan arvo on vähintään osapuolia koskevissa liitteissä 21-A tai 21-B vahvistetun sovellettavan kynnysarvon suuruinen sillä hetkellä, kun ilmoitus julkaistaan 21.6 artiklan mukaisesti;

- iv) kyseessä on hankintayksikön suorittama hankinta; ja
 - v) hankintaa ei ole muutoin jätetty soveltamisalan ulkopuolelle 21.2 artiklan 2 alakohdassa tai liitteessä 21-A tai 21-B
-
- d) 'sähköisellä huutokaupalla' iteraatioprosessia, jossa toimittajat käyttävät sähköisiä välineitä uusien hintojen tai tarjouksen määrällisesti esitettävien, arviointiperusteisiin liittyvien muiden tekijöiden kuin hinnan tai molempien esittämiseen, minkä perusteella tarjoukset asetetaan järjestykseen tai niiden järjestystä muutetaan;
 - e) ilmaisuilla 'kirjallisesti' tai 'kirjallisena/kirjallisina' mitä tahansa sanallista tai numeroilmaisua, joka voidaan lukea, toistaa ja tuoda julki myöhemmin, ja siihen voi sisältyä sähköisesti toimitettuja ja tallennettuja tietoja;
 - f) 'suljetulla tarjouspyyntömenettelyllä' hankintamenettelyä, jossa hankintayksikkö ottaa yhteyttä valitsemaansa toimittajaan tai valitsemiinsa toimittajiin;
 - g) 'kestoluettelolla' luetteloa toimittajista, jotka hankintayksikön mukaan täyttävät kyseiseen luetteloon osallistumista koskevat edellytykset, ja jota hankintayksikkö aikoo käyttää useammin kuin kerran;

- h) 'aiottua hankintaa koskevalla ilmoituksella' ilmoitusta, jonka hankintayksikkö julkaisee ja jossa kiinnostuneita toimittajia pyydetään jättämään osallistumishakemus tai tarjous tai molemmat;
- i) 'vastikkeilla' kaikkia ehtoja tai sitoumuksia, joilla pyritään edistämään paikallista kehitystä tai parannetaan osapuolen maksutasetta esimerkiksi kotimaisuusasteen, teknologian lisensoinnin, sijoitusten, vastakauppojen tai muun vastaavanlaisen toimen tai vaatimuksen avulla;
- j) 'avoinella tarjouspyyntömenettelyllä' hankintamenettelyä, jossa kaikki kiinnostuneet toimittajat voivat jättää tarjouksen;
- k) 'hankintayksiköllä' yksikköä, joka kuuluu liitteessä 21-A ja 21-B olevan A, B ja C jakson soveltamisalaan;
- l) 'edellytykset täyttävällä toimittajalla' toimittajaa, joka hankintayksikön mukaan täyttää osallistumisedellytykset;
- m) 'valikoivalla tarjouspyyntömenettelyllä' hankintamenettelyä, jossa hankintayksikkö pyytää ainoastaan edellytykset täyttäviä toimittajia jättämään tarjouksen;
- n) 'palveluilla' palveluita, mukaan lukien rakennusalan palvelut, ~~ellei-jollei~~ toisin täsmennetä;

- o) 'standardilla' virallisen elimen hyväksymää asiakirjaa, joka sisältää yleistä ja toistuvaa käyttöä varten tavaroita tai palveluja tai niihin liittyviä prosesseja ja tuotantomenetelmiä koskevia sääntöjä tai ohjeita tai niiden ominaisuuksien kuvauksen, joiden noudattaminen ei ole pakollista; siihen voi myös sisältyä tai se voi yksinomaan käsitellä termistöön, tunnuksiin, pakkaukseen, merkintöihin tai etiketöintiin liittyviä vaatimuksia, jotka koskevat tavaraa, palvelua tai prosessia taikka tuotantomenetelmää;
- p) 'toimittajalla' henkilöä tai henkilöryhmää, joka tarjoaa tai voisi tarjota tavaroita tai palveluja; ja
- q) 'teknisellä eritelmällä' tarjouspyyntömenettelyn vaatimusta, jossa
 - i) esitetään hankittavien tavaroiden tai palvelujen ominaisuudet, kuten laatu, käyttöominaisuudet, turvallisuus ja mitat, tai prosessit ja menetelmät niiden valmistamiseksi tai tarjoamiseksi; tai
 - ii) käsitellään termistöön, tunnuksiin, pakkaukseen, merkintöihin tai etiketöintiin liittyviä vaatimuksia, jotka koskevat tavaraa tai palvelua.

21.2 ARTIKLA

Soveltamisala ja kattavuus

Tämän luvun soveltaminen

1. Tätä lukua sovelletaan kaikkiin tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluviin julkisiin hankintoihin riippumatta siitä, tehdäänkö ne yksinomaan tai osittain sähköisin keinoin.
2. Ellei liitteessä 21-A ja 21-B toisin määrätä, tätä lukua ei sovelleta seuraaviin:
 - a) maan, rakennusten tai muun kiinteän omaisuuden tai niitä koskevien oikeuksien hankinta tai vuokraus;
 - b) muut kuin sopimusoikeudelliset sopimukset tai osapuolen antama mikä tahansa tuki, mukaan lukien yhteistyösopimukset, avustukset, lainat, pääomanlisäykset, takuut ja verokannustimet;
 - c) finanssihallinto- tai talletuspalvelujen, säänneltyjen rahoituslaitosten selvitys- ja hallintopalvelujen tai julkisen velan, myös lainojen, valtionobligaatioiden, velkasitoumusten ja muiden arvopapereiden, myyntiin, lunastukseen ja jakeluun liittyvien palveluiden hankinta tai ostaminen;

- d) julkiset työsopimukset;
 - e) hankinnat, jotka tehdään
 - i) kansainvälisen avun, kehitysapu mukaan luettuna, antamista varten;
 - ii) jonkin sellaiseen kansainväliseen sopimukseen kuuluvan menettelyn tai edellytyksen mukaisesti, joka liittyy joukkojen sijoittamiseen tai hankkeeseen, joka hankkeen allekirjoittaneiden valtioiden on tarkoitus toteuttaa yhdessä; tai
 - iii) jonkin kansainväliseen järjestöön liittyvän menettelyn tai edellytyksen mukaisesti tai kansainvälisillä avustuksilla, lainoilla tai muulla tuella rahoitettuna, jos sovellettava menettely tai edellytys olisi ristiriidassa tämän luvun kanssa.
3. Liitteessä 21-A ja 21-B esitetään tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia hankintoja koskevat sitoumukset seuraavan jaottelun mukaisesti:
- a) A jaksossa keskushallinnon yksiköt, joiden hankinnat kuuluvat tämän luvun soveltamisalaan;
 - b) B jaksossa keskushallintoa alemman tason yksiköt, joiden hankinnat kuuluvat tämän luvun soveltamisalaan, mukaan lukien Meksikon osalta muut keskushallintoa alemman tason yksiköt;

- c) C jaksossa muut yksiköt, joiden hankinnat kuuluvat tämän luvun soveltamisalaan;
- d) D jaksossa tämän luvun soveltamisalaan kuuluvat tavarat;
- e) E jaksossa tämän luvun soveltamisalaan kuuluvat muut palvelut kuin rakennuspalvelut;
- f) F jaksossa tämän luvun soveltamisalaan kuuluvat rakennuspalvelut;
- g) G jaksossa tämän luvun soveltamisalaan kuuluvat yksityisen sektorin kumppanuudet tai käyttöoikeusurakat;
- h) H jaksossa yleiset huomautukset ja poikkeukset; ja
- i) I jaksossa tiedotuskanavat, joissa osapuoli julkaisee hankintailmoituksensa, jälki-ilmoituksensa ja muut julkisten hankintojen järjestelmänsä liittyvät tiedot.

4. Tätä lukua sovelletaan myös, jos osapuolen lainsäädännön mukaan sopimuksen soveltamisalaan kuuluvat hankinnat voi suorittaa hankintayksikön puolesta jokin muu yhteisö tai henkilö, jonka hankinnat eivät kuulu soveltamisalaan kyseessä olevien tavaroiden ja palveluiden osalta.

Arvonmääritys

5. Arvioidessaan hankinnan arvoa sen varmistamiseksi, onko kyseessä tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluva hankinta, hankintayksikkö

- a) ei saa jakaa hankintaa erillisiin hankintoihin eikä valita tai käyttää tiettyä arvonmääritysmenetelmää hankinnan jättämiseksi kokonaan tai osittain tämän sopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle; ja
- b) sisällyttää, riippumatta siitä, onko hankintasopimus tehty yhden tai useamman toimittajan kanssa, hankinnan arvioidun enimmäiskokonaismäärän hankinnan koko keston ajalta ottaen huomioon kaikenlaiset hyvitykset, kuten seuraavat:
 - i) palkkiot, maksut, komissiot ja korot; ja
 - ii) jos hankintaan on mahdollista sisällyttää optioita, näiden optioiden kokonaisarvo.

6. Jos yksi hankintakokonaisuus johtaa useamman kuin yhden sopimuksen tekemiseen tai sopimuksen osittamiseen, jäljempänä 'jaksotetut sopimukset', kokonaisarvon arvioidun enimmäismäärän laskentaperusteena on

- a) viimeisten 12 kuukauden aikana tai hankintayksikön edellisen verovuoden aikana tehtyjen saman tavarat- tai palvelulajin jaksotettujen sopimusten arvo oikaistuna, jos mahdollista, seuraavien 12 kuukauden aikana tehtävien tavarat- tai palveluhankintojen laatua tai arvoa koskevien ennakoitujen muutosten huomioon ottamiseksi; tai
- b) alkuperäisen sopimuksen tekemistä seuraavien 12 kuukauden aikana tai hankintayksikön verovuoden aikana tehtävien saman tavarat- tai palvelulajin jaksotettujen sopimusten arvioitu arvo.

7. Jos kyseessä on tavaroiden tai palvelujen hankkiminen leasingmenettelyllä, vuokraamalla tai osamaksulla tai jos hankinnan kokonaishintaa ei määritellä, arvonmäärityisperusteena

- a) on määräaikaisten sopimusten osalta
 - i) kestonaikainen kokonaisarvon arvioitu enimmäismäärä, jos sopimuksen voimassaoloaika on enintään 12 kuukautta; tai
 - ii) kokonaisarvon arvioitu enimmäismäärä, johon sisältyy mahdollinen arvioitu jäännösarvo, jos sopimuksen voimassaoloaika on yli 12 kuukautta;

- b) on määräämättömäksi ajaksi tehtyjen sopimusten osalta kuukautta kohti erääntyvien maksuerien arvioitu arvo 48-kertaisena;
- c) sovelletaan b alakohtaa, kun on epävarmaa, onko sopimus määräaikainen.

21.3 ARTIKLA

Turvallisuus ja yleiset poikkeukset

1. Minkään tässä luvussa ei saa tulkita estävän osapuolta toteuttamasta toimea tai pitämästä salassa tietoa, joita se pitää keskeisten turvallisuusasetujensa suojelemisen kannalta välttämättöminä ja jotka liittyvät aseiden, ampuma- tai sotatarvikkeiden hankkimiseen taikka kansallisen turvallisuuden tai puolustuksen kannalta välttämättömiin hankintoihin.
2. Edellyttäen, ettei toimenpiteitä sovelleta tavalla, joka merkitsisi mielivaltaista tai perusteetonta syrjintää osapuolten kesken samanlaisten olosuhteiden vallitessa tai kansainvälisen kaupan peiteltyä rajoittamista, minkään tässä luvussa ei saa tulkita estävän osapuolta ottamasta käyttöön tai pitämästä voimassa toimenpiteitä, jotka
 - a) ovat tarpeen julkisen moraalin, yleisen järjestyksen tai turvallisuuden suojelemiseksi;

- b) ovat tarpeen ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden suojelemiseksi;
- c) ovat tarpeen teollis- ja tekijänoikeuksien suojelemiseksi; tai
- d) liittyvät vammaisten henkilöiden, hyväntekeväisyysjärjestöjen tai vankityövoiman valmistamiin tavaroihin tai näiden tarjoamiin palveluihin.

21.4 ARTIKLA

Yleiset periaatteet

Syrjimättömyys

1. Edellä olevassa 21.2 artiklassa vahvistetusta soveltamisalasta huolimatta osapuolen yritys, joka on laillisesti sijoittautunut toisen osapuolen alueelle kaupallisen läsnäolon perustamisen, hankinnan tai ylläpitämisen kautta, voi osallistua kyseisen toisen osapuolen julkisiin hankintoihin samoin edellytyksin kuin kyseisen toisen osapuolen yritykset kyseisen toisen osapuolen lainsäädännön mukaisesti.

2. Osapuoli ja sen hankintayksiköt myöntävät kaikkien tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia hankintoja koskevien toimenpiteiden osalta välittömästi ja ehdoitta toisen osapuolen tavaroille ja palveluille sekä tällaisia tavaroita ja palveluja tarjoaville toisen osapuolen toimittajille vähintään yhtä edullisen kohtelun kuin osapuoli ja sen hankintayksiköt myöntävät omille tavaroilleen, palveluilleen ja toimittajilleen.
3. Osapuoli ja sen hankintayksiköt eivät saa minkään tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaa hankintaa koskevan toimenpiteen osalta
 - a) kohdella alueelle sijoittautunutta toimittajaa epäedullisemmin kuin toista alueelle sijoittautunutta toimittajaa sen ulkomaisten sidosten tai ulkomaisen omistuksen osuuden perusteella; tai
 - b) kohdella alueelle sijoittautunutta toimittajaa syrjivästi sillä perusteella, että kyseisen toimittajan tiettyä hankintaa varten tarjoamat tavarat tai palvelut ovat toisen osapuolen tavaroita tai palveluja.

Sähköisten välineiden käyttö

4. Kun tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluva hankinta toteutetaan sähköisiä välineitä käyttäen, hankintayksikkö
 - a) varmistaa, että hankinta toteutetaan käyttäen yleisesti saatavilla olevia ja muiden yleisesti saatavilla olevien tietoteknisten järjestelmien ja ohjelmistojen kanssa yhteentoimivia tietotekniikkajärjestelmiä ja -ohjelmistoja, mukaan lukien tietojen todentamiseen ja salaamiseen käytettävät järjestelmät ja ohjelmistot;

- b) ylläpitää mekanismeja, joilla varmistetaan osallistumishakemusten ja tarjousten koskemattomuus, vahvistetaan niiden saapumisaika sekä estetään asiaton pääsy niihin; ja
- c) käyttää sähköisiä tiedotus- ja viestintävälineitä hankintailmoitusten ja hankintamenettelyyn liittyvien tarjouspyyntöasiakirjojen julkaisemiseksi ja, siinä määrin kuin se on käytännössä mahdollista, tarjousten jättämisessä.

Hankinnan toteuttaminen

5. Hankintayksikön on toteutettava tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluva hankinta avoimella ja puolueettomalla tavalla siten, että

- a) noudatetaan tätä lukua ja käytetään avointa tarjouspyyntömenettelyä, valikoivaa tarjouspyyntömenettelyä tai suljettua tarjouspyyntömenettelyä;
- b) estetään eturistiriidat ja korruptoituneet käytännöt asianomaisen osapuolen lainsäädännön mukaisesti.

Korruption vastaiset toimet

6. Kukin osapuoli varmistaa, että sillä on käytössään asianmukaiset toimenpiteet korruption ehkäisemiseksi julkisissa hankinnoissaan. Kyseisiin toimenpiteisiin sisältyy menettelyjä, joilla estetään osapuolen julkisiin hankintoihin osallistuminen joko toistaiseksi tai määräajaksi sellaisilta toimittajilta, joiden osapuolen oikeusviranomaiset ovat lainvoimaisella päätöksellä todenneet osallistuneen kyseisen osapuolen alueella julkisiin hankintoihin liittyviin petoksiin tai muihin laittomiin toimiin. Kukin osapuoli varmistaa myös, että sillä on käytössä **toimintaperiaatteet** ja menettelyt, joilla eliminoidaan mahdollisuuksien mukaan hankintoihin osallistuvien tai niihin vaikuttavien henkilöiden mahdolliset eturistiriidat tai hallitaan niitä.

Alkuperäsäännöt

7. Osapuoli ei saa tämän luvun soveltamisalaan kuuluvan julkisen hankinnan yhteydessä soveltaa toisesta osapuolesta tuotuihin tavaroihin tai tarjottuihin palveluihin alkuperäsääntöjä, jotka eroavat niistä alkuperäsäännöistä, joita kyseinen osapuoli soveltaa tavanomaisessa kaupankäynnissä samanlaisten tavaroiden tuontiin tai palvelujen hankintaan.

Etujen kieltäminen

8. Osapuoli voi kieltää tämän luvun mukaiset edut toisen osapuolen palveluntarjoajalta edellyttäen, että asiasta on annettu ennakkoilmoitus ja siitä on neuvoteltu, jos osapuoli toteaa, että palvelua tarjoaa yritys, jolla ei ole merkittävää liiketoimintaa kummankaan osapuolen alueella.

Vastikkeet

9. Tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan hankinnan osalta osapuoli ja sen hankintayksiköt eivät saa tavoitella, ottaa huomioon, määrätä tai panna täytäntöön mitään vastiketta.

Toimenpiteet, jotka eivät koske hankintaa

10. Edellä olevia 2 ja 3 kohtaa ei sovelleta seuraaviin:

- a) tuonnin yhteydessä kannettavat tai tuontiin liittyvät tullit ja maksut;
- b) tällaisten tullien ja maksujen kantamismenettely; ja
- c) muut tuontisäännökset ja -muodollisuudet tai palvelujen kauppaa koskevat toimenpiteet lukuun ottamatta tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia hankintoja koskevia toimenpiteitä.

21.5 ARTIKLA

Hankintajärjestelmästä tiedottaminen

1. Kukin osapuoli

- a) julkaisee viipymättä kaikki tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia hankintoja koskevat säädökset, määräykset, oikeuden päätökset, yleisesti sovellettavaksi tarkoitetut hallinnolliset päätökset, sopimusten vakioehdot, joista säädetään laissa tai asetuksessa ja jotka on otettu viitteeksi ilmoituksiin ja tarjouspyyntöasiakirjoihin, ja menettelyt sekä kaikkien näiden mahdolliset muutokset virallisessa sähköisessä julkaisussa tai paperijulkaisussa, jota levitetään laajasti ja joka pidetään helposti yleisön saatavilla; ja
- b) antaa näistä pyydettyä selvityksen toiselle osapuolelle.

2. Kukin osapuoli luettelee liitteessä 21-A tai 21-B olevassa I jaksossa

- a) sähköiset julkaisut tai paperijulkaisut, joissa se julkaisee 1 kohdan a alakohdassa kuvatut tiedot;
- b) sähköiset julkaisut tai paperijulkaisut, joissa se julkaisee 21.6 artiklassa, 21.8 artiklan 7 kohdassa ja 21.15 artiklan 2 kohdassa edellytetyt ilmoitukset; ja

c) sen verkkosivuston osoitteen tai osoitteet, jossa osapuoli julkaisee

i) 21.15 artiklan 4 kohdassa tarkoitetut julkisia hankintoja koskevat tilastonsa; tai

ii) tehtyjä sopimuksia koskevat ilmoituksensa 21.15 artiklan 6 kohdan mukaisesti.

3. Kukin osapuoli ilmoittaa viipymättä julkisten hankintojen alakomitealle kaikista muutoksista tietoihinsa, jotka on lueteltu liitteessä 21-A tai 21-Bolevassa I jaksossa.

21.6 ARTIKLA

Ilmoitukset

Aiottua hankintaa koskeva ilmoitus

1. Hankintayksikkö julkaisee kunkin tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan hankinnan osalta aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen, paitsi jos kyse on 21.12 artiklassa kuvatuista olosuhteista.

2. Ellei tässä luvussa muuta määrätä, kunkin aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen on sisällettävä seuraavat tiedot:

- a) hankintayksikön nimi ja osoite ja muut tiedot, joita tarvitaan yhteyden ottamiseen hankintayksikköön ja hankinta-asiakirjojen hankkimiseen, myös mahdolliset niiden hintatiedot ja maksuehdot;
- b) hankinnan kuvaus, joka sisältää muun muassa hankittavien tavaroiden tai palvelujen luonteen ja määrän tai arvioidun määrän;
- c) jaksotettujen sopimusten osalta mahdollisuuksien mukaan arvio tulevia aiottuja hankintoja koskevien ilmoitusten julkaisuajankohdasta;
- d) mahdollisten vaihtoehtojen kuvaus;
- e) aikataulu tavaroiden tai palvelujen toimittamiselle tai sopimuksen kesto;
- f) käytettävä hankintamenetelmä ja tieto siitä, liittyykö menetelmään neuvotteluja tai sähköinen huutokauppa;
- g) tarvittaessa osoite ja hankintaan osallistumista koskevien hakemusten viimeinen jättöpäivä;

- h) tarjousten toimitusosoite ja viimeinen jättöpäivä;
- i) kieli tai kielet, jolla tai joilla tarjoukset tai osallistumishakemukset voidaan jättää, jos ne voidaan jättää kielellä, joka on muu kuin hankintayksikön osapuolen virallinen kieli;
- j) luettelo ja lyhyt kuvaus kaikista toimittajiin sovellettavista osallistumisedellytyksistä, mukaan lukien toimittajilta edellytettäviä asiakirjoja tai todistuksia koskevat vaatimukset, ellei tällaisia vaatimuksia ole ilmoitettu tarjouspyyntöasiakirjoissa, jotka on saatettu kaikkien kiinnostuneiden toimittajien saataville samanaikaisesti aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen kanssa;
- k) toimittajien valintaperusteet ja mahdolliset rajoitukset niiden toimittajien määrään, jotka voivat jättää tarjouksen, jos hankintayksikkö aikoo 21.8 artiklan mukaisesti pyytää rajallisen määrän edellytykset täyttäviä toimittajia jättämään tarjouksen; ja
- l) osoitus siitä, että hankinta kuuluu tämän luvun soveltamisalaan.

Ilmoituksen tiivistelmä

3. Hankintayksikkö julkaisee jokaisesta aiotusta hankinnasta helposti saatavilla olevan ilmoituksen tiivistelmän jollakin WTO:n virallisista kielistä samanaikaisesti kun se julkaisee aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen.

Ilmoituksen tiivistelmän on sisällettävä ainakin seuraavat tiedot:

- a) hankinnan kohde;
- b) tarjousten viimeinen jättöpäivä tai, tapauksen mukaan, hankintaan osallistumista tai kestoluetteloon sisällyttämistä koskevan hakemuksen viimeinen jättöpäivä; ja
- c) osoite, josta hankinta-asiakirjoja voi pyytää.

Suunniteltua hankintaa koskeva ilmoitus

4. Hankintayksiköitä kannustetaan julkaisemaan mahdollisimman aikaisin kunakin verovuonna ilmoitus suunnitelluista hankinnoista, jäljempänä 'suunniteltua hankintaa koskeva ilmoitus'. Suunniteltua hankintaa koskevassa ilmoituksessa olisi mainittava hankinnan kohde ja aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen arvioitu julkaisupäivä tai arvioitu ajanjakso, jolloin hankinta suoritetaan.

Commented [LK99]: period in which the procurement may be held?

To check CDE

5. Hankintayksikkö, joka kuuluu liitteessä 21-A tai 21-B olevan B tai C jakson soveltamisalaan, voi käyttää suunniteltua hankintaa koskevaa ilmoitusta ilmoituksena aiotusta hankinnasta, jos ilmoitus sisältää kaikki hankintayksikön saatavilla olevat 2 kohdassa tarkoitetut tiedot ja jos siinä pyydetään kiinnostuneita toimittajia ilmaisemaan hankintayksikölle kiinnostuksensa kyseistä hankintaa kohtaan.

Ilmoituksia koskevat yleiset säännöt

6. Kaikkien aiottua hankintaa koskevien ilmoitusten, ilmoitusten tiivistelmien ja suunniteltua hankintaa koskevien ilmoitusten on oltava suoraan saatavilla sähköisesti ja maksutta verkossa olevan keskitetyn palvelupisteen kautta. Ilmoitukset voidaan myös julkaista soveltuvassa paperijulkaisussa, jota levitetään laajasti, ja ilmoitusten on oltava helposti yleisön saatavilla ainakin ilmoituksessa ilmoitetun ajanjakson päättymiseen saakka.

21.7 ARTIKLA

Osallistumisedellytykset

1. Hankintayksikkö rajaa hankintaan osallistumisen edellytykset niihin, jotka ovat olennaisia sen varmistamiseksi, että toimittajalla on lainsäädännölliset ja rahoitukselliset valmiudet sekä kaupalliset ja tekniset kyvyt toteuttaa asianomainen hankinta.

2. Vahvistaessaan osallistumisedellytykset hankintayksikkö
 - a) ei saa asettaa toimittajan hankintaan osallistumisen edellytykseksi sitä, että tietyn osapuolen hankintayksikkö on aiemmin tehnyt kyseisen toimittajan kanssa yhden tai useamman sopimuksen;
 - b) voi edellyttää asianmukaista aiempaa kokemusta, jos se on olennaista hankinnan vaatimusten täyttämiseksi; ja
 - c) ei saa asettaa hankinnan edellytykseksi osapuolen alueella hankittua aikaisempaa kokemusta.
3. Arvioidessaan sitä, täyttääkö toimittaja osallistumisedellytykset, hankintayksikkö
 - a) arvioi toimittajan taloudellisia valmiuksia sekä kaupallisia ja teknisiä kykyjä tämän liiketoiminnan perusteella sekä hankintayksikön osapuolen alueella että sen ulkopuolella; ja
 - b) perustaa arvionsa edellytyksiin, jotka hankintayksikkö on etukäteen määrittänyt ilmoituksissa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa.

4. Jos on olemassa asiaa tukevia todisteita, osapuoli ja sen hankintayksiköt voivat hylätä toimittajan muun muassa seuraavin perustein:

- a) konkurssi;
- b) väärät ilmoitukset;
- c) aiemmasta sopimuksesta johtuvien oleellisten vaatimusten tai velvoitteiden täyttämisen merkittävä tai jatkuva laiminlyönti;
- d) vakavista rikoksista tai muista vakavista rikkomuksista saadut lopulliset tuomiot kyseisen osapuolen lainsäädännön mukaisesti;
- e) ammatillinen väärinkäytös taikka teot tai laiminlyönnit, jotka vaikuttavat haitallisesti toimittajan kaupalliseen luotettavuuteen; tai
- f) verojen maksun laiminlyönti.

21.8 ARTIKLA

Toimittajien kelpuuttaminen

Rekisteröintijärjestelmät ja kelpuuttamismenettelyt

1. Osapuoli ja sen hankintayksiköt voivat pitää yllä toimittajien rekisteröintijärjestelmää, johon kiinnostuneita toimittajia pyydetään rekisteröitymään ja antamaan tiettyjä tietoja. Tässä tapauksessa osapuoli varmistaa, että kiinnostuneet toimittajat saavat rekisteröintijärjestelmää koskevat täydelliset tiedot sähköisesti ja että ne voivat pyytää rekisteröintiä milloin tahansa sen voimassaoloaikana. Toimivaltaisen viranomaisen on ilmoitettava kiinnostuneille toimittajille kohtuullisen ajan kuluessa pyynnön hyväksymistä tai hylkäämistä koskevasta päätöksestä. Jos pyyntö hylätään, päätös on perusteltava asianmukaisesti.
2. Kukin osapuoli varmistaa, että
 - a) sen hankintayksiköt pyrkivät minimoimaan kelpuuttamismenettelyjensä erot; ja
 - b) sen hankintayksiköt pyrkivät minimoimaan rekisteröintijärjestelmiensä erot, jos ne ylläpitävät tällaisia järjestelmiä.
3. Osapuoli ja sen hankintayksiköt eivät saa ottaa käyttöön tai soveltaa mitään rekisteröintijärjestelmää tai kelpuuttamismenettelyä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti aiheutetaan tarpeettomia esteitä toisen osapuolen toimittajien osallistumiselle sen hankintaan.

Valikoiva tarjouspyyntömenettely

4. Jos hankintayksikkö aikoo järjestää valikoivan tarjouspyyntömenettelyn, sen on
 - a) sisällytettävä aiottua hankintaa koskevaan ilmoitukseen vähintään 21.6 artiklan 2 kohdan a, b, f, g, j, k ja l alakohdan mukaiset tiedot ja pyydettyä toimittajia lähettämään osallistumishakemus; ja
 - b) annettava tarjouskilpailun alkuun mennessä ainakin 21.6 artiklan 2 kohdan c, d, e, h ja i alakohdan mukaiset tiedot edellytykset täyttävillä toimittajilla, joille se antaa ilmoituksen 21.10 artiklan 3 kohdan b alakohdan mukaisesti.
5. Hankintayksikön on sallittava kaikkien edellytykset täyttävien toimittajien osallistuminen tiettyyn hankintaan, jollei hankintayksikkö ilmoita aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa rajoituksista niiden toimittajien määrään, jotka saavat jättää tarjouksen, ja perusteita rajoitetun toimittajamäärän valitsemiselle. Tarjouspyyntö on osoitettava sellaiselle määrälle toimittajia, joka on tarpeen tehokkaan kilpailun varmistamiseksi.
6. Jos tarjouspyyntöasiakirjat eivät ole julkisesti saatavilla aiottua hankintaa koskevaan ilmoituksen julkaisupäivästä alkaen, hankintayksikön on varmistettava, että kyseiset asiakirjat saatetaan samanaikaisesti kaikkien 5 kohdan mukaisesti valittujen edellytykset täyttävien toimittajien saataville.

Kestoluettelot

7. Hankintayksikkö voi ylläpitää kestoluetteloa edellyttäen, että ilmoitus, jolla kiinnostuneita toimittajia pyydetään hakemaan sisällyttämistä luetteloon julkaistaan vuosittain liitteessä 21-A ja liitteessä 21-B olevassa I jaksossa luetellussa asianmukaisessa julkaisussa, ja jos ilmoitus julkaistaan sähköisesti, se asetetaan saataville jatkuvasti.

8. Edellä 7 kohdassa tarkoitettuun ilmoitukseen on sisällytettävä seuraavat:

- a) kuvaus tavaroista tai palveluista tai niiden luokista, joita varten luetteloa voidaan käyttää;
- b) osallistumisedellytykset, jotka toimittajien on täytettävä tullakseen sisällytetyiksi luetteloon, sekä menetelmät, joilla hankintayksikkö varmentaa, että toimittaja täyttää edellytykset;
- c) hankintayksikön nimi ja osoite ja muut tiedot, joita tarvitaan yhteydenottoon hankintayksikköön ja kaikkien luetteloon liittyvien merkittävien asiakirjojen hankkimiseen;
- d) luettelon voimassaoloaika ja sen voimassaolon uudistamis- tai päättämistapa tai, jos voimassaoloaikaa ei mainita, ilmoitus siitä, miten luettelon käytön päättämisestä ilmoitetaan; ja
- e) osoitus siitä, että luetteloa voidaan käyttää tämän luvun soveltamisalaan kuuluvaan hankintaan.

9. Jos kestopuettelo on voimassa enintään kolme vuotta, hankintayksikkö voi 7 kohdan määräyksistä poiketen julkaista 7 kohdassa tarkoitettun ilmoituksen ainoastaan kerran luettelon voimassaoloajan alkaessa edellyttäen, että

- a) ilmoituksessa ilmoitetaan voimassaoloaika ja ettei muita ilmoituksia julkaista; ja
- b) ilmoitus julkaistaan sähköisesti ja se on saatavilla jatkuvasti sen voimassaolon ajan.

10. Hankintayksikön on annettava toimittajien milloin tahansa hakea sisällyttämistä kestopuetteloon, ja sen on sisällytettävä luetteloon kaikki edellytykset täyttävät toimittajat kohtuullisessa ajassa.

11. Jos toimittaja, joka ei sisälly kestopuetteloon, jättää kestopuetteloon perustuvaa hankintaa koskevan osallistumishakemuksen ja kaikki vaadittavat asiakirjat 21.10 artiklan 2 kohdassa vahvistettujen määräaikojen puitteissa, hankintayksikön on käsiteltävä hakemus. Hankintayksikkö ei saa hylätä toimittajaa hankintaa koskevasta käsittelystä sillä perusteella, että hankintayksiköllä ei ole riittävästi aikaa käsitellä hakemusta, jollei ole kyse poikkeustapauksesta, jossa hankintayksikkö ei hankinnan monitahoisuuden vuoksi kykene käsittelemään hakemusta tarjousten jättämiselle asetetussa määräajassa.

Liitteessä 21-A ja 21-B olevaan B ja C jaksoon kuuluvat muut yksiköt

12. Liitteessä 21-A tai 21-B olevan B tai C jakson soveltamisalaan kuuluva osapuolen hankintayksikkö voi käyttää aiottua hankintaa koskevana ilmoituksena ilmoitusta, jossa toimittajia pyydetään hakemaan kestopuetteloon sisällyttämistä, edellyttäen, että

- a) ilmoitus julkaistaan tämän artiklan 7 kohdan mukaisesti ja se sisältää tämän artiklan 8 kohdassa vaaditut tiedot, kaikki saatavilla olevat 21.6 artiklan 2 kohdassa vaaditut tiedot sekä maininnan siitä, että kyseinen ilmoitus on aiottua hankintaa koskeva ilmoitus tai että ainoastaan kestopuettelossa olevat toimittajat saavat kestopuettelon piiriin kuuluvaa hankintaa koskevia ilmoituksia; ja
- b) hankintayksikkö toimittaa viipymättä riittävästi tietoja toimittajille, jotka ovat ilmaisseet hankintayksikölle kiinnostuksensa tiettyä hankintaa kohtaan, jotta nämä voivat arvioida, ovatko ne kiinnostuneita hankinnasta, mukaan luettuina kaikki saatavilla olevat kyseiset lisätiedot, joita edellytetään 21.6 artiklan 2 kohdassa.

13. Liitteessä 21-A tai 21-B olevan B tai C jakson soveltamisalaan kuuluva hankintayksikkö voi antaa toimittajan, joka on hakenut sisällyttämistä kestopuetteloon 10 kohdan mukaisesti, tehdä tarjouksen tietyssä hankinnassa, jos hankintayksiköllä on riittävästi aikaa tutkia, täyttääkö toimittaja osallistumisedellytykset.

Hankintayksikön päätöksistä tiedottaminen

14. Hankintayksikön on viipymättä ilmoitettava hankintaan osallistumista koskevan hakemuksen tai toimittajien kestopuetteluun sisällyttämistä koskevan hakemuksen lähettäneelle toimittajalle hankintayksikön tällaisesta hakemuksesta tekemästä päätöksestä.

15. Jos hankintayksikkö hylkää toimittajan esittämän hankintaan osallistumista koskevan hakemuksen tai kestopuetteluun sisällyttämistä koskevan hakemuksen, ei katso toimittajan enää täyttävän osallistumisedellytyksiä tai poistaa toimittajan kestopuettelosta, sen on viipymättä ilmoitettava asiasta toimittajalle ja toimitettava tälle pyynnöstä viipymättä kirjallinen selvitys päätöksen perusteluista.

21.9 ARTIKLA

Tekniset eritelmät ja tarjouspyyntöasiakirjat

Tekniset eritelmät

1. Hankintayksikkö ei saa laatia, ottaa käyttöön tai soveltaa teknisiä eritelmiä tai määrätä vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyistä, joiden tarkoituksena tai seurauksena on tarpeettomien esteiden aiheuttaminen osapuolten väliselle kaupalle.

2. Hankittavien tavaroiden tai palveluiden teknisistä eritelmistä määrätessään hankintayksikön on tarvittaessa

- a) laadittava tekniset eritelvät tietoina käyttöominaisuuksista ja toimintavaatimuksista eikä niinkään mallina tai kuvailevina ominaisuuksina; ja
- b) käytettävä teknisten eritelmien perustana kansainvälisiä standardeja, jos niitä on, ja muussa tapauksessa perustana on käytettävä kansallisia teknisiä määräyksiä, tunnustettuja kansallisia standardeja tai rakennusmääräyksiä.

3. Jos teknisissä eritelmissä käytetään mallia tai kuvailevia ominaisuuksia, hankintayksikön on tarvittaessa mainittava, että se ottaa huomioon vastaavia tavaroita tai palveluja koskevat tarjoukset, jotka todistettavasti täyttävät hankintavaatimukset, sisällyttämällä esimerkiksi maininnan ”tai vastaava” tarjouspyyntöasiakirjoihin.

4. Hankintayksikkö ei saa laatia teknisiä eritelmiä, joissa edellytetään tiettyä tavaramerkkiä tai toiminimeä, patenttia, tekijänoikeutta, mallia, tyyppiä, tiettyä alkuperää, valmistajaa tai toimittajaa taikka viitataan niihin, paitsi jos hankintavaatimuksia ei voida muulla tavoin kuvata riittävän tarkasti tai selvästi ja edellyttäen, että hankintayksikkö sisällyttää tarjouspyyntöasiakirjoihin esimerkiksi maininnan ”tai vastaava”.

5. Hankintayksikkö ei saa pyytää eikä ottaa vastaan kilpailua rajoittavalla tavalla vaikuttavaa neuvontaa, jota voidaan käyttää tietyssä hankinnassa käytettävien eritelmien valmistelussa tai hyväksynnässä, sellaiselta henkilöltä, jolla voi olla kaupallista mielenkiintoa tätä hankintaa kohtaan.
6. Osapuoli voi sallia hankintayksiköidensä ottaa ympäristönäkökohdat ja sosiaaliset näkökohdat huomioon edellyttäen, että kyseiset näkökohdat ovat syrjimättömiä ja liittyvät sopimuksen kohteeseen;
7. Selvyyden vuoksi todetaan, että osapuoli ja sen hankintayksiköt saavat tämän artiklan mukaisesti laatia, ottaa käyttöön tai soveltaa teknisiä eritelmiä luonnonvarojen säilyttämisen tai ympäristönsuojelun edistämiseksi.

Tarjouspyyntöasiakirjat

8. Hankintayksikkö tarjoaa toimittajien saataville tarjouspyyntöasiakirjat, joissa on kaikki ne tiedot, jotka toimittajat tarvitsevat asianmukaisten tarjousten laatimista ja jättämistä varten. Asiakirjoihin on sisällytettävä täydellinen kuvaus seuraavista seikoista, ellei niitä ole esitetty jo aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa:
 - a) hankinta, mukaan luettuina hankittavien tavaroiden tai palvelujen luonne ja määrä tai, jos määrä ei ole tiedossa, arvioitu määrä ja kaikki vaatimukset, kuten tekniset eritelmät, vaatimustenmukaisuuden arviointitodistus, suunnitelmat, piirustukset tai ohjeaineistot;

- b) kaikki toimittajien osallistumisedellytykset sekä luettelo osallistumisedellytyksiin liittyvistä tiedoista ja asiakirjoista, jotka toimittajien on esitettävä;
- c) kaikki arviointiperusteet, joita hankintayksikkö soveltaa hankintasopimusta tehdessään, ja, ellei hinta ole ainoa arviointiperuste, arviointiperusteiden suhteellinen painoarvo;
- d) todentamiseen ja salaamiseen liittyvät vaatimukset tai tietojen sähköiseen toimittamiseen liittyvät muut vaatimukset, jos hankintayksikkö toteuttaa hankinnan sähköisesti;
- e) huutokaupan säännöt, mukaan luettuna tarjousten arviointiperusteisiin liittyvien tekijöiden yksilöinti, jos hankintayksikkö järjestää sähköisen huutokaupan;
- f) tarjousten avaamistilaisuuden päivämäärä, kellonaika ja paikka sekä tarvittaessa tiedot henkilöistä, joilla on oikeus olla läsnä, jos tarjoukset avataan julkisesti;
- g) kaikki muut ehdot, kuten maksuehdot ja tarjousten esittämistapaa koskevat rajoitukset, esimerkiksi paperilla tai sähköisesti; ja
- h) tavaroiden toimittamiselle tai palvelujen tarjoamiselle mahdollisesti asetetut määräajat.

9. Vahvistaessaan hankittavien tavaroiden tai palvelujen toimittamiselle mahdollisesti asetettavia määräaikoja hankintayksikkö ottaa huomioon muun muassa hankinnan monitahoisuuden, odotettavissa olevan alihankinnan osuuden sekä tuotannon, varastosta oton ja tavaroiden kuljetuksen lähtöpaikasta taikka palvelun toimittamisen vaatiman realistisen ajan.

10. Aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa vahvistettuihin arviointiperusteisiin voivat sisältyä muiden muassa hinta ja muita kustannustekijöitä, laatu, tekniset ansiot, ympäristöominaisuudet ja toimitusehdot.

11. Hankintayksikön on viipymättä

- a) asetettava tarjouspyyntöasiakirjat saataville, jotta kiinnostuneilla toimittajilla on riittävästi aikaa asianmukaisten tarjousten jättämistä varten;
- b) toimitettava pyynnöstä tarjouspyyntöasiakirjat kaikille kiinnostuneille toimittajille; ja
- c) vastattava kaikkien kiinnostuneiden tai hankintaan osallistuvien toimittajien kaikkiin asianmukaisiin tietopyyntöihin, edellyttäen, ettei kyseinen toimittaja saa tietojen avulla etua muihin toimittajiin nähden.

Muutokset

12. Jos hankintayksikkö ennen sopimuksen tekemistä muuttaa aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa tai hankintaan osallistuville toimittajille annetuissa tarjouspyyntöasiakirjoissa vahvistettuja perusteita tai vaatimuksia tai muuttaa ilmoitusta tai tarjouspyyntöasiakirjoja taikka julkaisee ne uudelleen, sen on toimitettava kirjallisesti kaikki tällaiset muutokset tai muutettu tai uudelleen julkaistu ilmoitus tai tarjouspyyntöasiakirjat

- a) kaikille toimittajille, jotka ovat osallisina menettelyssä ajankohtana, jona tietoja muutetaan tai julkaistaan uudelleen, jos nämä ovat hankintayksikön tiedossa, ja muissa tapauksissa samalla tavalla kuin alkuperäiset tiedot; ja
- b) riittävän aikaisin, jotta toimittajille jää aikaa tarvittaessa muuttaa tarjouksiaan ja toimittaa muutetut tarjoukset.

21.10 ARTIKLA

Määräajat

1. Hankintayksikkö antaa omien kohtuullisten tarpeidensa mukaisesti toimittajille riittävästi aikaa laatia ja toimittaa osallistumishakemukset ja asianmukaiset tarjoukset ottaen huomioon muun muassa

- a) hankinnan luonteen ja monitahoisuuden;

- b) odotettavissa olevan alihankinnan osuuden; ja
- c) vaadittavan ajan tarjousten toimittamiseen muilla kuin sähköisillä menetelmillä toisessa osapuolella tai hankintayksikön alueella sijaitsevista paikoista, jos sähköisiä välineitä ei käytetä.

Määräaikojen, mukaan lukien niiden mahdolliset pidennykset, on oltava samat kaikille hankinnasta kiinnostuneille tai hankintaan osallistuville toimittajille.

2. Valikoivaa tarjouspyyntömenettelyä käyttävä hankintayksikkö vahvistaa osallistumishakemusten viimeisen jättöpäivän siten, että se on periaatteessa vähintään 25 päivää aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen julkaisemispäivästä. Jos hankintayksikön asianmukaisesti osoittama tilanteen kiireellisyys vaikeuttaa tämän määräajan noudattamista, määräaika voidaan lyhentää vähintään 10 päivään.

3. Jollei 4, 5, 7 ja 8 kohdan määräyksistä muuta johdu, hankintayksikön on vahvistettava tarjousten viimeinen jättöpäivä siten, että se on vähintään 40 päivää

- a) siitä päivästä, jona aiottua hankintaa koskeva ilmoitus on julkaistu, kun kyseessä on avoin tarjouspyyntömenettely; tai
- b) siitä päivästä, jona hankintayksikkö ilmoittaa toimittajille, että niitä pyydetään jättämään tarjous, kun kyseessä on valikoiva tarjouspyyntömenettely, riippumatta siitä, käyttääkö hankintayksikkö kestoluetteloa.

4. Hankintayksikkö voi lyhentää tarjousten jättämiselle 3 kohdan mukaisesti vahvistetun määräajan vähintään 10 päivään, jos

- a) hankintayksikkö on julkaissut suunniteltua hankintaa koskevan ilmoituksen 21.6 artiklan 4 kohdassa tarkoitetulla tavalla vähintään 40 päivää, mutta enintään 12 kuukautta ennen aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen julkaisemista, ja jos suunniteltua hankintaa koskeva ilmoitus sisältää seuraavat:
 - i) hankinnan kuvaus;
 - ii) arvioitu päivämäärä, jolloin tarjoukset tai osallistumishakemukset on viimeistään jätettävä;
 - iii) maininta siitä, että kiinnostuneiden toimittajien on ilmaistava hankintayksikölle kiinnostuksensa hankintaan;
 - iv) osoite, josta hankinta-asiakirjoja voi pyytää; ja
 - v) kaikki saatavilla olevat tiedot, joita 21.6 artiklan 2 kohdassa edellytetään aiottua hankintaa koskevalta ilmoitukselta;
- b) hankintayksikkö ilmoittaa jaksotettujen sopimusten osalta aiottua hankintaa koskevassa ensimmäisessä ilmoituksessa, että seuraavissa ilmoituksissa esitetään tämän kohdan mukaiset määräajat tarjousten jättämiselle; tai

c) tarjousten jättämiselle 3 kohdan mukaisesti asetettua määräaikaa ei hankintayksikön asianmukaisesti osoittaman tilanteen kiireellisyyden vuoksi voida käytännössä noudattaa-.

5. Hankintayksikkö voi lyhentää tarjousten jättämiselle 3 kohdan mukaisesti vahvistettua määräaikaa viidellä päivällä kaikissa seuraavissa tilanteissa:

- a) aiottua hankintaa koskeva ilmoitus julkaistaan sähköisesti;
- b) kaikki tarjouspyyntöasiakirjat ovat saatavilla sähköisesti aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen julkaisupäivästä alkaen; ja
- c) hankintayksikkö hyväksyy tarjousten esittämisen sähköisesti.

6. Edellä olevan 5 kohdan soveltaminen yhdessä 4 kohdan kanssa ei saa johtaa siihen, että 3 kohdan mukaisesti tarjousten jättämiselle asetettuja määräaikoja lyhennetään alle 10 päivään aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen julkaisupäivästä.

7. Jos hankintayksikkö ostaa kaupallisia tavaroita tai palveluja tai niiden yhdistelmän, se voi lyhentää 3 kohdan mukaisesti vahvistetun tarjousten jättämiselle asetetun määräajan vähintään 13 päivään edellyttäen, että se julkaisee samaan aikaan sähköisesti sekä aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen että tarjouspyyntöasiakirjat, sanotun kuitenkaan rajoittamatta muita tämän artiklan määräyksiä. Jos hankintayksikkö hyväksyy kaupallisia tavaroita tai palveluja koskevien tarjousten esittämisen sähköisesti, se voi lisäksi lyhentää 3 kohdan mukaisesti asetetun määräajan vähintään 10 päivään.

8. Jos liitteessä 21-A tai 21-B olevan B tai C jakson soveltamisalaan kuuluva hankintayksikkö on valinnut kaikki edellytykset täyttävät toimittajat tai rajoitetun määrän niistä, hankintayksikkö ja valitut toimittajat voivat sopia keskenään määräajasta tarjousten jättämiselle. Jos sopimusta ei ole, määräaika on vähintään 10 päivää.

21.11 ARTIKLA

Neuvottelut

1. Osapuoli voi edellyttää, että sen hankintayksiköt käyvät tarjoajien kanssa neuvotteluja, jos
 - a) hankintayksikkö on ilmaissut aikomuksensa käydä neuvotteluja 21.6 artiklan 1 kohdan mukaisessa aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa; tai
 - b) tarjousten arvioinnissa ilmenee, ettei yksikään tarjouksista ole aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa esitetyillä arviointiperusteilla selvästi kokonaistaloudellisesti edullisin.

2. Hankintayksikön on

- a) varmistettava, että neuvotteluihin osallistuvien toimittajien mahdollinen poissulkeminen tehdään aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa esitetyillä arviointiperusteilla; ja
- b) ilmoitettava neuvottelujen päätyttyä yleinen määräaika, johon mennessä jäljelle jääneiden toimittajien on jätettävä uusi tai tarkistettu tarjous.

21.12 ARTIKLA

Suljettu tarjouspyyntömenettely

1. Edellyttäen, että hankintayksikkö ei käytä tätä määräystä toimittajien kilpailun välttämistarkoituksessa tai tavalla, jolla syrjitään toisen osapuolen toimittajia tai suojellaan kotimaisia toimittajia, hankintayksikkö voi käyttää suljettua tarjouspyyntömenettelyä ja olla soveltamatta 21.6–21.8 artiklaa, 21.9 artiklan 8–12 kohtaa ja 21.10, 21.11, 21.13 ja 21.14 artiklaa seuraavin edellytyksin:

- a) jos tarjouspyyntöasiakirjoissa esitettyjä vaatimuksia ei ole muutettu oleellisesti, jos
 - i) yhtään tarjousta ei ole jätetty tai yksikään toimittaja ei ole pyytänyt osallistumista;

- ii) yhtään tarjouspyyntöasiakirjojen olennaiset vaatimukset täyttävää tarjousta ei ole jätetty;
 - iii) yksikään toimittaja ei ole täyttänyt osallistumisedellytyksiä; tai
 - iv) toimitetut tarjoukset ovat olleet vilpillisiä;
- b) jos ainoastaan tietty toimittaja voi toimittaa tavarat tai palvelut ja varteenotettavia vaihtoehtoisia tai korvaavia tavaroita tai palveluita ei ole mistä tahansa seuraavasta syystä:
- i) tarjouspyyntö koskee taideteosta;
 - ii) kyse on patenttisuojasta, tekijänoikeuksista tai muista yksinoikeuksista; tai
 - iii) kilpailua ei ole teknisistä syistä;
- c) kyseessä ovat tavaroiden tai palvelujen alkuperäisen toimittajan suorittamat, alkuperäiseen hankintaan sisältyvät lisätoimitukset, jos toimittajan vaihtaminen tällaisten lisätavaroiden tai -palvelujen osalta
- i) ei ole mahdollinen taloudellisista tai teknisistä syistä, joita ovat muun muassa vaatimus korvattavuudesta tai yhteentoimivuudesta olemassa olevien laitteiden, ohjelmistojen, palvelujen tai laitteistojen kanssa, jotka on hankittu osana alkuperäistä hankintaa; ja

- ii) aiheuttaisi merkittävää haittaa tai kustannusten olennaista päällekkäisyyttä hankintayksikölle;
- d) jos tämä on ehdottoman välttämätöntä, koska tavaroita tai palveluja ei hankintayksikölle ennalta arvaamattomista syistä aiheutuneen äärimmäisen kiireen vuoksi ole voitu hankkia tarpeeksi ajoissa avointa tai valikoivaa tarjouspyyntömenettelyä noudattaen;
- e) jos tavarat hankitaan perushyödykemarkkinoilta;
- f) jos hankintayksikkö hankkii prototyypin tai uuden tavaran tai palvelun, joka on kehitetty sen pyynnöstä tietyn tutkimus- tai koetoimintaa, selvitystyötä tai alkuperäiskehittelyä koskevan sopimuksen osana ja sitä varten;

uuden tavaran tai palvelun alkuperäiskehittelyyn voi kuulua rajoitettua tuotantoa tai tarjontaa kenttäkokeiden tulosten saamiseksi ja sen osoittamiseksi, että tavara tai palvelu soveltuu sarjatuotantoon tai -tarjontaan hyväksyttävien laatustandardien mukaisesti, mutta siihen ei kuulu sarjatuotanto tai -tarjonta kaupallisen kannattavuuden saavuttamiseksi tai tutkimus- ja kehittelykulujen kattamiseksi;

- g) jos kyse on hankinnasta poikkeuksellisen edullisissa olosuhteissa, jotka liittyvät vain lyhytaikaisesti ilmenevään epätavalliseen tilanteeseen, kuten selvitystilaan, konkurssipesän hallintoon tai konkurssiin, eikä tavanomaisesta hankinnasta vakituisilta toimittajilta; tai

- h) jos sopimus tehdään suunnittelukilpailun voittajan kanssa, edellyttäen, että
 - i) kilpailu on järjestetty tämän luvun periaatteita noudattaen, erityisesti aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen julkaisemisen osalta; ja
 - ii) riippumaton tuomaristo arvioi osallistujat suunnittelusopimuksen tekemiseksi voittajan kanssa.

2. Hankintayksikkö laatii kirjallisen kertomuksen jokaisesta 1 kohdan mukaisesti tehdystä sopimuksesta. Kertomus sisältää hankintayksikön nimen, hankittujen tavaroiden tai palvelujen arvon ja laadun sekä selvityksen 1 kohdassa tarkoitetuista olosuhteista ja edellytyksistä, jotka oikeuttavat suljetun tarjouspyyntömenettelyn käytön.

21.13 ARTIKLA

Sähköinen huutokauppa

Jos hankintayksikkö aikoo toteuttaa tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan hankinnan sähköistä huutokauppaa käyttäen, sen on toimitettava jokaiselle osallistujalle ennen sähköisen huutokaupan aloittamista

- a) tiedot automaattisesta arviointimenettelystä, joka perustuu tarjouspyyntöasiakirjoissa esitettyihin arviointiperusteisiin ja jota käytetään huutokaupassa tarjousten automaattisessa järjestykseen asettamisessa tai niiden järjestyksen muuttamisessa, ja siihen kuuluvista matemaattisista kaavoista;

- b) osallistujan tarjouksen alustavan arvioinnin tulokset, jos sopimus tehdään edullisimman tarjouksen perusteella; ja
- c) kaikki muut huutokaupan toteuttamisen kannalta oleelliset tiedot.

21.14 ARTIKLA

Tarjousten käsittely ja sopimusten tekeminen

Tarjousten käsittely

1. Hankintayksikön on otettava kaikki tarjoukset vastaan, avattava ne ja käsiteltävä niitä sellaisia menettelyjä noudattaen, joilla taataan hankintaprosessin oikeudenmukaisuus ja puolueettomuus sekä tarjousten luottamuksellisuus.
2. Jos hankintayksikkö antaa toimittajalle mahdollisuuden korjata tahattomat muotovirheet tarjousten avaamisen ja sopimuksen tekemisen välisenä aikana, sen on annettava sama mahdollisuus kaikille tarjousmenettelyyn osallistuville toimittajille.

Sopimusten tekeminen

3. Jotta tarjous voidaan ottaa huomioon sopimusta tehtäessä, se on toimitettava kirjallisesti ja sen on tarjouksia avattaessa oltava ilmoitusten ja tarjouspyyntöasiakirjojen oleellisten vaatimusten mukainen ja osallistumisedellytykset täyttävän toimittajan jättämä.

4. Jollei hankintayksikkö päättä, että sopimuksen tekeminen ei ole yleisen edun mukaista, sen on tehtävä sopimus sellaisen toimittajan kanssa, jonka hankintayksikkö on todennut kykenevän täyttämään sopimuksen ehdot ja jonka tarjous on ainoastaan ilmoituksissa ja tarjouspyyntöasiakirjoissa esitettyjen arviointiperusteiden perusteella

a) kokonaisuutena edullisin; tai

b) hinnaltaan alhaisin, jos hinta on yksinomainen arviointiperuste.

5. Jos hankintayksikkö saa tarjouksen, jonka hinta on epätavallisen alhainen muiden tarjousten hintaan verrattuna, se voi varmistaa toimittajalta, että tämä täyttää osallistumisehdot ja pystyy täyttämään sopimusehdot.

6. Hankintayksikkö ei saa käyttää mahdollisia vaihtoehtoja, peruuttaa hankintaa tai muuttaa tehtyjä sopimuksia kiertääkseen tämän luvun mukaisia velvoitteitaan.

7. Kukin osapuoli voi säätää pääsääntöisesti odotusajasta **sopimuksen tekemispäätöksen ja sopimuksen tekemisen** välillä, jotta hylätyillä tarjoajilla on riittävästi aikaa tarkastella sopimuksen tekemistä koskevaa päätöstä ja riitauttaa se.

21.15 ARTIKLA

Hankintatietojen avoimuus

Tiedotus toimittajille

1. Hankintayksikön on viipymättä ilmoitettava menettelyyn osallistuville toimittajille sopimuksen tekemistä koskevista päätöksistään ja toimittajan pyynnöstä annettava tällainen ilmoitus kirjallisesti. Jollei 21.6 artiklan 2 ja 3 kohdasta muuta johdu, hankintayksikön on pyynnöstä toimitettava toimittajalle, joka ei menestynyt menettelyssä, selvitys syistä, joiden vuoksi hankintayksikkö ei valinnut sen tarjousta, ja esitettävä valitun toimittajan tarjouksen suhteelliset edut.

Sopimuksen tekemistä koskevien tietojen julkaiseminen

2. Hankintayksikön on viimeistään 72 päivän kuluttua jokaisen tämän luvun soveltamisalaan kuuluvan sopimuksen tekemisestä julkaistava ilmoitus liitteessä 21-A tai 21-B olevassa I jaksossa luetellussa soveltuvassa paperijulkaisussa tai sähköisessä julkaisussa. Jos hankintayksikkö julkaisee ilmoituksen ainoastaan sähköisessä julkaisussa, tietojen on oltava helposti saatavilla kohtuullisen ajan. Ilmoitukseen on sisällytettävä ainakin seuraavat tiedot:

a) hankittavien tavaroiden tai palvelujen kuvaus;

- b) hankintayksikön nimi ja osoite;
- c) valitun toimittajan nimi ja osoite;
- d) valitun tarjouksen arvo tai hankintasopimuksen tekemisessä huomioon otettujen tarjousten korkein ja alin arvo;
- e) tekemispäätöksen päivämäärä; ja
- f) käytetty hankintamenetelmä ja, jos on käytetty 21.12 artiklan mukaista suljettua tarjouspyyntömenettelyä, kuvaus sen käyttöön oikeuttaneista olosuhteista.

Asiakirjojen säilyttäminen, kertomukset ja sähköinen jäljitettävyyys

- 3. Hankintayksikkö säilyttää vähintään kolmen vuoden ajan sopimuksen tekemispäivästä lähtien
 - a) tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluviin hankintoihin liittyviä tarjouspyyntömenettelyjä ja sopimusten tekemistä koskevat asiakirjat ja kertomukset, mukaan lukien 21.12 artiklan 2 kohdassa vaaditut kertomukset; ja
 - b) tiedot, joilla varmistetaan tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan sähköisesti toteutetun hankinnan asianmukainen jäljitettävyyys.

Tilastotietojen vaihto

4. Kukin osapuoli kokoaa ja vaihtaa vuosittain tilastotietoja tämän luvun soveltamisalaan kuuluvista hankinnoista.⁸⁶ Näihin tilastoraportteihin on sisällyttävä tilastotiedot asianomaisen osapuolen kaikkien hankintayksiköiden tekemien tämän luvun soveltamisalaan kuuluvien sopimusten arvioidusta arvosta kokonaisuudessaan ja eriteltynä hankintayksikköjen luokkien mukaan.

5. Osapuolet antavat hankintayksiköidensä hankkimien tavaroiden ja palvelujen alkuperämaata koskevia tilastoja siinä määrin kuin tällaisia tietoja ~~ovat on~~ saatavilla. Tilastojen vertailukelpoisuuden varmistamiseksi 21.19 artiklan mukaisesti perustettu julkisten hankintojen alakomitea antaa ohjeita käytettävistä menetelmistä. Tämän luvun soveltamisalaan kuuluvien hankintojen tehokkaan seurannan varmistamiseksi yhteisneuvosto voi päättää muuttaa 4 kohdassa vahvistettuja vaatimuksia.

6. Jos osapuoli edellyttää 2 kohdan mukaisesti sähköisesti julkaistavia ilmoituksia tehdyistä sopimuksista ja jos tällaiset ilmoitukset ovat julkisesti saatavilla yhden tietokannan kautta ja muodossa, joka mahdollistaa myönnettyjen hankintasopimusten analysoinnin, osapuoli voi julkisten hankintojen alakomitealle toimitettavien raporttien sijaan toimittaa linkin verkkosivustolleen sekä tällaisiin tilastoihin pääsyyn ja niiden käyttämiseen tarvittavat ohjeet.

⁸⁶ Ensimmäinen tietojenvaihto tapahtuu vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulosta.

21.16 ARTIKLA

Tietojen luovuttaminen

Tiedotus osapuolille

1. Osapuoli toimittaa toisen osapuolen pyynnöstä viipymättä kaikki tiedot, joita tarvitaan sen arvioimiseksi, toteutettiin tämä sopimuksen soveltamisalaan kuuluva hankinta oikeudenmukaisesti, puolueettomasti ja tämän luvun mukaisesti, mukaan luettuina tiedot valitun tarjouksen erityispiirteistä ja sen suhteellisista eduista. Jos tietojen antaminen vaarantaisi kilpailun tulevien tarjouspyyntömenettelyjen yhteydessä, tiedot saanut osapuoli saa luovuttaa niitä toimittajille vasta saatuaan suostumuksen tiedot antaneelta osapuolelta.

Tietojen salassapito

2. Sen estämättä, mitä muualla tässä luvussa määrätään, osapuoli ja sen hankintayksiköt eivät saa antaa toimittajille tietoja, jotka saattaisivat vaarantaa toimittajien välisen reilun kilpailun.

3. Minkään tässä luvussa ei saa tulkita edellyttävän, että osapuoli, sen hankintayksiköt, viranomaiset ja muutoksenhakuelimet mukaan luettuina, luovuttaa luottamuksellisia tietoja, jos luovuttaminen

a) häiritäisi lainvalvontaa;

- b) saattaisi vaarantaa toimittajien välisen tasapuolisen kilpailun;
- c) vaarantaisi tiettyjen henkilöiden perustellut kaupalliset edut, teollis- ja tekijänoikeuksien suoja mukaan luettuna; tai
- d) olisi muutoin yleisen edun vastaista.

21.17 ARTIKLA

Kansalliset muutoksenhakumenettelyt

1. Kukin osapuoli tarjoaa nopean, tehokkaan, avoimen ja syrjimättömän hallinnollisen tai oikeudellisen muutoksenhakumenettelyn, jonka avulla toimittaja, jolla on tai on ollut tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaan hankintaan liittyvä etu, voi hankinnan yhteydessä valittaa

- a) tämän luvun rikkomisesta; tai
- b) siitä, että tämän luvun täytäntöönpanoa koskevia osapuolen toimenpiteitä ei ole noudatettu, jos toimittajalla ei ole oikeutta valittaa tämän luvun rikkomisesta suoraan osapuolen kansallisen lainsäädännön nojalla.

Kaikkia valituksia koskevat menettelysäännöt on laadittava kirjallisesti ja ne on asetettava yleisesti saataville.

2. Jos toimittaja on tehnyt valituksen tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan sellaisen hankinnan yhteydessä, johon liittyy tai on liittynyt toimittajan etu, 1 kohdassa tarkoitettua rikkomisesta tai laiminlyönnistä, hankinnan toteuttavan hankintayksikön osapuoli kannustaa yksikköä ja toimittajaa ratkaisemaan asian neuvottelemalla. Hankintayksikön on käsiteltävä tällaiset mahdolliset valitukset puolueettomasti ja kohtuullisessa ajassa tavalla, joka ei vaikuta toimittajan osallistumiseen meneillään oleviin tai tuleviin hankintoihin tai oikeuteen pyytää hallinnollisen tai oikeudellisen muutoksenhakumenettelyn mukaisia korjaavia toimenpiteitä.
3. Kullekin toimittajalle on annettava riittävästi aikaa, kuitenkin vähintään 10 päivää, valituksen valmistelua ja jättämistä varten siitä ajankohdasta lukien, jolloin valituksen peruste tuli toimittajan tietoon tai sen voidaan kohtuudella olettaa tulleen tämän tietoon.
4. Kukin osapuoli perustaa tai nimeää vähintään yhden puolueettoman hallinto- tai oikeusviranomaisen, joka on riippumaton sen hankintayksiköistä ja ottaa vastaan ja tutkii valitukset, joita toimittajat tekevät tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien hankintojen yhteydessä.
5. Jos muu elin kuin 4 kohdassa tarkoitettu viranomainen tutkii valituksen ensin, osapuoli varmistaa, että toimittaja voi hakea alkuperäiseen päätökseen muutosta puolueettomalle hallinto- tai oikeusviranomaiselle, joka on riippumaton siitä hankintayksiköstä, jonka hankintaa valitus koskee.

6. Kukin osapuoli varmistaa, että sellaisen muutoksenhakuelimen ratkaisujen, joka ei ole tuomioistuin, on oltava **laillisuusvalvonnan** alainen tai sen menettelytapoihin on kuuluttava se, että
- a) hankintayksikkö vastaa valitukseen kirjallisesti ja luovuttaa muutoksenhakuelimelle kaikki tarvittavat asiakirjat;
 - b) menettelyn osapuolilla, jäljempänä 'menettelyn osapuolet', on oikeus tulla kuulluksi ennen kuin muutoksenhakuelin tekee valituksesta päätöksen;
 - c) menettelyn osapuolilla on oikeus edustajaan ja avustajaan;
 - d) kaikki käsittelyt ovat menettelyn osapuolille avoimia;
 - e) menettelyn osapuolilla on oikeus pyytää, että käsittelyt järjestetään julkisesti ja että todistajia voidaan esittää; ja
 - f) muutoksenhakuelin antaa päätökset tai suositukset kohtuullisessa ajassa kirjallisina ja liittää niihin selostuksen niiden perusteluista.

7. Kukin osapuoli ottaa käyttöön tai ylläpitää menettelyjä, jotka mahdollistavat nopeat välitoimet, jotta toimittaja voi säilyttää mahdollisuutensa osallistua hankintaan. Tällaiset välitoimet voivat johtaa hankintamenettelyn keskeyttämiseen. Tällaisissa menettelyissä voidaan sallia se, että asianomaisten etujen, myös yleisen edun, kannalta merkittävät kielteiset seuraukset voidaan ottaa huomioon päätettäessä näiden toimien toteuttamisesta. Jos asiassa ei ryhdytä toimenpiteisiin, tätä koskevat perustelut on ilmoitettava kirjallisesti.

8. Kukin osapuoli ottaa käyttöön tai pitää voimassa menettelyjä korjaavien toimien toteuttamiseksi tai kärsityn menetyksen tai vahingon korvaamiseksi, jos muutoksenhakuelin on todennut, että on tapahtunut 1 kohdassa tarkoitettu rikkominen tai laiminlyönti. Aiheutuneesta menetyksestä tai vahingosta maksettava korvaus voidaan rajoittaa joko tarjouksen laatimisesta aiheutuviin kuluihin tai valitukseen liittyviin kuluihin tai molempiin.

21.18 ARTIKLA

Soveltamisalan muutokset ja oikaisut

1. Euroopan unioni voi muuttaa tai oikaista liitettä 21-A -ja Meksiko voi muuttaa tai oikaista liitettä 21-B-~~(Meksikon julkisten hankintojen soveltamisala)~~.

Muutokset

2. Jos osapuoli aikoo muuttaa liitettä 21-A tai 21-B, se
 - a) ilmoittaa tästä toiselle osapuolelle kirjallisesti; ja
 - b) sisällyttää ilmoitukseen ehdotuksen toista osapuolta koskevista asianmukaisista hyvitysjärjestelyistä, jotta soveltamisalan taso vastaisi muutosta edeltänyttä tilannetta.
3. Sen estämättä, mitä 2 kohdan b alakohdassa määrätään, osapuolen ei tarvitse tarjota **hyvitysjärjestelyjä**, jos muutos koskee hankintayksikköä, jonka osalta osapuoli on tosiasiallisesti luopunut määräys- tai vaikutusvallastaan. Valtion määräys- tai vaikutusvallan katsotaan sellaisen hankintayksikön, joka kuuluu liitteessä 21-A olevaan C jaksoon tai liitteessä 21-B olevassa B tai C jaksossa olevaan kunkin osavaltion 2 alaluetteloon, tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan hankinnan osalta tosiasiallisesti poistuneen, jos hankintayksikköön kohdistuu suoraa kilpailua markkinoilla, joille pääsyä ei ole rajoitettu.
4. Toinen osapuoli voi vastustaa 2 kohdan a alakohdan mukaisesti ilmoitettua muutosehdotusta, jos se kiistää, että
 - a) 2 kohdan b alakohdan nojalla ehdotettu hyvitys on riittävä, jotta säilytettäisiin soveltamisalan taso, joka vastaa tässä luvussa määrättyä nykyistä tasoa;

- b) muutos koskee hankintayksikköä, jonka osalta osapuoli on tosiasiallisesti luopunut määräys- tai vaikutusvallastaan 3 kohdan mukaisesti.

Vastustus on ilmaistava kirjallisesti 45 päivän kuluessa 2 kohdan a alakohdassa tarkoitetun ilmoituksen vastaanottamisesta; muussa tapauksessa kyseisen osapuolen katsotaan hyväksyneen hyvityksen tai muutoksen, myös 31 lukua (Riitojenratkaisu) sovellettaessa.

Oikaisut

5. Seuraavia liitteeseen 21-A tai 21-B tehtäviä muutoksia pidetään pelkästään muodollisina oikaisuina edellyttäen, että ne eivät vaikuta tässä luvussa määrättyyn nykyiseen soveltamisalaan:

- a) hankintayksikön nimen muutos;
- b) kahden tai useamman liitteessä 21-A tai 21-B olevan A, B tai C jakson mukaisen hankintayksikön sulautuminen; ja
- c) liitteessä 21-A tai 21-B olevanissa A, B tai C jakson mukaisen hankintayksikön jakautuminen kahdeksi tai useammaksi yksiköksi, jotka lisätään liitteen 21-A tai 21-B saman jakson soveltamisalaan kuuluviin hankintayksiköihin.

6. Kukin osapuoli ilmoittaa ehdotetuista oikaisuista liitteeseen 21-A tai 21-B toiselle osapuolelle kolmen vuoden välein tämän sopimuksen voimaantulosta.

7. Osapuoli voi 45 päivän kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta ilmoittaa kirjallisesti toiselle osapuolelle vastustavansa ehdotettua oikaisua. Jos osapuoli toimittaa tällaisen vastalauseen, sen on selvitettävä, miksi se katsoo, että ehdotettu oikaisu ei ole 5 kohdan mukainen muutos, ja kuvattava ehdotetun oikaisun vaikutus tämän luvun soveltamisalaan. Jos kirjallista vastalauseetta ei esitetä 45 päivän kuluessa ilmoituksen vastaanottamispäivästä, osapuolen katsotaan hyväksyneen ehdotetun oikaisun.

Neuvottelut ja riitojenratkaisu

8. Jos toinen osapuoli vastustaa ehdotettua muutosta tai oikaisua, osapuolet pyrkivät ratkaisemaan asian neuvottelemalla. Jos yhteisymmärrykseen ei päästä 60 päivän kuluessa vastalauseen vastaanottamispäivästä, osapuoli, joka haluaa muuttaa tai oikaista liitettä 21-A tai 21-B-, voi saattaa asian 31 luvun (Riitojenratkaisu) mukaiseen riitojenratkaisuun. Ehdotettu muutos tai oikaisu tulee voimaan vasta, kun molemmat osapuolet ovat päässeet sopuun tai jos 31.1~~43~~ artiklan (Loppuraportti) mukaiseen loppuraporttiin sisältyvässä paneelin päätöksessä niin määrätään.

21.19 ARTIKLA

Julkisten hankintojen alakomitea

Sopimuksen 1.10 artiklan (Tämän sopimuksen III osan alakomiteat ja muut elimet) 1 kohdan j alakohdan (~~Tämän sopimuksen III osan alakomiteat ja muut elimet~~) mukaisesti perustettu julkisten hankintojen alakomitea käsittelee tämän luvun täytäntöönpanoon ja toimintaan liittyviä kysymyksiä, kuten

- a) liitteen 21-A ja 21-B muuttamista;
- b) päätösten valmisteleva yhteisneuvosto liitteen 21-A ja 21-B muuttamisesta;
- c) tähän lukuun liittyvät julkisiin hankintoihin liittyvät kysymykset, jotka osapuoli on antanut sen käsiteltäväksi; ja
- d) kaikki muut tämän luvun toimintaan liittyvät seikat.

22 LUKU

VALTION OMISTAMAT YRITYKSET, YRITYKSET, JOILLE ON MYÖNNETTY ERITYISOIKEUKSIA TAI ERIOIKEUKSIA, JA NIMETYT MONOPOLIT

22.1 ARTIKLA

Määritelmät

Tässä luvussa tarkoitetaan

- a) 'järjestelyllä' sellaista OECD:n puitteissa laadittua julkisesti tuettuja vientiluottoja koskevaa järjestelyä tai sitä seurannutta sitoumusta, riippumatta siitä, onko se laadittu OECD:n puitteissa vai sen ulkopuolella, jonka on hyväksynyt vähintään 12 alkuperäistä WTO:n jäsentä, jotka olivat järjestelyn osallistujia 1 päivästä tammikuuta 1979 alkaen;
- b) 'kaupallisella toiminnalla' voittoa tavoittelevaa toimintaa, jonka lopputuloksena on sellaisen tavaran tuotanto tai sellaisen palvelun tarjoaminen, jota myydään asianomaisilla markkinoilla yrityksen määrittäminä määrinä ja sen kysynnän ja tarjonnan mukaan määrittämällä hinnoilla;⁸⁷

Commented [LK100]: Check
CD

⁸⁷ Selvyyden vuoksi todetaan, että seuraavien yritysten harjoittama toiminta on suljettu määritelmän ulkopuolelle: a) voittoa tavoittelemattomat yritykset; tai b) kustannusvastaavuusperiaatteella toimivat yritykset.

- c) 'kaupallisilla näkökohdilla' tarkoitetaan hintaa, laatua, saatavuutta, markkinoitavuutta ja kuljetusta sekä muita oston tai myynnin ehtoja tai muita tekijöitä, jotka markkinatalouden periaatteiden mukaisesti toimiva yksityinen yritys ottaa asianomaisella liiketoiminta- tai toimialalla tavanomaisesti huomioon kaupallisissa päätöksissään;
- d) 'nimeämisellä' tarkoitetaan monopolin perustamista tai sallimista tai monopolin alan laajentamista uuteen tavaraan tai palveluun;
- e) 'nimetyllä monopolilla' julkista tai yksityistä yksikköä, mukaan lukien ryhmittymä tai valtion virasto, joka on nimetty osapuolen alueen asianomaisilla markkinoilla jonkin tavaran tai palvelun ainoaksi tarjoajaksi tai ostajaksi, mutta tällaiseksi yksiköksi ei katsota yksikköä, jolle on myönnetty yksinomainen teollis- tai tekijänoikeus, pelkästään tällaisen oikeuden myöntämisen perusteella;⁸⁸
- f) 'yrityksellä, jolle on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia' julkista tai yksityistä yritystä, tytäryritykset mukaan lukien, jolle osapuoli on myöntänyt erityisoikeuksia tai erioikeuksia oikeudellisesti tai tosiasiallisesti; osapuoli myöntää erityisoikeuksia tai erioikeuksia silloin, kun se nimeää tietyt yritykset tavaran tai palvelun tarjoajiksi tai rajaa niiden lukumäärää kriteereillä, jotka eivät ole objektiivisia, oikeasuhteisia ja syrjimättömiä ja siten vaikuttaa olennaisesti muiden yritysten mahdollisuuteen tarjota samaa tavaraa tai palvelua samalla maantieteellisellä alueella olennaisilta osiltaan vastaavilla ehdoilla;

⁸⁸ Selvytyden vuoksi todetaan, että tätä lukua ei sovelleta luonnollisiin monopoleihin, ellei niitä ole nimetty 1 kohdan d alakohdan mukaisesti.

- g) 'rahoituslaitoksella' ja 'rahoituspalvelulla' samaa kuin 18.1 artiklassa (Määritelmät);
- h) 'julkista valtaa käytettäessä tarjottavilla palvelulla' palvelua, jota tarjotaan käytettäessä julkista valtaa, siten kuin se on määritelty GATS-sopimuksessa ja, tapauksen mukaan, GATS-sopimuksen rahoituspalveluliitteessä;⁸⁹
- i) 'valtion omistamalla yrityksellä' osapuolen omistuksessa tai määräysvallassa olevaa yritystä;⁹⁰

22.2 ARTIKLA

Valtuutettu viranomainen

Ellei tässä sopimuksessa toisin määrätä, kukin osapuoli varmistaa, että kaikki henkilöt, mukaan lukien valtion omistama yritys, yritys, jolle on myönnetty erityisoikeuksia tai etuoikeuksia tai nimetty monopoli, jolle osapuoli on siirtänyt sääntelyyn liittyvää, hallinnollista tai muuta valtion toimivaltaa, toimivat tässä sopimuksessa asetettujen osapuolen velvoitteiden mukaisesti tätä toimivaltaa käyttäessään.

⁸⁹ Selvyyden vuoksi todetaan, että julkista valtaa käytettäessä tarjottaviin palveluihin kuuluvat osapuolen keskuspankin, rahapoliittisen viranomaisen, rahoitusalan sääntelyelimen tai kriisinsuoritusviranomaisen tarjoamat palvelut.

⁹⁰ Omistusta tai määräysvaltaa määriteltäessä tarkastellaan tapauskohtaisesti kaikkia asiaankuuluvia oikeudellisia ja tosiasiallisia tekijöitä.

22.3 ARTIKLA

Soveltamisala

1. Tätä lukua sovelletaan kaupallista toimintaa harjoittaviin valtion omistamiin yrityksiin, yrityksiin, joille on myönnetty erityisoikeuksia taikka erioikeuksia, ja nimettyihin monopoleihin. Jos valtion omistama yritys, yritys, jolle on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, tai nimetty monopoli yhdistää kaupallista ja ei-kaupallista toimintaa⁹¹, ainoastaan kaupallinen toiminta kuuluu tämän luvun soveltamisalaan.
2. Tätä lukua ei sovelleta
 - a) valtion omistamiin yrityksiin, yrityksiin, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, eikä nimettyihin monopoleihin, kun ne toimivat 21.1 artiklan (Määritelmät) c alakohdan mukaisia tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia hankintoja suorittavina hankintayksiköinä.
 - b) julkista valtaa käytettäessä tarjottaviin palveluihin;
 - c) seuraavien toteuttamiin toimiin:
 - i) osapuolen omistama tai sen määräysvallassa oleva rahoituslaitos tai muu oikeushenkilö, joka on perustettu tai jota käytetään väliaikaisesti ja yksinomaan **kriisinratkaisutarkoituksia varten**,⁹²

⁹¹ Ei-kaupalliseen toimintaan sisältyy laillisen julkisen palvelun tehtävän täyttäminen.

⁹² Selvyyden vuoksi todetaan, että a) ilmaisua 'kriisinratkaisu' tulkitaan sen osapuolen lainsäädännön mukaisesti, johon rahoituslaitos tai muu oikeushenkilö on sijoittautunut, ja b) ilmaisulla 'kriisinratkaisutarkoitus' tarkoitetaan, että rahoituslaitos tai muu oikeushenkilö ei harjoita kaupallista toimintaa, joka ei liity suoraan sen kriisinratkaisutarkoituksiin.

- ii) julkisyhteisö, mukaan lukien julkiset säätiöt, joka yksinomaan sellaisen julkisen palvelun tehtävän nojalla, jonka tarkoituksena on edistää kyseisen osapuolen tasapainoista ja vakaata kehitystä, tarjoaa rahoituspalveluja kyseisen osapuolen lukuun tai takauksella tai käyttäen sen taloudellisia resursseja; ja
 - iii) ~~julki~~~~s~~~~nen~~-yhteisö sellaisen julkisen palvelun tehtävän nojalla, joka koskee lakisääteistä sosiaaliturvajärjestelmää tai yleistä eläkejärjestelmää; ja
- d) valtion omistamiin yrityksiin, yrityksiin, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, eikä nimettyihin monopoleihin, jos sinä ajankohtana, jona kynnysarvon määritys tehdään, jonakin kolmesta edellisestä peräkkäisestä verovuodesta sen kaupallisesta toiminnasta saama vuositulo oli vähemmän kuin 200 miljoonaa erityisnosto-oikeutta.
3. Jäljempänä olevaa 22.6 artiklaa ei sovelleta valtion omistaman yrityksen, yrityksen, jolle on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, tai nimetyn monopolin valtion toimeksiannosta toteuttamaan rahoituspalvelujen tarjontaan, jos tällaisella rahoituspalvelujen tarjonnalla
- a) tuetaan vientiä tai tuontia edellyttäen, että
- i) kyseisillä palveluilla ei ole tarkoitus korvata kaupallista rahoitusta; tai
 - ii) kyseisiä palveluja ei tarjota suotuisammin ehdoin kuin ne, jotka olisivat saatavilla vastaaville rahoituspalveluille kaupallisilla markkinoilla;⁹³

⁹³ Jos kaupallisilla markkinoilla ei tarjota vastaavia rahoituspalveluja: a) sovellettaessa a alakohdan ii alakohtaa ja b alakohdan ii alakohtaa valtion omistamat yritykset voivat tarvittaessa käyttää olemassa olevaa näyttöä määrittääkseen vertailuarvon ehdoista, joilla tällaisia palveluja voitaisiin tarjota kaupallisilla markkinoilla; ja b) sovellettaessa a alakohdan i alakohtaa ja b alakohdan i alakohtaa rahoituspalvelujen tarjoamisella ei katsota olevan tarkoitus korvata kaupallista rahoitusta.

- b) tuetaan yksityisiä sijoituksia osapuolen alueen ulkopuolella edellyttäen, että
 - i) kyseisillä palveluilla ei ole tarkoitus korvata kaupallista rahoitusta; tai
 - ii) kyseisiä palveluja ei tarjota suotuisammin ehdoin kuin ne, jotka olisivat saatavilla vastaaville rahoituspalveluille kaupallisilla markkinoilla; tai
 - c) kyseisiä palveluja tarjotaan järjestelyn kanssa yhteensopivin ehdoin edellyttäen, että finanssipalvelujen tarjonta kuuluu järjestelyn soveltamisalaan.
4. Jäljempänä olevaa 22.6 artiklaa ei sovelleta 10.5 artiklan (Soveltamisala) 2 kohdan c–e alakohdissa tarkoitettuihin toimialoihin.
5. Jäljempänä olevaa 22.6 artiklaa ei sovelleta siltä osin kuin osapuolen valtion omistamat yritykset, yritykset, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, tai nimetyt monopolit toteuttavat tavaroiden tai palvelujen ostoa ja myyntiä seuraavien määräysten nojalla:
- a) mikä tahansa voimassa oleva poikkeava toimenpide, jonka osapuoli pitää voimassa, jota se jatkaa, jonka se uusii tai jota se muuttaa 10.12 artiklan (Poikkeavat toimenpiteet ja poikkeukset), 11.8 artiklan (Poikkeavat toimenpiteet ja poikkeukset) tai 18.12 artiklan (Varaumat ja poikkeavat toimenpiteet) nojalla sen liitteen I (Nykyiset toimenpiteet) ja liitteen VI (Rahoituspalvelut) lisäyksessä VI-A tai VI-B olevan B jakson mukaisesti; tai

- b) mikä tahansa poikkeava toimenpide, joka koskee toimialoja, osa-aloja tai toimintoja ja jonka osapuoli ottaa käyttöön tai pitää voimassa 10.12 artiklan (Poikkeavat toimenpiteet ja poikkeukset), 11.8 artiklan (Poikkeavat toimenpiteet ja poikkeukset) tai 18.12 artiklan (Varaumat ja poikkeavat toimenpiteet) nojalla sen liitteen II (Tulevat toimenpiteet) ja liitteen VI (Rahoituspalvelut) lisäyksessä VI-A tai VI-B olevan B **jakson** mukaisesti.

6. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että liitteen 22-A mukaisesti käyttöön otettu tai voimassa pidetty tai tämän luvun soveltamisalan ulkopuolelle jätetty toimenpide voidaan pitää voimassa edellyttäen, että tällaista toimenpidettä sovelletaan WTO-sopimuksen nojalla tällaisen toimenpiteen toteuttavan osapuolen oikeuksien ja velvoitteiden mukaisesti siltä osin kuin se kuuluu WTO-sopimuksen soveltamisalaan.⁹⁴

22.4 ARTIKLA

Poikkeavat toimenpiteet

Jäljempänä olevaa 22.6 artiklaa ei sovelleta liitteessä 22-A lueteltujen valtion omistamien yritysten tai nimettyjen monopolien poikkeaviin toimenpiteisiin kyseisen liitteen ehtojen mukaisesti.

⁹⁴ Selvyyden vuoksi todetaan, että ainoa foorumi sen määrittämiseksi, sovelletaanko osapuolen toimenpidettä WTO-sopimuksen mukaisten oikeuksien ja velvoitteiden mukaisesti, on riitojen ratkaisemista koskevan sopimuksen mukainen riitojenratkaisumenettely.

22.5 ARTIKLA

Yleiset määräykset

1. Rajoittamatta tämän luvun mukaisia kunkin osapuolen oikeuksia ja velvoitteita minkään tässä luvussa ei saa tulkita estävän osapuolta perustamasta tai ylläpitämästä valtion omistamaa yritystä, myöntämästä yritykselle erityis- tai erioikeuksia tai ylläpitämästä monopolia.
2. Osapuoli ei vaadi tai rohkaise valtion omistamaa yritystä, yritystä, jolle on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, tai nimettyä monopolia toimimaan tavalla, joka on ristiriidassa tämän luvun kanssa.

22.6 ARTIKLA

Syrjimätön kohtelu ja kaupalliset näkökohdat

1. Kukin osapuoli varmistaa, että kaikki sen valtion omistamat yritykset, yritykset, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, ja nimetyt monopolit menettelevät kaupallisessa toiminnassaan seuraavasti:
 - a) toimivat tavarain tai palvelun ostossa tai myynnissä kaupallisten näkökohtien mukaisesti, paitsi silloin, kun ne täyttävät niille annettulle julkisen palvelun tehtävälle asetettuja ehtoja, jotka eivät ole ristiriidassa b tai c alakohdan kanssa;

b) ostaessaan tavarat tai palvelut

- i) myöntävät toisen osapuolen yrityksen tarjoamalle tavaralle tai palvelulle yhtä edullisen kohtelun kuin ne myöntävät oman osapuolen yritysten tarjoamalle vastaavalle tavaralle tai vastaavalle palvelulle; ja
- ii) myöntävät osapuolen alueella 10.1 artiklan (Määritelmät) 1 alakohdan **ae** alakohdassa tarkoitetun tämän sopimuksen piiriin kuuluvan sijoituksen muodostaman yrityksen tarjoamalle tavaralle tai palvelulle yhtä edullisen kohtelun kuin ne myöntävät oman osapuolen yritysten tarjoamalle vastaavalle tavaralle tai vastaavalle palvelulle asianomaisilla markkinoilla osapuolen alueella; ja

c) myydessään tavarat tai palvelut

- i) myöntävät toisen osapuolen yritykselle yhtä edullisen kohtelun kuin ne myöntävät oman osapuolen yrityksille; ja
- ii) myöntävät oman osapuolen alueella olevan tämän sopimuksen piiriin kuuluvan 10.1 artiklan (Määritelmät) 1 alakohdan **ae** alakohdassa tarkoitetun sijoituksen muodostamalle yritykselle yhtä edullisen kohtelun kuin ne myöntävät oman osapuolen yrityksille asianomaisilla markkinoilla osapuolen alueella⁹⁵.

⁹⁵ Selvyyden vuoksi todetaan, että tätä artiklaa ei sovelleta osakkeiden, pääoman ja muiden yrityksen pääoman muotojen ostoon tai myyntiin, jonka toteuttaa valtion omistama yritys, yritys, jolle on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, tai nimetty monopoli omaa pääomaosakkuuttaan varten toisessa yrityksessä.

2. Sillä edellytyksellä, että tällaiset poikkeavat ehdot laaditaan kaupallisten näkökohtien mukaisesti, 1 kohdan määräykset eivät estä valtion omistamia yrityksiä, yrityksiä, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, tai nimettyjä monopoleja

- a) ostamasta tai myymästä tavaroita tai palveluita eri ehdoilla kuin 1 kohdassa määrättyt ehdot, mukaan lukien hintaan liittyvät ehdot; tai
- b) kieltäytymästä tavaroiden tai palveluiden ostosta tai myynnistä,

22.7 ARTIKLA

Säätelykehys

1. Osapuolet pyrkivät noudattamaan ja hyödyntämään mahdollisimman hyvin alan soveltuvia kansainvälisiä standardeja, muun muassa valtionyhtiöiden omistajaohjauksesta annettuja OECD:n suuntaviivoja.

2. Kukin osapuoli varmistaa, että osapuolen perustama tai ylläpitämä sääntelyelin tai muu sääntelyvaltaa käyttävä toimivaltainen viranomainen

- a) on riippumaton kaikista sääntelyelimen tai toimivaltaisen viranomaisen sääntelyn alaan kuuluvista yrityksistä eikä vastaa toiminnastaan niille, jotta voidaan varmistaa sääntelytehtävän tehokkuus; ja
- b) toimii puolueettomasti⁹⁶ samankaltaisissa olosuhteissa suhteessa kaikkiin sääntelyelimen tai toimivaltaisen viranomaisen sääntelyn alaan kuuluviin yrityksiin, mukaan lukien valtion omistamat yritykset, yritykset, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, ja nimetyt monopolit⁹⁷.

3. Kukin osapuoli varmistaa, että säädökset ja määräykset pannaan täytäntöön johdonmukaisella ja syrjimättömällä tavalla, mukaan lukien valtion omistamat yritykset, yritykset, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, ja nimetyt monopolit.

⁹⁶ Selvyyden vuoksi todetaan, että puolueettomuutta, jolla sääntelyelin tai toimivaltainen viranomainen hoitaa sääntelytehtäviään, arvioidaan vertaamalla sitä sääntelyelimen tai toimivaltaisen viranomaisen yleiseen toimintamalliin tai menettelytapaan.

⁹⁷ Selvyyden vuoksi todetaan, että toimialoilla, joilla osapuolet ovat muissa luvuissa sopineet noudattavansa sääntelyelimeen tai toimivaltaiseen viranomaiseen liittyviä erityisvelvoitteita, sovelletaan kyseisten asiaa koskevien muiden lukujen määräyksiä.

22.8 ARTIKLA

Avoimuus

1. Osapuolen on toisen osapuolen kirjallisesta pyynnöstä toimitettava viipymättä seuraavat tiedot valtion omistamasta yrityksestä, yrityksestä, jolle on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, tai nimetystä monopolista, edellyttäen, että pyyntöön sisältyy selvitys siitä, miten kyseisen valtion omistaman yrityksen, yrityksen, jolle on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, tai nimetyn monopolin, toiminta saattaa vaikuttaa pyynnön esittäneen osapuolen tämän luvun mukaisiin etuihin:
 - a) osuus osakkeista, jonka pyynnön vastaanottanut osapuoli tai sen valtion omistamat yritykset, yritykset, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, tai nimetyt monopolit kumulatiivisesti omistavat ja osuus äänioikeuksista, jotka ovat niiden hallussa valtion omistamassa yrityksessä, yrityksessä, jolle on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, tai nimetyssä monopolissa;
 - b) kuvaus mahdollisista erityisosakkeista tai erityisistä äänioikeuksista tai muista erityisistä oikeuksista, jotka ovat pyynnön vastaanottaneen osapuolen tai sen valtion omistamien yritysten, yritysten, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, tai nimettyjen monopolien hallussa, siinä määrin kuin tällaiset oikeudet eroavat oikeuksista, jotka liittyvät kyseisen valtion omistaman yrityksen, yrityksen, jolle on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, tai nimetyn monopolin tavallisiin osakkeisiin;

- c) valtion omistaman yrityksen, yrityksen, jolle on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, tai nimetyn monopolin organisaatorakenne, sen hallituksen tai vastaavan elimen kokoonpano ja niiden virkamiesten virkanimikkeet, jotka toimivat toimihenkilöinä tai hallituksen tai vastaavan elimen jäseninä;
- d) kuvaus siitä, mitkä julkishallinnon yksiköt tai julkiset elimet sääntelevät tai valvovat valtion omistamia yrityksiä, yrityksiä, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, tai nimettyjä monopoleja, mahdollisuuksien mukaan kuvaus kyseisten yksiköiden tai elinten niille asettamista raportointivaatimuksista sekä oikeudet ja käytännöt⁹⁸, joita kyseiset julkishallinnon yksiköt tai julkiset elimet käyttävät yhteisön ylempien johtajien sekä sen hallituksen tai muun vastaavan elimen jäsenten nimityksissä, irtisanomisissa ja palkkauksessa;
- e) valtion omistaman yrityksen, yrityksen, jolle on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, tai nimetyn monopolin vuositulot ja kokonaisvarat viimeisimmältä kolmen vuoden jaksolta, jolta tiedot ovat saatavilla;
- f) mahdolliset poikkeukset ja erivapaudet, joista valtion omistama yritys, yritys, jolle on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, tai nimetty monopoli hyötyy pyynnön vastaanottaneen osapuolen lainsäädännön nojalla; ja

⁹⁸ Selvyyden vuoksi todetaan, että ilmaisu 'käytännöt' ei sisällä ylimmän johdon ja hallituksen tai muun vastaavan elimen jäsenten nimittämisen, erottamisen tai palkkauksen syitä.

g) valtion omistamaa yritystä, yritystä, jolle on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, tai nimettyä monopolia koskevat mahdolliset lisätiedot, jotka ovat ~~yleisesti~~julkisesti saatavilla, myös vuositilinpäätökset ja kolmansien osapuolten suorittamat tilintarkastukset.

2. Jos pyydetyt tiedot eivät ole saatavilla, pyynnön vastaanottaneen osapuolen on ilmoitettava syyt tähän kirjallisesti pyynnön esittäneelle osapuolelle.

3. Jos osapuoli toimittaessaan kirjallisia tietoja tämän artiklan mukaisen pyynnön perusteella ilmoittaa pyynnön esittäneelle osapuolelle, että se katsoo tietojen olevan luottamuksellisia, pyynnön esittänyt osapuoli ei saa paljastaa kyseisiä tietoja ilman tiedot toimittaneen osapuolen ennakkosuostumusta.

23 LUKU

KILPAILUPOLITIikka

23.1 ARTIKLA

Yleiset periaatteet

Osapuolet tunnustavat vapaan ja vääristymättömän kilpailun merkityksen kauppaa- ja investointisuhteissaan. Osapuolet tunnustavat, että kilpailunvastaiset liiketoimintakäytännöt ja valtiolliset toimet voivat vääristää markkinoiden asianmukaista toimintaa ja vaarantaa kaupan ja sijoitusten vapauttamisesta saatavat edut. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että tällaisten toimintatapojen kieltäminen, kilpailupolitiikan täytäntöönpano, vaikuttamistoimien edistäminen ja yhteistyö tämän luvun soveltamisalaan kuuluvissa asioissa auttavat turvaamaan tämän sopimuksen tuomat hyödyt.

23.2 ARTIKLA

Kilpailulainsäädäntö ja kilpailunvastaiset liiketoimintakäytännöt

1. Kukin osapuoli ottaa käyttöön tai pitää voimassa alueellaan kattavaa kilpailulainsäädäntöä, jota sovelletaan kaikkiin talouden aloihin⁹⁹ ja jossa puututaan tehokkaasti seuraaviin liiketoimintakäytäntöihin:
 - a) yritysten väliset sopimukset, yritysten yhteenliittymien tekemät päätökset ja yhdenmukaistetut menettelytavat, joiden tarkoituksena tai seurauksena on kilpailun estäminen, rajoittaminen tai vääristäminen;
 - b) yhden tai useamman sellaisen yrityksen väärinkäytökset, joilla yksin tai yhdessä on huomattava markkinavoima merkityksellisillä markkinoilla, kun tällaisten väärinkäytösten tarkoituksena tai seurauksena on tai voi olla kilpailun estäminen, rajoittaminen tai vääristäminen kyseisillä markkinoilla tai joillakin niihin liittyvillä markkinoilla; ja

⁹⁹ Selvyyden vuoksi todetaan, että EU:n kilpailulainsäädäntöä sovelletaan maataloussektorilla noudattaen maataloustuotteiden yhteisestä markkinajärjestelystä ja neuvoston asetusten (ETY) N:o 922/72, (ETY) N:o 234/79, (EY) N:o 1037/2001 ja (EY) N:o 1234/2007 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) N:o 1308/2013 (EUVL L 347, 20.12.2013, s. 671). Selvyyden vuoksi todetaan, että lakia *Ley Federal de Competencia Económica* (Taloudellista kilpailua koskeva liittovaltion laki), joka julkaistiin 23. toukokuuta 2014 Meksikon virallisessa lehdessä (*Diario Oficial de la Federación*), sovelletaan kaikkiin Meksikon aloihin, joihin kilpailuviranomaiset laativat omat sääntönsä, kriteerinsä tai ohjeensa vuoden 2013 perustuslain muutosten mukaisesti, jotka julkaistiin 11. kesäkuuta 2013 Meksikon virallisessa lehdessä (*Diario Oficial de la Federación*).

c) yrityskeskittymät, jotka aiheuttavat tai voivat aiheuttaa kilpailun merkittävää vähenemistä tai jotka merkittävästi estävät tai voivat estää tehokasta kilpailua erityisesti määräävän aseman syntymisen tai vahvistumisen seurauksena.

2. Kaikki yksityiset ja julkiset yritykset kuuluvat tässä artiklassa tarkoitetun kilpailulainsäädännön soveltamisalaan.

3. Kukin osapuoli toteuttaa asianmukaisia toimenpiteitä kilpailunvastaisten liiketoimintakäytäntöjen osalta kilpailupolitiikan edistämiseksi.

4. Siltä osin kuin siitä säädetään osapuolen lainsäädännössä, kilpailulainsäädännön soveltaminen ei saa oikeudellisesti tai tosiasiallisesti estää yrityksiä suorittamasta niille määrättyjä yleishyödyllisiä erityistehtäviä. Osapuolen kilpailulainsäädännön poikkeukset on rajattava yleisen edun mukaisiin tehtäviin, joiden on oltava oikeasuhteisia yleisen edun mukaiseen tavoitteeseen nähden ja avoimia.

23.3 ARTIKLA

Täytäntöönpano

1. Kukin osapuoli säilyttää itsemääräämisoikeutensa kilpailulainsäädäntönsä muuttamisessa ja täytäntöönpanossa.

2. Kukin osapuoli perustaa toiminnaltaan riippumattoman viranomaisen tai viranomaiset vastaamaan kilpailulainsäädäntönsä soveltamisesta kaikilta osin ja sen tosiasiallisesta täytäntöönpanosta ja antaa tähän asianmukaiset valtuudet ja resurssit, tai pitää tällaista viranomaista tai viranomaisia yllä.
3. Kukin osapuoli soveltaa kilpailulainsäädäntöään avoimella ja syrjimättömällä tavalla sekä noudattaa oikeudenmukaisen menettelyn ja asianomaisten yritysten puolustautumisoikeuksien periaatteita, mukaan lukien oikeus tulla kuulluksi ennen lopullista päätöstä tai ratkaisua.
4. Osapuolen kilpailuviranomainen tai -viranomaiset eivät saa täytäntöönpanopolitiikassaan harjoittaa syrjintää täytäntöönpanomenettelyssä¹⁰⁰ vastaajan kansalaisuuden tai sellaisten kolmansien henkilöiden kansalaisuuden perusteella, joille on myönnetty oikeus osallistua tällaiseen täytäntöönpanomenettelyyn.
5. Kukin osapuoli varmistaa, että täytäntöönpanomenettelyssä, joka toteutetaan sen määrittämiseksi, rikkooko vastaajan toiminta sen kilpailulainsäädäntöä tai mitä hallinnollisia seuraamuksia tai korjaavia toimia olisi määrättävä kyseisen lainsäädännön rikkomisesta, vastaajalle annetaan mahdollisuus tulla kuulluksi ja esittää todisteita puolustuksessaan. Kukin osapuoli varmistaa etenkin, että vastaajalla on kohtuullinen mahdollisuus tarkastella näyttöä, johon määrittäminen perustuu, ja kiistää se.

¹⁰⁰ Tässä artikkelissa täytäntöönpanomenettelyllä tarkoitetaan oikeudellista tai hallinnollista menettelyä, joka perustuu väitettyä kilpailulainsäädännön rikkomista koskevaan tutkimukseen.

6. Kukin osapuoli takaa, että hallinnollisia seuraamuksia tai korjaavia toimia määräävän päätöksen tai ratkaisun kohteelle annetaan kyseisen päätöksen tai ratkaisun osalta mahdollisuus oikeudelliseen muutoksenhakuun.

23.4 ARTIKLA

Avoimuus

1. Osapuolet tunnustavat avoimuuden merkityksen kilpailusääntöjen täytäntöönpanopolitiikassaan.
2. Kukin osapuoli julkaisee sellaisiin säädöksiin sisältyvät hallinnolliset tai menettelysäännöt, joiden mukaisesti sen kilpailulainsäädäntöä koskevat tutkimukset ja täytäntöönpanomenettelyt toteutetaan. Tällaisiin hallinnollisiin tai menettelysääntöihin voi, siinä määrin kuin siitä kunkin osapuolen kilpailulainsäädännössä säädetään, sisältyä sääntöjä, joissa asetetaan kohtuulliset määräajat todisteiden toimittamiseksi tällaisissa menettelyissä.
3. Kukin osapuoli varmistaa, että lopullisesta päätöksestä tai ratkaisusta, jossa todetaan sen kilpailulainsäädännön rikkominen, julkaistaan ei-luottamuksellinen versio ja tarvittaessa määräys, jolla tällainen ratkaisu pannaan täytäntöön, jotta asianomaiset henkilöt voivat tutustua niihin.
4. Kukin osapuoli varmistaa, että kaikki lopulliset päätökset tai ratkaisut, joissa todetaan sen kilpailulainsäädännön rikkominen, ovat saatavilla kirjallisesti ja niissä esitetään päätöksen tai ratkaisun perusteena olevat selvitettyt tosiseikat ja perustelut, mukaan lukien oikeudellinen perustelu ja tarvittaessa taloudellinen analyysi.

23.5 ARTIKLA

Yhteistyö ja koordinointi

1. Osapuolet tunnustavat, että kilpailuviranomaisten välinen yhteistyö ja koordinointi on tärkeää kysymyksissä, jotka liittyvät niiden kilpailulainsäädäntöön ja -politiikkaan vapaakaupan alalla. Sen vuoksi osapuolten kilpailuviranomaiset pyrkivät tekemään yhteistyötä kilpailulainsäädäntönsä liittyvissä asioissa myös avunannon, ilmoitusten, kuulemisten ja tietojenvaihdon muodossa.
2. Osapuolet tehostavat yhteistyötään kilpailulainsäädäntönsä täytäntöönpanemiseksi siinä määrin kuin se on niiden lainsäädännön ja tärkeiden etujen mukaista ja kohtuullisesti käytettävissä olevien voimavarojensa rajoissa. Tätä varten osapuolten kilpailuviranomaiset pyrkivät vaihtamaan ei-luottamuksellisia tietoja, kokemuksia ja näkemyksiä seuraavista:
 - a) kilpailulainsäädäntö, -politiikka ja -käytännöt, mukaan lukien tiedot niiden kilpailulainsäädännön nojalla myönnettyistä poikkeuksista;
 - b) kilpailulainsäädännön täytäntöönpano; ja
 - c) vaikuttamistoimet.

3. Osapuolet pyrkivät tehostamaan kilpailuviranomaistensa välistä koordinointia yhteisesti tärkeillä aloilla siinä määrin kuin se on niiden lainsäädännön ja tärkeiden etujen mukaista ja kohtuullisesti käytettävissä olevien voimavarojensa rajoissa. Tätä varten osapuolet pyrkivät mahdollisuuksien mukaan koordinoimaan täytäntöönpanotoimiaan, jotka liittyvät samoihin tai toisiinsa liittyviin tapauksiin.
4. Osapuolet vahvistavat, että niiden kilpailuviranomaiset myöntävät mahdollisuuden luopua luottamuksellisuuden suojasta täytäntöönpanotoimissaan ja tunnustavat tällöin, että yrityksen päätös luopua oikeudestaan luottamuksellisuuteen on vapaaehtoinen.
5. Mikään tässä artiklassa ei rajoita osapuolen kilpailuviranomaisten harkintavaltaa päättää, ryhtyvätkö ne toimiin toisen osapuolen kilpailuviranomaisten yksittäisten pyyntöjen perusteella.
6. Mikään tässä artiklassa ei estä kummankaan osapuolen kilpailuviranomaisia ryhtymästä toimiin yksittäisissä tapauksissa.
7. Osapuolten kilpailuviranomaiset voivat harkita sellaisen erillisen yhteistyöjärjestelyn tekemistä, jossa vahvistetaan yhteistyön täytäntöönpanoa koskevat yhteisesti sovitut ehdot.

23.6 ARTIKLA

Tekninen yhteistyö

Osapuolet katsovat, että on niiden yhteisen edun mukaista tukea tämän sopimuksen tavoitteita teknisellä yhteistyöllä, jonka tarkoituksena on jakaa kokemuksia kilpailupolitiikan kehittämisestä ja täytäntöönpanosta sekä kilpailulainsäädännön täytäntöönpanosta kullakin osapuolella kohtuudella käytettävissään olevien voimavarojen rajoissa.

23.7 ARTIKLA

Neuvottelut

1. Osapuolten keskinäisen ymmärryksen vaalimiseksi tai tämän luvun tulkintaan tai soveltamiseen liittyvien erityiskysymysten ratkaisemiseksi osapuolen on toisen osapuolen pyynnöstä aloitettava neuvottelut toisen osapuolen esittämien seikkojen johdosta. Neuvotteluja pyytävän osapuolen on ilmoitettava tarvittaessa, miten asia vaikuttaa osapuolten väliseen kauppaan tai sijoituksiin.
2. Osapuolet keskustelevat viipymättä kaikista tämän luvun tulkintaan tai soveltamiseen liittyvistä kysymyksistä.
3. Kunkin osapuolen on pyrittävä toimittamaan toiselle osapuolelle merkitykselliset ei-luottamukselliset tiedot keskustelujen helpottamiseksi neuvottelujen kohteena olevasta asiasta.

23.8 ARTIKLA

Tietojen luottamuksellisuus

1. Sen estämättä, mitä tämän luvun muissa määräyksissä määrätään, osapuolta ei velvoiteta toimittamaan tietoja, jos kyseisten tietojen toimittaminen on kielletty tietoja hallussaan pitävän osapuolen lainsäädännössä.
2. Jos osapuoli toimittaa tietoja tämän luvun nojalla, toisen osapuolen on säilytettävä kyseisten tietojen luottamuksellisuus.
3. Jos osapuolen kilpailuviranomaiset saavat luottamuksellisuuden suojasta luopumisen nojalla toisen osapuolen kilpailuviranomaisilta luottamuksellista tietoa, osapuolen kilpailuviranomaisten on käytettävä saamaansa tietoa luottamuksellisuuden suojasta luopumista koskevien ehtojen mukaisesti.

23.9 ARTIKLA

Kilpailuviranomaiset

Tässä luvussa tarkoitettuja kilpailuviranomaisia ovat seuraavat tai niiden seuraajat:

- a) Euroopan unionin osalta: Euroopan komissio; ja

b) Meksikon osalta:

- i) Kansallinen kilpailukomissio (*Comisión Nacional Antimonopolio*); ja
- ii) Televiestinnän sääntelykomissio (*Comisión Reguladora de Telecomunicaciones* (CRT)).

23.10 ARTIKLA

Riitojenratkaisumenettelyn soveltamatta jättäminen

Osapuoli ei saa käyttää 31 luvun (Riitojenratkaisu) mukaista riitojenratkaisumenettelyä tämän luvun määräysten tulkinnan tai soveltamisen osalta.

24 LUKU

TUET

24.1 ARTIKLA

Määritelmät

Tässä luvussa tarkoitetaan

- a) 'tavaroille myönnetyllä tuella' toimenpidettä, joka täyttää tukia ja tasoitustulleja koskevan sopimuksen 1 artiklan 1 kohdassa vahvistetut edellytykset ja joka on erityinen tukia ja tasoitustulleja koskevan sopimuksen 2 artiklan mukaisesti ja siinä tarkoitettulla tavalla;
- b) 'palveluille myönnetyllä tuella' toimenpidettä, johon liittyy valtion tai julkisen elimen taloudellista tukea ja josta koituu etua ja joka on erityinen yritykselle tai teollisuudelle tai yritysten tai teollisuuden ryhmälle tukia ja tasoitustulleja koskevan sopimuksen 2 artiklan mukaisesti ja siinä tarkoitettulla tavalla.¹⁰¹

¹⁰¹ Tällä määritelmällä ei rajoiteta WTO:ssa tulevaisuudessa käytävien palveluille myönnettävien tukien määritelmää koskevien keskustelujen tuloksia. Kyseisten keskustelujen edistymisestä riippuen yhteisneuvosto voi hyväksyä päätöksen ja päivittää tätä sopimusta tältä osin.

24.2 ARTIKLA

Yleiset periaatteet

Osapuolet tunnustavat, että tukia voidaan myöntää, kun ne ovat tarpeen jonkin yleisen edun mukaisen tavoitteen saavuttamiseksi. Osapuolet toteavat kuitenkin, että tietyt tuet voivat vääristää markkinoiden asianmukaista toimintaa ja vaarantaa kaupan ja sijoitusten vapauttamisesta saatavat edut. Lähtökohtaisesti osapuolen ei olisi myönnettävä tukia tavaroita tai palveluja tarjoaville yrityksille, jos ne vaikuttavat tai todennäköisesti vaikuttavat kielteisesti kauppaan tai sijoituksiin.

24.3 ARTIKLA

Soveltamisala

1. Tätä lukua sovelletaan kaikkiin taloudellista toimintaa harjoittaviin yrityksiin. Jos yritys harjoittaa sekä taloudellista että muuta kuin taloudellista toimintaa, tätä lukua sovelletaan ainoastaan kyseisen yrityksen taloudelliseen toimintaan.

2. Tätä lukua ei sovelleta tukiin, joita myönnetään yrityksille, joiden tehtävänä on tuottaa tiettyjä julkisen palvelun tehtäviä, mukaan lukien yritykset, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, siinä määrin kuin tällaiset tuet rajoittuvat kyseisen palvelun kustannusten kattamiseen tarvittavaan määrään.
3. Tätä lukua ei sovelleta maataloustuotteille myönnettäviin tukiin eikä kaloille tai kalastustuotteille myönnettäviin tukiin.
4. Tätä lukua ei sovelleta audiovisuaalisella alalla myönnettäviin tukiin 24.5 artiklaa lukuun ottamatta.
5. Palveluille myönnettäviin tukiin ei sovelleta 24.7 artiklaa.

24.4 ARTIKLA

Suhde WTO:hon

Osapuolet vahvistavat GATS-sopimuksen XV artiklan, GATS 1994 -sopimuksen XVI artiklan ja tukia ja tasoitustulleja koskevan sopimuksen mukaiset oikeutensa ja velvoitteensa.

24.5 ARTIKLA

Avoimuus

1. Kukin osapuoli saattaa seuraavat tiedot sen alueella myönnetystä tai voimassa pidetystä tuesta yleisesti saataville:

- a) tuen oikeusperusta;
- b) tuen muoto;
- c) tuen tai siihen osoitettujen määrärahojen määrä; ja
- d) mahdollisuuksien mukaan tuensaajan nimi¹⁰².

2. Osapuolen katsotaan noudattavan 1 kohtaa, jos

- a) WTO:lle tehdään tukia ja tasoitustulleja koskevan sopimuksen 25 artiklan 1 kohdan mukainen ilmoitus ja tuensaajan nimi on mahdollisuuksien mukaan julkaistu; tai

¹⁰² Tätä 1 kohdan d alakohtaa sovelletaan vähintään 500 000 erityisnosto-oikeuden suuruisiin tukiin.

- b) kyseinen osapuoli asettaa 1 kohdassa edellytetyt tiedot itse tai tiedot asetetaan sen puolesta saataville julkisella verkkosivustolla viimeistään tuen voimassapito- tai myöntämisvuotta seuraavan kalenterivuoden 31 päivänä joulukuuta¹⁰³.

3. Palveluille myönnettävien tukien osalta tätä artiklaa sovelletaan ainoastaan, jos

- a) tuen määrä tuensaajaa kohti kolmen peräkkäisen vuoden aikana on yli 400 000 erityisnosto-oikeutta; ja
- b) tuki myönnetään palvelujen tarjoamiseen seuraavilla aloilla: audiovisuaaliala, televiestintä, rahoituspalvelut, liikenne (meriliikenne mukaan luettuna), energia (sähkön jakelu mukaan luettuna), ympäristöala, tietokoneet, arkkitehtuuri ja insinööripalvelut, rakentaminen sekä posti- tai kuriiripalvelut.

¹⁰³ Selvyyden vuoksi todetaan, että tuen tai tukiohjelman julkaiseminen verkkosivustolla ei vaikuta sen oikeudelliseen asemaan tai itse ohjelman luonteeseen.

24.6 ARTIKLA

Neuvottelut

1. Jos osapuoli katsoo, että toisen osapuolen myöntämä tuki vaikuttaa tai todennäköisesti vaikuttaa kielteisesti sen kauppaan tai investointeihin, ensiksi mainittu osapuoli voi ilmaista huolensa toiselle osapuolelle ja pyytää neuvotteluja asiasta. Pyynnön vastaanottaneen osapuolen on tarkasteltava tällaista pyyntöä kokonaisvaltaisesti ja myöntämielisesti.
2. Neuvottelujen aikana pyynnön esittänyt osapuoli voi pyytää toista osapuolta toimittamaan lisätietoja tuesta, kuten seuraavista:
 - a) tuen oikeusperusta ja politiikkatavoite tai tarkoitus;
 - b) tuen muoto;
 - c) tuen päivämäärät ja kesto ja muut siihen liittyvät aikarajoitukset;
 - d) tukikelpoisuutta koskevat vaatimukset;
 - e) tukea varten budjetoitu kokonais- tai vuotuinen määrä;

f) mahdollisuuksien mukaan tuensaajan nimi; ja

g) kaikki muut tiedot, joiden perusteella voidaan arvioida tuen kielteisiä vaikutuksia kauppaan tai investointeihin.

3. Pyynnön vastaanottaneen osapuolen on toimitettava kirjallinen vastaus, joka sisältää asiaankuuluvat tiedot, viimeistään 60 päivän kuluttua 2 kohdassa tarkoitetun pyynnön vastaanottamispäivästä. Jos kirjallisessa vastauksessa ei anneta kaikkia 2 kohdan nojalla pyydettyjä asiaankuuluvia tietoja, pyynnön vastaanottaneen osapuolen on selitettävä tietojen puuttuminen kirjallisessa vastauksessaan.

4. Jos pyynnön esittänyt osapuoli saatuaan tiedot 2 ja 3 kohdan nojalla ilmoittaa pyynnön vastaanottavalle osapuolelle, että se katsoo kyseisellä tuella olevan tai saattavan olla merkittävä kielteinen vaikutus sen kauppaan tai investointeihin, pyynnön vastaanottaneen osapuolen on tämän jälkeen yhden vuoden kuluessa parhaansa mukaan pyrittävä poistamaan tai minimoimaan kyseiset merkittävät kielteiset vaikutukset.

24.7 ARTIKLA

Ehdolliset tuet

1. Kukin osapuoli soveltaa ehtoja seuraaviin tukiin siltä osin kuin ne vaikuttavat tai voivat todennäköisesti vaikuttaa kielteisesti toisen osapuolen kauppaan tai investointeihin:

Commented [LK101]: CDF: the following – as follows

- a) tuet tai oikeudelliset järjestelyt, joissa valtio on vastuussa tiettyjen yritysten velkojen tai vastuiden kattamisesta, sallitaan sillä edellytyksellä, että kyseisten velkojen ja vastuiden kattaminen rajoitetaan koskemaan tiettyä kyseisten velkojen ja vastuiden määrää tai asianomaisen vastuun kesto on rajattu;
- b) tuet vaikeuksissa oleville tai maksukyvyttömille tai maksukyvyttömyyttä lähestyville yrityksille sallitaan seuraavin edellytyksin:
 - i) on laadittu uskottava rakenneuudistusohjelma, joka perustuu realistisiin oletuksiin ja jolla pyritään varmistamaan yrityksen pitkän aikavälin elinkelpoisuus kohtuullisessa ajassa; ja
 - ii) pieniä ja keskisuuria yrityksiä lukuun ottamatta yritykset osallistuvat rakenneuudistuksen kustannuksiin itse.

2. Edellä olevan 1 kohdan b alakohdan ei saa tulkita estävän osapuolta myöntämästä tilapäistä maksuvalmiustukea lainatakausten tai lainojen muodossa rakenneuudistussuunnitelman valmistelun edellyttämälle kohtuulliselle ajanjaksolle. Tällainen tilapäinen maksuvalmiustuki on rajoitettava määrään, joka on tarpeen yrityksen liiketoiminnan jatkamiseksi.

24.8 ARTIKLA

Tukien käyttö

Kukin osapuoli varmistaa, että yritykset käyttävät sen myöntämät tuet yksinomaan siihen politiikkatavoitteeseen tai tarkoitukseen, johon ne on myönnetty¹⁰⁴.

24.9 ARTIKLA

Riitojenratkaisumenettelyn soveltamatta jättäminen

Osapuoli ei saa käyttää 31 luvun (Riitojenratkaisu) mukaista riitojenratkaisumenettelyä palveluille myönnettäviä tukia koskevien 24.5 artiklan määräysten tulkinnassa tai 24.6 artiklan 4 kohdan tulkinnassa tai soveltamisessa.

¹⁰⁴ Selvyyden vuoksi todetaan, että osapuolen katsotaan täyttävän tämän velvoitteen, jos se on ottanut käyttöön tätä koskevan asianmukaisen oikeudellisen kehyksen ja hallinnolliset menettelyt.

25 LUKU

TEOLLIS- JA TEKIJÄNOIKEUDET

A JAKSO

Yleiset määräykset

25.1 ARTIKLA

Tavoitteet ja periaatteet

1. Tämän luvun tavoitteena on saavuttaa riittävä ja tehokas teollis- ja tekijänoikeuksien suojan ja täytäntöönpanon taso, jotta
 - a) edistetään teknologisia uudistuksia sekä teknologian siirtämistä ja levittämistä tavalla, joka hyödyttää sekä teknologisen tiedon tuottajia että tällaisen tiedon käyttäjiä ja tukee yhteiskunnallista ja taloudellista hyvinvointia sekä oikeuksien ja velvoitteiden tasapainoa; ja
 - b) edistetään ja säännellään osapuolten välistä kauppaa sekä vähennetään kaupan vääristymiä ja esteitä.

2. Osapuoli voi laatiessaan tai muuttaessaan omia säädöksiään ja määräyksiään toteuttaa tarpeellisia toimenpiteitä kansanterveyden ja ravitsemuksen suojelemiseksi samoin kuin yleisen edun edistämiseksi sellaisilla aloilla, jotka ovat elintärkeitä niiden yhteiskunnallis-taloudelliselle ja teknologiselle kehitykselle, edellyttäen, että sellaiset toimenpiteet ovat yhdenmukaisia tämän luvun kanssa.
3. Osapuoli voi ottaa käyttöön tarkoituksenmukaisia toimenpiteitä edellyttäen, että ne ovat yhdenmukaisia tämän luvun määräysten kanssa, estääkseen sen, että oikeudenhaltijat väärinkäyttävät teollis- ja tekijänoikeuksia tai turvautuvat menettelyihin, jotka kohtuuttomasti rajoittavat kauppaa tai vaikuttavat haitallisesti kansainväliseen teknologian siirtoon.
4. Osapuolet ottavat huomioon kansallisten järjestelmien taustalla olevat yleisen edun mukaiset tavoitteet ja tunnustavat, että on tarpeen osapuolten omien teollis- ja tekijänoikeusjärjestelmien kautta ja samalla noudattaa avoimuuden periaatetta ja kaikkien asiaankuuluvien sidosryhmien, mukaan lukien oikeudenhaltijat, käyttäjät ja suuri yleisö, edut huomioon ottaen
- a) edistää innovointia ja luovuutta;
 - b) helpottaa tiedon, osaamisen, teknologian, kulttuurin ja taiteen levittämistä; ja
 - c) edistää kilpailua sekä avoimia ja tehokkaita markkinoita.

25.2 ARTIKLA

Velvoitteiden luonne ja soveltamisala

1. Osapuolet sitoutuvat varmistamaan niiden teollis- ja tekijänoikeuksia koskevien kansainvälisten sopimusten, joiden sopimuspuolia ne ovat, mukaan lukien TRIPS-sopimus, riittävän ja tehokkaan täytäntöönpanon. Tällä luvulla täydennetään ja täsmennetään osapuolten oikeuksia ja velvoitteita, jotka on vahvistettu TRIPS-sopimuksessa ja muissa teollis- ja tekijänoikeuksia koskevissa kansainvälisissä sopimuksissa, joiden sopimuspuolia osapuolet ovat.

2. Tässä luvussa 'teollis- ja tekijänoikeuksilla' tarkoitetaan kaikkia sellaisia teollis- ja tekijänoikeuksien luokkia, jotka kuuluvat TRIPS-sopimuksen II osan 1–7 jakson piiriin sekä kasvinjalostajanoikeuksia. Teollis- ja tekijänoikeuksien suoja sisältää suojan vilpillistä kilpailua vastaan Pariisissa 20 päivänä maaliskuuta 1883 tehdyn teollisoikeuden suojelemista koskevan Pariisin yleissopimuksen, sellaisena kuin se on viimeksi tarkistettuna Tukholmassa 14 päivänä heinäkuuta 1967, jäljempänä 'Pariisin yleissopimus', **10 bis** artiklan mukaisesti.

3. Kukin osapuoli huolehtii tämän luvun määräysten täytäntöönpanosta. Osapuoli voi, mutta sillä ei ole velvollisuutta, säätää lainsäädännössään kattavammasta teollis- ja tekijänoikeuksien suojasta tai täytäntöönpanosta kuin tässä luvussa vaaditaan, sillä edellytyksellä, että tällainen suoja tai täytäntöönpano ei ole tämän luvun vastainen. Kukin osapuoli voi vapaasti valita tarkoituksenmukaiset keinot tämän luvun täytäntöönpanemiseksi omassa oikeusjärjestyksessään ja käytännössään.

Commented [LK102]: [Asetus teollisoikeuden suojelemista koskevan, Tukholmassa vuonna 1967 tarkistetun Pariisin yleissopimuksen 1-12 artiklan voimaansaattamisesta. | 43/1975 | Sopimussarja | Finlex](#)

25.3 ARTIKLA

Sammuminen

Tämä luku ei vaikuta osapuolen vapauteen vahvistaa teollis- ja tekijänoikeuksien sammuminen ja edellytykset, joilla teollis- ja tekijänoikeuksien sammumista sovelletaan.

25.4 ARTIKLA

Kansallinen kohtelu

1. Kukin osapuoli myöntää toisen osapuolen kansalaisille¹⁰⁵ vähintään yhtä suotuisan kohtelun tämän luvun piiriin kuuluvien teollis- ja tekijänoikeuksien suojelun¹⁰⁶ osalta, ellei poikkeuksista, joista on määrätty Pariisin yleissopimuksessa, kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta Bernissä 9 päivänä syyskuuta 1886 tehdyssä yleissopimuksessa, sellaisena kuin se on viimeksi tarkistettuna Pariisissa 24 päivänä heinäkuuta 1971, jäljempänä 'Bernin yleissopimus', esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyriyten suojaamisesta Roomassa 26 lokakuuta 1961 tehdyssä kansainvälisessä yleissopimuksessa, jäljempänä 'Rooman yleissopimus' tai integroituihin piireihin liittyvästä henkisestä omaisuudesta Washington D.C:ssä 26 toukokuuta 1989 tehdyssä sopimuksessa, muuta johdu. Esittäjien, äänitteiden tuottajien ja yleisradio-organisaatioiden osalta tämä velvoite koskee vain tämän sopimuksen mukaisesti säädettyjä oikeuksia.

¹⁰⁵ Tässä luvussa sovelletaan TRIPS-sopimuksen määritelmää kansalaisista.

¹⁰⁶ Tätä määräystä sovellettaessa 'suojaus' käsittää seikat, jotka vaikuttavat teollis- ja tekijänoikeuksien suojan saatavuuteen, hankintaan, laajuuteen, voimassapitoon ja täytäntöönpanoon, samoin kuin seikat, jotka vaikuttavat tässä luvussa erityisesti mainittujen teollis- ja tekijänoikeuksien käyttöön.

2. Osapuoli ei saa tämän artiklan mukaisen kansallisen kohtelun edellytyksenä vaatia oikeudenhaltijoita noudattamaan muodollisuuksia tai ehtoja, jotta nämä saavat tekijänoikeuteen ja lähioikeuksiin liittyviä oikeuksia¹⁰⁷.

3. Osapuoli voi hyödyntää 1 kohdassa tarkoitettuja oikeudellisia ja hallinnollisia menettelyjä koskevia poikkeuksia, mukaan lukien osoitteen määrittäminen palveluja varten tai sen tuomiovallan piiriin kuuluvan edustajan nimeäminen, jos

- a) tällaiset poikkeukset ovat tarpeen sellaisten säädösten tai määräysten noudattamisen varmistamiseksi, jotka eivät ole ristiriidassa tämän luvun kanssa; ja
- b) tällaisia poikkeuksia ei sovelleta tavalla, joka merkitsisi peiteltyä kaupan rajoittamista.

4. Osapuolella ei ole tämän artiklan nojalla velvoitteita, jotka koskevat Maailman henkisen omaisuuden järjestön, jäljempänä 'WIPO', alaisuudessa tehdyissä tekijänoikeuksien suojan hankintaa tai voimassapitoa koskevissa monenvälisissä sopimuksissa määrättyjä menettelyjä.

¹⁰⁷ Tämä kohta ei rajoita Rooman yleissopimuksen 11 artiklan soveltamista.

B JAKSO

Teollis- ja tekijänoikeuksia koskevat normit

B.1 ALAJAKSO

Tekijänoikeus ja lähioikeudet

25.5 ARTIKLA

Kansainväliset sopimukset

1. Osapuolet vahvistavat sitoutuvansa toimimaan seuraavien kansainvälisten sopimusten mukaisesti:

- a) Bernin yleissopimus;
- b) Rooman yleissopimus;
- c) Genevessä 20 päivänä joulukuuta 1996 hyväksytty WIPO:n tekijänoikeussopimus; ja
- d) Genevessä 20 päivänä joulukuuta 1996 hyväksytty WIPO:n esitys- ja äänitesopimus.

2. Osapuolet pyrkivät kaikin kohtuullisin keinoin noudattamaan Pekingissä 24 päivänä kesäkuuta 2012 tehdyn audiovisuaalisia esityksiä koskevan Pekingin sopimuksen ja Marrakechissa 27 päivänä kesäkuuta 2013 julkaistujen teosten saatavuuden helpottamisesta sokeiden, heikkonäköisten tai muulla tavoin lukemisesteisten hyväksi tehdyn Marrakechin sopimuksen määräyksiä.

25.6 ARTIKLA

Tekijät

Kukin osapuoli antaa tekijöille yksinoikeuden sallia tai kieltää

- a) teostensa toisintamisen suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi, millä keinolla ja missä muodossa tahansa, kokonaan tai osittain;
- b) teostensa alkuperäiskappaleen tai sen kopioiden levityksen yleisölle myymällä tai millä tahansa muulla tavalla;
- c) teostensa välittämisen yleisölle langallisesti tai langattomasti, mukaan lukien teosten saattaminen yleisön saataville siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teokset käyttöönsä itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana; ja
- d) teostensa alkuperäisversioiden tai kopioiden kaupallisen vuokrauksen yleisölle.

25.7 ARTIKLA

Esittäjät

Kukin osapuoli antaa esittäjille yksinoikeuden sallia tai kieltää

- a) tallenteen¹⁰⁸ tekemisen esityksestään;
- b) esitystensä tallenteiden suoran tai välillisen ja tilapäisen tai pysyvän jäljentämisen millä keinolla ja missä muodossa tahansa, kokonaan tai osittain;
- c) esitystensä tallenteiden saattamisen yleisön saataville joko myymällä tai muulla tavalla;
- d) esitystensä tallenteiden saattamisen yleisön saataville langallisesti tai langattomasti siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada esitysten tallenteet käyttöönsä itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana;
- e) esitystensä yleisradioinnin langattomasti ja niiden välittämisen yleisölle, paitsi jos esitys jo sinänsä on yleisradioitu esitys tai on peräisin tallenteelta; ja

¹⁰⁸ 'Tallenteella' tarkoitetaan äänen tai liikkuvan kuvan tai niitä edustavien merkkien sisällyttämistä materiaaliseen alustaan, josta ne laitteen avulla voidaan havaita, kopioida tai tuoda julki.

- f) esitystensä tallenteiden kaupallisen vuokrauksen yleisölle.

25.8 ARTIKLA

Äänitteiden tuottajat

Kukin osapuoli antaa tuottajille yksinoikeuden sallia tai kieltää

- a) äänitteidensä toisintamisen suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi, millä menetelmällä ja missä muodossa tahansa, kokonaan tai osittain;
- b) äänitteidensä tai niiden kopioiden saattamisen yleisön saataville joko myymällä tai muulla tavalla;
- c) äänitteidensä saattamisen yleisön saataville langallisesti tai langattomasti siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada äänitteet käyttöönsä itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana; ja
- d) äänitteidensä kaupallisen vuokrauksen yleisölle.

25.9 ARTIKLA

Yleisradio-organisaatiot

Kukin osapuoli myöntää yleisradio-organisaatioille yksinoikeuden sallia tai kieltää¹⁰⁹:

- a) lähetystensä tallentamisen riippumatta siitä, tapahtuuko kyseinen lähetys johtoja pitkin vai vapaasti etenevien radioaaltojen välityksellä, mukaan luettuina lähetykset kaapelin tai satelliitin välityksellä;
- b) lähetystensä tallentamisen suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi, millä keinolla ja missä muodossa tahansa, kokonaan tai osittain riippumatta siitä, tapahtuuko kyseinen lähetys johtoja pitkin vai vapaasti etenevien radioaaltojen välityksellä, mukaan luettuina lähetykset kaapelin tai satelliitin välityksellä;
- c) lähetystensä tallenteiden saattamisen yleisön saataville langallisesti tai langattomasti riippumatta siitä, tapahtuuko kyseinen lähetys johtoja pitkin vai vapaasti etenevien radioaaltojen välityksellä, mukaan luettuina lähetykset kaapelin tai satelliitin välityksellä, siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada tallenteet käyttöönsä itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana;

¹⁰⁹ Meksikon osalta tämä määräys ei rajoita sen velvoitetta noudattaa sen Liittovaltion virallisessa lehdessä 16 päivänä heinäkuuta 2025 julkaistun televiestintää ja yleisradiotoimintaa koskevan lain (*Ley en Materia de Telecomunicaciones y Radiodifusión*) mukaisia velvoitteitaan.

- d) lähetyksensä tallenteiden tai niiden kopioiden saattamisen yleisön saataville joko myymällä tai muulla tavalla riippumatta siitä, tapahtuiko kyseinen lähetyksen johtojohtaja pitkin vai vapaasti etenevien radioaaltojen välityksellä, mukaan luettuina lähetykset kaapelin tai satelliitin välityksellä; ja
- e) lähetyksensä uudelleen tapahtuvan yleisradioinnin langattomasti sekä lähetyksensä välittäminen yleisölle, jos tällainen välittäminen tapahtuu paikoissa, joihin yleisöllä on pääsy pääsymaksua vastaan.

25.10 ARTIKLA

Kaupallisessa tarkoituksessa julkaistujen äänitteiden yleisradiointi ja välittäminen yleisölle¹¹⁰

1. Kukin osapuoli säätää, että esittäjillä ja äänitteiden tuottajilla on oikeus kohtuulliseen kertakorvaukseen, jos kaupallisessa tarkoituksessa julkaistua äänitettä tai sen kopiota käytetään yleisradiointiin tai välittämiseen yleisölle¹¹¹.

¹¹⁰ Kukin osapuoli voi myöntää esittäjille ja äänitteiden tuottajille laajempia oikeuksia, jotka koskevat kaupallisessa tarkoituksessa julkaistujen äänitteiden yleisradiointia ja välittämistä yleisölle.

¹¹¹ Tässä artiklassa 'välittäminen yleisölle' ei sisällä äänitteen saattamista yleisön saataville langallisesti tai langattomasti siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada äänitteet käyttöönsä itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana.

2. Osapuolet tunnustavat, että kohtuullinen kertakorvaus olisi jaettava kyseisten äänitteiden esittäjien ja tuottajien kesken. Kukin osapuoli voi antaa lainsäädäntöä, jossa määritellään esittäjien ja äänitteiden tuottajien välisen sopimuksen puuttuessa ne ehdot, joiden mukaan esittäjät ja äänitteiden tuottajat jakavat kohtuullisen kertakorvauksen.

25.11 ARTIKLA

Suoja-aika

1. Teoksen tekijän oikeudet ovat voimassa tekijöiden koko elinajan ja vähintään 70 vuotta tekijän kuolemasta riippumatta päivästä, jona teos on laillisesti saatettu yleisön saataville.

2. Sanoitetun sävellyksen suojan voimassaoloaika päättyy aikaisintaan 70 vuoden kuluttua seuraavista henkilöistä viimeisenä elossa olleen kuolemasta, riippumatta siitä, onko kyseiset henkilöt nimetty tekijäkumppaneiksi: sanoitetun sävellyksen sanoittaja ja säveltäjä¹¹².

¹¹² Osapuoli voi päättää, että tämän kohdan soveltamisen edellytyksenä on, että sekä sanoitus että sävellys luotiin erityisesti kyseistä sanoitettua sävellystä varten.

3. Nimettömänä tai salanimellä julkaistujen teosten suojan voimassaoloaika päättyy vähintään 70 vuoden kuluttua teoksen saattamisesta laillisesti yleisön saataville. Jos tekijän käyttämä salanimi ei aiheuta epäilystä tämän henkilöllisyydestä tai jos tekijä ilmaisee henkilöllisyytensä ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettuna aikana, sovelletaan 1 kohdassa vahvistettua suojan voimassaoloaikaa.
4. Elokuvateoksen tai audiovisuaalisen teoksen suojan voimassaoloaika päättyy vähintään 70 vuoden kuluttua ainakin seuraavista henkilöistä viimeisenä elossa olleen kuolemasta, riippumatta siitä, onko nämä henkilöt nimetty tekijäkumppaneiksi: pääohjaaja, käsikirjoittaja, vuoropuhelun kirjoittaja ja musiikin säveltäjä¹¹³.
5. Yleisradio-organisaatioiden oikeudet lakkaavat aikaisintaan 50 vuoden kuluttua lähetyksen ensimmäisestä yleisradioinnista, riippumatta siitä, tapahtuuko lähetys johtimia pitkin vai vapaasti etenevien radioaaltojen välityksellä, myös kaapelin tai satelliitin välityksellä.

¹¹³ Osapuoli voi päättää, että musiikin on oltava nimenomaisesti kyseistä elokuva- tai audiovisuaalista teosta varten luotua.

6. Kukin osapuoli säätää¹¹⁴, että

- a) esittäjien oikeuksien suoja-aika päättyy 75 vuoden kuluttua esityksen ensimmäisestä tallentamisesta tai tallentamattomien teosten ensimmäisestä esityksestä tai ensimmäisestä millä tahansa tavalla tapahtuvasta lähetyksestä; ja
- b) äänitteiden tuottajien oikeuksien suoja-aika päättyy 75 vuoden kuluttua äänitteen ensimmäisestä tallentamisesta.

Osapuoli voi vaihtoehtoisesti säätää, että

- c) esittäjien oikeudet muutoin kuin äänitteinä tallennettuihin esityksiinsä päättyvät aikaisintaan 50 vuoden kuluttua esityksen tallentamisesta, ja jos esitys julkaistaan tämän ajanjakson aikana, aikaisintaan 50 vuoden kuluttua ensimmäisestä laillisesta julkaisemisesta; ja
- d) esittäjien oikeudet äänitteinä tallennettuihin esityksiinsä ja äänitteiden tuottajien oikeudet päättyvät aikaisintaan 50 vuoden kuluttua esityksen tallentamisesta äänitteeseen, ja jos esitys julkaistaan tämän ajanjakson aikana, aikaisintaan 70 vuoden kuluttua ensimmäisestä laillisesta julkaisemisesta, osapuoli toteuttaa tehokkaita toimenpiteitä varmistaakseen, että laillista julkaisua seuraavan 50 vuoden jälkeisen 20 vuoden suoja-ajan aikana saatu voitto jaetaan tasapuolisesti esittäjien ja äänitteiden tuottajien kesken.

¹¹⁴ Selvyyden vuoksi todetaan, että kukin osapuoli valitsee joko a ja b alakohdassa tarkoitetun vaihtoehdon tai c ja d alakohdassa tarkoitetun vaihtoehdon sisäisen lainsäädäntönsä perusteella.

7. Tässä artiklassa määrättyt suoja-ajat lasketaan suoja-ajan aloittavan tapahtuman vuotta seuraavan vuoden tammikuun 1 päivästä.

25.12 ARTIKLA

Oikeus jälleenmyyntikorvaukseen

1. Kukin osapuoli määrää, että kuvataideteoksen, taideteollisia teoksia lukuun ottamatta, tekijällä on luovuttamaton oikeus, josta ei voida luopua edes etukäteen, saada osuus¹¹⁵ teoksen sellaisesta jälleenmyynnistä saadusta hinnasta, joka tapahtuu sen jälkeen, kun tekijä on luovuttanut kyseisen teoksen ensimmäisen kerran.¹¹⁶
2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettua oikeutta sovelletaan kaikkeen jälleenmyyntiin, johon osallistuu taidekaupan ammattilaisia, kuten huutokauppakamareita, taidegallerioita sekä taidekauppiaita yleensä, myyjinä, ostajina tai välittäjinä.

¹¹⁵ Osapuoli voi ilmaista tämän osuuden prosentteina jälleenmyyntihinnasta.

¹¹⁶ Osapuoli voi vahvistaa jälleenmyyntikorvausta koskevat vähimmäisedellytykset.

25.13 ARTIKLA

Oikeuksien kollektiivista hallinnointia koskeva yhteistyö

1. Osapuolet pyrkivät lisäämään yhteistyötä yhteisvalvontajärjestöjensä välillä teosten ja muun suojatun aineiston saatavuuden edistämiseksi osapuolten alueella ja tällaisten teosten tai muun suojatun aineiston oikeuksien käytöstä maksettavien korvausten siirron edistämiseksi.
2. Osapuolet sopivat edistävänsä yhteisvalvontajärjestöjensä oikeutettujen jäsenten välistä avoimuutta ja syrjimättömyyttä etenkin järjestöjen keräämien tekijänoikeustulojen, niiden keräämiinsä tekijänoikeustuloihin soveltamien vähennysten, kerättyjen tekijänoikeustulojen käytön, levityspolitiikan ja niiden kokoelmien osalta.

25.14 ARTIKLA

Poikkeukset ja rajoitukset

Kukin osapuoli rajaa tässä alajaksossa määrättyjen oikeuksien poikkeukset tai rajoitukset tiettyihin erityistapauksiin, jotka eivät ole ristiriidassa teoksen, esityksen, äänitteen tai lähetyksen tavanomaisen hyödyntämisen kanssa eivätkä kohtuuttomasti haittaa oikeudenhaltijan oikeutettuja etuja.

25.15 ARTIKLA

Teknisten toimenpiteiden suojaaminen

1. Kukin osapuoli säättää riittävästä oikeudellisesta suojasta, jolla torjutaan sellaista tehokkaiden teknisten toimenpiteiden kiertämistä, jota henkilö harjoittaa tietoisena siitä, että hän pyrkii tällaiseen kiertämiseen, tai niin, että hänellä on riittävät perusteet tietää tämä.
2. Kukin osapuoli määrää riittävästä oikeudellisesta suojasta, jolla torjutaan sellaista laitteiden, tuotteiden tai komponenttien valmistamista, maahantuontia, jakelua, myyntiä, vuokrausta, myytäväksi tai vuokrattavaksi ilmoittelua taikka kaupallisiin tarkoituksiin omistamista tai sellaisten palvelujen tarjoamista,
 - a) joita markkinoidaan, mainostetaan tai pidetään kaupan tehokkaiden teknisten toimenpiteiden kiertämiseksi;
 - b) joiden tarkoituksella tai käytöllä on tehokkaiden teknisten toimenpiteiden kiertämisen lisäksi vain vähäistä muuta kaupallista merkitystä; tai
 - c) jotka on pääasiallisesti suunniteltu, tuotettu, mukautettu tai toteutettu siten, että niiden tarkoituksena on mahdollistaa tehokkaiden teknisten toimenpiteiden kiertäminen tai helpottaa sitä.

3. Tässä artiklassa 'teknisillä toimenpiteillä' tarkoitetaan tekniikkaa, laitetta tai komponenttia, joka on suunniteltu normaalissa käyttötarkoituksessa estämään tai rajoittamaan teoksiin tai muuhun aineistoon kohdistuvia tekoja, joihin ei ole saatu lupaa tekijänoikeuden tai tekijänoikeuden lähioikeuksien haltijalta kyseisen osapuolen lainsäädännössä tarkoitettulla tavalla. Teknisiä toimenpiteitä pidetään tehokkaina, jos oikeudenhaltijat valvovat suojatun teoksen tai muun aineiston käyttöä jonkin sellaisen pääsynvalvonta- tai suojauskeinon avulla, jolla tavoiteltu suoja saavutetaan ja joita ovat esimerkiksi teoksen tai muun aineiston salaus, muuntaminen tai muunlainen muuttaminen taikka kopioinnin valvontajärjestelmä.

4. Jos oikeudenhaltijat eivät toteuta vapaaehtoisia toimenpiteitä, kukin osapuoli voi sen estämättä, mitä 1 kohdassa määrätään oikeudellisesta suojasta, tarvittaessa toteuttaa asianmukaisia toimenpiteitä sen varmistamiseksi, että riittävä oikeudellinen suoja, jolla torjutaan tämän artiklan mukaisesti määrättyjen tehokkaiden teknisten toimenpiteiden kiertämistä, ei estä 25.14 artiklan mukaisista poikkeuksista tai rajoituksista hyötyviä hyödyntämästä tällaisia poikkeuksia tai rajoituksia.

25.16 ARTIKLA

Oikeuksien hallinnointitietoja koskevat velvoitteet

1. Kukin osapuoli säättää riittävästä oikeudellisesta suojasta sellaista henkilöä vastaan, joka tietoisesti suorittaa luvatta jonkin seuraavista teoista, jos kyseinen henkilö tietää tai hänellä on riittävät perusteet tietää, että näin tehdessään hän aiheuttaa, mahdollistaa tai salaa tekijänoikeuden tai lähioikeuksien loukkaamisen tai helpottaa sitä:
 - a) oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen poistaminen tai muuttaminen; tai
 - b) tämän alajakson mukaisesti suojattujen teosten tai muun aineiston levittäminen, maahantuonti levitystä varten, yleisradiointi, yleisölle välittäminen tai yleisön saataville saattaminen niin, että sähköiset oikeuksien hallinnointitiedot on poistettu tai niitä on muutettu luvatta.
2. Tässä alajaksossa 'oikeuksien hallinnointitiedoilla' tarkoitetaan kaikkia oikeudenhaltijoiden toimittamia tietoja, joilla tunnistetaan tässä alajaksossa tarkoitettu teos tai muu aineisto tai tekijä tai muu oikeudenhaltija, tai tietoja teoksen tai muun aineiston käyttöehdoista ja -edellytyksistä tai numeroita tai koodeja, jotka tarkoittavat tällaisia tietoja.

3. Edellä olevaa 2 kohtaa sovelletaan, jos jokin kyseisessä kohdassa tarkoitetuista tiedoista on liitetty tässä alajaksossa tarkoitetun teoksen tai muun aineiston kappaleeseen tai ilmenee mainittua teosta tai aineistoa yleisölle välitettäessä.

B.2 ALAJAKSO

Tavaramerkit

25.17 ARTIKLA

Kansainväliset sopimukset

Kukin osapuoli

- a) pyrkii kaikin kohtuullisesti toteutettavissa olevin toimin noudattamaan Genevessä 27 päivänä lokakuuta 1994 tehtyä tavaramerkkilakisopimusta ja Singaporessa 27 päivänä maaliskuuta 2006 tehtyä Singaporen sopimusta tavaramerkkilaista.

Commented [LK103]: IATE

- b) noudattaa Madridissa 27 päivänä kesäkuuta 1989 hyväksyttyyn tavaramerkkien kansainvälistä rekisteröintiä koskevaan Madridin sopimukseen liittyvää pöytäkirjaa, sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna 12 päivänä marraskuuta 2007 ja Nizzassa 15 päivänä kesäkuuta 1957 tehdyn tavaroiden ja palvelujen kansainvälistä luokitusta tavaramerkkien rekisteröimistä varten koskevaa Nizzan sopimusta, sellaisena kuin se on muutettuna 28 päivänä syyskuuta 1979, jäljempänä 'Nizzan luokitus'.

Commented [LK104]: IATE

Commented [LK105]: IATE

25.18 ARTIKLA

Rekisteröintimenettely

1. Kukin osapuoli perustaa tavaramerkkien rekisteröintijärjestelmän, jossa jokainen asiaankuuluvan tavaramerkkien hallintoelimen lopullinen kielteinen päätös, myös rekisteröinnin osittainen hylkääminen, ilmoitetaan kirjallisesti ja asianmukaisesti perusteltuna, ja tähän päätökseen on voitava hakea muutosta.
2. Kukin osapuoli säätää mahdollisuudesta vastustaa tavaramerkkien rekisteröintihakemuksia tai tarvittaessa tavaramerkkien rekisteröintejä sekä hakijan mahdollisuudesta vastata tällaiseen vastustavaan väitteeseen¹¹⁷.

¹¹⁷ Kukin osapuoli pyrkii kaikin kohtuullisin keinoin ottamaan käyttöön kontradiktorisen väitemenettelyn.

3. Kukin osapuoli tarjoaa ~~yleisesti~~ julkisesti saataville sähköisen tietokannan tavaramerkkihakemuksista ja tavaramerkkien rekisteröinneistä.

25.19 ARTIKLA

Tavaramerkillä myönnetty oikeudet

1. Rekisteröidyn tavaramerkin haltijalla on yksinoikeus tavaramerkkiin. Tavaramerkin haltijalla on oikeus estää kaikkia kolmansia osapuolia käyttämästä ilman haltijan suostumusta elinkeinotoiminnassa
 - a) merkkiä, joka on sama kuin tavaramerkki ja samoja tavaroita tai palveluja varten kuin ne tavarat tai palvelut, joita varten tavaramerkki on rekisteröity; ja
 - b) merkkiä, joka sen vuoksi, että se on sama tai samankaltainen kuin samoja tai samankaltaisia tavaroita tai palveluja varten oleva tavaramerkki, aiheuttaa yleisön keskuudessa sekaannusvaaran, joka sisältää myös vaaran merkin ja tavaramerkin välisestä miellelyhtymästä.

2. Rekisteröidyn tavaramerkin haltijalla on oikeus estää kaikkia kolmansia osapuolia tuomasta tavaroita elinkeinotoiminnassa sen osapuolen alueelle, jossa tavaramerkki on rekisteröity, vaikka niitä ei luovuteta siellä vapaaseen liikkeeseen, jos tällaiset tavarat, mukaan lukien päällykset, tulevat kolmansista maista ja niissä on ilman lupaa tavaramerkki, joka on sama kuin tavaramerkki, joka on rekisteröity kyseisenkaltaisia tavaroita varten, tai jota ei voida erottaa olennaisilta ominaisuuksiltaan kyseisestä tavaramerkistä.¹¹⁸

25.20 ARTIKLA

Tunnetut tavaramerkit

Tunnettujen tavaramerkkien suojelua koskevien Pariisin yleissopimuksen 6 **bis** artiklan ja TRIPS-sopimuksen 16 artiklan 2 ja 3 kohdan täytäntöönpanemiseksi osapuolten on sovellettava teollisoikeuden suojelemiseksi perustetun Pariisin liiton konferenssin ja WIPO:n yleiskokouksen tunnettujen tavaramerkkien suojelua koskevaa yhteistä suositusta (Joint Recommendation Concerning Provisions on the Protection of Well-Known Marks), joka annettiin kolmannessakymmenennessäneljännessä WIPO:n jäsenvaltioiden konferenssien kokoussarjassa 20–29 päivänä syyskuuta 1999.

¹¹⁸ Osapuoli voi määrätä, että tavaramerkin haltijan oikeudet lakkaavat, jos menettelyissä sen määrittämiseksi, onko rekisteröityä tavaramerkkiä loukattu, tavaroiden ilmoittaja tai tavaroiden haltija esittää näyttöä siitä, että rekisteröidyn tavaramerkin haltijalla ei ole oikeutta kieltää saattamasta tavaroita markkinoille tavaroiden lopullisessa määrämässä.

25.21 ARTIKLA

Vilpillisessä mielessä tehdyt hakemukset

Kukin osapuoli voi säätää, että tavaramerkkiä ei rekisteröidä, jos hakija on tehnyt tavaramerkin rekisteröintihakemuksen vilpillisessä mielessä. Kukin osapuoli säätää, että tällainen tavaramerkki julistetaan mitättömäksi, jos se on rekisteröity.

25.22 ARTIKLA

Peruutukset

1. Kukin osapuoli säätää, että tavaramerkki peruutetaan¹¹⁹, jollei sitä sen lainsäädännössä määritellyn määräajan kuluessa ole käytetty¹²⁰ asianomaisella alueella tavaroissa tai palveluissa, joita varten se on rekisteröity, eikä hyväksyttävää syytä merkin käyttämättä jättämiseen ole.

¹¹⁹ Selvyyden vuoksi todetaan, että osapuoli voi määritellä peruuttamisen menettämiseksi, päättymiseksi tai mitätöimiseksi.

¹²⁰ Osapuoli voi vaatia, että käyttö on luonteeltaan tosiasiallista tai että sitä käytetään sellaisessa määrin tai sellaisella tavalla, joka vastaa kaupallista käyttöä. Osapuoli voi lisäksi päättää olla ottamatta huomioon käytön aloittamista tai jatkamista juuri ennen peruutuspyynnön esittämistä.

2. Tavaramerkki voidaan julistaa peruutetuksi myös, jos tavaramerkin haltijan toiminnan tai toimimatta jättämisen vuoksi tavaramerkistä on sen rekisteröinnin jälkeen tullut elinkeinotoiminnassa sellaisesta tuotteesta tai palvelusta yleisesti käytetty nimitys, jota varten se on rekisteröity.

3. Tavaramerkki voidaan julistaa peruutetuksi myös, jos se rekisteröitiin siitä huolimatta, että se on omiaan johtamaan harhaanjohtava niiden tavaroiden tai palvelujen luonteen, laadun tai maantieteellisen alkuperän osalta, joita varten se on rekisteröity.¹²¹

25.23 ARTIKLA

Poikkeukset tavaramerkillä myönnettyihin oikeuksiin

Sillä edellytyksellä, että tällaisissa rajoitetuissa poikkeuksissa otetaan huomioon tavaramerkin omistajan ja kolmansien osapuolien oikeutettu etu, kukin osapuoli

- a) säätää kuvailevien ilmaisujen oikeudenmukaisesta käytöstä¹²² rajoitettuna poikkeuksena tavaramerkillä myönnettyihin oikeuksiin; ja

¹²¹ Selvyyden vuoksi todetaan, että osapuoli voi peruuttaa tavaramerkin myös, jos tavaramerkin haltija tai tämän suostumuksella joku muu on käyttänyt tavaramerkkiä sellaisella tavalla, että siitä on tullut harhaanjohtava niiden tavaroiden tai palvelujen osalta, joita varten se on rekisteröity.

¹²² Kuvaavien ilmaisujen oikeudenmukaiseen käyttöön sisältyy merkin käyttäminen ilmaisemaan tavaroiden tai palveluiden maantieteellistä alkuperää, kun tällainen käyttö on hyvän liiketavan mukaista teollisuuteen tai kauppaan liittyvissä kysymyksissä.

- b) voi säätää muista rajoitetuista poikkeuksista.

B.3 ALAJAKSO

Teollismallit

25.24 ARTIKLA

Kansainväliset sopimukset

Kukin osapuoli pyrkii kaikin kohtuullisin keinoin liittymään 2 päivänä heinäkuuta 1999 Genevessä hyväksyttyyn teollismallien kansainvälistä rekisteröintiä koskevaan Haagin sopimukseen liittyvään Geneven asiakirjaan.

Commented [LK106]: IATE

25.25 ARTIKLA

Rekisteröityjen teollismallien suoja

1. Kukin osapuoli säättää sellaisten itsenäisesti luotujen teollismallien suojasta, jotka ovat uusia tai omaperäisiä.¹²³ ~~Tällainen~~ Kyseinen suoja on tarjottava rekisteröinnillä, ja sillä on myönnettävä niiden haltijoille yksinoikeus tämän alajakson mukaisesti.
2. Rekisteröidyn teollismallin haltijalla on oltava oikeus estää kolmansia osapuolia ilman haltijan suostumusta ainakin käyttämästä ja erityisesti valmistamasta, tarjoamasta myytäväksi, myymästä, saattamasta markkinoille tai tuomasta maahan tuotetta tai käyttämästä esineitä, joissa on suojattu teollismalli tai jotka muodostavat suojatun teollismallin, jos tällaisiin toimiin ryhdytään kaupallisissa tarkoituksissa, ne haittaavat kohtuuttomasti teollismallin tavanomaista hyödyntämistä tai eivät ole hyvän kauppatavan mukaisia.
3. Sellaista teollismallia, jota sovelletaan tai joka sisältyy moniosaisen tuotteen osana olevaan tuotteeseen, pidetään uutena tai omaperäisenä vain,
 - a) jos osa, sen jälkeen, kun se on sisällytetty moniosaiseen tuotteeseen, pysyy näkyvissä tuotteen tavanomaisen käytön aikana; ja
 - b) siltä osin kuin nämä osan näkyvät piirteet itsessään täyttävät uutuuden tai omaperäisyyden vaatimukset.

¹²³ Jos osapuolen lainsäädännössä niin säädetään, voidaan myös edellyttää, että teollismalleilla on yksilöllinen luonne.

4. Edellä 3 kohdan a alakohdassa 'tavanomaisella käytöllä' tarkoitetaan loppukäyttäjän toimesta tapahtuvaa käyttöä, ei kuitenkaan kunnossapito-, huolto- tai korjaustöitä.

25.26 ARTIKLA

Suoja-aika

Kukin osapuoli määrittelee suoja-ajan keston, ja se voidaan uusia yhdeksi tai useammaksi viisivuotiskaudeksi siten, että suoja-aika on enintään 25 vuotta hakemuksen jättämispäivästä.

25.27 ARTIKLA

Poikkeukset ja rajoitukset

1. Kukin osapuoli voi säätää rajoitetuista poikkeuksista teollismallien suojaan edellyttäen, että tällaiset poikkeukset eivät ole kohtuuttomasti ristiriidassa suojattujen teollismallien tavanomaisen hyödyntämisen kanssa eivätkä kohtuuttomasti vahingoita suojatun teollismallin omistajan oikeutettuja etuja, kun otetaan huomioon kolmansien osapuolien oikeutetut edut.

2. Teollismallien suoja ei ulotu malleihin, jotka määräytyvät olennaisesti teknisten tai toiminnallisten seikkojen perusteella. Teollismallia ei suojata etenkään, jos se koostuu sellaisista piirteistä, jotka on välttämättä toisinnettava tarkalleen saman muotoisina ja kokoisina, jotta tuote, johon teollismalli sisältyy tai johon sitä sovelletaan, voitaisiin mekaanisesti liittää toiseen tuotteeseen tai asentaa siihen, sen ympärille tai sitä vasten siten, että kumpi tahansa tuote toimii tarkoitettulla tavalla.

3. Edellä olevasta 2 kohdasta poiketen teollisoikeudellinen mallisuoja voi päteä teollismalliin, joka sallii keskenään vaihdettavissa olevien tuotteiden monenlaisen kokoamisen tai liittämisen moduulijärjestelmässä.

25.28 ARTIKLA

Suhde tekijänoikeuksiin

Teollismalli suojataan myös osapuolen tekijänoikeuslain nojalla siitä päivästä lähtien, jona teollismalli on luotu tai saatettu johonkin muotoon. Kukin osapuoli määrää näin myönnettävän tekijänoikeussuojan laajuuden ja edellytykset sekä vaadittavan omaperäisyyden.

B.4 ALAJAKSO

Maantieteelliset merkinnät

25.29 ARTIKLA

Määritelmät

Tässä alajaksossa tarkoitetaan

- a) 'maantieteellisellä merkinnällä' merkintää, joka osoittaa tavaran olevan peräisin osapuolen alueelta tai tietyltä seudulta taikka paikkakunnalta kyseisellä alueella, kun tavaran tunnettu laatu, maine tai muu luonteenpiirre liittyy olennaisella tavalla sen maantieteelliseen alkuperään; ja
- b) 'tuoteluokalla' tuoteluokkaa, jossa otetaan huomioon Nizzan luokitus.

25.30 ARTIKLA

Kansainväliset sopimukset

1. Osapuolet vahvistavat sitoumuksensa suojata maantieteellisiä merkintöjä alueellaan TRIPS-sopimuksen 22, 23 ja 24 artiklan mukaisesti.
2. Kukin osapuoli toteuttaa kohtuulliset toimet noudattaakseen 20 päivänä toukokuuta 2015 Genevessä hyväksyttyä alkuperänimityksistä ja maantieteellisistä merkinnöistä tehtyä Lissabonin sopimuksen Geneven asiakirjaa.

25.31 ARTIKLA

Soveltamisala

1. Tätä alajaksoa sovelletaan sellaisten maantieteellisten merkintöjen tunnustamiseen ja suojaamiseen, joilla yksilöidään asianomaiseen tuoteluokkaan kuuluvat ja liitteessä 25-B luetellut tavarat.

2. Osapuolet harkitsevat tämän alajakson kattamien maantieteellisten merkintöjen soveltamisalan laajentamista muiden tuoteluokkien kuin elintarvikkeiden ja maataloustuotteiden maantieteellisiin merkintöihin. Sen vuoksi osapuolet ovat sisällyttäneet liitteeseen 25-C nimet, joilla yksilöidään niiden alueelta peräisin olevat ja siellä suojatut tavarat, joiden katsotaan kuuluvan tämän sopimuksen suojan soveltamisalaan edellyttäen, että tämän sopimuksen suojan soveltamisalaa laajennetaan ja tässä alajaksossa vahvistetut menettelyt saatetaan päätökseen.¹²⁴

25.32 ARTIKLA

Luettelossa mainitut maantieteelliset merkinnät

Tässä alajaksossa tarkoitettut maantieteellisen merkinnät, jotka on lueteltu

- a) liitteen 25-B A osassa, ovat maantieteellisiä merkintöjä, jotka osoittavat tavaran olevan peräisin Euroopan unionin alueelta tai tietyltä seudulta taikka paikkakunnalta kyseisellä alueella; ja
- b) liitteen 25-B B osassa, ovat maantieteellisiä merkintöjä, jotka osoittavat tavaran olevan peräisin Meksikon alueelta tai tietyltä seudulta taikka paikkakunnalta kyseisellä alueella.

¹²⁴ Osapuolet tunnustavat, että tavaramerkkihakemusten arviointia varten ja siinä määrin kuin se on osapuolen lainsäädännön mukaista, nämä nimet on suojattu alkuperämaassa.

25.33 ARTIKLA

Vakiintuneet maantieteelliset merkinnät

Kun liitteessä 25-B lueteltuja nimiä on tarkasteltu ja liitteen 25-A mukainen vastustamismenettely on saatettu päätökseen, kukin osapuoli suojaa kyseiset maantieteelliset merkinnät tässä alajaksossa vahvistetun suojan tason mukaisesti.

25.34 ARTIKLA

Liitteessä 25-B lueteltujen maantieteellisten merkintöjen suoja

1. Kukin osapuoli säätää oikeudellisista keinoista, joilla asianomaiset osapuolet voivat estää seuraavat:
 - a) liitteessä 25-B ¹²⁵ luetellun toisen osapuolen maantieteellisen merkinnän käyttäminen tavarasta, joka kuuluu kyseisen maantieteellisen merkinnän tuoteluokkaan ja joka joko
 - i) ei ole peräisin liitteessä 25-B täsmennetystä alkuperäpaikasta kyseisen maantieteellisen merkinnän osalta; tai

¹²⁵ Liitteessä 25-B olevan maantieteellisten merkintöjen luettelon osalta tämän artiklan mukaisesti myönnetty suoja ei kata lisäyksessä 25-B-1 vahvistettuja yksittäisiä ilmaisuja, jotka ovat osa **moniosaisenta** maantieteellisen merkinnän nimeä.

- ii) on peräisin liitteessä 25-B täsmennetystä alkuperäpaikasta kyseisen maantieteellisen merkinnän osalta mutta jota ei ole tuotettu tai valmistettu toisen osapuolen sellaisten säädösten ja määräysten mukaisesti, joita sovellettaisiin, jos tavara olisi tarkoitettu kulutettavaksi toisessa osapuolella;
 - b) mikä tahansa tapa merkitä tai esittää tavara, joka osoittaa tai antaa ymmärtää, että kyseessä oleva tavara on peräisin muulta maantieteelliseltä alueelta kuin sen todellisesta alkuperäpaikasta tavalla, joka johtaa yleisöä harhaan tavarán maantieteellisen alkuperän osalta; ja
 - c) mikä tahansa muu käyttö, jota voidaan pitää Pariisin yleissopimuksen 10 bis artiklassa tarkoitettuna vilpillisenä kilpailuna.
2. Kukin osapuoli antaa 1 kohdan a alakohdassa tarkoitetun suojan silloinkin, kun tavarán oikea alkuperä on merkitty tai jos maantieteellistä merkintää käytetään käännöksessä tai maantieteelliseen merkintään on liitetty ilmaisu, kuten ”laji”, ”tyyppi”, ”tapa”, ”jäljitelmä” tai muu vastaava ilmaisu.
3. Kukin osapuoli säätää oman lainsäädäntönsä mukaisista täytäntöönpanoa koskevista hallinnollisista toimista, joilla estetään
- a) suojatun nimen suora tai välillinen kaupallinen käyttö;
 - b) suojatun nimen jäljittely, muuntelu tai vilpillinen käyttö;
 - c) suojatun nimen väärä tai harhaanjohtava merkintä; tai

d) käytännöt, jotka saattaisivat johtaa kuluttajaa harhaan tavarantoimittajan todellisen alkuperän, lähtöisyyden tai luonteen suhteen.

4. Tämän alajakson nojalla suojatuista maantieteellisistä merkinnöistä ei saa tulla yleisiä nimiä osapuolten alueella.

5. Mikään tässä alajaksossa ei velvoita osapuolta suojaamaan toisen osapuolen maantieteellistä merkintää, joka ei ole suojattu tai jonka suoja lakkaa alkuperäisen osapuolen alueella. Kukin osapuoli ilmoittaa toisilleen, jos maantieteellinen merkintä ei ole enää suojattu sen alueella. Kyseinen ilmoitus on tehtävä kolmen kuukauden kuluessa toimivaltaisen viranomaisen antamasta lopullisesta ratkaisusta maantieteellisen merkinnän suojan lakkaamisesta.

6. Tämän artiklan määräyksiä sovelletaan soveltuvin osin Brysselissä 27 päivänä toukokuuta 1997 tehdyn Euroopan yhteisön ja Meksikon yhdysvaltojen välisen nimitysten vastavuoroista tunnustamista ja suojaa tislattujen alkoholijuomien alalla koskevan sopimuksen, jäljempänä 'tislattuja alkoholijuomia koskeva sopimus', liitteissä I ja II olevaan nimien luetteloon.

25.35 ARTIKLA

Maantieteellisten merkintöjen luettelon muuttaminen

1. Yhteisneuvosto voi päättää liitteen 25-B muuttamisesta 25.42 artiklan mukaisesti lisäämällä tai oikaisemalla maantieteellisiä merkintöjä tai poistamalla maantieteelliset merkinnät, joiden suoja on lakannut tai joita on lakattu käyttämästä alkuperäpaikassa. Edellä olevan 1.10 artiklan (Tämän sopimuksen III osan alakomiteat ja muut elimet) 1 kohdan k alakohdalla perustettu teollisuus- ja tekijänoikeuksien alakomitea valmistelee tällaiset päätökset.
2. Uudet maantieteelliset merkinnät lisätään yhteisneuvoston päätöksellä sen jälkeen, kun toimitetut nimet on tutkittu ja 25.33 artiklassa tarkoitettu vastustamismenettely on saatettu päätökseen.
3. Uusien maantieteellisten merkintöjen osalta yhteisneuvosto voi muuttaa päätöksellä tislattuja alkoholijuomia koskevan sopimuksen liitettä I ja II 25.33 artiklassa tarkoitettua menettelyä noudattaen.

25.36 ARTIKLA

Maantieteellisten merkintöjen käyttöoikeus

1. Tämän alajakson mukaisesti suojattua maantieteellistä merkintää saavat käyttää kaikki sitä vastaavien teknisten eritelmien mukaista tavaraa kaupan pitävät toimijat.

2. Kun maantieteellinen merkintä on tämän alajakson nojalla suojattu, tällaisen suojatun maantieteellisen merkinnän käyttö ei edellytä minkäänlaista käyttäjien rekisteröintiä tai muita vaatimuksia.

3. Maantieteelliseen merkintään viittaavia merkintöjä, lyhenteitä ja tunnuksia saa käyttää ainoastaan asianomaisella alueella suojatusta tai rekisteröidystä tavarasta, joka on tuotettu vastaavien teknisten eritelmien mukaisesti.

25.37 ARTIKLA

Tavaramerkkien ja maantieteellisten merkintöjen suhde

1. Tämä alajakso ei rajoita oikeuksia, jotka ovat peräisin aikaisemmasta tavaramerkistä, jota on haettu tai joka on rekisteröity vilpittömässä mielessä tai jotka on hankittu käyttämällä sitä vilpittömässä mielessä osapuolen alueella. Rajoitettu poikkeus tavaramerkkioikeudella myönnettyihin oikeuksiin on se, että tavaramerkin haltija ei tietyissä olosuhteissa välttämättä pysty estämään suojan myöntämistä rekisteröidylle maantieteelliselle merkinnälle tai sen käyttämistä osapuolella, jossa tavaramerkkiä haetaan, se rekisteröidään tai sitä käytetään. Rekisteröidyn maantieteellisen merkinnän suoja ei saa millään muulla tavalla rajoittaa tällaisella tavaramerkkioikeudella myönnettyjä oikeuksia, kuten mahdollisuutta pyytää erottuvan merkin uudistamista tai muuttamista edellyttäen, että muutosta ei katsota vilpilliseksi kilpailuksi.

2. Osapuolta ei vaadita suojaamaan nimeä maantieteellisenä merkintänä 25.34 artiklan mukaisesti, jos tavaramerkin maineen ja tunnettuuden sekä sen käytössäoloajan pituuden vuoksi kyseinen nimi todennäköisesti johtaisi kuluttajaa harhaan tavarantoimittajan todellisen alkuperän osalta.

3. Jollei 25.39 artiklasta muuta johdu ja TRIPS-sopimuksen 22 artiklan 3 kohdan perusteella tämän sopimuksen liitteessä 25-B lueteltujen maantieteellisten merkintöjen osalta, jotka edelleen ovat alkuperäisen osapuolen suojattuja maantieteellisiä merkintöjä, osapuoli voi omasta aloitteestaan ja lainsäädäntönsä sallimissa rajoissa tai asianosaisen pyynnöstä evätä tai mitätöidä tavaramerkin rekisteröinnin edellyttäen, että

- a) tavaramerkin rekisteröinti tavaroita varten olisi ristiriidassa 25.34 artiklan kanssa;
- b) tavaramerkki liittyy samaan tai samankaltaiseen tavaraan;
- c) tavaramerkki liittyy tavaroihin, joiden alkuperä ei vastaa kyseistä maantieteellistä merkintää; ja
- d) tavaramerkin rekisteröintihakemus jätetään sen päivän jälkeen, jona maantieteellisen merkinnän suojaa koskeva hakemus on jätetty asianomaisen osapuolen alueella.

4. Edellä 25.32 artiklassa tarkoitettujen maantieteellisten merkintöjen osalta tämän artiklan 3 kohdan d alakohdassa tarkoitettu suojaa koskevan hakemuksen jättämispäivä on tämän sopimuksen allekirjoituspäivä.

5. Edellä 25.35 artiklan 2 alakohdassa tarkoitettujen uusien maantieteellisten merkintöjen osalta tämän artiklan 3 kohdan d alakohdassa tarkoitettu suojaa koskevan hakemuksen jättämispäivä on päivä, jona maantieteellinen merkintä julkaistaan vastustamismenettelyssä.

6. Liitteessä 25-B lueteltujen maantieteellisten merkintöjen suoja alkaa aikaisintaan tämän sopimuksen voimaantulopäivänä.

25.38 ARTIKLA

Suojan täytäntöönpano

Kukin osapuoli panee täytäntöön 25.34–25.37 artiklassa määrätyn suojan asianmukaisin hallinnollisin tai oikeudellisin menettelyin oman lainsäädäntönsä ja käytäntönsä mukaisesti. Toimivaltaiset viranomaiset panevat suojan täytäntöön jommallakummalla tai molemmilla seuraavilla tavoilla:

- a) omasta aloitteestaan; tai
- b) asianosaisen pyynnöstä.

25.39 ARTIKLA

Yleiset säännöt

1. Osapuolta ei vaadita suojaamaan nimeä maantieteellisenä merkintänä tämän alajakson mukaisesti, jos kyseinen nimi on ristiriidassa kasvilajikkeen tai eläinrodun nimen kanssa ja saattaisi sen vuoksi johtaa kuluttajaa harhaan tavaran todellisen alkuperän osalta.

2. Samannimistä nimitystä, joka saa todennäköisesti kuluttajat virheellisesti uskomaan, että tavarat ovat peräisin joltain muulta alueelta, ei saa rekisteröidä maantieteelliseksi merkinnäksi, vaikka nimi olisikin oikea sen alueen, seudun tai paikan osalta, mistä kyseinen tavara on peräisin. Osapuolten on yhdessä päätettävä niistä käytännön edellytyksistä, joilla osittain tai kokonaan samannimiset maantieteelliset merkinnät erotetaan toisistaan, ottaen huomioon tarve varmistaa asianomaisten tuottajien tasapuolinen kohtelu ja se, että kuluttajia ei johdeta harhaan, sanotun kuitenkin rajoittamatta TRIPS-sopimuksen 23 artiklan soveltamista.

3. Jos osapuoli kolmannen maan kanssa käymissään kahdenvälisissä neuvotteluissa ehdottaa kolmannen maan sellaisen maantieteellisen merkinnän suojaamista, joka on kokonaan tai osittain samanniminen toisen osapuolen maantieteellisen merkinnän kanssa, toiselle osapuolelle on ilmoitettava tästä ja annettava mahdollisuus tehdä huomautuksensa ennen kuin kolmannen maan maantieteellisen merkintä suojataan.

4. Sen osapuolen viranomaiset, jonka alueelta tavara on peräisin, hyväksyvät tässä alajaksossa tarkoitetun **teknisen eritelmän** ja siihen mahdollisesti tehdyt muutokset.

Commented [LK107]: CDE, plural

25.40 ARTIKLA

Poikkeukset

1. Mikään tässä alajaksossa ei edellytä, että osapuoli soveltaa tämän alajakson määräyksiä mihinkään toisen osapuolen maantieteelliseen merkintään tai yksittäiseen ilmaisuun, joka on osa moniosaista maantieteellistä merkintää sellaisten tavaroiden tai palvelujen osalta, joiden asianomainen merkintä on identtinen sellaisen ilmaisun kanssa, joka on tavanomainen arkikielessä yleisnimenä tällaisille tavaroille tai palveluille kyseisen osapuolen alueella.
2. Jos maantieteellisen merkinnän käännös on identtinen sellaisen ilmaisun kanssa, joka on tavanomainen yleiskielinen yleisnimitys jollekin tavaralle jonkin osapuolen alueella, tai jos maantieteellisen merkinnän käännös sisältää tällaisen ilmaisun tai jos maantieteellinen merkintä ei ole identtinen mutta siihen sisältyy tällainen ilmaisu, tällä alajaksolla ei rajoiteta minkään henkilön oikeutta käyttää kyseistä ilmaisua kyseisen osapuolen alueella kyseisen tavaran yhteydessä.
3. Kun määritetään, onko ilmaisu tavanomainen yleiskielinen yleisnimitys jollekin tavaralle jonkin osapuolen alueella, kyseisen osapuolen viranomaisilla on toimivalta ottaa huomioon, miten kuluttajat ymmärtävät kyseisen ilmaisun sen alueella. Olennaisia tekijöitä kuluttajien ymmärryksen määrittämiseksi ovat muun muassa se,
 - a) käytetäänkö ilmaisua viittaamaan kyseisen tyyppiseen tavarahan luotettavissa lähteissä, kuten sanakirjoissa, sanomalehdissä ja asiaa koskevilla verkkosivustoilla; ja

- b) miten tavaraa, johon tällä ilmaisulla viitataan, markkinoidaan ja käytetään kaupassa kyseisen osapuolen alueella.¹²⁶
4. Mikään tässä alajaksossa ei estä käyttämästä osapuolen alueella minkä tahansa tavarán osalta kasvilajikkeen tai eläinrodun tavanomaista nimeä, joka on käytössä kyseisen osapuolen alueella tämän sopimuksen voimaantulopäivänä.
5. Mikään tässä sopimuksessa ei **estä** kenenkään oikeutta käyttää kaupallisiin tarkoituksiin omaa tai edeltäjänsä nimeä edellyttäen, että tällaista nimitystä käytetään tavalla, joka ei johda kuluttajaa harhaan.

25.41 ARTIKLA

Olemassa olevien sopimusten liittäminen tähän sopimukseen

1. Tislattuja alkoholijuomia koskeva sopimus liitetään soveltuvin osin tähän sopimukseen ja otetaan sen osaksi.¹²⁷

¹²⁶ Tätä alakohtaa sovellettaessa osapuolen viranomaiset voivat tarvittaessa ottaa huomioon sen, käytetäänkö ilmaisua kyseisen osapuolen tunnustamissa asiaa koskevissa kansainvälisissä standardeissa viittaamaan tavaratyyppiin tai -luokkaan sen alueella.

¹²⁷ Selvyyden vuoksi todetaan, että tämä koskee kaikkia tislattuja alkoholijuomia koskevan sopimuksen aiempia ja tulevia muutoksia.

2. Teollis- ja tekijänoikeuksien alakomitea korvaa tislattuja alkoholijuomia koskevan sopimuksen 17 artiklalla perustetun sekakomitean ja hoitaa kyseisessä artiklassa määrättyt tehtävät.

25.42 ARTIKLA

Yhteistyö

1. Teollis- ja tekijänoikeuksien alakomitea on asiaankuuluva foorumi tämän alajakson täytäntöönpanon ja hallinnoinnin seuraamiseksi.
2. Osapuolet ilmoittavat toisilleen, jos liitteessä 25-B luetellun maantieteellisen merkinnän suoja lakkaa kyseisen osapuolen alueella. Tällaisen ilmoituksen jälkeen teollis- ja tekijänoikeuksien alakomitea valmistelee yhteisneuvostolle päätöksen liitteen 25-B muuttamisesta tässä sopimuksessa määrättyjen menettelyjen mukaisesti.
3. Osapuoli voi joko suoraan tai teollis- ja tekijänoikeuksien alakomitean välityksellä pyytää toista osapuolta toimittamaan teknisiä eritelmiä ja niiden muutoksia koskevia tietoja.

4. Kukin osapuoli voi asettaa julkisesti saataville espanjaksi tai englanniksi tekniset eritelvät, jotka liittyvät tämän alajakson nojalla suojattuihin toisen osapuolen maantieteellisiin merkintöihin.¹²⁸

5. Teollis- ja tekijänoikeuksien alakomitea käsittelee kaikkia suojattujen maantieteellisten merkintöjen teknisiä eritelmiä koskevia kysymyksiä.

25.43 ARTIKLA

Suojaaminen osapuolen lainsäädännön nojalla

Tämä alajakso ei estä osapuolen maantieteellisen merkinnän haltijan oikeutta hakea maantieteellisen merkinnän tunnustamista ja suojaa toisessa osapuolella kyseisen osapuolen lainsäädännön mukaisesti.

¹²⁸ Meksiko voi ~~julkistaa~~ asettaa kyseiset tekniset eritelvät julkisesti saataville espanjaksi tai englanniksi.

B.5 ALAJAKSO

Patentit

25.44 ARTIKLA

Kansainväliset sopimukset

Kukin osapuoli noudattaa Washingtonissa 19 päivänä kesäkuuta 1970 tehtyä patenttityhteistyösopimusta, sellaisena kuin se on muutettuna 28 päivänä syyskuuta 1979 ja viimeksi muutettuna 3 päivänä lokakuuta 2001 ja tunnustaa Genevessä 1 päivänä kesäkuuta 2000 hyväksytyn patenttilakisopimuksen mukaisten menettelysääntöjen hyväksymisen tai säilyttämisen merkityksen.

Commented [LK108]: IATE

25.45 ARTIKLA

Patentit ja kansanterveys

1. Tässä alajaksossa vahvistetut oikeudet ja velvoitteet eivät estä eivätkä saa estää osapuolta toteuttamasta toimenpiteitä kansanterveyden suojelemiseksi. Osapuolet tunnustavat 14 päivänä marraskuuta 2001 Dohassa hyväksytyn TRIPS-sopimuksesta ja kansanterveydestä annetun julistuksen, jäljempänä 'Dohan julistus', merkityksen ja vahvistavat sitoutumisensa siihen. Tämän alajakson mukaisia oikeuksia ja velvoitteita tulkittaessa ja täytäntöön pantaessa osapuolten on varmistettava, että Dohan julistusta noudatetaan.

2. Osapuolet osallistuvat WTO:n yleisneuvoston 30 päivänä elokuuta 2003 Dohan julistuksen 6 kohdan täytäntöönpanosta tekemän päätöksen ja TRIPS-sopimuksen muuttamisesta 6 päivänä joulukuuta 2005 tehdyn pöytäkirjan täytäntöönpanoon ja noudattavat niitä.

25.46 ARTIKLA

Farmaseuttisten tuotteiden, myös biologisten tuotteiden,
myyntiluvan viivästyessä sovellettava täydentävä suoja¹²⁹

1. Osapuolet tunnustavat, että niiden alueilla patentilla suojattuihin farmaseuttisiin tuotteisiin, biologiset tuotteet mukaan luettuna¹³⁰, voidaan soveltaa hallinnollista lupamenettelyä¹³¹ ennen markkinoille saattamista. Ne tunnustavat, että aika, joka osapuolen lainsäädännön määräysten mukaisesti kuluu patentin saamista koskevan hakemuksen tekemisestä tuotteen markkinoille saattamiseen koskevan luvan myöntämiseen, voi lyhentää patentin antamaa todellista suojaa.

¹²⁹ Meksiko panee täytäntöön tässä artiklassa määrättyt velvoitteet viimeistään kahden vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulosta.

¹³⁰ Kukin osapuoli määrittää 21 päivänä huhtikuuta 2018 voimassa olleen lainsäädäntönsä mukaisesti, mitkä tuotteet kuuluvat ilmaisujen 'farmaseuttiset tuotteet' ja 'biologiset tuotteet' piiriin.

¹³¹ *(ei koske suomenkielistä toisintoa)*

2. Kukin osapuoli säätää riittävästä ja tehokkaasta järjestelmästä, jolla patentinomistajalle korvataan patentin antaman todellisen suojan lyhentyminen, jos ensimmäisen myyntiluvan myöntäminen sen alueella on viivästynyt kohtuuttomasti¹³². Tällainen korvaus tapahtuu täydentävällä *sui generis* -suojaalla, joka vastaa kestoaltaan aikaa, joka merkitsee kohtuutonta viivästystä. Tällaisen täydentävän suojan kesto saa olla enintään viisi vuotta.¹³³

3. Vaihtoehtona 2 kohdassa tarkoitettulle korvausmekanismille osapuoli voi tarjota enintään viiden vuoden¹³⁴ mittaisen pidennyksen patenttisuojalla myönnettyjen oikeuksien keston korvauksena patentinomistajalle patentin antaman todellisen suojan lyhentymisestä, joka johtuu myyntilupamenettelystä. Tällaisen pidennyksen kesto tulee voimaan patentin laillisen voimassaoloajan päättyessä ajaksi, joka vastaa patentin hakemispäivän ja ensimmäisen markkinoille saattamista osapuolella koskevan luvan päivämäärän välillä kulunutta aikaa, josta on vähennetty viiden vuoden ajanjakso.

¹³² Tätä artiklaa sovellettaessa 'kohtuuttomaan viivästykseen' kuuluu kahden vuoden viive myyntilupahakemuksen jättämispäivän ja ensimmäisen hakijalle annetun vastauksen välillä. Myyntiluvan myöntämisessä tapahtuvia viivästysjaksoja, jotka johtuvat hakijasta tai eivät ole myyntiluvan antaneen viranomaisen valvonnassa, ei tarvitse ottaa huomioon tällaisen viivästyksen määrittämisessä.

¹³³ Jos osapuoli noudattaa tätä kohtaa, sillä ei ole velvollisuutta noudattaa 3 kohdassa määrättyä vaihtoehtoa.

¹³⁴ Tätä aikaa voidaan jatkaa kuudella kuukaudella sellaisten farmaseuttisten tuotteiden osalta, joista on tehty pediatria tutkimuksia, joiden tulokset sisältyvät tuotetietoihin.

4. Pannessaan täytäntöön tämän artiklan velvoitteita kukin osapuoli voi määrittää ehtoja ja rajoituksia edellyttäen, että osapuoli noudattaa edelleen tätä artiklaa.

5. Kukin osapuoli pyrkii parhaansa mukaan käsittelemään farmaseuttisten tuotteiden myyntilupahakemuksia tehokkaasti ja nopeasti, jotta vältetään kohtuuttomat tai tarpeettomat viivästykset. Pyrkiessään välttämään kohtuuttomia viivästyksiä osapuoli voi ottaa käyttöön tai pitää voimassa menettelyjä, joilla nopeutetaan myyntilupahakemusten käsittelyä.

B.6 ALAJAKSO

Kasvilajikkeet

25.47 ARTIKLA

Kansainväliset sopimukset

Kukin osapuoli suojaa kasvinjalostajanoikeudet Pariisissa 2 päivänä joulukuuta 1961 hyväksytyn uusien kasvilajikkeiden suojaamista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen, sellaisena kuin se on viimeksi tarkistettuna Genevessä 19 päivänä maaliskuuta 1991, mukaisesti ottaen huomioon myös kyseisen yleissopimuksen 15 artiklassa tarkoitettujen jalostajanoikeuksia koskevat poikkeukset ja tehtävä yhteistyötä edistääkseen ja soveltaakseen näitä oikeuksia.¹³⁵

Commented [LK109]: IATE

¹³⁵ Meksiko panee täytäntöön tämän määräyksen viimeistään neljän vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulopäivästä.

B.7 ALAJAKSO

Julkistamattoman tiedon suoja

25.48 ARTIKLA

Liikesalaisuuksien suojan laajuus

1. Kukin osapuoli varmistaa Pariisin yleissopimuksen 10 bis artiklassa määrätyn tehokkaan suojan vilpillistä kilpailua vastaan ja säättää tätä varten oikeudellisista keinoista, mukaan lukien hallinnolliset tai siviilioikeudelliset menettelyt¹³⁶, joilla kaikki henkilöt voivat estää liikesalaisuuksien ilmaiseminen muille tai estää muita hankkimasta tai käyttämästä niitä ilman tietoja laillisesti hallussaan pitävän henkilön suostumusta tavalla, joka on vastoin rehellisiä kaupallisia käytäntöjä¹³⁷. Tätä alajaksoa sovellettaessa liikesalaisuuksiin sisältyvät TRIPS-sopimuksen 39 artiklan 2 kohdassa tarkoitettut julkistamattomat tiedot.

¹³⁶ Selvyyden vuoksi todetaan, että osapuoli voi tarjota kyseisiä oikeudellisia keinoja oman lainsäädäntönsä mukaisilla rikosoikeudellisilla menettelyillä.

¹³⁷ Osapuoli voi harkita näiden menettelyjen soveltamatta jättämistä, jos rehellisten kaupallisten toimintojen vastaista toimintaa harjoitetaan rikkomuksen, väärinkäytöksen tai laittoman toiminnan paljastamiseksi sen lainsäädännön mukaisesti tai sen lainsäädännössä tunnustetun oikeutetun edun suojaamiseksi.

2. Tätä alajaksoa sovellettaessa osapuolen on ~~ainakin~~ harkittava ainakin seuraavien toimintatapojen katsomista rehellisten kaupallisten käytäntöjen vastaisiksi:

- a) liikesalaisuuden hankinta ilman liikesalaisuuden haltijan suostumusta aina, kun se tapahtuu seuraavin keinoin: luvaton pääsy sellaisiin liikesalaisuuden haltijan laillisessa määräysvallassa oleviin asiakirjoihin, esineisiin, materiaaleihin tai sähköisiin tiedostoihin, jotka sisältävät liikesalaisuuden tai joista liikesalaisuus voidaan johtaa, taikka niiden anastus tai kopioiminen; tai
- b) liikesalaisuuden käyttö tai ilmaiseminen ilman liikesalaisuuden haltijan suostumusta, kun sen tekijänä on henkilö, joka on hankkinut liikesalaisuuden laittomasti tai rikkoo luottamuksellisuutta koskevaa sopimusta tai muuta velvoitetta olla ilmaisematta liikesalaisuutta tai sen käytön rajoittamista.^{138, 139}

¹³⁸ Selvyyden vuoksi todetaan, että kunkin osapuolen säädöksissä ja määräyksissä vahvistettuihin perusteisiin sisältyy liikesalaisuuden käytön rajoittamista koskevan velvoitteen rikkominen.

¹³⁹ Selvyyden vuoksi todetaan, että Euroopan unioni katsoo, etteivät seuraavat tilanteet kuulu tämän kohdan soveltamisalaan:

- a) henkilö itsenäisesti keksii tai luo asiaan kuuluvat tiedot;
- b) tuotteen käännteismallinnus, jonka on tehnyt tuotteen laillisesti hallussaan pitävä henkilö, jota ei koske oikeudellisesti pätevä velvoite rajoittaa asiaan kuuluvien tietojen hankintaa;
- c) tietojen hankinta, käyttö tai julkistaminen aina, kun sitä edellytetään tai se sallitaan osapuolen lainsäädännössä;
- d) työntekijät käyttävät sellaista kokemusta ja sellaisia taitoja, jotka he ovat rehellisesti hankkineet osana tavanomaista työskentelyä; tai
- e) tietojen ilmaiseminen sananvapautta ja tiedonvälityksen vapautta koskevan oikeuden harjoittamisen yhteydessä.

25.49 ARTIKLA

Liikesalaisuuksia koskevat hallinnolliset tai siviilioikeudelliset menettelyt

1. Kukin osapuoli varmistaa, että henkilöt, jotka osallistuvat 25.48 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin menettelyihin tai joilla on oikeus tutustua kyseisiin menettelyihin liittyviin asiakirjoihin, eivät saa käyttää tai ilmaista liikesalaisuuksia tai väitettyjä liikesalaisuuksia, jotka toimivaltaiset viranomaiset ovat **asiaan osallisen** asianmukaisesti perustellusta pyynnöstä katsoneet luottamuksellisiksi ja joista he ovat saaneet tiedon tällaisen osallistumisen tai asiakirjoihin tutustumisen seurauksena.
2. Kukin osapuoli säättää, että sen toimivaltaisilla viranomaisilla on ainakin toimivalta käyttää erityisiä toimenpiteitä 25.48 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuissa menettelyissä esitettyjen liikesalaisuuksien tai väitettyjen liikesalaisuuksien luottamuksellisuuden säilyttämiseksi. Tällaisiin erityisiin toimenpiteisiin voi sisältyä kunkin osapuolen lainsäädännön mukaisesti mahdollisuus rajoittaa oikeutta tutustua tiettyihin asiakirjoihin kokonaan tai osittain, rajoittaa pääsyä suulliseen käsittelyyn ja näiden käsittelyjen pöytäkirjoihin tai litteroituun tekstiin sekä asettaa saataville tuomioistuimen ratkaisusta ei-luottamuksellinen toisinto, josta on poistettu kaikki liikesalaisuuksia sisältävät kohdat tai jossa tällaisia kohtia on muutettu.

25.50 ARTIKLA

Farmaseuttisiin tuotteisiin, myös biologisiin tuotteisiin, liittyvien julkistamattomien tietojen suoja¹⁴⁰

1. Jos osapuoli vaatii julkistamattomia testituloksia tai muita prekliinisten tai kliinisten kokeiden tietoja edellytyksenä myyntiluvan myöntämiseksi uusille farmaseuttisille tuotteille¹⁴¹, biologiset tuotteet¹⁴² mukaan luettuna, sen määrittämiseksi, onko kyseisten tuotteiden käyttö turvallista ja tehokasta, osapuolen on suojattava tällaiset tiedot niiden ilmaisemiselta kolmansille osapuolille, jos kyseisten tietojen muodostaminen on edellyttänyt huomattavaa ponnistusta, paitsi milloin se on tarpeen erittäin tärkeän yleisen edun mukaisesti, tai ellei toimenpiteisiin ole jo ryhdytty sen varmistamiseksi, että tiedot on suojattu epärehelliseltä kaupalliselta käytöltä.

¹⁴⁰ Meksiko panee täytäntöön tämän velvoitteen viimeistään kahden vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulosta.

¹⁴¹ Tässä artikkelissa ilmaisulla 'uusi' tarkoitetaan, että tuote sisältää uuden kemiallisen yhdisteen, jota ei ole aiemmin hyväksytty osapuolen alueella, tai tuote on uusi biologinen tai bioteknologinen tuote, jota ei ole aiemmin hyväksytty osapuolen alueella.

¹⁴² Kukin osapuoli määrittää 21 päivänä huhtikuuta 2018 voimassa olleen lainsäädäntönsä mukaisesti, mitkä tuotteet kuuluvat ilmaisujen 'farmaseuttiset tuotteet' ja 'biologiset tuotteet' piiriin.

2. Osapuoli ei saa vähintään kuuden vuoden¹⁴³ ajan osapuolen alueella sovellettavan uuden tuotteen myyntiluvan¹⁴⁴ myöntämispäivästä ilman 1 kohdassa tarkoitettua tietoa aiemmin toimittaneen henkilön suostumusta myöntää kolmansille henkilöille kyseisten tietojen tai kyseiset tiedot¹⁴⁵ toimittaneelle henkilölle myönnetyn myyntiluvan perusteella farmaseuttisen tuotteen, mukaan lukien biologiset tuotteet, myyntilupaa, jolla sallitaan pitää kaupan tuotetta¹⁴⁶.
3. Kukin osapuoli voi rajoituksetta panna täytäntöön tällaisia tuotteita koskevia lyhennettyjä lupamenettelyitä biologista samanarvoisuutta ja biologista hyväksikäytettävyyttä koskevien tutkimusten pohjalta.

¹⁴³ Selvyyden vuoksi todetaan, että osapuoli voi rajoittaa tämän kohdan mukaisen suoja-ajan kuuteen vuoteen.

¹⁴⁴ Osapuoli voi säätää, että biologisten tuotteiden osalta tässä artikkelissa tarkoitettujen julkistamattomien tietojen suoja sovelletaan vain uuden biologisen tuotteen ensimmäiseen myyntilupa.

¹⁴⁵ Selvyyden vuoksi todetaan, että tähän sisältyvät tiedot, jotka on toimitettu tällaisia tietoja toimittaneelle henkilölle myönnettyjä lupia varten osapuolten ja kolmansien maiden alueella.

¹⁴⁶ Tämän kohdan soveltamiseksi osapuoli voi säätää, että 'tuotteella' tarkoitetaan samaa tai samankaltaista tuotetta.

25.51 ARTIKLA

Kasvinsuojeluaineisiin liittyvien julkistamattomien tietojen suoja¹⁴⁷

1. Jos osapuoli vaatii julkistamattomia testituloksia tai muita tietoja edellytyksenä myyntiluvan¹⁴⁸ myöntämiseksi uusille¹⁴⁹ kasvinsuojeluaineille, sen määrittämiseksi, onko kyseisten tuotteiden käyttö turvallista ja tehokasta¹⁵⁰, osapuolen on suojattava tällaiset tiedot niiden ilmaisemiselta kolmansille osapuolille, paitsi milloin se on tarpeen erittäin tärkeän yleisen edun mukaisesti, tai ellei toimenpiteisiin ole jo ryhdytty sen varmistamiseksi, että tieto on suojassa epärehelliseltä kaupalliselta käytännöltä.

¹⁴⁷ Meksiko panee täytäntöön tämän velvoitteen viimeistään kahden vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulosta.

¹⁴⁸ Tässä artiklassa ilmaisulla 'myyntilupa' tarkoitetaan samaa kuin osapuolen lainsäädännön mukaisella 'terveysluvalla'.

¹⁴⁹ Tässä artiklassa ilmaisulla 'uusi' tarkoitetaan, että tuote sisältää uuden kemiallisen yhdisteen, jota ei ole aiemmin hyväksytty osapuolen alueella.

¹⁵⁰ Selvyyden vuoksi todetaan, että tätä artiklaa sovelletaan tapauksiin, joissa osapuoli edellyttää julkistamattomien testien tai muiden tietojen toimittamista ainoastaan tuotteen turvallisuudesta tai ainoastaan valmisteen tehokkuudesta taikka molemmista.

2. Osapuoli ei saa vähintään 10 vuoden¹⁵¹ ajan osapuolen alueella sovellettavan uuden tuotteen myyntiluvan myöntämispäivästä ilman 1 kohdassa tarkoitettua tietoa aiemmin toimittaneen henkilön suostumusta myöntää kolmansille henkilöille kyseisten tietojen tai kyseiset tiedot toimittaneelle henkilölle myönnetyn myyntiluvan perusteella kasvinsuojeluaineen myyntilupaa, jolla sallitaan pitää kaupan tuotetta.
3. Kukin osapuoli vahvistaa sääntöjä, joilla vältetään selkärangaisilla eläimillä tehtäviä päällekkäisiä testejä.
4. Kukin osapuoli voi rajoituksetta panna täytäntöön tällaisia tuotteita koskevia lyhennettyjä lupamenettelyitä vastaavuustutkimusten pohjalta.

¹⁵¹ Selvyyden vuoksi todetaan, että osapuoli voi rajoittaa tämän artiklan mukaisen suoja-ajan 10 vuoteen.

C JAKSO

Teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpano

C.1 ALAJAKSO

Yleiset määräykset

25.52 ARTIKLA

Yleiset velvoitteet

1. Osapuolet vahvistavat TRIPS-sopimuksen ja erityisesti sen III osan mukaiset sitoumuksensa. Kukin osapuoli säätää tässä jaksossa määrättyistä täydentävistä toimenpiteistä, menettelyistä ja oikeussuojakeinoista, jotka ovat tarpeen teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanon varmistamiseksi. Kyseisten toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen on oltava oikeudenmukaisia ja tasapuolisia, ne eivät saa olla turhan monimutkaisia tai kalliita eivätkä ne saa sisältää kohtuuttomia määräaikoja tai johtaa aiheettomiin viivytyksiin.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen on lisäksi oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia, ja niitä on sovellettava siten, että vältetään luomasta esteitä lailliselle kaupankäynnille ja annetaan takeet niiden väärinkäytön estämiseksi.

3. Tämän jakson määräyksillä ei velloiteta osapuolelta perustamaan lakien yleisestä täytäntöönpanojärjestelmästä erillistä järjestelmää teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanoa varten, eivätkä ne myöskään vaikuta siihen, miten osapuoli yleensä voi panna lainsäädäntöään täytäntöön. Tämän alajakson määräyksillä ei velloiteta osapuolta jakamaan voimavarojan tietyillä tavalla teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanomenettelyn ja toisaalta lainsäädännön yleisen täytäntöönpanomenettelyn kesken.

25.53 ARTIKLA

Henkilöt, joilla on oikeus pyytää toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista

Kukin osapuoli myöntää oikeuden pyytää tässä jaksossa ja TRIPS-sopimuksen III osassa tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista seuraaville:

- a) teollis- ja tekijänoikeuksien haltijat osapuolen lainsäädännön mukaisesti;
- b) kaikki muut henkilöt, joilla on oikeus käyttää näitä teollis- ja tekijänoikeuksia, erityisesti käyttöluvan haltijat, jos osapuolen lainsäädäntö sen sallii ja mainitun lainsäädännön mukaisesti;

- c) teollis- ja tekijänoikeuksia kollektiivisesti hallinnoiville elimille, joilla on säännönmukaisesti tunnustettu oikeus edustaa teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoita, jos osapuolen lainsäädäntö sen sallii ja mainitun lainsäädännön mukaisesti; ja
- d) alan edunvalvonnasta vastaavat elimet, joilla on säännönmukaisesti tunnustettu oikeus edustaa teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoita, jos osapuolen lainsäädäntö sen sallii ja mainitun lainsäädännön mukaisesti.

C.2 ALAJAKSO

Yksityisoikeudellinen ja hallinnollinen täytäntöönpano

25.54 ARTIKLA

Todistusaineisto

1. Kukin osapuoli varmistaa, että toimivaltaisilla oikeusviranomaisilla on jo ennen pääasiaa koskevan kanteen nostamista sen osapuolen hakemuksesta, joka on esittänyt kohtuudella saatavissa olevaa todistusaineistoa tukeakseen väitteitään teollis- tai tekijänoikeutensa loukkaamisesta tai tällaisen loukkaamisen uhasta, toimivalta määrätä nopeita ja tehokkaita väliaikaisia toimenpiteitä väitettyyn loukkaamiseen liittyvän asiaankuuluvan todistusaineiston suojaamiseksi edellyttäen, että luottamukselliset tiedot suojataan.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitetut väliaikaiset toimenpiteet voivat sisältää riidanalaisten tavaroiden yksityiskohtaisen kuvaamisen ja mahdollisen näytteiden oton, tai riidanalaisten tavaroiden ja soveltuvissa tapauksissa kyseisten tavaroiden valmistuksessa tai jakelussa käytettyjen materiaalien ja välineiden sekä tavaroihin liittyvien asiakirjojen haltuunottamisen.

3. Kukin osapuoli ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin, joilla toimivaltaisille oikeusviranomaisille annetaan toimivalta kaupallisessa laajuudessa tehtyjen teollis- tai tekijänoikeuden loukkausten osalta ja menettelyn asianosaisen pyynnöstä tarvittaessa määrätä esitettäväksi vastapuolen hallussa olevia pankki-, rahoitus- tai kaupallisia asiakirjoja, joita luottamuksellisten tietojen suoja koskee.¹⁵²

¹⁵² Meksiko voi rajoittaa kyseisen toimivallan koskemaan rikosoikeudellisia menettelyjä lainsäädäntönsä mukaisesti.

25.55 ARTIKLA

Tiedonsaantioikeus

1. Kukin osapuoli varmistaa, että toimivaltaisilla oikeusviranomaisilla on teollis- tai tekijänoikeuden loukkausta koskevan menettelyn yhteydessä kantajan perustellusta ja oikeasuhteisesta pyynnöstä toimivalta määrätä, että teollis- tai tekijänoikeuksia loukannut tai kuka tahansa muu henkilö, joka on asianosainen tai todistaja, antaa tietoja sellaisten tavaroiden tai palvelujen alkuperästä ja jakeluverkosta, jotka loukkaavat teollis- tai tekijänoikeutta.¹⁵³

¹⁵³ Euroopan unioni voi päättää, että

- a) 'kuka tahansa muu henkilö' tarkoittaa henkilöä,
 - i) jonka on todettu pitävän hallussaan teollis- ja tekijänoikeuksia loukkaavia tavaroita kaupallisessa laajuudessa;
 - ii) joka on tavattu käyttämästä teollis- ja tekijänoikeuksia loukkaavia palveluja kaupallisessa laajuudessa;
 - iii) jonka on todettu tarjoavan loukkaavassa toiminnassa käytettäviä palveluja kaupallisessa laajuudessa; tai
 - iv) jonka i–iii alakohdassa tarkoitettu henkilö on osoittanut osallistuneen teollis- ja tekijänoikeuksia loukkaavien tavaroiden tuottamiseen, valmistukseen tai jakeluun tai teollis- ja tekijänoikeuksia loukkaavien palvelujen tarjoamiseen.
- b) 'tietoihin' sisältyvät tapauksen mukaan
 - i) tuotteen tai palvelujen tuottajien, valmistajien, jakelijoiden, toimittajien ja muiden aikaisempien haltijoiden sekä aiottujen tukku- ja vähittäiskauppiaiden nimet ja osoitteet; tai
 - ii) tiedot tuotettujen, valmistettujen, toimitettujen, vastaanotettujen tai tilattujen tavaroiden taikka palvelujen määrästä sekä kyseisistä tavaroista tai palveluista saaduista hinnoista.

2. Tätä artiklaa sovelletaan rajoittamatta osapuolen lainsäädännön muiden sellaisten säännösten soveltamista, jotka
- a) antavat oikeudenhaltijalle oikeudet saada lisätietoja;
 - b) koskevat tämän artiklan nojalla ilmoitettujen tietojen käyttöä siviili- tai rikosoikeudellisessa menettelyssä;
 - c) koskevat vastuuta tiedonsaantioikeuden väärinkäytöstä;
 - d) antavat mahdollisuuden kieltäytyä sellaisten tietojen antamisesta, jotka pakottaisivat 1 kohdassa tarkoitetun henkilön myöntämään oman tai lähisukulaisensa osallistumisen teollis- tai tekijänoikeuden loukkaukseen; tai
 - e) koskevat tietolähteiden luottamuksellisuuden suojaa tai henkilötietojen käsittelyä.

25.56 ARTIKLA

Väliaikaiset ja turvaamistoimenpiteet

1. Kukin osapuoli varmistaa, että sen oikeusviranomaisilla on toimivalta määrätä, kun kantaja sitä pyytää, väitettyä oikeudenloukkaajaa koskeva väliaikainen kieltä, jonka tarkoituksena on estää teollis- tai tekijänoikeuden välittömät loukkaukset tai kieltää väliaikaisesti tai, jos sen lainsäädäntö sen mahdollistaa, tarvittaessa uhkasakon uhalla kyseisen oikeuden väitettyjen loukkausten jatkaminen tai asettaa jatkamisen ehdoksi oikeudenhaltijalle kuuluvan korvauksen takaamiseen tarkoitetut vakuudet. Väliaikainen kieltä voidaan määrätä samoin edellytyksin välittäjälle, jonka palveluja kolmas osapuoli käyttää loukataksaan teollis- tai tekijänoikeutta. Tässä artiklassa 'välittäjillä' tarkoitetaan myös internetpalvelujen tarjoajia.

2. Kukin osapuoli varmistaa, että väliaikaisella kiellolla voidaan myös määrätä takavarikoitaviksi tai luovutettaviksi sellaiset tavarat, joiden epäillä loukkaavan teollis- tai tekijänoikeutta, jotta voidaan estää niiden saattaminen jakelukanavien piiriin tai levittäminen jakelukanavia pitkin.

3. Kukin osapuoli huolehtii siitä, että väitettyjen tekijänoikeusloukkausten osalta oikeusviranomaisilla on toimivalta määrätä väitetyn loukkaajan kiinteää ja irtainta omaisuutta asetettavaksi hukkaamiskieltoon, pankkitilien ja muiden varojen jäädyttäminen mukaan lukien. Tässä tarkoituksessa kyseiset viranomaiset voivat määrätä esitettäväksi pankki-, rahoitus- tai kaupallisia asiakirjoja tai asianmukaisen pääsyn asiaankuuluviin tietoihin.¹⁵⁴

25.57 ARTIKLA

Oikeussuojakeinot

1. Kukin osapuoli varmistaa, että toimivaltaisilla oikeusviranomaisilla on toimivalta kantajan pyynnöstä, oikeudenhaltijalle loukkauksen johdosta kuuluvia vahingonkorvauksia rajoittamatta, määrätä sellaiset tavarat, joiden ne ovat todenneet loukkaavan teollis- tai tekijänoikeutta, hävitettäväksi tai vähintään poistettavaksi lopullisesti jakelukanavista ilman minkäänlaista korvausta. Kukin osapuoli varmistaa, että toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat tarvittaessa määrätä hävitettäväksi myös kyseisten tavaroiden luomisessa tai valmistuksessa pääasiassa käytetyt materiaalit ja välineet.

¹⁵⁴ Meksiko voi rajoittaa toimivallan määrätä pankki-, rahoitus- tai kaupallisten asiakirjojen esittämistä ainoastaan rikosoikeudellisiin menettelyihin oman lainsäädäntönsä mukaisesti. Kukin osapuoli voi rajata tällaisen toimivallan koskemaan kaupallisessa laajuudessa tehtyjä loukkauksia ja tilanteita, joissa kantaja osoittaa olosuhteet, jotka saattavat uhata vahingonkorvauksen maksamista.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettua oikeussuojakeinoja koskevaa pyyntöä harkittaessa on otettava huomioon oikeasuhteisuus loukkauksen vakavuuden ja määrättyjen oikeussuojakeinojen välillä sekä kolmansien osapuolien edut.

25.58 ARTIKLA

Kieltotuomiot

Kukin osapuoli varmistaa, että jos oikeudellisessa päätöksessä todetaan teollis- tai tekijänoikeuden loukkaus, toimivaltaisilla oikeusviranomaisilla on toimivalta antaa oikeudenloukkaajaa vastaan sekä sellaista välittäjää vastaan, jonka palveluja kolmas osapuoli käyttää loukatakseen teollis- tai tekijänoikeutta, kieltotuomio, jonka tarkoituksena on kieltää loukkauksen jatkaminen.

25.59 ARTIKLA

Vahingonkorvaukset

1. Kukin osapuoli säätää, että sen oikeusviranomaisilla on toimivalta ainakin määrätä oikeudenloukkaaja, joka tiesi tai jolla oli riittävät perusteet tietää ryhtyneensä teollis- ja tekijänoikeuksia loukkaavaan toimintaan, maksamaan oikeudenhaltijalle vahingonkorvaus, joka riittää hyvittämään oikeudenhaltijan kärsimän vahingon teollis- tai tekijänoikeuksiensa loukkauksesta.¹⁵⁵

¹⁵⁵ Osapuoli voi säätää, että vahingonkorvauksen vaatimista koskevan menettelyn käynnistämisen edellytyksenä ei ole teollis- ja tekijänoikeuksien loukkaamisen lopullinen toteaminen.

2. Määrittäessään 1 kohdan mukaista vahingonkorvausta kunkin osapuolen oikeusviranomaisten on otettava huomioon kaikki asiaankuuluvat näkökohdat ja niillä on oltava toimivalta ottaa huomioon muun muassa oikeudenhaltijan esittämä oikeutettu arvon mitta, mukaan lukien saatatta jäänyt voitto, loukkauksen kohteena olevien tavaroiden tai palvelujen arvo markkinahintana tai ohjevähittäishintana.

3. Kukin osapuoli säätää, että ainakin tekijänoikeuksien tai lähioikeuksien loukkausta ja tavaramerkin väärentämistä koskevissa tapauksissa sen oikeusviranomaisilla on toimivalta määrätä oikeudenloukkaaja ainakin kohdassa 1 tarkoitetuissa tapauksissa maksamaan oikeudenhaltijalle oikeudenloukkaajalle loukkauksesta koituneet voitot. Osapuoli voi noudattaa tätä kohtaa olettamalla, että kyseiset voitot vastaavat 1 kohdassa tarkoitettuja vahinkoja.

4. Kukin osapuoli voi säätää, että oikeusviranomaiset voivat määrätä voitot perittäviksi takaisin vahingon kärsineelle osapuolelle tai maksettavaksi mainitulle osapuolelle vahingonkorvauksen, joka voi olla ennalta määrätty, jos oikeudenloukkaaja ei ole tietoisesti ryhtynyt tai ryhtyi loukkaavaan tekoon ilman, että hänen olisi perustellusti pitänyt tietää ryhtyvänsä siihen.

Commented [LK110]:

Aligned to Article 12.51.2 of the [Viet Nam agreement](#)

25.60 ARTIKLA

Oikeudenkäyntikulut

Kukin osapuoli varmistaa, että kohtuulliset ja oikeasuhteiset oikeudenkäyntikulut ja muut oikeudenkäynnin voittaneelle osapuolelle aiheutuneet kulut kuuluvat yleensä oikeudenkäynnin hävinneen maksettaviksi, jollei se ole kohtuutonta.

25.61 ARTIKLA

Tuomioistuinten päätösten julkistaminen

Sen estämättä, mitä osapuolen lainsäädännössä säädetään tietojen luottamuksellisuuden tai henkilötietojen suojasta, kukin osapuoli varmistaa, että toimivaltaisilla oikeusviranomaisilla on teollis- tai tekijänoikeuden loukkaamista koskevissa oikeudellisissa menettelyissä toimivalta määrätä kantajan pyynnöstä asiaankuuluvia toimia, joilla päätöksestä tiedotetaan, mukaan lukien päätöksen asettaminen julkisesti nähtäville ja sen julkistaminen kokonaisuudessaan tai osittain.

25.62 ARTIKLA

Olettama tekijänoikeudesta

1. Kukin osapuoli tunnustaa, että tässä alajaksossa määrättyjä toimenpiteitä, menettelyjä ja oikeussuojakeinoja sovellettaessa riittää, että kirjallisen tai taiteellisen teoksen tekijän nimi on tavanmukaisella tavalla ilmoitettu teoksessa, jotta häntä voidaan pitää tekijänä ja sen johdosta oikeutettuna ajamaan kannetta tekijänoikeutensa loukkaamisesta, jollei toisin osoiteta.
2. Edellä olevaa 1 kohtaa sovelletaan soveltuvin osin tekijänoikeuden lähioikeuksien haltijoihin heidän suojatun aineistonsa osalta.

25.63 ARTIKLA

Hallinnolliset menettelyt

Siinä laajuudessa kuin siviilioikeudellisia seuraamuksia voidaan määrätä hallinnollisessa menettelyssä, tällaisissa menettelyissä noudatettavien periaatteiden tulee olennaisesti vastata tässä alajaksossa ~~tarkoitettuja~~ esitettyjä periaatteita.

25.64 ARTIKLA

Vapaaehtoiset sidosryhmäaloitteet

Kukin osapuoli pyrkii parhaansa mukaan tukemaan teollis- ja tekijänoikeusloukkauksia vähentäviä vapaaehtoisia sidosryhmäaloitteita verkossa ja muualla toimivilla markkinapaikoilla keskittyen konkreettisiin ongelmiin ja toteutettavissa olevien, tasapuolisten ja kaikille sidosryhmille reilujen käytännön ratkaisujen löytämiseen.

D JAKSO

Rajavalvonta

25.65 ARTIKLA

Johdonmukaisuus GATT- ja TRIPS-sopimuksen kanssa

Kun tulliviranomaiset toteuttavat rajatoimenpiteitä teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanemiseksi, riippumatta siitä, kuuluvatko ne tämän sopimuksen soveltamisalaan, kukin osapuoli varmistaa yhdenmukaisuuden GATT- ja TRIPS-sopimuksen ja erityisesti TRIPS-sopimuksen 41 artiklan ja III osan 4 jakson mukaisten velvoitteidensa kanssa.

25.66 ARTIKLA

Teollis- ja tekijänoikeuksiin liittyvät rajavalvontatoimenpiteet

1. Kullakin osapuolella on oltava käytössä menettelyjä, joilla sallitaan teollis- ja tekijänoikeuksia loukkaavien tavaroiden hävittäminen TRIPS-sopimuksen 46 ja 59 artiklan mukaisesti.
2. Kukin osapuoli varmistaa tullivalvonnassa olevien tavaroiden osalta, että sen tulliviranomaiset toimivat aktiivisesti osapuolen säädösten ja määräysten mukaisesti ja koordinoitusti muiden asiaankuuluvien viranomaisten kanssa, jotta toiminta voidaan kohdentaa sellaisiin lähetyksiin, jotka sisältävät tavaroita, joiden epäillään loukkaavan tavaramerkkejä, tekijänoikeuksia tai muita teollis- ja tekijänoikeuksia, ja jotta tällaiset lähetykset voidaan tunnistaa. Ainakin tuontitavaroiden osalta tämän toiminnan tulisi perustua riskianalyysiin.

3. Kukin osapuoli ottaa käyttöön ainakin tavaramerkkejä ja teollismalleja koskevan keskitetysti hallinnoidun sähköisen tietokannan ja pitää sitä yllä; tietokanta on asianmukainen maksuton väline toimivaltaisten viranomaisten ja oikeudenhaltijoiden väliselle yhteistyölle ja riskianalyysiä varten toimitettaville tiedoille. Kukin osapuoli pyrkii laajentamaan riskianalyysin sähköisen tietokannan muihin teollis- ja tekijänoikeuksiin.
4. Kukin osapuoli varmistaa, että oikeudenhaltijan toimittamat tiedot sisällytetään automaattisesti sähköiseen tietokantaan edellyttäen, että ne noudattavat asiaankuuluvia vaatimuksia osapuolen säädösten ja määräysten mukaisesti. Oikeudenhaltijan toimittamat tiedot on varmistettava automaattisesti tai kunkin osapuolen toimivaltaisten viranomaisten on tehtävä se kohtuullisessa ajassa.
5. Osapuolet tunnustavat sähköisen tietokannan ylläpitämisen ja parantamisen edut, jotta voidaan edistää teollis- ja tekijänoikeusloukkausten havaitsemista ja tarjota tietoja 6 kohdassa tarkoitetun menettelyn aloittamiseksi tullivalvonnassa olevien tavaroiden luovuttam~~isen~~
lykkäämiseksi tai niiden haltuun ottamiseksi~~attajättämis- tai pidättämisen~~menettelyn aloittamiseksi.
6. Kukin osapuoli säätää, että sen tulliviranomaiset voivat omasta aloitteestaan lykätä teollis- ja tekijänoikeutta loukkaaviksi epäiltyjen tavaroiden luovutusta tai ottaa ne haltuunsa taikka ilmoittaa asiasta oikeudenhaltijalle tai asiaankuuluville viranomaisille, jotta nämä voivat arvioida, onko tarpeen aloittaa menettely, joka voi johtaa kyseisten tavaroiden luovuttamattajättämiseen tai pidättämiseen.
7. Osapuolta kannustetaan ottamaan käyttöön menettelyjä, joilla sallitaan postitse tai pikakuriiritoimituksena lähetettyjen ja väärennetyillä tavaramerkillä varustettujen tai laittomasti valmistettujen tavaroiden nopea hävittäminen.

8. Kunkin osapuolen tulliviranomaiset käyvät säännöllistä vuoropuhelua ja edistävät yhteistyötä sidosryhmien ja muiden tässä artiklassa tarkoitettujen teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanoon osallistuvien viranomaisten kanssa.
9. Osapuolet tekevät yhteistyötä kansainvälisen kaupan alalla sellaisten tavaroiden osalta, joiden epäillään loukkaavan teollis- ja tekijänoikeuksia, ja erityisesti jakavat tietoja tällaisesta kaupasta säästönsä ja määräystensä mukaisesti.
10. Osapuolet keskustelevat säännöllisesti tämän artiklan moitteettomasta täytäntöönpanosta ja hallinnoinnista.

E JAKSO

Loppumääräykset

25.67 ARTIKLA

Yhteistyö ja avoimuus

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä tukeakseen tämän luvun täytäntöönpanoa.

2. Yhteistyö koskee muun muassa seuraavia toimintoja:
- a) tietojen vaihto teollis- ja tekijänoikeuksia koskevan kansallisen ja kansainvälisen politiikan kehityksestä;
 - b) tietojen vaihto osapuolten teollis- ja tekijänoikeuksia koskevista säädöksistä ja määräyksistä, mukaan lukien aloitteet tai muutokset;
 - c) osapuolten välinen teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanosta saatujen kokemusten ja tietojen vaihto;
 - d) koordinointi väärennetyjen tavaroiden viennin estämiseksi, myös kolmansien maiden kanssa;
 - e) tekninen tuki, valmiuksien kehittäminen, henkilövaihto ja henkilöstön kouluttaminen;
 - f) teollis- ja tekijänoikeuksien suojaaminen ja puolustaminen ja siihen liittyvän tiedon levittäminen muun muassa liike-elämän piireissä ja kansalaisille;
 - g) teollis- ja tekijänoikeuksia koskeva valistus ja yleisen tietämyksen lisääminen, mukaan lukien loukkausten vaikutukset talouteen ja kuluttajien turvallisuuteen;
 - h) institutionaalisen yhteistyön kehittäminen erityisesti teollis- ja tekijänoikeuksista vastaavien viranomaisten välillä;

- i) teollis- ja tekijänoikeuksien suojaa ja loukkausten vähentämistä käsittelevä yhteistyö pienten ja keskisuurten yritysten kanssa, mukaan lukien tällaisiin yrityksiin keskittyvissä tapahtumissa tai kokoontumisissa; ja
 - j) osapuolten välinen tietojenvaihto pyrkimyksistä tukea vapaaehtoisia sidosryhmäaloitteita niiden alueilla.
3. Teollis- ja tekijänoikeuksien alakomitea seuraa tämän luvun ja muiden asiaankuuluvien seikkojen täytäntöönpanoa ja hallinnointia.

Teollis- ja tekijänoikeuksien alakomitea kokoontuu vähintään kerran vuodessa, ~~elleivät paitsi jos~~ osapuolet toisin sovisopivat.

4. Kukin osapuoli nimeää yhteyspisteen helpottamaan tämän luvun mukaista yhteistyötä ja koordinointia ja ilmoittaa toiselle osapuolelle sen yhteystiedot. Osapuolet ilmoittavat toisilleen viipymättä kaikista kyseisten yhteystietojen muutoksista.

26 LUKU

KAUPPA JA KESTÄVÄ KEHITYS

26.1 ARTIKLA

Tavoite ja soveltamisala

1. Tämän luvun tavoitteena on edistää kestävän kehityksen sisällyttämistä osapuolten väliseen kauppaan ja sijoituksiin, etenkin vahvistamalla työhön¹⁵⁶ liittyvät periaatteet ja toimet sekä kestävän kehityksen ympäristönäkökohdat, joilla on erityistä merkitystä kaupan ja investointien kannalta.

¹⁵⁶ Tässä luvussa 'työllä' tarkoitetaan ihmisarvoista työtä koskevan ohjelman mukaisia ILO:n strategisia tavoitteita, jotka on ilmaistu ILO:n vuoden 2008 julistuksessa sosiaalisesti oikeudenmukaisesta globalisaatiosta.

2. Osapuolet palauttavat mieleen Agenda 21 -asiakirjan ja YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssin vuonna 1992 hyväksymän ympäristöä ja kehitystä koskevan Rion julistuksen, vuoden 2002 kestävän kehityksen huippukokouksessa hyväksytyn Johannesburgin täytäntöönpanosuunnitelman, 97. kansainvälisen työkonferenssin Genevessä 10 päivänä kesäkuuta 2008 hyväksymän sosiaalisesti oikeudenmukaista globalisaatiota koskevan kansainvälisen työjärjestön julistuksen, YK:n yleiskokouksen 27 päivänä heinäkuuta 2012 antamalla päätöslauselmalla 66/288 hyväksytyn YK:n vuoden 2012 kestävää kehitystä koskevan konferenssin päätösasiakirjan ”Tulevaisuus, jota tavoittelemme” ja kestävän kehityksen Agenda 2030 -toimintaohjelman asiakirjaan ”Transforming our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development” sisältyvät kestävän kehityksen tavoitteet.

3. Soveltaessaan 2 kohdassa tarkoitettuja välineitä osapuolet edistävät

- a) kestävää kehitystä, joka koostuu taloudellisesta ja sosiaalisesta kehityksestä sekä ympäristönsuojelusta, jotka kaikki ovat toisistaan riippuvaisia ja toisiaan vahvistavia;
- b) kansainvälisen kaupan ja sijoitusten kehitystä tavalla, joka tukee kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista; ja
- c) osallistavaa vihreää kasvua ja kiertotaloutta talouskasvun edistämiseksi samalla kun varmistetaan ympäristönsuojelu ja edistetään sosiaalista kehitystä.

26.2 ARTIKLA

Oikeus sääntelyyn ja suojan tasot

1. Osapuolet tunnustavat kunkin osapuolen oikeuden määrittää kestävä kehityksen politiikkansa ja painopisteensä, vahvistaa sisäiset ympäristön- ja työsuojelun tasonsa ja hyväksyä tai muuttaa asiaa koskevia säädöksiä ja määräyksiä sekä politiikkoja asianmukaiseksi katsomallaan tavalla. Tällaisten tasojen, säädösten ja määräysten sekä politiikkojen on oltava yhdenmukaista siihen nähden, että kukin osapuoli on sitoutunut 26.3 ja 26.4 artiklassa tarkoitettuihin kansainvälisesti tunnustettuihin normeihin ja sopimuksiin.
2. Kukin osapuoli pyrkii varmistamaan, että sen asiaa koskevissa säädöksissä ja määräyksissä sekä politiikassa vahvistetaan korkeatasoinen ympäristön- ja työsuojelu ja edistetään sitä, ja pyrkii jatkuvasti parantamaan tällaisia säädöksiä ja määräyksiä sekä politiikkoja ja niiden perustana olevaa suojelun tasoa.
3. Osapuoli ei saa heikentää ympäristö- tai työlaainsäädäntönsä mukaista suojelun tasoa kaupan tai sijoitusten edistämiseksi.
4. Osapuoli ei saa jättää soveltamatta ympäristö- tai työlaainsäädäntöään tai poiketa siitä tai tarjoutua jättämään sitä soveltamatta tai tarjoutua poikkeamaan siitä kaupan tai sijoitusten edistämiseksi.
5. Osapuoli ei saa pysyvällä tai toistuvalla toiminnalla tai toimimatta jättämisellä käytännössä laiminlyödä ympäristö- tai työlaainsäädäntönsä tehokasta täytäntöönpanoa kaupan tai sijoitusten edistämiseksi.

26.3 ARTIKLA

Monenväliset työnormit ja -sopimukset

1. Osapuolet vahvistavat sitoumuksensa edistää kansainvälisen kaupan kehitystä tavalla, joka tukee tuottavaa täystyöllisyyttä ja ihmisarvoisen työn tarjoamista kaikille, erityisesti naisille, nuorille ja vammaisille henkilöille.
2. Kansainvälisen työjärjestön, jäljempänä 'ILO', -peruskirjan ja kansainvälisen työkonferenssin 86. kokouksessa Genevessä 18 päivänä kesäkuuta 1998 hyväksytyn työelämän periaatteista ja -oikeuksista annetun kansainvälisen työjärjestön julistuksen ja sen seurannan mukaisesti kukin osapuoli noudattaa, edistää ja tosiasiallisesti toteuttaa kansainvälisen työjärjestön, jäljempänä ILO:n 'ILO', keskeisissä yleissopimuksissa esitettyjä työelämän perusoikeuksia, jotka ovat:
 - a) yhdistymisvapaus ja työehtosopimusneuvotteluoikeuden tosiasiallinen tunnustaminen;
 - b) kaikenlaisen pakkotyön poistaminen;
 - c) lapsityövoiman käytön tosiasiallinen poistaminen; ja
 - d) työmarkkinoilla ja ammatin harjoittamisen yhteydessä esiintyvän syrjinnän poistaminen.

3. Edellä olevien 1 ja 2 kohdan mukaisesti ja korostaen osapuolten sitoutumista monenvälisen hallinnon tukemiseen kukin osapuoli panee ratifioimansa ILO:n yleissopimukset ja pöytäkirjat tosiasiallisesti täytäntöön.
4. Kukin osapuoli pyrkii jatkuvasti ja hellittämättä ratifioimaan ILO:n keskeiset yleissopimukset.
5. Osapuolet vaihtavat säännöllisesti tietoja edistymisestään ILO:n keskeisten yleissopimusten ja niihin liittyvien pöytäkirjojen sekä sellaisten muiden ILO:n yleissopimusten ja pöytäkirjojen ratifioinnissa, joiden sopimuspuolia ne eivät vielä ole ja jotka ILO katsoo ajantasaisiksi.
6. Osapuolet neuvottelevat tarvittaessa ja tekevät yhteistyötä yhteisesti kiinnostavissa kauppaan liittyvissä työelämän kysymyksissä, myös ILO:n puitteissa.
7. Osapuolet palauttavat mieleen ILO:n vuonna 2008 antaman julistuksen sosiaalisesti oikeudenmukaisesta globalisaatiosta ja toteavat, että työelämän perusperiaatteiden ja -oikeuksien loukkaamiseen ei voida vedota eikä sitä voida muutenkaan käyttää oikeutettuna kilpailuetuna ja ettei työelämää koskevia normeja saisi käyttää kaupassa protektionistisiin tarkoituksiin.

8. Kukin osapuoli edistää ihmisarvoista työtä siten kuin se on määritelty ILO:n vuonna 2008 antamassa julistuksessa sosiaalisesti oikeudenmukaisesta globalisaatiosta. Kukin osapuoli kiinnittää omien ehtojensa ja painopisteidensä mukaisesti erityistä huomiota seuraaviin:

- a) työturvallisuutta ja -terveyttä koskevien toimenpiteiden kehittäminen ja tehostaminen, mukaan lukien työtapaturman tai työperäisen sairauden johdosta maksettavat korvaukset sellaisina kuin ne on määritelty asiaa koskevissa ILO:n yleissopimuksissa ja muissa kansainvälisissä sitoumuksissa;
- b) ihmisarvoiset työolosuhteet kaikille palkkaan ja ansioihin, työaikoihin ja muihin työolosuhteisiin liittyen; ja
- c) tehokkaan työsuojelutarkastusjärjestelmän ylläpitäminen osapuolen kansainvälisten sitoumusten ja asiaa koskevien ILO:n normien mukaisesti.

9. Kukin osapuoli varmistaa, että sen työlaainsäädännön täytäntöönpanoa koskevat hallinnolliset, oikeudelliset ja työtuomioistuimen menettelyt ovat oikeudenmukaisia, helposti saatavilla ja avoimia sekä mahdollistavat tehokkaat toimet tässä luvussa tarkoitettuja työntekijöiden oikeuksien loukkauksia vastaan.

26.4 ARTIKLA

Monenvälinen ympäristöhallinto ja monenväliset ympäristösopimukset

1. Osapuolet tunnustavat YK:n ympäristökokouksen (UNEA), YK:n ympäristöohjelman (UNEP) sekä monenvälisen ympäristöhallinnon ja monenvälisten ympäristösopimusten merkityksen kansainvälisen yhteisön vastauksena globaaleihin tai alueellisiin ympäristöhaasteisiin ja pyrkivät lisäämään kauppaa- ja ympäristöpolitiikan keskinäistä täydentävyyttä.
2. Edellä olevan 1 kohdan mukaisesti ja tukeakseen monenvälistä ympäristöhallintoa kukin osapuoli panee tosiasiallisesti täytäntöön monenväliset ympäristösopimukset sekä niiden pöytäkirjat ja muutokset, joissa se on sopimuspuolena.
3. Osapuolet vaihtavat säännöllisesti tietoja aloitteistaan monenvälisten ympäristösopimusten sekä niiden pöytäkirjojen ja muutosten ratifioinnissa.
4. Osapuolet neuvottelevat tarvittaessa ja tekevät yhteistyötä molemmille tärkeissä ympäristökysymyksissä, myös monenvälisten ympäristösopimusten puitteissa.
5. Osapuolet tunnustavat kunkin osapuolen oikeuden vedota 32.1 artiklaan (Yleiset poikkeukset) sellaisten monenvälisten ympäristösopimusten nojalla, joiden sopimuspuolia ne ovat, toteutettujen toimenpiteiden osalta.

26.5 ARTIKLA

Kauppa ja ilmastonmuutos

1. Osapuolet tunnustavat, että on tärkeää pyrkiä saavuttamaan New Yorkissa 9 päivänä toukokuuta 1992 tehdyn Yhdistyneiden kansakuntien ilmastonmuutosta koskevan puitesopimuksen, jäljempänä 'UNFCCC', perimmäinen tavoite, jotta voidaan vastata ilmastonmuutoksen muodostamaan kiireelliseen uhkaan, ja tunnustaa kaupan merkitys tässä yhteydessä.
2. Edellä olevan 1 kohdan nojalla kukin osapuoli
 - a) panee UNFCCC:n ja Pariisin sopimuksen tosiallisesti täytäntöön mukaan lukien toimilla, joilla edistetään kansallisesti määriteltyjen panosten täytäntöönpanoa Pariisin sopimuksen mukaisesti;
 - b) edistää kaupan myönteistä vaikutusta siirtymässä kestävään vähähiiliseen talouteen ja ilmastokestävään kehitykseen; ja
 - c) edistää vihreää talouskasvua ilmastonmuutoksen hillitsemistä ja siihen sopeutumista koskevien toimien pohjalta, mukaan lukien ekosysteemipohjainen sopeutuminen, uusiutuva energia ja energiatehokkaat ratkaisut.

Commented [LK111]: IATE

3. Osapuolten olisi tehtävä yhteistyötä ilmastomuutosta koskevissa kauppaan liittyvissä asioissa kahdenvälisesti, alueellisesti ja kansainvälisillä foorumeilla, tapauksen mukaan UNFCCC:n puitteissa, WTO:ssa ja Montrealissa 16 päivänä syyskuuta 1987 tehdystä otsonikerrosta heikentävistä aineista tehdyn Montrealin pöytäkirjan puitteissa.

26.6 ARTIKLA

Kauppa ja biologinen monimuotoisuus

1. Osapuolet tunnustavat biologisen monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön tärkeyden sekä kaupan merkityksen näiden tavoitteiden saavuttamisessa Rio de Janeirossa 5 päivänä kesäkuuta 1992 tehdyn biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen ja sen pöytäkirjojen, Washington D.C:ssä 3 päivänä maaliskuuta 1973 allekirjoitetun luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston uhanalaisten lajien kansainvälistä kauppaa koskevan yleissopimuksen, jäljempänä 'CITES-sopimus', ja muiden sellaisten merkityksellisten kansainvälisten välineiden, joiden sopimuspuolia ne ovat, ja niiden nojalla tehtyjen päätösten ja päätöslauselmien mukaisesti.

2. Osapuolet tunnustavat, että biologisen monimuotoisuuden säilyttämisen ja kestävän käytön valtavirtaistaminen soveltuvilla talouden toimialoilla ja oikeudellisten, institutionaalisten ja sääntelypuitteiden vahvistaminen voivat osaltaan saada aikaan biologisen monimuotoisuuden ja ekosysteemipalveluiden kannalta myönteisiä vaikutuksia ja edistää kestävän kehityksen tavoitteen saavuttamista.

Commented [LK112]: IATE preferred

3. Edellä olevan 1 kohdan nojalla kukin osapuoli
- a) toteuttaa tehokkaita toimenpiteitä torjuakseen luonnonvaraisten eläinten ja kasvien laitonta kauppaa, tarvittaessa myös yhteistyöllä kolmansien maiden kanssa;
 - b) edistää eläin- ja kasvilajien lisäämistä CITES-sopimuksen liitteisiin, jos niiden suojelun tason katsotaan vaarantuneen kansainvälisen kaupan johdosta, ja suorittaa säännöllisiä tarkistuksia, joiden perusteella voidaan antaa suositus CITES-sopimuksen liitteiden muuttamisesta, jotta varmistetaan, että ne vastaavat asianmukaisesti kansainvälisen kaupan kohteena olevien lajien suojelutarpeita;
 - c) edistää CITES-sopimuksessa lueteltujen lajien pitkän aikavälin säilyttämistä ja kestäväää käyttöä, mukaan lukien niiden laillinen ja jäljitettävä kauppa sekä tarjoaa arvoketjussa oleville sidosryhmille etuja, erityisesti paikallisyhteisöille, joiden alueelta CITES-sopimuksessa lueteltuja lajeja hankitaan;
 - d) toteuttaa toimenpiteitä biologisen monimuotoisuuden suojelemiseksi, kun siihen kohdistuu kaupankäynnin ja investointitoiminnan aiheuttamia paineita, erityisesti haitallisten vieraslajien leviämistä ehkäisevillä toimenpiteillä; ja
 - e) vaihtaa toisen osapuolen kanssa tietoja aloitteista, joilla edistetään sellaista luonnonvaroihin perustuvien tuotteiden kauppaa, jonka tavoitteena on edistää biologisen monimuotoisuuden säilyttämistä ja kestäväää hyödyntämistä, sekä edistää tällaista kauppaa.

4. Kunkin osapuolen **olisi** tehtävä yhteistyötä toisen osapuolen sekä asiaankuuluvien sidosryhmien kanssa kahdenvälisesti, alueellisesti ja kansainvälisillä foorumeilla asioissa, jotka koskevat kauppaa ja biologisen monimuotoisuuden suojelua ja kestäväää käyttöä sekä torjua laitonta luonnonvaraisten eläinten ja kasvien kauppaa muun muassa sellaisten aloitteiden muodossa, joilla pyritään vähentämään luonnonvaraisista eläimistä ja kasveista saatavien laittomien tuotteiden sekä luonnonvaraisten eläinten ja kasvien kysyntää ja tiivistämään lainvalvontaa ja tietojenvaihtoa koskevaa yhteistyötä.

26.7 ARTIKLA

Kauppa ja kestävä metsätalous

1. Osapuolet tunnustavat kestäväan metsätalouden tärkeyden ja kaupan merkityksen tämän tavoitteen saavuttamisessa.
2. Edellä olevan 1 kohdan nojalla kukin osapuoli
 - a) edistää metsien suojelua ja kestäväää metsätaloutta sekä kestävästi hoidetuista metsistä korjatun puutavaran ja puutuotteiden kauppaa ja kulutusta;
 - b) edistää sellaisten metsätuotteiden kauppaa, jotka eivät ole aiheuttaneet metsäkatoa tai metsien tilan heikkenemistä;

- c) toteuttaa toimenpiteitä torjuakseen laittomia hakkuita ja niihin liittyvää kauppaa, tarvittaessa myös yhteistyöllä kolmansien maiden kanssa; ja
 - d) vaihtaa toisen osapuolen kanssa tietoja kauppaan liittyvistä metsien hallinnan ja metsäpinta-alan säilyttämisen aloitteista ja tekee yhteistyötä toisen osapuolen kanssa yhteisiä etuja edistävän politiikan myönteisten vaikutusten ja keskinäisen täydentävyyden maksimoimiseksi.
3. Kunkin osapuolen **olisi** tehtävä yhteistyötä toisen osapuolen sekä asiaankuuluvien sidosryhmien kanssa kahdenvälisesti, alueellisesti ja kansainvälisillä foorumeilla asioissa, jotka koskevat kauppaa ja metsien suojelua sekä kestävää metsänhoitoa.

26.8 ARTIKLA

Kauppa ja meren elollisten luonnonvarojen kestävä hoito sekä vesiviljely

1. Osapuolet tunnustavat meren elollisten luonnonvarojen ja meriekosysteemien suojelun ja kestävä käytön sekä kestävä ja vastuullisen vesiviljelyn edistämisen merkityksen, jotta varmistetaan talouden, ympäristön ja sosiaalisten tekijöiden osalta kestävät olosuhteet, ja kaupan roolin näihin tavoitteisiin pyrittäessä.

2. Osapuolet tunnustavat, että laittomalla, ilmoittamattomalla ja sääntelemättömällä kalastuksella, jäljempänä 'LIS-kalastus', on kielteisiä vaikutuksia kauppaan ja ympäristöön ja vahvistavat, että tarvitaan toimia LIS-kalastuksen lopettamiseksi, jotta voidaan puuttua liikakalastuksen ja kalavarojen kestäättömän käytön aiheuttamiin ongelmiin.
3. Edellä olevien 1 ja 2 kohdan nojalla kukin osapuoli
- a) toimii Montego Bayssa 10 päivänä joulukuuta 1982 tehdyn YK:n merioikeusyleissopimuksen, New Yorkissa 4 päivänä joulukuuta 1995 allekirjoittamista varten avatun **hajallaan olevien kalakantojen ja laajasti vaeltavien kalakantojen säilyttämistä ja hoitoa koskevien 10 päivänä joulukuuta 1982 tehdyn Yhdistyneiden Kansakuntien merioikeusyleissopimuksen määräysten täytäntöönpanosta tehdyn sopimuksen, elintarvike- ja maatalousjärjestön, jäljempänä 'FAO',²⁷ yleiskokouksen päätöslauselmalla 15/93 Roomassa 24 päivänä marraskuuta 1993 hyväksymän kansainvälisten suojelu- ja hoitotoimenpiteiden noudattamisen edistämistä aavalla merellä toimivien kalastusalusten osalta koskevan FAO:n sopimuksen, FAO:n yleiskokouksen 31 lokakuuta 1995 hyväksymien FAO:n vastuullisen kalastuksen toimintasääntöjen sekä FAO:n 36. yleiskokouksen Roomassa 22 päivänä marraskuuta 2009 hyväksymän laittoman, ilmoittamattoman ja sääntelemättömän kalastuksen ehkäisemiseksi, estämiseksi ja lopettamiseksi toteutettavia satamavaltioiden toimenpiteitä koskevan FAO:n sopimuksen periaatteiden mukaisesti;**

Commented [LK113]: IATE

Commented [LK114]: IATE

Commented [LK115]: IATE

- b) toteuttaa pitkän aikavälin säilyttämis- ja hoitotoimenpiteitä ja meren elollisten luonnonvarojen kestävää käyttöä siten kuin se on määritelty näihin kysymyksiin liittyvissä YK:n ja FAO:n tärkeimmissä välineissä;¹⁵⁷
- c) osallistuu aktiivisesti niiden alueellisten kalastuksenhoitojärjestöjen työhön, joiden jäseniä, tarkkailijoita tai yhteistyötä tekeviä muita osapuolia kuin sopimuspuolia molemmat osapuolet ovat meren elollisten luonnonvarojen ja meriympäristön kestäväen käytön, hoidon ja säilyttämisen varmistamiseksi tarvittaessa myös osallistumalla aktiivisesti kyseisten alueellisten kalastuksenhoitojärjestöjen hoito-, säilyttämis- tai valvontatoimenpiteisiin ja niiden tehokkaaseen täytäntöönpanoon ja noudattamisen valvontaan mukaan lukien tarvittaessa saalisasiakirjaohjelma tai saalistodistusjärjestelmä;
- d) panee täytäntöön tehokkaita toimenpiteitä LIS-kalastuksen torjumiseksi, mukaan lukien LIS-tuotteiden sulkeminen pois kauppavirroista, sekä tekevät tätä varten yhteistyötä ja vaihtavat tietoja; ja

Commented [LK116]: IATE preferred

Commented [LK117]: IATE catch documentation scheme

Commented [LK118]: IATE
Catch certification scheme

¹⁵⁷ Näitä välineitä ovat soveltuvien osin muun muassa YK:n merioikeusyleissopimus, FAO:n sopimus kansainvälisten suojelu- ja hoitotoimenpiteiden noudattamisen edistämiseksi aavalla merellä toimivien kalastusalueiden osalta, YK:n sopimus hajallaan olevien kalakantojen ja laajasti vaeltavien kalakantojen säilyttämistä ja hoitoa koskevien 10 päivänä joulukuuta 1982 tehdyn Yhdistyneiden Kansakuntien merioikeusyleissopimuksen määräysten täytäntöönpanosta sekä FAO:n laittoman, ilmoittamattoman ja sääntelemättömän kalastuksen ehkäisemiseksi, estämiseksi ja lopettamiseksi toteutettavia satamavaltion toimenpiteitä koskeva sopimus.

- e) edistää kestävän ja vastuullisen vesiviljelyn kehittämistä, myös FAO:n vastuullisen kalastuksen toimintaohjeen tavoitteiden ja periaatteiden täytäntöönpanon osalta.
4. Kukin osapuoli tekee yhteistyötä toisen osapuolen kanssa alueellisissa kalastuksenhoitojärjestöissä ja muilla kansainvälisillä foorumeilla kestävän kalastuksenhoidon saavuttamiseksi.

26.9 ARTIKLA

Kauppa ja toimitusketjujen vastuullinen hallinta

1. Osapuolet toteavat, että on tärkeää hallita toimitusketjuja vastuullisesti ja noudattaa vastuullisia yritystoimintakäytäntöjä ja yritysten yhteiskuntavastuukäytäntöjä, joilla edistetään suotuisan toimintaympäristön luomista, ja tiedostavat kaupan roolin toimitusketjujen vastuullisen hallinnan tavoitteeseen pyrittäessä.
2. Edellä olevan 1 kohdan nojalla kukin osapuoli
 - a) edistää yritysten yhteiskuntavastuuta tai vastuullista yritystoimintaa, muun muassa kannustamalla yrityksiä omaksumaan asiaankuuluvia käytäntöjä; ja

b) tukee asiaa koskevien kansainvälisten välineiden levittämistä ja käyttöä, mukaan lukien OECD:n monikansallisille yrityksille tarkoitettuja toimintaohjeita vastuullisesta liiketoiminnasta, Genevessä marraskuussa 1977 hyväksyttyä monikansallisia yrityksiä ja sosiaalipolitiikkaa koskevaa ILO:n kolmikantaista periaatejulistusta sekä YK:n ihmisoikeusneuvoston 16 päivänä kesäkuuta 2011 antamalla päätöslauselmalla 17/4 hyväksyttyjä yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevia ohjaavia periaatteita.

Commented [LK119]: IATE

3. Osapuolet tunnustavat yritysten yhteiskuntavastuuta tai vastuullista liiketoimintaa koskevien kansainvälisten alakohtaisten ohjeiden, kuten toimitusketjujen vastuullisuutta koskevien OECD:n due diligence -ohjeiden, hyödyllisyyden ja edistävät tähän liittyvää yhteistyötä myös suhteessa kolmansiin maihin. Kukin osapuoli edistää tällaisten tukemiensa ohjeiden käyttöönottoa.

4. Kukin osapuoli vaihtaa tietoja ja parhaita käytäntöjä ja tekee tarvittaessa yhteistyötä toisen osapuolen kanssa kahdenvälisesti, alueellisesti ja kansainvälisillä foorumeilla tämän artiklan soveltamisalaan kuuluvissa asioissa.

26.10 ARTIKLA

Muut kestäväää kehitystä edistävät kauppaan ja investointeihin liittyvät aloitteet

1. Osapuolet vahvistavat sitoutuvansa edistämään kaupan ja investointien vaikutusta kestäväan kehityksen saavuttamiseen sen taloudellisten ja sosiaalisten näkökohtien sekä ympäristönäkökohtien osalta.
2. Edellä olevan 1 kohdan nojalla kukin osapuoli
 - a) edistää kauppaa- ja investointipolitiikkaa, joka tukee ILO:n ihmisarvoista työtä koskevan ohjelman tavoitteita ja joka on yhdenmukaista ILO:n vuonna 2008 antaman sosiaalisesti oikeudenmukaista globalisaatiota koskevan julistuksen kanssa, mukaan lukien palkkaa, ansioita ja työaikaä, osallistavaa sosiaalista suojelua, työterveyttä ja -turvallisuutta sekä muita työoloihin liittyviä näkökohtia koskevia politiikkoja;
 - b) helpottaa ympäristöystävällisten tavaroiden ja palvelujen kauppaa sekä niihin tehtäviä investointeja, mukaan lukien sellaiset tavarat ja palvelut, joilla on erityistä merkitystä ilmastomuutoksen hillitsemisen ja ilmastomuutokseen sopeutumisen kannalta, kuten kestävä ja uusiutuva energia ja energiatehokkaat tuotteet ja palvelut, muun muassa puuttumalla asiaan liittyviin tullien ulkopuolisiin kaupan esteisiin, hyväksymällä parhaiden käytössä olevien teknologioiden käyttöönottoa edistäviä poliittisia toimintakehyksiä ja tekemällä kyseisen alan aloitteisiin liittyvää yhteistyötä; ja

- c) edistää sellaisten tavaroiden kauppaa, jotka parantavat sosiaalisia oloja ja edistävät ympäristön kannalta kestäviä käytäntöjä, mukaan lukien tavarat, jotka kuuluvat kestävyiden takaaviin vapaaehtoisin järjestelmiin, joita ovat esimerkiksi reilun ja eettisen kaupan järjestelmät ja ympäristömerkit.
3. Kunkin osapuolen olisi tehtävä yhteistyötä toisen osapuolen kanssa kahdenvälisesti, alueellisesti ja kansainvälisillä foorumeilla tämän artiklan soveltamisalaan kuuluvissa asioissa.

26.11 ARTIKLA

Tieteellinen ja tekninen tieto

1. Suunnitellessaan tai ottaessaan käyttöön ympäristönsuojeluun tähtääviä toimenpiteitä tai työterveyttä ja -turvallisuutta koskevia määräyksiä, jotka saattavat vaikuttaa kauppaan tai investointeihin, kukin osapuoli ottaa huomioon käytettävissä olevan tieteellisen ja teknisen tiedon sekä asiaa koskevat kansainväliset normit, suuntaviivat tai suositukset.
2. Jos täydellinen tieteellinen varmuus puuttuu ja on olemassa ympäristöön tai työterveyteen ja -turvallisuuteen kohdistuva vakavan tai peruuttamattoman vahingon uhka, osapuoli voi hyväksyä kustannustehokkaita toimenpiteitä ennalta varautumisen periaatteen mukaisesti. Tällaisten toimenpiteiden on oltava tämän sopimuksen mukaisia tai sen nojalla perusteltuja. Niiden on perustuttava saatavilla oleviin olennaisiin tietoihin ja niitä on tarkasteltava säännöllisesti uuden tieteellisen tiedon perusteella.

26.12 ARTIKLA

Avoimuus

Kun osapuoli ottaa käyttöön ja panee täytäntöön yleisesti sovellettavia toimenpiteitä, joilla pyritään suojelemaan ympäristöä ja työoloja ja jotka voivat vaikuttaa osapuolten väliseen kauppaan tai investointeihin, tai kauppa- tai investointitoimenpiteitä, jotka voivat vaikuttaa ympäristön tai työolojen suojeluun, kyseinen osapuoli toimii 27 luvun (Avoimuus) mukaisesti ja antaa säädöstensä ja määräystensä mukaisesti asianomaisille henkilöille kohtuulliset mahdollisuudet esittää näkemyksensä ehdotetuista toimenpiteistä.

26.13 ARTIKLA

Kauppaa ja kestävästä kehitystä koskeva yhteistyö

1. Osapuolet tunnustavat yhteistyön merkityksen tämän luvun tavoitteiden saavuttamiseksi.
2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettu yhteistyö voi kattaa muun muassa seuraavat:
 - a) kaupan ja kestävästä kehityksen työ- ja ympäristönäkökohdat kansainvälisillä foorumeilla, erityisesti muun muassa WTO:ssa, ILO:ssa, YK:n ympäristökokouksessa ja -ohjelmassa sekä monenvälisten ympäristösopimusten mukaisesti;

- b) ympäristö- ja työlainsäädännön ja -normien vaikutus kauppaan ja investointeihin; ja
 - c) kauppaa ja sijoituksia koskevan lainsäädännön vaikutus työhön ja ympäristöön;
3. Edellä 1 kohdassa tarkoitettu yhteistyö voi myös kattaa kauppaan liittyvät näkökohdat
- a) kaupan kannalta merkityksellisissä ILO:n keskeisissä, hyvää hallintoa koskevissa ja muissa ajantasaisissa yleissopimuksissa;
 - b) ILO:n ihmisarvoista työtä koskevassa ohjelmassa, kuten yhteistyössä, joka koskee yhteyksiä kaupan ja tuottavan täystyöllisyyden, työmarkkinoiden sopeuttamisen, työelämän ydinnormien, ihmisarvoisen työn globaaleissa toimitusketjuissa, sosiaaliturvan ja sosiaalisen osallisuuden, sosiaalisen vuoropuhelun, osaamisen kehittämisen ja sukupuolten välisen tasa-arvon välillä;
 - c) monenvälisissä ympäristösopimuksissa, mukaan lukien tulliyhteistyö ja tuki molemminpuoliselle osallistumiselle tällaisiin sopimuksiin;
 - d) nykyisessä ja tulevassa ilmastonmuutosta käsittelevässä kansainvälisessä järjestelmässä, mukaan lukien keinot edistää vähähiilistä teknologiaa ja energiatehokkuutta, hiilenhinnoittelutoimien valmistelu ja käyttöönotto, myös päästökauppajärjestelmät, ekosysteemipohjainen sopeutuminen ja veden käytön tehostaminen lähestymistapoina ilmastonmuutokseen;

- e) otsonikerrosta heikentävistä aineista tehdyssä Montrealin pöytäkirjassa ja sen Kigalin muutoksessa, etenkin:
- i) toimenpiteet otsonikerrosta heikentävien aineiden ja fluorihiihivetyjen tuotannon, kulutuksen ja kaupan valvomiseksi;
 - ii) ympäristöystävällisten vaihtoehtojen käyttöönotto;
 - iii) normien päivittäminen; ja
 - iv) sopimuksen nojalla säänneltyjen aineiden laittoman kaupan torjunta;
- f) osallistavan vihreän kasvun ja kiertotalouden edistämisen yhteydessä;
- g) avoimissa yksityisissä ja julkisissa kestävyden takaavissa järjestelmissä, ympäristömerkinnät mukaan luettuina;
- h) ekosysteemien suojelussa ja ennallistamisessa sekä geenivarojen saatavuudessa ja niiden käytöstä saatavien hyötyjen oikeudenmukaisessa ja tasapuolisessa jakamisessa biologista monimuotoisuutta koskevaan yleissopimukseen liittyvä geenivarojen saatavuudesta sekä niiden käytöstä saatavien hyötyjen oikeudenmukaisesta ja tasapuolisesta jaosta Nagoyassa 29 päivänä lokakuuta 2010 tehdyn Nagoyan pöytäkirjan mukaisesti sekä ekosysteemien ja niiden palvelujen sekä niihin liittyvien taloudellisten välineiden arvottamisessa;

Commented [LK120]: IATE

- i) yritysten yhteiskuntavastuussa, vastuullisessa liiketoiminnassa ja globaalien toimitusketjujen vastuullisessa hallinnassa, myös kansainvälisesti sovittujen välineiden noudattamisen, täytäntöönpanon ja levittämisen osalta;
- j) kemikaalien ja jätteiden moitteettomassa hallinnassa;
- k) biologisen monimuotoisuuden suojelussa ja kestäväen käytön edistämisessä, myös torjumalla 26.6 artiklassa tarkoitettua **laitonta luonnonvaraisten eläinten ja kasvien kauppaa**;
- l) metsien suojelun ja kestäväen metsätalouden edistämisessä metsäkadon ja laittomien hakkuiden pysäyttämiseksi, mukaan lukien sellaisten metsätuotteiden kaupan edistäminen, jotka eivät ole aiheuttaneet 26.7 artiklassa tarkoitettua **metsäkatoa tai metsien tilan heikkenemistä**; ja
- m) kestävien kalastuskäytäntöjen ja kestävästi hoidetusta kalastuksesta saatavien kalastustuotteiden kaupan edistämisessä sekä meriympäristön suojelussa ja ennallistamisessa 26.8 artiklassa tarkoitetulla tavalla.

Commented [LK121]: 26.6.

Commented [LK122]: 26.7

26.14 ARTIKLA

Kaupan ja kestävän kehityksen alakomitea

1. Sopimuksen 1.10 artiklan (Tämän sopimuksen III osan alakomiteat ja muut elimet) 1 kohdan I alakohdalla perustettu kaupan ja kestävän kehityksen alakomitea kokoontuu vuoden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulopäivästä, ~~jolleivät~~**elleivät** osapuolet toisin sovi, ja sen jälkeen tarvittaessa tämän sopimuksen IV osan 1.4 artiklan (Alakomiteat ja muut elimet) **3 kohdan** mukaisesti.

Commented [LK123]: REL2

2. Kaupan ja kestävän kehityksen alakomitea

- a) edistää ja seuraa tämän luvun tehokasta täytäntöönpanoa ja hallintoa, mukaan lukien tämän luvun mukaisesti toteutettavat yhteistyötoimet;
- b) hoitaa 26.17–26.19 artiklassa tarkoitetut tehtävät;
- c) antaa sekakomitealle suosituksia, myös tämän sopimuksen IV osan 1.7 artiklassa (Sisäiset neuvoa-antavat ryhmät) ja 1.8 artiklassa (Kansalaisyhteiskuntafoorumi) tarkoitettujen sisäisen neuvoa-antavan ryhmän ja kansalaisyhteiskuntafoorumin kanssa keskusteltavista aiheista; ja
- d) **tarkastelee** kaikkia muita tähän lukuun liittyviä seikkoja osapuolten sopiman mukaisesti.

3. Kaupan ja kestävän kehityksen alakomitea antaa julkisen kertomuksen kunkin kokouksensa jälkeen.

4. Kukin osapuoli ottaa asianmukaisesti huomioon yleisöltä saadut ilmoitukset ja lausunnot tähän lukuun liittyvistä asioista ja tiedottaa tällaisista ilmoituksista ja lausunnoista kaupan ja kestävän kehityksen alakomitealle ja sen tämän sopimuksen IV osan 1.6 artiklassa (Suhde kansalaisyhteiskuntaan) tarkoitetuille kansalaisyhteiskunnan mekanismeille.

26.15 ARTIKLA

Kaupan ja kestävän kehityksen yhteyspisteet

Kukin osapuoli nimeää yhteyspisteen helpottamaan osapuolten välistä yhteydenpitoa ja koordinointia tämän luvun täytäntöönpanoon liittyvissä asioissa ja ilmoittaa toiselle osapuolelle yhteystietonsa. Osapuolet ilmoittavat toisilleen viipymättä kaikista kyseisten yhteystietojen muutoksista.

26.16 ARTIKLA

Riitojenratkaisu

Osapuolet voivat tämän luvun soveltamisesta aiheutuvissa erimielisyyksissä käyttää ainoastaan 26.17 ja 26.18 artiklassa tarkoitettuja riitojenratkaisumenettelyjä.

26.17 ARTIKLA

Neuvottelut

1. Osapuoli voi ehdottaa neuvotteluja toisen osapuolen kanssa tämän luvun tulkinnasta tai soveltamisesta toimittamalla kirjallisen pyynnön perustettuun toisen osapuolen yhteyspisteeseen 26.15 artiklan mukaisesti. Pyyntö on esitettävä neuvottelupyynnön syyt sekä kuvaus kyseessä olevasta asiasta. Neuvottelut aloitetaan viipymättä sen jälkeen, kun osapuoli on toimittanut neuvottelupyynnön, ja joka tapauksessa viimeistään 30 päivän kuluttua pyynnön vastaanottamispäivästä, ~~jolleivät~~elleivät osapuolet toisin sovi. Neuvottelut käydään kasvokkain tai osapuolten yhteisellä sopimuksella sähköisin välinein.

2. Osapuolet pyrkivät pääsemään neuvotteluissa molempia osapuolia tyydyttävään ratkaisuun. Tässä luvussa tarkoitettuihin monenvälisiin sopimuksiin liittyvissä asioissa osapuolet ottavat huomioon ILO:lta tai asiaankuuluvilta monenvälisiltä ympäristöjärjestöiltä tai -elimiltä saatavat tiedot johdonmukaisuuden varmistamiseksi osapuolten ja kyseisten järjestöjen ja elinten toiminnassa. Osapuolet pyytävät tarvittaessa ja yhteisesti sovitusti neuvoa tällaisilta järjestöiltä tai elimiltä tai muilta tarkoituksenmukaisiksi katsomiltaan asiantuntijoilta tai elimiltä.
3. Jos osapuoli 30 päivän kuluttua 1 kohdassa tarkoitetun pyynnön vastaanottamispäivästä katsoo, että asiasta on vielä keskusteltava, kyseisen osapuoli voi pyytää kirjallisesti kaupan ja kestävän kehityksen alakomitean koollekutsumista ja ilmoittaa pyynnöstä 1 kohdassa tarkoitettuun yhteyspisteeseen. Kaupan ja kestävän kehityksen alakomitea kokoontuu viipymättä ja pyrkii ratkaisemaan asian molempia osapuolia tyydyttävällä tavalla.
4. Kaupan ja kestävän kehityksen alakomitea pyytää tarvittaessa neuvoja tämän sopimuksen IV osan 1.7 artiklassa (Sisäiset neuvoa-antavat ryhmät) tarkoitetuilta sisäisiltä neuvoa-antavilta ryhmiltä tai muilta asiantuntijoilta.
5. Osapuolten mahdollisesti saavuttama ratkaisu on asetettava julkisesti saataville.

26.18 ARTIKLA

Asiantuntijapaneeli

1. Jos osapuolet eivät ole päässeet molempia tyydyttävään ratkaisuun 90 päivän kuluessa 26.17 artiklan mukaisesta neuvottelupyynnön tekemisestä, osapuoli voi pyytää asiantuntijapaneelin asettamista tarkastelemaan asiaa. Pyyntö on toimitettava kirjallisesti 26.15 artiklan mukaisesti nimettyyn toisen osapuolen yhteyspisteeseen. Pyyntö on yksilöitävä syyt, miksi asiantuntijapaneelin asettamista pyydetään, mukaan lukien valituksen oikeusperusta.
2. Asiantuntijapaneeliin sovelletaan 31.6 (Paneelin asettaminen), 31.10 (Paneelin tehtävät), 31.20 (Paneelin jäsenten korvaaminen), 31.21 (Työjärjestys), 31.22 (Keskeyttäminen ja päättäminen), 31.23 (Tietojen vastaanottaminen) ja 31.24 artiklaa (Tulkintasäännöt), 31 luvun (Riitojenratkaisu) E jaksoa (Yhteiset määräykset) sekä liitteitä 31-A (Työjärjestys) ja 31-B (Paneelin jäsenten ja sovittelijoiden käytäntösäännöt), ellei tässä artikkelissa toisin määrätä.

3. Kauppaa ja kestäväää kehitystä käsittelevän alakomitean on ensimmäisessä kokouksessaan tämän sopimuksen voimaantulon jälkeen vahvistettava luettelo vähintään 15 henkilöstä, jotka ovat halukkaita ja kykeneviä toimimaan asiantuntijapaneelin jäseninä. Kyseinen luettelo koostuu kolmesta alaluettelosta: yksi alaluettelo kummallekin osapuolelle ja yksi alaluettelo henkilöistä, jotka eivät ole kummankaan osapuolen kansalaisia ja jotka toimivat asiantuntijapaneelin puheenjohtajana. Kukin osapuoli esittää vähintään viittä henkilöä alaluetteloonsa. Osapuolten on lisäksi valittava vähintään viisi henkilöä puheenjohtajien luetteloon. Kaupan ja kestäväen kehityksen alakomitea varmistaa, että luettelo pidetään ajan tasalla ja että asiantuntijoita on aina vähintään 15.

4. Edellä 3 kohdassa tarkoitetuilla henkilöillä on oltava erikoisosaamista tai -asiantuntemusta työlainsäädännön tai ympäristölainsäädännön alalta, tässä luvussa käsiteltyjen aiheiden alalta tai kansainvälisten sopimusten puitteissa syntyvien riitojen ratkaisemisesta. Heidän on oltava riippumattomia ja toimittava yksilöinä, he eivät saa ottaa erimielisyyteen liittyvissä kysymyksissä ohjeita milteään organisaatiolta tai hallitukselta eikä heillä ei saa olla sidoksia minkään osapuolen hallitukseen ja heidän on noudatettava liitteessä 31-B (Paneelin jäsenten ja sovittelijoiden käytäntesäännöt) esitettyjä määräyksiä.

5. Asiantuntijapaneeli asetetaan 31.6 artiklan (Paneelin asettaminen) 2 ja 3 kohdassa määrättyjen menettelyjen mukaisesti. Asiantuntijat valitaan tämän artiklan 3 kohdassa tarkoitettujen luetteloiden sisältämistä henkilöistä 31.7 artiklan (Paneelin kokoonpano) mukaisesti.

6. ~~Jolleivat~~~~Elleivät~~ osapuolet viiden päivän kuluessa asiantuntijapaneelin asettamisesta 31.6 artiklan (Paneelin asettaminen) 3 kohdassa määritellyn mukaisesti toisin sovi, paneelin toimeksianto on:

”tarkastella tämän sopimuksen III osan (Kauppa ja investoinnit) 26 luvun (Kauppa ja kestävä kehitys) soveltuvien määräysten pohjalta asiantuntijapaneelin asettamista koskevassa pyynnössä tarkoitettua asiaa, tehdä päätelmiä ja esittää suosituksia asian ratkaisemiseksi sekä antaa raportti 26.18 artiklan (Asiantuntijapaneeli) 8 kohdan mukaisesti”.

7. Asioissa, jotka liittyvät tässä luvussa tarkoitettuihin monenvälisiin sopimuksiin, asiantuntijapaneeli pyrkii hankkimaan tietoa ja neuvoja asianmukaisilta ILO:n elimiltä tai kyseisten sopimusten ~~nejalla~~ mukaisesti perustetuilta muilta elimiltä.

8. Asiantuntijapaneeli antaa osapuolille väliraportin viimeistään 90 päivän kuluessa paneelin asettamisesta ja loppuraportin viimeistään 30 päivän kuluessa väliraportin antamisesta. Raporteissa esitetään selvitetty tosiseikat, asiaa koskevien määräysten sovellettavuus sekä päätelmien ja suositusten keskeiset perustelut. Kukin osapuoli asettaa loppuraportin julkisesti saataville 15 päivän kuluessa siitä, kun asiantuntijalautakunta on toimittanut sen osapuolille.

9. Osapuolet keskustelevat soveltuvista toimenpiteistä, jotka toteutetaan ottaen huomioon asiantuntijapaneelin raportti ja suositukset. Soveltuvat toimenpiteet toteuttava osapuoli ilmoittaa toteutettavat toimet tai toimenpiteet tämän sopimuksen IV osan 1.7 artiklassa (Sisäiset neuvoa-antavat ryhmät) tarkoitettulle sisäiselle neuvoa-antavalle ryhmälleen ja toiselle osapuolelle viimeistään kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun loppuraportti on asetettu julkisesti saataville. Kaupan ja kestävä kehityksen alakoitea valvoo asiantuntijapaneelin loppuraportin ja sen suositusten seurantaa. Tämän sopimuksen IV osan 1.7 artiklassa (Sisäiset neuvoa-antavat ryhmät) tarkoitettut sisäiset neuvoa-antavat ryhmät voivat esittää asiaa koskevia huomautuksia kaupan ja kestävä kehityksen komitealle.

26.19 ARTIKLA

Uudelleentarkastelu

1. Tämän luvun tehokkaan täytäntöönpanon tehostamiseksi osapuolet aloittavat tämän sopimuksen tullessa voimaan virallisen tarkastelumenettelyn, jossa otetaan huomioon muun muassa tämän luvun täytäntöönpanosta saadut kokemukset, kunkin osapuolen toimintalinjojen muutokset, kansainvälisten sopimusten kehitys ja sidosryhmien esittämät näkemykset. Osapuolet pyrkivät saattamaan tarkastelumenettelyn päätökseen 12 kuukauden kuluessa.

Commented [LK124]: CDF will aim

2. Edellä olevan 1 kohdan soveltamiseksi osapuolet keskustelevat erityisesti kaupan ja kestävän kehityksen alakomitean kokouksissa 26.14–26.18 artiklassa vahvistettujen institutionaalisten ja riitojen ratkaisua koskevien määräysten toiminnasta, mukaan lukien niiden tehokkuuden mahdollinen uudelleentarkastelu ja täytäntöönpanomekanismin tehostaminen, mukaan lukien mahdollisuus soveltaa vaatimusten noudattamista koskevaa vaihetta ja asiaankuuluvia vastatoimia viimeisenä keinona.

3. Kaupan ja kestävän kehityksen alakomitea voi valmistella muutoksia tämän luvun asiaa koskeviin määräyksiin tämän artiklan 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen keskustelujen tulosten perusteella tämän sopimuksen IV osan 2.4 artiklassa (Muutokset) vahvistetunmuutosmenettelyn mukaisesti.

4. Osapuolet harkitsevat mahdollisuutta sisällyttää Pariisin sopimus tämän sopimuksen olennaiseksi osaksi sekä sitä, millä tavalla se tähän sisällytettäisiin, sanotun kuitenkin rajoittamatta uudelleentarkastelun tuloksia.

27 LUKU

AVOIMUUS

27.1 ARTIKLA

Määritelmät

Tässä luvussa tarkoitetaan

- a) 'yleisesti sovellettavilla toimenpiteillä' yleisesti sovellettavia säädöksiä, määräyksiä, menettelyjä ja hallinnollisia päätöksiä;
- b) 'asianomaisella henkilöllä' luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, johon yleisesti sovellettava toimenpide saattaa vaikuttaa; ja
- c) 'hallinnollisella toimella' toimea tai päätöstä, jolla on oikeusvaikutuksia, joka vaikuttaa yksittäisen henkilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin yksittäisessä tapauksessa ja joka kattaa hallinnollisen toimen toteuttamisen tai hallinnollisen toimen tai päätöksen toteuttamatta jättämisen osapuolen lainsäädännön mukaisesti.

27.2 ARTIKLA

Tavoite

Osapuolet pyrkivät edistämään avointa sääntely-ympäristöä.

27.3 ARTIKLA

Julkaiseminen

1. Kukin osapuoli varmistaa, että kun kyseessä on yleisesti sovellettava toimenpide, joka koskee mitä tahansa tämän sopimuksen tämän osan soveltamisalaan kuuluvaa asiaa, osapuoli
 - a) julkaisee toimenpiteen viipymättä virallisesti nimetyn julkaisun kautta ja mahdollisuuksien mukaan sähköisessä muodossa tai asettaa sen muulla tavoin saataville siten, että talouden toimijat ja muut asianomaiset osapuolet voivat tutustua siihen; ja
 - b) antaa selityksen toimenpiteen tavoitteesta ja esittää sille perustelut, jos toimenpide on hyväksytty keskushallinnon tasolla.
2. Kun osapuoli ottaa käyttöön 1 kohdassa tarkoitetun toimenpiteen tai muuttaa sitä, sen on varattava riittävästi aikaa toimenpiteeseen tutustumista varten sen julkaisemisen ja voimaantulon välillä siinä määrin kuin se on mahdollista.

27.4 ARTIKLA

Tietojen antaminen

1. Osapuoli toimittaa toisen osapuolen pyynnöstä viipymättä tietoja ja vastaa kysymyksiin, jotka koskevat jotakin tämän sopimuksen toimintaan **olennaisesti** vaikuttavaa voimassa olevaa tai ehdotettua toimenpidettä.
2. Tämän artiklan nojalla toimitetuilla tiedoilla ei vaikuteta siihen, onko toimenpide tämän sopimuksen mukainen.

Commented [LK125]: materially

27.5 ARTIKLA

Yleisesti sovellettavien toimenpiteiden hallinnointi

1. Kukin osapuoli hallinnoi kaikkia sopimuksen tämän osan soveltamisalaan kuuluviin asioihin liittyviä yleisesti sovellettavia toimenpiteitä objektiivisella, puolueettomalla, johdonmukaisella ja kohtuullisella tavalla.

2. Soveltaessaan yleisesti sovellettavia toimenpiteitä toisen osapuolen tiettyihin henkilöihin, tavaroihin tai palveluihin yksittäisissä tapauksissa kukin osapuoli

- a) pyrkii ilmoittamaan menettelyn alkaessa henkilölle, jota hallinnollinen menettely välittömästi koskee, kohtuullisessa määräajassa sekä säädöstensä ja määräystensä mukaisesti kuvauksen menettelyn luonteesta, selvityksen oikeusviranomaisesta, jossa menettely on aloitettu, ja yleisen kuvauksen kiistanalaisista kysymyksistä;
- b) antaa ~~tällaiselle~~ henkilölle, jota hallinnollinen menettely välittömästi koskee, kohtuullisen mahdollisuuden esittää toiseikkoja ja väitteitä näkemyksensä tueksi ennen lopullista hallinnollista toimea, jos siihen on aikaa ja jos menettelyjen luonne ja yleinen etu sen sallivat; ja
- c) varmistaa, että a ja b alakohdassa tarkoitetut menettelyt ovat sen lainsäädännön mukaisia.

27.6 ARTIKLA

Uudelleentarkastelu ja muutoksenhaku

1. Kukin osapuoli perustaa tai pitää voimassa oikeudellisia, välitys- tai hallinnollisia tuomioistuimia tai menettelyjä tämän sopimuksen tämän osan soveltamisalaan kuuluvaa asiaa koskevan hallinnollisen toimen pikaista uudelleentarkastelua ja tarvittaessa oikaisua varten.¹⁵⁸ Kukin osapuoli varmistaa, että sen muutoksenhaku- tai uudelleentarkastelumenettelyt toteutetaan syrjimättömällä ja puolueettomalla tavalla tuomioistuimissa, jotka ovat riippumattomia hallinnollisesta toimeenpanosta vastaavasta viranomaisesta ja joille ei saa koitua merkittävää etua asian lopputuloksesta.
2. Kukin osapuoli varmistaa, että 1 kohdassa tarkoitettujen menettelyjen osapuolilla on oikeus
 - a) kohtuulliseen mahdollisuuteen tukea tai puolustaa omia kantojaan; ja
 - b) ratkaisuun, joka perustuu näyttöön ja esitettyihin asiakirjoihin tai, jos sen lainsäädäntö niin edellyttää, asianmukaisen hallintoviranomaisen kokoamiin asiakirjoihin.
3. Hallinnollisesta toimeenpanosta vastaava viranomainen panee 2 kohdan b alakohdassa tarkoitetun päätöksen täytäntöön ja noudattaa sitä, sen mukaan kuin osapuolen lainsäädännössä säädetään muutoksenhausta tai uudelleentarkastelusta.

¹⁵⁸ Selvyyden vuoksi todetaan, että osapuoli voi vaatia kaikkien mahdollisten hallinnollisten muutoksenhakekeinojen käyttämistä hallinnollisen toimen uudelleentarkastelua ja korjaamista varten.

28 LUKU

HYVÄT SÄÄNTELYKÄYTÄNNÖT

28.1 ARTIKLA

Määritelmät

Tässä luvussa tarkoitetaan

- a) 'sääntelyviranomaisella'
 - i) Euroopan unionin osalta Euroopan komissiota; ja
 - ii) Meksikon osalta liittovaltion julkishallintoa mukaan lukien kaikki liittovaltion julkishallinnon hajautetut elimet; ja
- b) 'sääntelytoimenpiteillä' sääntelyviranomaisen valmistelemia ja osapuolen käyttöön ottamia yleisesti sovellettavia toimenpiteitä, joiden noudattaminen on pakollista ja jotka ovat
 - i) Euroopan unionin osalta:
 - A) ~~Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen, jäljempänä 'SEUT-~~sopimuks~~ens'~~², 288 artiklassa tarkoitettuja asetuksia ja direktiivejä; ja

- B) SEUT-sopimuksen 290 artiklassa tarkoitettuja delegoituja säädöksiä ja SEUT-sopimuksen 291 artiklassa tarkoitettuja täytäntöönpanosäädöksiä; ja

ii) Meksikon osalta:

- A) liittohallituksen toimeenpanovallan käyttäjän antamia lakeja ja asetuksia; ja
- B) muita yleisesti sovellettavia hallinnollisia toimia, kuten muun muassa asetuksia, määräyksiä, sopimuksia ja *Normas Oficiales Mexicanas* -standardeja, jäljempänä 'NOM', (Meksikon viralliset standardit).

28.2 ARTIKLA

Yleiset periaatteet

1. Osapuolet tunnustavat, että on tärkeää
 - a) soveltaa hyviä sääntelykäytäntöjä sääntelytoimenpiteiden suunnittelun, laatimisen, antamisen, täytäntöönpanon ja tarkastelun yhteydessä, jotta saavutetaan kansalliset politiikkatavoitteet; ja
 - b) pitää yllä ja tehostaa tämän sopimuksen etuja soveltamalla hyviä sääntelykäytäntöjä tavaroiden ja palvelujen kaupan helpottamiseksi ja sijoitusten lisäämiseksi osapuolten välillä.

2. Kukin osapuoli saa määritellä tämän sopimuksen mukaisten hyvien sääntelykäytäntöjen toteutustavat oman oikeudellisen kehyksensä, käytäntöjensä ja oman sääntelyjärjestelmänsä peruseriaatteiden¹⁵⁹ mukaisesti.

3. Tämän luvun määräysten ei saa tulkita edellyttävän, että osapuoli

- a) poikkeaa kansallisista menettelyistä, jotka koskevat sen sääntelyn painopisteiden määrittelyä ja sellaisten sääntelytoimenpiteiden valmistelua ja käyttöön ottamista, joilla varmistetaan sen asianmukaiseksi katsoma suojelun taso;
- b) toteuttaa toimia, jotka vaarantaisivat tai estäisivät sääntelytoimenpiteiden toteuttamisen riittävän ajoissa osapuolen yleisen edun mukaisten tavoitteiden saavuttamisen kannalta; tai
- c) saavuttaa jonkin tietyn sääntelyllisen lopputuloksen.

28.3 ARTIKLA

Soveltamisala

1. Tätä lukua sovelletaan sääntelytoimenpiteisiin asioissa, jotka kuuluvat tämän sopimuksen tämän luvun soveltamisalaan.

¹⁵⁹ Euroopan unionin osalta tällaisiin periaatteisiin kuuluvat SEUT-sopimukseen sisältyvät ja siitä johdetut peruseriaatteet.

2. Tätä lukua ei sovelleta jäsenvaltioiden sääntelyviranomaisiin ja sääntelytoimenpiteisiin, -käytäntöihin tai -lähestymistapoihin.

28.4 ARTIKLA

Sisäinen kuuleminen ja sääntelyn kehittämisen koordinointi

1. Osapuolet tunnustavat, että hyvien sääntelykäytäntöjen täytäntöönpanoa voidaan helpottaa sisäisillä mekanismeilla, joilla parannetaan sisäistä kuulemistä ja koordinointia, joita tarvitaan sääntelytoimenpiteiden valmisteluun liittyvissä menettelyissä tai järjestelyissä.
2. Kukin osapuoli ottaa käyttöön tai pitää voimassa sisäisen koordinoinnin tai tarkastelun menettelyjä tai järjestelyjä sen sääntelyviranomaisen valmistelemien sääntelytoimenpiteiden osalta.
3. Tällaisilla menettelyillä tai järjestelyillä olisi pyrittävä muun muassa
 - a) edistämään hyviä sääntelykäytäntöjä, tässä luvussa tarkoitetut käytännöt mukaan lukien;
 - b) vahvistamaan sisäisiä kuulemisia ja koordinointia, jotta voidaan havaita ja välttää osapuolen sääntelytoimenpiteiden vaatimusten tarpeettomia päällekkäisyyksiä ja epä johdonmukaisuuksia;
 - c) edistämään sitä, että valmisteilla olevien sääntelytoimenpiteiden vaikutukset, mukaan lukien pieniin ja keskisuuriin yrityksiin kohdistuvat vaikutukset, otetaan huomioon myöhemmässä päätöksentekoprosessissa;

d) varmistamaan kansainvälistä kauppaa ja kansainvälisiä sijoituksia koskevien velvoitteiden noudattaminen; ja

e) edistämään sitä, että asiaa koskeva kehitys kansainvälisillä ja muilla foorumeilla otetaan huomioon.

4. Osapuolet tunnustavat, että 2 kohdassa tarkoitetut menettelyt ja järjestelyt saattavat vaihdella osapuolten olosuhteiden mukaan. Näin ollen kukin osapuoli voi sisäisten sääntöjensä ja menettelyjensä mukaisesti parantaa sääntelyjärjestelmäänsä uusilla sisäisillä kuulemis- ja koordinoitimenettelyillä.

5. Kukin osapuoli voi perustaa keskitetyn koordinointielimen tai pitää sitä yllä.

28.5 ARTIKLA

Sääntelymenettelyjen ja -järjestelyiden avoimuus

Kukin osapuoli asettaa julkisesti saataville kuvaukset menettelyistä ja järjestelyistä, joita käyttäen sen sääntelyviranomainen valmistelee, arvioi tai tarkastelee sääntelytoimenpiteitään. Kyseisissä kuvauksissa on otettava huomioon suuntaviivat, säännöt ja menettelyt, jotka koskevat muun muassa yleisön mahdollisuutta esittää huomautuksia.

28.6 ARTIKLA

Varhaisessa vaiheessa annettavat tiedot suunnitelluista sääntelytoimenpiteistä

1. Kukin osapuoli ~~saattaa~~ asettaa yleisesti julkisesti saataville vähintään kerran vuodessa luettelon suunnitelluista merkittävistä¹⁶⁰ sääntelytoimenpiteistä, joita sen sääntelyviranomainen kohtuudella odottaa toteuttavansa vuoden kuluessa.
2. Kukin osapuoli asettaa julkisesti saataville seuraavat tiedot kustakin 1 kohdassa tarkoitettuun luetteloon sisältyvästä sääntelytoimenpiteestä:
 - a) lyhyt kuvaus toimenpiteen soveltamisalasta ja tavoitteista; ja
 - b) toimenpiteen arvioitu hyväksymispäivä ja mahdollisuuksien mukaan julkisen kuulemisen ajanjakso.

¹⁶⁰ Selvyyden vuoksi todetaan, että 'merkittävällä sääntelytoimenpiteellä' tarkoitetaan toimenpidettä, jolla on kunkin osapuolen omien sääntöjensä ja menettelyjensä mukaisesti määrittämä merkittävä sääntelyvaikutus.

28.7 ARTIKLA

Julkiset kuulemiset

1. Valmistellessaan merkittävää sääntelytoimenpidettä kukin osapuoli varmistaa omien sääntöjensä ja menettelyjensä mukaisesti, että se
 - a) julkaisee sääntelytoimenpiteen luonnoksen tai kuulemismenettelyn asiakirjat, joissa annetaan riittävät tiedot kyseisestä valmisteilla olevasta uudesta sääntelytoimenpiteestä, jotta jokainen henkilö voi arvioida, vaikuttaako se kyseisen henkilön etuihin merkittävästi ja millainen vaikutus on;
 - b) tarjoaa syrjimättömin perustein kenelle tahansa henkilölle kohtuulliset mahdollisuudet esittää huomautuksia; ja
 - c) tarkastelee saatuja huomautuksia.
2. Kukin osapuoli hyödyntää sähköisiä viestintävälineitä ja pyrkii käyttämään tiettyä keskitettyä yhteyspistettä julkisiin kuulemisiin liittyvien tietojen, myös huomautusten esittämistavan, antamiseksi.

3. Kukin osapuoli ~~julkaisee~~ asettaa julkisesti saataville kaikki saamansa huomautukset sekä yhteenvedon kuulemisten tuloksista. Kyseistä velvoitetta ei sovelleta siltä osin kuin on tarpeen suojata luottamuksellisia tietoja tai henkilötietoja tai salata sopimatonta sisältöä.

28.8 ARTIKLA

Sääntelyn vaikutusten arviointi

1. Kukin osapuoli edistää sitä, että sen sääntelyviranomainen tekee sovellettavien sääntöjen ja menettelyjen mukaisesti säännöllisiä vaikutustenarviointeja valmistellessaan merkittäviä sääntelytoimenpiteitä.
2. Toteuttaessaan 1 kohdan mukaista sääntelyn vaikutustenarviointia kunkin osapuolen sääntelyviranomainen ottaa käyttöön ja pitää yllä menettelyjä ja järjestelyjä, joilla edistetään seuraavien tekijöiden huomioon ottamista:
 - a) sääntelytoimenpiteen tarve, myös sen ongelman merkitys ja luonne, johon sääntelytoimenpiteellä on tarkoitus puuttua;
 - b) kaikki sääntelyyn perustuvat ja muut vaihtoehdot, jotka ovat mahdollisia ja tarkoituksenmukaisia, mukaan luettuna sääntelystä pidättäytyminen, joilla saavutettaisiin osapuolen yleisen edun mukaiset tavoitteet;

- c) siltä osin kuin se on mahdollista ja tarkoituksenmukaista, kyseisten vaihtoehtojen mahdolliset kustannukset ja hyödyt sekä sosiaaliset, taloudelliset ja ympäristövaikutukset, myös vaikutukset kansainväliseen kauppaan ja sijoitustoimintaan sekä pieniin ja keskisuuriin yrityksiin; ja ottaen huomioon, että joitakin kustannuksia ja hyötyjä on vaikea arvioida määrällisesti ja raha-arvona;
 - d) tarvittaessa se, miten tarkastellut vaihtoehdot liittyvät merkityksellisiin kansainvälisiin standardeihin, mukaan lukien mahdollisten eroavaisuuksien syyt; ja
 - e) miten yleisen edun mukaiset tavoitteet saavutetaan parhaiten vaikuttavuuden ja tehokkuuden kannalta.
3. Toteuttaessaan 1 kohdan mukaista sääntelyn vaikutustenarviointia sääntelyviranomainen tukeutuu parhaaseen kohtuudella saatavilla olevaan näyttöön, mukaan lukien tieteelliset, tekniset, taloudelliset tai muut tiedot.
4. Asianomainen osapuoli laatii sääntelyviranomaisen tekemästä sääntelytoimenpiteen vaikutustenarvioinnista loppuraportin, jossa esitetään yksityiskohtaisesti arvioinnissa huomioon otetut tekijät ja merkitykselliset havainnot. Tällainen raportti asetetaan julkisesti saataville viimeistään sinä päivänä, kun sääntelytoimenpide asetetaan julkisesti saataville.

28.9 ARTIKLA

Jälkiarviointi

1. Kunkin osapuolen sääntelyviranomaisen pitää voimassa menettelyjä tai järjestelyjä, joilla edistetään sääntelytoimenpiteiden säännöllisiä jälkiarviointeja tai uudelleentarkasteluja sääntelyviranomaisen asianmukaisiksi katsomin väliajoin.
2. Säännöllistä jälkiarviointia toteuttaessaan kunkin osapuolen sääntelyviranomaiset harkitsevat, voitaisiinko yleisen edun mukaiset tavoitteet saavuttaa tehokkaammilla keinoilla ja voitaisiinko tarpeetonta sääntelytaakkaa vähentää, myös pieniltä ja keskisuurilta yrityksiltä. Kunkin osapuolen **olisi** määritettävä tällaisten säännöllisten jälkiarviointien perusteella, olisiko sen sääntelytoimenpiteitä muutettava, virtaviivaistettava, laajennettava tai kumottava.
3. Kukin osapuoli asettaa julkisesti saataville suunnitelmansa tällaisten säännöllisten jälkiarviointien toteuttamisesta ja niiden tulokset.

28.10 ARTIKLA

Sääntelyrekisteri

Kukin osapuoli varmistaa sääntöjensä ja menettelyjensä mukaisesti, että voimassa olevat sääntelytoimenpiteet julkaistaan yhdellä, vapaasti käytettävissä olevalla verkkosivustolla. Verkkosivustolta on voitava hakea sääntelytoimenpiteitä viite- ja sanahaulilla ja niitä on päivitettävä säännöllisesti.

28.11 ARTIKLA

Yhteyspisteet

1. Osapuolten välisen viestinnän yhteyspisteinä tämän luvun piirissä esille tulevissa asioissa ovat
 - a) Meksikon osalta talousministeriön ulkomaankaupan sihteeristön kansainvälisen kaupan sääntöjen pääosasto (*Dirección General de Disciplinas de Comercio Internacional de la Subsecretaría de Comercio Exterior de la Secretaría de Economía*) tai sen seuraaja; ja
 - b) Euroopan unionin osalta kauppapolitiikan pääosasto tai sen seuraaja.
2. Kukin yhteyspiste on vastuussa sääntelyviranomaisensa kuulemisista ja koordinoinnista, tarpeen mukaan, tämän luvun piiriin kuuluvissa asioissa.

3. Kukin osapuoli ilmoittaa toiselle osapuolelle yhteyspisteensä yhteystiedot ja ilmoittaa viipymättä toiselle osapuolelle kaikista näiden yhteystietojen muutoksista.

28.12 ARTIKLA

Yhteistyö ja tietojenvaihto

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä tukeakseen tämän luvun täytäntöönpanoa. Kyseiseen yhteistyöhön voi sisältyä asiaan liittyvien toimien järjestäminen, myös keskinäinen avunanto, osapuolten sääntelyviranomaisten välisen yhteistyön vahvistamiseksi.
2. Viimeistään vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulosta osapuolet vaihtavat tietoja olemassa olevista hyviä sääntelykäytäntöjä koskevista säännöistään ja menettelyistään ja tarvittaessa tämän luvun täytäntöönpanemiseksi toteutetuista toimista.

28.13 ARTIKLA

Riitojenratkaisu

Osapuoli ei saa käyttää 31 luvun (Riitojenratkaisu) mukaista riitojenratkaisumenettelyä tämän luvun määräysten soveltamisen tai tulkinnan osalta.

29 LUKU

PIENET JA KESKISUURET YRITYKSET

29.1 ARTIKLA

Tavoite

Osapuolet tunnustavat, että on tärkeää edistää yhteistyötä pienten ja keskisuurten yritysten, jäljempänä 'pk-yritykset', kannalta merkityksellisissä asioissa tässä luvussa määrätyin keinoin sekä muilla tämän sopimuksen määräyksillä, joista voi muutoin olla erityistä hyötyä pk-yrityksille.

29.2 ARTIKLA

Tietojenvaihto

1. Kukin osapuoli perustaa tästä sopimuksesta tietoa sisältävän julkisesti saatavilla olevan verkkosivuston tai pitää sitä yllä; verkkosivustoon sisältyvät seuraavat:

- a) sopimuksen teksti kaikkine liitteineen;

b) sopimuksen tiivistelmä; ja

c) pk-yrityksille tarkoitetut tiedot, joihin kuuluvat:

i) kuvaus tämän sopimuksen määräyksistä, jotka osapuoli katsoo molempien osapuolien pk-yritysten kannalta merkityksellisiksi; ja

ii) kaikki lisätiedot, jotka kyseinen osapuoli katsoo hyödyllisiksi pk-yrityksille, jotka ovat kiinnostuneita hyötymään tämän sopimuksen tarjoamista mahdollisuuksista.

2. Kukin osapuoli sisällyttää 1 kohdassa tarkoitetulle verkkosivustolle linkkejä seuraaviin:

a) toisen osapuolen vastaava verkkosivusto; ja

b) valtion viranomaisten ja muiden asianmukaisten tahojen verkkosivustot, joissa annetaan tietoja, jotka osapuoli katsoo hyödyllisiksi pk-yrityksille, jotka ovat kiinnostuneita kaupasta tai liiketoiminnasta kyseisessä osapuolessa.

3. Edellä 2 kohdan b alakohdassa tarkoitetut verkkosivustot sisältävät tiedot, jotka koskevat seuraavia:

a) tullisäädökset ja -määräykset sekä tuontiin, vientiin ja kauttakuljetukseen liittyvät menettelyt ja niihin tarvittavat lomakkeet ja asiakirjat;

- b) teollis- ja tekijänoikeuksia koskevat säädökset ja määräykset sekä menettelyt;
- c) tekniset määräykset sekä pakolliset vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyt ja linkit vaatimuksenmukaisuuden arviointilaitosten luetteloihin niitä tapauksia varten, joissa kolmannen osapuolen suorittama vaatimustenmukaisuuden arviointi on pakollista 9 luvun (Kaupan tekniset esteet) mukaisesti;
- d) tuonnin ja viennin kannalta merkitykselliset terveys- ja kasvinsuojelutoimet;
- e) julkisia hankintoja koskevat säännöt, julkisia hankintoja koskevat ilmoitukset sisältävä tietokanta ja 21 luvun (Julkiset hankinnat) asiaa koskevat määräykset;
- f) yrityksen rekisteröintimenettelyt; ja
- g) muut tiedot, jotka osapuoli katsoo hyödyllisiksi pk-yrityksille.

4. Kukin osapuoli sisällyttää 1 kohdassa tarkoitettulle verkkosivustolle linkin tietokantaan, josta voi tehdä sähköisiä hakuja tullinimikkeistön koodilla. Tietokantaan

- a) sisältyvät seuraavat tiedot tavaroiden pääsystä osapuolen markkinoille:
 - i) tullit ja tariffikiintiöt, tarvittaessa suosituimmuustullit ja tullit muille kuin suosituimmuuskohtelun piiriin kuuluville maille sekä etuustullikannat ja tullietuuskiintiöt;

- ii) valmisteverot;
 - iii) arvonlisävero;
 - iv) tullit tai muut maksut, mukaan lukien tuotekohtaiset maksut;
 - v) alkuperäsäännöt 3 luvun (Alkuperäsäännöt ja alkuperämenettelyt) mukaisesti; ja
 - vi) tavaroiden tullausarvon määrittämiseen käytettävät perusteet; ja
- b) pyritään sisällyttämään seuraavat tiedot tavaroiden pääsystä sen markkinoille:
- i) muut tariffitoimenpiteet;
 - ii) tullinpalautus tai -lykkäys tai muun tyyppinen helpotus, jolla pienennetään tai palautetaan tullia tai vapautetaan tullista;
 - iii) tarvittaessa alkuperämaan merkitsemistä koskevat vaatimukset, mukaan lukien merkinnän sijainti ja merkintätapa;

iv) tuontimenettelyihin tarvittavat tiedot; ja

v) muihin kuin tariffitoimenpiteisiin liittyvät tiedot.

5. Kukin osapuoli päivittää säännöllisesti 1–4 kohdan mukaisesti annettuja tietoja ja linkkejä varmistaakseen, että ne ovat täsmällisiä.

6. Kukin osapuoli varmistaa, että tämän artiklan mukaisesti annetut tiedot esitetään pk-yritysten käyttöön soveltuvalla tavalla. Kukin osapuoli pyrkii asettamaan tiedot saataville englanniksi.

7. Osapuoli ei saa periä maksua pääsystä 1–4 kohdan mukaisesti tarjottaviin tietoihin osapuolen henkilöltä.

29.3 ARTIKLA

Pk-yritysten yhteyspisteet

1. Kukin osapuoli nimeää yhteyspisteen, jäljempänä 'pk-yritysten yhteyspiste', joka vastaa tässä artiklassa määrätystä tehtävästä, ja ilmoittaa toiselle osapuolelle sen yhteystiedot. Osapuolet ilmoittavat toisilleen viipymättä kaikista näiden yhteystietojen muutoksista.

2. Pk-yritysten yhteyspisteet

- a) varmistavat, että pk-yritysten tarpeet otetaan huomioon tämän sopimuksen täytäntöönpanossa, ja pohtivat keinoja lisätä pk-yritysten kauppaa- ja investointimahdollisuuksia vahvistamalla osapuolten välistä yhteistyötä pk-yrityksiä koskevissa kysymyksissä;
- b) **kartoittavat** tapoja, joilla osapuolten pk-yritykset voivat hyödyntää tämän sopimuksen tarjoamia uusia mahdollisuuksia ja vaihtaa niistä tietoja;
- c) varmistavat, että 29.2 artiklassa tarkoitetuilla verkkosivustoilla olevat tiedot ovat ajan tasalla ja merkityksellisiä pk-yritysten kannalta, ja harkitsevat, olisiko näihin verkkosivustoihin sisällytettävä jonkin pk-yritysten yhteyspisteen mahdollisesti suosittelemia lisätietoja;
- d) käsittelevät pk-yrityksiä koskevia **kaikkia** muita kysymyksiä, jotka liittyvät tämän sopimuksen täytäntöönpanoon pk-yritysten osalta, mukaan lukien:
 - i) **vaihtamalla** tietoj~~a~~**envaihto**;
 - ii) osallistum~~a~~**allinen** tarvittaessa tämän sopimuksen ~~nejalla~~**-mukaisesti** perustettujen alakomiteoiden ja työryhmien työhön ja pk-yrityksiä erityisesti koskevien kysymysten ja suositusten esittäminen kyseisille alakomiteoille ja työryhmille niiden omilla toiminta-aloilla välttäen samalla työohjelmien päällekkäisyyttä; ja

iii) kartoittamalla ja ehdottamalla mahdollis~~iaten~~ molempien osapuolten hyväksyttävissä olevi~~aen~~ ratkaisuj~~aen~~ kartoittaminen ja ehdottaminen, jotta parannetaan pk-yritysten kykyä osallistua osapuolten väliseen kauppaan ja investointeihin;

e) raportoivat säännöllisesti toiminnastaan sekakomitealle; ja

f) tarkastelevat osapuolten sopimuksesta mitä ~~tahansa muitakaikkia~~ tähän sopimukseen liittyviä seikkoja, jotka koskevat pk-yrityksiä.

3. Pk-yritysten yhteyspisteet tapaavat tarvittaessa ja työskentelevät pk-yritysten yhteyspisteiden valitsemien viestintäkanavien välityksellä, joihin voi sisältyä sähköposti, videokokoukset tai muut sähköiset viestintävälineet.

4. Pk-yritysten yhteyspisteet voivat tehtäviään hoitaessaan pyrkiä tarpeen mukaan tekemään yhteistyötä asiantuntijoiden ja ulkopuolisten organisaatioiden kanssa.

29.4 ARTIKLA

Riitojenratkaisumenettelyn soveltamatta jättäminen

Osapuoli ei saa käyttää 31 luvun (Riitojenratkaisu) mukaista riitojenratkaisumenettelyä tämän luvun määräysten tulkinnan tai soveltamisen osalta.

30 LUKU

RAAKA-AINEET

30.1 ARTIKLA

Määritelmät

Tässä luvussa tarkoitetaan

- a) 'luvalla' lupaa, toimilupaa, käyttöoikeutta tai vastaavaa hallinnollista tai sopimusoikeudellista asiakirjaa, jolla osapuolen toimivaltainen viranomainen myöntää jollekin yhteisölle luvan harjoittaa tiettyä taloudellista toimintaa sen alueella;
- b) 'yhteisöllä' mitä tahansa luonnollista henkilöä tai yritystä tai näiden ryhmää; ja
- c) 'raaka-aineilla' teollisuustuotteiden valmistuksessa käytettäviä tuotteita, lukuun ottamatta jalostettuja kalastustuotteita ja maataloustuotteita, jotka koostuvat suolasta, rikistä, maa- ja kivilajeista, kipsistä, kalkista ja sementistä (HS 25); malmeja, kuonaa ja tuhkaa (HS 26); HS-nimikkeeseen 27 kuuluvia tavaroita; epäorgaanisia kemikaaleja (HS 28); orgaanisia kemikaaleja (HS 29); lannoitteita (HS 31); luonnonkumia (HS 40); raakavuotia ja -nahkoja sekä muokattua nahkaa (HS 41); ja perus- ja jalometalleja sekä jalostettuja mineraaleja (ex HS 71 ja 72; 74–76; 78–81), lukuun ottamatta uraania ja toriumia (HS 26.12) sekä radioaktiivisia alkuaineita ja isotooppeja (HS 28.44, 28.45).

30.2 ARTIKLA

Periaatteet

1. Kullakin osapuolella on täysivaltainen oikeus päättää, ovatko sen alueet käytettävissä raaka-aineiden etsintää ja tuotantoa varten, sen lainsäädännön ja Yhdistyneiden kansakuntien merioikeusyleissopimuksen mukaisesti.
2. Tämän luvun määräysten mukaisesti osapuolet varaavat itselleen oikeuden hyväksyä, pitää voimassa ja panna täytäntöön toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen oikeutettujen yleisen edun mukaisten tavoitteiden saavuttamiseksi, kuten raaka-aineiden toimitusten turvaamiseksi, yhteiskunnan, ympäristön, kansanterveyden ja kuluttajien suojelemiseksi sekä yleisen turvallisuuden edistämiseksi.

30.3 ARTIKLA

Vienti- ja tuontimonopolit

Osapuoli ei nimeä tai pidä voimassa raaka-aineiden tuonti- tai vientimonopoleja. Tässä artikkelissa tarkoitetaan tuonti- tai vientimonopolilla yksinoikeutta tai osapuolen jollekin yhteisölle myöntämää yksinomaista lupaa tuoda raaka-aineita toisesta osapuolesta tai viedä niitä toiseen osapuoleen.¹⁶¹

¹⁶¹ Selkeyden vuoksi todetaan, että tällä määräyksellä ei rajoiteta 10 luvun (Sijoitukset) ja 11 luvun (Rajat ylittävä palvelukauppa) ja niiden liitteiden soveltamista eikä siihen sisälly yksinomaisen teollis- tai tekijänoikeuden myöntämisestä johtuvaa oikeutta.

30.4 ARTIKLA

Viennissä sovellettavat hinnat

Osapuoli ei saa millään toimenpiteillä ottaa käyttöön tai pitää voimassa toisen osapuolen alueelle vietäville raaka-aineille korkeampaa hintaa kuin kyseisistä raaka-aineista veloitetaan silloin, kun ne on tarkoitettu kotimarkkinoille.

30.5 ARTIKLA

Kotimaan hinnat

1. Osapuolet voivat säännellä raaka-aineiden kotimaisten toimitusten hintaa, jäljempänä 'säännelty hinta', ainoastaan asettamalla julkisen palvelun velvoitteen.
2. Jos osapuoli asettaa julkisen palvelun velvoitteen, sen on varmistettava, että
 - a) velvoite on selkeästi määritelty, läpinäkyvä ja oikeasuhteinen; ja
 - b) velvoitetta ei jatketa, jos sen asettamiseen johtaneet olosuhteet tai tavoitteet ovat lakanneet olemasta.
3. Hintaa sääntelevä osapuoli varmistaa, että 2 kohdassa tarkoitetun säännellyn hinnan laskentamenetelmä julkaistaan ennen kyseisen menetelmän voimaantuloa.

30.6 ARTIKLA

Raaka-aineita koskeva yhteistyö

Osapuolet tekevät raaka-aineisiin liittyvää yhteistyötä tavoitteenaan muun muassa

- a) vähentää tai poistaa toimenpiteitä, jotka vääristävät kolmansien maiden kauppaa ja sijoitustoimintaa ja vaikuttavat raaka-aineisiin;
- b) koordinoida näkemyksiään kansainvälisillä foorumeilla, joilla käsitellään raaka-aineisiin liittyviä kauppaa- ja sijoituskysymyksiä, ja edistää kansainvälisiä ohjelmia raaka-ainealoilla;
- c) edistää raaka-ainealan markkinoita koskevien tietojen vaihtoa;
- d) edistää yritysten yhteiskuntavastuuta kansainvälisten normien, kuten vastuullista liiketoimintaa koskevat OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille ja vastuullista liiketoimintaa koskevat OECD:n due diligence -ohjeet, mukaisesti;
- e) edistää raaka-aineisiin liittyvää tutkimusta, kehitystyötä, innovointia ja koulutusta yhteisen edun mukaisilla merkityksellisillä aloilla;

- f) tukea sisäpoliittista kehitystä koskevien tietojen ja parhaiden käytäntöjen vaihtoa; ja
- g) edistää voimavarojen tehokasta käyttöä, esimerkiksi parantamalla tuotantoprosesseja sekä tavaroiden kestävyyttä, korjattavuutta, purkamisen suunnittelua, helppoa uudelleenkäyttöä ja kierrätystä.

31 LUKU

RIITOJENRATKAISU

A JAKSO

Tavoite ja soveltamisala

31.1 ARTIKLA

Tavoite

Tämän luvun tavoitteena on luoda tehokas ja toimiva järjestelmä osapuolten välisten, tämän sopimuksen tämän osan tulkintaan ja soveltamiseen liittyvien riitojen välttämiseksi ja ratkaisemiseksi, jotta voidaan saavuttaa yhteisesti sovittu ratkaisu, jos se on mahdollista.

31.2 ARTIKLA

Soveltamisala

Jollei toisin määrätä, tätä lukua sovelletaan kaikkiin osapuolten välisiin riitoihin, jotka koskevat sopimuksen tämän osan määräysten, jäljempänä 'soveltamisalaan kuuluvat määräykset', tulkintaa tai soveltamista, jos osapuoli katsoo, että toisen osapuolen toimenpide¹⁶² on ristiriidassa soveltamisalaan kuuluvan määräyksen kanssa.

31.3 ARTIKLA

Määritelmät

Tähän lukuun sovelletaan liitteessä 31-A ja 31-B vahvistettuja määritelmiä.

¹⁶² Selvyyden vuoksi todetaan, että tätä lukua sovellettaessa mikä tahansa osapuolen syyksi luettava teko tai laiminlyönti voi olla kyseisen osapuolen toimenpide. Osapuolen ehdottamasta toimenpiteestä voidaan neuvotella 31.5 artiklan mukaisesti. Ehdotetun toimenpiteen tarkastelua varten ei saa perustaa paneelia.

31.4 ARTIKLA

Foorumin valinta

1. Jos syntyy riita, jonka mukaan tietyn toimenpiteen väitetään olevan ristiriidassa tämän sopimuksen velvoitteen kanssa ja olennaisilta osin vastaavan sellaiseen toiseen kansainväliseen sopimukseen kuuluvan velvoitteen kanssa, jonka sopimuspuolia kummatkin osapuolet ovat, WTO-sopimus mukaan luettuna, muutosta hakeva osapuoli valitsee foorumin, jossa riita ratkaistaan.
2. Kun osapuoli on aloittanut tämän luvun tai muun kansainvälisen sopimuksen mukaiset riitojenratkaisumenettelyt, se ei saa aloittaa riitojenratkaisumenettelyjä toisella foorumilla 1 kohdassa tarkoitetun toimenpiteen osalta, paitsi jos ensin valittu foorumi ei pysty tekemään ratkaisuja menettelyllisten tai toimivaltaan liittyvien syiden vuoksi.
3. Sovellettaessa tätä artiklaa
 - a) osapuolen katsotaan aloittaneen tämän luvun mukaiset riitojenratkaisumenettelyt, jos se pyytää paneelin asettamista 31.6 artiklan mukaisesti;
 - b) osapuolen katsotaan aloittaneen WTO-sopimuksen mukaiset riitojenratkaisumenettelyt, jos se pyytää paneelin asettamista riitojen ratkaisemista koskevan sopimuksen 6 artiklan mukaisesti; ja

- c) minkä tahansa muun sopimuksen mukaiset riitojenratkaisumenettelyt katsotaan aloitetuksi kyseisen sopimuksen asiaa koskevien määräysten mukaisesti.

4. Mikään tässä sopimuksessa ei estä osapuolta keskeyttämästä velvoitteita, jotka WTO:n riitojenratkaisuelin on hyväksynyt tai jotka on hyväksytty sellaisen toisen kansainvälisen sopimuksen riitojenratkaisumenettelyissä, jonka sopimuspuolia osapuolet ovat, sanotun kuitenkin rajoittamatta 2 kohdan soveltamista. Osapuolta ei voida estää keskeyttämästä **tämän** sopimuksen tämän osan mukaisia velvoitteita vetoamalla WTO-sopimukseen tai mihinkään muuhun osapuolten väliseen kansainväliseen sopimukseen.

Commented [LK126]: CDF: "this Agreement"

B JAKSO

Neuvottelut

31.5 ARTIKLA

Neuvottelut

1. Osapuolet pyrkivät ratkaisemaan kaikki 31.2 artiklassa tarkoitetut riidat käymällä neuvotteluja vilpittömässä mielessä ja siten, että tavoitteena on päästä yhteisesti sovittuun ratkaisuun.

2. Osapuoli pyytää neuvottelujen aloittamista esittämällä toiselle osapuolelle kirjallisen pyynnön, jossa yksilöidään kyseessä oleva toimenpide sekä ne soveltamisalaan kuuluvat määräykset, joiden se katsoo koskevan tapausta.
3. Osapuoli, jolle neuvottelupyyntö on esitetty, vastaa pyyntöön viipymättä ja joka tapauksessa viimeistään 10 päivän kuluttua pyynnön vastaanottamispäivästä. Neuvottelut on pidettävä viimeistään 30 päivän kuluttua pyynnön vastaanottamisesta, ja ne on käytävä, ~~jolleivät-jolleivat~~ osapuolet muuta sovi, pyynnön kohteena olevan osapuolen alueella. Neuvottelut katsotaan saatetuiksi päätökseen 30 päivän kuluessa pyynnön vastaanottamisesta, ~~jolleivat-jolleivät~~ osapuolet sovi jatkavansa neuvotteluja.
4. Kiireellisiä asioita koskevat neuvottelut, mukaan lukien pilaantuvia tavaroita koskevat neuvottelut, on pidettävä viimeistään 15 päivän kuluttua neuvottelupyynnön vastaanottamispäivästä. Neuvottelut katsotaan saatetuiksi päätökseen kyseisten 15 päivän kuluessa, ~~jolleivat-jolleivät~~ osapuolet sovi jatkavansa neuvotteluja.
5. Neuvottelujen aikana kukin osapuoli esittää toiselle osapuolelle riittävät tosiasioita koskevat tiedot, jotta voidaan arvioida kattavasti tapaa, jolla kyseessä oleva toimenpide saattaa vaikuttaa tämän osan määräysten soveltamiseen. Kukin osapuoli pyrkii varmistamaan, että neuvotteluihin osallistuu sellaisia toimivaltaisten viranomaisten työntekijöitä, joilla on asiantuntemusta neuvotteluissa käsiteltävästä asiasta.
6. Neuvottelut ja erityisesti kaikki osapuolten neuvottelujen aikana esittämät kannat ovat luottamuksellisia eivätkä vaikuta kummankaan osapuolen oikeuksiin mahdollisessa myöhemmässä menettelyssä. Kukin osapuoli suojaa tiedot toimittaneen osapuolen pyytämällä tavalla kaikki neuvottelujen aikana vaihdetut luottamukselliset tiedot.

7. Jos se osapuoli, jolle pyyntö on esitetty, ei vastaa neuvottelupyyntöön 10 päivän kuluessa sen vastaanottamispäivästä tai jos neuvotteluja ei pidetä 3 tai 4 kohdassa määrätyissä määräajoissa tai jos osapuolet sopivat, että neuvotteluja ei käydä, tai jos neuvottelut on saatettu päätökseen mutta yhteisesti sovittuun ratkaisuun ei ole päästy, osapuoli, joka on pyytänyt neuvotteluja, voi toimia 31.6 artiklan mukaisesti.

C JAKSO

Paneelimenettelyt

31.6 ARTIKLA

Paneelin asettaminen

1. Jos osapuolet eivät ole onnistuneet ratkaisemaan riitaa 31.5 artiklassa määrättyjen neuvottelujen avulla, neuvotteluja pyytänyt osapuoli voi pyytää paneelin asettamista.
2. Paneelin asettamista koskeva pyyntö on tehtävä toiselle osapuolelle kirjallisesti. Valituksen tehneen osapuolen on pyynnössään yksilöitävä kohteena oleva toimenpide ja selitettävä, millä tavoin kyseinen toimenpide on ristiriidassa soveltamisalaan kuuluvien määräysten kanssa, siten, että selitykseen selkeästi sisältyvät riittävät oikeudelliset perusteet valitusta varten.

3. Paneeli asetetaan pyynnönperusteella.

31.7 ARTIKLA

Paneelin kokoonpano

1. Paneeli koostuu kolmesta paneelin jäsenestä.
2. Osapuolet neuvottelevat päästäkseen sopimukseen välimiespaneelin kokoonpanosta 15 päivän kuluessa 31.6 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun kirjallisen pyynnön vastaanottamispäivästä. Tätä varten kukin osapuoli nimeää 10 päivän kuluessa kirjallisen pyynnön vastaanottamispäivästä paneelin jäsenen, joka voi olla kyseisen osapuolen kansalainen, ja ehdottaa toiselle osapuolelle enintään kolmea ehdokasta puheenjohtajaksi. Osapuolet pyrkivät sopimaan puheenjohtajasta puheenjohtajaehdokkaiden keskuudesta 15 päivän kuluessa 31.6 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun kirjallisen pyynnön vastaanottamispäivästä. Osapuoli voi vastustaa toisen osapuolen nimeämää paneelin jäsentä, jos se katsoo, että kyseinen tällainen henkilö ei täytä 31.9 artiklassa asetettuja vaatimuksia.
3. Jos osapuolet eivät pääse sopimukseen paneelin kokoonpanosta 2 kohdassa vahvistetussa 15 päivän määräajassa, osapuolet soveltavat 4-9 kohdassa määrättyjä menettelyjä paneelin muodostamiseksi.

4. Kukaan osapuoli nimeää seitsemän päivän kuluessa 2 kohdassa vahvistetun 15 päivän määräajan päättymisestä paneelin jäsenen 31.8 artiklassa tarkoitettua alaluettelostaan.

5. Jos valituksen tehnyt osapuoli ei nimeä paneelin jäsentä 4 kohdassa asetetussa määräajassa, riitojenratkaisumenettely raukeaa kyseisen määräajan päättyessä.

6. Jos **valituksen kohteena oleva osapuoli** ei nimeä paneelin jäsentä 4 kohdassa asetetussa määräajassa, valituksen tehnyt osapuoli voi pyytää liitteessä 31-A olevassa työjärjestyksessä mainittua nimittävää viranomaista valitsemaan paneelin jäsenen arvalla. Nimittävä viranomainen valitsee paneelin jäsenen arvalla 31.8 artiklassa tarkoitettua valituksen kohteena olevan osapuolen alaluettelosta 15 päivän kuluessa valituksen tehneen osapuolen pyynnön vastaanottamisesta.

Commented [LK127]: ADD3
Defined in Annex 31-A, subparagraph 1(k) - see ADD 3

7. Jos osapuolet eivät pääse sopimukseen paneelin puheenjohtajasta 2 kohdassa vahvistetussa 15 päivän määräajassa, valituksen tehnyt osapuoli tai 31.18 artiklan mukaisissa menettelyissä kumpi tahansa osapuoli voi pyytää liitteessä 31-A olevassa työjärjestyksen ssä säännössä nro 6 mainittua nimittävää viranomaista valitsemaan puheenjohtajan arvalla 31.8 artiklassa tarkoitettua niiden henkilöiden alaluettelosta, jotka voivat toimia puheenjohtajana, seitsemän päivän kuluessa kyseisen määräajan päättymisestä. Nimittävä viranomainen valitsee puheenjohtajan 15 päivän kuluessa tässä kohdassa tarkoitettua pyynnön vastaanottamisesta.

8. Sovellettaessa 6 ja 7 kohtaa liitteessä 31-A olevassa työjärjestyksen **säännössä nro 6** mainitut nimittävät viranomaiset valitsevat paneelin jäsenet tämän luvun määräysten ja **liitteessä 31-A olevan** työjärjestyksen mukaisesti.

Commented [LK128]: ADD3

9. Jos sekakomitea ei ole hyväksynyt jotakin 31.8 artiklassa tarkoitetuista luetteloista, paneelin jäsenet tai puheenjohtaja nimitetään niiden henkilöiden joukosta, jotka osapuoli tai molemmat osapuolet ovat nimenneet ja kirjallisesti ilmoittaneet toiselle osapuolelle kyseisen luettelon hyväksymistä varten.

31.8 ARTIKLA

Luettelot paneelin jäsenistä

1. Sekakomitea hyväksyy kuuden kuukauden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta luettelon vähintään 15 henkilöstä, jotka ovat halukkaita ja kykeneviä toimimaan paneelin jäseninä. Kyseinen luettelo koostuu kolmesta alaluettelosta:

- a) alaluettelo Euroopan unionin henkilöistä;
- b) alaluettelo Meksikon henkilöistä; ja
- c) alaluettelo henkilöistä, jotka toimivat paneelin puheenjohtajana.

2. Kussakin alaluettelossa on oltava vähintään viisi henkilöä. Edellä 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettussa alaluettelossa ei saa olla henkilöitä, jotka ovat kummankaan osapuolen kansalaisia.

3. Sekakomitea voi hyväksyä lisäluetteloita henkilöistä, joilla on tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluviiin aloihin liittyvää asiantuntemusta. Näitä lisäluetteloja käytetään muodostettaessa paneelia 31.7 artiklassa määrätyn menettelyn mukaisesti, jos osapuolet niin sopivat.

31.9 ARTIKLA

Paneelin jäseniä koskevat vaatimukset

1. Kunkin paneelin jäsenen on täytettävä seuraavat vaatimukset:
 - a) jäsenellä on osoitettua asiantuntemusta lainsäädännöstä, kansainvälisestä kaupasta ja muista tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvista aloista, kuten muista kansainvälisistä kauppasopimuksista johtuvien riitojen ratkaisemisesta;
 - b) jäsenen on oltava riippumaton eikä hänellä saa olla sidoksia kumpaankaan osapuoleen eikä hän saa ottaa näiltä ohjeita;
 - c) jäsenen on toimittava yksilönä eikä hän saa ottaa vastaan ohjeita miltään organisaatiolta tai hallitukselta riitaan liittyvissä kysymyksissä; ja
 - d) jäsenen on noudatettava liitteessä 31-B esitettyjä olevia käytännesääntöjä paneelin jäsenille ja sovittelijoille.

2. Puheenjohtajalla on oltava asiantuntemusta myös riitojenratkaisumenettelyistä.
3. Tietyn riidan kohteena olevan kysymyksen vuoksi osapuolet voivat sopia poikkeavansa 1 kohdan a alakohdassa luetelluista vaatimuksista.

31.10 ARTIKLA

Paneelin tehtävät

Paneelin

- a) on arvioitava sen käsiteltäväksi annettu asia objektiivisesti, mihin kuuluu muun muassa tapauksen tosiseikkojen objektiivinen arviointi sekä soveltamisalaan kuuluvien määräysten sovellettavuus ja käsiteltävien toimenpiteiden yhdenmukaisuus soveltamisalaan kuuluvien määräysten kanssa;
- b) on esitettävä päätöksissään ja raporteissaan selvitetty tosiseikat, soveltamisalaan kuuluvien määräysten sovellettavuus, sen mahdollisesti tekemien havaintojen ja päätelmien perustelut sekä mahdolliset suositukset, jos osapuolet ovat yhteisesti pyytäneet niitä; ja
- c) **olisi** kuultava osapuolia säännöllisesti ja tarjota riittävät mahdollisuudet yhteisesti sovitun ratkaisun saavuttamiseen.

31.11 ARTIKLA

Toimeksianto

1. ~~Jolleivät~~Jolleivat osapuolet viiden päivän kuluessa viimeisen paneelin jäsenen nimittämisestä toisin sovi, paneelin toimeksianto on:

”tarkastella osapuolten nimeämien, tämän sopimuksen III osan (Kauppa ja sijoitustoiminta) soveltuvien määräysten pohjalta asiantuntijapaneelin asettamista koskevassa pyynnössä tarkoitettua asiaa, tehdä päätelmiä siitä onko tarkasteltava toimenpide 31.2 artiklassa (Soveltamisala) tarkoitettujen tämän sopimuksen III osan (Kauppa ja sijoitustoiminta) määräysten mukainen, esittää suosituksia, jos osapuolet ovat yhdessä niitä pyytäneet, ja toimittaa raportti 31.13 artiklan (Väli raportti) ja 31.14 artiklan (Loppuraportti) mukaisesti.”

2. Jos osapuolet sopivat muista tehtävistä, niiden on ilmoitettava sovituista tehtävistä paneelille 1 kohdassa vahvistetussa määräajassa.

31.12 ARTIKLA

Päätös asian kiireellisyydestä~~Kiireellinen päätös~~

1. Jos osapuoli sitä pyytää viimeistään viiden päivän kuluttua paneelin asettamista koskevan pyynnön toimittamis~~päivästä~~~~asta~~, paneeli päättää 10 päivän kuluessa viimeisen paneelin jäsenen nimittämisestä, koskeeko asia kiireellisiä kysymyksiä. Toisella osapuolella on mahdollisuus esittää huomautuksia pyynnöstä viiden päivän kuluessa tällaisen pyynnön toimittamispäivästä.
2. Kiireellisissä tapauksissa C jaksossa vahvistetut määräajat ovat puolet mainitussa jaksossa määrätyistä määräajoista lukuun ottamatta 31.6 ja 31.11 artiklassa tarkoitettuja määräaikoja.

Commented [LK129]: ADD3

31.13 ARTIKLA

VäliRaportti

1. Paneelin on annettava osapuolille väliRaportti 90 päivän kuluessa viimeisen paneelin jäsenen nimittämisestä. Jos paneeli katsoo, että tätä määräaika ei pystytä noudattamaan, paneelin puheenjohtajan on ilmoitettava asiasta kirjallisesti osapuolille ja mainittava syyt viivästykseen sekä päivä, jona paneeli aikoo antaa väliRaporttinsa. Paneelin on annettava väliRaporttinsa joka tapauksessa viimeistään 120 päivän kuluttua viimeisen paneelin jäsenen nimittämispäivästä.

2. Kukin osapuoli voi toimittaa paneelille 10 päivän kuluessa väliraportin vastaanottamisesta kirjallisen pyynnön tarkistaa tiettyjä väliraportin kohtia. Osapuoli voi tehdä huomautuksia toisen osapuolen pyynnöstä kuuden päivän kuluessa sen toimittamisesta.

31.14 ARTIKLA

Loppuraportti

1. Paneelin on annettava osapuolille loppuraportti 120 päivän kuluessa paneelin asettamisesta. Jos paneeli katsoo, että tätä määräaikaa ei pystytä noudattamaan, paneelin puheenjohtajan on ilmoitettava asiasta kirjallisesti osapuolille ja mainittava syyt viivästykseen sekä päivä, jona paneeli aikoo antaa loppuraporttinsa. Paneelin on annettava loppuraporttinsa joka tapauksessa viimeistään 150 päivän kuluttua paneelin asettamisesta.
2. Loppuraportissa on tarkasteltava osapuolten mahdollisia kirjallisia pyyntöjä, jotka koskevat väliraporttia, ja siinä on selkeästi käsiteltävä siihen tehtyjä huomautuksia. Tarkasteltuaan osapuolten väliraporttia koskevia kirjallisia pyyntöjä huomautuksineen paneeli voi muuttaa raporttiaan ja tehdä tarpeelliseksi katsomiaan lisätutkimuksia.
3. Paneelin loppuraportissa annettu ratkaisu on lopullinen ja sitoo osapuolia.

31.15 ARTIKLA

Toimenpiteet ratkaisun noudattamiseksi

1. Osapuolet tunnustavat, että on tärkeää noudattaa viipymättä paneelin loppuraportissa esitettyjä havaintoja ja päätelmiä, jotta varmistetaan riidan tehokas ratkaisu. Valituksen kohteena olevan osapuolen on toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet noudattaakseen viipymättä loppuraportissa esitettyihin havaintoihin ja päätelmiin ja alkaakseen noudattaa soveltamisalaan kuuluvia määräyksiä.
2. Valituksen kohteena olevan osapuolen on viimeistään 30 päivän kuluttua loppuraportin vastaanottamisesta ilmoitettava valituksen tehneelle osapuolelle toimenpiteistä, jotka se on toteuttanut tai aikoo toteuttaa noudattaakseen ratkaisua.
3. Jolleivät Elleivät osapuolet pääse yhteisesti sovittuun ratkaisuun 31.33 artiklan mukaisesti, riidan ratkaiseminen edellyttää tämän sopimuksen kanssa ristiriidassa olevien toimenpiteiden poistamista.

31.16 ARTIKLA

Kohtuullinen määräaika

1. Jos loppuraportin välitön noudattaminen ei ole mahdollista, valituksen kohteena olevan osapuolen on 30 päivän kuluessa loppuraportin vastaanottamisesta ilmoitettava valituksen tehneelle osapuolelle tarvitsemansa kohtuullisen määräajan pituus ratkaisun noudattamiselle. Osapuolet pyrkivät sopimaan loppuraportin noudattamiseksi tarvittavan kohtuullisen määräajan pituudesta. Kohtuullinen määräaika saa olla enintään 15 kuukautta 31.14 artiklan mukaisen loppuraportin toimittamisesta.

2. Jos osapuolet eivät pääse sopimukseen kohtuullisen määräajan pituudesta, valituksen tehnyt osapuoli voi aikaisintaan 20 päivän kuluttua 1 kohdassa tarkoitetun ilmoituksen vastaanottamisesta pyytää kirjallisesti, että alkuperäinen paneeli määrittää kohtuullisen määräajan pituuden. Paneeli antaa päätöksensä osapuolille 20 päivän kuluessa pyynnön vastaanottamispäivästä.
3. Valituksen kohteena oleva osapuoli toimittaa vähintään kuukautta ennen kohtuullisen määräajan päättymistä valituksen tehneelle osapuolelle kirjallisen ilmoituksen edistymisestään loppuraportin noudattamisessa.
4. Osapuolet voivat sopia kohtuullisen määräajan pidentämisestä.

31.17 ARTIKLA

Noudattamisen tarkastelu

1. Valituksen kohteena olevan osapuolen on viimeistään sinä päivänä, jona kohtuullinen määräaika päättyy, toimitettava valituksen tehneelle osapuolelle ilmoitus kaikista loppuraportin noudattamiseksi toteutetuista toimenpiteistä.

2. Jos osapuolet ovat eri mieltä loppuraportin noudattamiseksi toteutetuista toimenpiteistä tai tällaisten toimenpiteiden yhdenmukaisuudesta soveltamisalaan kuuluvien määräysten kanssa, valituksen tehnyt osapuoli voi pyytää kirjallisesti alkuperäistä paneelia ratkaisemaan asian. Pyynnössä on yksilöitävä kyseessä olevat toimenpiteet ja selitettävä, miten toimenpiteet ovat ristiriidassa soveltamisalaan kuuluvien määräysten kanssa, niin, että valituksen oikeusperusta käy selvästi ilmi. Paneeli toimittaa päätöksensä osapuolille 60 päivän kuluessa pyynnön vastaanottamispäivästä.

31.18 ARTIKLA

Väliaikaiset korjaavat toimenpiteet

1. Valituksen kohteena oleva osapuoli esittää valituksen tehneen osapuolen pyynnöstä ja sen kanssa neuvoteltuaan tarjouksen väliaikaisesta korvauksesta, jos
 - a) valituksen kohteena oleva osapuoli ilmoittaa valituksen tehneelle osapuolelle, että loppuraportin noudattaminen ei ole mahdollista; tai
 - b) vastaajaosapuoli ei ilmoita ratkaisun noudattamiseksi toteutetuista toimenpiteistä 31.15 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun määräajan kuluessa tai viimeistään sinä päivänä, jona kohtuullinen aika päättyy; tai
 - c) paneeli toteaa, että toimenpiteitä ratkaisun noudattamiseksi ei ole toteutettu lainkaan tai että ratkaisun noudattamiseksi toteutetut toimenpiteet ovat soveltamisalaan kuuluvien määräysten vastaisia.

2. Valituksen tehnyt osapuoli voi kaikissa 1 kohdan a–c alakohdassa tarkoitetuissa tilanteissa toimittaa valituksen kohteena olevalle osapuolelle kirjallisen ilmoituksen aikomuksestaan keskeyttää soveltamisalaan kuuluvien määräysten mukaisten velvoitteidensa täyttämisen, jos

- a) valituksen tehnyt osapuoli päättää olla esittämättä 1 kohdassa tarkoitettua pyyntöä; tai
- b) 1 kohdassa tarkoitettu pyyntö on esitetty, mutta osapuolet eivät pääse sopimukseen väliaikaisesta korvauksesta 20 päivän kuluessa
 - i) päivästä, jona valituksen kohteena oleva osapuoli ilmoittaa, että loppuraportin noudattaminen ei ole mahdollista;
 - ii) päivästä, jona kohtuullinen määräaika on päättynyt; tai
 - iii) kun 31.17 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu paneelin ratkaisu on toimitettu.

3. Edellä 2 kohdassa tarkoitettussa ilmoituksessa on tarkennettava aiottu velvoitteiden keskeyttämisen taso. Harkitessaan, minkä etujen soveltamista keskeytys koskee, valituksen tehneen osapuolen olisi ensin pyrittävä keskeyttämään edut samalla alalla tai samoilla aloilla, joihin toimenpide, jonka paneeli on todennut olevan ristiriidassa tämän sopimuksen tämän osan kanssa, vaikuttaa tai aiheuttaa mitätöiviä tai heikentäviä vaikutuksia. Myönnytysten tai muiden velvoitteiden keskeyttämistä voidaan soveltaa muihin tämän luvun soveltamisalaan kuuluviin aloihin kuin niihin aloihin, joilla paneeli on todennut mitätöiviä tai heikentäviä vaikutuksia, erityisesti, jos valituksen tehnyt osapuoli katsoo, että tällainen keskeyttäminen toisella alalla on toteutettavissa tai että se tehokkaasti kannustaa noudattamaan vaatimuksia. Myönnytysten tai muiden velvoitteiden keskeyttämisen taso ei saa ylittää rikkomisesta johtuvien mitätöivien tai heikentävien vaikutusten tasoa.

4. Valituksen tehnyt osapuoli voi keskeyttää velvoitteidensa täyttämisen 15 päivän kuluttua 2 kohdassa tarkoitetun ilmoituksen toimittamispäivästä, ellei valituksen kohteena oleva osapuoli ole esittänyt 5 kohdan mukaista pyyntöä.

5. Jos valituksen kohteena oleva osapuoli katsoo, että ilmoitettu myönnytysten tai muiden velvoitteiden keskeyttämisen taso ylittää rikkomisesta johtuvien mitätöivien tai heikentävien vaikutusten tason, se voi esittää alkuperäiselle paneelille asian ratkaisemista koskevan kirjallisen pyynnön ennen 4 kohdassa vahvistetun 15 päivän määräajan päättymistä. Paneeli määrittää vastaaviksi katsomiensa etujen tason ja antaa päätöksensä osapuolille 30 päivän kuluessa pyynnön esittämisestä. Valituksen tehnyt osapuoli ei saa keskeyttää mitään velvoitteita ennen kuin paneeli on antanut päätöksensä. Velvoitteiden keskeyttämisessä on noudatettava kyseistä päätöstä.

6. Velvoitteiden keskeyttäminen tai tässä artiklassa tarkoitettu korvaus ovat tilapäisiä eikä niitä sovelleta sen jälkeen, kun

- a) osapuolet ovat päässeet yhteisesti sovittuun ratkaisuun 31.33 artiklan mukaisesti;
- b) osapuolet ovat päässeet sopimukseen siitä, että toteutetun toimenpiteen myötä vastaajaosapuolen toiminta on soveltamisalaan kuuluvien määräysten mukaista; tai
- c) kaikki loppuraportin noudattamiseksi toteutetut toimenpiteet, joiden paneeli on todennut olevan ristiriidassa soveltamisalaan kuuluvien määräysten kanssa, on peruutettu tai niitä on muutettu niin, että valituksen kohteena olevan osapuolen toiminta on saatettu kyseisten määräysten mukaiseksi.

31.19 ARTIKLA

Väliaikaisten korjaavien toimenpiteiden jälkeen loppuraportin noudattamiseksi toteutettujen toimenpiteiden tarkastelu

1. Valituksen kohteena olevan osapuolen on ilmoitettava valituksen tehneelle osapuolelle kaikista toimenpiteistä, joita se on toteuttanut joko velvoitteiden keskeytyksen tai väliaikaisen korvauksen soveltamisen jälkeen. Tämän artiklan 2 kohdan mukaisia tapauksia lukuun ottamatta valituksen tehnyt osapuoli lopettaa velvoitteiden keskeyttämisen 30 päivän kuluessa kyseisen ilmoituksen vastaanottamisesta. Tapauksissa, joissa on sovellettu korvausta, valituksen kohteena oleva osapuoli voi 2 kohdan mukaisia tapauksia lukuun ottamatta lopettaa tällaisen korvauksen soveltamisen 30 päivän kuluessa siitä, kun valituksen tehnyt osapuoli on vastaanottanut ilmoituksensa loppuraportin noudattamisesta.

2. Jos osapuolet eivät 30 päivän kuluessa 1 kohdassa tarkoitetun ilmoituksen vastaanottamispäivästä pääse yhteisymmärrykseen siitä, muuttaako ilmoitettu toimenpide valituksen kohteena olevan osapuolen toiminnan yhteensopivaksi soveltamisalaan kuuluvien määräysten kanssa, valituksen tehnyt osapuoli pyytää kirjallisesti alkuperäistä paneelia ratkaisemaan asian. Paneeli antaa päätöksensä osapuolille 60 päivän kuluessa pyynnön vastaanottamisesta. Jos paneeli toteaa, että toteutettu toimenpide on soveltamisalaan kuuluvien määräysten mukainen, joko velvoitteiden keskeytys tai korvausten soveltaminen on lopetettava. Velvoitteiden keskeytyksen tai sovellettavan korvauksen tasoa on tarvittaessa muutettava paneelin ratkaisun perusteella.

31.20 ARTIKLA

Paneelin jäsenten vaihtaminen

Jos riitojenratkaisumenettelyn aikana paneelin jäsen ei kykene osallistumaan menettelyyn tai eroaa tehtävästään tai hänet joudutaan vaihtamaan siksi, ettei hän noudata liitteessä 31-B olevien käytännesääntöjen paneelin jäsenille ja sovittelijoille vaatimuksia, uusi paneelin jäsen nimitetään 31.7 artiklan ja liitteessä 31-A olevan työjärjestyksen mukaisesti. ~~Määräaikaa r~~aportin tai päätöksen ~~toimittamisellen~~ määräaikaa on jatkettava uuden paneelin jäsenen nimittämiseen tarvittavalla ajalla.

Commented [LK130]: ADD 3

31.21 ARTIKLA

Työjärjestys

1. Tähän jaksoon liittyvistä paneelimenettelyistä määrätään tässä luvussa ja liitteessä 31-A olevassa työjärjestyksessä.
2. Työjärjestyksellä taataan erityisesti, että
 - a) osapuolilla on oikeus vähintään yhteen kuulemiseen paneelissa, ja tämän aikana kukin osapuoli voi esittää näkemyksensä suullisesti;
 - b) kullakin osapuolella on mahdollisuus toimittaa ensimmäinen kirjallinen lausuma ja kirjallinen vastaväite;
 - c) jollei luottamuksellisten tietojen suojasta muuta johdu, kukin osapuoli asettaa yleisön saataville kirjalliset lausumansa, kirjallisen version suullisesta lausumastaan ja mahdolliset kirjalliset vastauksensa paneelin pyyntöön tai kysymykseen mahdollisimman pian kyseisten asiakirjojen toimittamisen jälkeen ja viimeistään loppuraportin toimittamispäivänä; ja
 - d) paneeli ja osapuolet käsittelevät luottamuksellisina kaikkia tietoja, jotka osapuoli on toimittanut paneelille.
23. Kaikki paneelin kuulemiset ovat avoimia yleisölle, ~~elleivät jolleivat~~ osapuolet toisin sovi.

31.22 ARTIKLA

Keskeyttäminen ja päättäminen

1. Osapuolten yhteisestä pyynnöstä paneeli keskeyttää työnsä missä vaiheessa tahansa osapuolten sopimaksi ajaksi, joka on enintään 12 peräkkäistä kuukautta. Paneeli jatkaa työtään ennen keskeytyksen päättymistä osapuolten yhteisestä kirjallisesta pyynnöstä tai keskeytyksen viimeisenä päivänä kumman tahansa osapuolen kirjallisesta pyynnöstä. Pyyntöä esittävän osapuolen on ilmoitettava asiasta toiselle osapuolelle.
2. Jos kumpikaan osapuoli ei pyydä paneelin työn jatkamista ennen keskeytyksen päättymistä, paneelin toimivalta raukeaa ja riitojenratkaisumenettely päätetään. Tämä ei rajoita osapuolten oikeutta panna vireille uutta menettelyä samasta asiasta.
3. Jos paneelin työ keskeytetään, tämän jakson mukaisia asiaankuuluvia määräaikoja on jatkettava yhtä pitkäksi aikaa kuin paneelin työ keskeytettiin.

31.23 ARTIKLA

Tietojen vastaanottaminen

1. Paneeli voi osapuolen pyynnöstä tai omasta aloitteestaan pyytää osapuolilta tietoja, joita se pitää tarpeellisina ja asianmukaisina. Osapuolten on vastattava tällaisiin paneelin tietopyyntöihin viipymättä ja kattavasti.

2. Paneeli voi osapuolen pyynnöstä tai omasta aloitteestaan pyytää miltä tahansa taholta mitä tahansa tietoja, joita se pitää asianmukaisina. Paneelilla on oikeus myös tarvittaessa pyytää lausuntoa tai teknistä apua asiantuntijoilta asianmukaiseksi katsomallaan tavalla, kunhan se noudattaa osapuolten sopimia ehtoja tapauksen mukaan.

3. Paneeli tutkii osapuolen luonnollisten henkilöiden tai osapuoleen alueelle sijoittautuneiden oikeushenkilöiden esittämät *amicus curiae* -huomautukset liitteessä 31-A olevan työjärjestyksen mukaisesti.

4. Paneelin on saatettava osapuolten saataville kaikki tämän artiklan nojalla saamansa tiedot, ja osapuolet voivat esittää huomautuksensa kyseisistä tiedoista.

31.24 ARTIKLA

Tulkintasäännöt

1. Paneeli tulkitsee soveltamisalaan kuuluvia määräyksiä kansainvälisen julkisoikeuden tavanomaisten tulkintasääntöjen mukaisesti, valtiosopimusoikeutta koskevassa Wienin yleissopimuksessa määrättyt säännöt mukaan luettuina. Paneelin on otettava huomioon WTO:n riitojenratkaisuelimen hyväksymissä WTO:n paneelien ja valituselimen raporteissa esitetyt asiaankuuluvat tulkinnat.

2. Paneelin raportit ja päätökset eivät saa lisätä tai vähentää osapuolten tämän sopimuksen mukaisia oikeuksia ja velvoitteita.

31.25 ARTIKLA

Paneelin raportit ja päätökset

1. Asioiden käsittely paneelissa on luottamuksellista. Paneelin on kaikin keinoin pyrittävä siihen, että sen raportit ja päätökset ovat yksimielisiä. Jos tämä ei ole mahdollista, paneeli ratkaisee asian enemmistöpäätöksellä. Paneelin jäsenten erillisiä lausuntoja ei julkaista missään tilanteessa.
2. Osapuolet hyväksyvät paneelin päätökset ja raportit ehdoitta. Niillä ei luoda minkäänlaisia oikeuksia tai velvoitteita luonnollisille henkilöille tai oikeushenkilöille.
3. Kukin osapuoli asettaa paneelin raportit ja päätökset julkisesti saataville mahdollisimman pian niiden toimittamisesta osapuolille, ellei luottamuksellisten tietojen suojasta muuta johdu.

D JAKSO

Sovittelujärjestelmä

31.26 ARTIKLA

Tavoite

Sovittelujärjestelmän tavoitteena on helpottaa yhteisen sovintoratkaisun löytämistä kattavan ja nopean menettelyn kautta sovittelijan avustuksella.

31.27 ARTIKLA

Sovittelumenettelyn aloittaminen

1. Osapuoli voi milloin tahansa pyytää kirjallisesti toiselta osapuolelta sovittelumenettelyn aloittamista sellaisen toisen osapuolen toimenpiteen osalta, joka vaikuttaa haitallisesti osapuolten väliseen kauppaan tai investointeihin. Neuvotteluja ei tarvitse käydä ennen sovittelumenettelyn aloittamista.

2. Pyynnön on oltava niin yksityiskohtainen, että siitä käy selvästi ilmi pyynnön esittävän osapuolen havaitsemat ongelmat, ja siinä on

- a) yksilöitävä kyseessä oleva toimenpide;
- b) esitettävä selvitys niistä kielteisistä vaikutuksista, joita pyynnön esittävä osapuoli katsoo toimenpiteellä olevan osapuolten väliseen tämänhetkiseen tai tulevaan kauppaan tai investointeihin; ja
- c) selostettava, millainen yhteys näillä vaikutuksilla on pyynnön esittävän osapuolen näkemyksen mukaan kyseessä olevaan toimenpiteeseen.

3. Sovittelumenettely voidaan aloittaa vain sopimuspuolten yhteisellä sopimuksella. Osapuolen, jolle pyyntö on osoitettu, on harkittava pyyntöä myötämielisesti ja ilmoitettava kirjallisesti pyynnön esittäneelle osapuolelle pyynnön hyväksymisestä tai hylkäämisestä 10 päivän kuluessa pyynnön vastaanottamisesta. Muussa tapauksessa pyyntö katsotaan hylätyksi.

31.28 ARTIKLA

Sovittelijan valinta

1. Osapuolet pyrkivät sopimaan sovittelijasta mahdollisuuksien mukaan 15 päivän kuluessa siitä, kun ilmoitus pyynnön hyväksymisestä on vastaanotettu.

2. Jos osapuolet eivät pääse sopimukseen sovittelijasta 1 kohdassa vahvistetussa määräajassa, kumpi tahansa osapuoli voi pyytää liitteessä 31-A olevassa työjärjestyksessä mainittua nimittävää viranomaista valitsemaan sovittelijan arvalla 31.8 artiklassa tarkoitettua niiden henkilöiden alaluettelosta, jotka voivat toimia puheenjohtajana, viiden päivän kuluessa pyynnön esittämisestä.
3. Jos sekakomitea ei ole artiklan 31.27 mukaisen pyynnön esittämisajankohtana hyväksynyt artiklassa 31.8 tarkoitettua luetteloa henkilöistä, jotka voivat toimia puheenjohtajana, sovittelija valitaan arvalla niiden henkilöiden joukosta, joita joko yksi tai molemmat osapuolet ovat ehdottaneet kyseiseen alaluetteloon.
4. Sovittelija ei saa olla kummankaan osapuolen kansalainen eikä kummankaan osapuolen palveluksessa, ~~elleivät jolleivät~~ osapuolet toisin sovi.
5. Sovittelijan on noudatettava liitteessä 31-A olevia käytäntösääntöjä paneelin jäsenille ja sovittelijoille.

31.29 ARTIKLA

Sovittelumenettelyä koskevat säännöt

1. Sovittelumenettelyä pyytänyt osapuoli esittää 10 päivän kuluessa sovittelijan nimittämisestä sovittelijalle ja toiselle osapuolelle yksityiskohtaisen kirjallisen kuvauksen huolenaiheistaan, erityisesti niistä, jotka koskevat kyseisen toimenpiteen toimintaa ja sen kielteisistä vaikutuksista osapuolten väliseen kauppaan ja investointeihin. Toinen osapuoli voi esittää kyseistä kuvausta koskevat kirjalliset huomautuksensa 20 päivän kuluessa tällaisen kuvauksen vastaanottamisesta.
2. Sovittelija auttaa osapuolia läpinäkyvällä tavalla tekemään selkoa kyseessä olevasta toimenpiteestä ja sen mahdollisista kielteisistä vaikutuksista osapuolten väliseen kauppaan tai investointeihin. Sovittelija voi erityisesti järjestää osapuolten välisiä kokouksia, kuulla osapuolia yhdessä tai erikseen, pyytää alan asiantuntijoilta ja sidosryhmiltä apua tai kuulla niitä ja antaa osapuolille niiden mahdollisesti pyytämää lisätukea. Sovittelija kuulee osapuolia ennen kuin se pyytää apua alan asiantuntijoilta ja sidosryhmiltä tai kuulee näitä.
3. Sovittelija voi tarjota neuvoja ja ehdottaa ratkaisua osapuolten tarkasteltavaksi. Osapuolet voivat hyväksyä tai hylätä ehdotetun ratkaisun tai sopia muusta ratkaisusta. Sovittelija ei anna neuvoja tai huomautuksia siitä, onko kyseessä oleva toimenpide tämän sopimuksen mukainen.

4. Sovittelumenettely toteutetaan sen osapuolen alueella, jolle pyyntö osallistua sovittelumenettelyyn osoitettiin, tai yhteisestä sopimuksesta missä tahansa muualla tai millä tahansa muulla viestintätavalla.
5. Osapuolet pyrkivät pääsemään sovintoratkaisuun 60 päivän kuluessa sovittelijan nimittämisestä. Tällaiseen ratkaisuun pääsemiseksi osapuolet voivat harkita tarvittavien sisäisten menettelyjen saattamista päätökseen. Ennen lopullista sopimusta osapuolet voivat harkita väliaikaisten ratkaisujen mahdollisuutta, erityisesti jos toimenpiteet liittyvät pilaantuviin tavaroihin.
6. Sovittelija antaa kumman tahansa osapuolen pyynnöstä osapuolille raporttiluonnoksen, jossa esitetään
- a) lyhyt tiivistelmä kyseessä olevasta erityistoimenpiteestä;
 - b) noudatetut menettelyt; ja
 - c) mahdolliset yhteisesti sovitut ratkaisut, myös mahdolliset tilapäiset ratkaisut.
7. Sovittelijan on annettava osapuolille 15 päivää aikaa esittää huomautuksensa raporttiluonnoksesta. Osapuolten huomautuksia tarkasteltuaan sovittelija toimittaa lopullisen raportin osapuolille 15 päivän kuluessa. Tällaiseen tosiseikkoihin pohjautuvaan raporttiin ei saa sisältyä minkäänlaista tämän sopimuksen tulkintaa.

8. Menettely päättyy

- a) osapuolten yhteisesti sopimaan ratkaisuun ratkaisun hyväksymispäivänä;
- b) osapuolten yhteisestä sopimuksesta missä tahansa menettelyn vaiheessa päivänä, jona tällaiseen sopimukseen päästään;
- c) sovittelijan osapuolia kuultuaan tekemällä kirjallisella ilmoituksella siitä, että sovittelupyrkimysten jatkaminen ei enää ole hyödyllistä, tällaisen ilmoituksen antamispäivänä; tai
- d) osapuolen kirjallisella ilmoituksella, jonka tämä tekee tarkasteltuaan sovittelumenettelyssä yhteisesti sovittuja sovintoratkaisuja ja sovittelijan mahdollisesti antamia neuvoja ja ehdotuksia, tällaisen ilmoituksen antamispäivänä.

31.30 ARTIKLA

Luottamuksellisuus

1. Kaikki sovittelumenettelyn vaiheet, mukaan lukien mahdolliset neuvot ja ehdotetut ratkaisut, ovat luottamuksellisia, ~~jolleivät~~ jolleivät osapuolet toisin sovi. Kukin osapuoli voi kuitenkin julkistaa tiedon siitä, että sovittelu on käynnissä.

2. Yhteisesti sovitut ratkaisut on asetettava julkisesti saataville osapuolten näin sopiessa. Julkistettava versio ei saa sisältää mitään osapuolen luottamukselliseksi luokittelemia tietoja.

31.31 ARTIKLA

Suhde riitojenratkaisumenettelyihin

1. Sovittelumenettelyllä ei rajoiteta tämän sopimuksen B tai C jakson tai minkään muun sopimuksen riitojenratkaisumenettelyjen mukaisia osapuolten oikeuksia ja velvoitteita. Selvyyden vuoksi todetaan, että sovittelumenettely voidaan käynnistää tai sitä voidaan jatkaa paneelimenettelyjen ollessa kesken.
2. Osapuoli ei voi muiden tämän sopimuksen tai minkään muun sopimuksen mukaisten riitojenratkaisumenettelyjen yhteydessä käyttää tai esittää todisteena eikä paneeli saa ottaa huomioon
 - a) toisen osapuolen sovittelumenettelyn aikana esittämiä kantoja tai 31.29 artiklan 2 kohdan nojalla kerättyjä tietoja;
 - b) sitä seikkaa, että toinen osapuoli on ilmoittanut olevansa valmis hyväksymään sovittelun kohteena olevaa toimenpidettä koskevan ratkaisun; tai
 - c) sovittelijan antamia neuvoja tai tekemiä ehdotuksia.

3. ~~Jolleivät~~ Jolleivat osapuolet toisin sovi, sovittelija ei saa toimia tämän sopimuksen tai minkään muun sopimuksen alaisessa riitojenratkaisumenettelyssä paneelin jäsenenä samassa asiassa, jossa hän on ollut sovittelijana.

E JAKSO

Yhteiset määräykset

31.32 ARTIKLA

Tietojen pyytäminen

1. Ennen kuin 31.5 artiklan mukainen neuvottelupyyntö tai 31.27 artiklan mukainen sovittelupyyntö esitetään, osapuoli voi pyytää tietoja toimenpiteestä, joka vaikuttaa haitallisesti osapuolten väliseen kauppaan tai investointeihin. Osapuolen, jolle pyyntö on esitetty, on toimitettava 20 päivän kuluessa pyynnön vastaanottamisesta kirjallinen vastaus, jossa se esittää pyydettyjä tietoja koskevat huomautuksensa.
2. Osapuolen odotetaan yleensä pyytävän tietoja 1 kohdan mukaisesti ennen neuvottelujen pyytämistä tai sovittelumenettelyn tai minkä tahansa muiden tämän sopimuksen mukaisten yhteistyö- tai neuvottelumenettelyjen aloittamista.

31.33 ARTIKLA

Yhteisesti sovittu ratkaisu

1. Osapuolet voivat milloin tahansa päästä yhteisesti sovittuun ratkaisuun jossakin 31.2 artiklan soveltamisalaan kuuluvassa riidassa.
2. Jos yhteisesti sovittuun ratkaisuun päästään paneeli- tai sovittelumenettelyn aikana tai osapuolten sopiman vaihtoehtoisen riitojenratkaisumenettelyn aikana, mukaan lukien menettelyt, joihin liittyy hyvät palvelukset tai sovittelu, osapuolet ilmoittavat yhteisesti kyseisestä ratkaisusta tapauksen mukaan paneelin puheenjohtajalle tai sovittelijalle. Tällaisen ilmoituksen jälkeen paneelimenettely tai sovittelumenettely päätetään.
3. Kuikin osapuoli ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin, jotta yhteisesti sovittu ratkaisu pannaan täytäntöön sovitun määräajan kuluessa.
4. Täytäntöönpaneva osapuoli ilmoittaa toiselle osapuolelle kirjallisesti viimeistään sovitun määräajan päättymispäivänä kaikista toimenpiteistä, jotka se on toteuttanut yhteisesti sovitun ratkaisun täytäntöönpanemiseksi.

31.34 ARTIKLA

Määräajat

1. Kaikki tässä luvussa vahvistetut määräajat lasketaan kalenteripäivinä alkaen sitä toimea seuraavasta päivästä, johon ne viittaavat.
2. Osapuolet voivat yhteisellä sopimuksella muuttaa mitä tahansa tässä luvussa tarkoitettua määräaika.
3. C jakson mukaisesti paneeli voi milloin tahansa ehdottaa osapuolille tässä luvussa tarkoitettujen määräaikojen muuttamista, ja sen on perusteltava ehdotuksensa.

31.35 ARTIKLA

Kulut

1. Kukin osapuoli vastaa itse paneelimenettelyyn tai sovittelumenettelyyn osallistumisesta aiheutuvista kustannuksistaan.

2. Osapuolet ovat yhdessä vastuussa järjestelyistä aiheutuvista kuluista, myös paneelin jäsenten ja sovittelijan palkkioista ja kuluista, ja jakavat ne tasan. Paneelin jäsenille maksettavat korvaukset määritetään liitteessä 31-A olevan työjärjestyksen mukaisesti. Sovittelijalle maksettava korvaus määritetään paneelin puheenjohtajalle maksettavan korvauksen mukaisesti liitteessä 31-A olevan työjärjestyksen mukaisesti.

31.36 ARTIKLA

Riitojenratkaisumenettelyn hallinto

1. Kukin osapuoli
 - a) nimeää viraston, joka vastaa tämän luvun mukaisen riitojenratkaisumenettelyn hallinnosta; ja
 - b) ilmoittaa toiselle osapuolelle kirjallisesti viraston sijainnin ja yhteystiedot kolmen kuukauden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta.
2. Kukin osapuoli vastaa nimetyn virastonsa toiminnasta ja kustannuksista.

3. Sen estämättä, mitä 1 kohdassa määrätään, osapuolet voivat yhdessä antaa ulkopuolisen elimen tehtäväksi tuen tarjoamisen tiettyjä tämän luvun mukaisten riitojenratkaisumenettelyiden hallinnollisia tehtäviä varten.

31.37 ARTIKLA

Yksityiset oikeudet

Osapuoli ei saa säätää sisäisessä lainsäädännössään kanneoikeudesta toista osapuolta vastaan sillä perusteella, että toisen osapuolen toimenpide ei ole yhdenmukainen tämän sopimuksen kanssa.

31.38 ARTIKLA

Liitteiden muuttaminen

Yhteisneuvosto voi muuttaa liitteitä 31-A ja 31-B.

32 LUKU

POIKKEUKSET

32.1 ARTIKLA

Yleiset poikkeukset

1. GATT 1994 -sopimuksen XX artikla, mukaan lukien sen huomautukset ja lisämääräykset, sisällytetään tähän sopimukseen ja otetaan sen osaksi, ja sitä sovelletaan soveltuvien osien 2 lukuun (Tavarakauppa), 3 lukuun (Alkuperäsäännöt ja alkuperämenettelyt), 4 lukuun (Tullimenettelyjen ja kaupan helpottaminen), 6 lukuun (Terveys- ja kasvinsuojelutoimet), 8 lukuun (Energiateollisuuden sääntelyä koskevan osapuolten oikeuden tunnustaminen), 9 lukuun (Kaupan tekniset esteet), 22 lukuun (Valtion omistamat yritykset, yritykset, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, ja nimetyt monopolit), ja 10 luvun (Sijoitukset) B jaksoon (Sijoitusten vapauttaminen) ja 30 lukuun (Raaka-aineet).

Commented [LK131]: REL2

2. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että

a) GATT 1994 -sopimuksen XX artiklan b alakohdassa tarkoitettuihin toimenpiteisiin sisältyvät ympäristötoimenpiteet¹⁶³, jotka ovat tarpeen ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden suojelemiseksi; ja

¹⁶³ Osapuolet tunnustavat oikeuden vedota GATT 1994 -sopimuksen XX artiklan b alakohtaan sellaisten toimenpiteiden osalta, jotka on toteutettu sellaisten monenvälisten ympäristösopimusten nojalla, joiden sopimuspuolina ne ovat.

b) GATT 1994 -sopimuksen XX artiklan gb alakohtaa sovelletaan toimenpiteisiin, jotka koskevat elollisten ja elottomien uusiutumattomien luonnonvarojen säilyttämistä.

3. Jos osapuoli aikoo toteuttaa GATT 1994 -sopimuksen XX artiklan i tai j alakohdan mukaisia toimenpiteitä, kyseinen osapuoli antaa toiselle osapuolelle

a) kaikki asiaankuuluvat tiedot; ja

b) pyynnöstä kohtuullisen mahdollisuuden neuvotella mistä tahansa tällaiseen toimenpiteeseen liittyvästä asiasta molempien osapuolten hyväksyttävissä olevan ratkaisun löytämiseksi.

Osapuolet voivat sopia mistä tahansa tarvittavista keinoista ratkaistakseen tämän kohdan b alakohdassa tarkoitettujen neuvottelujen kohteena olevat seikat.

Jos ennakkoon tiedottaminen tai neuvottelu ei ole mahdollista välitöntä toimintaa edellyttävien poikkeuksellisten ja kriittisten olosuhteiden vuoksi, kyseisten toimenpiteiden toteuttamista suunnitteleva osapuoli voi ottaa käyttöön tilanteen vaatimia toimenpiteitä, ja sen on ilmoitettava tästä välittömästi toiselle osapuolelle.

4. GATS-sopimuksen XIV artiklan a, b ja c alakohta sisällytetään tähän sopimukseen ja otetaan sen osaksi, ja sitä sovelletaan soveltuvin osin 11 lukuun (Rajat ylittävä palvelukauppa), 12 lukuun (Luonnollisten henkilöiden tilapäinen oleskelu liiketoimintaa varten), 13 lukuun (Kansallinen sääntely), 14 lukuun (Ammattipätevyyden vastavuoroinen tunnustaminen), 16 lukuun (Televiestintäpalvelut), 17 lukuun (Kansainväliset meriliikennepalvelut), 18 lukuun (Rahoituspalvelut), 19 lukuun (Sähköinen kaupankäynti), 22 lukuun (Valtion omistamat yritykset, yritykset, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, ja nimetyt monopolit) ja 10 luvun (Sijoitukset) B jaksoon (Sijoitusten vapauttaminen).

5. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että GATS-sopimuksen XIV artiklan b alakohdassa tarkoitettuihin toimenpiteisiin sisältyvät ympäristötoimenpiteet¹⁶⁴, jotka ovat tarpeen ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden suojelemiseksi.

6. Selvyyden vuoksi todetaan, että tämän sopimuksen IV osan 2.8 artiklan (Turvallisuuteen perustuvat poikkeukset) katsotaan olevan tämän osan määräys.

32.2 ARTIKLA

Verotus

1. Tässä artiklassa tarkoitetaan

a) 'kotipaikalla' verotuksellista kotipaikkaa; ja

¹⁶⁴ Osapuolet tunnustavat oikeuden vedota GATS-sopimuksen XIV artiklan b alakohtaan sellaisten toimenpiteisen osalta, jotka on toteutettu sellaisten monenvälisten ympäristösopimusten nojalla, joiden sopimuspuolina ne ovat.

b) 'verosopimuksella' sopimusta kaksinkertaisen verotuksen estämiseksi tai muuta kokonaan tai pääosin verotukseen liittyvää kansainvälistä sopimusta tai järjestelyä, jonka sopimuspuoli kumpi tahansa osapuoli on;

2. Mikään tämän sopimuksen tässä osassa ei vaikuta minkään verotussopimuksen nojalla osapuolelle kuuluviin oikeuksiin ja velvoitteisiin. Jos tämä sopimus ja mikä tahansa muu verosopimus ovat keskenään ristiriidassa, sovelletaan siltä osin verosopimusta.

3. Edellä olevia 10.8 (Suosituimmuuskohtelu), 11.7 (Suosituimmuuskohtelu) ja 18.4 artiklaa (Suosituimmuuskohtelu) sekä 18.7 artiklan (Rajat ylittävä rahoituspalveluiden kauppa) 4 kohtaa ei sovelleta etuun, jonka osapuoli myöntää verosopimuksen nojalla.

4. Edellyttäen, että tällaisia toimenpiteitä ei sovelleta tavalla, joka johtaisi mielivaltaiseen tai perusteettomaan syrjintään osapuolten välillä samankaltaisten olosuhteiden vallitessa tai kaupan ja investointien peiteltyyn rajoittamiseen, minkään tässä sopimuksessa ei saa tulkita estävän osapuolta ottamasta käyttöön, pitämästä voimassa tai panemasta täytäntöön toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on turvata välittömien verojen tasapuolinen tai tehokas määrittäminen tai kantaminen, kun

a) tehdään ero eri tilanteessa olevien veronmaksajien välillä erityisesti näiden asuinpaikan osalta tai sen paikan osalta, jonne ne ovat sijoittaneet pääomansa; tai

- b) estetään verojen välttäminen tai kiertäminen jonkin verosopimuksen määräysten tai kansallisen verolainsäädännön säännösten mukaisesti.

5. Selvyyden vuoksi todetaan, että se, että verotustoimenpide tarkoittaa merkittävää muutosta voimassa olevaan verotustoimenpiteeseen, se tulee välittömästi ilmoittamisensa yhteydessä voimaan, sillä selkeytetään voimassa olevan verotustoimenpiteen tarkoitettua soveltamista tai sillä on odottamaton vaikutus sijoittajaan tai tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaan sijoitukseen, ei itsessään merkitse 10.15 artiklan (Sijoittajien ja tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien sijoitusten kohtelu) rikkomista.

6. Jos sijoittaja esittää 10.22 artiklan (Neuvottelut) nojalla neuvottelupyynnön, jossa väitetään, että jokin verotustoimenpide rikkoo 10.7 artiklan (Kansallinen kohtelu) 2 kohdan tai 10.8 artiklan (Suosituimmuuskohtelu) 2 kohdan tai 10 luvun (Sijoitukset) C jakson (Sijoitukset) mukaista velvoitetta, vastaaja voi siirtää asian osapuolten neuvoteltavaksi ja niiden yhteisesti määriteltäväksi sen,

- a) onko kyseinen toimenpide verotustoimenpide;
- b) jos kyseinen toimenpide katsotaan verotustoimenpiteeksi, rikkooko se 10.7 artiklan (Kansallinen kohtelu) 2 kohdan tai 10.8 artiklan (Suosituimmuuskohtelu) 2 kohdan tai 10 luvun (Sijoitukset) C jakson (Sijoitusten suoja) mukaista velvoitetta; tai

- c) onko tämän sopimuksen velvoitteiden, joita väitetään rikotun, ja jonkin verosopimuksen mukaisten velvoitteiden välillä epä johdonmukaisuutta.

7. Tällainen 6 kohdassa tarkoitettu asian siirtäminen on tehtävä viimeistään sinä päivänä, jonka tuomioistuin vahvistaa vastaajalle vastaväitteen tai vastineen toimittamista varten. Jos vastaaja toteuttaa tällaisen siirron, 10 luvun (Sijoitukset) D jaksossa (Sijoitusriitojen ratkaiseminen) vahvistettujen määräaikojen tai menettelyiden soveltaminen keskeytetään. Jos osapuolet eivät 180 päivän kuluessa asian siirtämisestä sovi kysymyksen tarkastelusta tai eivät pysty määrittämään yhteistä kantaa, määräaikojen tai menettelyiden keskeyttämistä ei enää sovelleta ja sijoittaja voi jatkaa kanteensa ajamista.

8. Osapuolten 6 kohdan mukaisesti yhdessä määrittämä kanta sitoo tuomioistuinta.

9. Kukin osapuoli varmistaa, että sen edustajiin 6 kohdan nojalla käytävissä neuvotteluissa kuuluu henkilöitä, joilla on tarvittava asiantuntemus tämän artiklan piiriin kuuluvissa aiheissa, sekä kunkin osapuolen asiaankuuluvien veroviranomaisten¹⁶⁵ edustajia.

¹⁶⁵ Meksikon osalta 'asiaankuuluvien veroviranomaisten edustajilla' tarkoitetaan valtion varoista ja julkisesta velasta vastaavan ministeriön virkamiehiä.

32.3 ARTIKLA

Tietojen luovuttaminen

1. Minkään tässä sopimuksessa ei saa tulkita edellyttävän, että osapuoli asettaa saataville luottamuksellisia tietoja, joiden paljastaminen estäisi lain noudattamisen tai olisi muutoin yleisen edun vastaista tai joka vaarantaisi yksittäisen julkisen tai yksityisen yrityksen oikeutetut kaupalliset edut.
2. Kaikkeen sopimuksen tämän osan mukaisten riitojenratkaisumenettelyjen aikana tapahtuvaan tietojen luovuttamiseen sovelletaan asiaankuuluvien lukujen määräyksiä.
3. Kun osapuoli toimittaa tämän sopimuksen nojalla toiselle osapuolelle, myös tämän sopimuksen ~~nojalla~~ mukaisesti perustettujen elinten välityksellä, tietoja, joita tiedot toimittavan osapuolen säädösten ja määräysten mukaan pidetään luottamuksellisina, toisen osapuolen on käsiteltävä kyseisiä tietoja luottamuksellisina, ellei tiedot toimittaneen osapuolen kanssa toisin sovita.

32.4 ARTIKLA

WTO-poikkeusluvut

Jos tämän sopimuksen tämän osan jossakin määräyksessä vahvistettu oikeus tai velvoite toistaa WTO-sopimuksen oikeuden tai velvoitteen, WTO-sopimuksen IX artiklan 3 ja 4 kohdan mukaisesti tehdyn mahdollisen poikkeuspäätöksen mukaisen toimenpiteen katsotaan olevan myös tämän sopimuksen määräyksen mukainen.

IV OSA¹⁶⁶

INSTITUTIONAALISET JA LOPPUMÄÄRÄYKSET

1 LUKU

INSTITUTIONAALINEN KEHYS

1.1 ARTIKLA

Huippukokous

1. Korkeimman tason poliittinen ja politiikkoja koskeva vuoropuhelu osapuolten välillä käydään huippukokouksissa. Huippukokous järjestetään joka toinen vuosi tai yhdessä sovitulla tavalla.
2. Huippukokouksessa annetaan yleistä ohjausta osapuolten strategista kumppanuutta ja tämän sopimuksen täytäntöönpanoa varten, ja se toimii foorumina, jolla voidaan keskustella osapuolten yhteistä etua koskevista kahdenvälisistä, alueellisista, alueiden välisistä tai kansainvälisistä kysymyksistä.

¹⁶⁶ Jos jossakin tämän osan määräyksessä viitataan toiseen tämän sopimuksen määräykseen, se on ymmärrettävä viittaukseksi toiseen tämän osan määräykseen, ellei nimenomaisesti toisin mainita. Määräyksen sisältäessä viittauksen toiseen artiklaan ilman mainintaa, missä tämän sopimuksen osassa viittauksen kohteena oleva artikla on, tarkoitetaan artiklaa tämän sopimuksen IV osassa.

1.2 ARTIKLA

Yhteisneuvosto

1. Perustetaan yhteisneuvosto. Yhteisneuvosto
 - a) valvoo tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamista;
 - b) valvoo tämän sopimuksen toimintaa ja täytäntöönpanoa;
 - c) tarkastelee tämän sopimuksen yhteydessä esille tulevia kysymyksiä; ja
 - d) käsittelee muita osapuolten yhteistä etua koskevia kahdenvälisiä tai kansainvälisiä kysymyksiä.
2. Yhteisneuvosto kokoontuu säännöllisin väliajoin joka toinen vuosi tai kuten yhdessä sovitaan.
3. Yhteisneuvosto koostuu osapuolten ministeritason edustajista osapuolten omien sisäisten järjestelyjen mukaisesti ja ottaen huomioon kussakin kokouksessa käsiteltävät asiat. Yhteisneuvosto kokoontuu kaikissa tarvittavissa kokoonpanoissa yhteisestä sopimuksesta.

4. Yhteisneuvosto vahvistaa oman työjärjestyksensä ja sekakomitean työjärjestyksen.
5. Yhteisneuvoston puheenjohtajina toimivat Euroopan unionin edustaja ja Meksikon edustaja yhteistyöneuvoston työjärjestyksessä vahvistettujen määräysten mukaisesti.
6. Yhteisneuvostolla on toimivalta tarpeen mukaan tehdä päätöksiä ja antaa suosituksia tämän sopimuksen mukaisesti. Yhteisneuvostolla on tämän sopimuksen I, II ja IV osan soveltamisalalla lisäksi toimivalta tehdä päätöksiä ja antaa suosituksia osapuolten muuten yhteisesti sopimalla tavalla. Päätökset sitovat osapuolia, joiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet niiden täytäntöönpanemiseksi.
7. Yhteisneuvostolla on toimivalta muuttaa tätä sopimusta, jos 2.4 artiklan (Muutokset) 2 kohdan mukaisesti niin määrätään.
8. Yhteisneuvosto tekee päätökset ja antaa suositukset osapuolten yhteisellä suostumuksella työjärjestyksensä mukaisesti sen jälkeen, kun osapuolet ovat saattaneet päätökseen hyväksymistä varten tarvittavat sisäiset menettelynsä. Päätökset sitovat osapuolia, joiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet niiden täytäntöönpanemiseksi.
9. Yhteisneuvosto voi siirtää mitä tahansa tehtäviään sekakomitealle, mukaan lukien toimivalta tehdä sitovia päätöksiä.

1.3 ARTIKLA

Sekakomitea

1. Perustetaan sekakomitea. Sekakomitea avustaa yhteisneuvostoa sen tehtävien hoitamisessa.
2. Sekakomitea vastaa tämän sopimuksen yleisestä täytäntöönpanosta, mukaan lukien alakohtaisten vuoropuhelujen rajaaminen ja seuranta.
3. Sekakomitea valmistelee yhteisneuvoston kokoukset.
4. Sekakomitea koostuu osapuolten ylemmän virkamiestason edustajista tai niiden muuten nimeämistä edustajista ottaen huomioon kussakin kokouksessa käsiteltävät asiat.
5. Sekakomitea kokoontuu tietyssä kokoonpanossa käsittelemään kaikkia tämän sopimuksen III osaan liittyviä kysymyksiä. Kun sekakomitea käsittelee näitä asioita, se koostuu kaupp- ja investointiasioista vastaavista osapuolten edustajista tämän sopimuksen III osan 1.8 artiklan (Sekakomitean erityistehtävät) mukaisesti.

6. Sekakomitean puheenjohtajina toimivat Euroopan unionin edustaja ja Meksikon edustaja.
7. Sekakomitea kokoontuu yhdessä sovitulla tavalla vuorotellen Brysselissä ja Méxicossa osapuolten ennalta sopimana päivänä ja etukäteen sovittua asialistaa noudattaen. Ylimääräisiä kokouksia voidaan osapuolen pyynnöstä kutsua koolle osapuolten niin sopiessa. Kokoukset voidaan pitää myös mitä tahansa osapuolten käytettävissä olevaa teknistä välinettä hyödyntäen.
8. Sekakomitealla on toimivalta hyväksyä päätöksiä ja suosituksia tässä sopimuksessa määrättyissä tapauksissa ja aloilla, joilla yhteisneuvosto on siirtänyt sille toimivallan. Sekakomitea hyväksyy päätökset ja suositukset osapuolten yhteisellä suostumuksella työjärjestyksensä mukaisesti sen jälkeen, kun osapuolet ovat saattaneet päätökseen hyväksymistä varten tarvittavat sisäiset menettelynsä. Päätökset sitovat osapuolia, joiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet niiden täytäntöönpanemiseksi.

1.4 ARTIKLA

Alakomiteat ja muut elimet

1. Sekakomitea voi tarvittaessa ja tapauskohtaisesti perustaa alakomiteoita tai muita elimiä avustamaan sitä sen tehtävien hoitamisessa ja käsittelemään tiettyjä tehtäviä tai aiheita. Se voi muuttaa näihin tarkoituksiin perustettujen alakomiteoiden tai muiden elinten tehtäviä ja lakkauttaa kyseisiä alakomiteoita tai elimiä.

2. Sekakomitea hyväksyy työjärjestyksen, jossa määritetään alakomiteoiden ja muiden elinten kokoonpano, tehtävät ja toiminta.
3. Jollei tässä sopimuksessa toisin määrätä tai osapuolten kesken toisin sovita, alakomiteat ja muut elimet kokoontuvat tarpeen mukaan tai jommankumman osapuolen tai sekakomitean pyynnöstä. Kokouksiin on osallistuttava henkilökohtaisesti tai osapuolten käytettävissä olevaa teknistä välinettä hyödyntäen. Kokoukset, joissa osanottajat ovat henkilökohtaisesti läsnä, pidetään vuorotellen Brysselissä ja Méxicossa.
4. Alakomiteoiden ja muiden elinten puheenjohtajina toimivat Euroopan unionin edustaja ja Meksikon edustaja.
5. Alakomiteat ja muut elimet raportoivat toiminnastaan sekakomitealle.
6. Alakomiteoiden tai muiden elinten perustaminen ei estä kumpaakaan osapuolta saattamasta asiaa suoraan sekakomitean käsiteltäväksi.
7. Perustetaan kehitysyhteistyön ja kansainvälisen yhteistyön alakomitea koordinoimaan ja valvomaan yhteistyötoimien toteuttamista sopimuksen II osassa tarkoitetuilla aloilla. Se avustaa sekakomiteaa sen näihin asioihin liittyvien tehtävien suorittamisessa.

8. Perustetaan kaupan ja investointien alan korruption torjunnan alakomitea korruption ehkäisemistä ja torjumista koskevan pöytäkirjan 23 artiklan soveltamiseksi.

9. Sen lisäksi, mitä tässä artiklassa määrätään, tämän sopimuksen III osan 1.10 artiklalla (Tämän sopimuksen III osan alakomiteat ja muut elimet) perustettujen alakomiteoiden ja muiden elinten toimintaa säännellään tämän sopimuksen III osassa, ja alakomiteat raportoivat kauppakokoonpanossa kokoontuvalle sekakomitealle.

1.5 ARTIKLA

Parlamentaarinen sekavaliokunta

1. Perustetaan parlamentaarinen sekavaliokunta. Parlamentaarinen sekavaliokunta toimii foorumina, jolla kokoonnutaan, vaihdetaan näkemyksiä ja edistetään tiiviimpiä suhteita.

2. Parlamentaarinen sekavaliokunta koostuu Euroopan parlamentin ja Meksikon kongressin jäsenistä.

3. Parlamentaarisen sekavaliokunnan puheenjohtajina toimivat Euroopan parlamentin edustaja ja Meksikon kongressin edustaja.

4. Parlamentaarinen sekavaliokunta kokoontuu vuorotellen Brysselissä ja Méxicossa itse määräämnsä väliajoin.
5. Parlamentaarinen sekavaliokunta voi vahvistaa oman työjärjestyksensä.
6. Parlamentaariselle sekavaliokunnalle ilmoitetaan yhteisneuvoston tai, jos toimivaltaa on siirretty, sekakomitean päätöksistä ja suosituksista. Parlamentaarinen sekavaliokunta voi pyytää tietoja tämän sopimuksen kannalta merkityksellisistä asioista.
7. Parlamentaarinen sekavaliokunta voi antaa suosituksia yhteisneuvostolle.

1.6 ARTIKLA

Suhde kansalaisyhteiskuntaan

Osapuolet kuulevat tämän sopimuksen kannalta merkityksellisistä asioista erityisesti 1.7 artiklassa tarkoitettujen sisäisten neuvoa-antavien ryhmien ja 1.8 artiklassa tarkoitetun kansalaisyhteiskuntafoorumin kautta.

1.7 ARTIKLA

Sisäiset neuvoa-antavat ryhmät

1. Kukin osapuoli nimeää yhden tai useamman sisäisen neuvoa-antavan ryhmän yhden vuoden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta.
2. Sisäinen neuvoa-antava ryhmä neuvoa asianomaista osapuolta tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa. Jos nimetään useampi kuin yksi sisäinen neuvoa-antava ryhmä, ainoastaan yksi sisäinen neuvoa-antava ryhmä käsittelee kutakin tämän sopimuksen osaa.
3. Jos nimetään useampi kuin yksi sisäinen neuvoa-antava ryhmä, kussakin sisäisessä neuvoa-antavassa ryhmässä voi olla eri jäsenet, mutta siinä on oltava tasapuolisesti edustettuina riippumattomia kansalaisyhteiskunnan järjestöjä, mukaan lukien valtiosta riippumattomat järjestöt, liike-elämän järjestöt ja ammattiliitot, jotka toimivat talouden, kestävän kehityksen, sosiaaliasioiden, ihmisoikeuksien, ympäristön ja muiden asioiden alalla.
4. Sisäinen neuvoa-antava ryhmä voi kokoontua eri kokoonpanoissa keskustelemaan tämän sopimuksen eri osien kannalta merkityksellisistä asioista.
5. Kukin osapuoli kokoontuu vähintään kerran vuodessa sisäisen neuvoa-antavan ryhmänsä tai sisäisten neuvoa-antavien ryhmiensä kanssa. Kukin osapuoli huomioi sisäisen neuvoa-antavan ryhmänsä tai sisäisten neuvoa-antavien ryhmiensä tämän sopimuksen kannalta merkityksellisistä asioista esittämät näkemykset tai suositukset.

6. Edistääkseen yleistä tietoisuutta sisäisistä neuvoa-antavista ryhmistä kukin osapuoli julkaisee luettelon organisaatioista, jotka osallistuvat sen sisäiseen neuvoa-antavaan ryhmään tai sisäisiin neuvoa-antaviin ryhmiin, sekä kunkin ryhmän yhteyspisteen.

7. Osapuolet kannustavat sisäisiä neuvoa-antavia ryhmiään keskinäiseen vuorovaikutukseen.

1.8 ARTIKLA

Kansalaisyhteiskuntafoorumi

1. Osapuolet edistävät sellaisen kansalaisyhteiskuntafoorumin järjestämistä, jossa osapuolten osallistujat käyvät julkista keskustelua tämän sopimuksen kannalta merkityksellisistä asioista.

2. Kansalaisyhteiskuntafoorumi kokoontuu sekakomitean kokouksen yhteydessä, myös silloin, kun sekakomitea kokoontuu kauppakokoonpanossaan. Osapuolet voivat myös helpottaa kansalaisyhteiskuntafoorumiin osallistumista teknistä välinettä hyödyntäen.

3. Kansalaisyhteiskuntafoorumi on avoin osapuolten alueelle sijoittautuneille riippumattomille kansalaisyhteiskunnan järjestöille, mukaan lukien 1.7 artiklassa tarkoitettujen sisäisten neuvoantavien ryhmien jäsenet. Osapuolet edistävät tasapainoista edustusta riippumattomien kansalaisyhteiskunnan järjestöjen välillä, mukaan lukien valtiosta riippumattomat järjestöt, liike-elämän järjestöt ja ammattiliitot, jotka toimivat talouden, kestävän kehityksen, sosiaaliasioiden, ihmisoikeuksien, ympäristön ja muiden asioiden alalla.

4. Sekakomiteaan osallistuvat osapuolten edustajat voivat tarvittaessa osallistua kansalaisyhteiskuntafoorumin kokousistuntoon antaakseen tietoja tämän sopimuksen toimintaan liittyvistä asioista ja käydäkseen vuoropuhelua kansalaisyhteiskuntafoorumin kanssa.

Kyseisen istunnon puheenjohtajina toimivat sekakomitean puheenjohtajat tai tapauksen mukaan heidän edustajansa. Kukin osapuoli julkaisee kansalaisyhteiskuntafoorumissa antamansa viralliset lausunnot.

2 LUKU

LOPPUMÄÄRÄYKSET

2.1 ARTIKLA

Osapuolten määrittely

Tässä sopimuksessa tarkoitetaan

- a)– ’osapuolella’ Euroopan unionia tai sen jäsenvaltioita taikka Euroopan unionia ja sen jäsenvaltioita niiden toimivallan mukaisesti, jäljempänä ’EU-osapuoli’, tai Meksikoa;
- b)– ’osapuolilla’ EU-osapuolta ja Meksikoa.

2.2 ARTIKLA

Alueellinen soveltamisala

1. Jollei toisin määrätä, tätä sopimusta sovelletaan Euroopan unioniin ja alueisiin, joihin sovelletaan Euroopan unionista tehtyä sopimusta ja Euroopan unionin toiminnasta tehtyä sopimusta, mainituissa perussopimuksissa määrätyin edellytyksin. Tavaroiden tullikohtelua, alkuperäsääntöjä ja alkuperämenettelyjä koskevia määräyksiä sovelletaan myös niihin Euroopan unionin tullialueen alueisiin, jotka eivät kuulu tämän kohdan ensimmäisen virkkeen soveltamisalaan. Ilmaisulla 'alue' III osan 4 luvussa (Tullimenettelyjen ja kaupan helpottaminen) ja 2.7 artiklassa (Korjauksen tai muuttamisen jälkeen uudelleen tuodut tavarat), 2.13 artiklassa (Tavaroiden väliaikainen maahantuonti) ja 25.66 artiklassa (Teollis- ja tekijänoikeuksiin liittyvät rajavalvontatoimenpiteet) tarkoitetaan EU-osapuolen osalta Euroopan unionin tullialuetta. Euroopan unionin tullialue Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 952/2013¹⁶⁷ 4 artiklassa tarkoitettu alue.
2. Jollei toisin määrätä, tätä sopimusta sovelletaan Meksikon osalta Meksikon maa-alueeseen, ilmatilaan, sisävesiin, aluemereen ja kaikkiin alumeren ulkopuolella sijaitseviin alueisiin, joilla Meksiko voi käyttää suvereniteettioikeuksia tai tuomiovaltaa, sellaisina kuin kaikki edellä mainitut on määritellyt sen kansallisessa lainsäädännössä YK:n merioikeusyleissopimuksen mukaisesti.

¹⁶⁷ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 952/2013, annettu 9 päivänä lokakuuta 2013, unionin tullikoodeksista; (EUVL L 269, 10.10.2013, s. 1).

2.3 ARTIKLA

Velvoitteiden täyttäminen

1. Kukin osapuoli on vastuussa tämän sopimuksen määräysten noudattamisesta. Kukin osapuoli toteuttaa tämän vuoksi kaikki tarvittavat yleiset tai erityiset toimenpiteet varmistaakseen tämän sopimuksen mukaisten velvoitteidensa täyttämisen.
2. Jos jokin osapuoli katsoo, että toinen osapuoli on jättänyt täyttämättä jonkin tämän sopimuksen III osan mukaisista velvoitteista, sovelletaan kyseisessä tämän sopimuksen osassa määrättyjä erityismekanismeja.
3. Jos jokin osapuoli katsoo, että toinen osapuoli ei ole täyttänyt jotakin I osan 2 artiklassa ja II osan 1.4 artiklassa olennaisiksi osiksi kuvattua velvoitetta, se voi toteuttaa aiheellisia toimenpiteitä. Tässä kohdassa tarkoitettuihin 'aiheellisiin toimenpiteisiin' voi sisältyä myös tämän sopimuksen soveltamisen keskeyttäminen joko osittain tai kokonaan.
4. Jos jokin osapuoli katsoo, että toinen osapuoli ei ole täyttänyt jotakin tämän sopimuksen velvoitteista, lukuun ottamatta niitä, jotka kuuluvat tämän artiklan 2 ja 3 kohdan soveltamisalaan, sen on ilmoitettava asiasta toiselle osapuolelle ja annettava kaikki merkitykselliset tiedot. Osapuolet neuvottelevat asiasta yhteisneuvostossa päästäkseen molempien osapuolten hyväksyttävissä olevaan ratkaisuun. Jos yhteisneuvosto ei pääse molempien osapuolten hyväksyttävissä olevaan ratkaisuun, ilmoituksen tehnyt osapuoli voi toteuttaa aiheelliset toimenpiteet. Tätä kohtaa sovellettaessa 'aiheellisiin toimenpiteisiin' voi sisältyä tämän sopimuksen soveltamisen keskeyttäminen ainoastaan I, II ja IV osan osalta.

5. Tämän artiklan 3 ja 4 kohdassa tarkoitetut 'aiheelliset toimenpiteet' on toteutettava noudattaen kaikilta osin kansainvälistä oikeutta, ja niiden on oltava oikeassa suhteessa tämän sopimuksen mukaisten velvoitteiden noudattamatta jättämiseen. Ensisijaisesti on toteutettava toimenpiteitä, jotka aiheuttavat vähiten häiriötä tämän sopimuksen toiminnalle. Sopimuksen soveltamisen keskeyttämistä osittain tai kokonaan on pidettävä viimeisenä keinona.

2.4 ARTIKLA

Muutokset

1. Tätä sopimusta voidaan muuttaa osapuolten keskinäisellä kirjallisella sopimuksella. Mahdolliset muutokset tulevat voimaan osapuolten sopimana ajankohtana, kun niiden lakisääteiset vaatimukset ja menettelyt on saatettu päätökseen.

2. Sen estämättä, mitä 1 kohdassa määrätään, tätä sopimusta voidaan tässä sopimuksessa määritellyissä tapauksissa muuttaa yhteisneuvoston tai ~~jos toimivaltaa on siirretty~~ sekakomitean päätöksellä tämän sopimuksen määräysten tai liitteiden muuttamiseksi.

Commented [LK132]: REL2

2.5 ARTIKLA

Voimaantulo ja väliaikainen soveltaminen

1. Osapuolet ~~allekirjoittavat ja~~ hyväksyvät tämän pöytäkirjan osapuolten omien sisäisten menettelyjensä mukaisesti.
2. Tämä sopimus tulee voimaan sitä päivää seuraavan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä, jona molemmat osapuolet ovat ilmoittaneet toisilleen 1 kohdassa tarkoitetun mukaisesti tarvittavien sisäisten menettelyjensä päätökseen saattamisesta.
3. Sen estämättä, mitä 2 kohdassa määrätään, Euroopan unioni ja Meksiko voivat soveltaa tätä sopimusta tai sen osia ennen sen voimaantuloa väliaikaisesti omien sisäisten menettelyjensä mukaisesti tapauksen mukaan.
4. Väliaikainen soveltaminen aloitetaan sitä päivää seuraavan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä, jona viimeinen seuraavista ilmoituksista on tehty:
 - a) ilmoitus, jolla Euroopan unioni ilmoittaa Meksikolle tarvittavien sisäisten menettelyjensä saattamisesta päätökseen ja yksilöinyt tämän sopimuksen väliaikaisesti sovellettavat osat; ja
 - b) ilmoitus, jolla Meksiko ilmoittaa Euroopan unionille tarvittavien sisäisten menettelyjensä päätökseen saattamisesta.

5. Väliaikaisen soveltamisen aikana sovelletaan edelleen Brysselissä 8 päivänä joulukuuta 1997 allekirjoitetun Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Meksikon yhdysvaltojen taloudellista kumppanuutta, poliittista yhteensovittamista sekä yhteistyötä koskevan sopimuksen määräyksiä siltä osin kuin ne eivät kuulu tämän sopimuksen väliaikaisen soveltamisen piiriin.

6. Euroopan unioni tai Meksiko voi ilmoittaa toiselle osapuolelle kirjallisesti aikomuksestaan lopettaa tämän sopimuksen väliaikainen soveltaminen. Tämä lopettaminen tulee voimaan kyseistä ilmoitusta seuraavan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä.

7. Jos tätä sopimusta tai sen tiettyjä määräyksiä sovelletaan 4 kohdan mukaisesti väliaikaisesti, osapuolet ymmärtävät, että ilmaisulla 'tämän sopimuksen voimaantulo' tarkoitetaan väliaikaisen soveltamisen aloittamispäivää. Sekakomitea-Yhteisneuvosto ja muut tämän sopimuksen ~~nejalla~~ mukaisesti perustetut elimet voivat harjoittaa tehtäviään tämän sopimuksen väliaikaisen soveltamisen aikana. Niiden tehtävien harjoittamisen yhteydessä tehtyjen mahdollisten päätösten tai suositusten voimassaolo lakkaa, jos tämän sopimuksen väliaikainen soveltaminen lopetetaan 6 kohdan mukaisesti.

8. Tämän artiklan mukaisesti tehdyt ilmoitukset lähetetään EU-osapuolen ~~uroopan unionin~~ osalta Euroopan unionin neuvoston pääsihteeristöön ja Meksikon osalta Meksikon ulkoministeriöön.

2.6 ARTIKLA

Suhde muihin sopimuksiin

1. Kumotaan ja korvataan tällä sopimuksella Brysselissä 8 päivänä joulukuuta 1997 allekirjoitettu Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Meksikon yhdysvaltojen taloudellista kumppanuutta, poliittista yhteensovittamista sekä yhteistyötä koskeva sopimus, mukaan lukien sen institutionaalisten elinten myöhemmin tekemät päätökset, lukuun ottamatta EU–Meksiko-yhteisneuvoston päätöstä N:o 5/2004¹⁶⁸.
2. EU:n ja Meksikon väliaikainen kauppasopimus lakkaa olemasta voimassa ja korvataan tällä sopimuksella tämän sopimuksen tullessa voimaan.
3. Viittauksia 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuihin sopimuksiin missä tahansa muissa osapuolten välisissä sopimuksissa pidetään viittauksina tähän sopimukseen.
4. Osapuolet voivat täydentää tätä sopimusta tekemällä erillissopimuksia millä tahansa tämän sopimuksen kattamalla yhteistyöalalla. Tällaiset erillissopimukset ovat erottamaton osa tällä sopimuksella säänneltyjen kahdenvälisen suhteiden kokonaisuutta, ja niihin sovelletaan tämän sopimuksen mukaisesti vahvistettua yhteistä institutionaalista kehystä.

¹⁶⁸ EU–Meksiko-yhteisneuvoston päätös N:o 5/2004, tehty 15 päivänä joulukuuta 2004, keskinäistä hallinnollista avunantoa tulliasioissa koskevan päätöksen N:o 2/2000 liitteen hyväksymisestä mainitun päätöksen 17 artiklan 3 kohdan nojalla (EUVL L 66, 12.3.2005, s. 15), ~~ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2005/201/oj>~~.

5. Voimassa_olevat tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien yhteistyöalojen erillissopimukset ovat erottamaton osa tällä sopimuksella säänneltyjen kahdenvälisen suhteen kokonaisuutta, ja niihin sovelletaan täm~~än ssa~~-sopimuksen n mukaisesti ssa-vahvistettua yhteistä institutionaalista kehystä.

6. Tämän sopimuksen tultua voimaan ~~X päivänä ...kuuta ... allekirjoitetulla~~ EU:n ja Meksikon väliaikaisella kauppasopimuksella perustetun kauppaneuvoston tekemiä päätöksiä pidetään 1.2 artiklalla perustetun yhteisneuvoston tekeminä. EU:n ja Meksikon väliaikaisella kauppasopimuksella perustetun kauppakomitean tekemiä päätöksiä pidetään 1.3 artiklalla perustetun sekakomitean tekeminä.

7. Sen estämättä, mitä tämän artiklan 2 kohdassa määrätään,

- a) EU:n ja Meksikon väliaikaisen kauppasopimuksen 2.24 artiklan (Viinituotteiden ja väkevien alkoholijuomien sertifiointi) 7 kohdan ja 20.4 artiklan (Tilapäiset suojatoimenpiteet) ~~artiklan~~ nojalla hyväksytyjä väliaikaisia toimenpiteitä, jotka ovat voimassa tämän sopimuksen voimaantulopäivänä, sovelletaan niiden voimassaolon luonnolliseen päättymiseen asti;
- b) EU:n ja Meksikon väliaikaisen kauppasopimuksen 5 luvun (Kaupan suojakeinot) C jakson (Kahdenväliset suojatoimenpiteet) nojalla hyväksytyjä kahdenvälisiä suojatoimenpiteitä, jotka ovat voimassa tämän sopimuksen voimaantulopäivänä, sovelletaan niiden voimassaolon luonnolliseen päättymiseen asti;

- c) EU:n ja Meksikon väliaikaisen kauppasopimuksen 31.6 artiklan (Paneelin asettaminen) nojalla jo aloitetun riit~~ojen~~ratkaisumenettelyn katsotaan tämän sopimuksen voimaantulopäivästä alkaen liittyvän-olevan tätä sopimusta koskevaan ~~riit~~ojenratkaisumenettelyaan, ja menettelyä jatketaan sen päätökseen saattamiseen asti; ja
- d) EU:n ja Meksikon väliaikaisenkauppasopimuksen 31.6 (Paneelin asettaminen) artiklan nojalla aloitetun riitojenratkaisumenettelyn sitova tulos sitoo osapuolia edelleen tämän sopimuksen voimaantulopäivän jälkeen.
8. Osapuolet eivät voi aloittaa tämän sopimuksen mukaisia riitojenratkaisumenettelyjä asioissa, joista on laadittu EU:n ja Meksikon väliaikaisen kauppasopimuksen 31 luvun (Riitojenratkaisu) mukainen paneelin loppuraportti.
9. EU:n ja Meksikon väliaikaisen kauppasopimuksen nojalla jo kokonaan tai osittain päättyneet siirtymäkaudet otetaan huomioon laskettaessa tämän sopimuksen vastaavissa määräyksissä määrättyjä siirtymäkausia. Tämän sopimuksen mukaisten siirtymäkausien lasketaan alkavan tämän sopimuksen voimaantulopäivästä.

2.7 ARTIKLA

Liitteet, pöytäkirjat ja yhteiset julistukset

1. Tämän sopimuksen liitteet lisäyksineen, pöytäkirjat, huomautukset sekä yhteiset julistukset ovat sen erottamaton osa.
2. Jokainen tämän sopimuksen liite ja sen lisäykset, jotka on yksilöity arabialaisella numerolla alkavalla tunnisteella, ovat erottamaton osa tämän sopimuksen III osan sitä lukua, joka on yksilöity samalla arabialaisella numerolla ja jossa viitataan kyseiseen liitteeseen.
3. Tämän sopimuksen liitteet I–VII, mukaan lukien niiden lisäykset, jotka on yksilöity roomalaisella numerolla, ovat erottamaton osa tämän sopimuksen III osan 10–19 lukua. Jollei toisin määrätä, 10–19 luvussa vahvistettuja määritelmiä sovelletaan myös kyseisiin liitteisiin.

2.8 ARTIKLA

Turvallisuuteen perustuvat poikkeukset

Minkään tässä sopimuksessa ei saa tulkita

- a) velvoittavan osapuolta luovuttamaan tai antamaan käyttöön tietoja, joiden ilmaisemisen se katsoo olevan vastoin keskeisiä turvallisuusetujaan; tai

- b) estävän osapuolta toteuttamasta toimenpiteitä, joita se pitää välttämättöminä keskeisten turvallisuusasetujensa suojelemiseksi ja jotka
 - i) liittyvät aseiden, ammusten tai muiden sotatarvikkeiden tuotantoon tai kauppaan tai muiden tavaroiden ja materiaalien kauppaan ja niitä koskeviin liiketoimiin, joita toteutetaan suoraan tai välillisesti jonkin sotilaallisen laitoksen tarpeita varten;
 - ii) liittyvät palvelujen tarjoamiseen ja teknologian toimittamiseen ja taloudelliseen toimintaan, jotka toteutetaan suoraan tai välillisesti puolustuslaitosten tarpeita varten;
 - iii) liittyvät fissioituvaan ja fuusioituvaan ydinmateriaaliin tai materiaaleihin, joista edellä mainitut on johdettu;
 - iv) toteutetaan sodan tai muun kansainvälisten suhteiden hätätilanteen aikana; tai
- c) estävän osapuolta toteuttamasta toimia täyttääkseen YK:n peruskirjan mukaiset kansainväliset velvoitteensa kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseksi.

2.9 ARTIKLA

Uusien jäsenvaltioiden liittyminen Euroopan unioniin

1. Euroopan unioni ilmoittaa Meksikolle viipymättä kaikista kolmansien maiden pyynnöistä liittyä Euroopan unioniin.

2. Euroopan unioni ilmoittaa Meksikolle kolmannen maan Euroopan unioniin liittymistä koskevan sopimuksen, jäljempänä 'liittymissopimus', voimaantulosta.
3. Euroopan unionin ja sen jäsenyyttä hakevan maan välisten neuvottelujen aikana Euroopan unioni
 - a) toimittaa Meksikon pyynnöstä ja siinä määrin kuin se on mahdollista tietoja kaikista tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvista seikoista; ja
 - b) ottaa huomioon Meksikon ilmaiset huolet, jotka liittyvät tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluviin asioihin.
4. Euroopan unionin uusi jäsenvaltio liittyy tähän sopimukseen yhteisneuvoston päättämien ehtojen mukaisesti. Sopimukseen liittyminen tulee voimaan päivänä, jona uusi jäsenvaltio liittyy Euroopan unioniin. Yhteisneuvosto muuttaa tätä sopimusta päätöksellä ja vahvistaa siten liittymisehdot.
5. Tämän sopimuksen III osan osalta sen estämättä, mitä 4 kohdassa määrätään, kauppakokoonpanossa kokoontuva sekakomitea
 - a) tarkastelee kolmannen maan Euroopan unioniin liittymisen vaikutuksia tähän sopimukseen riittävän ajoissa ennen tällaista liittymispäivää; ja

- b) käsittelee ennen kolmannen maan Euroopan unioniin liittymisen voimaantuloa tällaisen liittymisen vaikutuksia tähän sopimukseen ja sopii tarvittavista tämän sopimuksen III osaan liittyvistä muutoksista, mukautuksista tai siirtymätoimenpiteistä, jotta osapuolet voivat soveltaa kyseistä osaa mahdollisuuksien mukaan siitä päivästä alkaen, jona uusi jäsenvaltio liittyy Euroopan unioniin.
6. Tämän artiklan mukaiset yhteisneuvoston ja sekakomitean päätökset tehdään 1.2 artiklan (Yhteisneuvosto) mukaisesti.

2.10 ARTIKLA

Tulevat liittymiset tähän sopimukseen

Tähän sopimukseen voi liittyä mikä tahansa valtio, joka on valmis noudattamaan tässä sopimuksessa asetettuja velvoitteita, edellyttäen, että kyseinen valtio ja osapuolet näin sopivat ja niiden sopimien ehtojen rajoissa ja kunkin osapuolen ja liittyvän valtion sovellettavien oikeudellisten menettelyjen mukaisen hyväksynnän jälkeen.

2.11 ARTIKLA

Yksityisten oikeudet

Minkään tässä sopimuksessa ei saa tulkita luovan henkilöille muita oikeuksia tai velvollisuuksia kuin osapuolten välillä kansainvälisen julkisoikeuden mukaisesti luodut oikeudet ja velvollisuudet eikä sallivan sitä, että tähän sopimukseen vedotaan suoraan osapuolten ~~omissa~~ sisäisissä oikeusjärjestelmissä, sanotun kuitenkin rajoittamatta Meksikon lainsäädännön soveltamista.

2.12 ARTIKLA

Todistusvoimaiset tekstit

Tämä sopimus laaditaan kahtena kappaleena bulgarian, englannin, espanjan, hollannin, iirin, italian, kreikan, kroaatin, latvian, liettuan, maltan, portugalin, puolan, ranskan, romanian, ruotsin, saksan, slovakin, sloveenin, suomen, tanskan, tšekin, unkarin ja viron kielellä, ja jokainen teksti on yhtä todistusvoimainen.

2.13 ARTIKLA

Voimassaolo ja irtisanominen

1. Tämä sopimus on voimassa toistaiseksi.
2. EU-osapuoli ~~uroopan unioni~~ tai Meksiko voi ilmoittaa toiselle osapuolelle kirjallisesti aikomuksestaan irtisanoa tämä sopimus. Irtisanominen tulee voimaan kuuden kuukauden kuluttua kyseisen ilmoituksen vastaanottamisesta.

TÄMÄN VAKUUDEKSI tätä varten alla mainitut asianmukaisesti valtuutetut täysivaltaiset edustajat ovat allekirjoittaneet tämän sopimuksen.

Tehty ...-ssa/ssä ... päivänä...kuuta vuonna...

Belgian kuningaskunnan puolesta

Bulgarian tasavallan puolesta

Tšekin tasavallan puolesta

Tanskan kuningaskunnan puolesta

Saksan liittotasavallan puolesta

Viron tasavallan puolesta

Irlannin puolesta

Helleenien tasavallan puolesta

Espanjan kuningaskunnan puolesta

Ranskan tasavallan puolesta

Kroatian tasavallan puolesta

Italian tasavallan puolesta

Kyproksen tasavallan puolesta

Latvian tasavallan puolesta

Liettuan tasavallan puolesta

Luxemburgin suurherttuakunnan puolesta

Unkarin puolesta

Maltan tasavallan puolesta

Alankomaiden kuningaskunnan puolesta

Itävallan tasavallan puolesta

Puolan tasavallan puolesta

Portugalin tasavallan puolesta

Romanian puolesta

Slovenian tasavallan puolesta

Slovakian tasavallan puolesta

Suomen tasavallan puolesta

Ruotsin kuningaskunnan puolesta

Euroopan unionin puolesta

Meksikon yhdysvaltojen puolesta